Waor roet en blommen wortel schiet in 't veld

Literatuurgeschiedenis met index.indd 1 07-04-16 14:26

Henk Nijkeuter (Gieten 1956) studeerde Nederlands en geschiedenis aan de lerarenopleiding Ubbo Emmius te Groningen, waarna hij werd opgeleid tot archivaris aan de Rijksarchiefschool in Den Haag. Hij voltooide de studie Nederlandse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen en was werkzaam in het voortgezet en hoger beroepsonderwijs, werkte als staffunctionaris bij Drentse Taol en is tegenwoordig hoofd van de afdeling Collecties en Publiek bij het Drents Archief te Assen. In 2001 promoveerde hij op het proefschrift *"De pen gewijd aan Drenthe's dierbren grond." Literaire bedrijvigheid in de Olde Lantschap, 1816-1956.* In 2003 verscheen hiervan een handelseditie, getiteld *Geschiedenis van de Drentse literatuur 1816-1956.*
Van Nijkeuter werden enkele gedichten in *Roet*, *Oeze Volk* en de *Drentse Courant* gepubliceerd en hij heeft sinds 2002 bijdragen over Drentse literatuur en volkskunde voor het *Dagblad van het Noorden* verzorgd. In 2004 werd hij onderscheiden met de Culturele prijs van Drenthe. Hij ontving in 2005 als eerste de Streektaalprijs van het *Dagblad van het Noorden* voor de bezorging van het werk van de schrijver Hans Heyting. Hij droeg met het hoofdstuk *Streektaal in de Drentse literatuur* bij aan het *Handboek Nedersaksische Taal- en Letterkunde* (2008).
Nijkeuter publiceert artikelen en inleidingen over literair-historische onderwerpen in diverse tijdschriften, (jaar)boeken en bloemlezingen. Hij houdt ook lezingen over volkscultuur en literatuur.

Belangrijkste boekpublicaties:
- *Ben van Eysselsteijn (1898-1973), Drent uit heimwee en verlangen. Een schrijversportret, de receptie van zijn werken en zijn verbondenheid met Drenthe. Voorzien van een bibliografie* (1996);
- met B. Boivin *Literaire reisgids Drenthe* (2003);
- met H. Bloemhoff *Taal in stad en land. Drents* (2004);
- *De dichter en de wichter. Verzamelde gedichten van Hans Heyting* (2005);
- *Wilde Jacht. Volksvertellingen uit het oude molenhuis* (2006);
- *De 100 mooiste Drentse gedichten* (2006);
- *Flustern zunder zwiegen, een keuze uit de verhalen van Jan Zantinge* (2007);
- met E.H.J. Karst *Jacht- en natuurverhalen van E. Karst jr*. (2006);
- *Roel Reijntjes (1923-2003). Jonggien an de Beilerstroom. Een schrieverspetret met een bibliografie,* in een cassette met *Het aander leven. Een keuze oet de verhaolen van Roel Reijntjes (1923-2003)* en *Ik heb nooit echt het vol geluk verwacht. Verzaomelde gedichten van Roel Reijntjes (1923-2003)* (2010);
- met H. Bloemhoff en J. Glas de bloemlezing V*errassend Nedersaksisch. Gedichten uit Groningen, Drenthe, Stellingwerf, Salland, het Land van Vollenhove, Twente, de Achterhoek en de Veluwe (*2010).

Waor roet en blommen wortel schiet in ’t veld

Geschiedenis van de Drentse literatuur 1945-2015

Henk Nijkeuter

HET DRENTSE BOEK

Literatuurgeschiedenis met index.indd 3 07-04-16 14:26

© 2016, Het Drentse Boek, Postbus 163, 9410 AD Beilen

Productie: Bariet, Steenwijk
Omslag: Grafiplan, Geeuwenbrug
Binnenwerk: Het Drentse Boek, Beilen
Correctie: H. Slot, M.E. Struiving-Paesens, G. Veenstra

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswerk 1912, j, het Besluit van 20 juni 1974, St. b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St. b. 471 en artikel 17 Auteurswerk 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelten uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswerk 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 978 90 6509 235 9

Hoewel iedere poging is ondernomen om de volgens de auteurswerk rechthebbenden van het in dit boek opgenomen illustratiemateriaal te traceren, is dit in enkele gevallen niet mogelijk gebleken. De uitgever verzoekt eventuele rechthebbenden daarom contact met hem op te nemen.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij financiële bijdragen van
De provincie Drenthe en het Prins Bernhard Cultuurfonds Drenthe.

Voor Johannetta

Titel is ontleend aan de laatste regel van het gedicht *Tussen Goes en Grunning* van Suze Sanders in de bundel *Een zeum van locht* (1996)

Inhoud

Vooraf 15

Verantwoording 17

Noten 20

I. Inleiding 21
1.1 Zit er leven in de Drentse streektaalschrijverij? 21
1.2 Literaire kritiek in Drenthe 28
1.3 Literatuurgeschiedschrijving na 1945 30

Noten 33

II. "Oes moedertaol, wat klinkse klaor, Wat zin ik wies op dij!" De periode 1947 tot eind jaren zeventig 35

1. Organisaties 35
1.1 Het Drents Genootschap (Culturele Raad voor Drenthe) 35
1.2 Drentse Schrieverskring 41

2. Literatuur in de ether 43
2.1 Radiopioniers 45

3. De tijdschriften vanaf de jaren vijftig 47
3.1 Maandblad *Drenthe* 47
3.2 *Nieuwe Drentsche Volksalmanak* 48
3.3 *'t Swieniegeltje* 48
3.4 *Oeze Volk* 49

4. *Oeze Volk* en zijn schrijvers 52
G. Clewits (1883-1962) 52
S. Cancrinus (1891-1977) 53
A. Piel (1891-1977) 53

J. Kuiper (1895-1985) 54
J.H. Wind (1895-1985) 55
M. Eising (1904-1986) 55
H. Doedens (1906-1989) 57
A. Mulder (1906-1991) 57
R. Klunder (1909-1997) 58
G. Smit (1910-1985) 59
H.J. Vonk (1910-1993) 59
J. Kuik (1915-2003) 60
J. Weggemans (1917-2002) 62
G. Kuipers (1918-2011) 64
H. Seidel (1918-2000) 66
H. Boer (1920-1995) 67
A. Brals-Luinge (1920-2009) 68
B. Veenstra (ps. van L.H. Hadderingh 1921-2005) 70
M. Bekkering-Duiker (1923) 73
J. Timmerman (1923-2007) 74
B. Veendorp (1923-2014) 74
J.R. Westerhuis (1926-1999) 75
H. Westebring (1937) 76
G. Enting (1947-2006) 77
A. Timmer (1952) 77

5. De poëzie na 1956 78
L. Braaksma (1891-1963) 78
J. Boer (1899-1983) 80
J. Naarding (1903-1963) 81
L. van der Sleen (1912-1993) 84
H. Koops (1914-1977) 85
H. Heyting (1918-1992) Eerste periode 86
P. van der Velde (1918-2004) Eerste periode 89
R.J. Reijntjes (1923-2003) Eerste periode 90
G. Nijenhuis (1932) Eerste periode 92

6. Prozaschrijvers in de eerste twee decennia na de oorlog 94
F. de Vries (1875-1958) 95
H.T. Buiskool (1881-1956) 95
J.J. Uilenberg (1881-1962) 96

J.W. Borgesius (1883-1969) 97
J. Poortman (1897-1984) 98
R. de Lange (1912-1959) 100
H.J. Stevens (1913-1973) 101

7. Populaire literatuur in de standaardtaal 101
7.1 Populaire schrijvers en hun werk 101
G.H. Vocks (1886-1969) 101
E. Karst (1900-1960) 102
A. Cnossen-Nicolaï (1901-1995) 104
L. Kombrink (1907-1996) 105
R. Dozeman (1915-1980) 106
D. Winsemius (1916-2013) 107
H. van der Zweerde (1916-1990) 108
J. Hidding (1918-1976) 109
W. Vening (1924-2006) 110
7.2 Schrijvers die beroering veroorzaakten 112
7.2.1 "Dit geschrijf is in hoge mate ergerlijk." *Gezegend is het land* van Klaas van der Geest 112
7.2.2 "Smaad over Drenthe." *De toeschouwers* van Willem van Toorn 114
7.3 Brugfunctieauteurs 116
J. Fabricius (1871-1964) 116
B. van Eysselsteijn (1898-1973) 117
A. de Vries (1904-1964) 118

8. Uitgevers 119

9. Toneel als drager van de streektaal 121
9.1 Toneelschrijvers 123
H. Frieling (1900-1958) 123
G. Eding-Askes (1903-1977) 124
A. Mulder (1906-1991) 125
J.G. Duiven (1907-1989) 126
H. Vos (1908-2006) 126
G. Broenink (1910-1978) 127

H. Heyting (1918-1992) 128
G. Kuipers (1918-2011) 129
B. Veenstra (ps. van L.H. Hadderingh 1921-2005) 130
H. Karstens (1928-2009) 131
9.2 't Aol' Volk 132
9.3 Volk van Grada 133
9.4 Elper Revue 133
9.5 Openluchtspelen 133

10. Jeugdliteratuur 136
10.1 *De Brummelwal* 136
10.2 B. Dubbelboer (1906-1982). Garagehouder en schrijver van jeugdboeken 137
10.3 Hans Heyting: boeken voor meisjes van dertien 139

11. "Een gniflachien van God." Religie in de Drentse schrieverij 140

Noten 142

III. "Overigens: dank voor de broodnodige variatie." De periode 1979-2015 173

1. Organisaties 173
1.1 Het Drents Genootschap/Culturele Raad voor Drenthe 173
1.2 Drentse Schrieverskring 175
1.3 Drentse Taol/Huus van de Taol 180

2. Podia 182
2.1 't Schepershoes 182
2.2 Drentse Boekenweek 183
2.3 Taal aan Tafel 183
2.4 De Literaire Hemel 184
2.5 Zomerzinnen 185
2.6 !REUR! 185
2.7 Verhalen rond de kachel 186
2.8 Drentse Literatuurclubs/Stichting Literatuurclubs Drenthe 186

3. Radio 189

4. Tijdschriften na 1979 190
4.1 Maandblad *Drenthe* 190
4.2 *Oeze Volk* 190
4.3 *De Pennevogel* 191
4.4 *Drents Letterkundig Tiedschrift Roet* 192
4.5 *Oes Roet/HB-2000/Radiobode veur Drenthe* 199
4.6 *Prikkeldraod* en *de Taolkraant* 200
4.7 *De Pennestreek* 200
4.8 *'t Larfje* 201
4.9 *NRD* 201

5. De poëzie na '79 202
5.1 Dichters in de streektaal 203
H. Heyting (1918-1992) Tweede periode 203
P. van der Velde (1918-2004) Tweede periode 206
R.J. Reijntjes (1923-2003) Tweede periode 208
J. Alberts-Hofman (1929-2008) 210
G. Seidell-Broekhuizen (1929) 213
G. Nijenhuis (1932) Tweede periode 214
R. Siebering (1941) 219
J. Boerema (1946) 221
C. de Jonge (1946) 224
A. Doornbos (1948) 225
M.M. Kool (1949) 226
K. Koops (1949) 228
T. Kolkman (1950) 229
M.G. Koster (1950) 230
L. Koops (1952) 232
E. Hovenkamp II (1953) 233
T. Nijnuis (1953) 235
S. Sanders (ps. van A. Klunder-Hof 1953) 236
E. Harteveld (1955) 238
T. Ufkes (1958) 240
R. Westerhuis (1959) 241
G. IJken (1962) 243
W.T. Oostenbrink (1963) 243

M. Zwiggelaar (1963) 244
D.I. Bremer (1969) 245
C. Canter (1980) 246
5.2 Dichters in de standaardtaal 246
Saul van Messel (ps. van J. Meijer 1912-1993) 246
W.J. van der Molen (1923-2002) 247
C.J. Casparus (ps. van C.J.C. Rietman 1926-1995) 248
M. van den Heuvel (1926-1999) 249
R.K. Brouwer (1927) 250
W. Pleijsier (1928) 252
R. Post-Hooykaas (1931) 252
G. Brattinga-de Lange (1933-1991) 253
J. Rhebergen (1933-2012) 253
W. Koopmans (1934-2015) 254
J. Tempelman (1937) 255
A. van der Wijk (1937) 256
J. Kooistra (1938-1992) 257
H.G. Sijnstra (1938) 258
C. Evers (1939) 259
R. Broersma (1940) 261
T. de Jong (1943) 262
G. Zijlstra (1943) 263
G. Berends (1946) 264
R.J. Boudestein (1947) 265
A. Breedveld (1948) 266
G. Omvlee (1948) 266
W. Haandrikman (1951) 267
T. Peters (1952) 268
G. Gramsma (1953) 270
John B. Vorenkamp (1953) 270
A. Boswijk (1954) 271
K. van der Meulen (1956) 271
N. Leenstra (1957) 272
B.J. Hoogland (1958) 272
A. Martens (1958) 273
M. Vanderveen-Kolkena (1965) 273
J. Holtman (1969) 274

K. Peters (1973) 275
5.3 Stads- en gemeentedichters 275

6. Vernieuwing in het proza 277
J. Zantinge (1927-1996) 278
G. Nijenhuis (1932) 280
K. Kleine (1940-2000) 283
R. Siebering(1941) 286
J.B. Klönne (1942) 286
A. Drijver (1944) 287
M. Hofsteenge (1946) 288
A. Doornbos (1948) 289
M.M. Kool (1949) 290
K. Koops (1949) 291
M.G. Koster (1950) 291
G. Stout (1950) 292
J. Veenstra (1951) 298
L. Koops (1952) 300
E. Harteveld (1955) 301
T. Woldman (1965) 302

7. Nieuwe generatie *Maandewark/Oeze Volk* 303
E. Enting-Boer (1929-2013) 303
E. Brink (1930) 304
J. Kok-Wolbers (1933) 304
L. Kremer (1935) 305
W. Pol (1936-2014) 306
R. Sanders (1937) 306
B.G. Plenter (1939-2013) 307
P.J. Struik (1939-2016) 307
A.M.G. Mensen-Siegers (1940) 308
E. Bussemaker (1941) 309
G. Assen (1942) 309
T.R. Imbos (1942) 310
H. Beuker (1944) 310
J. Bruins (1944) 311
B. Luinge (1944) 311

J. Vrielink-Kuik (1947) 312
G. Hoving (1948) 313
F. Mulder (1950) 313
G. van Noord (1954) 313
J. Hadderingh (1957) 314
A.A. Metselaar (1959) 315

8. Populaire literatuur 316
8.1 Misdaadromans 317
M. Dendermonde (1919-2004) 318
H.D. Minderhoud (1932) 318
8.2 Vertellers 319
A. van Peer (1901-1992) 319
J. Oostijen (1908-1991) 320
J. Heuvelman (1910-1996) 320
Joh. Hooijer (1916-2010) 321
L. Zwiers (1916-1999) 322
J. Elzing-Ensing (1918-2010) 322
R. Sieben (1919-2006) 323
D.H. Fuller (1923-2007) 324
H. Depping (1924-2011) 325
Th. Kool (1925) 325
E. Bruins (1938) 326
R. ten Berge (1939) 326
R. de Weerd (1942) 327
H.A. Moorlag (1943) 328
F. Westenbrink (1943) 328
J. Polling (1946) 329
A. Klok-Wuffen (1948) 331
L. Kieft (ps. van J. Wierenga 1951) 331
J. Germs (1954) 332
T. Evers (1956) 333

8.3 Columnisten/Publicisten 334
L. Huizing (1927-2013) 334
A. Haar (1949) 335

B. ten Caat (1952) 336
D. Lohues (1971) 337

9. Schriefwark 2007 338
J. Timmer (1944-2011) 338
M. Elting (1947) 338
A. Blink-Lindeman (1951) 339
J. Harbers (1952) 340
J. Lambers-Niers (1956) 340
H. Stokker-Stadman (1956) 341
I. Hartholt (1958) 341
G. Tiemens (1964) 341
A. Darwinkel (1968) 342
I. Roerdinkholder (1969) 342

10. Schriefgroep Goeie zin 343
G. Veenstra (1946) 343
C. Thalen (1948) 343
L. Hamminga (1954) 344
J. Bruins (1955) 344
G. Bultje-van de Belt (1958) 345
J. Hofsteenge (1958) 345
R. Keen (1964) 346
J. Baron-Lopers (1965) 346
G. Enting (1974) 346

11. Drenthe in de Nederlandse literatuur 347
11.1 Kamp Westerbork 347
11.2 De Tweede Wereldoorlog 348
11.3 De TT 349
11.4 De Drentse venen 349
11.5 Drentse koloniën 350
11.6 De kapingen 352
11.7 Industrie 352

12. Uitgevers 353

13. Toneel 356
13.1 Toneelschrijvers 357
J. Koerts (1935-2006) 357
J. Stoffers (1943-2011) 357
A. Drijver (1944) 358
R. Steenbergen (1944) 358
B. ten Velde (1948) 359
J. van Zanten-Nijmeijer (1949) 360
H. van der A (1950) 360
A. Victorie (1952) 361
H. Dijkstra (1961) 362
13.2 Spelen in de openlucht 363
13.2.1 Enige (gelegenheids)openluchtspelen 363
13.2.2 Het wagenspel 364
13.3 Vrouwentoneel Erica 365
13.4. Theaterboerderij Het Hek van de Dam 366

14. Literatuur voor jonge lezers 366
14.1 Van schoolboek tot prentenboek 366
14.2 Kinderboekenschrijvers 368
F.E. Klaassens-Perdok (1917-2006) 368
B. Veenstra (ps. van L.H. Hadderingh 1921-2005) 369
B. Veendorp (1923-2014) 369
H. Stroetinga (1943) 370
D. Blancke (1952) 371
H. Klompmaker (1954) 372

15. Gods woord in de streektaal na 1979 373

Noten 374
Gebruikte afkortingen 417
Archivalia 419
Fotoverantwoording 421
Geraadpleegde literatuur 422
Bijlage A Pseudoniemen 465
Bijlage B Koppermaandagprenten 482
Register van persoonsnamen 493

Vooraf

Een studie als deze kan slechts tot stand komen met bereidwillige medewerking van velen. Ik heb die van verschillende zijden in ruime mate mogen ervaren: zo kreeg ik vrijwel altijd toestemming archieven en particuliere collecties te raadplegen, onderzoek te doen en eruit te citeren.

Allen die hun bijdrage aan de totstandkoming van deze studie geleverd hebben, wil ik hier graag bedanken. De medewerkers van Het Huus van de Taol/ Het Drentse Boek zeg ik dank voor de belangstelling waarmee zij mijn gestage vorderingen volgden. De gesprekken met de redacties van *Roet* en *Maandewark/ Oeze Volk* hebben mijn beeld van het Drentse literaire veld van de laatste jaren aangescherpt. Dank ook aan de collega's van het Drents Archief die mij behulpzaam waren bij het opsporen van relevant archiefmateriaal.

De kritische aandacht van Harry Slot heb ik als zeer stimulerend ervaren; onze vele gesprekken hebben een grote invloed gehad op het definitieve resultaat, zowel inhoudelijk als compositorisch. De achtereenvolgende versies voorzag hij van correcties en kanttekeningen, waardoor hij mij behoedde voor ernstige uitglijders. Ik eindig mijn dankwoord met een woord aan mijn vrouw Johannetta. Zij volgde de wording van deze studie voortdurend met geduld, begrip en belangstelling, en waakte over de serene rust in mijn studeerkamer. Aan haar draag ik dit boek op.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 16 07-04-16 14:26

Verantwoording

"Niemand leest nog literatuurgeschiedenissen. Ze worden op zijn hoogst geraadpleegd en dan nog bijna uitsluitend door mensen die daar een beroepsmatige reden voor hebben: literatuurwetenschappers, leraren in de diverse talen, studenten en scholieren."[1]

"Op al deze bezwaren tegen het schrijven van een literatuurgeschiedenis heb ik wel een antwoord: dat er namelijk maar één geldige reden is voor het schrijven van zo'n geschiedenis, en die reden is niet het nut dat zo'n boek zou kunnen afwerpen, maar de aardigheid die de schrijver heeft gehad in het maken en die de lezer zou kunnen hebben bij het lezen. De rest is onzin."[2]

In 2003 verscheen *Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956* (Van Gorcum Assen), de handelseditie van mijn proefschrift, getiteld "*De pen gewijd aan Drenthe's dierbren grond". Literaire bedrijvigheid in de Olde Lantschap, 1816-1956*. De onderzochte periode strekte zich uit tot 1956, omdat in dat jaar de oprichting van het tijdschrift *Oeze Volk* plaatsvond. Met de oprichting van dit blad was een nieuwe tijd aangebroken.[3]
Voor u ligt het vervolg, een beschrijving van het literaire bedrijf in Drenthe van de periode na de oorlog. Een literatuurbeschrijving die niet bedoeld is als leesboek, maar als naslagwerk. Met het doel zoveel mogelijk beschikbare informatie samen te brengen, zodat die traceerbaar blijft voor onderzoek en studie. Met het oog op de lees- en bruikbaarheid heb ik besloten informatie van de eerste periode voor een deel te laten samenvallen met de laatste periode van *Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956*.
De nadruk ligt voornamelijk op de beschrijving van schrijvers en hun (meertalige) werk, omdat een dergelijke beschrijving nog niet eerder is gedaan. Er zijn niet veel biografieën van Drentse schrijvers, en pas vooral in de laatste jaren worden leven en werk van een schrijver als inleiding op diens verzamelde werk gepresenteerd: in het afgelopen decennium verzamelde en bezorgde ik het werk van de schrijvers Heyting, Zantinge en Reijntjes. Hun werk werd voorafgegaan door een inleiding over leven en werk van de schrijver. In dit boek zijn deze inleidingen in een (licht) bewerkte versie overgenomen.

Ik heb daarnaast onderzoek gedaan naar de institutionele context waarin literatuur geproduceerd, verspreid en ontvangen wordt. Dat betekent dat niet alleen schrijvers en hun werk, maar dat ook de besprekingen van hun pennenvruchten in weekbladen, kranten en tijdschriften besproken worden. Ook de functie van tijdschriften en uitgevers en de betekenis van de media en clubs krijgen aandacht. Schrijvers van toneelteksten en de ontwikkeling van het naoorlogse toneel worden eveneens behandeld. De ontwikkeling van de Drentse literatuur (ook wel Drèentse schrieverij genoemd) is op die manier goed te volgen.
Zoals ik stel in *Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956* (voortaan Nijkeuter I genoemd), hanteer ik bewust ruime criteria voor het begrip Drentse literatuur. Onder Drentse letteren reken ik het oeuvre van in Drenthe geboren en/of getogen schrijvers, alsmede van schrijvers die hier tijdelijk verbleven, wier werk door taal, locatie, personages, motieven of thema Drents gekleurd is. Voorts de teksten en vertalingen, geschreven in een van de varianten van de Drentse streektaal.[4] Ik vermeld in dit boek schrijvers, die aan ten minste één van deze uitgangspunten voldoen. Een afbeelding van een schrijver komt slechts eenmaal voor, ook al wordt hij of zij in perioden besproken. Een aparte paragraaf is gewijd aan Drentse thema's in de Nederlandse literatuur. Het uitgangspunt is geweest hierbij te streven naar een zo volledig mogelijke beschrijving, zonder daarbij een standpunt met betrekking tot kwaliteit te hanteren.
In dit boek heb ik ernaar gestreefd een zo compleet mogelijke beschrijving te maken van literatuur die over Drenthe gaat. Deze kan in het Drents of in het Nederlands geschreven zijn. En daarvoor is een reden: de geschiedenis van de Drentse literatuur staat niet los van die van de Nederlandse literatuur. Ik hanteer dan ook de term literatuur voor elke vorm van geschreven tekst. Samen met hun Nederlandse collega's in de letteren maken regionale schrijvers deel uit van een groter (inter)nationaal literair systeem. Het Drentse literaire veld - 'waor roet en blommen wortel schiet' - kun je niet los zien van deze meertalige culturele context.[5]
Ik heb - met uitzondering van één paragraaf - de voorkeur gegeven aan een integrale, chronologische-historische behandeling; mijn archivistische achtergrond klinkt daarin sterk door. Het schrijven van een bruikbaar handboek noodzaakt tezelfdertijd concessies te doen. Nauwgezette analyses van het corpus literaire teksten moeten daardoor beperkt blijven. Ik heb met dit boek dan ook de stelling betrokken: "het materiaal ligt er, laat nu de analyse maar beginnen."[6]

Na een inleidend hoofdstuk waarin de positie van de streektaal(literatuur), de literaire kritiek en de literatuurgeschiedschrijving na 1945 beschreven wordt,

behandel ik in het tweede hoofdstuk de periode 1947 tot 1979. Voor de continuïteit en de leesvriendelijkheid zit daarin een overlap met Nijkeuter deel I (nl. de periode 1947-1956). Omdat veel latere ontwikkelingen samenhangen met de activiteiten van Het Drents Genootschap (HDG), wil ik de beschrijving van dit boek (Nijkeuter II genoemd) laten beginnen met het jaar dat HDG werd opgericht, namelijk 1947. Deze organisatie was onbetwist een katalysator in het emancipatieproces van de Drentse literatuur. In de jaren vijftig resulteerde dat in de oprichting van de Drentse Schrieverskring en het verschijnen van het dialectblad *Oeze Volk* (1956). Met de oprichting van *Oeze Volk* brak een nieuwe periode aan. Sommige schrijvers uit dit tijdvak werden reeds uitvoerig besproken in Nijkeuter I, omdat zij in deze periode debuteerden. Ik heb besloten hen in Nijkeuter II kort te bespreken en voor de annotaties te verwijzen naar Nijkeuter I. Vanaf 1956 nam de verspreiding van Drentstalige boeken toe. Drentse schrijvers wilden met hun pennenvruchten een doelgroep bereiken om hun overtuiging uit te dragen. H. Entjes, later hoogleraar Nedersaksische taal- en letterkunde te Groningen, heeft in zijn lezing in 1966 over de Drentse literatuur erop gewezen dat het gebruik van streektaal in geschriften wordt gebruikt om begrip en waardering voor die taal te kweken.[7] Zo beschouwd is het dialectboek dus een propagandamiddel om duidelijk te maken dat streektaal gelijkwaardig is aan de standaardtaal. De schrijvers die zich groepeerden om het tijdschrift *Oeze Volk* hadden niet de pretentie literair te schrijven; ze verhalen in hun moedertaal over het 'eigene' van de Drentse cultuur. De Drentse schrijverij staat in deze periode niet los van de Drentse beweging.

Hoofdstuk 3 begint bij 1979, het jaar waarin het Drents Letterkundig Tiedschrift *Roet* voor het eerst verscheen, en eindigt met 2015, een jaar na het zevende lustrum van dit tijdschrift. Publicaties hebben wij tot december 2015 vermeld. Levensjaartallen hebben wij tot 2016 geactualiseerd. De redacteuren van *Roet* wilden afrekenen met de oudbakken Drentse 'schrieverij' en tegelijk wilde men laten zien hoe het dan wel moest. Het was tijd voor nieuwe invloeden in de Drentse literatuur. Men streefde een literatuur na die loskomt van beschrijvingen van het verleden, oude sentimenten en clichés van het Drentse landschap en de Drentse beweging. Ook moest deze literatuur de vergelijking met andere, moderne literaturen kunnen doorstaan. Vanaf 1979 heeft de Drentse literatuur zich gaandeweg ontwikkeld. K. Kleine, G. Stout en J. Veenstra schreven in de jaren negentig Drentstalige novellen (*Een feestelijk starfgeval*, *Zwak ies* en *Zangeres van zulver*), die van literatuurbeschouwers het predikaat 'literair' kregen. Het prozawerk *Matglaozen dreum* (1994) van Gerard Stout kan - volgens literair recensent Schokland - gezien worden als eerste Drentse literaire roman.

Daaronder verstaat hij een prozatekst van enige omvang, waarin een niet-specifiek regionaal probleem tot hoofdgegeven wordt gemaakt.[8] Lukas Koops publiceerde in 2003 de eerste Drentstalige sleutelroman, getiteld *Schoeltied*, en Gerard Stout liet met de schelmenroman *Ningtien* (2011) zien dat de Drentse literatuur echt volwassen is geworden. Klein van omvang, maar het Drents is immers een taal van een minderheid. Het niveau van de streektaalliteratuur moet zich kunnen meten met de Nederlandse literatuur. Voorwaarde daarvoor is wel dat er begaafde schrijvers aanwezig zijn die de overstap naar literatuur kunnen maken. En dat is dus veel meer dan dat wat Martin Koster ooit badinerend heeft gezegd: "Elk die drei regels van Bartje in het Drèents veurlezen kan, is een Drèents schriever."

Noten

1 Nico Laan, Het belang van smaak. *Twee eeuwen academische literatuurgeschiedenis. Amsterdam* 1997, 1.
2 Karel van het Reve, *Geschiedenis van de Russische literatuur. Van Vladmir de Heilige tot Anton Tsjechov*. Amsterdam 1985, 11.
3 *OV* 1 (1956) december 1.
4 Zie ook: Limburgportaal.
5 Rouke Broersma heeft een andere opvatting. Hij stelt in de bloemlezing *Scheupers van de taol*: "(…) zo behoren tot de Drentse literatuur alleen die teksten die in het Drents gedacht en geschreven zijn." Zie: *Scheupers* 2011, 15.
6 Recensie M.A.W. Gerding in: www.kngh.nl en BMGN-Low Countries Historical Review.
7 *Kiek op Drentse literatuur*, 5-10. Lezing uitgesproken op 16 maart 1966 voor de Staten van Drenthe.
8 Schokland, 'Fascinatie voor sterven. Het vlees is zwak' in: *Drenthe* 65 (1994) juli/augustus 29.

I. Inleiding

1.1 Zit er leven in de Drentse streektaalschrijverij?

Literatuur geschreven in de streektaal is een belangrijk onderdeel van de Drentse letterkunde. Er zijn diverse redenen waarom een schrijver zich uitdrukt in de streektaal. Ingeborg A. Nienhuis deed onderzoek naar de beweegredenen van een aantal hedendaagse dialectauteurs en stelde vast:

- het is de taal waarin ze het beste hun gedachten kunnen weergeven
- sommigen waren niet tevreden over het niveau van de teksten en dachten: "dat kan ik ook"
- sommige schrijvers hebben zich bewezen in de standaardtaal en werden aangemoedigd om de groep streektaalschrijvers - in een bepaald genre - te komen versterken
- door zich toe te leggen op de streektaal is het mogelijk heersende trends in de Nederlandse literatuur te omzeilen
- schrijvers worden door te schrijven in de streektaal herinnerd aan het gevoel van vroeger[1]

Met enige regelmaat zijn er geluiden in de media te horen dat het dialect en dus ook de streektaalliteratuur op sterven na dood is. Enkele argumenten die dan naar voren komen, zijn: jongeren spreken het niet meer en daardoor wordt er ook niet meer in die taal geschreven, en door schrijven in de streektaal riskeer je gezichtsverlies. Dit kan de vraag oproepen of er nog wel leven zit in de streektaalliteratuur. Tot 1974 beperkte het beleid van het provinciaal bestuur van Drenthe voor streektaal(literatuur) zich tot het financieel ondersteunen van particuliere initiatieven en structurele ondersteuning voor *Oeze Volk* en het maandblad *Drenthe*. Wanneer in 1976 een deelnota verschijnt over het cultuureigene, maakt het provinciaal bestuur een visie voor de streektaal. Deze ontwikkelt zich van 'instandhouden en bewaren' (1976) naar 'versterken en bevorderen' (1979) tot een 'intensivering en stimulering van het dialect als spreek- en schrijftaal' (1982-1986). Dit beleid leidde tot een subsidiestelsel voor Drentstalige boeken.[2] In de jaren zeventig waarin het tijdschrift *Roet* verscheen, was er sprake van een herleefde belangstelling voor het dialect. Het waren vooral de hoogopgeleiden die - met name op latere leeftijd - zich begonnen in te zetten voor het behoud van hun moedertaal. Dit had tot gevolg dat er niet alleen dialectwoordenboeken

verschenen en cursussen werden gegeven, maar ook dat er meer bellettrie in het Drents verscheen.
In 1987 ging het project Culturele Educatie van start. Het werd gesubsidieerd door het Ministerie van CRM en was onderdeel van HDG/CRvD. Met dit project wilde men de Drentse taal en cultuur een stevige positie in de Drentse samenleving geven.
In 1994 werd door de Stichting Nederlandse Dialecten in Vlaanderen en Nederland (SND) een dialectenquête gehouden. De lezers van de belangrijkste regionale dagbladen moesten behalve een aantal taalkundige vragen ook een aantal open vragen beantwoorden. Deze hadden betrekking op cultuuruitingen in de streektaal. Zeer opmerkelijk waren de grote aantallen auteurs, boeken en streektaalartiesten die genoemd werden. In totaal werden meer dan honderdtien auteurs en meer dan zestig streektaalartiesten genoemd. Bij de Drentse streektaalauteurs scoorde Marga Kool het hoogst, zij werd gevolgd door Bart Veenstra, Roel Reijntjes, Anne de Vries[3] en Jans Polling. Als meest geliefde boeken noemde men: *Bartje* van Anne de Vries, het Noordwest-Overijsselse *Garriet-Jan en Annechien* van Havanha en *Hilde* van Anne de Vries. Bij de zangers en groepen scoorde de Groninger Ede Staal het hoogst. Daarna kwamen Duo Karst, Harm en Roelof en de Achterhoekse groep Normaal. Uit het onderzoek kwam tevens naar voren dat de waardering voor de streektaal in het algemeen groot was. Positieve reacties als 'het wij-gevoel', 'de streektaal moet blijven' en 'ik druk me het beste uit in het Drents' waren ver in de meerderheid.
Zestien lokale omroepen uit de vier noordelijke provincies stelden in 2003 een top-48 samen van streektaalmuziek. De eerste Drentse artiesten die we op deze lijst tegenkomen, zijn het duo Janke & Tinie (plaats 4). Andere artiesten zijn Duo Karst (6), Egbert Meyers (7), Harm en Roelof (8) en Luuks Nijsingh (10).
Beleeft het Drents met dit alles een renaissance? Dat zou je op grond van de bovenstaande uitingen wel zeggen, maar verschillende recente onderzoeken wijzen op een minder rooskleurige toekomst.
Eind 2002 hield de afdeling Marktonderzoek van 'Pricon Telservices BV' te Emmen een telefonische enquête naar het gebruik en de beheersing van het Nedersaksisch in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf. Reden voor het onderzoek was in de eerste plaats informatie aan te kunnen dragen voor het handboek Nedersaksisch in wording. Verder was het voor beleidsontwikkelingen en het proces van verdere erkenning van het Nedersaksisch van belang om de huidige beheersing en het gebruik van de streektaal te kunnen onderbouwen. Voor Drenthe kwam daaruit naar voren dat 76,6% van de Drenten Drents kan spreken (ongeveer 356.190 per-

sonen). Daarvan spreekt 52,9% (225.000) het Drents werkelijk thuis.
Het onderzoek werd in 2005 door H. Bloemhoff gepresenteerd als *Taaltelling Nedersaksisch. Een enquête naar het gebruik en de beheersing van het Nedersaksisch in Nederland* (Sasland en Stichting Stellingwarver Schrieversronte te Groningen).
In februari 2003 werd in opdracht van RTV Drenthe een opiniepeiling gehouden door 'Aha! Marktonderzoek'. Na een telefonische bevraging van 750 inwoners in de leeftijd van 18 jaar en ouder stelde dit bureau vast dat 54% van de respondenten Drents spreekt. Voorts constateerde men dat 74% van de Drents sprekende respondenten het heel belangrijk vond dat het Drents behouden blijft. Maar met betrekking tot het actief onderwijzen van het Drents in de basisschool bleek men een andere mening te hebben: 70% van de Drents sprekende ondervraagden was van mening dat Drentse lessen niet thuishoren in de basisschool.
De vakgroep sociologie van de RuG kwam na een onderzoek onder 400 representatieve Drenten in 2003 tot de conclusie, dat het Drents als levende taal zal verdwijnen. De kennis van het Drents neemt vooral af onder hoogopgeleiden; de helft van de Drenten spreekt Drents, maar dat zijn vooral ouderen en laagopgeleiden.
Menige Drentssprekende betreurt dit, want zij geven te kennen zich in streektaal emotioneel beter te kunnen uiten. In de woorden van een Drentse vrouw: "Als ik bijvoorbeeld zeg: ik bin *wies* met je. Hoe moet ik dat vertalen? Ik houd van je? Dat betekent gewoon niet hetzelfde."
Streektaalschrijvers staan de laatste jaren dan ook voor een lastig dilemma. Wie een bundel of roman in dialect vervaardigt, ziet zijn naam in de landelijke bladen niet of nauwelijks genoemd. Wie vervolgens een uitsluitend Nederlandstalige pennenvrucht voortbrengt, wordt beticht van 'opportunisme'.[4] Maar ook dan zijn er niet veel schrijvers die de landelijke pers halen. Ook in het nationale literaire veld moet je je onderscheiden in een grote vijver.
Sommige schrijvers bekennen zich tot één taal: Medeoprichter van *Roet*, Martin Koster, bijvoorbeeld. Hij schreef: "Ik schrieve in 't Drèents. Een eigenaordige bezigheid mit niet veule meer as een paar honderd beoefenaars. (…) Schrieven en dat ok nog ies in het Drèents. Dat is wel hiel apart. Ie kunt ja beter hengaon en schrieven in 't Hollaands. Of in 't Engels. Dan hej ja veule meer lezers. Ik schrieve in 't Drèents umdat dat mar deur een haandtievol mèensen edaone wordt. Der mut, mit aandere woorden, in 't Drèents nog hiel wat ontwikkelingswark verricht worden. Ik schrieve niet in 't Hollaands. Niet umdat ik niet in 't Hollaands schrieven kan of in 't Hollaands niet an de bak komen kan. Misschien is beidend wel zo - ik hebbe 't nooit probeerd - mar ik hebbe der ok (en veural) gien enkele

behuufte an. Butendes wordt der meer as zat eschreven in 't Hollaands."[5]
Een enkele literatuurbeschouwer vraagt zich af of de veranderingen in de Drentse literatuur na de jaren zeventig voldoende zijn geweest. Met andere woorden: "onder wat veur omstandigheden een kleine literatuur in de bienen blef."[6] Moderne pennenvruchten worden gelezen door een klein publiek, en de institutionalisering en de emancipatie van de Drentse taal hebben ervoor gezorgd dat de Drentse literatuur steeds verder afdrijft van de nationale literatuur. Blijft daardoor de moderne Drentse literatuur in kwaliteit niet achter bij die van de Nederlandse literatuur? Op die manier doet zich een vraag voor die ook de Friese schrijver Anne Wadman zich voor het Fries heeft gesteld en die beschreven is in het in 2009 verschenen proefschrift van Joke Corporaal, getiteld *Grimmig eerlijk. Anne Wadman en het probleem van de Friese literatuur*.
Maar Ingeborg Nienhuis beweerde in haar afstudeerscriptie Nederlands (RuG) in 2005 dat het dialect zeker niet op sterven na dood is. Er is naar haar mening nog steeds belangstelling voor de expressie in de eigen streektaal, en zij toonde aan dat literatuur in de Nedersaksische talen springlevend is. Zij onderzocht de tijdschriften *Roet*, *Krödde* en *Diesel* en stelde vast dat de indrukwekkende aantallen auteurs die de drie bladen vullen, een definitieve ontwrichting vormen van het beeld dat velen van literatuur in streektaal hebben. Verder was zij van mening dat de prozateksten in deze drie tijdschriften eigentijds zijn en qua niveau niet onder doen voor Nederlandstalige tijdschriften.[7]

In de literatuur van Drenthe valt op dat literaire debutanten - net als in de Nederlandse literatuur - meestal laat debuteren. We zouden ook hier kunnen spreken van de dominantie van 'oude witte mannen'.[8] De gemiddelde debuutleeftijd wordt gesteld op 39.5 jaar, maar er zijn binnen de generaties grote verschillen.[9] Sommige schrijvers debuteerden op jonge leeftijd in het Nederlands (bijvoorbeeld Marga Kool) en legden zich pas later toe op het Drents. Gerard Nijenhuis debuteerde in het Drents op 23-jarige leeftijd en debuteerde op 38-jarige leeftijd als Nederlandstalige dichter. Laat debuteren zegt niet veel over literaire kwaliteit. Uitgevers brengen - met het oog op de leeftijd van het lezerspubliek - graag boeken op de markt van wat oudere auteurs.
Om hun boeken te promoten zoeken schrijvers zelf hun publiek op. In haar dankwoord bij het in ontvangst nemen van de Johanna van Burenprijs zei Marga Kool daarover: "Wy wilt immers juust zo geern, dat streektaal schrieven uut dat hokkie komp van die eigen kleine kringe. (…) Mar wy hebt ok de taak um naor binnen toe oenze eigen meinsen bewust te maken van de weerde van die eigen cultuur en die eigen taal. (…) Daorumme mut

schrievers en dichters d'r veur zörgen, dat meinsen heur taal mit neie ogen ziet."[10]

Er is tot dusver nog weinig systematisch onderzoek gedaan naar het leesgedrag van de Drenten. In 2007 verscheen het rapport *Drenten en hun taal, een onderzoek naar de houding en het standpunt van de Drentse burgers ten opzichte van hun taal*. Deze studie was het resultaat van een onderzoek van het Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg van de provincie Drenthe en moest aanknopingspunten geven voor de inhoud en vormgeving van Drents taalbeleid. Hoofdstuk 3 concentreert zich op het hedendaagse gebruik van de taal en de leesfrequentie van Drentse boeken of andere teksten. Daarin komt naar voren dat een meerderheid van de Drenten uit de voeten kan met het lezen van een stukje Drents, maar slechts 15% Drents schrijven kan. En dat laatste is toch een belangrijke voorwaarde voor continuering van Drentstalige literatuur.
Interessant in dit verband is dat het Huus van de Taol een facebookaccount heeft waarop door ongeveer 2100 'vrienden' veelal in het Drents geschreven wordt. Qua spelling is daarop nog wel wat aan te merken, maar de meeste schrijvers hebben ook niet geleerd in het Drents te schrijven. Er wordt via sociale media blijkbaar meer in de streektaal gecommuniceerd dan gedacht wordt.[11]
Opvallend was ook dat er relatief weinig Drentstalige boeken gelezen worden: 95% leest nooit of zelden een Drentstalig boek, en andere Drentse teksten worden door 75% niet of heel zelden gelezen. Slechts een kwart van de ondervraagde Drenten leest minimaal een paar Drentse teksten per jaar.[12]
In de jaren 2013 tot 2016 heeft het Huus van de Taol in samenwerking met Bureau Groninger Taal en Cultuur een internetenquête gehouden onder sprekers van het Drents. Gemiddeld deden er elke twee maanden 800 mensen mee aan de Drentse vragenlijst. Het onderzoek was vooral talig van aard, deelnemers moesten Nederlandse woorden en zinnen omzetten in hun eigen Drents, maar in 2014 zijn ook vragen gesteld over leesgedrag en schrijvers.

- *Leest u weleens een boek dat in het Drents geschreven is?*
- *Zo ja - van welke Drentse schrijver heeft u wel eens een boek gelezen?*
- *Kunt u enkele Drentse schrijvers noemen?*
- *Wat is het mooiste of beste Drentstalige boek dat u gelezen heeft?*

Uit dit onderzoek komt een ander beeld naar voren. De schrijver van wie de meeste deelnemers een boek gelezen hadden, was Jans Polling. Een goede tweede was Jan Germs. En ook meer dan 100 deelnemers aan de enquête hebben wel eens een boek gelezen van Marga Kool; 70 deelnemers lazen een boek van Gerard

Nijenhuis. Opmerkelijk is dat enige deelnemers zijn naam verdrentsen: 4x Nijenhuus en 3 x Nijenhoes. Ook de laatste winnaar van de Culturele Prijs van Drenthe, Gerard Stout, werd vaak genoemd; 60 deelnemers hebben een boek van hem gelezen.
Ook oudere schrijvers, zoals Roel Reijntjes, Hans Heyting, Max Douwes, Peter van der Velde, Bart Veenstra en Harm Tiesing, worden naast jongere schrijvers, zoals Tieme Woldman en Ria Westerhuis, genoemd. De lijst ziet er als volgt uit:

Jans Polling	169	
Jan Germs	152	
Marga Kool	117	
Anne de Vries	78	
Gerard Nijenhuis	66	(4x Nijenhuus, 3 x Nijenhoes)
Gerard Stout	60	
Roel Reijntjes	51	
Anne Doornbos	43	
Jan Veenstra	33	
Bart Veenstra	30	
Harm Tiesing	27	
Max Douwes	25	
Hans Heyting	24	
Peter van der Velde	23	
Gerrit Kuipers	17	
Roelof Keen	15	
Abel Darwinkel	15	
Tieme Woldman	11	
Ria Westerhuis	7	
Ger Veenstra	4	
Delia Bremer	4	

De beheersing van het schrijven in het Drents mag dan afnemen, de productie van met name cd's in de streektaal nam toe. In het verspreidingsgebied van het *Dagblad van het Noorden* verschenen in 2007 42 boeken en cd's in het Drents, Gronings en Stellingwerfs.[13] Dat was behoorlijk meer dan in de voorgaande jaren, maar de laatste jaren komen er juist weer weinig cd's uit. Ook de verscheidenheid was groter; bijna alle literaire genres werden bestreken. Wat daarbij opvalt is, dat Nedersaksisch zingen en rappen velen blijkbaar beter afgaat dan het schrijven in het Nedersaksisch. Niet zo verwonderlijk, want "zingen is heuren"

en de streektaal kent immers een lange traditie als spreektaal. Het wekt dan ook geen verbazing dat een streektaalsongwriter en -singer Daniel Lohues veel bezoekersaantallen trekt. Ook door de organisatie van het Drèents liedtiesfestival wordt zingen in de streektaal onder de aandacht van een breed publiek gebracht. In 2011 was er veel belangstelling voor streektaalactiviteiten als !REUR! en de lijst met kandidaten voor de Dagblad van het Noorden Streektaalprijs was groot. Veertig titels hield de jury dat jaar tegen het licht. Boeken uiteraard, proza en poëzie, maar ook cd's, dvd's en websites.

Gerard Stout maakte in 2013 bekend dat hij bij gebrek aan lezers stopt met het schrijven in de streektaal. Hij is overgestapt op het Nederlands om van een groter lezerspubliek meer respons te krijgen.[14] Stout ging nog verder en stelde in het dagblad *Trouw* dat de Drentse taal aan de rand van het graf stond. Stellingwerver schrijver Johan Veenstra, een van de best verkopende schrijvers in het Nedersaksische taalgebied, schreef er in zijn weblog het volgende over: "*21 feberwaori* 2014 – 17.00 – Ik hebbe et boekien *Weense wals* van de Drentse schriever Gerard Stout lezen. *Slim körte verhaalties* staot op et omslag. Die bin soms niet onaorig, mar ik leze toch liever wat langere verhaelen. Gister kwam et Drents Letterkundig Tiedschrift *Roet* over de post. Daor is in te lezen dat Gerard Stout stopt mit et schrieven in et Drents, omdat hi'j te min lezers het. Dat wodde temeensen schreven deur kultuurverslaggever Joep van Ruiten van et *Dagblad van het Noorden*. Die is utermaote pessimistisch over de toekomst van et Drents in et biezunder en et Nedersaksisch in et algemien. Hi'j is de ienige niet. Mar et hoeft vanzels niet an et Drents te liggen dat Stout zo weinig lezers het. Et kan krek zo goed an de toegaankelikhied van zien eigen schrieveri'je liggen."

Stout stopte overigens eind jaren '90 al eens eerder met schrijven in het Drents. Na enkele jaren keerde hij op zijn schreden terug en publiceerde hij meer Drentse boeken dan ooit een schrijver voor hem. Ook zijn Groningse collega in de letteren Jan Glas zette in deze periode het dichten in de streektaal - tijdelijk - op een laag pitje.

Een jaar later (november 2014) organiseerde de SND (Stichting Nederlandse Dialecten) een conferentie in Hoogeveen. De bijeenkomst ging over de toekomst van de streektaalliteratuur in een tijd van ontlezing. De bijeenkomst had als titel *kansen en mogelijkheden voor streektaalliteratuur*. De circa vijftig bezoekers kregen van succesvolle schrijvers als Johan Veenstra en de Fries Ferdinand de Jong te horen hoe zij in een tijd van ontlezing hun boeken aan de man brengen. Er werd ook - in navolging van de in 2010 verschenen poëziebloemlezing *Verrassend Nedersaksisch* - een bloemlezing uit het Nedersaksische proza sinds 1972 gepresenteerd, getiteld *Gloepends mooie verhalen* (Het Drentse Boek en

Sont).[15] Gemiddeld geeft het Drentse Boek acht boeken per jaar uit. Reden voor Joep van Ruiten om - ook naar aanleiding van de conferentie - een 'Zwanenzang van de streektaal' te publiceren.[16] Hij merkte daarin op dat het met de streektaal niet goed gaat. Steeds minder mensen kunnen de streektaal spreken en daardoor wordt er ook minder dialect geschreven en dus gelezen. Wie naar de mening van Van Ruiten nog streektaal in woord en geschrift gebruikt, doet dat vanuit een esthetisch oogpunt of als bewijs van identificatie.
Dat mag dan zo zijn, maar wie de ontwikkelingen van de Drentse literatuur goed heeft gevolgd, moet constateren dat in het tijdperk na de oprichting van *Roet* er zich voortdurend (niet stormenderwijs) nieuwe schrijvers gepresenteerd hebben. Ook komen met enige regelmaat verschillende schrijversgroepen (ook met deelname van schrijvers die nog niet een eigen publicatie gepresenteerd hebben) bijeen in het Huus van de Taol, is er een actieve 'neie' Drentse Schrieverskring en kennen de schrijfwedstrijden van het Huus van de Taol een grote deelname. En dat bewijst dat de Drentse literatuur niet bijgezet is, maar leeft. *Waor roet en blommen wortel schiet in 't veld* getuigt daarvan. Bovendien moeten we vaststellen dat met de nieuwe mediamogelijkheden (printing on demand, digitiale tijdschriften, weblogs etc.) niet alle schrieverij eenvoudig in beeld te houden is. De noodzakelijke distantie om tot een goed oordeel te komen over de kwaliteit van de Drentse schrijverij van de laatste vijf jaar doet zich hier gelden.

1.2 Literaire kritiek in Drenthe

In de Drentse literatuur is de literaire kritiek langzaam op gang gekomen. In tijdschriften, krant en radioprogramma's werden streektaalschrijvers weliswaar gevolgd, maar zelden of nooit werd inhoudelijk deskundig op een werk ingegaan. Het belang van een goede literatuurkritiek voor de streektaalliteratuur is dat deze letterkunde daardoor in een groter nationaal en internationaal kader geplaatst kan worden. Vervolgens werkt een dergelijke kritiek stimulerend en kwaliteitsbevorderend. In de streektaalliteratuur is echter te weinig sprake van een literair-kritische traditie; vele besprekingen in krant en tijdschriften zijn niet meer dan een aankondiging en bespreking van nieuwe werken; essayistische benaderingen verschenen bij hoge uitzondering. Goed onderbouwde kritiek geven en accepteren is lastig. De recensent moet opereren in een klein speelveld, en de gevoeligheden zijn groot; bovendien komt men elkaar steeds weer in bepaalde kringen tegen. Het wordt on-Drents gevonden om op elkaars tenen te gaan staan - zeker wanneer dat anoniem gebeurt. Dat bleek wel uit een polemiek die in het maandblad *Drenthe* werd gevoerd in het begin van de jaren negentig. J.R. Westerhuis verzorgde jarenlang onder zijn schuilnaam Gerri(e)t Wilms recensies

in het maandblad. De ondertekening van zijn boekbesprekingen met een pseudoniem leidde destijds niet tot bezwaren; waarschijnlijk wisten velen binnen de literaire kringen toch wel wie achter het pseudoniem schuilging, en bovendien was Westerhuis lid van de Drentse schrijversbent. Maar dat veranderde toen met ingang van jaargang 61 (1990) vakkundig geschreven recensies verschenen van de hand van 'Schokland', pseudoniem van G. Kleis. Aanvankelijk werden zijn besprekingen niet gesigneerd of eenvoudig ondertekend met K, maar dat stuitte op onoverkomelijke bezwaren.[17] Jan Veenstra pleitte in een ingezonden brief voor het ondertekenen van de recensies. Volgens hem was een bespreking per definitie een subjectieve beschouwing van een literatuurkenner die daarom tegenover de schrijver en de lezers verplicht is te ondertekenen. De lezer moet zich na verloop van tijd een beeld kunnen vormen van de literatuuropvattingen van een recensent, en anonimiteit doet daaraan afbreuk.[18] Veenstra stelde dus dat recensenten hun identiteit moesten prijsgeven, zodat ze voor hem persoonlijk aanspreekbaar werden. Pim Witteveen en de redactie van het maandblad vonden dat het recenseren onder eigen naam niet relevant is voor het hoofddoel van de bespreking: het geven van gefundeerde voorlichting aan de lezer.[19] Literatuurcriticus Schokland stopte na een paar jaar met recenseren. Twaalf jaar na de polemiek in het maandblad schreef hij Roel Reijntjes dat hij zwaar teleurgesteld was in de geringe interesse en waardering voor zijn artikelen. Volgens hem hadden de intellectuele en cultureel onderlegde Drenten meer interesse in hun eigen "kleine huis-tuin en keukenbesognes".[20]

Het dialecttijdschrift *Oeze Volk* kende jarenlang de rubriek 'Deur de Drentse leesbril' waarin verschillende schrijvers - vooral Martha Hadderingh en Bart Veenstra - nieuwe boeken aankondigden. *Roet* had ook verschillende recensenten. Baukje Bloemert en Ab Drijver volgden een opvallende formule; zij bespraken in een brievendialoog pas verschenen werken.

Recensent Gerard Stout, die streektaalboeken voor het *Dagblad van het Noorden* besprak, opperde dat het bespreken van streektaalboeken geen sinecure is: "Streektaalliteratuur recenseren is ofmeten an ander dialectwark, maar ok ofmeten an de schriever die ie veurige week nog spreuken of zagen optreden. Het is as procenten berekenen van aantallen wied beneden de honderd. As minder as 10% van de Drentse schrievers die ansleuten bint bij de Drentse Schrieverskring, literatuur kan schrieven, dan is dat veul, maar dan giet het om een toplaoge van vier, vief schrievers, met daorunder een briede groep van deurzetters. (…) Het is appels met peren vergelieken, omdat der te min appels zint."[21]

Dat recenseren inderdaad geen sinecure is, bleek nog in 2009 toen Ab Drijver bekendmaakte dat hij zou stoppen met het recenseren van boeken voor *Roet* en

het beoordelen van Drenstalig werk voor RTV Drenthe. De reden: "(…) dat e der van die franterige reacties op kreg." De reactie van de Roetredactie luidde kort maar krachtig: "Het Drèentse literaire wereldtie is klein. Te klein liekt het wel ies (…)."[22]

1.3 Literatuurgeschiedschrijving na 1945[23]

In Drenthe zijn na de Tweede Wereldoorlog aanzetten gegeven tot het bestuderen van de eigen literatuur. Lammert Braaksma schreef in 1949 het artikel 'Auteurs in Drents dialect' dat te vinden is in *Zwerven door Drenthe. Het land der hunebedden*.[24] Een auteur die hij een bespreking waard vond, moest de dorpelingen kennen, hen begrijpen, met hen meeleven en meevoelen en bovenal hen liefhebben "niet zo, dat hij de gebreken ontkent, maar, dat hij ze ziet, zoals ouders de tekortkomingen van hun kinderen."[25]

In 1951 verscheen deel twee van de door Jan Poortman geredigeerde bundel *Drente, een handboek voor het kennen van het Drentse leven in voorbije eeuwen*. Zelf droeg hij het artikel 'Van literatuur over Drente tot Drentse literatuur' bij. Hierin besteedde hij vooral aandacht aan de bekende werken van de oudere schrijvers. Nieuwe vondsten presenteerde hij niet; voor wat de jongeren betreft, volstond hij met een korte en summiere opsomming.

Poortman publiceerde van 1952 tot 1953 in de *Meppeler Courant* (*MC*) artikelen over Drentse (en Nederduitse) schrijvers. Deze essays werden in 1954 bij Boom gebundeld als *Drents geestesleven, een bloemlezing uit de Drentse literatuur*. Zij geven eveneens een beknopt en selectief overzicht van een aantal oudere Drentse schrijvers.

Jan Naarding schreef in 1954 voor de *Provinciale Drentsche en Asser Courant* (*PDAC*) een artikel getiteld 'De ontwikkeling van de Drentse letterkunde', dat hij laat beginnen met de zeventiende-eeuwer Johan Picardt. De periode na Picardt tot aan de Podagristen noemde hij "onaangetast". Als belangrijkste vertegenwoordigers van de Drentse literatuur - door Naarding aangeduid als 'Drenthe (of Drenten) in de Nederlandse literatuur' - noemde hij Anne de Vries, Ben van Eysselsteijn en Jan Fabricius.[26]

In 1964 trad H. Entjes met zijn bijdrage 'Streektaalliteratuur in Oost-Nederland' in de bundel *Oostnederlands* in het voetspoor van Braaksma met een beknopt, chronologisch overzicht.[27] Daarin heeft hij bewust niet naar volledigheid gestreefd; zijn selectie moest vooral het begrip streektaalliteratuur helpen definiëren.

In het kader van de Drenthe Colleges hield G. Kuipers op 28 oktober 1965 een lezing, getiteld 'De Drentse literatuur'. Daarin gaf hij een globaal overzicht van

dit onderwerp. Hij begon zijn overzicht bij Picardt, maar was wel van mening dat het - literair gezien - pas omstreeks 1800 in Drenthe begon te dagen. Vele van de door hem besproken auteurs komen terug in zijn bloemlezing *Drente's erfgoed*, die in 1978 bij Pet te Hoogeveen uitgegeven werd. Het boek kwam uit op initiatief van de sectie schrieverskring van de Culturele Raad voor Drenthe (CRvD) die Kuipers de opdracht voor het boek gegeven had. In alfabetische volgorde behandelt Kuipers zesendertig schrijvers uit de afgelopen drie eeuwen. Niet onverwacht levert de periode voor 1800 weer een schrale oogst op. Anders dan Entjes en Poortman bespreekt hij geen (toen nog) levende auteurs. Zijn opzet is de lezers "enigszins wegwijs te maken in de doolhof van de Drentse literatuur".[28]
In 1966 zag de bloemlezing *Dichtersriege, keur oet drentse gedichten 1900-1966* (Van Gorcum) het licht, door Hans Heyting en Roel Reijntjes samengesteld voor de Drentse Schrieverskring. De samenstellers durfden het aan werk van recenter datum te kiezen. De nieuwste gedichten tonen aan dat er in de toen afgelopen zes decennia eigenlijk niets veranderd was; in de inhoud, in de vorm. Nog steeds is daarin welig de romantiek te vinden.
Marga Kool leverde in 1982 het hoofdstuk 'Schrijven in Drenthe' voor de bundel *Het land der letteren*.[29] En een jaar later schreef Gerard Nijenhuis een overzicht van de Drentse poëzie, dat in de *Drentsche en Asser Courant* (*DAC*) geplaatst werd onder de titel 'Drentse dichtkunst uit het isolement'.[30] In hetzelfde jaar stelde hij de bloemlezing *Mandielig* (Het Drentse Boek) samen, die eigentijdse en oudere poëzie bevat. Vooral de gedichten van Hans Heyting en Marga Kool wijken qua vorm en inhoud af van de traditionele Drentse dichtkunst. Bij beiden is invloed van de moderne Nederlandse dichters ('Vijftigers') aanwijsbaar.
Het duurde tot 1990 voordat er weer een overzicht van de Drentse literatuur verscheen. Ditmaal was het Gerard Nijenhuis die de naoorlogse streektaalliteratuur beschreef in de bundel *Dialectliteratuur. Balans en perspectief van de Moderne Streektaalletterkunde in Oostnederland en Nederduitsland. Een bundel studies* (tegelijkertijd uitgegeven als speciaal nummer van de *Driemaandelijkse Bladen*).
Drie jaar later verscheen *Drèentse Schrieverij* (Het Drentse Boek) van S. Boerma en R. Broersma. Het accent ligt op de naoorlogse periode, in het bijzonder op het *Roet*tijdperk. Dit boek is de eerste Drentstalige literatuurgeschiedschrijving.[31]
In 2003 kwam *Geschiedenis van de Drentse literatuur 1816-1956* (Van Gorcum) van Henk Nijkeuter op de markt. Het is de handelseditie van het proefschrift waarop hij in 2001 aan de RuG promoveerde.[32]
Zoals de titel al aanduidt, behandelt hij hierin het literaire veld tot 1956, het jaar waarin voor het eerst een volledig Drentstalig tijdschrift (*Oeze Volk*) verscheen.

Met dit tijdschrift stond ook een nieuwe generatie schrijvers op. Nijkeuters proefschrift heeft het inzicht in de geschiedenis van de Drentse literatuur, vooral de negentiende en vroegtwintigste-eeuwse schrijverij, aanzienlijk verruimd. Mede daardoor kon Rouke Broersma in zijn bloemlezing *Scheupers van de taol* (2003, Het Drentse Boek), dat het geschiedverhaal van *Drèentse schrieverij* op de voet volgt, meer aandacht besteden aan auteurs uit de vroege periode. Broersma selecteerde gedichten, verhalen, columns, essays, 'psalms' en gezangen. Het belangrijkste uitgangspunt was een combinatie van een historische, een literaire en een educatieve doelstelling. Voorts was het streven van Broersma een mooi en leesbaar boek te maken. Onder Drentse literatuur verstaat hij uitsluitend teksten die in het Drents geschreven zijn, en hij hanteert een kwaliteitsnorm. Nijkeuter daarentegen gebruikt een ruimere definitie: hij rekent Nederlandstalige verhalen en gedichten van Drenten en niet-Drenten, over Drenthe geschreven, ook tot de Drentse literatuur.

Voor het eerst werd in 2006 de beste poëzie in het Fries, Drents en Gronings gezamenlijk uitgebracht door uitgeverij kleine Uil te Groningen. *De 100 mooiste Drentse gedichten* werd samengesteld door Nijkeuter.[33] Het is een bijzondere uitgave, omdat er van elk gedicht ook een vertaling is gemaakt. Deze bloemlezing van Drentstalige gedichten wil in de eerste plaats een representatief literair-historisch overzicht geven van de Drentstalige poëzie van de 19e eeuw tot heden. De Drentse literatuur heeft inmiddels een rijke traditie op het gebied van bloemlezingen met proza en poëzie.[34]

Met zijn bijdrage 'Streektaal in de Drentse literatuur' in het *Handboek Nedersaksische Taal- en Letterkunde* dat in 2008 werd gepresenteerd (Van Gorcum), gaf Nijkeuter vervolgens een overzicht van de Drentse literatuur tot 2008. Als aanvulling op dit handboek, waarin in het letterkundige deel ter illustratie heel weinig poëzie en proza kon worden opgenomen, verscheen de bloemlezing *Verrassend Nedersaksisch* (2010, kleine Uil). Samensteller Nijkeuter selecteerde de beste tien Drentse dichters volgens gebaande paden.[35] In 2014 volgde de anthologie *Gloepends mooie verhalen* (Het Drentse Boek en Sont).

In de herdruk (met kleine wijzigingen, aanvullingen en verbeteringen) van *Scheupers van de taol*, dat in 2011 verscheen, trok samensteller Rouke Broersma vervolgens de lijn door naar 2011. Daarin hebben het essay en de recensie een belangrijker rol gekregen.

Noten

1 Ingeborg A. Nienhuis, *Onkruud vergaait nait. Een onderzoek naar tendensen in de drie Nedersaksische tijdschriften voor streektaalliteratuur* (Masterscriptie Vakgroep Nederlands RuG). Groningen 2005.
2 Geeja Oldenbeuving, *Het Drentse dialectboek. Een onderzoeksverslag naar factoren welke hebben bijgedragen tot de verspreiding van het Drentse streektaalboek in de periode 1945-1985*. (Universiteit van Amsterdam. Instituut voor Massacommunicatie). Amsterdam 1985/1986 34.
3 Het is uiteraard de vraag of Anne de Vries tot de streektaalschrijvers gerekend kan worden. De Vries schreef weinig Drents. In *Bartje* zijn alleen de dialogen een door De Vries geconstrueerd Drents dat nergens in Drenthe gesproken wordt.
4 Zie bijvoorbeeld de reactie van de Stellingwerver schrijver Johan Veenstra op zijn website (www.johan-veenstra.nl) naar aanleiding van het verschijnen van de Nederlandstalige roman *Here weg* (2012) van Jan Veenstra.
5 *Zölfpetret mit sparzegelties*. Zuidwolde 1995.
6 Gerard Stout, 'Allennig met mekaar' in: *Roet* 32 (2010) harfst 9.
7 Ingeborg A. Nienhuis, *Onkruud vergaait nait. Een onderzoek naar tendensen in de drie Nedersaksische tijdschriften voor streektaalliteratuur* (Masterscriptie Vakgroep Nederlands RuG). Groningen 2005. Vgl. ook *Roet* 27 (2005) veurjaor 9-11.
8 Zie ook: *NRC* 10.4.2015.
9 Rouke Broersma, 'Een Drents schrieversleven begint na veertig' in: *Roet* 33 (2011) harfst 15.
10 *Roet* 4 (1982) april 9-11.
11 Zie: Reinhild Vandekerckhove, 'WB!, CVA? WISTMJON? De chattaal van de Vlaamse tieners tussen 'lokaal' en 'mondiaal' ' in: *Het Dialectenboek* 10. Groesbeek 2009, 29-40.
12 *Drenten en hun taal*. Assen 2007, 10.
13 Joep van Ruiten, 'Dialect de luxe' in: *Dv/hN* 28.3.2008.
14 Jan Wierenga, 'Identiteit van de Drent als rode draad' in: *Nv/hN* 9.11.2013.
15 Drentse bijdragen van Marga Kool, Jannie Boerema, Gerard Stout, Anne Doornbos, Jan Veenstra en Erik Harteveld.
16 *Dv/hN* 21.11.2014.
17 *Drenthe* 61 (1990) januari/februari 26; *Drenthe* 61 (1990) maart 30. Met ingang van het april/mei-nummer werd het pseudoniem Schokland door de redactie vermeld. De redactie maakte daarbij bekend dat de twee voorgaande boekbesprekingen eveneens door Schokland geschreven waren.
18 *Drenthe* 61 (1990) april/mei 21. De redactie deelde mee in een noot dat Veenstra's brief ontvangen was voordat de recensent (Schokland) de laatste publicatie van Veenstra (*Zangeres van zulver*) onder handen had genomen.
19 *Drenthe* 61 (1990) juli/augustus 11.
20 DA, Archief Roel Reijntjes, brief Schokand aan Reijntjes van 3.3.2002.
21 'Kritiek en streektaalliteratuur tot elkaar veroordeeld' in: *Roet* (1990) 12 winter 23.

22 *Roet* 31 (2009) veurjaor 1.
23 Bewerkte en aangepaste paragraaf van een deel dat in Nijkeuter I staat.
24 F.I. Brouwer (eindred.), *Zwerven door Drenthe het land der hunebedden*. Assen 1949, 57-61.
25 Ibidem, 58.
26 J. Naarding, 'De ontwikkeling van de Drentse letterkunde' in: *PDAC* 6.2.1954.
27 K. Heeroma en J. Naarding. *Oostnederlands. Bijdragen tot de geschiedenis en de streektaalletterkunde van Oost-Nederland bijeengebracht door prof. Dr. K. Heeroma en Dr. J. Naarding*. 's-Hertogenbosch 1964, 119-124.
28 G. Kuipers, *Drente's erfgoed*. Hoogeveen 1978, 10. Zie ook: *DAC* 3.7.1978 en Jan van Noord, 'Drente's erfgoed' in: *DAC* 4.7.1978.
29 A. van Dis (samenst.), *Het land der letteren.* Amsterdam 1982, 194-215.
30 G. Nijenhuis, 'Drentse dichtkunst uit het isolement' in: *DAC* 17.11.1983.
31 Zie: Gerard Stout, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 17.9.1993; Nico Veenstra, 'Literair Bekeken' [Drèentse schrieverij] in: *HC* 17.9.1993; Bart Veenstra, 'Drents bekeken. Drèentse schrieverij' in: *HC* 24.9.1993 en Ton Kolkman, 'Drèentse Schrieverij: zowel schetsmatig als gedegen. Uitgevlogen uit het warme nest' in: *DGP* 25.11.1993.
32 Zie voor enige recensies: Rouke Broersma, 'Nijkeuter: het geheugen van Drenthe' in: *Roet* 25 (2003/2004) winter 26-31; Ad Leerintveld, 'Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956' in: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 120 (2004) 82-84; Eveline Vanfraussen, 'Bedankt met een pijp en een doos sigaren: Nijkeuters presentatie van de Drentse literatuur' in: *Spiegel der Letteren* 47 (2005) 79-88 en M.A.W. Gerding zie www.kngh.nl en BMGN-Low Countries Historical Review.
33 Karin Sitalsing, 'Beste poëzie uit het noorden gebundeld' in: *De Volkskrant* 1.11.2006; Jan Wierenga, 'Van 'Beuze jaeger' tot 'Vaoder' in: *Dv/hN* 4.11.2006 en 'Het was 'n put waark' in: *Dv/hN* 31.3.2007.
34 Er zijn verschenen: *Drents geestesleven* (1954), schrieversalmanakken (1954, 956 en 1975), *Drentse versjes; vergaard voor 't bestuur van de afd. Drenthe van de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen* [1954], *Op de gribbelgrab* (1968), een boekenweekgeschenk, getiteld *Stoelendaans* (1985) en *Van de Riest tot an De Punt* (2000). Ook de twee toonaangevende 'literaire' tijdschriften in Drenthe leverden bloemlezingen: *Roet* liet *Old zeer* (1984) en *Strèupers van de taol* (2004) verschijnen, en *Oeze Volk* bundelde werk van medewerkers in *Oes eigen taol* (1991). Bij het veertigjarige bestaan van de Drentse Schrieverskring zag *Maandewark* (1994) het licht.
35 G. Stout, 'Voorzichtig wordt naar buiten gekeken' in: *Dv/hN* 11.12.2010.

II. “Oes moedertaol, wat klinkse klaor, Wat zin ik wies op dij!”[1] De periode 1947 tot eind jaren zeventig

1. Organisaties

1.1 Het Drents Genootschap (Culturele Raad voor Drenthe)[2]

In 1947 werd in Assen Het Drents Genootschap (verder HDG) opgericht. De oprichters waren van mening dat er zo kort na de oorlog dringend behoefte was aan culturele en maatschappelijke vernieuwing. Reeds voor de oorlogsjaren was er gepleit voor de profilering van de Drentse regionale identiteit, maar dit streven was meer politiek gericht geweest. De uit Drenthe afkomstige Johannes Linthorst Homan was toentertijd CdK in Groningen, en van hem werd in 1936 in de *Nieuwe Drentsche Volksalmanak* (*NDVA*) een bijdrage geplaatst, getiteld *Een Drentsch Genootschap*?[3] Daarin maakte hij zich sterk voor het oprichten van een provinciaal genootschap, zoals in andere provincies ook was gebeurd. Zijn bijdrage was min of meer een uitvloeisel van een lezing uit 1934 met de veelzeggende titel *Het stiefkind Drenthe*. Volgens Linthorst Homan was Drenthe ten opzichte van de andere gewesten eeuwenlang achtergesteld; dat was onrechtvaardig en daarin moest verandering komen. Linthorst Homan baseerde zich daarbij op de geschiedschrijver Johan Picardt. Diens gevleugelde woorden “Drenthina en was de bruydt niet om welke men danste (…)” zouden het credo van de Drentse beweging van na 1945 worden. “Laten wij dus allen blijven werken om den vreemdeling niet alleen te doen genieten van Drenthe’s uiterlijke schoon, van Drenthe’s bosschen en velden, maar ook om hem erop te wijzen, dat onze geboortegrond ons lief is en dat zijne bewoners volstrekt niet minderwaardig zijn”, aldus Linthorst Homan.[4]

HDG kwam in 1947 voort uit de Studiekring D.H. van der Scheer, die tijdens de bezetting was opgericht. In 1941 ontmoette R.D. Mulder (scheikundige en publicist), uitgever en publicist Hendricus Johannes Prakke die in 1925 naar Drenthe gekomen was. Prakke werd adjunct-directeur, en later mededirecteur van G.A Hak, van de uitgeverij en drukkerij Van Gorcum & Comp. N.V. te Assen.
Vanaf zijn komst naar Drenthe zette Prakke zich in voor de culturele emancipatie

van Drenthe. Hij kan dan ook omschreven worden als voorman van de Drentse beweging. Mulder en Prakke streefden ernaar een studiekring op te richten voor geïnteresseerden in de culturele geschiedenis en ontwikkeling van Drenthe. Prakke nodigde als eerste mej. A.J. Scholte, bibliothecaresse van de Asser Leeszaal, en gedrieën probeerden zij meer leden te vinden.
Op 12 maart 1941 werd de eerste bijeenkomst gehouden in huize Prakke. De club bestond toen uit slechts tien personen. Op die eerste bijeenkomst hield Prakke een lezing over de Coevorder uitgever Dubbeld Hemsing van der Scheer, een van de drie Podagristen, die in de eerste helft van de negentiende eeuw leefden.[5] In hem zag Prakke de wegbereider van de culturele ontwikkeling van Drenthe. Voortaan droeg de studiekring zijn naam, D.H. van der Scheer.
Prakke heeft gesuggereerd dat de studiekring is voortgekomen uit de stichting 's Lands Noordererf, die van november 1940 tot april 1941 heeft bestaan. Deze was in het leven geroepen om ongewenste, vreemde invloeden op het culturele leven in Friesland, Groningen en Drenthe tegen te gaan. Na een klein halfjaar werd de stichting door de bezetter verboden, en ging Prakke verder met de studiekring.[6]
Ook heeft hij gesuggereerd dat de studiekring aanvankelijk een semi-illegale organisatie geweest zou zijn, die zonder toestemming van de bezetter geheime bijeenkomsten hield.[7] Maar dit kan als een poging tot mythevorming worden beschouwd: men correspondeerde openlijk per post en bovendien hoefde voor bijeenkomsten in de huiselijke kring geen toestemming gevraagd te worden. De studiekring verscheen al spoedig in de openbaarheid. In 1943 organiseerde de studiekring de 'Podagristenherdenking' en in 1945 het congres 'Duizend Jaren Drenthe'. Een grote manifestatie ter herdenking van de Drentse gouverneur Petrus Hofstede, gepland op 2 mei 1945, vond in verband met de bevrijding geen doorgang.[8]

Op 12 maart 1947 werd de studiekring omgezet in Het Drents Genootschap. De presentielijst werd getekend door 75 personen. Uit de statuten blijkt wat HDG zich ten doel stelde: "het wekken van belangstelling voor het Drentse culturele en met name wetenschappelijke leven en het verbreden en verdiepen daarvan door het coördineren en stimuleren van al hetgeen door de bestaande instellingen, verenigingen, enz. in deze wordt verricht."[9] HDG werd dus een werkgemeenschap en daarenboven het overkoepelende orgaan van alle verenigingen die zich in het culturele leven in Drenthe manifesteerden. Prakke drukte het op zijn eigen manier uit: hij wilde een Drents Réveil bewerkstelligen.
Een andere regionalist die binnen het genootschap een grote rol heeft gespeeld, is de dialectoloog Jan Naarding.[10] Naarding werd pas in 1943 corresponderend lid

van de studiekring. Hij woonde in Almelo en kon dus de geregelde bijeenkomsten niet altijd bijwonen. Na de oorlog, toen hij in Assen woonde, werd hij actief in de studiekring en vooral in het latere genootschap.

De Drentse beweging omgaf zich met diverse symbolen. Er werden voor tal van gelegenheden penningen vervaardigd, er werd een logo ontworpen, en bij de oprichting van HDG werd ook de Drentse vlag gepresenteerd. Men voorzag de beweging van een historische lading door de drie Podagristen als de negentiende-eeuwse voorlopers ervan uit te roepen. Bovendien probeerde men een Drents volkslied te realiseren, in plaats van Uilenbergs omstreden *Mijn Drenthe.* Daarin zou de Drentse saamhorigheid onder woorden worden gebracht. Deze queeste waarin men door middel van prijsvragen een geschikt lied probeerde te krijgen, leidde tot niets. *Mijn Drenthe* bleef; het kent geen officiële status en wordt nog steeds - vooral door ouderen - beschouwd als de Drentse hymne.[11]
Kort na de oprichting van HDG kwam voorzitter Prakke met ambitieuze plannen voor bijzondere bijeenkomsten; soms heetten zij vesperijen, soms festijnen.[12] De viering of herdenking van schrijvers stond daarin centraal. Uiteraard betrof dat schrijvers die in Drenthe geboren waren of over Drenthe geschreven hadden. Bij die gelegenheden kon men zich op de gewestelijke historie bezinnen en kon Prakke zijn gevoel voor decorum botvieren. In 1946 herdacht men de predikant en schrijver A.L. Lesturgeon, een van de drie Podagristen, en werd Jan Fabricius ereburger van Assen. In 1947 volgde de herdenking van Johan Picardt, Drenthes eerste geschiedschrijver, en een jaar later die van de Borgerder folkloriste J.H. Bergmans-Beins. In datzelfde jaar werd Ben van Eysselsteijn ereburger van Gieten, en de kunstschilder-dichter L.A. Roessingh werd door de gemeente Westerbork onderscheiden. In 1952 herdacht men de Drentse chroniqueur Harm Tiesing, en in 1959 werd Anne de Vries ereburger van Assen.
Hieruit blijkt wel dat Prakke en het HDG in het organiseren van literaire evenementen zeer actief waren. Impliciet propageerde men bij al die activiteiten ook het Drents, want bij al die vesperijen en festijnen stond de Drentse literatuur centraal. En de meeste schrijvers die men herdacht of vierde, hadden geschreven in het Drents. De statuten vermelden echter nergens dat men het Drents als spreek- en schrijftaal tot zijn recht wilde laten komen. HDG bracht dan wel Drentstalige uitgaven tot stand, maar de culturele emancipatie van de provincie Drenthe stond voorop. De ontwikkeling van de Drentse streektaal - een essentieel onderdeel van de Drentse identiteit - begon eigenlijk pas toen in 1953 de Drentse Schrieverskring werd opgericht. (zie 1.2).
Moest elders het imago van Drenthe verbeterd worden, in Drenthe zelf diende de

cultuur op een hoger peil gebracht te worden. Zo werden toneelprijsvragen uitgeschreven, verschenen er publicaties en werd een bibliotheekcongres georganiseerd. Maar dit alles kan de indruk niet wegnemen, dat HDG er niet in slaagde dicht bij het Drentse volk te komen. Harm Werners verklaarde in een redactioneel commentaar in *Oeze Volk*: " 't Genootschap kun nog wal wat drentser ducht oes en wat meer van unner op. (…). "[13] Aan middelen om met het volk te communiceren ontbrak het overigens niet. Het maandblad *Drent(h)e,* dat al sinds 1929 bestond en dat veel publicaties van HDG opnam maar waarbij de streektaal er nogal bekaaid afkwam, werd in augustus 1948 het officiële orgaan van HDG.[14] Aankondigingen en verslagen van bijeenkomsten bereikten mede daardoor een tamelijk groot publiek; in het jaarboekje de *NDVA* werden de jaarverslagen opgenomen.

Prakke streefde er ook naar om Drenthe internationale bekendheid te geven. Hij kreeg daarbij steun van met name de bevriende schrijver en journalist Ben van Eysselsteijn. Ze waardeerden en stimuleerden elkaar tot nieuwe activiteiten.
Van Eysselsteijn was de juiste man om de ideeën van HDG te helpen uitdragen. Verbreding van de Drentse cultuur betekende ook verbreiding in geografisch opzicht, dus kon Van Eysselsteijn, die in het westen van het land woonde, vooroordelen over Drenthe bestrijden: weg met het Assepoestercomplex! Drenthe was niet minderwaardig, integendeel. Maar ook anderen, zoals Anne de Vries en Jan Fabricius, werden door HDG benaderd om de literatuur en cultuur van Drenthe over de provinciegrenzen heen bekendheid te geven. Als zodanig hadden deze schrijvers een brugfunctie.[15] Deze drie auteurs genoten landelijke bekendheid en hadden zelfs internationale contacten. Van Eysselsteijn heeft veel tijd in de 'Drentse zaak' gestoken. Hij kwam vaak in de Olde Lantschap, zat in veel commissies en werkte mee aan tal van evenementen.
In 1948 werd een gezelschap van gerenommeerde Vlaamse letterkundigen uitgenodigd voor een bezoek aan Drenthe. De delegatie van Vlaamse schrijvers die naar Drenthe kwam, bestond uit Karel Jonckheere, Hubert Lampo en Marcel Coole. De Vlamingen kregen (van 10 tot 16 juni 1949) een breed programma aangeboden met bezoeken, excursies en literaire sessies.[16]

Met het Graafschap Bentheim, waarmee reeds oude culturele contacten bestonden, werden kort na de oorlog culturele uitwisselingen georganiseerd. Dat begon in september 1948 nadat Prakke op initiatief van de jonge arts Hans Schüürmann persoonlijk was uitgenodigd voor een conferentie in Emlichheim.[17] Deze invitatie paste uitstekend in de wens van Prakke - zo kort na de oorlog al - een betere verstandhouding tussen de beide grensgebieden op gang te brengen. Het paste in de buitenlandse

politiek West-Duitsland weer op te nemen in de West-Europese gemeenschap. 'Entgrenzungen' en de ontwikkeling van een goede nabuurschap tussen Nederland en Duitsland waren de leidraden in Prakkes wetenschappelijke en culturele denken.[18] Deze denkbeelden kwamen in 1959 pregnant naar voren in diens lezing 'Die Entgrenzung der Grenze'.

Twee jaar nadat Prakke in Emlichheim was geweest, bracht HDG in het kader van het culturele contact tussen Nederland en West-Duitsland een bezoek aan Bentheim.[19] Het jaar daarop brachten de Bentheimers een tegenbezoek aan Drenthe. Vanaf die tijd werden jaarlijkse uitwisselingen georganiseerd. Op deze wijze ontstond - in de woorden van Prakke - 'Regionalismus mit dem Fensterblick'. Bij HDG werd daaraan uitvoering gegeven door de daarvoor speciaal ingestelde commissie 'Drenthe/De Graafschap', die in november 1950 was ingesteld.[20]

De betrekkingen leidden in 1954 zelfs tot een 'Deutsch-Niederländische Kulturwoche' die van 4 tot en met 12 september in Bentheim gehouden werd. Aan de basis hiervan stond de viering van het 30-jarige bestaan van de Speelgemeenschap in Bentheim, waarvoor Ben van Eysselsteijn en intendant Mund een Duits-Nederlands programma ontwierpen.[21] Vanaf dat jaar organiseerde de stad Bentheim om de twee of drie jaar dergelijke 'Kulturtage', waarbij HDG steeds betrokken was.[22] Bij de opening van de cultuurdagen van 1963 schonk Prakke de stad Bentheim een beeldhouwwerk, voorstellend de drie Podagristen, dat in de muur van het kasteel werd geplaatst. Tijdens de openingsdag van de Duits-Nederlandse cultuurdagen van 1966 werd Prakke benoemd tot ereburger van Bentheim.[23]

Prakke zorgde ook voor de jaarlijkse uitwisseling tussen Assen en de stad Bentheim.[24] In 1958 waren de Bentheimers op bezoek in Assen en ontstond het idee tussen beide steden een 'Partnerschaft' op gang te brengen. Met de woorden van Stadtdirektor G. Gosejacob: "Jedenfalls würde das Zustandekommen einer engeren Verbindung zwischen Ihnen und uns - soweit ich die Angelegenheit bis jetzt übersehe - sehr begrüßt werden."[25] Aanvankelijk had de burgemeester van Assen tegen "eine(r) engere(n)Verbindung" geprotesteerd, omdat het voor hem moeilijk was - veertien jaar na de oorlog - Duitse bodem te betreden. Maar hoe dan ook, in juli 1959 waren B en W van Assen voor het eerst te gast in Bentheim. Voor de burgemeester was het een zware beslissing geweest, en tijdens de koffietafel merkte hij nog op: "Ich bin ja nicht in Deutschland, sondern in der Grafschaft Bentheim".[26] Maar het ijs dooide allengs, en bij het tegenbezoek dat nog in hetzelfde jaar plaatsvond, werd besloten op het terrein van cultuur, sport en jeugd samen te werken. Na de bouw van de Berlijnse muur (1961) was de Asser burgervader volledig overtuigd van de noodzaak van een goede samenwerking met de oosterburen. In 1965, 1966 en 1968 werden om diverse redenen de uitwisselingen van de gemeentebesturen

niet geëntameerd; met ingang van 1969 werden de bezoeken ingekort tot een dag.[27] Vanaf toen kregen de jaarlijks terugkerende bezoeken - over en weer - een traditioneel karakter. Ter gelegenheid van 25 jaar jumelage tussen Bentheim en Assen werd in 1984 zelfs een videofilm vervaardigd.[28]

Tijdens de bezoeken was er een belangrijke plaats voor toneelvoorstellingen in de openlucht.[29] Om twee voorbeelden uit de beginjaren te geven: in 1961 werd door een speelgroep van het Bentheimer openluchttheater (Spielschar Bentheim) in Assen het sprookje *Het dappere kleermakertje* opgevoerd [30], en in 1962 speelde men *De lotgevallen van Tom Sawyer en Huckleberry Finn.*

Ook op een andere wijze wilde HDG de Drentse taal promoten. In 1969 bracht men de lp *Stemmen oet Drenthe* op de markt waarop schrijvers uit hun werk voorlazen. Hiervan werden meer dan 40.000 exemplaren verkocht.

Eind jaren vijftig zien we een afname van al deze activiteiten. Een belangrijke oorzaak is ongetwijfeld dat Prakke in 1960 - op zestigjarige leeftijd - vertrok omdat hij benoemd was tot hoogleraar aan de universiteit van Münster. Toen hij als voorzitter van HDG afscheid nam, kreeg hij de Culturele Prijs van Drenthe - die hijzelf zo'n vijf jaar daarvoor tot stand had helpen brengen. De pionier, organisator en doorduwer Prakke kreeg minder tijd voor Drenthe. En dat was te merken. Jan Naarding volgde hem als voorzitter op. Na het overlijden van Naarding volgde K. van Dijk (1925-1995) deze op als voorzitter.[31] In 1968 trad de landbouwkundige L.G. Oldenbanning aan als voorzitter; ook was hij lid van de redactie van de *NDVA* en de redactieraad van het maandblad *Drenthe.*[32]

Toen op 22 juni 1957 HDG door de provincie aangewezen werd als Culturele Raad voor Drenthe, betekende dit dat er bureaufunctionarissen benoemd en gesubsidieerd konden worden; de eerste stap op weg naar professionalisering was gezet. Belangrijkste taken werden toen het adviseren van de provincie bij subsidieverzoeken van culturele instellingen en het organiseren van culturele activiteiten. De eerste directeur werd de theoloog en latere filosoof J.G. van der Bend, die spoedig een eigen kantoor kreeg aan de Kloosterstraat in Assen.[33] In 1967 vertrok hij naar de Rijksuniversiteit van Groningen, A.E. Brons volgde hem op. Het ledental bleef gestaag groeien; in 1959 waren er al 1200.

De jaarlijkse vergaderingen, die dikwijls gekoppeld werden aan een historische of culturele activiteit, werden Landdagen genoemd. De Landdagen waren in feite groot opgezette conferenties. Tijdens de Landdag van 1975 werd besloten dat HDG (CRvD) een stichting werd, zodat de commissies (na 1975 secties genoemd) meer invloed konden krijgen op het bestuur. Iedere sectie kreeg een representant in het bestuur. In 1978 werd de eerste stafmedewerker voor de gewestelijke cultuur, H. Slot, benoemd.[34]

In de jaren zeventig en halverwege tachtig lag de nadruk van de werkzaamheden van de CRvD vooral op de beeldende kunst en de amateurkunstbeoefening.

1.2 Drentse Schrieverskring

Op 18 februari 1953 werd in Groningen de Drentse Schrieverskring opgericht. Ter gelegenheid van het eerste lustrum van de Drentse vereniging in Groningen, genaamd Drenthe, organiseerde men een 'Schrieversveziet' voor Drentse schrijvers. De studentenvereniging Menso Alting, behorend tot de Vereniging Drenthe, was met de organisatie belast. De studenten M.A.M. Huyser van Reenen, Gerard Nijenhuis en J.R. Westerhuis kwamen op de gedachte de schrijvers bijeen te brengen. Jan Fabricius stuurde vanuit Engeland een telegram, waarin hij zijn instemming uitsprak met het plan tot het stichten van een schrijverskring.[35] Het idee van de studenten was in 1952 ontstaan toen Gerriet Wilms voor de RON met de serie 'De Drènse Parnassus' was begonnen, waarin hij werk van Drentse schrijvers recenseerde. Voor zijn besprekingen legde hij contact met tal van schrijvers, en daardoor groeide de behoefte de schrijvers bij elkaar te roepen om de stand van zaken in de Drentse schrijverij eens met elkaar te bespreken.[36] Dat gebeurde op de bijeenkomst in Groningen die door H.J. Prakke werd voorgezeten. Bij de oprichting bestond het bestuur uit: J.R. Westerhuis (voorzitter), G.Nijenhuis (secretaris), M.A.M. Huyser van Reenen, N. Meyboom-Veltman en J. Naarding. De bestuursleden kregen al spoedig de titel van volmacht.

Al in het oprichtingsjaar 1953 verscheen de bloemlezing *Drentse schrieversalmanak 1954*, in gestencilde vorm. Het bestuur had in september 1953 - er was nog geen redactie - ieder lid persoonlijk een oproep gestuurd bij te dragen aan de almanak. Er mocht zowel in het Nederlands als in het Drents geschreven worden; alle inzendingen die niet meer dan twee bladzijden telden, zouden opgenomen worden.[37]

Er waren bijdragen van J.W. Borgesius, Ale Brouwer,[38] H.T. Buiskool, G. Clewits, Harm Drent (pseudoniem van H. Doedens), Marchien Eising, Jan Fabricius, Hekkarpi (pseudoniem van H.J. Prakke), Hans Heyting, Joh. Hidding, E. Karst Jr., Harm Koops, G. Kuipers, Nell Meyboom-Veltman, A. Mulder, Jan Naarding, Mans Tierelier (Max Douwes), Anne de Vries, Harm Werners (pseudoniem van G. Nijenhuis) en Gerriet Wilms (pseudoniem van J.R. Westerhuis). "Wij bint jong, en wat jong is wil van allen [sic] wel daolijk groot en met geweld anpakken, en wij meugt er bliede van wezen, dat het zo is. Dizze eerste Drentse Schrieversalmanak is er een tieken van!", schreven de samenstellers in het voorwoord. Ook wilde de Schrieverskring de Drentse schrijvers door middel van lezingen scholen: "Wij haolt nog te veul oeze schollers op over 'Het Boek Ik' en 'Oote

Boe', over 'atonaal' en 'experimenteel'. Is dat wel goed te verantwoorden?"
In 1955 kwam de kring weer met een *Drentse schrieversalmanak 1956*, die werd uitgegeven bij Van Gorcum & Comp. Door medewerking van HDG en financiele steun van de provincie zag deze almanak er professioneler uit dan de eerste. Opmerkelijk is, dat er weinig jongeren aan meewerkten. Verder valt op dat de helft van de bijdragen in het Nederlands geschreven is en, met een enkele uitzondering, niet over Drenthe gaat. De bundel kreeg veel aandacht van de critici.[39] Jan Boer, die onder zijn pseudoniem Maaike ook had bijgedragen, was minder positief en schreef in *'t Swieniegeltje*: "De dialectschrievers en -dichters brengen 't er over 't aalgemain nait zo goud of, aal sloag ik de dichters wat hoger aan as de vertellers.[40] De recensent van *Ons Noorden* vond de pennenvruchten qua inhoud en vorm niet bijster eigentijds.[41] Pas twintig jaar later zou er weer een *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), verschijnen.[42] Deze derde 'schrieversalmenak' kwam in een oplage van 2000 stuks op de markt. Het boek bevat een bloemlezing van bijdragen aan het maandblad *Oeze Volk*. De werken zijn gerubriceerd onder de namen van de vier seizoenen. Destijds constateerde Gerrit Kuipers in een recensie nogal wat tekortkomingen.[43]
De Schrieverskring werd aanvankelijk vooral beschouwd als een 'Asser Club' waarvoor personen van aanzien of leden van oude Drentse geslachten gevraagd werden. Niet iedereen voelde zich direct in deze schrijversbent thuis. Arend Mulder constateerde in een terugblik op de oprichting: "(…) en over Jan Oelenbarg, die hum ook op 'egeven har, mus nog even discusseert [sic] worden um zien poletiek verleden, mor worde ook an 'eneumen. Ik keeke 't kringien ies rond en zag wel dat er gien eene boer bij was."[44] Peter van der Velde heeft in een interview over de begintijd gezegd: "Ik vuulde mij een beetje een vrumde eend in de biet. Was der samen mit juffrouw Clewits. Ik weet niet meer waor het was. Later was het bij Naarding thuus. (…) Ik had toen een paor gedichties opstuurd naor Maondblad Drenthe. Juffrouw Clewits ook en toen bint wij vraogd. Want ie mussen vraogd worden. Ik deink dat ze wel es wat raor tegen mij ankeken hebt in 't begun. (…) Ik weet niet aof ik opneumen bin deur toedoen van Naarding. Want Naarding zien vrouw, die was vroeger schoolvriendin mit mien tante. In Rôon. Ik weet niet aof dat ok een rol metspeuld hef. Braaksma zat in het kringetje van 'Assen'. Juffrouw Clewits en ik, wij waren echt de 'plebejers' van de 'Kring'."[45]
Tijdens het voorzitterschap van Jan Naarding floreerde de kring, maar na diens overlijden in 1963 werd de Schrieverskring in de jaren zestig minder actief. Vanuit HDG werd dan ook opgemerkt dat de Drentse Schrieverskring na Naardings dood slechts "een zwarm iemen zunder königin"was.[46]

Op de Landdag van HDG in juni 1956 werd de Schrieverskring benoemd tot lid van HDG, en daarmee werd de band tussen de twee organisaties hechter.[47] Dat wil niet zeggen dat het tussen HDG (later de Culturele Raad voor Drenthe) en de Schrieverskring altijd boterde. In 1977 ontstond er zelfs een crisis nadat Jan van Noord, de toenmalige voorzitter van HDG, inmiddels Culturele Raad, had gesteld dat de Drentse Schrieverskring te gesloten was en een te elitair karakter toonde. Bovendien zou er geen plaats zijn voor jong talent. De Schrieverskring dreigde daarop uit de Culturele Raad te stappen en zich rondom *Oeze Volk* te scharen.[48] Onvrede over het functioneren van de Culturele Raad op het gebied van de Drentstalige cultuur leidde in 1985 tot vergaande plannen voor de oprichting van een 'Drenthe Academie', een nieuwe organisatie die zich uitsluitend met de streektaal zou bezighouden. Het bestuur van de Schrieverskring - gesteund door *Oeze Volk* en de stichting Het Drentse Boek - nam hiertoe het initiatief. Men was van mening dat een dergelijke organisatie niet onder de vleugels van de Culturele Raad zou moeten opereren, omdat deze organisatie te weinig resultaten op het gebied van de streektaal liet zien.[49]

2. Literatuur in de ether

Door de jaren heen hebben Drentse schrijvers een belangrijke rol gespeeld in de literaire programmering van de regionale radio. Door het nieuwe medium kregen de schrijvers - boven de bestaande periodieken en de krant - er een publicatiemogelijkheid bij. Velen droegen met verhalen, hoorspelen en teksten bij aan het Drents programma. Sommigen lazen zelf de teksten van hun hoorspelen. Ook de literaire kritiek kreeg in de programmering een belangrijke plaats toebedeeld.
In de eerste twee decennia na de oorlog gaf het Drents programma een belangrijke impuls aan de ontwikkeling van de Drentse literatuur. De hiervoor behandelde Schrieverskring, maar ook het tijdschrift *Oeze Volk*, zijn feitelijk voortgekomen uit de regionale radio.[50]

De geschiedenis van de regionale omroep begon direct na de oorlog.[51] Toen Radio Herrijzend Nederland veranderde in de stichting Radio Omroep in Overgangstijd, werd de taak van de Omroep van het Provinciaal Militair Commissariaat (de eerste zendgemachtigde na de oorlog) overgenomen door de Regionale Omroep Noord. Deze zond voor het eerst via de ether uit op 19 januari 1946 nadat in Hoogezand een mobiele zender was geplaatst. Henk Huizinga en Gijs Stappershoef kregen de leiding bij de jonge omroep. Huizinga werd in 1948 opgevolgd door Sjoerd

Leiker, en deze maakte op zijn beurt in 1952 plaats voor Jo Smit.
In augustus 1955 werd besloten het Oosten, te weten Salland, Twente en de Gelderse Achterhoek, aan het werkgebied van de RON toe te voegen, waardoor er geen zelfstandige Regionale Omroep Oost kwam. Hierdoor werd de RON omgedoopt tot Regionale Omroep Noord en Oost (RONO). Zeer teleurstellend was het, dat de regionale uitzending - door het geringe vermogen van de zender in Hoogezand - lange tijd niet in geheel Drenthe te beluisteren viel.
De RON had vanaf 1945 een boekenrubriek, getiteld 'Literair kwartier', waarin ook niet-regionaal gekleurde werken besproken werden. Later werd het programma 'Boekenbus' genoemd. In de jaren zestig vormde zich, eerst onder eindredactie van dr. Lolle Nauta en vanaf 1966 onder leiding van Tiny Mulder, een vaste groep medewerkers. Men hoopte door middel van dit programma het schrijven van (moderne) literatuur in het Fries en in de Nedersaksische streektalen te stimuleren en lezers daarvoor te interesseren. In 1975 werd in samenwerking met het Nedersaksisch Instituut van de RUG besloten een kwartaaltijdschrift uit te geven waarin alle teksten van het RONO-programma werden opgenomen. Het verscheen onder de titel *Boekenbus. Literair kritisch tijdschrift voor Noord- en Oost-Nederland.*
Voor Drentse onderwerpen kwam er in het voorjaar van 1946 een speciaal programma van een kwartier, het zogenoemde 'Drents kwartier', dat aanvankelijk slechts tweemaal in de maand werd uitgezonden. Pas in 1949 kregen de Groningse en Drentse streektaalprogramma's het zo vurig gewenste halfuur zendtijd per week. Over het belang hiervan schreef G. Kuipers in 1957: "Wij hebt in dizze oetzendingen een meugelijkheid kregen um te teunen, dat oeze streektaol, oes Drents, betiekenis hef. Wij kunt hiermet bewiezen, dat 't niet as minderwaerdeg beschouwd worden huuf, dat men Drents sprek."[52]
Uitbreiding volgde: in de jaren zestig was het Drents programma zestig minuten in de lucht. De Drentse programma's van de regionale omroep hebben de belangstelling voor de streektaal sterk bevorderd. Door de radio groeide ook het contact tussen schrijvers en luisteraars, waardoor auteurs door het houden van voordrachten en het meedoen aan schrijfopdrachten van radioschetsen en hoorspelen grote naamsbekendheid kregen. Vanaf het ontstaan van het Drents programma heeft jong literair talent zich er kunnen ontplooien. Schrijvers die door de regionale omroep bekendheid kregen, zijn: Hans Heyting, Gerard Nijenhuis, Gerrit Kuipers, Bonnie Veendorp en Bart Veenstra. Maar vooral de twee radiopioniers, Tonny van der Veen en Max Douwes, hebben voor de literaire ontwikkeling een belangrijke rol gespeeld. Heyting en Nijenhuis werkten in 1947 mee aan het programma 'De Drèntse Parnassus' waardoor Drentstalige proza en poëzie bij

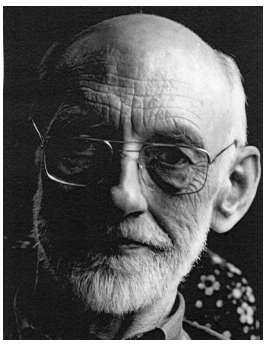
de mensen thuis kwam. Nijenhuis debuteerde voor de radio met zijn schetsen, getiteld *Drentse dreumerijen.* Een selectie hieruit, de bundel *Um 't Hemelriek*, verscheen in 1955 onder pseudoniem (Harm Werners) bij Van Gorcum.[53]
Bonnie Veendorp, Bart Veenstra en Roel Reijntjes deden in 1956 mee aan een voordrachtwedstrijd uitgeschreven door de RONO; op deze wijze presenteerden zij hun literaire producten bij de luisteraars. Reijntjes schreef een serie radioverhalen, getiteld *In en um het olde hoes* die door Hans Heyting werden voorgelezen. Dat men aan de Drentse uitzendingen waarde toekende, bleek onder meer uit de Culturele Prijs die Tonny M. van der Veen in 1957 voor alle medewerkers uit handen van de CdK ontving.

2.1 Radiopioniers

Antonius ('Tonny') Maria van der Veen (1924-2004)[54] werd redacteur van de Drentse uitzendingen en hij gaf veelbelovende jongeren een kans. Hij werd geboren op 8 maart 1924 te Breda. Op jonge leeftijd verhuisde hij naar Coevorden, waar hij de hbs bezocht. Hij werd bekend als liedjesschrijver, dichter, zanger en programmamaker.
In 1948 had hij het populaire programma 'De Aetherbusse' (onder het pseudoniem Berend Veltink), waarvoor de voormalige student medicijnen aan de Rijksuniversiteit van Groningen zangtalent zocht. Dat resulteerde in de oprichting van streektaalmuziekgroep de Thrianta's. Door optredens voor de VARA-radio werd de groep ook buiten Drenthe bekend.
Omstreeks 1956 stopte de zanggroep, maar Van der Veen ging verder met zijn radiowerk. In 1955 schreef hij de tekst voor de koppermaandagprent[55]; hij leverde ook experimentele gedichten aan het tijdschrift *'t Swieniegeltje*. In 1958 mengde hij zich in de discussie over een nieuw Drents volkslied en riep hij luisteraars op een tekst te maken. Van 1965 tot 1975 was hij directeur van de RONO. Om gezondheidsredenen - de naweeën van de opsluiting in een concentratiekamp en tweemaal een ernstig ongeval waarbij hij hersenletsel opliep - werd hij gedwongen zijn functie neer te leggen.[56] Op de elpee *Stemmen oet Drenthe* die in 1969 het licht zag, is Van der Veen met eigen werk te horen. In april 2004 overleed hij in zijn woonplaats Haren.[57]

Max Douwes (1923-1998)[58] weigerde tijdens de oorlog als student geneeskunde de loyaliteitsverklaring te tekenen. Hij dook onder in het ziekenhuis in Emmen, waar hij de dagen doorbracht met schrijven en dammen. Dit laatste werd zijn

grootste hobby, waarover hij later nog veel zou publiceren. Douwes werd door Tonny M. van der Veen (die hem kende van de hbs in Coevorden) en Gijs Stappershoef eind jaren veertig naar het Drentse programma van de RON gehaald. Voor de RON creëerde hij de figuur van de zwervende harmonicaspeler Mans Tierelier, die hij omringde met een aantal types in een gefingeerd dorp. De personages Klein Rieksie, Ol' Domnee en Jans Druppien werden in het Noorden enorm populair. Enkele radioschetsen verschenen ook in druk, het eerst in 1952 in maandblad *Drenthe*. Meer schetsen werden in 1972 in boekvorm als *Mans Tierelier löp met zien dweellocht deur Drenthe. Vertellings oet het Drents Programma van de Regionale Omroep Noord en Oost* (Triangelreeks, Knoop & Niemeijer) uitgebracht. In 1984 kwam bij Kok te Kampen een nieuwe bundel met verhalen uit[59], een jaar later gevolgd door de tweede druk. Bij dezelfde uitgeverij verscheen in 1988 een tweede deel (eigenlijk het derde boek dus).[60] Ook was Douwes betrokken bij Drentse radioproducties, zoals *Bej de scheerbaos*, waarin hij Steven Lakmoes speelde. In 1952 trad hij in dienst van de NCRV; hij bleef echter een trouw medewerker van de Drentse programma's van de RON en de RONO.[61] Hij hertaalde in opdracht van de RONO het Nieuwe Testament in het Drents; maar het manuscript werd door de CRvD niet geschikt geacht voor publicatie. Fragmenten van het manuscript kregen in 1980 een plaats in *Oeze Volk*. Pas in 2007 werd het door Het Drentse Boek uitgegeven, nadat Jennie Lambers-Niers en Frits Rosenbaum de verouderde spelling van Douwes hadden overgezet in de hedendaagse spelling.[62] In 1988 zag het evangelie van Mattheus als *De goeie tieding. Naor de beschrieving van Mattheus* het licht. In november 1975 ontving Douwes de Culturele Prijs van Drenthe. In de laatste jaren van zijn leven publiceerde hij in het tijdschrift *Oeze Volk* verhalen over zijn belevenissen als tv-regisseur. Twee maanden voor zijn 75ste verjaardag stierf hij in zijn woonplaats Hilversum.[63] In 2010 werd in zijn geboorteplaats Klijndijk een borstbeeld van hem onthuld.

Ook Klaas van Dijk (1925-1995) was een belangrijke medewerker. Tijdens zijn rechtenstudie in Groningen zette hij bij de RON het Drents Programma op de rails. In de schets *Schuppen is troef* (tekst Hans Heyting) trad hij op als 'loco Lamert'. Ook schreef hij hoorspelen.[64]
In 1953 promoveerde hij op een dissertatie over radio en volksontwikkeling. Van 1952 tot 1957 was hij secretaris van HDG en daarna voorzitter.

Prominent waren ook Gerriet Wilms (pseudoniem van J.R. Westerhuis), die in de jaren vijftig in het programma 'De Drènse (Drentse) Parnassus' literaire werken recenseerde, en Hans Heyting, die in zijn rubriek 'Te kunst en te keur' over het kunstleven in de provincie berichtte. Later deed hij dat in de rubriek 'In oeze Drènse dichterstuun'. Met *Schuppen is troef* zette Heyting - net als G. Broenink dat deed in *Bej (bij) de scheerbaos*[65] - een typische dorpsschets neer. Verder werkten mee: K. van Dijk, Gosso Berga, Anje Pot-Wieringa en J. Weggemans.[66] In *In 't Spinnewöppien* - aanvankelijk door H. Frieling geschreven, later door Hans Heyting - vergaderde wekelijks een Drentse rederijkersvereniging.
Jan Naarding, G. Kuipers, A. de Vries, J.W. Borgesius, R. de Lange en vele anderen leverden verhalen. Buiten dat werd een heel repertoire van Drentse liedjes door De Triantha's gezongen en gespeeld, en voerde De Bekketrekker op zijn tijd een stukje cabaret op.
In 1957 werd de Culturele Prijs van Drenthe aan de Drentse uitzendingen van de RONO toegekend. In 1965 kwam Hitjo D. Schuth (1922-2008) in dienst van de RONO.[67] Schuth, die chef van het Drents programma werd, verzorgde samen met Geesje Been (1926-2010)[68] het Drents programma. Hij werkte ook mee aan het hoorspel *Schuppen is troef*. In 1974 vermeldde Schuth dat in het zaterdagprogramma van de RONO 80% Drents werd gebruikt; in de uitzendingen op dinsdag en donderdag werd de streektaal "functioneel" gebruikt.[69] Been en Schuth zouden tot 1985 de stem van het Drentstalige programma bepalen. Zij zetten een punt achter hun loopbaan omdat er toentertijd geen zekerheid was over de komst van een zelfstandige Drentse omroep.[70]
In 1977 kreeg de RONO de naam Radio Noord (Groningen en Drenthe).

3. De tijdschriften vanaf de jaren vijftig

3.1 Maandblad *Drenthe*

Na de Tweede Wereldoorlog ontstonden er voor Drentse schrijvers meer publicatiemogelijkheden. Behalve de kranten en de *Nieuwe Drentsche Volksalamanak* (*NDVA*), ontwikkelde zich het maandblad *Drent(h)e*, dat sinds 1929 bestond, tot *het* orgaan waarin literaire producten een onderdak kregen. Bovendien maakte men daarin een begin met literaire beschouwingen, boekaankondigingen en boekbesprekingen. Na de oorlog verscheen het maandblad pas in mei 1946 weer voor het eerst. Het Drents Genootschap onderhield vrijwel vanaf de oprichting nauwe con-

tacten met het maandblad; het blad werd zelfs het "officieel orgaan van Het Drents Genootschap", dat later de Culturele Raad voor Drenthe (CRvD) aan zijn naam toegevoegd kreeg. Vanaf 1976 fungeerde de HDG/CRvD alleen nog als uitgever en lag de inhoudelijke verantwoordelijkheid bij een contactraad.[71] Geleidelijk aan verdwenen Drentstalige poëzie en proza uit het maandblad. Kort na de oorlog had Jan Naarding in de handelseditie van zijn proefschrift nog verwacht dat het maandblad voor de dialectliteratuur een waardige opvolger van de *Driemaandelijkse Bladen* (tijdschrift voor taal en volksleven in het Oosten van Nederland) kon worden, maar dat werd niet bewaarheid.[72] Begin jaren zestig werden hierover op de landdag van de HDG/CRvD door de redacteur van het Drents programma van de RONO vragen gesteld. Uit de discussie die daaruit voortkwam, bleek dat er over opname van dialectbijdragen in het maandblad geen consensus heerste.[73] Eind jaren zeventig nam de hoeveelheid ingezonden (dialect)bijdragen toe en besloot men de beoordeling in handen te geven van twee deskundigen, te weten Gerriet Wilms en Rouke Broersma. Beiden verzorgden ook boekbesprekingen in de rubriek 'Drentheboeken'.
Bij de bestudering van de jaargangen van na de oorlog valt op dat in sommige jaargangen het Drents eigene een prominente plaats inneemt, terwijl in andere jaargangen vooral maatschappelijke organisaties de kolommen van het blad vullen.

3.2 *Nieuwe Drentsche Volksalmanak*

In 1946 was onder een uitgebreide redactie de *NDVA* weer verschenen, maar literaire bijdragen aan de almanak werden na de oorlog nog schaarser dan daarvoor.[74] Wat de oorzaak ook was, er verschenen meer en meer historische artikelen in de almanak. Voor de Drentse literatuur was hij dan ook nauwelijks meer van belang. Wel werden er verscheidene herdenkingsartikelen over Drentse schrijvers in geplaatst, die voor de literatuurhistorie waardevol zijn. Schrijvers die literair werk aan de almanak leverden, waren N. Meyboom-Veltman,[75] A. Dening,[76] J.M. Linthorst Homan-Staal,[77] Hans Heyting[78] en Jan Naarding.[79] Incidenteel werden er bijdragen van andere schrijvers geplaatst.

3.3 *'t Swieniegeltje*

In de zomer van 1954 werd '*t Swieniegeltje. Kultureel tijdschrift voor Groningen* opgericht.[80] Uit onvrede met het bestaande tijdschrift *Dörp en Stad* begonnen enkele jonge dichters, onder wie Simon van Wattum, een puur letterkundig tijdschrift. Een eerder plan van Van Wattum om - met Gerard Nijenhuis en Gerriet Wilms - ook Drenthe erbij te betrekken, was niet doorgegaan.

De oprichting van *'t Swieniegeltje* veroorzaakte in Groningen nogal wat opschudding. Medewerkers van het begin waren Simon van Wattum, Willem Diemer, Jan Niehoff, Jan Boer, Gijs Stappershoef, Gerard Nijenhuis en Tonny van der Veen. Uitgever was J.A. Eerelman te Stadskanaal. Harm Nijenhuis, de broer van Gerard, tekende het omslag voor dit nummer.
Spoedig ontwikkelde het tijdschrift zich - zeer tegen de zin van Van Wattum - tot een interregionale periodiek; bij het verschijnen van het vierde nummer was de ondertitel dan ook al uitgebreid tot *Kultureel Tijdschrift voor Groningen en andere Nedersaksische gewesten*.

3.4 *Oeze Volk*

Het Drentstalige tijdschrift *Oeze Volk* verscheen voor het eerst in september 1956. In een gesprek met J.R. Westerhuis was bij Gerard Nijenhuis het idee ontstaan een tijdschrift te laten verschijnen dat mogelijkheden zou bieden aan eenieder die in het Drents wilde schrijven.[81] Hans Heyting en Gerrit Kuipers, met wie Nijenhuis in 1953 ook de Drentse Schrieverskring had opgericht, vormden de redactie; Jan Naarding was tot aan zijn overlijden in 1963 raadgever. Het eerste nummer verscheen in december 1956 en had als ondertitel *naoberpraot veur Drentse lezers*.[82] Het blad werd uitgegeven door uitgeverij J.A. Eerelman te Stadskanaal: geen enkele Drentse uitgever durfde het risico te dragen. Het belangrijkste doel was het bevorderen van de Drentse taal in woord en geschrift. In de woorden van de redacteuren: "Ien van de punten woorum wij "Oeze Volk" in 't leven roepen hebt, is oeze liefde veur de Drentse taol, in al zien verscheidenheid."[83] In het eerste nummer stelde de redactie ook geen concurrent van het maandblad *Drenthe* te willen zijn: "Het Maondblad Drenthe is 'n kraant met 'n hoge zieden op, wij holt meer van 't zieden pettien", aldus de redacteuren.[84] Simon van Wattum recenseerde de eerste aflevering en noemde de start van het tijdschrift "veelbelovend".[85] Het aantal medewerkers en contactpersonen was van meet af aan groot. Aan het eerste nummer werden bijdragen geleverd door M. Eising, H. Koops, Joh. Hidding, P. van der Velde, G. Eding-Askes, J.W. Borgesius en G. Clewits. Zij, en vele andere medewerkers, bleven het blad decennia lang trouw. Het merendeel van de schrijvers werd gerecruteerd uit de Drentse Schrieverskring. Oprichter Kuipers vulde jarenlang onder andere de vaste rubrieken 'Dwars deur Drenthe' en 'Oes Schepertien'.
Over de beginperiode heeft hij gezegd: "Er waren ook verschillende mensen die dachten dat het een 'dood geboren kind' zou zijn. Wordt niks. Het was ook een risico, maar we waren er alledrie van overtuigd dat het zou lopen. (…) Het was zo gaaf in die tijd. Gerard studeerde en hij had een idee in de kop en dat moest uitgevoerd

worden. Hans was nog de bohemien en ik kon de administratie wel doen.
De vergaderingen bij Hans thuis. Gerard nam een fles Martini mee en die ging dan ook prompt op."[86] Het aantal abonnees nam gestaag toe; begonnen werd met 350 abonnees,[87] en in maart 1957 meldde de redactie dat er duizend abonnees waren; in oktober had men 1700 lezers. *Oeze Volk* was gevarieerd van inhoud en had een populair karakter, het bevatte niet uitsluitend literaire bijdragen en/of artikelen over literatuur en verschilde daarin van andere bladen. Het nam bijdragen op van een zeer gemêleerde groep schrijvers - van professionals tot dilettanten.
Met ingang van de derde jaargang trad Gerard Nijenhuis uit de redactie; hij had zijn studie theologie voltooid en vertrok naar Amsterdam. Bij de tiende jaargang trad G. Kuipers - wegens drukke werkzaamheden - af in de redactie en telde het redactieteam nog slechts één persoon, te weten Hans Heyting. Hij werd bijgestaan door een redactieraad waarin G. Kuipers, R. Reijntjes en G. Smit zitting hadden.[88] Eigenlijk had ook Heyting willen stoppen, maar volgens de schrijver Bart Hadderingh had hij zich om de volgende reden bedacht: "In 't lest van '65 hef der 'n vergaodering west in Assen en kwam de redaktie met de bosschup, dat ze der met opheulen. En 't beste was um Oeze Volk maor an de kaant te doon. (…) Ik vund dat nog al een raor gepraot en toen der gien een wat op te zeggen har, heb ik dat daon. En good duulijk daor was gien woord Frans bij. Now hef Hans inwendig dik de smoor op mij in al lat e dat niet blieken niet tegen mij dan, maor in zien doon en laoten tegen aanern is mij dat locht wel op gaon. Toen ik daor in Assen dan ok met de voest op taovel stund te booken, was 't vanzolf hielmaol mis. Gerrit Kupers daor was best met te praoten maor die was der flauw van Hans beurde de centen en 't wark was veur hum. Hans vertelde daor dat e gien tied meer har en daorum mus 't wel ophollen. En 't was met heur altied good gaon daorum was 't beter, dat ze der now een punt achter zetten, want met 'naaner der veur, kwam der misschien niks van terecht. Toen kwam 't mooie de vergaodering bracht naor veuren as Bart Veenstra der wel op an duurt kuw dat beter doon, dan hol wij 't bladtie in eren. Hans zag dat e 't niet tegenhoolen kun en zee vlot now ja dan zul e der wel met deur gaon. Met Gerrit in de maande har e gien tied now allent kunt 't wel."[89] De reden van Heyting om te willen stoppen moet echter niet gezocht worden in luiheid of onverschilligheid. Heyting was van mening dat het blad zou vervallen tot een folkoristisch niveau indien het niet geleid zou worden door bezielende personen[90].
Maar medio 1966 namen namen Bart en Martha Hadderingh[91] het redactiewerk toch over; het maandblad werd vanaf dat jaar in Gasselternijveen samengesteld. Heyting nam eind 1966 afscheid van zijn lezers en nam zitting in de redactieraad.[92] Eind 1966 stond het tijdschrift aan de rand van een faillissement, want de meeste abonnees hadden in de afgelopen jaren hun abonnementsgeld niet be-

taald. Velen hadden hun twijfels. Martha Hadderingh heeft daarover opgemerkt: "We werden een beetje meewarig bekeken en er werd gedacht 'laat die twee maar aanmodderen'. Er waren ook mensen die meenden dat het niveau zou dalen. In de jaren zestig was er veel kritiek over de 'onbenullige manier' waarop wij bezig waren. Maar dat was voor ons juist de prikkel om door te gaan."[93]
Om financiële risico's te beperken werd in 1971 de 'Stichting Drents Maondblad' opgericht. Voorzitter werd G. Smit en Jan Weggemans werd tweede voorzitter. Voorts zaten R. Okken, Harm Westebring en Geert Enting in het bestuur. Bij het 30-jarige bestaan van het tijdschrift maakte voorzitter G. Smit bekend dat het ledental 4500 bedroeg.[94] Vanaf 1973 werd er jaarlijks subsidie verstrekt door de provincie.
In 1976 kreeg het tijdschrift de Culturele Prijs van Drenthe; echter tegen het voorstel van de adviescommissie in, die GS geadviseerd had in dat jaar geen groepsprijs toe te kennen. Dit omdat er geen duidelijke groep was die voor de prijs in aanmerking zou komen.[95] De commissie was van mening dat het blad nog niet rijp was voor een prijs, omdat het tijdschrift nog te dicht bij het 'liefhebberen' lag en daardoor geen grote uitwerking op de samenleving had. Maar GS negeerde het advies, en daardoor ontstond er enige deining.[96] Velen dachten dat GS het tijdschrift lauwerde wegens het 20-jarige bestaan.
J.H. Hollenbeek Brouwer, toentertijd gedeputeerde, ging in de toelichting die hij bij de uitreiking van de prijs uitsprak, dieper in op de culturele betekenis van het maandblad. Hij was van mening dat het belang van *Oeze Volk* niet primair moest worden gezocht in de literaire waarde van het blad; die pretentie had het immers nooit gehad. De betekenis lag meer in het in stand houden van de streektaal en het bieden van een podium aan streektaalschrijvers. Bovendien vormde het een bron voor verdere taalstudie.[97] Woorden van gelijke strekking had de gedeputeerde eerder dat jaar ook gesproken bij het twintigjarige bestaan van het tijdschrift. Bij die gelegenheid benadrukte hij nog eens de stimulerende rol van het tijdschrift voor de Drentse beweging.[98] Vanaf 1966, toen de redactie gevoerd werd door het echtpaar 'Bart' en Martha Hadderingh, en al die jaren zijn het formaat, de rubrieken, de opmaak en de illustraties bij de rubrieken hetzelfde gebleven. Marchien Eising verzorgde in de eerste jaren het 'Naoberpraotien', gevolgd door Marchien Duker in 1960 nam Bonnie Kuik-Veendorp dit over. De dubbele pagina 'Snipsnaorderijen' (Drents voor snuisterijen) was van het begin af aan een succes. In de eerste nummers verscheen deze rubriek niet regelmatig, maar nadat de redactie bemerkt had dat er bij plaatsing meer aanmeldingen voor abonnementen kwamen, kwam deze column iedere maand uit.[99] Bijzonderheden uit de Drentse dorpen werden vermeld in de rubriek 'Dwars deur Drenthe', en

boekaankondigingen in de rubriek ‘Deur de leesbril’.[100]
Ook de formule voor het omslag is al die jaren gelijk gebleven: een zwart-witte voorkant met een foto. Gerrit Aalfs verzorgde de foto’s tot 1970 hij werd opgevolgd door Wim Hiddingh. In 1981 werd het 25-jarige bestaan gevierd met de onthulling van het borstbeeld van Jan Naarding in Sleen. Bij het veertigjarige jubileum werd in Borger het borstbeeld van Hans Heyting onthuld.

4. *Oeze Volk* en zijn schrijvers

Gedurende drieëntwintig jaar nam het tijdschrift *Oeze Volk* in Drenthe een monopoliepositie in. Het blad inspireerde velen. Het richtte zich op een groot publiek. Het belangrijkste criterium voor opname was dan ook dat het gepubliceerde werk begrijpelijk moest zijn voor dat brede publiek. Terwijl in de Nederlandse literatuur de vijftigers aan de weg timmerden met hun experimentele poëzie, verscheen er in *Oeze Volk* niets vernieuwends: de Drentse schrijvers in dit blad publiceerden in de neoromantische traditie. In proza behielden de anekdotische dorpsschetsen de hegemonie, de verhalen waarin de boerendochter met de knecht wilde trouwen en de boerenzoon die identieke plannen met de meid had; dit uiteraard - ter versterking van het dramatische effect - tegen de zin van de ouders. Vijftien jaar later heeft de romanschrijver Johan Hidding over dit tijdperk gezegd: “De streekroman was een afspiegeling van de tijd, met een zekere beperktheid. En dan bedoel ik niets ten kwade te zeggen aan het adres van de streekromanschrijvers. Tegenwoordig heeft ieder mens zijn grenzen verruimd, verder gekeken dan de eigen vertrouwde omgeving.” De belangrijkste schrijvers die aan *Oeze Volk* hebben bijgedragen, zullen hierna besproken worden, in volgorde van hun geboortejaar.

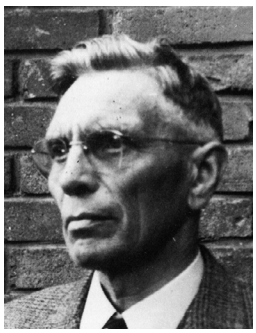
G. Clewits (1883-1962)[101]

Grietje Clewits, die ongehuwd bleef, werd geboren in een onderwijzersgezin in Nietap. Zelf werd ze ook onderwijzeres; het langst in Nieuw Roden en Roden (33 jaar). In het culturele en maatschappelijke leven van Roden nam ze een belangrijke plaats in. Daarvoor werd ze in 1960 onderscheiden met de erepenning in zilver van de gemeente. Na haar pensionering schreef ze gedichten en verhalen in het dialect van Roden en directe omgeving. Haar werk werd vanaf 1947 in *Drent(h)e* en de *Leekster Courant* uitgegeven en sinds 1956 ook in *Oeze Volk*. Met Peter van der Velde had ze in de *Leekster Cou-*

rant van 1948 tot 1950 een brievenfeuilleton, getiteld *Op en om de Helterbult*. In 1954 stelde ze met Jan Naarding en Hans Heyting de bloemlezing *Drentse versjes; vergaard voor 't bestuur van de afd. Drenthe van de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen* samen.
Aan de *Drentse schrieversalmanak 1954* droeg ze het gedicht *De eigenwieze hen* bij, en in die voor 1956 werd het vers *De Bliede Bosschop* opgenomen. Pas in 1982 werden haar gedichten door Peter van der Velde gebundeld onder de titel *Zummeraovend* (Het Drentse Boek).
Clewits' gedichten zijn eenvoudig van vorm, en de inhoud is dikwijls moraliserend; het zijn vaak berijmde vertellingen. Veel voorkomende thema's in haar werk zijn de natuur en het bijgeloof. Haar werk mag dan niet vernieuwend zijn, het behoort wel tot het weinige dat in het Noord-Drents geschreven is; vooral daardoor is het literair-historisch waardevol.

S. Cancrinus (1891-1977)

Sjouke Cancrinus werd op 12 januari 1891 geboren te Warga. Sinds 1910 woonde hij in Drenthe waar hij werkzaam was als onderwijzer in Ruinen, Echten en Dwingeloo. In deze laatste plaats werd hij hoofd van de nieuw opgerichte Lagere Landbouwschool. Zijn belangstelling voor het vak bijenteelt leidde in 1936 tot een boekje over de bijenteelt, waarin een door hem ontworpen bijenkast geïntroduceerd werd (*Bijenteelt* uitgegeven door Joh. Ykema te 's-Gravenhage). Een tweede druk kwam in 1948 uit. Voor het (landbouw)onderwijs schreef hij in 1949 *Grepen uit de landbouwgeschiedenis* (P. Noordhoff). Nadat hij kennis had genomen van de werken van de predikant Cornelis van Schaick, kreeg hij grote belangstelling voor de geschiedenis van Dwingeloo en publiceerde hij daarover in *Oeze Volk,* de *NDVA*, *Drenthe*, de *Hoogeveensche Courant* en de *DAC*. Een bloemlezing van al deze bijdragen kwam in 1976 op de markt, getiteld *S. Cancrinus vertelt: Drenthe van vroeger en nu* (Holmsterland).[102] Hij ondertekende zijn pennenvruchten dikwijls met S.C.
Cancrinus voelde zich erg betrokken bij zijn woonplaats: uit eigen zak bekostigde hij de nieuwgeplante bomen op de brink van Dwingeloo; met anderen zorgde hij ervoor dat er weer een schaapskudde kwam op de Kralose heide, en mede door zijn optreden werd het oude dorpsschooltje van Lhee overgebracht naar het Openluchtmuseum in Arnhem. Hij overleed op 28 maart 1977 te Dwingeloo.

A. Piel (1891-1977)[103]
Albert Piel werd op 30 maart 1891 in De Wijk geboren.[104] Zijn vader was boer en had een keuterijtje. Piel werkte bij de politie in Den Haag en werd in juni 1918 gemeenteveldwachter in Balkbrug. Tijdens de bezetting wilde hij niet meewerken aan de Duitse reorganisatie van het politieapparaat. In 1943 nam hij ontslag als veldwachter.[105] Tot zijn pensionering was hij ambtenaar op de afdeling bevolking. Daarna werd hij marktmeester en ordende hij het oud-archief van de gemeente Avereest en raakte hij geïnteresseerd in de geschiedenis. Piel schreef - ook onder het pseudoniem Albert Luuks van de Riest - voordrachten in de streektaal.
Hij leverde bijdragen aan *Oeze Volk* over de historie van Drenthe en hij droeg bij aan de *Drentse schrieversalmenak, bloemlezing oet, Oeze Volk* ([1975], Hummelen).[106] Als beginnend schrijver was hij onzeker over de kwaliteit van zijn schetsjes en legde hij zijn werk voor aan Jan Naarding. Hoe diens reactie was, is niet bekend. Wel weten we hoe Piel reageerde: "Ik ben U zeer dankbaar voor Uw welwillendheid en Uw oordeel over mijn werk, geeft mij een zekere mate van vertrouwen. Met uw wenken en uw adviezen zal ik rekening houden (…).[107]
Over de historie van Avereest schreef Piel artikelen, die in manuscript bewaard zijn gebleven.[108] Een ervan, getiteld *Feiten uit het verleden van Avereest,* is op het internet te lezen.[109] Hij overleed op 2 april 1977 te Zwolle.[110]
Bart Veenstra herdacht zijn collega in *Oeze Volk.*[111]

J. Kuiper (1895-1985)[112]
Jan Kuiper werd op 23 februari 1895 in Beilen geboren. Hij begon met schrijven toen hij als machinist in de elektriciteitscentrale van Beilen - waar hij samenwerkte met de vader van Roel Reijntjes - nachtdiensten draaide.[113] Beide mannen waren vrienden; samen hadden ze enige jaren een winkel in elektrische apparaten. Kuiper was actief bij het amateurtoneel, schreef een aantal revues en leverde aan het *Nieuwsblad voor Beilen* tal van artikelen en gedichten. Hij verhuisde in 1941 voor zijn werk naar Groningen, waar hij tot zijn pensionering werkzaam was bij de afdeling elektronisch onderhoud van de elektriciteitscentrale in Helpman. In de Martinistad was hij een van de oprichters van de Drentse vereniging. Tonny van der Veen wist hem te strikken voor het Drents programma bij de RONO. Kuiper werd in Drenthe bekend als Geert uit het hoorspel 'Bej de scheerbaos' en Derk uit de radioserie 'Schuppen is troef'. Kuiper was lid van de

Drentse Schrieverskring en werd medewerker van *Oeze Volk.* Ook in *De Opwekker*, het personeelsorgaan van het Elektriciteitsbedrijf voor Groningen en Drenthe, verschenen zijn Drentstalige opstellen. In 1969 verhuisde hij naar Assen. In 1974 werd bij Van Gorcum de bundel *Spekbrummels. Drentse vertelsels van Jan Kuiper* uitgegeven[114] en in de *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), werd zijn Drentstalige verhaal *Jans* opgenomen. Hij overleed in Assen op 3 februari 1985.[115]

J.H. Wind (1895-1985)

Johannes Harm Wind werd geboren op 30 maart te Smilde.[116] Na een opleiding aan de ambachtsschool in Assen was hij werkzaam bij de provincie Drenthe. Daarna werkte hij in Hengelo en in 1920 vertrok hij naar Utrecht, waar hij opzichter bij de gemeente werd. In de Domstad werd hij lid van de Drentse Vereniging, waarvoor hij tal van bestuursfuncties vervulde, waaronder die van voorzitter (1957-1977). Bij zijn aftreden werd hij benoemd tot erelid; enige jaren later werd hij onderscheiden met het erevoorzitterschap. Hij was redacteur van het verenigingsblad *Oes Kraantien*; daarin werden vele van zijn bijdragen in het dialect van Smilde opgenomen.[117]
Ook schreef hij verhalen en gedichten voor *Oeze Volk,* de *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), en voor de *PDAC*.[118] Hij overleed op 1 september 1985 te Utrecht.[119]

M. Eising (1904-1986)[120]

Marchien Eising werd geboren in Zweeloo en werkte in verschillende plaatsen als kleuterleidster. Zij werd echter ziek en onderging op jonge leeftijd een zware darmoperatie, die niet voorkwam dat ze haar verdere leven bedlegerig zou blijven. In de jaren na haar operatie begon ze te schrijven. Aanvankelijk schreef ze kinderboeken, geïllustreerd door Lies Veenhoven: *Riekie* (1952, Van Gorcum), *Geeske vertelt* (1953, Van Gorcum) en *Geeske en de lente* (1955, Van Gorcum). Daarna publiceerde ze speciaal voor het onderwijs de tiendelige *Hans en Riekje*-serie. Van de schoolboekjes *Ot en Sien,* oftewel *Nog bij moeder* door J. Ligthart en H. Scheepstra, maakte ze in 1961 een moderne bewerking, die gemengde reacties opriep. In 1970 verscheen nog het kinderboek *Dat had je niet gedacht, Rudie* (Wolters-Noordhoff). Meteen na de oprichting in 1953 werd

Eising lid van de Drentse Schrieverskring. Aan beide *Schrieversalmanakken* (1954 en 1956) leverde ze Nederlandstalige proza- en poëziebijdragen.[121]
In 1954 verscheen haar streekroman *Rieks* (Van Gorcum), die door de recensenten buitengewoon goed ontvangen werd. In 1969 volgde een tweede druk (Gottmer).[122] De roman is een herschreven en aangevulde versie van haar feuilleton *Het leven gaat verder.* Aan het succes van deze roman droeg wellicht ook de boekbespreking door Anne de Vries voor de NCRV-radio bij; overigens was de recensent een goede kennis van Marchien Eising. Ook besprak Hans Heyting het boek in een uitzending van de RON.[123]
Van de schrijvende recensenten kreeg de roman eveneens aandacht en lof. Harm Werners schreef over *Rieks*: "Het is een roman, waarin het gaat om het menselijke in veel algemenere vorm: De strijd om loutering en liefde. Deze eigen zuiverheid, die zich in haar werk weerspiegelt, en haar de passende vorm doet vinden voor wat zij uit wil drukken, zal Marchien Eising in staat stellen van meer dan gewestelijke betekenis te zijn."[124] Simon van Wattum besprak de roman in *'t Swieniegeltje*. Hij plaatste enige opmerkingen over het eenvoudige Nederlands van de schrijfster, dat naar zijn mening soms letterlijk vertaald dialect was. Maar hij besloot zijn recensie enthousiast: "Best waark! Mit van 't beste regionoale waark dat t'r in ons kontraainen tot nog tou verschenen is. 't Zel mie niks verwondern as dit bouk n bult dankboare leesders vindt."[125]
Kees Fens besteedde in een artikel over streekromans - waarin hij ook *De hemel heeft geen achterdeur* van Ewout Speelman besprak - aandacht aan *Rieks* en merkte op: "Wie de citaten met enig geduld heeft kunnen lezen, zal de eenvoud van de taal opgevallen zijn. Geen lezer wordt boven zijn krachten beproefd: hij wordt in zijn taal of in de schrijftaal die hij per traditie voor mooi houdt aangesproken. Heel veel herhalingen - binnen het verhaal maar ook in de zinnen zelf - vergemakkelijken het lezen. Het zal niet toevallig zijn, dat veel zinnen in hun door herhaling veroorzaakte nadrukkelijke opbouw aan zinnen uit kinderboeken herinneren. Moraliserende conclusies sluiten alinea's of passages af."[126]
In 1955 won Eising de eerste prijs in een literatuurprijsvraag van de *PDAC* met een in het Drents geschreven kort verhaal *Hilbrand*. In 1959 verhuisde ze naar Hilversum; pas in 1981 zou ze in Drenthe terugkeren. Vanaf 1954 tot 1984 schreef ze een tweewekelijkse rubriek, getiteld *Ga even zitten*, voor het *Drents Landbouwblad.* In 1976 en 1977 verschenen bloemlezingen uit de bijdragen in boekvorm. Voor haar hele oeuvre ontving Eising in 1966 de Culturele Prijs van Drenthe. Tegelijk met de eerste bundel *Ga even zitten* (Benedictus) kwam haar autobiografie *Dit ene leven* (Benedictus) uit. Van 1954 tot en met 1962 verzorgde ze de Drentstalige rubriek 'Naoberpraotien' in *Oeze Volk*, maar voor haar boeken

gebruikte ze bewust het Nederlands. Eising overleed in het verpleeghuis De Vierackers te Assen.

H. Doedens (1906-1989)[127]
Hermannus ('Herman') Doedens werd geboren in Peize. Zijn vader, Pieter Doedens, was rijksveldwachter en dat had tot gevolg dat hij vaak werd overgeplaatst. (Groningen, Veenhuizen, Odoorn en Gasselte). Herman werd onderwijzer en leraar bij het voortgezet onderwijs in Enschede en Utrecht. Onder het pseudoniem Harm Drent schreef hij vele verhalen en gedichten in de streektaal. Harm Drent was een historische figuur, een speelman-zanger die omtrent 1900 in Gieten of Gasselte woonde. Voor de oorlog had Doedens gedebuteerd in de bundel *Uut oes Drèènse Laand* (1935, Van Gorcum; samenstelling R. Houwink). Tijdens de oorlog werd Doedens een van de belangrijkste literaire medewerkers van het maandblad *Drente*. In het advertentieblad voor het onderwijs *De Vacature* schreef hij verhalen en had hij de rubriek *Schrijvers en hun werk*. Tevens publiceerde hij in periodieken, zoals *De Vrije Pers*, de *NDVA* en *Oeze Volk* (gedichten en literaire beschouwingen). In 1971 verscheen een bewerking van het eerste deel van Cornelis van Schaicks *Tafereelen uit het Drentsch Dorpsleven*, getiteld *De zoon van Lammert Kuiper. Een dorpsverhaal uit het oude Drenthe* (Boom). In hetzelfde jaar kwam zijn studie *Markies de Thouars. Twents dichter en pamflettist (1807-1850)* op de markt. In 1974-1975 verscheen in de *Meppeler Courant* zijn feuilleton *Rooie Henderk*. Uitgeverij Boom te Meppel gaf het in boekvorm uit als *Rooie Henderk. Een onverwoestbare bewoner van het oude Drentse land*. Dit verhaal speelt omstreeks 1900 in en om Oring (Odoorn). Herman Doedens overleed op 31 januari 1989 te Utrecht.[128]

A. Mulder (1906-1991)[129]

"Ik heb altied mor een kleine lochien an die schrieversheme1 betekent. A'j boer bint he'j de kop niet naor schrieven staon, dan he'j wel wat aans te doonde. Ik har de haand meer an de ploog, as an de penne", aldus Arend Mulder.[130]
Mulder werd op 25 april 1906 geboren te Diever en overleed op 16 december 1991 te Norg.[131]
Mulder leverde - naar zijn mening - als enige bijdragen in het "Stellingwerver dialect" aan *Oeze Volk*.
Hij bezocht de Rijkslandbouwwinterschool, volgde een 'zaakvoerderscursus' en leerde door privélessen wat talen. Als schooljongen schreef hij al zelfbedachte

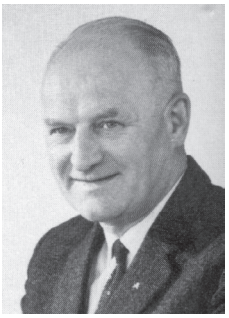
teksten, zoals ook zijn vader en zijn grootvader gedaan hadden. Het grootste deel van zijn leven was Mulder landbouwer in de gemeente Norg, in de buurtschap Westervelde. In 1920 won hij de derde prijs in een schrijfwedstrijd van het *Algemeen Nederlandsch Landbouwblad.* In de jaren dertig stonden zijn gedichten in het *Agrarisch Nieuwsblad* en leverde hij bijdragen aan het *Drentsch Landbouwblad*.
Voor de oorlog schreef hij enige strijd- en propagandaliederen voor de bond Landbouw en Maatschappij. Tijdens de oorlog schreef hij toneelstukken die na de oorlog in druk verschenen. Als lid van het eerste uur van de Drentse Schrieverskring droeg hij bij aan *Oeze Volk* en de *Drentse schrieversalmanak* (1954 en 1956). De natuur was voor hem een belangrijke inspiratiebron.[132] Voor de collecte Oktobermaand Drenthemaand van Opbouw Drenthe schreef hij enige malen een gedicht en aan de *Leekster Courant* leverde hij geregeld 'stukkies'.
Als rustend landbouwer publiceerde Arend Mulder ook over historische onderwerpen. In 1983 verscheen het boekje *Het Drentse boerenleven uit vroeger tijd* (Hummelen). Daaraan waren dorpsgeschiedenissen voorafgegaan: *De historie en pre-historie van Diever in woord en beeld* (1975, Van Goor) en *De historie van Norg in woord en beeld* ([1978], Bremer).

R. Klunder (1909-1997)[133]

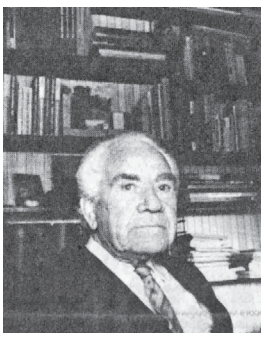
Roelof ('Roelf') Klunder werd geboren in 1909 te Zuidwolde. Hij volgde de opleiding voor onderwijzer en begon zijn onderwijsloopbaan aan de gereformeerde school in Kerkenbosch. Klunder verliet na enige jaren Drenthe en werd uloleraar in Vriezenveen en Waddinxveen. Uiteindelijk vestigde hij zich in Breda, waar hij in 1997 overleed.[134] Voor de oorlog schreef hij onder het pseudoniem Erk cursiefjes in *De Vacature.* Klunder begon na 1945 proza en poëzie in het Drents te schrijven voor *Oeze Volk*. In 1986 verscheen bij de stichting Het Drentse Boek zijn bundel *Zoer en zute*. De redactie van *Oeze Volk* oordeelde: "Roelf Klunder zien gedichten bint fijntjes um 't zo maor even te zeggen. En zo Drèens as de klompen van Bartje".[135] In Klunders gedichten overheerst het heimwee naar Drenthe en de weemoed om de vergankelijkheid van de jeugd. Zijn gedichten hebben een vaste vorm; vooral het kwatrijn wordt veelvuldig gebruikt. Interessant is zijn Drentse vertaling van een ballade van François Villon (1431 - na 1463) ('Je connais tout, fors que moi-même').[136] Klunders werk werd ook gepubliceerd in bloemlezingen, zoals *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek), *Midwinter in de olde landschap* ([1984], Het Drentse Boek) en *Kersttied* (2002, Het Drentse Boek).

G. Smit (1910-1985)

Geert Smit werd op 31 maart 1910 geboren te Exloo. Na de hbs in Coevorden werkte hij bij Staatsbosbeheer (Maastricht, Utrecht, Zierikzee) en was hij tot aan zijn pensioen hoofdingenieur bij het Kadaster te Assen. Hij was in zijn woonplaats Assen actief binnen de hervormde kerk als president-kerkvoogd. In 1980 schreef Smit de teksten voor *Exloo in foto's* (uitgegeven door de vereniging dorpsbelangen Exloo), een geschiedenis van zijn geboortedorp, waaruit zijn belangstelling voor de archeologie blijkt. Zijn korte, veelal ontroerende verhalen waarin hij veel oog heeft voor de gewone man, staan in de traditie van het literair realisme. Zijn (streek)lezers waardeerden het weer in herinnering roepen van oude dorpsgebruiken. Smit was jarenlang voorzitter van de stichting *Oeze Volk* en schreef voor dit tijdschrift tal van verhalen en gedichten vol humor, die in 1982 als *Een glassien vruchten* (Hummelen) in boekvorm gepubliceerd werden.[137] De titel van de bundel waren de eerste woorden in het Drents die Smits Zwitserse vrouw geleerd had. Opgemerkt moet worden dat Smit in dit werk ook blijk geeft van zijn interesse in zijn mede Zanddrenten.[138] Gerard Nijenhuis recenseerde de bundel in *Roet*. Hij prees het zuivere Drents van Smit, dat vooral in diens korte verhalen tot uiting komt, maar stelde vast dat dit boek geen literair hoogstandje was: " 't Is weck, en dat smaokt lekker aj bij n kaner zit op verjaorsvisite."[139]
De samensteller van de bloemlezing *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek) nam Smits gedicht *Wagensporen* op.[140]
Voorts verschenen bijdragen in het blad *Kerk en Wereld*. Smit overleed op 27 december 1985 te Assen[141] en werd in Odoorn begraven.[142]

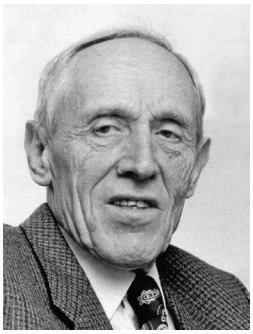
H.J. Vonk (1910-1993)[143]

Hendrik (Henk) Jan Vonk werd op 25 juli 1910 geboren in een boerengezin te Weerdinge. Hij werkte aanvankelijk als laborant en werd vervolgens controleur van de stichting Melkcontrole in Assen. In die functie reisde hij dagelijks door de provincie en maakte hij onderweg foto's. Op die manier bouwde hij een grote collectie foto's en dia's op, waarmee hij voor tal van verenigingen lezingen gaf. Vonk leverde aan *Oeze Volk* bijdragen over de historie van Drenthe (*Eem umkieken*). In het blad *De Melkweg* van DOMO-Noord-Nederland verscheen eveneens een serie over de Drentse geschiedenis en voor het maandblad *Drenthe* schreef Vonk een serie over oude am-

bachten en beroepen. In zijn vrije tijd stelde hij boeken samen die inspeelden op de nostalgische behoeften van de lezers: *Dit land van hei en hunebedden* (1973, Westfriesland), *Drenthe in grootvaders tijd* (1975, Kruseman),[144] *Zwerven rond de "Drentsche A"* (1977, Kruseman). Een herdruk verscheen bij uitgeverij Bekking te Amersfoort onder de titel *Drenthe het leven rond negentienhonderd* (1989). Deze boeken haalden vele herdrukken. Voorts schreef hij dialecttoneelstukken, zoals *De beloofde stad* ([1953], Ceres). Aan de prijsvraag voor toneelstukken van HDG deed hij mee met *Drokte um Derry* (1960); het stuk verscheen niet in druk. Vonk was jarenlang voorzitter van de natuurbeschermingsorganisatie IVN en kreeg landelijke bekendheid als milieuactivist.
Hij overleed op 23 april 1993 in Assen.[145]

J. Kuik (1915-2003)[146]

Jan Kuik werd in 1915 geboren in het Duitse Gladbeck. Zijn vader, boerenzoon uit Holthe, was omstreeks 1900 naar Duitsland getrokken om werk te zoeken. Maar al tijdens de Eerste Wereldoorlog viel er in Duitsland nauwelijks meer te leven: werk was er (nog) genoeg, maar voedsel des te minder. Dus moest de familie naar Drenthe terug, en Jan Kuik bracht zijn verdere jeugd door op een boerderijtje in Zwiggelte, waar het soberheid troef was. "Als het regende droegen we een aardappelzak, als regenjas. Als we zo met zijn allen op de knieën over het bouwland kropen dan vertelde vader soms verhalen. Om de moed er in te houden denk ik. Maar al met al heb ik toch een goeie jeugd gehad", deelde hij in 1989 aan Ab Drijver mee.[147]
Het jonge schoolhoofd wist zijn ouders over te halen Jan naar de mulo in Beilen te laten gaan, direct naar de tweede klas maar liefst. Ter voorbereiding daarop gaf zijn weldoener hem bijles in algebra en Frans. Als tegenprestatie spitte Kuik de tuin van de meester om. Na de mulo ging hij naar de christelijke normaalschool in Assen om voor onderwijzer te leren. De crisisjaren '30 leidden tot een groot overschot aan onderwijzers en dwongen Kuik naar ander werk om te zien. Hij werd ambtenaar in diverse gemeenten, als laatste waarnemend chef van de afdeling bestuurs- en economische zaken van de provincie Friesland.
In Leeuwarden werd hij lid van de Drentse vereniging. Hij werd secretaris en schreef voor het verenigingsblad *De Brink* Drentse gedichten en verhalen. In de jaren tachtig pleitte hij voor het invoeren van Standaarddrents. Zijn mening daarover was: "Voor mijn gevoel is de Drentse taal het best bewaard gebleven in Midden- en in Zuid-Oost Drenthe, hoewel ik niet wil beweren dat het Drents

dat in de rest van de provincie wordt gesproken geen volwaardig Drents zou zijn. Het standaard-Drents zou een Drents voor algemeen-niet literair gebruik moeten worden. Maar ik heb niet de indruk dat er veel mensen warm lopen voor dat idee, en ik timmer er beslist niet mee aan de weg."[148]

Bekend werd Kuik als vertaler van psalmen en gezangen in het Drents. "Ik ben lid van de Schrieverskring worden via Gerard Nijenhuis, de dreinse schriever-dominee. Die dee een oproop um hulpe veur een dreinse berieming van het Leedbook van de Kerken (…). Ik was de enige die reageerde." Door Kuiks toedoen werd er bij de CRvD in 1981 een werkgroep van theologen en dichters gevormd die een Drentstalig kerkliedboek zou schrijven. Na het vertrek van Nijenhuis werd Kuik voorzitter van deze groep. In 1991 kwam een bundel met 50 psalmen en 110 gezangen uit onder de titel *Psalms en gezangen in Drèents* (Het Drentse Boek).[149]

Hij stond bekend als een consciëntieus vertaler: "Soms is 't vreselijk zwoegen, vooral bij de psalmen omdat die vaak een rijke beeldspraak hebben. Nu kun je er natuurlijk wel een mooi gedicht van maken, maar ik vind dat niet verantwoord. Ik heb mezelf een aantal eisen gesteld, de regels moeten rijmen, 't ritme moet gelijk blijven en alles moet ook nog op de melodie passen. (…) Soms bestaan er in het Drents helemaal geen woorden voor iets, maar ik ben er de man niet naar om dan maar nieuwe woorden te gaan maken. Dat geldt ook voor bepaalde geografische aanduidingen, die ik in de oorspronkelijke versie handhaaf. 't Gaat me te ver om bijvoorbeeld voor de berg Hermon opeens het Eppiesbarchien op te voeren."[150]

Nadat in 1987 zijn vervolgverhaal *Kabolter Boezeroen. 25 vertellegies oet het Dreintse Kabolterlaand* bij Hummelen in Assen verschenen was, werd Kuik door de uitgever aangespoord tot het schrijven van een Drents woordenboekje. Dat verscheen onder de titel *Klein Drents Woordenboek met grammatica* (1987, Hummelen) en bevat hoofdzakelijk een lijst van verouderde uitdrukkingen (idioticon) van het Midden-Drents. Gerriet Wilms beschouwde deze uitgave als een aansporing voor andere Drentse schrijvers om de taalverloedering - die naar zijn mening ook in het Drents toesloeg - een halt toe te roepen.[151] In hetzelfde jaar vertaalde Kuik Dieuwke Winsemius' roman *De Mallemolen* in het Drents.[152] Deze roman, die in 1987 door Kok te Kampen werd uitgegeven, speelt in de tijd omtrent Napoleons veldtocht tegen Rusland. De Drentse vertaling werd niet enthousiast ontvangen.[153] In 1984 had Kuik het Friestalige toneelstuk *Wolven en skiep* van Elias Posthuma in het Drents overgezet (*Wolven en schaope*).[154]

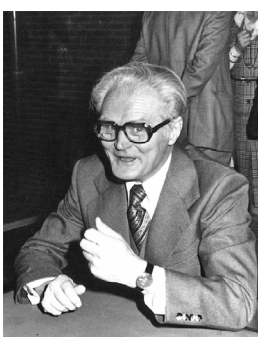
Het schrikbeeld van de crisisjaren en zijn heimwee naar het boerenleven uit zijn jeugd leidden tot het schrijven van de boerenroman *Oldewarries volk; leven en warken van een Drentse boerenfamilie in de dartiger jaoren* (1990, Het Drentse

Boek).[155] De schrijver heeft in het verhaal veel gegevens over boerenwerkzaamheden, gewoontes en volksgebruiken verweven. Het woordgebruik in deze dialectroman is opvallend; een groot aantal - inmiddels verouderde - Drentse woorden en uitdrukkingen is erin verwerkt. Daarin vertoont Kuiks werk overeenkomsten met het werk van Johan Hidding, die in zijn pennenvruchten zelfs een natuurreservaat voor het Drents wilde creëren. Schokland besprak de roman en vond het jammer dat de schrijver zijn personages niet dieper laat nadenken over de sociaal-economische problematiek van hun tijd. Deze beperkte blik op de tijdsomstandigheden doen - naar de mening van de recensent - afbreuk aan het documentaire karakter van het boek.[156]

Mans Hoving, de boer van het armhoes verscheen drie jaar later (Het Drentse Boek).[157] Het is een verhaal gebaseerd op de geschiedenis van het Beiler armhuis (1854-1929), waar Kuiks vader als bedrijfsboer had gewerkt.[158] "Uit zijn beschrijving van het boerenbedrijf en de gesprekken, die hij heeft opgetekend, blijkt dat de schrijver de Drentse sfeer, gekenmerkt door eenvoud en godsvrucht, zuiver aanvoelt, ook na tientallen jaren verblijf in Friesland", schreef recensent Kingma in de *Leeuwarder Courant*.[159] Recensent Schokland wees - net als in de bespreking van *Oldewarries Volk* - op het gebrek aan psychologische diepgang. Deze novelleachtige geschiedenis vond hij te melodramatisch waardoor naar zijn mening *Mans Hoving* niet boven het niveau van het Libelleverhaal uitsteeg.[160] Voorts schreef Kuik verscheidene bijdragen voor de maandbladen *Drenthe* en *Oeze Volk*.

Op 23 januari 2003 overleed Kuik in zijn woonplaats Leeuwarden, waar hij sinds 1960 had gewoond.[161] Tijdens de dankdienst werden Drentse gezangen en psalmen ten gehore gebracht, die (mede) door Kuik in het Drents vertaald zijn.

J. Weggemans (1917-2002)[162]

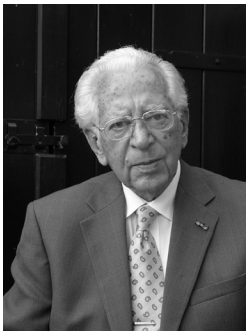

Jan Weggemans werd op 3 november 1917 te Zweeloo geboren waar zijn vader een slagerij had. Na de mulo in Coevorden ging hij werken bij de Grontmij en had hij verschillende standplaatsen. Van 1953 tot 1970 was Weggemans medewerker bij de RONO.[163] Tonny van der Veen haalde hem naar de RONO om gesprekjes in de provincie te maken; deze gesprekjes groeiden uit tot de eenmaal per week uitgezonden rubriek 'Dit doet de Drenten'. Weggemans werd bij de regionale omroep ook de eerste quizmaster. Voorts speelde hij in de beginjaren mee in Heytings radioschets 'Schuppen is troef' waar hij de rol van Tönnis speelde. De rol van Tönnis, een notoire dwarskop, was hem op het lijf

geschreven. Weggemans kwam namelijk dikwijls nurks over en was een onverzettelijke, rechtlijnige man.
Weggemans was bestuurlijk zeer actief: voorzitter van de sectie Drenten in de vrömde van HDG/CRvD (1964-1982), bestuurslid en later voorzitter van *Oeze Volk* (1966-1988), bestuurslid HDG/CRvD (1968-1980)[164], volmacht Drentse Schrieverskring (1972-1983), directeur van de Kunstijsbaan Drenthe (1970), gemeenteraadslid voor de VVD in Assen (1962-1966) en ambtenaar van de burgerlijke stand in Assen (1964-1986). Hij kreeg in Drenthe bekendheid door zijn functie van administrateur en (later) directeur bij Stichting Circuit van Drenthe (1951-1977).[165]
Weggemans leverde aan *Oeze Volk* gedichten. Aan de *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen) droeg hij bij onder het pseudoniem J. Weggens met het gedicht *Mien zuster;* in dat jaarboek verscheen ook zijn rede *Balans en toekomst van de Drentse taol.* Hij had deze gehouden bij het afscheid van J.G. van der Bend, directeur van HDG.
Drenthe en de Drentse streektaal waren heilig voor hem. Op de steen van zijn huis stond 'Zweel', de benaming voor zijn geboortedorp in de streektaal. Zijn bestuurlijke loopbaan werd gekenmerkt door veel conflicten waarin emoties en discussies over het 'Drents eigene' de boventoon voerden. Zijn rechtlijnigheid en een diepgeworteld gevoel dat hij tegen 'de Hollanders' moest vechten, lagen hieraan ten grondslag. Zijn aversie tegen 'de vrömden' was ontstaan in zijn Haarlemse periode bij de Grontmij. Daarover zei hij: "Ik heb me ontheemd gevoeld in Haarlem. Het beviel me daar verschrikkelijk slecht met de Hollanders."[166]
Terug in Drenthe had hij het gevoel dat hij in zijn gevecht tegen 'de vrömden' - die ook zitting hadden in HDG - lange tijd alleen stond. In 1980 bedankte hij als bestuurslid van HDG, omdat hij niet het idee had dat het genootschap het Drents eigene hoog in het vaandel had.[167] In 1983 botste Weggemans in de Schrieverskring met de jonge schrijvers van *Roet.* Zij steunden zijn kandidaatschap voor het voorzitterschap van de Schrieverskring namelijk niet. In de loop van dat jaar verschenen krantenartikelen waarin persoonlijke rekeningen werden vereffend; een breuk binnen de kring dreigde.[168] Uiteindelijk trad het voltallige bestuur (waaronder Weggemans) af. De oudgedienden maakten plaats voor Gerard Nijenhuis (voorzitter) en zijn 'rebellen' Albert Haar en Henk Hadderingh.[169]
Tijdens de perikelen over de Schrieverskring werd Weggemans ook nog een poets gebakken door Ton Kolkman, toentertijd redacteur van *Roet*. Kolkman plaatste in de DGP namelijk het gedicht 'De Schoele' met daaronder de naam van Weggemans om Drentse schrijvers tot een polemiek te bewegen.[170] Door het tijdstip van publicatie werd het gedicht in verband gebracht met telefonische

bedreigingen die aan het adres van Weggemans waren geuit. Dit gebeurde volgens Weggemans naar aanleiding van een interview met Gerard Nijenhuis in de *Drentsche en Asser Courant* van 14 oktober 1983, waarin Nijenhuis had geschreven: "Weggemans is een vertegenwoordiger van een rechtse stroming, waar ik niets van moet hebben."[171] De 'grap' van Kolkman werd door de hoofdredactie niet gewaardeerd en Kolkman moest door middel van een open brief een verklaring van zijn handelen afleggen en Weggemans in het openbaar zijn excuses aanbieden, hetgeen gebeurde.[172] Maar voor Weggemans ging dit niet ver genoeg en hij zegde dan ook zijn abonnement op de krant op.[173] Ook bedankte hij als lid van de Schrieverskring.[174]
In 1976 kreeg hij een koninklijke onderscheiding.[175] Jan Weggemans overleed op 5 mei 2002 te Assen.[176]

G. Kuipers (1918-2011)[177]

Gerrit Kuipers werd geboren op 20 september 1918 te Schoonoord, waar zijn vader postbode was. Hij groeide op in Westerbork en bezocht de mulo in Beilen. In Westerbork vond hij zijn eerste werkkring: hij werd volontair op de secretarie. Toen hij na zijn militaire dienst terugkeerde op de secretarie was er geen plaats meer voor hem. Daarom vertrok hij naar Oldenzaal en vervolgens naar Gouda en Zwolle. Na de bevrijding kwam hij weer in Westerbork op de secretarie te werken. In 1956 vertrok hij naar Borger; tien jaar later verhuisde hij naar Hardenberg, waar hij in 1981 als chef culturele zaken en voorlichting met de VUT zou gaan.[178] Twee jaar later vestigde hij zich in Sleen; de laatste jaren van zijn leven bracht hij door in Meppel.
Vanaf 1946 schreef hij Drentse schetsen in het sportblad van de voetbalvereniging in Westerbork *Bèèrnd an 't woord*. Dat was de start voor publicaties in diverse bladen, zoals *'t Boerhoorn* waarin hij publiceerde onder het pseudoniem 'De Hoornboer'. Vanaf 1952 schreef hij teksten voor de RON(O) (bijvoorbeeld: *Grepen oet de historie van de Olde Laandschap*, *De kerk in Drenthe*, *Drenten die mèt telt*, *Drentse gemienten en heur waopens*) en leverde hij bijdragen aan het maandblad *Drenthe* (waaronder 'Oes schepertien').[179] Aan *Oeze Volk* leverde hij verhalen, gedichten en artikelen; ook verzorgde hij de rubriek 'Dwars döör Drenthe'.
Kuipers was vanaf de oprichting in 1953 lid van de Drentse Schrieverskring. Hij trad ook toe tot het bestuur en fungeerde twaalf jaar als voorzitter (1971-1983). Hij droeg na een klein conflict - dat op Drents eigen wijze in der minne werd

geschikt - de voorzittershamer van deze club over aan Gerard Nijenhuis. Kuipers was gevraagd als voorzitter van "Drenten in de vrömde', maar een combinatie met het voorzitterschap van de Schrieverskring werd hem te veel. Daarom stelde hij voor om Jan Weggemans in zijn plaats te benoemen. Dat stuitte op verzet van velen (zie ook Weggemans) en alle volmachten traden vervolgens af.[180]
Kuipers maakte deel uit van verscheidene werkgroepen en commissies en hij was bestuurslid, later erelid (1999), van de Stichting Streekeigen Sleen.
Voor de *Drentse schrieversalmanak 1956* leverde hij de schets *'t Eerste kievitsei*, een humoristisch verhaal waarin "Jan Holties' Jannegie" het eerste kievitsei in Drenthe op een "mollebult" vindt.[181]
Hij heeft tal van publicaties op zijn naam staan over de Drentse taal, historie en folklore.[182] Ook schreef hij toneelstukken, revues en openluchtspelen (zie toneel).
Zijn eerste boek verscheen in 1960, getiteld *Belevenissen van Luuks Battelings volk en aner verhalen. Een verzameling Draentse volksverhalen en vöördrachten döör G. Kuipers* (J.A. Eerelman). Kuipers trad hiermee in de voetsporen van Poortman en Uilenberg. Jan Naarding besprak het debuut in *Drenthe* en was van mening: " 't Zint gien schetsen van grote literaire waerde, dat wet de schriever zölf maor al te goed, maor zie zult vast lezers vinden. Want er sprek humor oet en 'n heldere kiek op 'n giestelijk gezond volk, dat zukke humor wet te waardaeren."[183] In 1984 volgde een bewerkte en uitgebreide druk, getiteld *Luuks Battelings volk en nog wat vertellings. Een bundel Drentse vertellings deur Gerriet Kupers* (Hummelen). Na Kuipers' eersteling verschenen van zijn hand vele boeken over de geschiedenis,[184] het volksleven[185] en de taal[186] van Drenthe.
Kuipers hield zich ook bezig met het werk van Drentse schrijvers en dichters. In het kader van de Drenthe Colleges hield hij op 28 oktober 1965 een lezing, getiteld 'De Drentse literatuur'. Hij begon zijn overzicht bij Picardt, maar was wel van mening dat het - literair gezien - pas omstreeks 1800 in Drenthe begon te dagen. Vele van de door hem besproken auteurs komen terug in zijn bloemlezing *Drente's erfgoed - Van Picardt tot Hidding* - die in 1978 bij Pet te Hoogeveen verscheen. In alfabetische volgorde behandelt hij hierin zesendertig schrijvers uit de afgelopen drie eeuwen. Niet onverwacht levert de periode voor 1800 weer een schrale oogst op. Kuipers bespreekt geen (toen nog) levende auteurs. Zijn opzet was de lezers "enigszins wegwijs te maken in de doolhof van de Drentse literatuur".[187]
Voor de Drentse drukkerspatroons schreef Kuipers in 1966 de koppermaandagprent[188] en ter gelegenheid van de jaarlijkse zitting van de Picardtclub in Coevorden vervaardigde hij de rijmprent *Johannes Benedictus van Heutsz (1851-1924)*.[189] Aan de Drents Groningse Pers leverde hij een groot aantal dialectrubrieken. Zijn dialectwerk verscheen eveneens in diverse bloemlezingen:

de Drentse schrieversalma(e)nakken (1954, 1956 en [1975]), *De Brummelwal* (1960, Van Gorcum), *Dichtersriege* (1966, Van Gorcum), *Op de gribbelgrab* (1968, Knoop en Niemeijer), *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek), *Drèènts kienderboek* (1984, Het Drentse Boek), *Midwinter in de olde landschap* ([1984], Het Drentse Boek), *Stoelendaans* (1985, Het Drentse Boek), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro) en *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek).
In 1982 stelde hij *Drents spitsuur* samen (Hummelen).[190] Op verzoek van de erven van Anne de Vries vertaalde hij *Bartje* in het Drents (1984, Kok).[191]
Ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag bracht Hummelen te Assen een bundel gedichten uit, getiteld *Late blui*. Over de wording schreef Kuipers in het voorwoord: "De lèeste maonden - oflopen winter - heb ik een koppel gedichten schreven; een dichterlijke oetbarsting kunj 't wal numen. Met nog een stuk of wat gedichten die ik al eerder schreef he'k daor een bundeltie van samensteld. Dat bundeltie Drèentse gedichten gaf ik de titel Late blui."[192] Kuipers' verzen zijn eenvoudig geschreven, zijn anekdotisch van aard en kennen veelal een vaste vorm.
Als lid van de werkgroep 'Kerklied in het Drents' vertaalde hij meer dan veertig psalmen en gezangen in de streektaal. In 1976 kreeg hij een koninklijke onderscheiding.[193] In 1978 werd hem door prins Bernhard de Zilveren Anjer uitgereikt[194] en in 1983 werd hij gelauwerd met de Culturele Prijs van Drenthe.[195] Deze laatste onderscheiding ontving hij vanwege zijn pioniersarbeid ter bevordering van de Drentse taal, literatuur en geschiedschrijving. In opdracht van de stichting Drentse Taol maakte Albert Haar in 2004 een videoportret van Kuipers, getiteld *Spitsuur in Elp*.[196] Voor zijn verdiensten voor de streektaal en zijn inzet voor *Oeze Volk* - hij was een van de oprichters - werd Kuipers in september 2008 onderscheiden met de Roel Reijntjespries.[197] Twee maanden nadat zijn vrouw Janny[198] was overleden, kwam ook aan het leven van deze Drentse nestor een einde. Gerrit Kuipers overleed op 30 april 2011 in Meppel.[199]

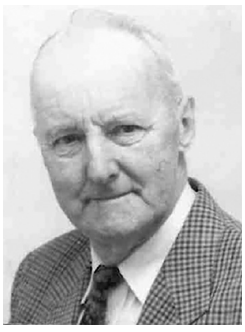
H. Seidel (1918-2000)[200]

Johannes ('Hans') Seidel werd op 23 januari 1918 geboren in Assen. Zijn vader had in de Drentse hoofdstad een kwekerij. Al vroeg voelde Seidel zich aangetrokken tot de schilderkunst en de muziek. Hij speelde in diverse bands, waaronder de swingband The Ritme Stars, en leidde enige jaren een jeugdorkest. Na de ambachtsschool werd hij timmerman en huisschilder en hij had later een reclamebureautje. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog vocht hij de eerste vijf dagen bij Bergen. Na de capitulatie meldde hij zich in het voorjaar van 1941 bij

de marechaussee en volgde hij een opleiding aan de politieschool te Schalkhaar. Na zes dagen stopte hij met de opleiding, omdat die te veel Duitse trekjes vertoonde. Naïef was hij ook in zijn politieke keuze: hij was korte tijd lid van de Nederlandsche Unie omdat hij in de waan verkeerde dat deze partij anti-Duits zou zijn. Seidel werd verplicht tewerkgesteld in Duitsland en verbleef enige tijd in de Volkswagenfabrieken van KdF-Stadt. Tijdens een verlof dook hij onder in Veenhuizen en werd hij actief in het verzet. Hij verliet in 1945 Assen voor een loopbaan bij de marechaussee en de rijkspolitie en vestigde zich na enige omzwervingen (Norg, Zuidlaren, Midlaren, Garnwerd, Marum en Steendam) in Schildwolde.
Seidel kreeg bekendheid door zijn autobiografische boek *Een Asser jongen vertelt* (1983)[201], waarin hij zijn leven tot 1945 beschrijft. Het boek werd in eigen beheer uitgebracht. Hij had plannen voor een tweede deel, maar dat heeft hij niet kunnen realiseren. Seidel schreef ook verscheidene geschiedkundige en genealogische boeken[202], waaronder *1000 jaar Siddeburen* (1976) en *Misdaad in Drenthe. Korte historische verhaaltjes over de misdaad in Drenthe uit het begin van de 19e eeuw* (1985, WOG). Een bundeltje Drentstalige gedichten en liedteksten, getiteld *Diggelties* (1976), verscheen aanvankelijk in eigen beheer. De omslagtekening en de illustraties maakte hij zelf; in 1984 zag een tweede druk het licht.[203] Een belangrijk onderwerp in zijn gedichten is de teloorgang van het Drentse landschap.
Seidels verzen hebben een strak rijmschema en zijn anekdotisch van aard, maar de meeste zijn poëtisch of technisch niet geslaagd.[204] Hij was lid van de Drentse Schrieverskring en leverde geregeld (historische) bijdragen aan *Oeze Volk*, *NDVA* en *De Baander*. Behalve schrijver was hij verdienstelijk als muzikant, schilder, amateurarcheoloog en knipkunstenaar. Naast zijn huis had hij een oude directiekeet ('De Schouw') geplaatst, waarin hij zijn verzameling antiquiteiten en archeologische vondsten exposeerde.[205] Hans Seidel overleed op 28 februari 2000 te Schildwolde.[206]

H. Boer (1920-1995)[207]

Harm Boer werd op 24 juni 1920 geboren in Smilde en verhuisde op zesjarige leeftijd naar Oranje. Hij stopte op zijn vijftigste met zijn boerenbedrijf in Lhee en werkte daarna bij de plaatselijke ruilverkavelingscommissie en de kruisvereniging. Na zijn leven als boer wijdde hij zich aan het schrijven van korte verhalen en gedichten. Hij kreeg grote bekendheid als voordrachtskunstenaar; aanvankelijk in het Nederlands, later vooral in het Drents. Zijn voordrachten - in het begin dikwijls geschreven door Bonnie Veendorp - waren humoristisch en vooral niet

maatschappijkritisch. Hij was in 1986 medeoprichter van de Stichting Dwingels Eigen en werd hiervan voorzitter. Boer was in zijn woonplaats ook politiek actief en was lid van de kerkenraad van de hervormde gemeente. Hij maakte deel uit van het gezelschap dat in Dwingeloo een boerenbruiloft opvoerde en gaf Drentse lessen op de school van Lhee.[208] Boer had jarenlang een rubriek in het weekblad *Siepelnieuws* en leverde bijdragen aan het informatieblad van het Nationaal Park Dwingelderveld. Hij was redactielid van *Oes Wegwiezertie*, medewerker van *Oeze Volk* en lid van de Drentse Schrieverskring.
In 1987 debuteerde hij met een bundel gedichten en proza, getiteld *Nao melkenstied* (Dwingel Pers B.V.). Het eerste exemplaar werd door de schrijver aan Bonnie Veendorp aangeboden, omdat zij hem had gestimuleerd bij het schrijven.[209] Bart Veenstra besprak het werk van de debutant en oordeelde: "En lees je Harm zien wark, dan zuj der achter kommen dat dizze Harm Boer dichter bij 't volk steet. Bij de dieren en bij Drenthe. De wat oldere lezers zult zuk er zölf hielndal in weervinden."[210] Zijn debuutbundel haalde een derde druk. Daarna volgde zijn tweede geesteskind, getiteld *Van onder de linden* (1991, Dwingel Pers B.V.).[211] Deze bundel bestaat uit 23 gedichten en 18 verhalen waarin nostalgie, markante (dorps)figuren en het dorp beschreven worden. Op 1 april 1995 kwamen Boer en zijn vrouw, Geertina Boer-Huisman, bij een verkeersongeval om het leven.[212] Lammert Huizing schreef een necrologie en keek terug op het schrijverschap van Boer: "Harm Boer was een scharpe waornemer van de dingen van alle dag. Mit gevuul veur detail wus hij die, in een paar woorden soms, weer te geven, waordeur ze herkenbaor weuren veur iederiene."[213]
Drie jaar na zijn overlijden werd een boek met nagelaten werk onder de titel *Wat was en wat is* (1998, Reclamebureau Drokwark) door Meine Hoekstra samengesteld en uitgegeven.[214] In de bloemlezing *Maandewark* (1994) werden de gedichten *Lockerbie* en *De tunnel* opgenomen.

A. Brals-Luinge (1920-2009)[215]
Decennialang was Ali Brals-Luinge niet weg te denken van de Nederlandse podia. In haar voordrachten bediende zij zich consequent van het Drents, want ze wilde haar toeschouwers duidelijk maken dat een streektaal mooi is en niet mag verdwijnen.
Alida Jantina ('Ali') Luinge werd geboren op 16 mei 1920 te Grolloo. Haar vader was bakker en kruidenier. Na de mulo en twee jaar huishoudschool ging ze werken op het gemeentehuis van Roden. In 1946 trouwde ze met Albertus Brals, die onderwijzer werd in Zorg-

vlied, Gieten en Westervelde. Zij werd presidente van de Bond van Plattelandsvrouwen in haar woonplaats Norg (1957), en in 1960 kwam ze in het provinciaal bestuur van de bond. Voor het vele vrijwilligerswerk dat ze in haar woonplaats verrichtte, werd ze in 1981 koninklijk onderscheiden. Met haar man richtte ze een toneelvereniging op en begon ze revues te schrijven. Nadat ze een prijs in een verhalenwedstrijd van Radio Noord had gewonnen, publiceerde ze veelvuldig in het pas opgerichte dialectblad *Oeze Volk*. Als mevr. Brals-Luinge debuteerde ze met het verhaal *kwaojonges* in het meinummer van 1957. Jarenlang schreef ze bijdragen in de dialectrubriek 'Van de Drentse schrieftaofel' in de *Drentse en Asser Courant.*

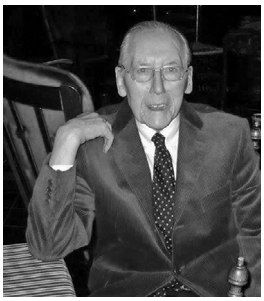
Met Roel Reijntjes maakte ze een langspeelplaat (*Alie en Roel 'n maotie Drentse humor*) waarop bekende verhalen staan.[216] Sommige ervan verschenen aanvankelijk in de bloemlezing *Op de gribbelgrab. Verhalen, gedichten en riempies van Drènse dialektschrievers bij 'n kanner gaard deur Hans Heyting* (1968, Knoop en Niemeijer). Voor scholen, verenigingen en gemeenten schreef ze toneelstukken en revues.[217] Ze was lid van de Drentse Schrieverskring en maakte deel uit van de Drentse spellingcommissie, die in 1987 een handleiding voor de schrijfwijze van het Drents liet verschijnen.

Haar voordrachten vulde Brals-Luinge voor een deel met de notities die ze had gemaakt van grappige opmerkingen van haar kinderen. Op verzoek van uitgever Hummelen te Assen bundelde ze deze opmerkingen onder de titel *En toen, en toen ... gutige gezegden oet mondties van smorkies, prugelies en porkies* (1975, Hummelen).[218] Haar debuut werd gevolgd door *En toen… zag ik… Humoristische verhalen in drents dialect* (1977, Hummelen). Het is een bundeling van verhalen die eerder verschenen waren in *Oeze Volk* en de *Drentse en Asser Courant,* aangevuld met nieuwe bijdragen.[219] Tevens verschenen *Kiek us Mam, 't regent krummels* ([1981], Hummelen) en *'t Is mor hoe je 't bekiekt: Ali Brals vertelt* (1984, Hummelen).[220] Ali Brals schrijft in haar proza vooral over mensen en hun gedrag. In spreektaal presenteert ze met veel humor de karikaturen van alledaagse personages.

Over haar plaats als schrijfster zei ze: "Ik ben geen literaire schrijver en dat hoeft ook niet omdat ik moeilijke dingen helemaal niet zie zitten. (…) Er is veel verdriet, maar er is wel iets moois overgebleven en dat draag ik uit."[221]

Brals-Luinge leverde bijdragen aan tal van bloemlezingen, zoals: *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), *Midwinter in de olde landschap* I ([1984], Het Drentse Boek) en II (1991, Het Drentse Boek), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro) en *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek). In haar laatste bundel *Allien… en toch wieder* (1988, Hummelen) vertelt de schrijfster over de ziekte en

het overlijden van haar echtgenoot. Ali Brals-Luinge overleed op 13 november 2009 te Assen.[222]

B. Veenstra (ps. van L.H. Hadderingh 1921-2005)[223]

"*Nergens geschikt voor, alleen voor het schrijven*"[224]

Bart Veenstra is het pseudoniem van Lambertus ('Bertus') Henderikus Hadderingh. Marcel Möring mag hem dan omschreven hebben als "die schrijver van vijf-deuren-twee-boeren-en-drie-kasten stukken"[225], hij behoort zonder twijfel tot de productiefste en veelzijdigste Drentse schrijvers. Veenstra was een rasverteller. Zijn literaire ambitie was volksschrijver te zijn, en daarin is hij geslaagd. Het Drentse idioom dat hij in zijn schrijfsels hanteerde, wordt alom geprezen als zuiver en daardoor verrijkend voor de streektaal. Binnen de Drentse streektaalbeweging heeft Hadderingh een imago opgebouwd van iemand die wars is van compromissen. Het schrijven in de streektaal omschreef hij als "het heilig moeten" en daarmee bedoelde hij te zeggen dat hij schreef voor het behoud van de Drentse taal.[226]

Hadderingh werd op 4 maart 1921 geboren te Gasselte, waar zijn vader een aannemersbedrijf had. Na de lagere school wilde hij verder leren, maar voor hem als derde zoon waren er daarvoor geen financiële middelen. Hij werkte aanvankelijk in het timmermansbedrijf van zijn vader, maar beleefde daar niet veel plezier aan. "Mijn gedrag zou tegenwoordig als 'recalcitrant' worden omschreven", aldus de schrijver.[227] Nadat zijn vader plotseling overleden was, moest hij - als zoon met het minst zakelijke talent - de leiding van het bedrijf op zich nemen. In die functie was hij dan ook niet gelukkig; hij verkocht het bedrijf in 1959 en ging in loondienst. Korte tijd werkte hij als journalist, maar hij ging toch weer bij een aannemer werken; schrijven deed hij in die tijd in de avonduren. Na een bedrijfsongeval, waardoor hij lange tijd niet kon werken, begon hij verhalen te schrijven. Zijn pseudoniem (de achternaam van zijn echtgenote) is een eerbetoon aan zijn vrouw van wie hij veel steun kreeg. In 1971 moest hij het kalmer aan gaan doen en stopte hij deels met het werken in de bouw. Hij wilde eigenlijk alleen maar schrijven. In 1980 werd hij hoofdredacteur van het *Drentsch Weekblad* en kon die wens in vervulling gaan.

In een schrijfwedstrijd voor liedjes, uitgeschreven door de RONO in 1957, behaalde hij de eerste prijs. In dat jaar leverde hij ook zijn eerste bijdrage aan het februarinummer van *Oeze Volk*: het verhaal *Nije domnee*. Vanaf 1966 deed hij met zijn vrouw Martha vanuit hun woonplaats Gasselternijveen het redactiewerk van dit dialecttijdschrift. In het begin van zijn schrijverscarrière werd hij op weg

geholpen door Hans Heyting en H.J. Prakke. Als volksschrijver bij uitstek schreef hij vanaf 1964 tot en met 1966 voor de *Drentse en Asser Courant* een wekelijkse rubriek, getiteld *Vrogger in 't darp;* in het *Nieuwsblad van het Noorden* had hij van 1966 tot en met 1991 de rubriek *Drenthe in dizze daogen.*[228] De beste stukjes uit deze column werden in 1991 gebundeld onder de titel *Oet een zulvern bestek. 25 jaor Drenthe in dizze daogen* (Krips Repro).[229] In de periode 1980-1982 was onder de titel *Praoties oet 't Loog* nog een aantal verhalen in het *Drentsch Weekblad* verschenen. Na het beëindigen van zijn werk voor het *Nieuwsblad van het Noorden* kreeg Hadderingh van Lammert Huizing, de toenmalige eindredacteur van de *Hoogeveensche Courant*, de gelegenheid een column in diens krant te schrijven. Dat werd de rubriek *Drents bekeken*, die tot 1998 verscheen. Vanwege zijn bijdragen aan de regionale en lokale pers werd hij wel de Drentse Carmiggelt genoemd, omdat hij in zijn columns bespiegelend schreef en daarin blijk gaf van een scherp waarnemingsvermogen.[230]

Hadderingh debuteerde als dichter in 1956 in het maandblad *Drenthe* met *Herinneringen,* maar schreef daarna weinig poëzie. In 1975 verscheen de koppermaandagprent *Van lensink tot lensink.*[231] In *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek) werd zijn gedicht *Kind van zun en wind* opgenomen,[232] en in 1991 werd het vers *Verkeerd gebrek* uitgeroepen tot gedicht van de maand.[233] Daarin beschrijft de dichter zijn worsteling met de kanker die zijn lichaam ondermijnt. Zelf had hij een uitgesproken mening over zijn dichterschap. Zo merkte hij op: "Gerard Nijenhuis zegt dat weglaten de kunst van het dichten is. Dat doe ik dus en daarmee heb ik meteen een goede bundel."[234] Ook Prakke had hem een goed advies gegeven: "Dichters werken bij kaarslicht, een koude kachel, zijn arm en blijven arm. Kies maar wat anders." "En daorum he'k het op proza anhollen en het braach mij ok gien riekdom, maor de kaggel braandt wel", aldus Hadderingh.[235]
Grote bekendheid kreeg hij ook als schrijver van Drentstalige toneelstukken (zie paragraaf 9) en musicals. Het schrijven van musicals ontstond door samenwerking met Johan Brouwer, de directeur van de openbare basisschool in Gasselternijveen. Er verschenen: *Voor wie niet luisteren wil* (1979); *De droom is voorbij* (1983)[236] en *De bomendokter* (z.j.). Met *Opstand in kabouterland* (1987*,* BAMA)[237] had Hadderingh ook de bedoeling de streektaal op een speelse manier de school binnen te krijgen. Tevens schreef hij toneel voor kinderen: *De keuning van Balzala* en *Van telraam tot computer*.

Zijn verhalen zijn verzameld in drie bundels. In 1973 verscheen *Oet de kiep* (Hummelen). Ter gelegenheid van zijn 60ste verjaardag stelde zijn zoon Henk

een bundel samen met eerder verschenen Drentstalige verhalen. Als *Lammegie krieg mij de bril is an. Een riegel oet zien beste verhalen* (1981, Hummelen) kwam het boek op de markt. De verhalen beschrijven humoristische, alledaagse voorvallen. Simon van Wattum oordeelde over deze bundel: "Veel meer dan z'n humor valt de kritische inslag van Veenstra op. Hij ziet de mensen schuiven, altijd bezig met hun zorgjes, hun strijd om te overleven en hij reageert daarop, hij laat zien wat er gebeurt, hij schrijft het verslag van de arbeiders en de boeren in Drenthe en dat doet hij heel knap, soms met ironie, soms met verbazing, ook wel met humor....(...) Zonder twijfel is Bart Veenstra's vertelkunst van groter belang voor de Drentse literatuur dan nu wordt ingezien."[238] In datzelfde jaar harkte zoon Jent Hadderingh de door zijn vader geschreven humoristische korte verhaaltjes, uitspraken en versjes voor de rubriek 'Snipsnaorderijen' in *Oeze Volk* bij elkaar onder de titel *Schotballen. Drentse humor, bij 'n kanner rieft van de geinige akker door Bart Veenstra* (1981, Hummelen).[239] Vijf jaar later werd de bundel opnieuw uitgebracht als *Kiek's jong da's 'n goeie* (1986, Hummelen). In hetzelfde genre verschenen *Drentse Streekwoorden* (2003, Van den Berg); *Eerste Drentse Hoezieboek* (1990, BAMA) en *De Drentse Spreukenkalender* (de 22ste editie verscheen in 2003).

Ook schreef Hadderingh (streek)romans en jeugdboeken (zie hoofdstuk III.14.2). Zijn romans kennen weinig psychologische diepgang en hebben geen andere pretentie dan ontspanningsliteratuur te zijn. In *Zondagsboeren* ([1973], Westfriesland) bewonen een tekenaar en een journalist-schrijver een boerderij in Drenthe, ze worden door de dorpelingen 'zondagsboeren' genoemd.[240]

Zijn jeugdherinneringen verschenen in 1984 onder de titel *De klant is keuning* (Krips Repro).[241] Het voorwoord werd geschreven door H.J. Prakke. "Alleen al om de verhalen uit een soms ver lijkende wereld boeiend om te lezen", aldus Herma Kamphuis.[242]

In het boek *De man die de moed had* (1985, Krips Repro) beschrijft Hadderingh hoe hij door kanker werd getroffen en hoe dit hem en zijn naaste omgeving in een isolement plaatste.[243]

Verder schreef Veenstra nog: *Spion in de jachthut. Een Drentse roman uit de zestiger jaren* (1988, BAMA)[244], *Een dorp zoekt helden* (1990, BAMA)[245] en zijn laatste roman *Het Blauwe Dorp* (2000, BAMA).[246]

Met zijn zoon Henk Hadderingh (1949-2005) stelde hij in 1979 een verzameling van idiomatische woorden, uitdrukkingen en zegswijzen samen, getiteld *Drents woordenboek*.[247] Het idee kwam van uitgever Ben Burggraaf die aanvankelijk een woordenboekje van honderd bladzijden wilde uitgeven van specifiek Drentse woorden. Na zes jaar werken was het manuscript klaar, maar in de laatste fase kwa-

men er forse tegenslagen: de uitgever kwam bij een auto-ongeluk om het leven en HDG en het Nedersaksisch Instituut oordeelden negatief over een noodzakelijke subsidie. De provincie verstrekte echter toch een subsidie met als voorwaarde dat er 2000 exemplaren van de pers moesten rollen. Bij verschijning van het boek was de eerste oplage uitverkocht.[248]

Met amateurhistoricus J. Kroezenga schreef Hadderingh twee boeken over de geschiedenis van de gemeente Gasselte: *Door alle tijden* (1984) en *De Gasselter schoolgeschiedenis* (1985). In 1979 kreeg hij een koninklijke onderscheiding[249] en in 1986 ontving hij de Culturele Prijs van Drenthe.[250] Zes jaar daarvoor was hij al voorgedragen, maar HDG zou een voordracht verhinderd hebben.[251] Bijdragen verschenen in bloemlezingen, zoals *Dichtersriege* (1966, Van Gorcum), *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), *Stoelendaans* (1985, Het Drentse Boek), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro), *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek), *De oogst* (1985, Het Drentse Boek), *Hoe ver is mijn heide* (z.j., Stichting Het Drentse Heideschaap te Ruinen) en *De Blauwe Roos* (z.j., De Blauwe Roos te Balloo).

Onder de titel *Een Vrije Vogel* verscheen in 2003 een videoportret over hem, door Albert Haar in opdracht van stichting Drentse Taol gemaakt.

In de laatste jaren van zijn leven werd hij opnieuw ziek. Ook overleed in diezelfde periode zijn zoon Henk met wie hij het woordenboek samengesteld had. Deze tegenslagen kwam hij niet te boven. Lambertus Henderikus Hadderingh overleed op 15 oktober 2005 in zijn woonplaats Gasselternijveen.[252]

M. Bekkering-Duiker (1923)

Marchien Duiker is geboren te Dalen. Als oudste kind in een boerengezin was er voor haar geen mogelijkheid om door te leren. Zij werd met enige tegenzin boerin en ging in haar vrije tijd schrijven. Zij won in de jaren vijftig in een prijsvraag van de RONO een abonnement op *Oeze Volk*. Daardoor kwam ze in contact met Marchien Eising, met wie ze in 1959 enige tijd de rubriek 'Naoberpraotien' in het dialectblad verzorgde. Bekkering-Duiker schreef gedichten en teksten voor de RONO. In de noordelijke provincies werd ze bekend door haar voordrachtsavonden, waarbij ze gekleed ging in Drents kostuum. Ze trad op onder de naam 'Marchien Duker'. Veel succes had ze met haar conference *De schöttel-doek*, waar in 1979 ook een plaatopname van werd gemaakt (Drenthe Plat 11).

Na de opname volgde veelvuldig optreden in het programma van 'Drenthe Plat', een avondvullende voorstelling vol humor in Drents dialect.

J. Timmerman (1923-2007)[253]

Jan Timmerman werd op 9 september 1923 in Schoonebeek geboren. Hij volgde de slagersvakschool en was vervolgens werkzaam in de slagerij van zijn ouders. Naast zijn werk voltooide hij de opleiding tot keurmeester, en hij kwam in dienst bij de Keuringsdienst in Coevorden en Oldenzaal. In zijn woonplaats Oldenzaal was hij ook maatschappelijk en politiek actief. Timmerman was zestien jaar raadslid voor het CDA.

Van jongs af aan was dichten zijn hobby, maar zijn pennenvruchten werden aanvankelijk nauwelijks gepubliceerd. In 1948 ageerde hij tegen de oliewinning in Schoonebeek met het gedicht *Vrogger en now* dat in de *Emmer Courant* werd geplaatst. Met het verschijnen van *Oeze Volk* ontstond voor Timmerman de mogelijkheid om zijn werk onder de aandacht van een groter publiek te brengen. Hij leverde - tot aan zijn overlijden - ook gedichten aan het maandelijkse huis-aan-huisblad *Schoonebeker Echo*. Ook werd werk opgenomen in bloemlezingen, zoals *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro) en *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek). In 1997 werden veertig gedichten van zijn hand geëxposeerd in het gemeentehuis van Schoonebeek. Een belangrijk deel daarvan werd opgenomen in de bundel *Zo mar een bossien bloempies* (1998, CRS Schoonebeek).[254] Wat hij met zijn bundel beoogde, omschreef hij als volgt: "Het gedichtenbundeltien daj in handen hebt is 'zo mar een bossien bloempies' en het hef gien andere pretentie dan wat kleur en fleur te brengen in de hof van het leven van alledag." *Naozommer, gedichten in de Drentse taal* verscheen in 2002 (CRS). Timmermans poëzie kent een vaste, traditionele vorm en is sterk anekdotisch. Jan Timmerman overleed in juli 2007.[255]

B. Veendorp (1923-2014)[256]

Bonnie Veendorp werd geboren in Hoogeveen en groeide op in Zuidwolde. Ze kwam tot schrijven na urenlange gesprekken met haar oude schoolmeester. Door een gedichtenwedstrijd van de RONO maakte ze kennis met Hans Heyting. Hij stimuleerde haar tot het schrijven van een radiofeuilleton, getiteld *Hej 't al heurd, Coba? Een revelratelroddelprotien* dat in Drenthe een grote luisterdichtheid heeft gehad.[257] Vele luisteraars noemden het programma "Coba en Fennegien". In dit feuilleton hield ze de luisteraars een spiegel voor. Ook bracht Heyting haar in contact met *Oeze Volk* waarin ze in juni 1959 debuteerde met een

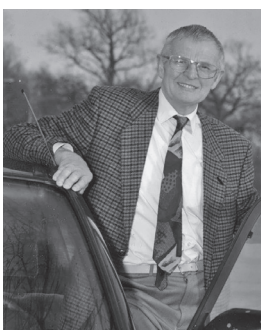
gedicht. In 1962 nam ze de rubriek 'Naoberpraotien' van Marchien Eising over. Daarin liet ze haar alter ego Opa Tjebben commentaar geven op (kleine) dagelijkse gebeurtenissen. De bijdragen zijn anekdotisch van karakter, hebben vaak een humoristische ontknoping en kunnen getypeerd worden als karakterstukjes. Jarenlang leverde Bonnie Veendorp maandelijks een bijdrage aan de *DGP* met de rubriek *Van de Drentse schrieftaofel.* Haar gebundelde werk verscheen in 1978 bij Hummelen te Assen als *Naober-praoties; drentse verhalen en gedichten*.[258] Het initiatief voor deze bundel was uitgegaan van Martha Hadderingh en Jan Weggemans. Pas in 1983 volgde *Nije Naoberpraoties* (Hummelen) en *Karstfeest* (Hummelen).[259] Kenmerkend voor haar verhalen zijn de rake typeringen van de personages, het toewerken naar een pointe en een geestige ontknoping. De poëzie van Bonnie Veendorp is conventioneel van vorm en inhoud. Persoonlijke emotie was voor haar dichterschap een belangrijke drijfveer; haar gedicht *Regen in de bos* werd door Lianne Abeln op muziek gezet. In haar gedichten beschrijft ze de zegeningen van het leven, die soms zo gewoon lijken. Haar gedichten worden ook wel omschreven als "veurvallegies op riem". Verwondering en verbazing over alledaagse zaken spreekt uit haar gedichten.
Haar onzekerheid en een minderwaardigheidscomplex hebben ertoe geleid dat er weinig werk in boekvorm verschenen is. Tegenover kinderen bleek ze minder moeite met haar gevoelens te hebben. Het zal niet verbazen dat ze voor kinderen ging schrijven. Haar dochter was een bron van inspiratie. Veendorps werk verscheen in tal van bloemlezingen: *De Brummelwal* (1960, Van Gorcum), *Dichtersriege* (1966, Van Gorcum), *Op de gribbelgrab* (1968, Knoop en Niemeijer), *Stoelendaans* (1985, Het Drentse Boek), *Midwinter in de olde landschap* I ([1984], Het Drentse Boek) en II (1991, Het Drentse Boek) en *Kersttied* (2002, Het Drentse Boek). In 2004 verscheen een videoportret over haar leven en werk, getiteld *Een kwetsbaar hart*. Voor haar jarenlange - meer dan veertig jaar - bijdragen aan het tijdschrift *Oeze Volk* werd Bonnie Veendorp in 2010 onderscheiden met de Roel Reijntjespries.
In 2011 werd op de Falieberg bij Zuidwolde 'Bonnies kuierpadtien' geopend, een wandelroute met Drentstalige kindergedichten op panelen. Bonnie Veendorp overleed op 26 februari 2014 in Zuidwolde.[260]

J.R. Westerhuis (1926-1999)[261]
Jan Roelof Westerhuis werd op 7 december 1926 geboren te Nieuw Buinen. Hij was redacteur van *Minerva*, een academisch literair tijdschrift. Voorts publiceerde hij onder het pseudoniem Gerard van Elburg en Gerriet Wilms. Behalve vele Nederlandstalige gedichten schreef hij ook enkele Drentse verzen. Zijn literai-

re werk werd niet gebundeld. Voor de RONO maakte hij in de vroege jaren vijftig het literair-kritische programma 'De Drènse Parnassus'. Later schreef hij ook recensies van Drentse gedichten voor de rubriek 'Te kunst en te keur' van Hans Heyting, die de teksten voorlas. Ook leverde hij literatuurkritiek voor het maandblad *Drenthe* in de rubriek 'Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms'. Met Harm Werners (ps. van G. Nijenhuis) schreef hij voor het maandblad *Drenthe* 'Drentse schrijvers en hun werk; letterkundige rubriek'. Beiden woonden toentertijd in het westen van het land, maar als recensenten van Drentse literatuur waren zij nog steeds vooraanstaand. Zij behoorden tot de in 1953 mede door hen opgerichte Drentse Schrieverskring. In de *Drentse schrieversalmanak* van 1954 en 1956 en in *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek) werd werk van Wilms geplaatst. Ook aan *Oeze Volk* leverde hij bijdragen. In 1957 schreef hij de *Ballaode van de nije daod*, die als tekst voor de koppermaandagprent van dat jaar diende.[262] Hans Heyting maakte hiervoor de tekening. Westerhuis was van 1964 tot aan zijn vervroegde pensionering in 1988 secretaris onderwijszaken van het Koninklijk Nederlands Landbouw Comité. Vanuit zijn woonplaats Voorburg volgde hij al die jaren het Drentse culturele leven. Na zijn pensionering keerde Westerhuis terug naar Drenthe, waar De Wijk zijn nieuwe woonplaats werd. Tot ver in de jaren tachtig schreef hij recensies voor het maandblad *Drenthe*; daarna ging zijn belangstelling vooral uit naar de genealogie en de historie. In 1991 verscheen onder zijn eindredactie *Ruinerwold, rondgang door het verleden.* Hij overleed op 11 juli 1999 in De Wijk.

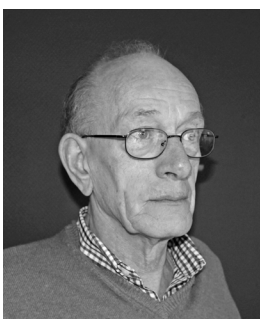
H. Westebring (1937)[263]

Harm Westebring is op 9 april 1937 te Ekehaar geboren. Hij stamt uit een geslacht dat reeds twee eeuwen in Ekehaar woont en daarvoor in Grolloo ten westen van de brink. Net als zijn vader werd Westebring boer. In 2002 deed hij zijn bedrijf over aan zijn zoon. Maatschappelijk en politiek was hij zeer actief, maar een openbare functie heeft hij nooit bekleed. Hij was medeoprichter van de Drentse Historische Vereniging en speelde een rol in het Rolder Historisch Gezelschap. Westebring is 35 jaar bestuurslid van *Oeze Volk* geweest en schreef geregeld gedichten die in het dialectblad werden opgenomen. Zijn gedichten zijn nooit gebundeld uitgegeven. Westebring was voorzitter van de Kroniek van de Broekstreek (Amen, Eldersloo, Eleveld, Ekehaar en Geelbroek).

G. Enting (1947-2006)
Geert Enting werd op 21 augustus 1947 geboren in Eext. Tot aan zijn vervroegde pensioen (1 december 2005), was hij werkzaam als ambtenaar bij het Openbaar Ministerie Groningen en de Rechtbank Groningen. Hij schreef vanaf 1969 proza en poëzie voor *Oeze Volk* en verzorgde twaalf jaar lang de rubriek 'Dwars deur Drenthe' in dit blad. Ook droeg hij bij aan het tijdschrift *'t Larfje.* Zijn pennenvruchten verschenen in vele verzamelbundels, zoals *Midwinter in de olde landschap* I ([1984], Het Drentse Boek) *en* II (1991, Het Drentse Boek), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro), *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek) en *Poëzie van hunebedden* (1996, Het Drentse Boek). Enting bezat een grote kennis van de Drentse taal. Hij heeft meegewerkt aan het *Zakwoordenboek Drents-Nederlands; Nederlands-Drents* (1992, Het Drentse Boek) samengesteld door J.Tissing,[264] en het tweedelige *Woordenboek van de Drentse Dialecten* (1997, Van Gorcum) van G.H. Kocks.[265] Diverse malen won hij het Drents dictee. De laatste jaren maakte hij deel uit van de jury van deze spellingwedstrijd. Enting was ook bestuurlijk actief: hij was lid van het projectbestuur Drentse Taol en was van 1993 tot en met 1996 waarnemend voorzitter van de Drentse Schrieverskring. In 1991 werd hij voorzitter van het bestuur van *Oeze Volk*. Jarenlang was hij met zijn echtgenote het stuwende duo achter dit dialectblad. Hij overleed op 25 juni 2006 in zijn woonplaats Eext.[266] In 2012 werd hij postuum onderscheiden met de Roel Reijntjespries. In 2015 besloot zijn familie zijn werk uit te geven in de bundel *Nachtwaark* (eigen beheer).

A. Timmer (1952)
Albert Timmer is geboren op 17 november 1952 te Schoonloo. Hij debuteerde in 1976 met de Nederlandstalige bundel *In afwachting,*[267] gevolgd door *één en één is twee* (1978, met Willem Pleijsier). Beide bundels verschenen in eigen beheer. In 1983 verscheen bij Het Drentse Boek *Stamppot sniebonen*, een gedichten- en verhalenbundel die niet goed ontvangen werd.[268] Gerard Nijenhuis was in *Roet* van mening dat Timmers woordgebruik te kaal was. Door het anekdotische karakter van de verzen is er geen ruimte voor interpretatie.[269] Gerriet Wilms vond Timmer het best in zijn prozabijdragen.[270] Voorts leverde Timmer bijdragen aan *Roet* en bloemlezingen, zoals *Drentse oogst. Werk van jonge Drenten* (1974, DGP). In 1990 schreef hij de tekst voor de kopper-

maandagprent;[271] in dat jaar verscheen ook het boek *Tussen Oderen en Odoorn.* Van 1991 tot en met 1994 had hij een column in het *Nieuwsblad van het Noorden.*

5. De poëzie na 1956

Zoals we gezien hebben in Nijkeuter I en paragraaf 4 '*Oeze Volk* en zijn schrijvers', bleef de Drentse poëzie wat thematiek en vorm betreft overwegend (neo)romantisch van aard. Veel dichtwerk uit deze periode is, grofweg, als anekdotisch en nostalgisch te kenschetsen. Enige schrijvers woonden en werkten buiten de Olde Lantschap; in hun werk is heimwee naar vroeger en naar de onbedorven natuur een belangrijk thema. Literair bezien heeft Drenthe de experimentele jaren vijftig gemist. Voor de jaren tachtig werd in het Drents dan ook weinig eigentijdse poëzie geschreven**.** Velen schreven gedichten als vrijetijdsbesteding en wilden met hun gedichten het gebruik van de streektaal bevorderen. Zolang deze schrijvers bijdroegen aan de idealen van de Drentse beweging, was literaire kwaliteit bijzaak. We zullen zien dat slechts een kleine groep schrijvers het schrijven van poëzie als een ambacht beschouwde; zij stelden kwalitatief hoge eisen aan hun pennenvruchten. Zij leverden niet uitsluitend werk aan *Oeze Volk;* hun bijdragen werden ook in andere periodieken en bloemlezingen geplaatst. Bovendien verscheen hun werk in (verzamel)bundels. Deze generatie is te beschouwen als een hoofdstroom in de naoorlogse poëzie van Drenthe. Hans Heyting hoorde daar zeker bij en durfde als een van de eersten, maar pas in de jaren zeventig, 'eerlijk' te dichten en op die manier een taboe te doorbreken. Er ontstaat een lossere versvorm, rijm is niet meer noodzakelijk en de inhoud wordt veel persoonlijker. In het werk van Heyting en Roel Reijntjes krijgt liefdeslyriek een belangrijke plaats. En daarmee wordt omstreeks 1980 de toon gezet voor een ontwikkeling van de individualisering van het dichterschap die ook in andere vormen, zoals het sonnet, niet meer te stuiten is.

L. Braaksma (1891-1963)[272]

In 1956, het jaar waarin *Oeze Volk* werd opgericht*,* ging Lammert Braaksma na een levenslang lesgeven met pensioen. Hij werd geboren op 12 augustus 1891 te Vries.[273] In 1898 verhuisde het gezin van Vries naar Norg; daar woonde hij tot aan zijn volwassenheid. Hij volgde de opleiding aan de Rijkskweekschool te Groningen, waar hij les kreeg van de bekende schrijvers L. Leopold en H. Scheepstra, en later haalde hij de akten Frans, handtekenen en middelbaar schoonschrijven. Al voor 1956 was Braaksma actief als

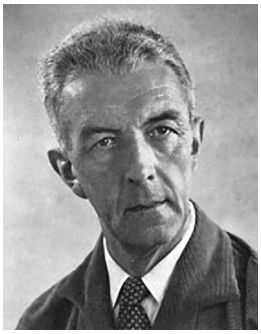
schrijver. Met onderwijscollega A.C. Sperna Weiland (hoofd van de ulo) maakte hij een serie tekenvoorbeelden voor het onderwijs, getiteld *Teken prettig* (Van Gorcum) en droeg hij bij aan de bundel *In Seymour Mulder's voetspoor...*. Hij vervaardigde rijmprenten (*Bevrijd* en *Weeròm*)[274] en schreef het 'zangspel' *Herinnering*. Ook Braaksma heeft zich beijverd om Drenthe aan een volkslied te helpen. Hij had eveneens grote belangstelling voor de prehistorie; hij bezat een fraaie verzameling urnen en bijlen en hij was lid van de afdeling Assen van de Natuurhistorische en van de Prehistorische Vereniging.

Braaksma werd vooral bekend als dichter in het dialect van het Noordenveld. Over zijn dichterschap merkte hij op: "Ik mag voor mijn plezier rijmpjes maken en als een ander mij dan dichter noemt, dan is die uitspraak voor zijn verantwoording en meer dan ik pretendeer."[275] In de laatste jaren van zijn leven schreef hij geregeld versjes voor de (*P*)*DAC*, die door de lezers zeer gewaardeerd werden. Zijn verzen zijn eenvoudig, direct geschreven en geven blijk van een grote opmerkingsgave. Ondanks dat geeft hij wel een romantisch beeld van Drenthe. Ook de (Drentse) natuur inspireerde hem tot enkele gedichten.

Van de redactie van de *NDVA* kreeg hij het verzoek oude volksoverleveringen na te vertellen in dichtvorm. De resultaten waren de gedichten *De lebstaok,*[276] *De gleène keerl*, *'t Golden kaalf*, *Rooie Saander* en *Ludolf van Bun*.[277] Over deze vertellingen zei hij: "Historisch valt op deze volksverhaaltjes veel aan te merken, want deze vertellegies zijn op hun lange tocht van 't donker verleden tot het zo verlichte heden vervormd, soms totaal misvormd (...)." [278]

Zijn gedichten - en een enkel schetsje - verschenen verder in het maandblad *Drent(h)e*, het *Kerkkrantje* en *Oeze Volk*. In een aantal bloemlezingen werd ook werk van hem geplaatst, bijvoorbeeld in *Uut en um oes olde laandschop* (1940, Van Gorcum)*, Drentse dichterbloempies* ([1954], HDG), *De Brummelwal* (1960, Van Gorcum) en *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen). Voor de RON hield hij met Jan Naarding de *Samenspraken tussen Jaan en Lammert*.

Zelf heeft Braaksma zijn gedichten nooit kunnen of willen bundelen.[279] Kort na zijn dood meende A.J. Scholte dat er veel voor te zeggen was, dit verzuim te herstellen: "Het is mogelijk, dat zijn naam vooral zal blijven leven in zijn gedichtjes (...). Ik stel mij voor, dat een bloemlezing uit zijn beste werk zeer zeker succes zou hebben."[280] Pas in 1991 liet de stichting Het Drentse Boek de verhalen en gedichten van Braaksma verzamelen. De bundel *Aovendlicht. Verhaolen en gedichten uut het Noordenveld*, bestaande uit vier verhalen en 24 gedichten, werd door Peter van der Velde samengesteld.[281] Tijdens een fietstocht met zijn kleinzoon werd Braaksma in Assen door een motorrijder aangereden. Hij overleed op 3 november 1963 in het Wilhelminaziekenhuis in Assen als gevolg van het ongeluk.[282]

J. Boer (1899-1983)[283]
Jan Boer werd geboren in Rottum, volgde een opleiding tot onderwijzer en werkte tot zijn 65ste in het onderwijs. Boer debuteerde op achttienjarige leeftijd als dichter, maar moest tot 1929 wachten voordat zijn eerste bundel verscheen. Ook schreef hij proza, toneel en essays. Als directeur van de Rijkskweekschool voor Onderwijzers in Meppel leerde Boer de Drentse taal en leefgewoonten kennen.
Aan de *Drentse schrieversalmanak 1956* droeg hij - onder het pseudoniem Maaike - bij met het gedicht *De Heide*. Dat Maaike het pseudoniem was van de Groninger dichter, wist men toen nog niet. Het gedicht was kort daarvoor ook opgenomen in de bundel *Streng bloed kralen. Bundel Dreense gedichies van Maaike* ([1955], J.A. Eerelman). [284] Met dit pseudoniem zette hij de Drentse recensenten op het verkeerde been: men dacht werkelijk dat er een vrouw aan het woord was. Niet zo verwonderlijk, want ook in het openingsgedicht *De Heide* is een vrouw aan het woord. Maar tegelijkertijd licht de dichter een tipje van de sluier op door in de derde strofe te schrijven:

Bin ik 'n echt Drèèns maajn? Nee,
Die mut hen hoes te warken,
De iemen heurt dit wiede stee,
Ze meugt an mij niks marken.

Gerriet Wilms schreef: "In de enkele gedichten die van deze dichteres bekend zijn, ontpopt Maaike zich als schrijfster over zuivere menselijke gevoelens in haar verbeeldingen,(...) Hier is een dichteres aan het woord die nog niet door vooroordelen van de 'Grote Literatuur' bedorven is (...)."[285]
Dit citaat uit *Drenthe* van november 1952 toont overigens dat Maaike in 1956 niet voor het eerst rondspookte in de Drentse letteren. En kort daarvoor - in september 1955 - had ook Harm Werners nog aandacht aan haar geschonken. Over het gedicht *Bij de Veenkoele* merkte hij op: "Wie zich achter de schuilnaam Maaike verbergt, is niet bekend. Even mysterieus als enkele jaren geleden haar optreden is geweest, is nu haar stilzwijgen. Wél staat vast, dat zij enkele zuivere Drentse gedichten heeft geschreven. Geen dichteres heeft de gevoelens van een jonge Drentse vrouw zo zuiver en eerlijk weergegeven als zij dat hier doet in dit gedicht."[286] De ware identiteit van de dichter(es) werd door Gerriet Wilms in juli/augustus 1956 in *'t Swieniegeltje* onthuld;[287] Harm Drent kwam op de kwestie

terug in het maandblad *Drenthe* van december 1956.[288] Drie jaar later voltooide Boer een nieuwe reeks Drentse gedichten, getiteld *Oes Drenthe, bundel gedichten van Maaike;* deze werd niet uitgegeven.[289] Hij overleed in 1983 te Groningen.

J. Naarding (1903-1963)[290]

Dichter en regionalist Jan Naarding schreef een klein oeuvre aan gedichten. Hij werd op 21 juni 1903 te Noord-Sleen geboren. Zijn vooroorlogse werk bestaat vooral uit essays over de Drentse taal en geschiedenis en uit verhalen in het dialect van zijn geboortedorp. Ook schreef hij boekbesprekingen.
Vanaf 1938 bewoog hij zich ook op journalistiek terrein en schreef hij voor diverse kranten. Met H. Bos bezorgde hij de bloemlezing *Wat waest hef. Schetsen in Drents dialect* (1939, Van Gorcum).
Tijdens de bezetting publiceerde hij in diverse tijdschriften. Hij stond niet sympathiek tegenover de Kultuurkamer, maar zijn artikelen vielen in goede aarde bij de bezetter en diens politieke vrienden in de culturele sector. Na de oorlog deed de Politieke Recherche Afdeling (PRA) te Almelo een onderzoek naar Naardings houding tijdens de bezetting, maar uiteindelijk besloot het Bijzonder Gerechtshof te Enschede geen nader onderzoek in te stellen.
In 1947 promoveerde hij tot doctor in de letteren op het proefschrift *Terreinverkenningen inzake de dialectgeografie van Drente*. Een jaar later verscheen een handelseditie onder de titel *De Drenten en hun taal* (Van Gorcum).
In de daarop volgende jaren bleek Naarding een bijkans onvermoeibaar publicist van boeken en artikelen. Hij werd medeauteur van diverse leerboeken en nam de bewerking van Koenens Handwoordenboek Nederlands voor zijn rekening. Ook schreef hij boeken over de geschiedenis van Nijeveen (1955), Eelde (1956) en Ruinen (1962).
In september 1959 werd hij wetenschappelijk medewerker aan het Nedersaksisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen. Onder leiding van K.H. Heeroma werd zijn hoofdtaak het samenstellen van een Drents woordenboek. Door zijn vroegtijdige overlijden in 1963 is hij niet verder gekomen dan het verzamelen van een beperkt aantal woorden. Deze verzameling vormde mede de aanleiding tot het tot stand brengen van het *Woordenboek van de Drentse* dialecten van zijn opvolger G.H. Kocks. Naardings artikelen over taalkunde vinden we vooral in de door hem in samenwerking met H.L. Bezoen heropgerichte *Driemaandelijkse Bladen.*
Naarding had vele nevenfuncties. Hij werd benoemd tot lid van de dialecten-

commissie der Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, docent bij de Noordelijke Leergangen en lid van de examencommissie voor de mo-akte Nederlands. Vanaf de oprichting in 1947 was hij tweede voorzitter van HDG; in 1960 volgde hij H.J. Prakke op als voorzitter. Hij werd lid van de Drentse Schrieverskring; later werd hij er voorzitter van. Hij behoorde met Arnold Rakers tot de leiding van het overkoepelende Verbond van Nedersaksische Schrieverskringen dat in 1955 te Markelo was opgericht. Hij werkte mee aan het tijdschrift *'t Swieniegeltje;* van *Oeze Volk* is hij vanaf het begin raadgever en medewerker geweest. Voor dit tijdschrift schreef hij vooral woordverklaringen. Kort voor zijn dood kreeg hij een koninklijke onderscheiding: het officierschap in de Orde van Oranje-Nassau. Naarding overleed op 20 juli 1963 te Assen. Op 6 juli 1966 werd aan Jan Naarding postuum de Culturele Prijs van Drenthe toegekend, en in 1981 onthulde de CdK in Drenthe, T. Schilthuis, zijn borstbeeld te Sleen.

Als dichter schreef Naarding meest gelegenheidswerk, geheel passend in de romantische traditie. Zijn onderwerpen zijn voornamelijk de natuur en personen; ook schreef hij enkele religieuze gedichten. Van zijn onvoltooide dialectbewerking van het Middelnederlandse *Van den Vos Reynaerde*, getiteld *Reiner Robaord*, werden fragmenten in het maandblad *Drenthe* gepubliceerd.[291]
Een deel van Jan Naardings literaire werk werd postuum uitgegeven in twee bundels. In 1966 verscheen *Dååd en drööm* (Van der Veen, Saslandriege) in de zogeheten Vosbergenspelling, waarin hij zijn latere werk schreef. Daartoe behoort ook de koppermaandagprent van 1960, getiteld *Tot klåårheid komp op aarde niks as 't niet komp in drük*.[292] Naarding wordt beschouwd als medeontwerper van de Vosbergenspelling. Over de bundel *Dååd en drööm* is nogal wat te doen geweest. De kritieken richtten zich vooral op de spelling. Hierdoor ontstond zelfs een polemiek tussen Bart Veenstra en Simon van Wattum, waarin ook Jan Weggemans zich mengde.[293] Veenstra was tegen de gebruikte spelling en kreeg steun van Weggemans, die toentertijd voorzitter was van de Drenten in de vrömde en medewerker van het Drents programma van de RONO. K.H. Heeroma schreef de inleiding tot de bundel en typeerde de dichter als volgt: "Naarding was geen groot, maar hij was echter wel een bijzonder dichter, door de bijzondere verhouding die er bestond tussen het Drents en hem. (...)."[294] De inhoud bestaat grotendeels uit gedichten over het Drentse land en zijn inwoners, balladen, zijn Drentse Reinaertbewerking en een paar prozastukjes.[295]Hans Heyting besprak de bundel voor de RONO en zei: "Hij heeft bewezen, dat de volkstaal springlevend kan worden gemaakt, als zij door een meester gehanteerd wordt. (...) De bundel 'DAOD EN DREUM', luisteraars, is een kostelijk bezit voor de minnaars van de streektaalliteratuur."[296]

Omdat de Vosbergenspelling - zoals men beweerde - voor niet-ingewijden moeilijk leesbaar was, nam een werkgroep uit de Drentse Schrieverskring het initiatief een bundel in de meer conventionele spelling uit te brengen. Dat werd *Oet Jan Naardings Hof. Een keur oet ´t wark van dr. Jan Naarding, bij ’n kanner gaard deur leden van de Drentse Schrieverskring* (1969, Knoop & Niemeijer).[297] Het nieuwe boekwerk werd verlucht met tekeningen van Evert Musch. H.J. Prakke leidde de nieuwe bundel in en beschouwde het als een gelukkig teken dat de vraag naar Naardings werk bleef aanhouden. Bij hun selectie omschreven de samenstellers hun overwegingen als: “Zie hebt zuk daorbij niet beparkt tot gedichten en verhalen, maor zie hebt ok andacht schunken an aner aspekten van Naarding zien wark: zien historisch en naamkundig unnerzuuk, zien woordverklaorings. Vanzölf zal men ok een antal gedichten van Naarding tegenkommen, die ok in de bundel ‘Daod en dreum’ plaosd bint, maor ok nogal wat wark, dat niet zo arg bekend is (...).”[298]

De bundel werd tijdens een “Schrieversnommedag” in Bellevue Assen uitgereikt aan Naardings weduwe.[299] Ook dit boek werd door Hans Heyting voor de RO-NO-microfoon besproken; hij was van mening dat daarin enkele van Naardings belangrijkste en meest aansprekende teksten staan. Hij besloot zijn causerie met de opmerking: “Het is een uitgave, die Jan Naarding waardig is.”[300] Herman Doedens was echter een andere mening toegedaan: hij pleitte voor een tekstgetrouwe - “de bewerkers hebben vergeten dat Naarding een dialektkenner en taalkundige was, wiens alinea’s en woorden men niet willekeurig kan wijzigen”- volledige uitgave van de vertellingen en gedichten.[301] Voordat hij de krant zijn oordeel stuurde, zond Doedens een samenvatting aan de Drentse Schrieverskring in de hoop dat zijn gesignaleerde onbegrijpelijkheden door de kring opgehelderd konden worden. De samenstellers waren er duidelijk niet blij mee en reageerden door te schrijven: “Als u meent op dergelijke wijze Uw kritiek te moeten spuien zullen de samenstellers daar geen bezwaar tegen hebben. Zij hebben Naarding wel zo goed gekend, dat zij denken, dat Naarding zelf zou zeggen, wanneer hij Uw opmerkingen las: Och, ’t is mij de muite niet waerd um der tegen in te gaon…”[302]

Over Naardings poëzie lopen de meningen uiteen. Gerriet Wilms noemde het oudere werk “een voorbeeld van hoe hij nog min of meer in het bestudeerde vastzit.” In de latere gedichten krijgt de dichter naar zijn mening “meer en meer de Drentse spreektoon te pakken.” Daarin gebruikte hij wel vaak een nogal archaïsch Drents.[303] Gerard Nijenhuis noemde het geheel “ ’t wark van ’n dreumer” en onderscheidde daarin gelegenheidswerk, gedichten waar de taalkundige met de dichter “op de loop geet”, natuurgedichten, gedichten over personen,

de Reinaertvertaling en een kleine afdeling religieuze gedichten.[304] Boerma en Broersma zijn in *Drèentse schrieverij* van mening dat genoemde poëet "veur alles beschrievings van 't dörpsgeveul" geeft,[305] maar volgens H. Scholtmeijer is dit niet juist.[306] Volgens hem ligt de essentie van dit dichterlijke oeuvre in "de dood, en het zoeken van wegen om de eindigheid van het menselijk bestaan te overwinnen."[307] Veel werk verscheen ook in bloemlezingen, zoals de *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen).
Bijna vijfentwintig jaar na Naardings overlijden zou zijn houding tijdens de oorlog alsnog commotie veroorzaken. In december 1987 ging een door de Drentse overheid geïnitieerd project voor streektaal en culturele educatie van start. Het daartoe benoemde projectbestuur koos de naam Naarding-Instituut. Nog maar nauwelijks had het instituut zich gepresenteerd, of er verschenen in de noordelijke bladen artikelen over het oorlogsverleden van de Drentse dialectoloog. Op verzoek van het projectbestuur onderzocht de historicus P.Th.F.M. Boekholt hoe de omstreden schrijver zich in de jaren 1939-1947 gedragen had. Boekholts conclusie is: Naardings gedrag was ingegeven door drentomanie en had daardoor de invloed van een aantal Blut-und-Bodenopvattingen ondergaan, zonder dat hij een dogmatisch nationaal-socialist geworden was. Bijgevolg is hij geen medestander van de bezetter geweest, maar ook geen uitgesproken bestrijder. Naar aanleiding van de bevindingen in het rapport werd de naam van het instituut aanvankelijk gehandhaafd, maar door aanhoudende onrust in de media werd de naam uiteindelijk veranderd in Drentse Taol, project veur Taal en Cultuur.

L. van der Sleen (1912-1993)[308]

Lambertus van der Sleen werd op 12 juni 1912 in Tiendeveen geboren. Hij verhuisde op zijn achttiende naar de buurtschap Oostering bij Pesse, waar zijn vader boer werd. Hij werd timmerman en legde zich toe op het restaureren van houtsnijwerk van kansels en kerkbanken. Voor de liefhebberij schreef hij rijmpjes en voordrachten voor bruiloften en partijen. Hij begon na de oorlog onder het pseudoniem Bart van Oosteringh Drentstalige gedichten, verhalen en feuilletons voor de *Hoogeveensche Courant* te schrijven. Spoedig volgden publicaties in de *PDAC* en andere regionale kranten. Het was vooral K.H. Heeroma, hoogleraar Nedersaksische taal- en letterkunde in Groningen, die het talent van Van der Sleen onderkende en hem aanmoedigde door te gaan met schrijven.
Belangrijke thema's in zijn werk zijn de natuur, jeugdherinneringen en de kleine

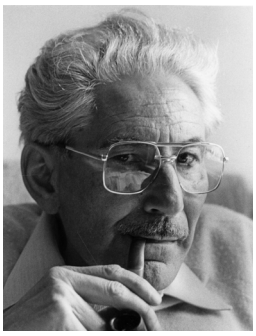
wereld rondom huis. Het is ongecompliceerde poëzie waarin de dichter dikwijls zijn gedachten probeert in een goede poëtische vorm te gieten. Zijn latere werk graaft dieper; dan komen de vragen van leven en dood en het mysterie van het geloof aan de orde. Behalve in regionale kranten werd zijn werk ook opgenomen in kerk- en verenigingsblaadjes; incidenteel verschenen er bijdragen in de maandbladen *Drent(h)e* en *Oeze Volk*. Tijdens de watersnoodramp in 1953 schreef hij een ballade die landelijke aandacht kreeg en zelfs werd uitgezonden door de NCRV-radio. Toen in 1959 de Ruiner schaapskudde in haar voortbestaan bedreigd werd door geldgebrek, schreef hij een aantal hekeldichten. Daardoor kwam er een actie op gang waardoor de kudde in stand gehouden kon worden. Jarenlang schreef hij gedichten voor de stichting Opbouw Drenthe om de collectes voor 'Oktobermaand-Drenthemaand' te steunen.
Zijn werk werd pas in 1982 verzameld. Vanaf 1980 had het al bij Bertram (Hummelen) in Assen gelegen, maar uiteindelijk stapte Van der Sleen met het manuscript naar de CRvD. Lammert Huizing maakte een selectie en bij de stichting Het Drentse Boek verscheen de bundel uiteindelijk onder de titel *Blossems in de lijte. Drentse gedichten*. Deze bevat een selectie uit de honderden gedichten die Van der Sleen in de loop der jaren geschreven heeft.[309] Zijn werk verscheen ook in bloemlezingen, zoals *Midwinter in de olde landschap* I ([1984], Het Drentse Boek) II (1991, Het Drentse Boek) en *Kersttied* (2002, Het Drentse Boek). Van der Sleen overleed op 24 augustus 1993 te Hoogeveen.

H. Koops (1914-1977)[310]

Harm Koops bracht zijn jeugd door in Exloo. Hij volgde de onderwijzersopleiding in Coevorden en werd in 1940 benoemd tot onderwijzer in Den Haag. Later werkte hij bij het onderwijs voor slechthorenden. Hij was actief in de Haagse vereniging 'Het Lantschap Drenthe' als bestuurslid, lid van de toneelgroep en redacteur van het verenigingsblad. Hierin publiceerde hij zijn eerste gedichten. In 1953 behoorde Koops tot de eerste leden van de Drentse Schrieverskring. In de *Drentse schrieversalma(e)nak* 1954, 1956 en [1975] werden gedichten van hem opgenomen. Verder publiceerde hij in het maandblad *Drent(h)e*, in *Oeze Volk* en in het *Kerkkrantje van Odoorn*. Uit heimwee naar zijn geboortegrond was hij gaan dichten. Dit verlangen komt in veel gedichten tot uiting. In 1967 werd hij afgekeurd en verhuisde hij naar Laag Soeren. Daarna schreef hij nauwelijks meer, maar legde hij zich toe op het schilderen. In de bloemlezing *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek) werden van

hem vier gedichten opgenomen. De samensteller noemde de gedichten "plaatjes van vroeger, herinneringen aan het boerenleven in het oude dorp (…) terwijl hij ook sterk was in natuurbeschrijvingen (…)".[311] Het merendeel van Koops' gedichten is anekdotisch van karakter. Het complete werk van Koops werd door de stichting Het Drentse Boek in 1983 uitgegeven in de bundel *Harm Koops. Drent in de vrömde. Verzaomelde gedichten bij 'n kaander braacht en van een verantwoording veurzien deur Gerard Nijenhuis*. Daarin wordt duidelijk dat het dichtwerk van Koops in drie delen valt te onderscheiden: beschrijvingen van mensen, het Drentse landschap en korte speelse gedichten.[312]

H. Heyting (1918-1992)[313] Eerste periode

Johannes Heijting ('Hans') werd op 13 augustus 1918 geboren in de gemeente Beilen.[314] Hij was het oudste kind in een arm gereformeerd gezin, dat ook nog drie meisjes telde.[315] Het gezin woonde aanvankelijk in een arbeiderswoning aan de Beilervaart, een eindje buiten het dorp.[316] Zijn vader was van beroep klompenmaker en vulde zijn inkomsten aan door stroperij. Hans Heyting was lichamelijk gehandicapt: hij had een vergroeiing aan zijn rug, waarschijnlijk het gevolg van Engelse ziekte (rachitis).[317] Van dit fysieke ongemak heeft hij hinder ondervonden: "(…) die gestalte heeft me gepijnigd". Een complex is het niet geworden, dat is te sterk uitgedrukt, maar minderwaardigheidsgevoelens heeft hij er wel van gehad. Aarzelingen tegenover vrouwen bijvoorbeeld.[318] Heyting bezocht de gereformeerde school in Beilen, maar de sfeer daar ervoer hij als verstikkend. In die tijd leerde hij zijn dorpsgenoot Roel Reijntjes kennen, die uit een ander milieu kwam. Volgens Reijntjes zou Heyting hem nog met kluiten modder hebben gegooid.[319] Later werden beiden collega's in de letteren en vrienden.

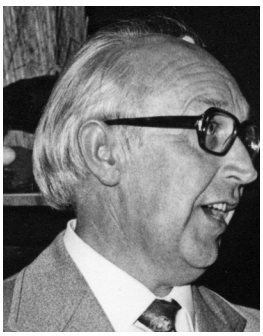
Een vrijheidslievend mens bleef Heyting ook op latere leeftijd: een volledige baan heeft hij nooit gehad. Aan het eind van zijn lagereschooltijd overleed zijn vader aan een hartkwaal.[320] Een schokkende ervaring voor de jonge Heyting, ook doordat hij als eerste het ontzielde lichaam van zijn vader had aangetroffen.[321] Van zijn moeder en zussen zou hij later geheel vervreemden. Op advies van een toeziend voogd ging hij naar de ambachtsschool in Hoogeveen, waar hij twee jaar later af gestuurd werd nadat hij het fietsenhok had opgeblazen.[322] Heyting moest wel zelf de kost verdienen, en verschillende banen volgden zonder succes. Van zijn vader - die hij bewonderde - had hij aanleg voor het schilderen geërfd, die hij ontwikkelde dankzij lessen van de kunstschilder Louis A. Kortenhorst.

Godsdienstonderwijzer en journalist G.A. de Ridder in Beilen zou veel aan Heytings culturele ontwikkeling bijdragen door hem zijn boeken te lenen en met hem te gaan reizen. Henk Fernhout, ex-man van schilderes en lithografe Charley Toorop, was de tweede die bijdroeg aan Heytings literaire vorming. Fernhout, die in Beileroord behandeld werd en bij een gezin in pension was, bracht hem de liefde bij voor de poëzie, vooral via de werken van de Boheems-Oostenrijkse dichter Rainer Maria Rilke (1875-1926). Ten slotte had ook zijn huisarts Meijering veel invloed op Heytings gedachteleven en wereldbeschouwing.
In 1944 dook Heyting onder in Borger, bij een huisarts voor wie hij al eens portretten geschilderd had.[323] In Borger zou hij de rest van zijn leven blijven; alleen na de bevrijding is hij even terug geweest in zijn geboortedorp. In het Hondsrugdorp heeft hij zich direct senang gevoeld.[324]
In 1946 kwam hij in contact met de kunstenaar Anton Heyboer. Deze had in de brieven van Vincent van Gogh aan diens broer Theo gelezen hoe mooi Drenthe was en wilde er gaan schilderen.[325] Samen met hem woonde en werkte Heyting een tijd in het Groene Kruisgebouw in Borger, dat laatstgenoemde ter beschikking was gesteld. Over de tijd met Heyboer heeft Heyting gezegd: “Het waren hele gekke, wilde jaren. (…).” [326] Op 12 juli 1946 werd op initiatief van Reinhart Dozy (1880-1947) de ‘Kunstkring de Drentse Schilders’ opgericht. Heyting werd in deze kring geïntroduceerd door zijn leraar Louis Arnoldus Kortenhorst (1884-1966). Andere leden waren onder anderen Anton Heyboer, Johannes Leonardus (‘Jan’) Kagie (1907-1992), Erasmus Bernhard von Dülmen Krumpelmann (1897-1986), Arent Ronda (1922-1986) en Hein Auke Kray (1901-1995). Dozy werd voorzitter. Kort na de oprichting wilde de groep gaan exposeren. In het jaar van oprichting werd van 6 tot en met 14 augustus een expositie gerealiseerd in het gymnasium in Assen.[327] Nog in hetzelfde jaar werd een expositie gehouden in Emmen. De recensent van de *Emmer Courant* vond het werk van Heyting veelbelovend en een babyportretje “alleraardigst”.[328] Vooral na deze exposities kreeg Heyting veel opdrachten voor portretten. Naar aanleiding van de zomerexpositie in 1948 verscheen in het maandblad *Drenthe* een zeer positieve recensie waarin Heytings plaats als kunstenaar werd geduid.[329] In 1954 werd de Kunstkring ontbonden, doordat er te veel persoonlijke animositeit tussen enige leden was gegroeid. Naar verluidt, ontbrak Heyting op deze vergadering. Uit een later interview met Heyting blijkt echter dat hij al voor 1954 in het bijzijn van Heyboer en Von Dülmen Krumpelmann de inhoud van de verenigingskas in de kroeg “verzeupen” had.[330] Tot het kort daarna opgerichte Drents Schildersgenootschap trad hij niet toe; hij was inmiddels tot de conclusie gekomen dat zijn talent te beperkt was. Van zijn schilderijen is niet veel bewaard gebleven.

Het grootste deel ging in 1967 in vlammen op, evenals de museumboerderij waarin hij toentertijd woonde. Daarna heeft hij in een rijtjeshuis in Borger gewoond.[331]
Zijn eerste publicaties - toen hij nog schilder was - gingen over schilderkunst: dit onderwerp zou nog dikwijls terugkeren, ook toen hij zijn palet allang aan de wilgen had gehangen. Hij besprak in het maandblad *Drenthe* van juni 1949 de schilderwerken van prinses Wilhelmina die in Emmen tentoongesteld waren (geweest). Voor de *NDVA* publiceerde hij opstellen over de schilders Roessingh, Erasmus Bernhard von Dülmen Krumpelmann en Evert Musch[332] en aan de *PDAC* leverde hij een bijdrage over beeldende kunstenaars in Drenthe.[333] De frustraties over zijn kunstzinnige tekortkomingen verwoordde hij later in het sonnet *Schilder.*
Bij uitgeverij A. Roelofs van Goor te Meppel verscheen op 12 oktober 1945 het eerste nummer van een maandblad van en voor jong Drenthe, gewijd aan kunst en literatuur, getiteld *Erica*.[334] Hoofdredacteur was W.H. van Werven; hij werd geassisteerd door een redactie bestaande uit Jan A. Poortman en J.P. Kuiper te Groningen. Onder de naam J. Heijting schreef Heyting hierin beschouwingen over schilderkunst.
Ook stonden er reproducties van zijn tekenwerk in het blad. Met ingang van het tweede nummer (november 1945) trad Heyting toe tot de redactie.
Het blad was overdadig luxueus uitgevoerd: goede illustraties, ingeplakte foto's en smaakvolle tekeningen. Het was dan ook - zo kort na de oorlog - een gedurfd initiatief.
Erica bestond maar twee jaargangen: "Veul te luxueus mit opgeplakte foto's en overstekend umslag", oordeelde Heyting.[335]

Zijn toneelstuk *De vrömde vögel* werd ook gespeeld door de Drentse Vereniging in Groningen. Hierdoor kwam Heyting in contact met A.M. ('Tonny') van der Veen (1924-2004), directeur van de RON. Deze had emplooi voor Heyting als radiospreker en tekstschrijver. Heyting werd medewerker van het Drents programma van de RON(O) - later van Radio Noord. Hij leerde er mensen als Max Douwes (1923-1998) en Klaas van Dijk (1925-1995) kennen. Heytings eerste programma was het tweewekelijkse 'Te ku(u)nst en te keur' van zeven minuten per aflevering. Hij werd in Drenthe een populaire radiospreker. Meer programma's volgden, bijvoorbeeld: *In oeze dichterstuun*, *In 't Spinnewöppien*, *Kruus kras deur Drenthe*, *Stil maor, mien jong,*[336] *Bej (bij) de scheerbaos*, *Schuppen is troef* (met Heyting in de hoofdrol en Klaas van Dijk als Loco Lamert), *Rederijkerij in Drenthe* en *Bridgen bij de buren*.[337] In laatstgenoemd programma, dat hij zelf schreef, werden gesprekken gevoerd tussen een Drents en een 'import'-echtpaar.[338]

In deze radioschetsen tekende hij met een ironische pen tal van dorpsfiguren in hun menselijke groot- maar vooral kleinheid.
Ook voorzag hij het populaire ensemble De Thrianta's, dat meewerkte aan het 'Drents programma', van liedteksten. Bekend werden vooral *Mooi Annegien, Carolientje* en *Rosings heeg*. Heyting schreef ook hoorspelen, zoals in 1963 *Vanaovend;*[339] in 1970 gevolgd door *Ellert en Brammert*, met Klaas van Dijk en Gosso Berga in de hoofdrollen.[340] In de periode van zijn radiowerk was hij ook akoestisch medewerker van de Nederlandse Blindenbibliotheek in Groningen. Zijn taak bestond uit het beoordelen van stemmen die de romans zouden lezen, die op band werden vastgelegd. Op zijn 62ste stopte hij met zijn radiowerk, omdat het hem te veel lichamelijke inspanning kostte.
In de jaren vijftig was Heyting lid van de Drentse Schrieverskring, waarvoor hij later weer bedankte. Heyting bleef vooral een individualist die zich in groepen minder thuis voelde. In zijn optreden is hij nooit een leidsman geweest, in zijn werk wel. In 1956 richtte hij met Gerard Nijenhuis en Gerrit Kuipers het tijdschrift *Oeze Volk* op. Heyting vormde met zijn medeoprichters de redactie. Nijenhuis vertrok al spoedig naar Noord-Holland. Nadat Kuipers in 1966 opgestapt was, deed Heyting een jaar lang het redactiewerk alleen; in 1967 werd hij opgevolgd door Bart Veenstra.[341]
Nadat hij in 1954 het gedicht *Drenthe in stroomversnelling* voor de Drentse koppermaandagprent had geleverd, zou Heyting zich in de jaren zeventig meer als dichter profileren.[342] Zijn eerste bundel *Tweetalig* ([1973], Hummelen) vulde hij met Harm Werners (pseudoniem van Gerard Nijenhuis), die op twee na alle gedichten in het Nederlands schreef.[343] Van Heyting werden uitsluitend Drentstalige gedichten opgenomen. Meer vernieuwend dichtwerk volgde, waardoor Heyting uitgroeide tot een van de bekendste naoorlogse Drentse dichters.

P. van der Velde (1918-2004)[344] Eerste periode
Peter van der Velde behoorde tot een kleine schrijversgroep die in het Noordenvelds schreef, een variant van het Drents die in de kop van Drenthe gesproken wordt en enigermate op het Gronings lijkt. Hij werd in 1918 in Vlagtwedde geboren, maar woonde vanaf zijn derde jaar in de gemeente Roden en was daar onderwijzer en schoolhoofd.[345] Zijn eerste gedichten verschenen in 1940 in de *Leekster Courant*. In hetzelfde jaar richtte Van der Velde het Bonte Bitse Cabaret (BBC) op, genoemd naar het beekje (de) Bitse in Roden. Nadat aanmelding bij de Kultuurkamer verplicht werd, werden de open-

bare optredens gestaakt. Na de oorlog ontstond uit het Bonte Bitse Cabaret de cabaretgroep De Bekketrekker. In de eerste jaren na de oorlog zou de groep - naamloos of als Bonte Bitse Cabaret - vooral optreden voor de RON. Voor het theaterpubliek bracht het gezelschap een avondvullend programma met liedjes en schetsjes in het Drents, geschreven door Van der Velde.[346] In 1947 werden er voor het eerst gedichten en verhalen in het maandblad *Drente* opgenomen. Met een van die gedichten, *Mien opa,* had de redactie van het maandblad moeite. Redacteur R.D. Mulder probeerde wel het sociale aspect weg te masseren: "Men beschouwe dit gedichtje louter als Noorddrentse poëzie en niet als uiting tegen de rijke Groninger grondbezitters, want als zodanig is het allerminst opgenomen." [347]

In 1953 werd Van der Velde lid van de Drentse Schrieverskring, maar toen de kring zich met politiek bemoeide, bedankte hij in 1989 als lid. Het feit dat de Drentse schrijvers een protestbrief wilden ondertekenen naar aanleiding van de Rushdie-affaire, was voor Van der Velde slechts de bekende druppel die de emmer deed overlopen. Hij had zich al enige jaren geërgerd aan het slechte taalgebruik van vooral jonge schrijvers binnen de kring; bovendien was men er naar zijn mening niet in geslaagd de Drentse literatuur op een hoger plan te brengen.[348]

Voor O*eze Volk* schreef hij met Hans Heyting een brievenfeuilleton. Datzelfde deden hij en Grietje Clewits, een schoolvriendin van zijn moeder, voor de *Leekster Courant* in 1961-1962. De vele verhalen, columns en gedichten die hij schreef - en tijdens culturele bijeenkomsten voordroeg - werden behalve in de reeds genoemde tijdschriften ook gepubliceerd in de *DAC* en het *Nieuwsblad van het Noorden*. In de *Drentse schrieversalmanak 1956* werd ook werk van hem opgenomen.[349] Ongeveer tezelfdertijd schreef Van der Velde de eenakter *Leverworst. Noord-Drentse schets in één bedrijf* (F. Mulder te Groningen). Vanaf het eind van de jaren zestig was Van der Velde minder productief. Een drukke baan als schoolhoofd weerhield hem van veelvuldig publiceren. Pas bij zijn vervroegde pensionering in 1979, het jaar waarin ook het tijdschrift *Roet* verscheen, zou hij weer meer van zich laten horen.

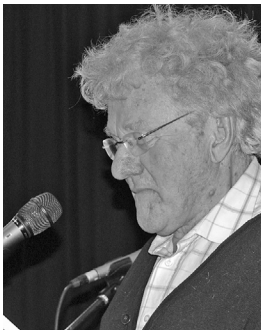
R.J. Reijntjes (1923-2003)[350] Eerste periode

Roelof Jan ('Roel') Reijntjes werd op 6 februari 1923 in Beilen geboren in de Kruisstraat. Zijn vader, Jan Reijntjes, was directeur van de Coöperatieve Electriciteits Centrale en commandant van de brandweer. Na het behalen van zijn mulodiploma ging hij naar de hbs in Assen. Van jongs af voelde hij zich een eenling tussen zijn dorpsgenoten.[351]

Wel had hij in deze periode - maar ook later - contact met zijn dorpsgenoot Hans Heyting. Na een jaar verliet hij de hbs en ging hij op aandrang van zijn vader aan het werk. Reijntjes begon in 1939 als kantoorbediende bij de Coöperatieve Landbouwbank in Beilen en vertrok een jaar later naar de belastingdienst. Hij kreeg diverse standplaatsen (Hoogeveen, Assen, Zwolle en Beilen) en werd uiteindelijk met ingang van 1 december 1974 eervol ontslagen.[352]
Reijntjes debuteerde in 1959 met de gedichtenbundel *De iegelkaor*, die door uitgeverij Eerelman te Stadskanaal werd uitgegeven.[353] *De iegelkaor* werd binnen en buiten Drenthe welwillend gerecenseerd. Jan Poortman was laaiend enthousiast en besloot zijn bespreking: "Voor mijn gevoel heeft Reyntjes zich met deze bundel vooraan geplaatst in de rij van jongere Drentse dichters."[354] Ook andere recensenten, zoals G.A. de Ridder[355] en Simon van Wattum[356], waren positief in hun oordeel. Hans Heyting besprak het debuut voor de RONO-microfoon en was van mening dat de dichter zijn gevoelens poëtisch zuiver onder woorden had gebracht.[357] Reijntjes had zich met zijn eersteling een plaats veroverd in de rij van jongere Drentse poëten.[358] De eerste oplage van duizend exemplaren was snel uitverkocht; een tweede druk volgde spoedig. In 1980 verscheen een derde druk bij Hummelen te Assen. Geheel onbekend was de debutant in 1959 niet. Hans Heyting, redacteur van het in 1956 opgerichte *Oeze Volk*, had vóór Reijntjes' debuut een gedicht toegestuurd gekregen dat *Haarfst* heette. Hij was getroffen door de originaliteit van het gedicht. De schrijver ervan was ene R. Beiloo, die zich kort daarna bekendmaakte als Roel Reijntjes.[359] Ook de luisteraars van de RONO hadden al met hem kennisgemaakt. Vele verhalen en gedichten van zijn hand zijn vervolgens uitgezonden in de serie 'In oeze Drentse dichterstuun' en ruim 80 afleveringen zijn verschenen van de verhalenserie 'Um het Olde Hoes'.
Na zijn debuut sloot Reijntjes zich aan bij de Drentse Schrieverskring. Met veel collega's uit deze schrijversgroep kreeg hij een haat-liefdeverhouding. Zijn vileine opmerkingen tijdens vergaderingen waren hieraan ongetwijfeld debet. "Ik zeg wel eens tegen de Drentse schrievers: Jullie willen mij niet leren kennen, want dan zijn jullie bang dat jullie mij aardig gaan vinden", aldus Reijntjes.[360]
In 1961 verscheen zijn tweede bundel *De Speulman* (J.A. Eerelman).[361] Naar de mening van een anonieme recensent bevestigde Reijntjes met deze bundel zijn talent.[362] In *De Speulman* experimenteert de dichter voorzichtig met de vorm.[363]
Achttien Drentse balladen verschenen in 1965 onder de titel *Het wollegres* ([1965], J.A Eerelman).[364] Vele daarvan waren tussen 1959 en 1964 door de RONO uitgezonden en zes waren in de *NDVA* opgenomen.[365]
Tien jaar later kwam Reijntjes met een nieuwe bundel, getiteld *Kleine Drentse reize; een kuierpadtien deur de Olde Lantschap* (Hummelen te Assen).[366]

Thema's zijn: de natuur, Drentse dorpen, personen en de Bijbel. Gerard Nijenhuis besprak het werk en had behalve veel loftuitingen - "De kracht van deze poëzie schuilt in de vertedering die ze teweeg brengt" - ook lichte kritiek. Hij vergeleek het werk van Reijntjes met dat van Heyting en stelde vast: "Heyting is als eerste in het Drents begonnen met die korte hallucinerende beschrijvingen, waarin hij in enkele zinnen een hele wereld oproept. Reyntjes probeert dit ook, maar hij is wat makkelijker in zijn taalgebruik, wat royaler met woorden en pakt bovendien niet zelden het eerste het beste rijmwoord dat hem te binnen schiet."[367]
In 1977 kreeg Reijntjes de Culturele Prijs van Drenthe, omdat mede door hem bij velen de bewustwording van het Drents op gang gebracht was.[368]
Een jaar later verscheen de bundel *Al wat ik zag. Drentse gedichten* (Hummelen).[369] In december 1978 voltrok zich een tragedie in het leven van de schrijver: zijn moeder overleed op 85-jarige leeftijd in een verzorgingstehuis. Enige maanden daarvoor was zij daarnaartoe gebracht, omdat zij thuis door Reijntjes niet meer verzorgd kon worden. Na het overlijden van zijn moeder nam Reijntjes' dichterschap een hoge vlucht; hij zou zich ontwikkelen tot een van de beste vertegenwoordigers van persoonlijk getinte poëzie.

G. Nijenhuis (1932)[370] Eerste periode

Gerard Nijenhuis is op 22 januari 1932 geboren in Gieten. Zijn vader Gerhard Nijenhuis (1893-1965) was landbouwer geweest en was sinds 1930 burgemeester van Gieten. Gerards moeder, Jentje Werners, kwam uit Ruinerwold en was opgegroeid in De Wijk. Gerard was een nakomertje. Thuis werd Nederlands gesproken, Drents sprak Gerard met de mensen in het dorp.
Dat dorp speelde in zijn jeugd een belangrijke rol.[371] "Het dörp hef mij d'r deursleept, toen ik een jonkie was. In zekere zin was ik een olderloos kiend. Mien moe hef vier jaor tbc had. (…) Mien breurs, die vief en zes jaor older zint as ik zaten op kostschool. Ok mien pap was er vaok niet", aldus Nijenhuis.[372] Hij bezocht de hbs in Assen, waar twee leraren, Naarding en Jansonius, zijn belangstelling voor taal en poëzie wekten. In de beginjaren van de Schrieverskring was hij student theologie in Groningen. In die tijd schreef hij Nederlandstalige gedichten, vooral sonnetten, en novellen voor diverse periodieken. Zijn drang om te schrijven, verwoordde hij als volgt: "Schrieven is een meugelijkheid um veur oezölf oet te zuken hoe het in mekaor stek. (…) En bovendien wil ik in mien schrieven opbewaoren wat aans verleuren geet".[373]
Als beginnend schrijver gebruikte Nijenhuis het pseudoniem Harm Werners; ont-

leend aan beide grootvadersnamen. In 1952 debuteerde hij met het Drentstalige gedicht *In Memoriam* in het maandblad *Drenthe*.[374] In de *Drentse schrieversalmanak 1954* - waaraan hij als samensteller meewerkte - werd van hem het Nederlandstalige gedicht *Vader-Land* opgenomen.[375] In 1954 werd zijn homo-erotische novelle *Biecht bij Franciscus*, die niet uitgegeven is, bekroond in een prijsvraag ter gelegenheid van het congres van Vlaamse en Nederlandse Studenten. Ook schreef hij de teksten voor de rubriek 'Drentse dreumerijen', die in 1953-1954 door Hans Heyting voor de RON-microfoon werden voorgelezen. Een selectie hieruit, de bundel *Um 't Hemelriek*, verscheen in 1955 onder pseudoniem bij Van Gorcum.[376] Gerriet Wilms noemde de bundel in het maandblad *Drenthe* een experiment, want volgens hem waren deze dorpsschetsen "in een Drents literaire stijl" geschreven.[377]

In die tijd werkte Nijenhuis ook aan een roman, getiteld *Albertine*, die echter niet werd uitgegeven. Het hoofdstuk 'Het Spel' werd in de *Drentse schrieversalmanak 1956* gepubliceerd.[378] Literair en algemeen cultureel was hij tot dan toe geïnspireerd door Ben van Eysselsteijn en dominee Jelte Boonstra (1883-1956), die huisvrienden van de familie waren.[379]

In 1956 was hij de geestelijke vader en medeoprichter van het dialecttijdschrift *Oeze Volk*. In hetzelfde jaar vertrok hij naar Amsterdam om zijn studie theologie af te ronden; daarna werd hij predikant in IJmuiden, Zaandijk en Koog aan de Zaan.

In het begin van de jaren zestig begon hij een polemiek met zijn collega Harm van Lunzen (1897-1969), predikant te Odoorn. In ingezonden stukken in Drentse kranten waarschuwde Nijenhuis tegen de Blut-und-Bodenlyriek rondom de herdenking van de Slag bij Ane, waarvan Van Lunzen een van de initiatiefnemers was.[380]

In 1971 keerde Nijenhuis terug naar Drenthe en vestigde hij zich in Eext. Twee jaar later verscheen een poëziebundel met de titel *Tweetalig*.[381] Nederlands- en Drentstalige gedichten van twee dichters: Nijenhuis en Hans Heyting.

Nijenhuis is een van de weinige Drentse schrijvers die sonnetten schrijven. Daarover zei hij: "Ik denk dat ik die klassieke vorm nodig heb. Ik kom natuurlijk ook uit de klassieke school… Ik kan er niet goed van af komen van die sonnetvorm. Aan de andere kant biedt die toch ook weer mogelijkheden. Ik zou wel eens wat vrijer willen zijn."[382]

In 1978 volgde Nijenhuis' eerste (Nederlandstalige) poëziebundel *Leven op afstand* (De Beuk), die nog hetzelfde jaar een herdruk kreeg. Een groot aantal gedichten in deze bundel heeft de vorm van een sonnet. Nijenhuis droeg de bundel op aan zijn vriend Hans Heyting. Hoofdthema's zijn eenzaamheid en heimwee.[383]

Na 1979 zou Nijenhuis zich ontwikkelen tot toonaangevend dichter en prozaschrijver, zowel in het Drents als in de standaardtaal.

6. Prozaschrijvers in de eerste twee decennia na de oorlog

Door de oprichting van de Regionale Omroep Noord (1946) kreeg de Drentse literatuur een belangrijke impuls. Voorgedragen werk voor de radiomicrofoon kwam onder de aandacht van een groot publiek. De vraag naar boeken nam daarom toe, en meer schrijvers dan voorheen lieten hun werk in druk verschijnen. Voor de radiomicrofoon en in tijdschriften werd eveneens een begin gemaakt met recensies en beschouwingen. Drents proza werd voor het eerst serieus geanalyseerd en werd onderwerp van (milde) kritiek. Ook in de Drentse literatuur, met haar conventionele genres, was het onvermijdelijk dat na 1945 op de oorlog teruggeblikt zou worden. In proza gebeurde dat in *De levensroman van Johannes Post* (J.H. Kok) van Anne de Vries, de novelle *Wèrum naor 't darp* van Roel de Lange en het verhaal *Het verloste dorp* van Johan Hidding.

In het eerste decennium na de oorlog vertoonde het Drentse proza - weliswaar op bescheiden schaal - nieuwe aspecten. De opmaat daartoe was al vlak voor de bezetting gegeven met het verschijnen van de novelle *Veenkolonialen* (1939, Van Gorcum) van E.C.M. Frijling-Schreuder en de roman *De race* (1941, Kok) van Johan Hidding. Een novum voor Drenthe was de psychologische roman *Verweerde stenen* (1955, Leopold) van Ben van Eysselsteijn, die zich afspeelt in een historische en Drentse entourage.

Het gangbare dorps- of streekverhaal kreeg een ander karakter; het werd minder nostalgisch, en humor en eigentijds taalgebruik deden hun intrede in het Drentse proza. J.J. Uilenberg bijvoorbeeld besloot in zijn levensavond zijn oeuvre met het laatste deel van de trilogie *Uit 't oude kabinet* (1961, Callenbach). Bij zijn overlijden in 1962 was Naarding van mening dat er een tijdvak in de Drentse literatuurgeschiedenis was afgesloten."[384] Onder de auteurs van jacht- en natuurverhalen waren er twee die in de streektaal schreven: Jan Wolter Borgesius (1883-1969) en Harm Jans Stevens (1913-1973).

De jaren zestig zijn een periode van windstilte, hetgeen voor het gehele Nedersaksische gebied lijkt te gelden. Pas in de jaren zeventig zijn er in de Drentse literatuur weer vernieuwende impulsen merkbaar. Een bijzondere vorm van promotie van de Drentse taal was het op de markt brengen van grammofoonplaten. In 1969 verscheen de lp *Stemmen oet Drenthe* met korte verhalen die door de schrijvers zelf werden ingesproken. Platenmaatschappijen volgden dit initiatief en brachten met veel succes anekdotische en humoristische schetsen op lp's uit.

F. de Vries (1875-1958)
Fokke de Vries werd op 15 december 1875 geboren in Leutingewolde. Van beroep was hij huisschilder en glaszetter, maar hij had op zijn zolder een kunstschildersatelier. De Vries emigreerde in 1909 vanuit Roden naar de VS en kwam omstreeks 1932 terug. Als kunstschilder was hij actief in het culturele verenigingsleven in zijn woonplaats. Hij maakte deel uit van de door Peter van der Velde opgerichte cabaretgroep BBC. Ook trad hij geregeld solo op met komische voordrachten. Een aantal liedjes en rijmen bundelde hij in het in eigen beheer uitgegeven *Het puikje uit de luimige voordrachtenbundel van F. de Vries* (zonder jaar). Behalve deze voordrachten en liederen schreef hij het boekje *Mien Dreum* dat omstreeks 1952 bij Hoekstra's Drukkerij en Boekhandel te Grijpskerk verscheen.
In dit geschrift, dat veel weg heeft van een reisverslag of een herinnering, trekt de ik-figuur, adolescent in de jaren 1890, vanuit het noorden van Drenthe te voet naar het zuidoosten van de provincie en terug om gewoonten en volksgebruiken van nabij mee te maken.
Een kleinzoon van De Vries heeft in 2012 *Mien Dreum* in een nieuw jasje gestoken, met reproducties van schilderijen van zijn grootvader. De titel van deze uitgave luidt *Mien Dreum. Drentse lui en vergezichten rond 1900*. De tekst is integraal uit het oorspronkelijke boekwerkje overgenomen. Fokke de Vries overleed op 20 mei 1958 in Roden.

H.T Buiskool (1881-1956)[385]
Henderikus Tebbe Buiskool werd op 21 december 1881 in Weerdinge geboren. Buiskool volgde de onderwijzersopleiding en werkte vanaf 1900 als onderwijzer/hoofd der school in het oosten van de provincie. Al voor de oorlog had Henderikus Tebbe Buiskool zijn naam als schrijver gevestigd. Vele van zijn pennenvruchten houden het midden tussen literaire schets en historisch opstel. Na zijn pensionering (1940) vestigde hij zich in Emmen en was hij daar ook actief op maatschappelijk gebied. In 1942 meldde hij zich aan bij de Kultuurkamer en de hele oorlog door was hij redacteur van het maandblad *Drente*. Hij was geïnteresseerd in de geschiedenis van zijn geboortestreek Zuidoost-Drenthe, wat resulteerde in artikelen en het boek *Ecclesia Emmensis* (1933, Van Gorcum), een geschiedenis van de hervormde kerk van Emmen, en het

driedelige *Zuidoost-Drente op weg naar een nieuwe toekomst* (1950, 1954 en 1956, Van Gorcum). Bij de totstandkoming van de Oudheidkamer 'De Hondsrug' in Emmen speelde Buiskool een belangrijke rol; jarenlang was hij secretaris en conservator.
In 1940 was zijn *Op naobervesiet; een bundel schetsen en vertellingen over gebruiken en gewoonten in Het Oude Drenthe* (Van Gorcum) verschenen. In 1944 en 1949 verschenen de delen twee en drie van *Op naobervesiet* (Van Gorcum). In 1948 nam hij het initiatief tot de oprichting van de Drentse vereniging 't Aol' Volk. Deze vereniging riep in 1999 een tweejaarlijkse cultuurprijs in het leven: deze kreeg de naam Buiskool-trofee.

J.J. Uilenberg (1881-1962)[386]

Jan Jantinus Uilenberg werd geboren te Zuidwolde. Hij volgde de opleiding aan de Rijkskweekschool te Groningen en via Den Haag en Medemblik kwam hij terug naar Drenthe om in Smilde hoofd van de uloschool te worden. Tot 1940 leverde hij vooral liedteksten, essays en dialectverhalen aan het maandblad *Drente*. Verder trad hij op als voordrachtskunstenaar die vooral op de bijeenkomsten van de Drentse verenigingen in Amsterdam, Den Haag en Utrecht populair was. In 1928 schreef hij het lied *Mijn Drenthe*, dat al spoedig de status kreeg van officieus Drents volkslied. In 1939 debuteerde hij met de bundel *De olde jager* (Van Gorcum).
Tijdens de oorlog werd hij correspondent van de Kultuurkamer. Als 'lezer' voor de afdeling Boekwezen van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten besliste hij mee over wat al dan niet publicabel was.
Na zijn debuutbundel volgde in 1943 nieuw werk onder de titel *In 't schemeruur bij 't knappend vuur, een bundel Drentse volksvertellingen voor jong en oud* (Van Gorcum).
Voor de gelijkgeschakelde Nederlandsche Omroep schreef hij het radiofeuilleton *De familie De Boer*, dat vanaf april 1942 uitgezonden werd. Na de oorlog zat hij gevangen tot 16 april 1947. De Ereraad voor de Letterkunde legde hem een publicatieverbod op tot 1 januari 1951.
In 1953 meldde Uilenberg zich aan als lid van de Drentse Schrieverskring. Ook verscheen er weer werk van zijn hand. Ter gelegenheid van het 50-jarige bestaan van de Boerenleenbank te Kloosterveen (1952) schreef hij een revueachtig spel *Het Boerhoorn* (De Torenlaan), dat ook als jubileumstuk voor de 60-jarige zuivelfabrieken te Zweeloo en Exloo diende. In 1955 won hij met zijn bijdrage *De*

nieuwe burgemeester de tweede prijs in de literatuurprijsvraag van de *PDAC*. Aan *Oeze Volk* leverde hij weinig bijdragen. In 1961 besloot hij zijn oeuvre met het laatste deel *De onderste lade* van de trilogie *Uit 't oude kabinet* (Callenbach), waarin zijn jeugdherinneringen staan.
In 1958 was het eerste deel, getiteld *De bovenste lade*, verschenen. Harm Werners besprak het voor *Oeze Volk* en was enthousiast.[387] Het vervolgdeel, *De middelste lade*, zag het licht in 1959. Gerriet Wilms vergeleek dit boek zelfs met de *Camera Obscura*.[388] Het laatste deel werd pas door Jan Naarding besproken toen de auteur overleden was, en ook hij was positief.[389] Het Drentse Boek gaf in 1994 *Uit 't oude kabinet* als echte trilogie uit, dus in één band.
Jan Jantinus Uilenberg overleed in 1962 aan een hersenbloeding.[390]

J.W. Borgesius (1883-1969)[391]

Jan Wolter Borgesius werd op 18 april 1883 geboren te Exloo. Na de hbs in Assen werd Borgesius stuurmansleerling op de grote vaart. Hij klom op tot gezagvoerder bij de KNSM. Na zijn huwelijk zocht hij een baan aan wal en werd hij in Groningen inspecteur bij de Nationale Levensverzekeringsbank en daarna werd hij directeur van een kolengroothandel.
Als schrijver werd hij bekend door een groot aantal jacht- en natuurverhalen, waarbij hij putte uit eigen ervaring. Zijn jachtverhalen werden in de jaren dertig geregeld gepubliceerd in *De Nederlandse Jager*. Ook schreef hij in *Drentherwolde*, het blad van de vereniging 'Drenthe' te Groningen, waarvan hij een van de oprichters was en hield hij voordrachten voor de RON. Hij behoorde tot de eerste leden van de Drentse Schrieverskring en leverde aan de *Drentse schrieversalmanak* in 1954 en 1956 verhalen.[392] Hij publiceerde ook nog in het maandblad *Drent(h)e*, *Oeze Volk* en in het *Kerkkrantje van Odoorn*. In 1985 verscheen postuum een selectie van zijn verhalen in de bundel *Herinneringen van de Drentse jager* (Het Drentse Boek). Zijn zoon J.G. Borgesius (1919-1992), oud-burgemeester van Rolde, illustreerde de bundel met enige aquarellen en loste daarmee een oude belofte in.[393] Gerriet Wilms was over de bundel enthousiast, omdat Borgesius naar zijn mening schreef in het dialect van Exloo zoals dat tijdens de eeuwwisseling nog gesproken werd.[394] In de bloemlezing *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek) werd zijn verhaal *De pauw van Harm Brummel* opgenomen. J.W. Borgesius overleed op 29 september 1969 te Winschoten.[395]

J. Poortman (1897-1984) [396]

Jan Poortman werd op 1 oktober 1897 geboren in De Wijk. Hier bracht hij zijn jeugdjaren door. Nadat hij tijdens het laatste jaar van de Eerste Wereldoorlog zijn dienstplicht vervuld had, werkte hij als onderwijzer in IJhorst, De Wijk, Aduard en Meppel. In laatstgenoemde plaats was hij ook leraar aan de Handelsavondschool. In 1922 begon hij met een studie voor de mo-akte Nederlands, die hij na tal van onderbrekingen pas in 1953 zou afsluiten.

Al op jeugdige leeftijd schreef Poortman voor de *Meppeler Courant* (*MC*). Hij werd aanvankelijk verslaggever, later feuilletonist. Maar ongeacht zijn status is Poortman altijd een krantenman gebleven. Hij schreef voor het *Nieuwsblad van het Noorden*, de *MC*, de *PDAC*, de *POZC*, de *NRC* en het *Algemeen Handelsblad*. Tevens publiceerde hij in de periodieken *De Toeristenkampioen*, *De Auto* en *Drent(h)e*. Voor 1940 schreef Poortman hoofdzakelijk literaire teksten, na 1945 kreeg hij ook bekendheid als streekhistoricus.

Voor zijn rol in het verzet tijdens de oorlog kreeg hij Nederlandse en buitenlandse onderscheidingen.

Het is niet verwonderlijk dat Poortman na de Tweede Wereldoorlog veel over deze roerige periode zou publiceren. Van 1965 tot 1967 verscheen in de *MC* van zijn hand een artikelenreeks die later onder de titel *De jaren 1940-1945* in boekvorm bij Boom zou uitkomen. In het boek *Meppel door de eeuwen heen* (1967, J.A. Boom & Zoon) wijdt Poortman een hoofdstuk aan de periode 1940-1945. In 1979 verscheen *Meppel in de meidagen van 1940* (Krips Repro), in 1980 gevolgd door *Meppel rond de bevrijding in 1945* (Krips Repro).

Tegelijkertijd ontwikkelde Poortman zich tot een gezaghebbend literatuurhistoricus. Op 27 januari 1947 werd hij benoemd tot lid van de Maatschappij der Nederlands(ch)e Letterkunde. Onder zijn redactie verscheen in 1951 deel twee van *Drente, een handboek voor het kennen van het Drentse leven in voorbije eeuwen* (J.A. Boom & Zoon). Behalve een artikel over Drentse sagen, legenden en volksverhalen en over de Drentse volksaard, droeg Poortman hieraan 'Van literatuur over Drente tot Drentse literatuur' bij. R.D. Mulder merkte over dit hoofdstuk op: "(...) al moeten daarin de 'jongeren' wel met een heel korte opsomming genoegen nemen en biedt de 'oude' stof weinig tot dusver onbekends." [397]

Van 14 januari tot en met 13 juli 1953 werd in de *MC* een reeks artikelen gepubliceerd waarin hij minder bekende en moeilijk toegankelijke prozastukken uit de Drentse en Duits-Nedersaksische literatuur voor de krantenlezers trachtte te populariseren. De artikelen werden in 1954 verzameld in de bundel *Drents gees-*

tesleven. Een bloemlezing uit de Drentse literatuur (J.A. Boom en Zoon). Uit Drenthe nam hij, buiten werk van zichzelf, fragmenten uit het werk van Picardt, Lesturgeon, Van Schaick, Tillema, Boom, Van der Veen, Pol, Bloemen, Steenbergen, Broekhuizen, Tiesing, Bergmans-Beins, Jonker en Van Dijk op. De Duitse streektalen waren vertegenwoordigd door werk van Fehrs en Lottmann.[398]

Poëzie schreef Poortman niet veel meer. Wel schreef hij een aantal gelegenheidsgedichten voor de Zuidlaarder paardenmarkt van 1950[399] en koppermaandagprenten.[400]

Maar bij al zijn drukke werkzaamheden bleef er wel steeds tijd over voor literair-streekhistorische arbeid. Zo verscheen tot 1960 met vaste regelmaat zijn rubriek 'Brieven uit Drenthe' in het *Nieuwsblad van het Noorden*.

Ondanks het feit dat Poortman weinig gaf om de sociale contacten die, ook in Drenthe, het schrijversbestaan completeren, kreeg hij in 1963 de Culturele Prijs van Drenthe waaruit waardering vanuit het veld sprak.

Persoonlijke tragedies bleven hem niet bespaard. In 1965 overleed zijn enige zoon Jan Albert na een ongeval. Zijn eerste vrouw, Jentina Clasina Steenbergen, overleed in 1972, en zijn tweede vrouw Aukje Brongersma, in 1980.[401]

Poortman bleef geïnteresseerd in historische literatuur en hij schreef de feuilletons *In dagen van strijd. Een schets uit den tijd van het Overijsselsch Boerenoproer* en *Om de vrijheid. Een verhaal uit woelige tijden*. Beide werden als feuilleton uitgegeven. Over dezelfde periode schreef hij nog het feuilleton *Uit de diepten roep ik. Een schets van plattelandsleed uit den bisschoppelijken oorlog ± 1672*, dat in twee brochures werd uitgegeven. Tevens schreef hij een aantal streekgeschiedenissen, *Kerkelijk Meppel door de eeuwen heen* (Boom 1976), *Geschiedenis van de Oosterboer* (Boom 1978), *De geschiedenis van de gemeente Staphorst* (1978, Wolters-Noordhoff) en *Geschiedenis van De Wijk en Koekange* (1982, Boom).

Ten slotte zette hij zijn herinneringen op papier. In 1965 had hij al een aantal vertellingen van zijn moeder in *De huzen van Schoondorp* (1965, Krips Repro) verzameld en bewerkt. "(...) een kostelijke bundel (...) met prachtige typering van de dorpstypen. Smeuïg en humoristisch verteld", zo beoordeelde G. Kuipers deze dialectverhalen.[402] Binnen drie weken typte Poortman het boek *Leven rond Schoneveld* (1981, Krips Repro). Het bevat een aantal jeugdherinneringen, toegeschreven aan de figuren Henduk en Oarend van "'t huus" Schoneveld in de buurt van Koekange en De Wijk.[403] In *De Baandrèkel* (1982, Krips Repro) schetst hij op humoristische wijze zijn kwajongensjaren in De Wijk,[404] en het jaar daarop verscheen *Vlègeljoaren* (Krips Repro), het vervolg op zijn belevenissen als dorpsjongen. Jan Poortman overleed te Meppel op 13 februari 1984.[405]

R. de Lange (1912-1959)[406]

Roel de Lange werd geboren in Oranjedorp (gemeente Emmen). De Lange werd beroepsmilitair en diende achtereenvolgens bij het garderegiment Grenadiers te 's-Gravenhage en bij de Koninklijke Marechaussee. Zoals veel (ex-)militairen zou hij tijdens de bezetting politieman worden; hij raakte betrokken bij het verzet en werd in februari 1945 door de SD gearresteerd. Hij werd naar Neuengamme getransporteerd, waar hij ter dood veroordeeld maar niet geëxecuteerd werd. In juni 1945 keerde De Lange ziek terug in Nederland; hij leed aan tbc. Zijn ziekte kluisterde hem lang aan het bed, en in deze tijd begon hij te schrijven. Daarna was hij werkzaam bij de rijkspolitie in Zuidlaren. In 1957 ging hij naar Diever. Zes jaar daarvoor leverde hij aan de *PDAC* het verhaal *Strijd in de kerstnacht*. In 1956 werd zijn novelle *Wèrum naor 't darp* bekroond met een prijs van het tijdschrift *'t Swieniegeltje*. In 1958 werd zijn jeugdboek *Met de trekvogeltjes op reis* (Kluitman) uitgebracht. Grote bekendheid kregen de *Verhalen over 't Zudenveld en heur bewoners* die in 1957 en 1958 in de *Emmer Courant* werden geplaatst. Ook in het *Drents Landbouwblad* werd in 1958 een keuze uit deze verhalen opgenomen.

Voor de RONO had De Lange een wekelijkse column, getiteld *De belevenissen van een Drentse dorpsveldwachter*. Hierin bracht hij met zijn goede radiostem de dorpsveldwachter Schultink tot leven. Een keuze uit deze schetsen werd in 1959 in de *Emmer Courant* gepubliceerd.

Vanaf 1956 was hij een belangrijk medewerker van *Oeze Volk*. In Diever en wijde omgeving heeft hij tal van voordrachten gehouden die zeer in de smaak vielen. Ook schreef hij met Nell Meyboom-Veltman en Abe Brouwer de revue *Liever naar Diever*, waarmee de VVV Diever in 1959 het 25-jarige jubileum vierde. Van het Nedersaksisch Instituut kreeg hij het verzoek een Drentse roman te schrijven, maar dit werk (*Strubben Jans)* zou hij niet voltooien. Zijn Drentstalige werk verscheen voorts in bloemlezingen als *Drente's erfgoed* (1978) en *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek). In september 1959 werd De Lange tijdens een verkeerscontrole aangereden. Als gevolg daarvan overleed hij.

H.J. Stevens (1913-1973)[407]

Harm Jans Stevens werd geboren te Exloërveen (gemeente Odoorn). Hij werkte bij de NS en vertrok in 1941 naar Rotterdam. Daar werd hij bestuurslid van de Drentse vereniging Het Olde Laandschap (opgericht 3 oktober 1947). In het verenigingsblad publiceerde hij vanaf 1952 - onder meer - gedichten, ondertekend met

Hajes. Voor de geregeld gehouden cabaretavonden schreef hij sketches en liedteksten. In 1961 schreef hij voor de vereniging het toneelstuk *Mommeriete*. Bovendien schreef hij dialectgedichten en een dialectverhaal voor het *Kerkkrantje* van Odoorn; nu eens onder eigen naam, dan weer als Harm Holtkapper of Faunus; onder die naam schreef hij natuur- en dierenverhalen, die het duidelijkst blijk geven van zijn talent. Hij noemde zichzelf een nazaat van roemruchte jagers en stropers; van zijn grootvader had hij veld en bos leren kennen. Uit zijn verhalen blijkt, dat hij het dierenleven begreep en aanvoelde. De dierenverhalen, die vanaf 1962 in *Oeze Volk* stonden, werden in 1970 gebundeld onder de titel *Achter de boswal. Drentse dierenverhalen* (Van der Veen). Het dialectblad nam ook gedichten en het vervolgverhaal *De zesde wereld* (vanaf juni 1965) van Stevens op. Men spelde zijn oudste pseudoniem als 'hajes'. Zijn werk is ook te vinden in bloemlezingen als *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), *Drente's erfgoed* (1978), *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro) en *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek). De gemeente Borger-Odoorn eerde schrijver Stevens door in oktober 2004 in Tweede Exloërmond een straat naar hem te noemen.[408]

7. Populaire literatuur in de standaardtaal

Ook de regionale literatuur kent 'naïeve' kunstenaars. Hun rol in de Drentse literatuurgeschiedenis is geringer dan die van de zogeheten 'hoofdstroom', maar is zeker niet te verwaarlozen. Schrijvers van het tweede plan slijpen geen juweeltjes van literaire kunst; wél brengen zij vaak de ruwe diamant aan de oppervlakte, bijvoorbeeld door een nieuw genre te introduceren. Bovendien kan het ongecompliceerde werk zich vaak het meest verheugen in de lezersgunst: het woord 'populair' is veelzeggend.

7.1 Populaire schrijvers en hun werk

G.H. Vocks (1886-1969)[409]

Gerhard Heinrich Vocks was - na Anne de Vries - de tweede auteur die een kind als hoofdpersoon voor een roman nam, hoewel zijn *Kleine Hein tusschen turfbulten en zandheuvels* (1946) volgens Jan Naarding geen ontwikkelingsroman zoals *Bartje* was. Gerhard Heinrich Vocks werd op 15 maart 1886 in

Barger-Compascuum geboren. In 1895 verhuisde het gezin naar Barger-Oosterveld. Hein Vocks ging als achtjarige als koeienjongen aan het werk in Duitsland, werkte daarna bij een turfstrooiselfabriek in Klazienaveen en vervolgens als postbesteller in Emmen. Door zelfstudie klom hij op tot ambtenaar van de binnendienst bij de posterijen. In 1914 volgde zijn overplaatsing naar Den Helder. Vanaf 1924 woonde hij in Zwolle, waar hij in oktober 1928 trouwde met de dochter van een speelgoedwinkelier. Vocks zegde zijn baan op en nam de zaak van zijn schoonouders over.
Van Hein Vocks zijn na de oorlog twee boeken over de belevenissen van de Drentse jongen Hein(i) Heimans uitgekomen. De beide romans - die sterk autobiografisch zijn - spelen zich hoofdzakelijk in Zuidoost-Drenthe en de Duitse grensstreek af.
In 1946 verscheen het eerste deel: *Kleine Hein tusschen turfbulten en zandheuvels* (M. Stenvert & Zoon). Het autobiografische karakter van de roman veroorzaakte, dat de auteur na de publicatie niet naar Barger-Oosterveld durfde uit angst voor een pak slaag. De roman beleefde desondanks al in 1947 een derde druk.[410]
In hetzelfde jaar verscheen ook het vervolg. Dat was *Kleine Hein onder vreemd volk*, wederom uitgegeven door M. Stenvert & Zoon te Meppel. Dit werd minder gunstig ontvangen dan het eerste deel.
Behalve romans schreef Vocks ook toneelwerk (zie paragraaf toneel). Op latere leeftijd voltooide hij nog een roman, waarvoor geen enkele uitgever belangstelling had.

E. Karst (1900-1960)[411]

Evenals de rest van de wereld kent ook de Drentse literatuur dierenverhalen; bekend werden die van J.W. Borgesius en H.J. Stevens. Maar auteur van Nederlandstalige dierenverhalen bij uitstek was de inmiddels welhaast vergeten Egbertus Karst, die zijn hele leven in Schoonebeek gewoond heeft.
Door de invloed van zijn vader, die veldwachter was, ontwikkelde Karst al vroeg een voorkeur voor het leven in de vrije natuur. Op dertienjarige leeftijd werd hij jongste bediende op de secretarie. Door zelfstudie en diverse cursussen klom hij op tot administrateur van gemeentewerken en werd hij zelfs loco-gemeentesecretaris. Behalve ambtenaar was hij

geruime tijd kassier van de Boerenleenbank, waarvoor hij in de avonduren zitting hield.
Karst was een hartstochtelijk jager. Hij was voorzitter van de Schoonebeker jagersvereniging en werd dikwijls uitgenodigd voor jachtpartijen in het graafschap Bentheim.
Vanaf 1937 schreef hij voor de *NDVA* jacht- en natuurverhalen, die hij steevast ondertekende met E. Karst jr. Door zijn medewerking aan de almanak maakte hij kennis met de Meppeler publicist Jan Poortman, die deel uitmaakte van de redactie. Zij werden vrienden door dik en dun; dat bleek wel toen zij samen tijdens de bezetting spionagewerk in de omgeving van Schoonebeek deden.
In 1949 verruilde Karst het gemeentehuis voor een eigen assurantiebureau. Daarna bereikte hij zijn grootste productie als schrijver. Een jaar daarvoor was de verhalenbundel *In en om de jachthut* (Stenvert & Zoon) verschenen. De daarin opgenomen belevenissen van een jonge boswachter hadden al in de tijdschriften *De Wandelaar* en *De Nederlandse Jager* gestaan.
In 1949 verscheen *Het landgoed Ter Voorde* (Stenvert & Zoon), waarvan door de NCRV een hoorspel is gemaakt. Daarna volgden *Woets de ever* ([1951], Centrale Uitgeversmaatschappij Zaltbommel), *Om het ven. Roman uit het jagersleven* (1952, Kok) en *Goudhals de edelmarter. Dierenroman* (1953, Kok). Laatstgenoemd werk werd in het Duits vertaald als *Goldlatz der Edelmarder*. Jan Poortman noemde naar aanleiding hiervan Karst 'De Drentse Löns'. De Lüneburger heidezanger was het grote voorbeeld van Poortman, die naar eigen zeggen *Der letzte Hansbur. Ein Bauernroman aus der Lüneburger Heide* (1909) vertaald had. Karst zette zijn zegetocht voort met *Roodrok, de vos* (1955, Kok) en *Van liefde en een rode kater* (1955, Zomer & Keuning).
Egbertus Karst was een meeslepend verteller die uitsluitend in het Nederlands schreef. Zijn natuurverhalen getuigen van een scherpe opmerkingsgave en veel kennis op biologisch gebied. Wanneer dieren de hoofdrol spelen, laat hij ze op geloofwaardige wijze handelen en reageren als mensen. Maar bondige beschrijvingen als in de dierenverhalen van Anton Koolhaas vindt men bij Karst niet.
Behalve de natuur had ook de geschiedenis van Schoonebeek zijn belangstelling. Hierover schreef hij artikelen voor de *NDVA* en het *Drents Landbouwblad.* Reeds in 1942 was zijn boekje *Bôoleven* (Torenlaan) op de markt gekomen. Het onderwerp daarvan, de boo (boe, bo of bouw), valt met een schaapskooi te vergelijken. Op het eind van zijn leven werkte hij aan een geschiedenis van zijn geboorteplaats, die hij niet zou voltooien.
Ook bij de actualiteit in en om zijn dorp raakte hij betrokken. Na de oorlog werd de oliewinning op Schoonebeeks grondgebied geïntensiveerd. Karst vreesde een

blijvende aantasting van het landschap en stak zijn mening niet onder stoelen of banken. De NCRV gaf hem daarop de gelegenheid om voor de microfoon van leer te trekken. In zijn toespraak voorspelde hij dat Schoonebeek een tweede Texas zou worden.
Om sociale contacten met vakgenoten gaf hij niet veel, zodat hij slechts korte tijd lid was van de Drentse Schrieverskring. In 1928 was hij met Henderika Lamberts getrouwd; het echtpaar kreeg negen kinderen. In het dorp behoorde hij tot de notabelen, die onder meer in de gereformeerde kerk een belangrijke rol speelden. In 1953 deelde Karst in een kranteninterview mee, dat hij een aantal manuscripten gereed had voor publicatie. Hij noemde titels als *Waar de korhoen baltst*, *Als de lijsters trekken*, *Bonte dagen*, *Korte wandelingen*, *Van haar en veen* en *Edeler Prijs*. Twee jaar daarvoor had Jan Poortman in zijn artikel 'Van Literatuur over Drente tot Drentse Literatuur' ook een aantal titels van nieuwe boeken van Karst opgesomd. Dat waren volgens hem de jachtroman *Heidesymphonie*, de novellenbundel *Waar de korhoen baltst* en de oliedocumentaire *Oost en West*. Geen van deze werken is in gedrukte vorm te vinden. Wel werden in de nalatenschap van Karst een paar incomplete manuscripten teruggevonden, die pas in 2008 verschenen.[412]
Tijdens een bezoek aan Nordhorn, op 12 december 1960, stierf Karst onverwachts aan een hartaanval.

A. Cnossen-Nicolaï (1901-1995)[413]

De in Weerwille (gemeente Ruinerwold) geboren Aafje Nicolaï schreef een omvangrijk Nederlandstalig oeuvre, dat overwegend bestaat uit sentimentele streekromans en jeugdboeken in protestants-christelijke geest. Ze bracht haar jeugd door in Zuidwolde, waar haar vader van 1903 tot 1927 hoofd was van de toenmalige gereformeerde school. Zelf werkte ze ook in het onderwijs. Ze begon met schrijven in het begin van haar huwelijk, nadat ze in een literair tijdschrift de belevenissen van een onderwijzeres gelezen had. Haar man stuurde de verhalen aan het christelijke tijdschrift *De Stuwdam*, dat de verhalen opnam. Deze schetsen, waar zij het dialect van de Veenkoloniën doorheen vlocht, schreef ze onder het pseudoniem Tine Nijdam. Zo heette haar schoonmoeder. Een zwager, die ook onder het pseudoniem Nijdam schreef, maakte tegen de nieuwe ontlening bezwaar. Uit de stamboom van haar man leidde ze toen het pseudoniem Fanny van Loon af - later heeft ze dat veranderd in Foka van Loon. In 1940 verscheen de sleutelroman *Jan Derks* (Standaarduitgeverij) waarin ze

een beeld van het gereformeerde volksdeel van Zuidwolde aan het begin van de twintigste eeuw geeft. Haar personages zijn zo herkenbaar dat er in het dorp geruchten ontstonden. De dorpelingen vermoedden dat de rechter op verzoek van een van de ouderlingen het boek uit de handel had laten nemen. Het was namelijk nergens meer te krijgen; achteraf bleek dat het gewoon uitverkocht was.
Ook daarna zou Van Loon vooral christelijke Drentse streekromans schrijven, waarin het gebruik van dialect nagenoeg tot de dialogen beperkt blijft. Zoals: *De sterkste. Drentsche roman* (1946, Jan Haan), *Intermezzo* (1946, Bosch & Keuning), *Het eerste gebod* ([1948], Bosch & Keuning)[414], *Zijn stem* ([1955], Bosch & Keuning)[415], *Vreemd bloed* (1949, Jan Haan), de trilogie *De wondere weg*, *De man zonder feestkleed* en *Verstild verlangen* (1947, 1955 1958, alle drie bij Jan Haan)[416]. Ook deze romans verschenen later in een band, getiteld *De wondere weg* (± 1970, J.N. Voorhoeve). In 1973 behoorde ze tot de vijf meest gelezen schrijfsters in Nederland.[417]
Dat Van Loon niet vaker over Drenthe geschreven heeft - en nooit geheel Drentstalig - is veroorzaakt door gebrek aan enthousiasme van uitgeverszijde. In 1939 verzuchtte ze hierover al tegenover P.J. Meertens: “Ik zou graag nog meer willen schrijven in dialect, maar noch de uitgevers, noch de redactie van tijdschriften zijn er bijzonder op gesteld.”[418] Een klein taalgebied heeft nu eenmaal zijn beperkingen. Haar laatste roman *En toch is er toekomst* voltooide Van Loon in 1985.

L. Kombrink (1907-1996)[419]

Lammert Kombrink werd op 11 september 1907 op de kunstmatige terp Kraggenburg (Genemuiden) geboren.[420] Hij werkte als brugwachter, assistent-bakenmeester, pontwachter, machinist, sluiswachter en ten slotte riviermeester. Al op de lagere school blonk hij uit als schrijver van opstellen, en dat talent bleef de belangrijkste grondslag van zijn latere successen. Kombrink schreef een aantal verhalen en feuilletons voor dag- en weekbladen, zoals *Trouw*, *Zwolsche en Overijsselsche Courant*, *Schuttevaer*, *Dagblad van het Oosten*, de *Lemmer Courant* en *DAC*. Hij debuteerde in 1937 met een feuilleton in de *Lemmer Courant.* Daarin is het leven van schippers, vissers, veenarbeiders en boeren een belangrijk onderwerp. Kombrink was van gereformeerden huize, en in vele van zijn boeken speelt het geloof dan ook een belangrijke rol. Veelal werden deze boeken uitgegeven door de christelijke uitgeverij J.J. Groen & Zoon te Leiden. Als sluiswachter in Havelte (1955-1960) deed hij inspiratie op voor enige Drentheromans,[421] zoals *Gij zult niet begeren* (1957, De Torenlaan; in 1977 opnieuw bij

Strengholt uitgegeven als *Een turfschipper vaart thuis*), een roman over een schippersechtpaar dat omstreeks 1870 turf uit Drenthe vervoert. Het werd in *Oeze Volk* besproken. De recensent schreef: "De gesprekken bint wat te ollerwets weergeven, meer in bokentaol as in spreektaol. Zo praot de maensken neet. Ok komp het oes veur, dat de titel neet good keuzen is."[422] Deze kritiek was mild vergeleken bij het oordeel van recensent K.F., die het geheel een optocht van taalgedrochten vond.[423] Ondanks het negatieve oordeel van de recensenten vond het boek zijn weg naar het lezerspubliek: achter elkaar verschenen drie drukken.[424]
Voorts verscheen in de Hunebedden-reeks van uitgeverij De Torenlaan de streekroman *Het Veeneiland* (1961), waarin het leven van Drentse veenarbeiders centraal staat. Hans Heyting beoordeelde het boek voor de radio en gaf in zijn commentaar blijk van een open houding tegenover populaire literatuur: "De schrijver Kombrink is een eenvoudig man en zijn boek is dat ook. (…) Hij schrijft een simpele stijl en hij probeert niet literatuur te scheppen. Hij kent de grenzen van zijn kunnen en hij probeert niet, die te overschrijden. "Het Veeneiland" zal door het publiek dat houdt van een eenvoudige, maar spannende en goed geschreven streekroman, stellig graag gelezen worden.[425]
Het leven is goed (1964, Kok) gaat over de vijandschap tussen twee boeren op de Drentse Hondsrug rondom de eeuwwisseling. *Drents volk* werd met *Die rooie meid van Staal* van Dubbelboer in 1984 opgenomen in een omnibus (Gottmer). De dialogen zijn geschreven in de streektaal.
Kombrink overleed op 26 april 1996 te Zwolle.[426]
De bekendste werken, behalve de reeds genoemde, zijn: *Het zilveren scheepje* (1950), *De bruid van Schokland* (1951), *Van praam tot modderschip* (1952), *De zeeburcht* (1953, over Oud-Kraggenburg), *Lief en leed op de 'Waddenhof'* (1958), *Als de zee roept* (1962), *Zwerversgeluk* (1964), *De zoon van twee vaders* (1968), *Paling peuren* (1971), *Ik leef van de wind* (1972), *Liefde op het IJsselmeer* (1981), *De rietdekker* (1988), *De vrijgezelle koster* (1990), *Onder volle zeilen* (1991)[427], *Vrachtbrief voor De Zwerver* (1992), *Nieuw geluk op 'De Zwaluw'* (1993), *Een vrouw op de hoeve* (1994), *Getaande handen* (1995), *Geluk in de eenzaamheid* (1997, postuum), *Toch gelukkig* (z.j.), *Het zilveren scheepje* (z.j.) en *Als de zee roept* (z.j.).[428]

R. Dozeman (1915-1980)[429]
Roelof Dozeman werd op 13 december 1915 in Meppel geboren.[430] Zijn beroep was typograaf. Hij overleed op 11 juni 1980 in zijn woonplaats Meppel.[431] Dozeman publiceerde talloze korte verhalen onder het pseudoniem Erdé.
Onder het pseudoniem Roel Drent schreef hij het feuilleton *Henderkien Flink.*

Roman uit het Drentsche Volksleven. Nadat de afleveringen van oktober 1969 tot en met maart 1970 in de *MC* gestaan hadden, kwam het feuilleton in boekvorm uit; de titel was toen *Henderkien*. In dit boek *Henderkien. Drentse roman* (1970, J.H. Gottmer; in 1971 verscheen bij Strengholt te Bussum/Naarden een tweede druk) beschrijft hij het leven van het boerenmeisje Henderkien. Ze wil zich niet laten uithuwelijken aan een dorpsjongen en trekt naar de stad. Maar na vele verwikkelingen keert ze in haar geboortedorp terug, waar ze met een jeugdvriend een nieuw leven begint.
Het feuilleton inspireerde J.G. Duiven (1907-1989) tot het schrijven van het toneelstuk *Drokte in Heidorp. Spel uit het boerenleven in 4 bedrijven* ([1970], uitgeverij Mulder).[432]

D. Winsemius (1916-2013)[433]

Dieuwke Winsemius werd in 1916 in Nieuwebrug bij Heerenveen geboren. Ze trouwde met Sipke Bakker. De oorlogsjaren bracht ze in Veenwouden door. Dat was een moeilijke tijd, want haar man zat drie jaar in een Duits concentratiekamp. In 1974 vestigde het echtpaar, dat zes kinderen en twaalf kleinkinderen kreeg, zich in Klatering, een buurtschap bij Beilen. Dieuwke Winsemius debuteerde op late leeftijd. Ze was lerares in de naaldvakken, maar na haar veertigste vroeg ze zich af of ze nog iets anders zou kunnen; dat werd dus het schrijven van verhalen. Ondanks dat ze pas laat met schrijven begon, legde ze een grote productie aan de dag.[434]
In 1954 won ze de eerste prijs in een schrijfwedstrijd van het *Nieuwsblad van het Noorden.* Daarna leverde ze - uit geldgebrek - korte verhalen aan de *Libelle*.[435] Op verzoek van uitgeverij Westfriesland schreef ze in 1956 een meisjesroman (*Een glazen dak voor Nicolette*). Een groot aantal stichtelijke kinderboeken en familieromans die in grote oplagen ook in het Duits en Frans verschenen, kwam daarna op de markt.
Winsemius is tussen 1970 en 1991 bekend geworden door haar historische romans (geromantiseerde biografieën), waarin de hoofdpersonages gelovige vrouwen zijn, zoals Marijke Meu en Anna Maria van Schurman.[436] Ter gelegenheid van het huwelijk van prins Willem-Alexander en Máxima werden twee Oranjeromans gebundeld en herdrukt, getiteld *Vrouwen van Oranje* (Kok). Ze was - hoewel ze geen Drents sprak - lid van de Drentse Schrieverskring.
Van haar boek *De Mallemolen* (1987, Kok) verscheen eerst een Drentse uitgave.

De Drentse vertaling, getiteld *De Mallemeule* (Het Drentse Boek) was gemaakt door Jan Kuik. Ze schreef het boek in opdracht van de stichting Het Drentse Boek, die nog niet eerder een historische roman had uitgegeven.[437] De roman speelt in de Franse tijd, voor en tijdens de veldtocht van Napoleon naar Rusland. Het verhaal is gesitueerd in Zuidwest-Drenthe en beschrijft het leven van twee geliefden, Rommert en Gonnechien.[438]
Kuiks vertaling werd kritisch ontvangen. Recensent Stout was van mening dat de vertaler te dicht bij het Nederlands was gebleven en noemde de Drentse uitgave "een gemiste kans om een breed publiek voor de streektaal te winnen."[439]
In haar romans stelde Winsemius - die als schrijfster in de protestants-christelijke hoek valt te plaatsen - altijd een probleem aan de orde. Niet te zwaar en diepgravend, maar wel eerlijk. Haar hoofdpersonages zijn veelal sterk geëmancipeerde vrouwen. De boeken voor de jeugd gaan over het milieu en bedreigde dieren. Haar literatuuropvattingen verwoordde ze als volgt: "(…) ik weet alleen dat ik verantwoorde boeken maak. Daar ben ik van overtuigd. Ik ben niet gefrusteerd omdat mijn schrijven niet literair zou zijn. Nee, helemaal niet, niks erg."[440]
Winsemius overleed op 25 april 2013 in Sint-Nicolaasga en werd begraven in Beilen.[441]

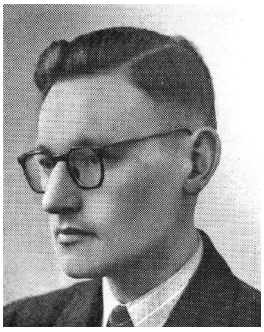
H. van der Zweerde (1916-1990)[442]

Hendrik van der Zweerde schreef op latere leeftijd een aantal boekjes over zijn jeugd in Drenthe. Hij werd op 23 juli 1916 in Uffelte geboren. Hij was het jongste kind van keuterboer en klompenmaker Wolter van der Zweerde en Jentje Winters. Hendrik was een nakomertje in een gezin dat nog acht kinderen telde.
Na diverse betrekkingen van timmerman tot voordrachtskunstenaar was hij werkzaam bij de volkshogeschool in Bakkeveen en Markelo. Daar richtte hij een landbouwbedrijf op en gaf zangles. Direct na de oorlog vestigde hij zich in Wageningen waar hij ging werken bij het Centraal Instituut Landbouwkundig Onderzoek en hij opklom tot landbouwkundig hoofdassistent. Hij overleed er op 14 maart 1990.[443]
Na zijn vervroegde pensionering in 1973 schreef Van der Zweerde Nederlandstalige feuilletons en verhalen met Drentse dialogen die een combinatie van egodocument, volkskunde, historie en literatuur zijn.[444] Een aantal van zijn pennenvruchten verscheen in boekvorm: *Toen ik nog jong was. Herinneringen van een Drentse dorpsjongen* (1977, Boom); *Zo leefden wij* (1980, Boom); *'k Mag sterven als 't niet waar is (Mak starv'n as 't niet waor is). Het oude Drentse dorp*

Uffelte in 1925 (1981, Vereniging 'Vrienden van het Nederlands Openluchtmuseum' te Arnhem) en *Plattelandsleven in Zuidwest Drenthe 1860-1925* (1983, Boom). In 1984 vertaalde hij in opdracht van de CRvD een toneelstuk van de Nederduitse schrijver Konrad Hansen (1933) als *Het warme nust* in het Drents. De vertaling verscheen alleen in manuscript.
Van der Zweerde droeg ook bij aan het radioprogramma 'Onder de groene Linde', waarvan de opnames via internet en op cd en dvd te beluisteren zijn.[445]

J. Hidding (1918-1976)[446]

Hidding koos al vroeg voor het volledige schrijverschap. Hij werd daartoe geïnspireerd door schrijvers als Van Randwijk, Rijnsdorp, Den Doolaard en Anne de Vries. Daarna waren het vooral de zogenaamde jonge protestantse schrijvers die zijn interesse hadden. Hij was verteller: "Een schrijver moet het hart van zijn lezers weten te raken", aldus Hidding.[447]
Johan Hidding werd op 1 februari 1918 te Hooghalen geboren. Na een opleiding aan de ambachtsschool ging hij op het architectenbureau van zijn vader werken. Hier bekwaamde hij zich verder als bouwkundig tekenaar, maar uiteindelijk verkoos hij toch de schrijfpen boven de tekenpen. Hidding is nooit getrouwd geweest; hij woonde later samen met zijn zuster. Van huis uit gereformeerd, sloot hij zich na de oorlog aan bij de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). In zijn kerkelijke gemeente was Hidding jarenlang diaken, en lid van een aantal kerkelijke organisaties.
Op 20-jarige leeftijd debuteerde hij met korte verhalen in de bundel *Duizend en één avond* tussen bijdragen van onder anderen Jan Campert, Coolen en Van Schendel. In 1940 won hij met het verhaal *Het Nieuwe Vuur* de Drentse literatuurprijsvraag. In 1941 debuteerde hij als romancier met *De race* (J.H. Kok), waarin hij zijn eigen ervaringen met de TT-races beschreef. Hidding weigerde in 1942 zich aan te melden bij de Kultuurkamer, zodat er pas na de oorlog weer boeken van hem uitgegeven werden.
In 1946 zag *Liefde in het Oude Landschap* (J.H. Kok) het licht, een historische streekroman. *Heuvings haardstee. Roman uit het oude Drente* verscheen in 1950 bij G.F. Callenbach te Nijkerk. Anton Pieck maakte de illustraties. *De Wolvenjacht. Roman uit het oude Drente* (1953, J.H. Kok) is een historische roman, die zich omstreeks 1750 afspeelt.
In het midden van de jaren vijftig voltrok zich een ommekeer in het leven en schrijven van Johan Hidding. Hij richtte zich op een breder publiek, niet meer uitsluitend op de provincie. Hij legde zich toe op het schrijven van goedkoop-romantische

lectuur. Hij beschouwde zichzelf niet als schrijver van en over Drenthe, dat vond hij te eng.[448] Maar toch bleef hij vaak over Drenthe schrijven, vooreerst in jeugdboeken, zoals *Toengeb de hunebedbouwer* (1959, J.H. Kok) en *Benden in de Wildernis* (1960, J.H. Kok). Verder leverde hij bijdragen aan tal van dialectbundels en schreef hij dialectverhalen voor de *PDAC*. Voor de opvolger hiervan, de *DAC*, werkte hij van 1967 tot 1976 mee aan de rubriek *Van de Drentse schrieftaofel*, terwijl de RONO Drentstalige schetsen van hem uitzond. Hij schreef meer jeugdboeken waaronder de zesdelige Edward Smitserie. Voor de lagere school verschenen leesboekjes van zijn hand, onder meer de eveneens zesdelige Jan en Toos-serie. Verscheidene verhalen werden als feuilleton in dag- en weekbladen geplaatst. Opvallend is dat de gelovige Hidding bijna geen religieus werk in het Drents geschreven heeft. Ook is opmerkelijk dat hij in zijn woordgebruik zo nadrukkelijk streeft naar het gebruik van oude Drentse woorden en uitdrukkingen.
Van zijn vele gedichten zijn er betrekkelijk weinig gebundeld. Een aantal Drentstalige gedichten werd in 1983 opgenomen in *Mandielig, een bloemlezing Drentse poëzie* (Het Drentse Boek).
In 1960 verscheen bij uitgeverij J.H. Kok in Kampen de Nederlandstalige bundel *De koningsdag*. Hiddings laatste bundel kwam in 1974 uit en was getiteld *Terwijl de merel zingt* (De Vuurbaak), een verzameling Nederlandstalige gedichten die in de loop der jaren in het tijdschrift *De Boerderij* gestaan hadden. Vervolgens werd er werk in bloemlezingen gepubliceerd: *Drentse schrieversalma(e)nak 1954, 1956* en [*1975*]*, Drente's erfgoed* (1978) en *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek).
Samen met zijn zus bewoonde Johan Hidding het ouderlijk huis in Hooghalen. Daar overleed hij 26 augustus 1976.[449] In 1985 verzamelde Henk Hadderingh op initiatief van de Drentse Schrieverskring Hiddings Drentstalige werk in de bloemlezing *Johan Hidding. Gold in de strubben en andere Drentse verhalen* (Hummelen te Assen).[450]

W. Vening (1924-2006)

Wil Vening werd als Wilhelmina Catharina de Groot op 17 mei 1924 in Leeuwarden geboren. Haar vader werkte bij de grote vaart en kreeg, nadat hij voor de zeevaart was afgekeurd, een baan bij het provinciale elektriciteitsbedrijf in de Friese hoofdstad. Daar woonde het gezin aan het kanaal. Wil zag veel schepen aan zich voorbijgaan en bleef mateloos geboeid door de scheepvaart: schepen vormen in haar werk dan ook een terugkerend leidmotief. Ze volgde de opleiding voor kinderverzorgster en trouwde na de oorlog.

Ze woonde in diverse plaatsen (Amsterdam, Hilversum, Wierden, Aalden, Olderberkoop, Emmen, Glimmen en Groningen). Reeds als scholiere had ze aspiraties om schrijver te worden, maar ze begon pas met schrijven toen ze getrouwd was en drie kinderen had opgevoed. Behalve historische romans schreef ze jeugdboeken en romans over en voor ouderen.

Aanvankelijk schreef Wil Vening in het Drents; ze woonde toentertijd in Aalden. Nadat Prakke een aantal van haar verhalen gelezen had, moedigde hij haar aan een roman te gaan schrijven. Er volgde een drietal kinderboeken *Circus Pinokkio treedt op* (ca. 1965), *Op reis met een huifkar* ([1970], Kluitman) en *Met de Kroontjes naar de bossen* ([1972], Kluitman). In 1972 debuteerde ze met een Drentse streekroman *Turf aan boord* (A.J.G. Strengholt). Het idee voor dit boek was ontstaan na het zien van een tentoonstelling over de scheepvaarthistorie van Gasselternijveen, indertijd de vierde zeehaven van Nederland.

Het Nederlandstalige verhaal speelt omstreeks de eeuwwisseling en handelt over het leven van de Drentse schipper Duintjer en diens kinderen. Tijdens een bijeenkomst in het Hoes van Hol-An in Aalden werd de roman 'gedoopt'. De voorzitter van de Stichting Oud Aalden, H.J. Prakke, hield een rede waarin hij stelde dat Wil Vening een geboren verteller is die fleurig, levendig en boeiend schrijft.[451]

Hans Heyting besprak het boek voor de RONO-microfoon en had nogal wat bezwaren. Zijn belangrijkste punt van kritiek was: "Het is mij teveel relaas en te weinig roman. Ondanks de gevechten met de elementen en het zout van het zeewater en het zoet van de liefde, kabbelt het verhaal voort als het water van de Hunze. De schrijfster had dunkt me duchtig het rode potlood moeten hanteren."[452]

Na een periode van ziekte waarin Vening niet actief was, werd in 1974 *De straf van Wodan* (1974, A.J.G. Strengholt) uitgebracht, een jeugdroman die zich afspeelt in prehistorisch Drenthe en waarin het mysterie van de veenlijken niet ontbreekt. Dit boek kreeg in Drenthe een slechte pers.[453]

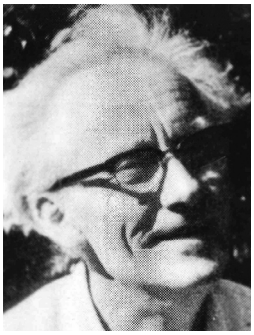
Omstreeks 1970 voltooide Vening haar eerste historische roman *Albert, een Drentse loteling naar Moskou*. Pas in 1975 kwam het boek in druk uit bij uitgeverij Strengholt.[454] Deze roman beschrijft de lotgevallen van het historische personage Albert Jans Veld[455], een Drentse veenarbeider uit de buurtschap Krakeel (bij Hoogeveen) die met het leger van Napoleon naar Rusland trekt. Drie jaar later keert hij na vele omzwervingen terug naar zijn geboorteplaats. De roman werd goed ontvangen.[456]

In 1989 verscheen de historische dubbelroman *Sluiers van nevel* (La Rivière & Voorhoeve). Een van de romans, getiteld *Nevelhekse*, is een moderne bewerking van het oude verhaal van de negentiende-eeuwse schrijver A.A. Steenbergen (1814-1900).[457]

Wil Vening omschreef zichzelf als een 'autodidact met een kalm fanatisme'. Het schrijven verliep bij haar volgens een vast proces.[458] Enkele boeken werden ook in groteletteredities[459] uitgebracht; daartoe behoort *Wereld van verschil. Roman over de Drentse koloniën* (1998). Het boek verhaalt over de lotgevallen van een familie in de vrije kolonie Frederiksoord.
Andere titels van Venings hand zijn: *Kerels op coasters* (1975)[460]; *Met de 'Toto' naar de wadden* [1977]; *Met de "Toto" het water op* [1978]; *Verzetsgroep 'Zwaantje'* (1985); *De kinderen van 'Weltevree'* [1980]; *Een stad vol plezier* [1980]; *Schip zonder haven* (1982); *Het huis aan de dijk* (1982); *Ree zonder schepen* (1984); *De kille adem van de tijd* (1987); *Liefde in het hoge Noorden* (1988); *Wat overblijft is stilte* (1991); *In het spoor van de rendieren* (1989); *Oude lente* (1992); *Een meisje in de oorlogswinter* (1995) en *Lutgart* (2004). Wil Vening overleed op 22 januari 2006 in Groningen.[461]

7.2 Schrijvers die beroering veroorzaakten

7.2.1 "Dit geschrijf is in hoge mate ergerlijk." *Gezegend is het land* van Klaas van der Geest[462]

Klaas van der Geest (1903-1964) doorliep de zeevaartschool en maakte enkele reizen als stuurman op de grote vaart. Reeds op zee begon hij te schrijven. Na zijn vroegtijdige ontslag in de crisisjaren kreeg hij zeeën van tijd om te schrijven. Hij debuteerde in 1937 met de roman *Eiland in de branding*. In 1949 verscheen zijn in Drenthe spelende roman *Gezegend is het land* (H.P. Leopold). Willem Diemer roemde het werk als "de beste streekroman (...) onder de vele boeken die een gooi doen naar het typisch-noordelijke in de letterkunde."[463] Van der Geest schreef het boek tijdens een verblijf in Schoonoord, waar hij met zijn woonboot in het Oranjekanaal lag. Deze streekroman kan met evenveel recht een sociale roman genoemd worden: de misstanden ten tijde van de ontginning van het Ellertsveld en het ontstaan van Schoonoord vormen het hoofdthema. Over het boek ontstond in Drenthe groot tumult, zodat het Van der Geest raadzaam leek met zijn schip en zijn vrouw uit Schoonoord te vertrekken. Niettemin kreeg het boek in 1950 de D.A. Thieme-prijs. In 1963 schreef hij opnieuw een Drentse roman, met een titel die aan de geruchtmakende voorganger uit 1949 herinnert: *Gezegend is het leven* (A.J.G. Strengholt). Wederom nam de verteller sociaal-historische feiten als basis, namelijk de eerste moeilijke jaren van de Maatschappij van Weldadigheid in Frederiksoord.[464]

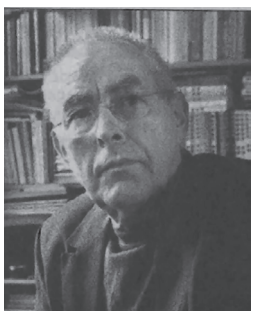
De "deining in Drenthe" over *Gezegend is het land* is toe te schrijven aan klassentegenstellingen. Van der Geest beschreef de schrijnende toestanden die tijdens de negentiende-eeuwse verveningen heersten. Daaraan wilden velen - vooral beter gesitueerden - niet herinnerd worden. Daar kwam bij, dat HDG in die jaren bezig was een zeer rooskleurig beeld van Drenthe uit te dragen, en daar paste Van der Geests relaas niet in. Men zou kunnen zeggen dat de messen geslepen waren toen de roman verscheen. HDG kwam dan ook met de aanklacht dat de auteur familienamen gebruikte die in Schoonoord nog voorkwamen, daarmee de indruk wekkend dat bijna alle Schoonoorders van asocialen afstamden, hij beschreef de arbeiders als onmensen, het boek zou vol staan met perversiteiten, en Drenthe werd in diskrediet gebracht.[465] Behalve van HDG haalde Van der Geest zich ook de gramschap van de dorpelingen op de hals. Intussen raasde de storm in de pers voort.[466] HDG nodigde Van der Geest uit over zijn nieuwe roman te komen spreken tijdens een vergadering op 8 december 1949.[467] Zo althans was het aangekondigd, maar de spreker moest toen het eenmaal zover was, vooral aanhoren dat men over hem en zijn werk niet te spreken was.[468] Zelf zei hij hierover later: "Ik had met 'Gezegend is het land' de bedoeling een roman te schrijven tegen de achtergrond van een historisch gegeven, dat minder mooi is geweest en men riep mij als het ware ter verantwoording daarvoor in een vergadering van het Drents Genootschap in Assen, waar ik mij te verdedigen kreeg tegen mensen, die meenden dat dit beter verzwegen had kunnen worden of de authenticiteit meenden te kunnen aanvechten. In een van de kranten die hierover schreven, kon men lezen, dat ik mij in die vergadering 'tussen een troep keffende honden' had bevonden."[469]

Van der Geest verdedigde zich tijdens dit 'verhoor' door te beweren dat hij geen specifiek Drentse roman had willen schrijven; Schoonoord was slechts een decor geweest. Het speet hem dat hij bekende Schoonoordse namen gebruikt had; hij beloofde die in een tweede druk te zullen veranderen. Maar zelfs dat ging HDG/Prakke niet ver genoeg. Hij wilde dat de roman in een gefingeerde omgeving gesitueerd zou worden.[470]

Het maandblad *De Uitgever* van de Nederlandse Uitgeversbond sprak van een gericht dat Drenthe over de schrijver had gehouden en vond het voorgevallene "belachelijk, onbehoorlijk en gevaarlijk". Aan HDG werden dictatoriale neigingen toegeschreven, wat wel een stevige reprimande van de uitgevers aan hun collega Prakke genoemd mag worden.[471] Deze antwoordde met een ingezonden brief getiteld, 'Het februari-gericht van 'De Uitgever' ', die in zijn geheel door het maandblad *Drenthe* werd overgenomen. Prakke zat in een lastig parket: hij kende Van der Geest namelijk uit de illegaliteit en bewonderde zijn schrijftalent. Hij draaide om de hete brij heen door in de brief te stellen dat HDG alleen maar een forum wilde en

kon zijn voor een open discussie tussen een schrijver en zijn lezerspubliek. Voorts wees hij weer eens op de Assepoesterreputatie waaronder Drenthe nog steeds leed: "(...) en zolang deze legende niet uitgeroeid is, zullen wij hier, ondanks schokschouderen over 'provinciaal gedoe' voor Drenthe blijven opkomen."[472]
De wijze waarop HDG zich tegenover Van der Geest opgesteld heeft, illustreert het sterk paternalistische karakter van het genootschap in die dagen. Sterker: HDG gedroeg zich in deze kwestie als censor - al ontkenden Prakke en de zijnen dat uiteraard.

7.2.2 "Smaad over Drenthe." *De toeschouwers* van Willem van Toorn[473]

In 1963 verscheen bij uitgeverij Querido de roman *De toeschouwers* van Willem van Toorn. Van Toorn is in 1935 als kleermakerszoon in Amsterdam geboren, waar hij later ook de kweekschool bezocht. Van oktober 1956 tot eind 1957 werkte hij als jong onderwijzer aan de openbare lagere school in Lheebroek (Drenthe). Zijn Drentse onderwijservaringen verwerkte hij in *De toeschouwers,* een somber getoonzette roman. Dit boek vertelt het verhaal van de jonge onderwijzer Oskar Lee die als invaller aan de dorpsschool een lange winter doorbrengt in het dorp. Als buitenstander observeert hij de verstarring van menselijke relaties. Een van de inwoners pleegt zelfmoord, maar niemand is in staat hem van zijn daad te weerhouden: iedereen is toeschouwer. Van Toorns debuutroman is doortrokken van het existentialisme van de jaren vijftig. Ook gebruikt de schrijver veel stijlmiddelen van Van 't Reve uit *De avonden*. 'Frits van Egters in Drente', schreef Kees Fens.[474]
Dwingeloo (in de roman "het Drentse dorp D. tussen Assen en Meppel" genoemd) neemt in Van Toorns roman een belangrijke plaats in. D. wordt omschreven als een van de meest achtergebleven plaatsen van de provincie. Voor de figuren in zijn roman nam de auteur inwoners van Lhee, Lheebroek en Dwingeloo wier namen hij nauwelijks veranderde. Diverse inferieure kwaliteiten, geniepigheden en perversiteiten worden deze personen toegedicht.[475]
De roman bereikte Drenthe pas in 1964. Tijdens een toogdag van de Drentse Bond van Christelijke Plattelandsjongeren in augustus van dat jaar leverde voorzitter Jan van Noord felle kritiek op het boek. Naar aanleiding van het fulmineren van Van Noord schreef de Dwingelder boekhandelaar H. Dekker een uitermate negatieve recensie in het plaatselijke orgaan *De Schakel*. Het gevolg was dat de plaatselijke voorraad binnen enige dagen uitverkocht raakte. De uitgever zag inmiddels

zijn kans schoon en stuurde recensie-exemplaren aan de provinciale pers, die er uitvoerig over begon te schrijven. Een betere promotie voor zijn boek had Van Toorn zich niet kunnen wensen. Niet alleen regionale dagbladen schreven uitgebreid over het boek.[476] *De Telegraaf* goot landelijk olie op het vuur door met een artikel te verschijnen waarin werd gesuggereerd dat Van Toorn de naam van een Drents dorp te grabbel gooide.[477] Een paar citaten uit deze bijdrage: "Het Drentse dorp Dwingeloo staat voor schut. Het heeft met zijn inwoners het twijfelachtige genoegen als onderwerp te dienen van een sombere roman, waarin achterlijkheid, huichelachtigheid en kamertjeszonden ferme rollen spelen" en "De mensen hebben de 'meester' vriendelijk ontvangen hoewel ze hem altijd een nogal 'stads' type hebben gevonden. Een vreemde, wat autoritaire jongeman, die nogal eens wat vrienden op bezoek kreeg, die door de dorpelingen 'schildersvolk' werden genoemd."[478]

Ook het maandblad *Drenthe* mengde zich in de discussie en liet vier redacteuren van het maandblad hun afzonderlijke visie op het boek toelichten. Opvallend was het commentaar van G. Kuipers die de gevoelens van de dorpsbewoners verwoordde: "Maor hij hef zuk mal mishad, deur 't Dwingelder volk een trap nao te geven. Hij kènt dat volk niet; daorveur heffe niet wied genog keken. (…) 'k Bin bliede, dat mien kinder niet bij hum laert…"[479]

Er kwam zelfs een oproep tot een volksgericht[480], en in de gemeenteraad werd volop gedebatteerd over het boek.[481] Schrijver en gemeenteraadslid Harm Boer noemde *De toeschouwers* een walgelijk boek en verzocht B&W het te verbieden. De boosheid van de lokale bevolking en bestuurders was ook gericht tegen de redactie van *Vrij Nederland*. Kort na het verschijnen van *De toeschouwers* namelijk had Van Toorn in het opinieblad een 'portret van een buurtschap in Drenthe' geschreven.[482] Daarin legt de schrijver de nadruk op oude gebruiken en gewoonten in de buurtschap L. (Lhee) en het naburige D. (Dwingeloo) en probeert hij de buurtschap - op basis van het gedrag van enkelingen - te karakteriseren.[483]

Hoofdredacteur Rinus Ferdinandusse voelde zich blijkbaar schuldig en toerde in september 1964 met burgemeester W.W. Hopperus Buma een hele dag door Dwingeloo en omgeving. Over die rondrit verscheen een paginagroot artikel in *Vrij Nederland*. Daarin spreekt Ferdinandusse zijn verbazing uit dat velen een fictieve roman beschouwen als "voorlichting over Drenthe". Zijn conclusie ten slotte: "Het gaat er allerminst achterlijk toe in Dwingelo. Het dorp ziet er welvarend uit, in de 18e eeuw schreef men al 'een niet onaangenaam dorp', met veel rust ondanks de kampeerders en het groot aantal autotoerders op de zondagen. 'Geen Staphorst'. Gastvrij."[484]

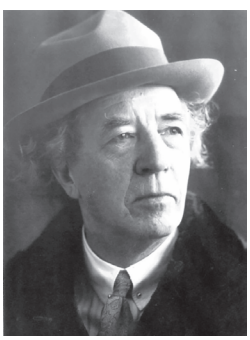
Van Toorn reageerde op de commotie met een artikel in *De Telegraaf* waarin hij

betoogde dat de roman een mix van autobiografische feiten en fictie was.[485]
De rel liep uiteindelijk met een sisser af; wel werd de schrijver nog bedreigd met moord.[486] Jaren later reageerde Van Toorn genuanceerder.[487] Op verzoek van de stichting Taalpodium Emmen hield hij in november 1995 tijdens de Emmer TaaltheaterNacht een lezing. In zijn rede blikte hij nog eens terug op deze rel: "Natuurlijk had ik de indrukken van mijn eigen verblijf in Drenthe, in najaar en winter van 1956, gebruikt in het boek. Misschien had ik dat in mijn onervarenheid ook wel te doorzichtig gedaan. Maar even natuurlijk was ik er niet op uit geweest wie dan ook te "beledigen."[488]

7.3 Brugfunctieauteurs

Een belangrijke stimulans voor de Drentse literatuur ging uit van Het Drents Genootschap, opgericht 12 maart 1947. Voorzitter H.J. Prakke wilde zelfs een "Drents Réveil" bewerkstelligen. Drie - vooral Nederlandstalige - schrijvers met belangrijke nationale en internationale contacten werden ingezet om Drenthe buiten de provinciegrenzen te promoten. Na de oorlog traden zij op als 'cultureel' ambassadeur van Drenthe. In Nijkeuter I zijn ze uitvoerig besproken. Hierna volgt een korte beschouwing van hun leven en werk.

J. Fabricius (1871-1964)[489]

De Asser journalist en toneelschrijver Jan Fabricius kwam als 15-jarige - na twaalf ambachten en dertien ongelukken - als letterzettersleerling bij de *PDAC* in dienst. Fabricius vertrok in 1892 naar het toenmalige Nederlands-Indië waar hij snel carrière maakte. Een leveraandoening dwong hem in 1902 te repatriëren. Hij vestigde zich in Haarlem en werd hoofdredacteur van *De Wereldkroniek* en *De Spaarnebode*. In Haarlem begon hij, na kennismaking met de toneelspeler Frits Bouwmeester, toneelstukken te schrijven. Hij debuteerde als schrijver in 1906 met het stuk *Met den handschoen getrouwd*. Daarop volgden in hoog tempo verscheidene Indische stukken. Na een kort oponthoud in Den Haag vertrok hij in 1910 weer naar Indië; daar werd hij directeur van het *Soerabaaisch Handelsblad*. Vervolgens verhuisde hij naar Batavia, waar hij het *Bataviaasch Handelsblad* oprichtte. In 1914 keerde Fabricius - weer om gezondheidsredenen - terug naar Nederland, nadat hij al besloten had zich geheel aan het toneelschrijven te wijden. Van zijn hand verschenen meer dan veertig toneelstukken. Met Herman Heijermans (1864-1924) behoorde hij omstreeks de Eerste

Wereldoorlog tot de bekendste Nederlandse toneelschrijvers. Korte tijd woonde hij nog in Parijs, waar hij zijn twee meest Nederlandse stukken schreef: *Onder één dak* (1914) en *Ynske* (1914); beide spelend in een noordelijk boerenmilieu. In 1915 verhuisde het gezin opnieuw naar Den Haag. Vanaf dat jaar schreef hij een respectabel aantal stukken, die met succes opgevoerd werden. In de loop van de jaren twintig verloor Fabricius het contact met het beroepstoneel.
Na een kort verblijf in Vlaanderen vestigde hij zich in Engeland, waar hij intussen zijn tweede vrouw (Neville Margaret Colley) had leren kennen. In 1938 trok hij zich terug in een landelijk onderkomen, 'Caesar's Camp' in Corfe Mullen (Dorset), waar hij ook stukken in het Engels schreef.
In 1946 zou hij zijn 75ste verjaardag vieren. De Studiekring D.H. van der Scheer nam het initiatief een grootse huldiging op touw te zetten. Het contact met Drenthe was tot dan toe niet intensief geweest. Fabricius had zich alleen duidelijk met Drenthe beziggehouden door mee te werken aan twee gelegenheidsstukken: *De Heilige van Wittenhillinge* (1907) en *Marieken van Orvelterveen* (1930). Hij vloog naar Nederland en werd benoemd tot ereburger van Assen. De eregast presenteerde bij die gelegenheid zijn *Jeugd-herinneringen van een Asser jongen* (Van Gorcum). Drie jaar later beschreef hij zijn Indische jaren in *Tempo doeloe. Uit de Goeie Ouwe Tijd* (Leopold).
Omstreeks zijn tachtigste zagen nog twee romans het licht: *De ring van de profeet* (1952, Callenbach; met Anne de Vries) en *Diana* (1954, Callenbach). Op het laatst van zijn leven verscheen opnieuw een aantal herinneringen, te weten *Mensen, die ik gekend heb* (1960, Van Gorcum) en *Uit mijn tijd* (1961, De Torenlaan). In 1971 - honderd jaar na de geboorte van Fabricius - ging de toneelvereniging 't Aol' Volk dat winterseizoen op tournee met een bewerking van Fabricius' *Diefstal in 't kasteel* van de hand van Grada Eding-Askes en getiteld *Diefstal in 't grood hoes*.

B. van Eysselsteijn (1898-1973)[490]

Van 1907 tot 1913 brachten de ouders van Bernard ('Ben') van Eysselsteijn en de vier kinderen hun vakanties en vrije dagen door in Gieten. Daar hadden zij met het oog op Bens zwakke gezondheid een tweede huis. Na een mislukte schoolloopbaan ging deze de journalistiek in en vond hij bij de *Haagsche Courant* zijn eindbestemming. In 1941 kreeg hij een conflict met de Kultuurkamer in oprichting en dook hij onder in Gieten. In het Staatsbos voltooide hij het manuscript van zijn eerste Drentheroman,

Dorre grond (1942, Leopold). Naar aanleiding van het neerstorten van een Britse bommenwerper op de es van Gieten schreef hij in 1943 *De Ballade van Mac Baine* (later *De ballade van de zeven* genoemd). In 1948 werd hij ereburger van de gemeente Gieten. Nadat de koppermaandagviering in Drenthe weer in het leven was geroepen, schreef hij twee keer het gedicht voor de rijmprent.[491] Zijn bevrijdingsspel *Bazuinen om Jericho* (1950, Van Gorcum) werd - na opvoeringen in Antwerpen en Osnabrück - onder auspiciën van HDG in Drenthe opgevoerd. In zijn bundel *Momento Grazioso en andere gedichten* (1951, Leopold) nam hij ook een vijftal 'Drenthse verzen' op. Ruim dertien jaar na zijn eerste Drentheroman kwam de tweede in dit genre: *Verweerde stenen* (1955, Leopold) op de markt.[492] Voor deze roman - die net als zijn eerste Drentse opus in het Duits vertaald werd - kreeg hij in 1956 als eerste de Culturele Prijs van Drenthe. *Wie pleit voor Ayolt?* (Leopold), zijn derde Drentheroman, verscheen in 1969. Hij noemde zichzelf "Drent uit heimwee en verlangen".
Van Eysselsteijn was een veelzijdig schrijver: hij schreef gedichten, romans, essays, toneelstukken, filmscenario's en recensies. Zijn romans werden in vele Europese talen uitgebracht, en als toneelschrijver was hij aanwezig op premières van zijn stukken in België, Tsjecho-Slowakije, Schotland en Duitsland. Hij ijverde voor het aanhalen van de culturele banden met België en Duitsland, en hij was de drijvende kracht in het Haagse letterkundige genootschap OKK.

A. de Vries (1904-1964)[493]

Voor de oorlog vestigde Anne de Vries al zijn reputatie als schrijver met de verschijning van de roman *Bartje* (Callenbach); deze beloofde al direct na de verschijning een enorm succes te worden.[494]
Daardoor durfde De Vries zijn betrekking op te zeggen om zich geheel aan het schrijven te kunnen wijden.
In die tijd was hij onderwijzer bij het blindeninstituut Bartimeus te Zeist, nadat hij aanvankelijk enkele jaren in Tweede Exloërmond voor de klas had gestaan.
In 1939 kwam onder de titel *Hilde* (Callenbach) de tweede roman van De Vries uit, en in 1940 bracht hij het vervolg op *Bartje*, getiteld *Bartje zoekt het geluk* (Callenbach).
Na enige jaren in de provincie Utrecht (Driebergen) gewoond te hebben, kwam De Vries kort voor 10 mei 1940 voor de tweede keer in Drenthe terug. Hij ging met zijn gezin in Hooghalen wonen, dicht bij zijn geboorteplaats Kloosterveen, en raakte daar betrokken bij het verzet.

Na de oorlog verliet hij Drenthe opnieuw en vestigde hij zich voorgoed in Zeist. De bezetting en zijn eigen ervaringen in het verzet vormen in zijn naoorlogse oeuvre een belangrijk thema. Zo schreef hij direct na de bevrijding voor de *Nieuwe Drentsche Courant* een aantal feuilletons over onderwerpen uit de Tweede Wereldoorlog, zoals *De bevrijding van het Kamp Westerbork*. In 1948 verscheen van zijn hand *De levensroman van Johannes Post* (Kok).
Op verzoek van de Stichting 1940-1945 schreef hij *Reis door de nacht* (1951-1958, Callenbach), een serie spannende jeugdboeken over een familie 'op reis' door de bezettingstijd. Vervolgens schreef hij het artikel 'De illegale werker' in *Het grote gebod. Gedenkboek van het verzet in LO en LKP* (Deel II, 1951). In 1952 vertrok De Vries naar Suriname om er gedurende een jaar mee te werken aan de onderwijsvernieuwing. Het gouvernement aldaar had hem uitgenodigd en gaf hem opdracht tot het schrijven van een serie lees- en taalboekjes, die door alle drie zuilen in het onderwijs gebruikt zouden worden. In dat jaar verscheen ook de roman *Wij leven maar eens* (1952, Callenbach) en "op zien Assers" de tekst van de Drentse koppermaandagprent, getiteld *De ridders van de vrijheid van de geest.*[495]
In 1954 werd ter gelegenheid van De Vries' vijftigste verjaardag door HDG het bekende standbeeld van Bartje, gemaakt door Suze Berkhout, aan Assen geschonken. Een jaar daarvoor was De Vries toegetreden tot de Drentse Schrieverskring. Aan de *Drentse schrieversalmanak 1954* droeg hij het humoristische verhaal *Piet zien hond* bij. Deze korte bijdrage is volledig Drentstalig en dat is in het oeuvre van De Vries een hoge uitzondering. Voor de *Drentse schrieversalmanak 1956* schreef hij het verhaal *Gerrit Jan en de Tijger*. In juni 1959 werd Anne de Vries tijdens de viering van Zeven Eeuwen Assen tot ereburger van deze stad benoemd.
Voor zijn laatste roman liet hij zich eveneens door Drenthe inspireren. In *De man in de jachthut* (1960, Callenbach) heeft hij zijn jachtervaringen vastgelegd.

8. Uitgevers

De verspreiding van Drentse boeken door uitgevers nam na 1945 toe. Behalve commerciële motieven speelden ook ideële overwegingen daarbij een rol. Niet alleen bloemlezingen en herdrukken verschenen, maar ook nieuw werk van auteurs die bij het publiek al bekendheid genoten, werd uitgegeven.
H.J. Prakke, die in de eerste twee decennia na de oorlog een belangrijke rol in het culturele leven innam, was in het dagelijkse leven directeur van uitgeverij Van Gorcum. Aan het fonds van de uitgever voegde hij nadrukkelijk de Drentse

cultuur en geschiedenis toe. Toch bezat Van Gorcum als uitgever van Drentse werken geen monopoliepositie. Dat bleek wel in 1959 bij het debuut van Roel Reijntjes met zijn gedichtenbundel *De iegelkaor*, die door uitgeverij Eerelman te Stadskanaal werd uitgegeven.[496] De bundel met een inleiding door Jan Naarding, zou uitgegeven worden door Van Gorcum[497], maar met hulp van Gerard Nijenhuis kwam Reijntjes in contact met de Groninger uitgever, die uiteindelijk Reijntjes' debuut mogelijk maakte.[498] Nijenhuis omschreef deze uitgever als "een goeie, betrouwbare, en eerlijke uitgever, die veel voor 't dialect doet".[499]
In 1959 neemt Prakke afscheid als voorzitter van HDG en aanvaardt hij een hoogleraarschap in Münster. Daardoor wordt hij als organisator, maar ook als uitgever minder actief. Wel verschijnt er nog enig dialectwerk bij Van Gorcum, zoals *De Brummelwal* (1960, Van Gorcum) en *Dichtersriege, keur oet drentse gedichten 1900-1966* (1966, Van Gorcum), maar de dialectuitgaven verdwijnen daarna uit het fonds van Van Gorcum
Als uitgever van streektaalpublicaties streefde Prakke geen commercieel, maar een cultureel doel na. Hij legde zich vooral toe op werk van schrijvers die hij zelf kende of wier werk hij literair hoog had. Een bewijs dat het uitgeven van Drentstalig werk ook persoonsgebonden was (is).
Begin jaren zeventig was er geen grote vraag naar Drentstalige boeken; wel was er landelijk toenemende belangstelling voor regionale uitgaven. Twee Asser boekhandels legden zich in deze tijd - op bescheiden wijze - toe op het uitgeven van Drentse boeken.[500] Pieter Paulus ('Paul') Bertram (1927-2006) leidde in de Kruisstraat van de Drentse hoofdstad na de oorlog een boekhandel (boekhandel Hummelen). De oprichter van de zaak, Gerhard Hummelen, was oudoom van de vader van Paul Bertram. Behalve een boekhandel bezat Bertram ook een uitgeverij.[501] In 1973 begon hij in de offsetdrukkerij met het drukken van de Ericareeks, een serie Drentse poëzie en proza. Bij een andere Asser boekhandel (boekhandel Iwema) zorgde H.R. Eising voor herdrukken van Harm Tiesing (*Marthao Ledeng, de bloem van 't darp)*, Albert Dening (*Um d'olde toren*) en J.R.W. Sinninghe (*Drentsch Sagenboek*).[502]
Hummelen zag het (her)uitgeven van Drentstalig werk als een zakelijke hobby. Met zijn Ericareeks vulde hij een gat in de markt dat ontstaan was nadat uitgeverijen Van Gorcum en De Torenlaan hun activiteiten op dat gebied hadden gestaakt. Er verschenen in één jaar bij Hummelen vijf delen: drie herdrukken van Roel Reijntjes (*De iegelkaor, De speulman* en *Het wollegres*) en twee nieuwe uitgaven. Maar ook gaf Bertram werk uit van Hans Heyting, Ali Brals-Luinge, Bonnie Veendorp, Beene Dubbelboer, Bart Veenstra, Janny Alberts-Hofman, Gré Seidell-Broekhuizen en Gerard Nijenhuis. Martha Hadderingh-Veenstra

heeft over deze uitgever gezegd: "Directeur P. Bertram is een grote steunpilaar geweest voor onze Drentse schrijvers. Zo moest er bijvoorbeeld geld toegelegd worden op de Drentse schrieversalmenak. Maar ook ander werk is steeds zonder subsidie uitgegeven. Hummelen weet hoe klein de markt is voor dialect. (…) We mogen Hummelen dankbaar zijn dat hij ieder jaar weer aandurft om zoveel geld in Drents werk te stoppen, zonder één cent subsidie."[503] Doordat de boeken zonder subsidiesteun werden uitgegeven, was de kwaliteit van de uitgaven dikwijls onder de maat.[504] De bundels zijn meestal garenloos geperste cahiers: een snelle en voordelige productiemethode. Daartoe heeft Reijntjes zich later geuit: "Maor wal duurde Bertram-Hummelen 't an Drentse dichtbundels oet te geven, waor aander lu weigerden. Van mien wark verkofte meer as 10.000 stuks. De wieze van oetgeven was mangs schruiend. Miegrig-min papier en nao dree maol lezen: het bleud lös."[505] Ook de redactie van *Roet* was niet erg ingenomen met de kwaliteit van de uitgever: "en Hummelen, die algedureg zien beste döt de boekies dr zo tonteg meugelek uutzien te laoten".[506]
In 1998 nam Bertrams zoon de zaak over.[507] Toneelstukken werden uitgegeven door Bart Veenstra, die met zijn uitgeverij BAMA een Drentstalig toneelfonds in stand hield. Andere uitgevers die zich voor 1979 op de Drentse markt begaven, zijn: J.A. Boom (Meppel), C. Pet (Hoogeveen), Kok (Kampen), Westfriesland-Uitgeverij (Hoorn), Knoop & Niemeijer (Haren) en Van der Veen (Winschoten).

9. Toneel als drager van de streektaal

Ook na de oorlog speelde het amateurtoneel een belangrijke rol in het culturele leven in Drenthe. Er bestond behoefte aan vernieuwing van het Drentse toneel, maar de auteurs waagden zich niet aan experimenten. Slechts één toneelstuk - met als onderwerp de tegenstelling collaboratie - verzet - werd aan de oorlog gewijd: *Bazuinen om Jericho* van Ben van Eysselsteijn.
Actueler waren omstreeks 1950 onderwerpen als emigratie, ruilverkaveling, uitbreidingsplannen, de oliewinning bij Schoonebeek en onteigening in verband met het aanleggen van een industrieterrein. Daarbij dient wel opgemerkt te worden dat zij vaak alleen maar de 'couleur contemporaine' moesten versterken in dramatische producties met het aloude Romeo-en-Juliamotief.
Inhoudelijk en vormtechnisch veranderde er weinig in het naoorlogse toneelrepertoire. Bekende dialecttoneelschrijvers waren H. Frieling (1900-1958), G. Eding-Askes (1903-1977), A. Mulder (1906-1991), J. G. Duiven (1907-1989) en G. Broenink (1910-1978). Broenink, Frieling en Eding-Askes schreven ook

stukken voor de Drentse Vereniging 't Aol' Volk.[508]
Om aan de vraag naar goede toneelstukken voor het amateurtoneel te kunnen voldoen, organiseerde HDG diverse toneelprijsvragen. Voor de prijsvraag van 1957/1958 kwamen zeven inzendingen[509] binnen. Elke inzender diende zijn stuk onder motto toe te zenden. Bijdragen werden geleverd door Bart Veenstra, Roely Niezing, W.J. Eelssema, A. Piel, H. Heyting en Harm Werners (ps. van Gerard Nijenhuis), G. Eding-Askes en B. Doedens. De jury, bestaande uit W.C. Paardekooper-Sillevis (adviseuse voor het amateurtoneel in Drenthe), B. van Eysselsteijn (toneelschrijver en journalist) en J. Naarding, was van mening dat de inzendingen niet op een hoog peil stonden, vooral wat vakmanschap en technisch toneelinzicht betreft.[510] Eén stuk sprong eruit uit en dat was *Het verdielde hoes* dat onder het motto 'Janus' was ingezonden; de auteurs waren Hans Heyting en Gerard Nijenhuis. Het stuk heeft als thema de politieke tegenstelling op het platteland in oorlogstijd en beschrijft het leven van een NSB-boer en diens vrouw Aoltien. De jury vond de opbouw uitstekend, de tekening van de karakters goed en de dialoog voortreffelijk, maar de uitwerking van de probleemstelling schoot te kort.[511] Ben van Eysselsteijn waarschuwde in zijn rapport voor problemen tijdens een eventuele opvoering; ook hij vreesde dat de NSB-problematiek in het stuk bij een opvoering de politieke gemoederen al te zeer in beroering zou brengen. Van Eysselsteijn was ervaringsdeskundige, want zijn stuk *Bazuinen om Jericho*, met als onderwerp de tegenstelling collaboratie - verzet, had acht jaar daarvoor commotie veroorzaakt. De schrijvers van *Het verdielde hoes* zouden volgens het juryvoorstel een aanmoedigingsprijs van 275 gulden ontvangen, maar kregen niet de prijs. Het bestuur echter verlaagde dit tot 100 gulden. Daarmee wilde het bestuur tot uitdrukking brengen dat het stuk voor die tijd in Drenthe ongeschikt was om te worden opgevoerd. De NSB-problematiek vond men duidelijk te explosief.
Nadat de uitslag van de prijsvraag in de pers was verschenen, bleven reacties uiteraard niet uit. Jurylid Willemien Paardekooper-Sillevis was het met de beslissing van het bestuur niet eens en eiste dat het bestuur openlijk haar afwijkende standpunt zou toelichten. Voorts eiste ze een rectificatie waaruit zou blijken dat de beslissing van het bestuur niet conform het oordeel van de jury was.[512] Paardekooper-Sillevis lichtte ook Hans Heyting in, die reageerde door HDG te schrijven dat hij de gang van zaken "laf en achterbaks" vond en als lid van HDG bedankte.[513] Gerard Nijenhuis, toentertijd woonachtig in Amsterdam, kwam door studiedrukte met een late reactie. Hij was teleurgesteld in het feit dat vooral niet-literaire overwegingen bij de jury een rol gespeeld hadden. Hij voelde er niets voor een organisatie te steunen die politieke en levensbeschouwelijke vragen uit de weg ging.[514]
Er kwam een gesprek met Heyting en het dagelijks bestuur van HDG.[515]

Daarin kwam men van een eerder besluit terug en kregen beide auteurs van HDG een opdracht de plot van *Het verdielde hoes* in overleg met Ben van Eysselsteijn uit te werken tot een niveau dat het opgevoerd zou kunnen worden.[516] Heyting en Nijenhuis zouden daarvoor eerst een aantal goede stukken in het westen van het land bezoeken en die vervolgens tot in detail met Van Eysselsteijn analyseren. Een honorarium en verblijfskosten werden daarvoor door Prakke toegezegd.[517] In februari 1960 gaven Heyting en Nijenhuis hun opdracht terug, want Van Eysselsteijn kwam zijn afspraken niet na.[518]

H.J. Vonk schreef *De beloofde stad* (1955, Ceres). Aan de prijsvraag voor toneelstukken van HDG deed hij mee met *Drokte um Derry* (1960); het stuk verscheen niet in druk. Ali Brals-Luinge schreef voor scholen, verenigingen en gemeenten verscheidene toneelstukken en revues. G.H. Vocks schreef voor het plaatselijke drankbestrijdingscomité van Barger-Oosterveld het toneelstuk *De familie Van Ingen*. Bovendien werd zijn toneelstuk *Naobers en vrend'n*, nadat het ingrijpend was veranderd en in het Drents was vertaald door G. Eding-Askes, door 't Aol' Volk te Emmen in november 1965 voor het eerst opgevoerd.
In de jaren '70 werd het gebrek aan goede Drentstalige toneelstukken en toneelschrijvers duidelijk merkbaar en vroeg men zich openlijk af of er voor dit soort toneel nog wel toekomst was. Er was niet voldoende aanbod; de schrijversbasis was inmiddels erg smal geworden, en daardoor dreigden de succesvolle stukken van Bart Veenstra 'doodgespeeld' te worden.[519] Voor schrijftalenten was er dus een belangrijke taak weggelegd.

9.1 Toneelschrijvers

H. Frieling (1900-1958)[520]

Harm Frieling werd geboren in Nieuw Amsterdam. Frieling begon na zijn veertigste toneel te schrijven. Hij debuteerde met *De oliekous. Blijspel in drie bedrijven*, dat pas in 1963 in druk verscheen. Het Nederlandstalige stuk *"Iemkers-Jan". Toneelspel in drie bedrijven voor 12 heren, 3 dames* verscheen in 1953. Met dit stuk had hij in 1951 meegedaan aan de toneelprijsvraag van HDG en het Anjerfonds. Het dialectstuk *De gold'n ketting. Teniel-spul in 3 bedriev'n veur 2 dames en 6 heren in Drentsch dialect* schreef hij voor 't Aol' Volk in Emmen, dat het in 1954 als *De Gold'n Kett* opvoerde. Ook in Nederlandse vertaling, getiteld *De gouden ketting*, werd het uitgegeven. In 1955

werd opnieuw door ’t Aol’ Volk een stuk van Frieling opgevoerd, getiteld *Dree jaor gungen veurbij*.
Voor de RON schreef Frieling in dezelfde tijd de serie radioschetsen *In ’t spinnewöppien*. Ook schreef hij de Drentstalige teksten van enkele liederen die door de RON uitgezonden werden. Voor het overige bestaat zijn toneeloeuvre uit Nederlandstalige spelen, zoals *Droppie. Toneelspel in drie bedrijven* (z.j.); *Zwarte kunst op “De Dageraad”. Klucht uit het boerenleven in drie bedrijven* (z.j.) en *De klomp en de goudvis. Klucht uit het boerenleven in drie bedrijven* ([1951]). Als vervolg hierop schreef hij: *Jong leven op Morgenrood. Toneelspel in drie bedrijven* (1954). Verder verschenen nog *Vrije vogels. Blijspel in drie bedrijven voor vier Dames en vijf Heren* (z.j.) en *De geheimzinnige dievegge. Vrolijk spel in vier bedrijven* ([1955]). Als toneelschrijver ging Frieling zijn eigen weg; van de Drentse Schrieverskring werd hij dan ook geen lid.

G. Eding-Askes (1903-1977)[521]

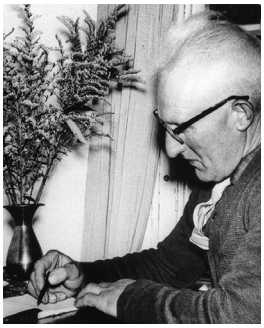
Grada Askes werd op 23 maart 1903 geboren in Zweeloo.[522] Luisterend naar de verhalen van haar ‘otien’, kreeg ze als kind al belangstelling voor het Drentse volksleven.[523] “Mien otien kun ’t mooi vertellen en ik heb dat almaol onthol’n”, zei ze eens over haar inspiratiebron.[524] Nadat G. Broenink zijn krachten niet meer aan ’t Aol’ Volk kon geven, ontpopte bestuurslid Eding-Askes zich als schrijfster voor deze vereniging.
In 1956 schreef ze in sneltreinvaart haar eerste toneelstuk voor ’t Aol’ Volk, getiteld *De zun brekt deur*.[525] Eding-Askes’ stukken spelen zich meestal af in boerenmilieus en hebben als thema’s standsverschil en het Drentse dorpsleven omstreeks 1900.
In totaal zou ze zo’n zestien eigen toneelstukken en zes bewerkingen voor de toneelgroep van de vereniging schrijven[526]. Daartoe behoren *Op en bij ’t wallegien* (1959), *De last van ’t zwiegen* (1960), *De dag van zien leeb’n* (1961), *Heur plicht was muiluk* (1962), *’t Is en blif je moeder* (1964), *Naobers en vrend’n* (geschreven door G.H. Vocks en in het Drents vertaald door G. Eding-Askes)[527], *Aol Jans was der wal achter!* (1966), *Aol Hovungs windmeul* (1968) en *De kracht van moeders oog’n* (1969, ontleend aan de Duitse schrijver Friedrich Lange; vertaald door K.B. Kluiving en in het Drents bewerkt door Eding-Askes).
Hannao Alting (1970) diende voor haar man Jan Eding (1900-1983) tot stof voor zijn Nederlandstalige roman *Een boerenmeid uit Drenthe. Hannao Altingh 1910-1916. Drentse streekroman uit Midden-Drenthe* [1982]. In 1971,

honderd jaar na de geboorte van Jan Fabricius, ging de toneelvereniging 't Aol' Volk te Emmen het winterseizoen op tournee met een Drentse bewerking van Fabricius' *Diefstal in 't kasteel* van de hand van Grada Eding-Askes, getiteld *Diefstal in 't grood hoes*. Voorts verschenen: *Hannao en Wilm* [1972], *'t Bloed krup woor 't niet gaon kan* [1973], *Hie wol ja niet aans* ([1974], vertaling van *Dizzepie-Dizzepu* van Geert Teis), *'t Verled'en sprèk* [z.j.], *Gien kruuzien ob baaner* (eveneens door Jan Eding bewerkt tot een Nederlandstalige streekroman, getiteld *Gien kruuzien op de baanderdeur. Streekroman uit de jaren rond 1900* ([1978], Hummelen) en *Volhollen, Annechien!* ([z.j.], bewerkt door Jo Abbes).
Af en toe leverde Eding-Askes bijdragen aan *Oeze Volk.* In de *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), werd haar bijdrage *Wat mien ootien vertelde over vrijerij en krietschrieb'n* opgenomen; ook werkte ze mee aan het boek (met negen cd's en een dvd) *Onder de groene linde*. Ze had een omvangrijke collectie Drentse klederdracht en gaf demonstraties in het stijven van Drentse mutsen. Op 4 december 1977 kwam ze bij Ekehaar door een verkeersongeval om het leven.[528] Roel Reijntjes herdacht haar in *Oeze Volk* met een gedicht.[529] In de Muzeval in Emmen werd in oktober 1979 een plaquette ter nagedachtenis van Grada Eding-Askes onthuld.

A. Mulder (1906-1991)
De in Diever geboren Arend Mulder wilde artiest worden, maar volgens zijn vader zou hij dan onder "min volk" komen. Tegen heug en meug werd hij boer, eerst in Westervelde, en op zijn achtentwintigste verhuisde hij naar Norg.
In de *Drentse schrieversalmanak 1956* werd een fragment uit zijn toneelstuk *De Stapelhoeve* opgenomen. Dit spel was in 1950 verschenen bij uitgeverij Ceres te Meppel als *De Stapelhoeve. Toneelspel van het platteland in drie bedrijven.*[530] Anders dan de titel doet vermoeden, werd in de meeste dialogen de streektaal gebruikt. Het stuk speelt in 1939 en gaat over de armoede waarin vele boeren toentertijd leefden. *De Kentering. Toneelspul in Z.W. Drents dialect veur 8 heren en 4 dames in dri'j bedrieven* ([1952], Neerlandia te Meppel) speelt zich eveneens af op het platteland. Met dit spel had Mulder in 1951 meegedaan aan de toneelprijsvraag van HDG, na het in 1942 ter goedkeuring aan het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten (DVK) gestuurd te hebben. Het viel niet in de prijzen. Hij had het stuk ingestuurd onder het pseudoniem Koj Koj, dat hij wel vaker gebruikte en dat het koosnaampje was waarmee zijn zuster hem aansprak (de lokroep van een koeienjongen). De eenakter *De viswedstrijd* verscheen in 1955 bij Neerlandia in Meppel. Twee heren willen meedoen aan een viswedstrijd,

waaruit allerlei koddige situaties ontstaan. *Wankel bezit. Een levensspel in drie bedrijven in Drents dialect* verscheen in 1959 in het toneelfonds 'De Noordstar' van de firma F. Mulder in Groningen.[531] Aanvankelijk noemde Mulder het stuk *Verwoeste levens*. Een fragment uit het eerste bedrijf van het juist voltooide stuk werd in november 1958 in het maandblad *Drenthe* afgedrukt. Mulder schreef ook gelegenheidswerk. Met de dichteres A.J. Brals-Luinge schreef hij de revues *Van vroeger tot nu* (januari 1955) en *Wat verdween, wat verscheen* (januari 1958) voor jubilea van een school te Westervelde en Plattelandsvrouwen te Norg. In maart 1960 stelde hij de revue *De stem der D.P.M.* samen. Behalve toneelschrijver was Mulder jarenlang regisseur van de toneelvereniging Advendo in Norg.

J.G. Duiven (1907-1989)[532]

De landbouwer Jannes Gelmer Duiven werd geboren te Steggerda (gemeente Weststellingwerf). In 1910 verhuisde de familie naar Nijeveen, waar Duiven tot zijn dood zou blijven wonen. Hij kreeg grote bekendheid als schrijver van dialecttoneel en revues. Duiven schreef meer dan 90 toneelwerken - grotendeels boerenstukken, die niet allemaal in druk zijn verschenen.
Zijn debuut vond reeds voor de oorlog plaats met *Olde liefde roest niet* (1936, Neerlandia). Hij maakte naam in en buiten Drenthe met zijn revue *Oes Drenthe*, die in november 1945 in première ging ter gelegenheid van het duizendjarige bestaan van Drenthe. De revue werd uitgevoerd door leden van de gemengde zanggroep Klimop te Veendijk-Nijeveen. In zesentwintig scènes werd een beeld gegeven van het Drentse volksleven. Nadat de revue lauweren had geoogst, verscheen er meer dialectwerk van Duiven in druk, grotendeels uitgegeven bij Neerlandia te Meppel. Bekend werd ook zijn toneelbewerking van het boek *Tafereelen uit het Drentsch Dorpsleven* van C. van Schaick. Het stuk, getiteld *De zeune van de kuper*, ging in 1948 in Meppel in première. In 1983 ontving Jannes Duiven de eremedaille van zijn woonplaats Nijeveen.

H. Vos (1908-2006)[533]

Hendrik Vos werd op 10 mei 1908 geboren te Meppen. Een deel van zijn leven was hij werkzaam als landbouwer in Smalbroek en Meppen. Na de oorlog was hij werkzaam als hoofdassistent van de Rijkslandbouw Voorlichtingsdienst. Aan het tijdschrift van de voorlichtingsvereniging van Zweeloo en Westerbork leverde hij bijdragen die hij

ondertekende met Gerrietjan en Bèrnd. Bij de toneelclub van de muziekvereniging in zijn woonplaats Zweeloo was hij nauw betrokken als regisseur en souffleur. Na zijn pensionering schreef hij jaarlijks een blijspel of een klucht voor de vereniging.
Hij debuteerde met *De Veltinshoeve* (1969), waarin hij de ruilverkavelingsproblematiek behandelt.[534] Zijn gelegenheidsstukken, dikwijls geschreven in de streektaal, spelen zich af in boerenmilieus. Sinds 1957 werden er in Zweeloo openluchtspelen opgevoerd. Het initiatief daartoe was gekomen van dominee D.A. Werner, die hiervoor een werkgroep in het leven geroepen had. Na het vertrek van de predikant ging de regie over op Vos. Menig openluchtspel - geschreven door H. Markx te Assen - voorzag hij van Drentstalige dialogen. Bijvoorbeeld *Witte wieven van Zweel* (1961) en *Drenthe in deining* (1961).[535] Bekend werd hij ook als medewerker van het Drents programma van de RONO in de schets 'Schuppen is troef' (Teunis, de mopperaar).[536]
Een groot deel van Vos' pennenvruchten verscheen niet in druk, maar is in typoscript bewaard gebleven. De volgende typoscripten werden in zijn persoonlijke archief gevonden: *Oet d' aolde duuze* (1967); *De Veltinshoeve* (1969); *Loco Lamert met vakantie* (1972)[537]; *Meindert van der Thijnen* (1972)[538]; *Marietje* (1973)[539]; *De gezusters Hazewinkel* (1973); *De gebroeders Bever* (1975); *Het drökke lee'm* (1976); *De huishoudster van mevrouw Van Dam* (1976); *Een liefdes aanzoek* (1976); *In de wachtkamer van de dokter* (1976); *Willempie* (1977)[540]; *Tierelanteinties* (1979); *Zie komp niet oet een goed nust* (1980); *De aolderlijke stee* (1981); *Vakantie op de boerderij* (1982); *Trammelant um 't heideveld* (1983); *Een vondeling* (1989); *Mooi Annechien* (z.j.); *A'j 't geluk mar met hebt* (z.j.); *Oprichting van een verieneging veur bedriefsveurlichting* (z.j.); *De nieuwe hulp in de huishouding* (z.j.); *Op visite bi'j Geertien* (z.j.) en *Oes Geessien zal een kerl hebben* (z.j.).[541]
Bij toneeluitgeverij 'De Noordstar' (Fa. Mulder te Groningen) werden uitgegeven: *Belevenissen op de verjaordag van Geesien* [z.j.]; *De gebroeders Bever* (Nederlandse bewerking Peter Mackintos [z.j.])[542]; *De nieuwe tuinman* [z.j.] en *Bejaorden vereniging 'oes cluppien'* (z.j.).
Behalve toneelwerk schreef Vos ook verhalend proza, maar voor zijn manuscript *Mooi Annechien* vond hij geen uitgever.[543] De laatste jaren van zijn leven bracht Hendrik Vos door in een verzorgingstehuis in Schoonoord, waar hij op 17 november 2006 overleed.

G. Broenink (1910-1978) [544]
Gerrit Broenink was van beroep onderwijzer en besloot zijn loopbaan als

adjunct-directeur van de technische school te Emmen. Als schrijver debuteerde hij met toneelstukken voor kinderen. Onder zijn pseudoniem Geert van 't Hooge schreef hij een dialectrubriek voor de *Emmer Courant*. Ook leverde hij de Drentstalige tekst voor de koppermaandagprent van 1963.[545]

Zijn Drentstalige stukken, waarin liefde versus standsverschil het centrale thema is, schreef Broenink voor 't Aol' Volk in Emmen. Bekende titels zijn: *Ien is genog. Toneelspel in drie bedrijven* (1949); *Naojaorsregen* (1950); *Het stee dat hum toekomp. Spel in drie bedrijven* (1951) en *Mans Kroeze's testament. Blijspel in drie bedrijven* (1952).[546]

H. Heyting (1918-1992)

Nadat Hans Heyting zich tijdens de oorlogsjaren in Borger had gevestigd, raakte hij daar betrokken bij de plaatselijke rederijkerskamer en werd hij al spoedig regisseur. De toneelvereniging beleefde met hem goede jaren. Tijdens besloten feestjes na afloop van de uitvoeringen droeg hij dikwijls voor en zong hij zelfgeschreven liedjes, waarbij hij zich begeleidde met een luit. Wanneer hij het op de heupen had, begon hij ook nog te preken.[547] Dikwijls vrolijkte hij besloten feestjes op. In 1950 sprong hij na een uitvoering van de rederijkerskamer te onbezonnen van het podium. Daarbij blesseerde hij zijn rug zo ernstig, dat hij aan beide benen verlamd raakte. Bijna een jaar lang was hij aan het (ziekenhuis)bed gekluisterd, waarna hij zich meer op schrijven toelegde.

Na zijn verblijf in het ziekenhuis schreef Heyting zijn eerste toneelstuk *De vrömde vögel. Toneelspel in 3 bedrijven voor 3 dames en 7 heren* ([1952], Neerlandia). Hoofdpersoon in dit dialectstuk is de kunstschilder Bert Brugman die in een Drents dorp komt schilderen. In het dorp wordt hij als een 'vrömde vögel' beschouwd.[548]

Heyting heeft in dit stuk ongetwijfeld autobiografische elementen verwerkt. Ook zijn belevenissen met Anton Heyboer spelen een belangrijke rol (zie paragraaf Heyting, eerste periode). *De vrömde vögel* werd voor het eerst gespeeld in november 1951 ter gelegenheid van het 85-jarige bestaan van de rederijkerskamer 'Borger'.[549] Zijn toneeldebuut werd in het maandblad *Drenthe* besproken. De recensent was van mening dat dit spel: "(...) een peil bereikt, dat ver uitsteekt boven wat tot nu toe op dit gebied (en ook in dit fonds) is verschenen. (...) Heyting geeft zijn toeschouwers iets ter overweging mee naar huis, en dat is het sterke in zijn stuk, waarmee Drenthe stellig blij zal zijn!"[550]

Zijn volgende toneelstuk was *De kat in 't gaoren. Drents bliedspul in drie bedrijven* (z.j., Neerlandia te Meppel), de Drentse variant van het gezegde 'de kat in de gordijnen'. *Kribberij um 't kamnet. Drents bliedspul in 3 bedrieven* (z.j., Toneelfonds Festa te Winschoten) schreef Heyting samen met Harm Werners (Gerard Nijenhuis).[551] W. Paardekooper-Sillevis besprak het stuk in het maandblad *Drenthe* en gaf de lezer het advies blij te zijn met dit Drentse stuk, dat afstak tegen "een verbijsterende massa rommel".[552]

G. Kuipers (1918-2011)
Gerrit Kuipers schreef revues en toneel al dan niet voor opvoering in de openlucht. In 1959 maakte hij met Hans Heyting (1918-1992) het spel *Wat deinde in Drenthe in dit wasschupsjaor; Drentinao en Harm geeft gekleurd kommentaor*. Dit spel werd opgevoerd in het openluchttheater De Speulkoel te Borger op 8 augustus 1958. De bedoeling van het spel was vooral de oud-Drentse boerenbruiloft, die jaarlijks in het openluchttheater van Borger werd opgevoerd, ook voor inwoners van Borger en omgeving aantrekkelijk te maken.[553] In opdracht van de Bond Oud-leerlingen Drenthe/Drentse Plattelands Meisjes (BOD/DPM) produceerde Kuipers naar gegevens van J. Naarding en C. Offerein, de toenmalige secretaris van de BOD, ter gelegenheid van de vijfde landdag van de plattelandsjongeren het openluchtspel *Drentes Balans 1960*. Het werd door zo'n honderdvijftig deelnemers op het terrein achter de Prins Bernhardhoeve te Zuidlaren op 23 juli 1960 opgevoerd.[554] Voor dezelfde organisatie schreef hij in 1962 *De Jonkheid* [555] en in 1965 *Rotonde*.[556]
In 1963 verscheen in opdracht van de tentoonstellingscommissie 'Middenveld' de historische revue *Pesse in 't Middenveld*, die op een feestterrein te Pesse op 29 en 30 mei in een tent werd opgevoerd.[557] Jan Naarding had hem de gegevens voor het spel verstrekt. In hetzelfde jaar stelde hij in opdracht van de Gelderse plattelandsjongerengemeenschap BOD/DPM het spel *Vieftig jaor jonkheid* samen, dat in Eerbeek werd opgevoerd.
In 1987 werd in Anloo een oude traditie in ere hersteld, zij het in dramavorm. Op de dag van Sint-Magnus (19 augustus) namelijk was vanaf de middeleeuwen in de kerk van Anloo de zogeheten Etstoel bijeengekomen om recht te spreken. Kuipers schreef - met adviezen van dr. Keverling Buisman, de toenmalige rijksarchivaris van Drenthe, die het jaar daarvoor op de rechtspraak van de Etstoel gepromoveerd was - aan de hand van een viertal zaken die de Etstoel ooit behandeld had, de toneeltekst. De officiële titel van deze reconstructie in 9 taferelen luidde: *De Loffelijke Etstoel*. 't Aol' Volk uit Emmen leverde met de Wachtemer Revue de spelers. Zo'n tweehonderdzestig inwoners van Anloo bewogen zich in middeleeuwse kleding in en bij de kerk van Anloo. De historische rechtszitting werd door prinses Margriet,

die haar zieke zuster koningin Beatrix verving, bijgewoond. De opvoering werd een groot succes: ongeveer 12.000 bezoekers bezochten het spektakel in Anloo. Voor de opvoering van de rechtszitting werd een stichting 'Etstoel Anloo' opgericht, met de bedoeling jaarlijks een historisch spel voor het publiek op te voeren. In opdracht van de Stichting Openluchtspel Westerbork maakte Hilbert Boer naar ideeën van Gerrit Kuipers het historische spel *Het Mysterie van de Miskelk en de Ciborie*. Het werd in het Drents door ruim twintig spelers rondom de hervormde kerk van Westerbork op 25 juni, 2, 16, 23 en 30 juli 1992 opgevoerd.
Kuipers had zich voor dit openluchtspel gebaseerd op het volksverhaal 'Een gestoorde helderziende', waarover hij aanvankelijk het scenario schreef, getiteld *De onwieze waorzegster*. Om financiële redenen was de opvoering hiervan in 1991 niet doorgegaan, maar was hij een jaar uitgesteld. Regisseur Hilbert Boer had daarop Kuipers' tekst tot de bovengenoemde bewerkt. Dit volksverhaal gaat terug tot 1559, toen uit de toenmalige rooms-katholieke kerk te Westerbork een kelk en een vergulde ciborie (kelk waarin hosties bewaard worden) waren gestolen.[558]
In het kader van het 35-jarige bestaan van de rijvereniging 'Sallandruiters' te Hardenberg verscheen van Kuipers' hand *Sallands jeugd, vroeger en nu*. Over de problemen die gepaard gaan met de emancipatie van de Drentse taal, produceerde hij het kluchtige spel *Praot maor Drèents* (1985).[559]

B. Veenstra (ps. van L.H. Hadderingh 1921-2005)
In 1965 begon L.H. Hadderingh (pseudoniem Bart Veenstra) op aanraden van Hans Heyting met het schrijven van Drentstalige toneelstukken, veelal blijspelen en kluchten. Daarna verscheen er bijna ieder jaar een toneelstuk van zijn hand. Vooral de verenigingen van de "Drenten in de vrömde" brengen werk van hem op het podium, maar ook andere toneelgezelschappen buiten Drenthe spelen zijn stukken (ongeveer 450 voorstellingen per seizoen). Zijn toneelwerk is traditioneel te noemen; wel probeerde hij over actuele onderwerpen te schrijven. Dialecttoneel moest naar de mening van Hadderingh het publiek een vrolijke avond bezorgen. Succes mat hij af aan de lol die de mensen eraan beleefden. Hij vergeleek zijn stukken met een stuiverroman: die vindt ook gretig aftrek bij een breed publiek. Hij was het dan ook niet eens met Peter Brandsma, de toneeladviseur in Drenthe van het Nederlands Centrum voor Amateurtoneel, die eind jaren zestig het niveau van het amateurtoneel wilde verbeteren. Brandsma pleitte ervoor niet alleen stukken te spelen die volle zalen trokken; ook de minder populaire stukken moesten aan bod komen. Hadderingh zag hierin een bedreiging van het dialecttoneel, omdat het repertoire kwalitatief gezien niet aan deze eisen voldeed.
Hij debuteerde met *Gebroeders Klaster kriegt 'n Hoesholdster* ([1965], J. Ok-

ken).[560] Een smeuïg verhaal over twee vrijgezellen die onder de afwas tot de conclusie komen, dat het zo niet langer kan met hun huishouding. Door bemiddeling van de dominee vinden ze een huishoudster: "Een vlot vrummes met een flink fegur". Maar als twee honden vechten om een been, gaat de derde ermee heen.
Er zouden ruim vijftig stukken (blijspelen) volgen.[561] Menig stuk schreef Hadderingh ook op bestelling voor 't Volk van Grada. Veel toneelstukken verschenen bij uitgeverij BAMA (een afkorting van de namen Bart en Martha), die zijn vrouw opgericht had, nadat een uitgever moeilijk gedaan had over een stuk. Met HDG/CRvD had hij een moeizame relatie. Niet iedereen nam het schrijfwerk van Hadderingh au sérieux, omdat men het idee had dat zijn stukken onderbroekenlol bevatten. Een schrijfopdracht leidde tot enige opschudding. In 1983 kreeg hij op verzoek van de provincie via de CRvD de opdracht een doorwrocht drama te schrijven. CRvD liet weten niet voor de volle honderd procent achter deze keuze te staan, maar Hadderingh nam de opdracht toch aan. Toen de beoordelingscommissie het stuk, getiteld *Er is een grens*, op zijn toneeltechnische merites woog en tot de conclusie kwam dat het zich niet onderscheidde van het gangbare niveau van amateurstukken, gaf hij de opdracht terug.[562] Vervolgens verscheen het stuk als *Het geeit um de mens* in eigen beheer (BAMA).[563]
In 1985 verscheen een toneelstuk met een voor Drenthe gevoelig onderwerp. In *Oorlog en bevrijding* wordt het leven weergegeven van de kleine boer Lammert Weggemans die aanvankelijk met de NSB sympathiseert, maar uiteindelijk zijn dwaling inziet. Hadderingh had lang geaarzeld het stuk uit te brengen. Reeds in de jaren zestig had hij het willen publiceren, maar zelfs in die tijd nog was deze materie naar de mening van de schrijver voor Drenthe te gevoelig.[564]

H. Karstens (1928-2009)[565]

Hendrik ('Henk') Karstens werd op 24 juni 1928 te Oranjedorp (gemeente Emmen) geboren. Hij was het jongste kind uit een gezin van drie kinderen. Zijn vader was in dienst als opzichter bij de Ned. Heidemaatschappij en werkte in het veen. Henk Karstens bracht zijn lagereschooltijd door in Emmen, waar het gezin naartoe was verhuisd vanuit Oranjedorp. Na de ulo ging hij naar de kweekschool te Emmen. Hij werkte als onderwijzer in Klazienaveen en Glanerbrug en vanaf 1959 als leraar Frans, Duits en Engels aan de mulo in Westerbork en Vries. In Vries werd hij voorzitter van Vereniging van Volksvermaken; die functie heeft hij meer dan 25 jaar bekleed.
Bij gebrek aan Drentstalig toneelrepertoire begon Karstens in 1976 met het ver-

talen van stukken uit het Duits; vooral kluchten en blijspelen. Volgens hem moest toneel ontspanning brengen. De actualiteit moet de basis voor een toneelstuk zijn, want "(…) Dingen van alle dag spreken de mensen aan. Ze herkennen er hun eigen woon- en leefsituatie in."[566] Bovendien bewerkte hij stukken van voornamelijk Platduitse schrijvers, zoals Günther Kühn, Fritz Wempner en Karl Bünge.[567] Ook was hij jarenlang als acteur en regisseur verbonden aan toneelvereniging DIO in Vries. Voor zijn verdiensten voor de Vriezer gemeenschap werd hij geridderd in de Orde van Oranje-Nassau.
Karstens' Drentse vertalingen kwamen tot stand in samenwerking met een Duitse uitgever en het Internationale Bureau voor Auteursrechten. In totaal heeft hij ruim vijftig toneelstukken vertaald.[568] Zijn stukken zijn door veel toneelverenigingen in Drenthe, Groningen en Overijssel gespeeld.
Tevens schreef hij een aantal openluchtspelen. De toneelvereniging Roderwolde heeft menig stuk van hem opgevoerd. In 1984 vertaalde hij in opdracht van de CRvD het stuk *Zoere wien*.[569] Al zijn werk is opgenomen in de catalogus van de firma Vink te Alkmaar. Het jaar 1996 was de grote doorbraak van Karstens: dat jaar werd zijn blijspel *Maagdenburg* op het door Kunst en Cultuur Instituut Drenthe georganiseerde kluchtenfestival met de eerste prijs onderscheiden. Hij was toen al ruim twee decennia actief met het toneelschrijven.[570] Doordat uitgeverij Mulder te Groningen ook belangstelling toonde voor zijn stukken, leidde dat tot een aanmerkelijke verbreding van Karstens' afzetgebied. De journalist Ben ten Velde, zelf ooit speler, werd door Karstens geïnspireerd ook stukken uit het Duits te vertalen. Henk Karstens overleed op 13 september 2009 te Assen.[571]

9.2 't Aol' Volk[572]

De Drentse vereniging 't Aol' Volk is op 24 februari 1948 te Emmen opgericht. Initiatiefnemer was de publicist H.T. Buiskool (1881-1956).[573] De vereniging is ontstaan als reactie op de snelle industrialisatie van Emmen, waardoor men dacht dat 'de' Drentse cultuur zou verdwijnen. Belangrijkste doel van de vereniging is het uitdragen van de oude Drentse cultuur in tal van facetten. Vooral het toneelspel geeft inhoud aan de folkloristische doelstellingen van de vereniging.
Grada Eding-Askes werd de stuwende kracht van 't Aol' Volk: zij schreef voor de toneelgroep zo'n zestien stukken.[574] Stukken werden in een latere fase ook geleverd door H. van der A, Harm Dijkstra, Ben ten Velde e.a. Behalve op Drents volkstoneel en voordrachten legt men zich toe op folkloristische dans, kleding, volksgebruiken, de opvoering van een Drentse bruiloft en voordrachtswedstrijden. In 1979 ontstond tweedracht in de gelederen, waardoor een concurrerende vereniging 't Volk van Grada werd opgericht (de naamgeefster

was twee jaar daarvoor al overleden). Buiskool werd als voorzitter opgevolgd door K.B. Kluiving, J. Houwing, J. Aikes[575], Otto Schultz en Cor de Vries.

9.3 Volk van Grada

't Volk van Grada is op 5 november 1979 te Emmen opgericht. De vereniging is een afscheiding van 't Aol' Volk, waarvan Grada Eding-Askes tot haar dood in 1977 de bezielende leidster was geweest. Belangrijkste doel is het vergaren, bewaren en uitdragen van de Drentse cultuur in al zijn facetten. Daartoe organiseert men o.a. folkloristische kledingshows, volksdansuitvoeringen en trekharmonicadagen. Ook wordt er Drentstalig toneel gespeeld. Veel activiteiten vinden plaats in en rondom de museumboerderij 'de Nabershof', een Saksische boerderij uit 1681, die sinds 1990 in bezit is van de vereniging.

9.4 Elper revue [576]

Vanaf 1970 wordt er elk jaar in Elp een avondvullende revue opgevoerd. Deze wordt door de bevolking van Elp ten tonele gevoerd; onderwijzer Gabe Dijk verzorgde jarenlang de teksten en liedjes. Deze Fries schreef ze in het Nederlands en de spelers zetten dat weer om in het Drents. Ook de kleding en de decorstukken zijn van eigen hand. De sketches zijn gebaseerd op allerlei zaken die in het gewone dagelijkse leven van het dorp Elp spelen.
De Elper revue begon ooit als toneelvereniging, opgericht in augustus 1945. Regisseur was G. Kuipers. De naam van de vereniging luidde E.L.P.E.R., dat voor Eendrachtig Leren Praten En Redeneren staat. In 1970 werd het 25-jarige bestaan gevierd. Het jubileumstuk werd een revue met de titel *Wij viert feest*. Daarna is er geen toneelstuk meer opgevoerd, want de revues werden een groot succes.
De voorstellingen worden steeds in dezelfde zaal gegeven en volgens hetzelfde stramien: vijf opvoeringen en niet meer, want de leden willen niet op tournee.

9.5 Openluchtspelen [577]

Zoals we in het voorgaande al beschreven, werden voor diverse gelegenheden in Drenthe openluchtspelen opgevoerd. Na 1950 werden er veel openluchttheaters gebouwd, ook in Drenthe, maar daarin speelde men steeds vaker algemeen repertoire, zonder directe aanleiding. Reeds voor de oorlog ontstonden er in Drenthe openluchttheaters; bijvoorbeeld in Havelte, waar door particulier initiatief in 1935 'De Speulkoele' tot stand kwam.
In de winter 1945-1946 werd op aandringen van mevrouw N. Meyboom-Veltman, de echtgenote van de toenmalige burgemeester van Diever, onder regie van huisarts Broekema een toneeluitvoering gegeven.[578] Broekema had zich direct

na de oorlog in Diever gevestigd en hij vond dat er een zekere culturele armoede heerste. Het stuk dat men die winter opvoerde, was *De verdwenen ring* van Jan Fabricius. Op initiatief van Broekema werd na de voorstelling gevraagd wie lid wilde worden van een op te richten toneelvereniging. Meer dan zestig mensen gaven zich op, wat tot gevolg had dat op 24 mei 1946 de Toneelvereniging Diever werd opgericht. In die tijd zocht de Oranjevereniging naar een zinvol programma voor Koninginnedag 1946; men had gedacht aan een historisch spel of een spel dat het verzet tegen de Duitsers als onderwerp zou hebben. Broekema echter had reeds in de eerste vergadering van de Oranjevereniging het voorstel gedaan op Koninginnedag *Een Midzomernachtdroom* van Shakespeare, geheel gespeeld door amateurs, op te voeren. De Oranjevereniging was hier niet gelukkig mee, maar Broekema hield voet bij stuk, en zo werd op 31 augustus 1946 voor de eerste keer een stuk van Shakespeare in Diever gespeeld.

Met voortvarendheid nam Broekema de regie op zich. Niet ver van het dorp, aan de rand van de Hezenes, werd een plaats in het bos gevonden met een natuurlijk decor waar het stuk met enige aanpassingen gespeeld kon worden. Op die plaats ontstond het tegenwoordige openluchttheater. De toeschouwers zaten aanvankelijk op steigerplanken en caféstoelen. De koplampen van Broekema's motorfiets deden dienst als spotlights. In de bomen voor het toneel werd een kraaiennest gebouwd, vanwaaruit de regie werd gevoerd. Tafelkleden en beddenlakens werden voor de kleding gebruikt, het achterlicht van een fiets moest een grote robijn voorstellen, en elfjes dartelden rond in kostuums van verbandgaas.

Min of meer toevallig werd de eerste uitvoering op 31 augustus 1946 bijgewoond door de Commissaris der Koningin, baron De Vos van Steenwijk. Hij met name drong - wegens het grote succes van het stuk - aan op een herhaling. Op 2 september werd een extra opvoering gegeven. Een derde voorstelling, waar De Vos van Steenwijk zich sterk voor maakte, bleek in de herfst niet meer mogelijk omdat Titania, de elfenkoningin, kou had gevat. De reprise vond plaats in de zomer van 1947. Toen had de mare van het Shakespearewonder van Diever - mede door de public relations van burgemeester Meyboom - zich inmiddels wijd verbreid, zodat de belangstelling overweldigend was en er een batig saldo bleef van drieduizend gulden. Met dit geld knapte men het theater op. Toentertijd was er al sprake van een primitief openluchttheater. Diever ontwikkelde zich, nadat in 1948 *De Storm* was opgevoerd en in 1949 een uitstapje werd gemaakt naar Ibsen (*Peer Gynt*), tot het Nederlandse Shakespearedorp bij uitstek.

Broekema overleed onverwacht in 1979 tijdens de voorbereidingen van *De vrolijke vrouwtjes van Windsor*. Beroepsregisseur Wil ter Horst-Rep - die al eerder geassisteerd had - volgde Broekema op. Zij gaf na de klassiek en strak regisserende

Broekema de spelers meer vrijheid voor eigen initiatief en vrije expressie. Jack Nieborg volgde haar in 2000 op.
Door de opvoeringen in Diever werd het openluchtspel elders in Drenthe ook populair. Het is dus niet zo verwonderlijk dat er meer openluchttheaters ontstonden. P.H. v.d. Dam noemt in zijn artikel 'Toneel in Drenthe' in 1951 het bestaan van een drietal openluchttheaters, namelijk Diever, Emmen en Zuidlaren. [579] In Emmen speelden kort na de oorlog de 'Thriantaghesellen', die vooral stukken van de Franse schrijver Henri Ghéon speelden.[580] Het theater in Zuidlaren, dat op 14 juni 1949 geopend was, werd alleen nog gebruikt ten behoeve van openluchtconcerten. Assen zou, ondanks het feit dat er reeds in 1890 plannen waren geweest voor de bouw van een openluchttheater, pas in 1956 een openluchttheater krijgen.
Het ontstaan van openluchttheaters is een typisch naoorlogs verschijnsel in heel Nederland. In de jaren vijftig kwam het tot een hausse op dit gebied, maar veel theaters zijn inmiddels weer verdwenen.
Ter gelegenheid van het 350-jarige bestaan van de Hervormde Kerk in Drenthe schreef Jan Naarding in 1948 *Groei. Historisch Drents Spel in 8 tonelen.* Het werd geregisseerd door P.H. v.d. Dam en op zaterdag 14 augustus 1948 in de Boerdennen te Rolde gespeeld door de kerkjeugd uit Anloo, Borger, Eext en Gieten. De opvoering duurde bijna vier uur.[581]
In 1949 stond Assen in het teken van een tentoonstelling van landbouw, nijverheid, handel en verkeer, waarin men wilde laten zien hoe Drenthe zich in de voorgaande 25 jaar ontwikkeld had. Uit de naam van deze tentoonstelling, Drenthe Oud en Nieuw (DOEN), sprak optimisme en vooruitgangsgeloof. Als culturele franje voor het geheel schreef Nell Meyboom-Veltman, naar historische gegevens van Jan Naarding, *Zwedera van Ruinen. Openluchtspel in 9 taferelen.* Nadat het spel vijfentwintig jaar later nogmaals een aantal opvoeringen beleefd had in Ruinen, toen tevens onder regie van Meyboom-Veltman, kwam de schrijfster met het vervolg *Rumoer in Ruinen*, dat ze ook regisseerde. Het ging in première op de brink van Ruinen.[582]
In 1948 vierde men het vijftigjarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina. Als hoogtepunt van de festiviteiten in Vries werd de opvoering genoemd van het openluchtspel *De Toren spreekt*. Dit was geschreven door Johannes Roeland Koert, de plaatselijke huisarts. Er werd op Koninginnedag en op 5 en 6 september gespeeld op de brink van Vries, zo dicht mogelijk bij de toren.[583]
Voor de opening van het nieuwe gemeentehuis van Zuidlaren, de gerestaureerde havezate Laarwoud, schreef Ben van Eysselsteijn in 1958 het openluchtspel *Ontvangst op Laerwoud. Tuinfeest op de havezathe te Zuidlaren in het Drenthse Oostermoer, op een zomerse dag in het begin van july, in het jaar onzes Heren*

1787. Het spel werd opgevoerd door leden van de Zuidlaarder toneelvereniging Arti et Amicitae onder regie van G. Hof.[584] Een jaar later herdacht Assen zijn 700-jarige bestaan, en het feit dat het in 1809 van koning Lodewijk Napoleon stadsrechten had gekregen. Van Eysselsteijn schreef hiervoor het stuk *Maria in Campis*, dat in het openluchttheater van Assen werd opgevoerd.[585]
Eind jaren vijftig en begin jaren zestig schreef G. Kuipers een aantal (gelegenheids)openluchtspelen. Bekende titels zijn: *Wat deinde in Drenthe in dit wasschupsjaor* (1958, met Hans Heyting), *Drenthe's Balans* (1960), *De Jonkheid* (1962) en *Rotonde* (1965).

10. Jeugdliteratuur

10.1 *De Brummelwal*

Al in de negentiende eeuw hebben de Drentse auteurs C. van Schaick en W. Seymour Mulder voor kinderen geschreven, vooral in tijdschriften en almanakken. Na 1945 waren het in het bijzonder Roel de Lange, Marchien Eising, Johan Hidding. G.H. Vocks en Hans Heyting die het schrijven van kinderboeken voortzetten. Ze schreven allemaal in het Nederlands. Dat deed ook Anne de Vries, maar deze was in de eerste plaats schrijver van leesboekjes voor schoolgebruik. Op dit gebied verschenen als eerste de bloemlezingen *Uut en um oes olde laandschop* (1940, Van Gorcum) en *De Brummelwal* (1960, Van Gorcum), waarin overigens weinig bijdragen staan die speciaal voor kinderen geschreven zijn.[586]
De Brummelwal kwam voort uit de opdracht die de 'Commissie van het Drents schoolboekje' van HDG gekregen had. Begin jaren vijftig was deze commissie onder leiding van J. Machielsen, inspecteur van het Lager Onderwijs te Assen, ingesteld. De bedoeling was een leesboekje voor gebruik op de Drentse scholen samen te stellen, maar door het vertrek van enkele leden en door een gebrek aan activiteit van een deel van de overige leden, was men op dood spoor geraakt. In november 1955 had de nieuwe inspecteur, H. Koning, een gewijzigde commissie samengesteld.[587] Maar de uitvoering bleek niet eenvoudig, doordat - volgens de commissie - "de olde wal meer kribbels had dan brummels".[588] Vijf jaar na de start van de nieuwe commissie verscheen de lang verbeide publicatie, met daarin zowel Nederlandstalige als Drentstalige bijdragen.[589] Evert Musch verzorgde de illustraties. Van iedere streektaalbijdrage is vermeld in welke streek het gebruikte dialect thuishoort. Het opnemen van streektaalbijdragen in een schoolboekje was voor die tijd uitzonderlijk, maar de redactie was zijn tijd ver vooruit: "(…) dat het milieu van het kind de basis is van alle onderwijs en opvoeding is een algemeen aanvaard grondbeginsel. De betekenis van de streektaal wordt in dezen echter

nog te veel miskend. (…) Het bewust lezen van dialect, door dit boekje beoogd, zal het bewust juiste gebruik van de beschaafde omgangstaal niet schaden, doch integendeel bevorderen."[590]
Tien jaar na *De Brummelwal* stelde Kuipers in opdracht van een commissie van HDG een Drents geschiedenisboekje samen, *Drenthe, een verhaal apart* (Ten Brink). Het boek was bestemd als handleiding voor de regionale geschiedenis in het basisonderwijs. De historie van Drenthe wordt in 24 lessen behandeld, en ieder hoofdstuk begint met een korte inleiding die aansluit bij de directe belevings- en ervaringswereld van de kinderen.[591]

10.2 B. Dubbelboer (1906-1982). Garagehouder en schrijver van jeugdboeken[592]

Beene Dubbelboer is een typische laatbloeier. Pas in 1958 toen hij zich om gezondheidsredenen uit zijn garagebedrijf in Westerbork terugtrokken had, begon hij te schrijven. Daarmee loste hij een vroegere belofte aan zijn dochter Jos in.[593] Dubbelboer, geboren in Tweede Exloërmond, groeide op in een gezin met negen kinderen. Zijn vader was vervener. Door een zwakke gezondheid kon hij maar vier jaar lager onderwijs volgen. Dubbelboer begon zijn loopbaan als tuinder en was daarna garagehouder en autobusondernemer. Tijdens de oorlog vond hij een turfgasgenerator voor de aandrijving van auto's uit.[594]
Hij was een uitgesproken verteller die met enthousiasme over auto's en motoren schreef, maar ook herinneringen uit de bezettingstijd ophaalde. Een modern romancier wilde hij niet zijn: "(…) Ik wil de zonnige kant van het leven zien, vreugde scheppen, blijde gezichten zien", aldus Dubbelboer.[595] Hij gebruikt in zijn boeken geen moeilijke taal, en daardoor is zijn populariteit te verklaren. Zijn jeugdboeken behoren tot het genre van de avonturenroman; de realistische historische verhalen spelen zich vooral af in de bezettingstijd. Hij was gedreven om de jeugd voor te lichten over de gebeurtenissen in de periode 1940-1945. Zijn eigen ervaringen in kamp Westerbork waren daarvoor een belangrijke drijfveer.
Zijn eerste jongensboek *Benzine en krenten* (Roelofs van Goor te Amersfoort) bracht Dubbelboer uit in 1960.[596] Aanvankelijk wilde hij een familiekroniek schrijven, maar zijn fantasie mengde zich met de realiteit, en zo ontstond een fictief verhaal. In zijn debuutroman worden de lotgevallen verhaald van drie schoolkameraden.[597] Daarna verscheen *Stormende motoren: de T.T. van Wim Parelman* ([1961], Kluitman) waarin de hoofdpersoon een spannend avontuur tijdens de TT-races van Assen beleeft.[598] Daarna volgen *Projekt 722. Het geheim van de Volkswagen*

([1961], Roelofs van Goor)[599] en het sucesvolle oorlogsboek *Het geheim verzet* ([1964], Roelofs van Goor; herdrukt als *Geheim verzet*). Het is een verzetsverhaal uit de Tweede Wereldoorlog waarin twee jongens uit de buurt van Coevorden betrokken raken bij het verzet. De kinderjury in Rotterdam verklaarde in 1964 *Het geheim verzet* tot beste boek van het jaar.

Vervolgens schreef Dubbelboer *Reinder en zijn vrienden. Vier jongens gaan kamperen* ([1966], Kluitman)[600], *Reinder en zijn vrienden in benzine en krenten* (z.j., Kluitman)[601], *Joël en de veenheks* (1976, Westfriesland) en *De verdwenen old-timer* (1976, Kluitman). *Joël en de veenheks* kreeg een Duitse vertaling (*Die Angst wirft lange Schatten*), die met een door de ZDF ingestelde prijs (Preis der Leseraten) werd onderscheiden; ook in Nederland won dit boek twee prijzen.[602] *Joël en de veenheks* is het verhaal van de joodse jongen Joël Meier die door onderduiking weet te ontsnappen aan de nazivervolging. Recensenten waren van mening dat dit boek echter geen literair meesterwerk was. Daarvoor was het taalgebruik te weinig expressief, gebruikte de auteur te veel gemeenplaatsen en was de karakteruitwerking van de personages aan de magere kant.[603] Een aantal van zijn jeugdboeken werd vele malen herdrukt.

Van Dubbelboer verschenen twee streekromans in 1971 bij uitgeverij J.H. Gottmer te Haarlem. Eerst verscheen *Dorp in verzet*. Een boek dat eveneens de verzetstijd tot onderwerp heeft en zich afspeelt in het veengebied van Zuidoost-Drenthe.[604] Dikwijls komen streekromans wegens het formuleachtige karakter van de boeken, het happy end en de eenvoudige verhaallijn in recensies en literaire kritieken er slecht af, maar bij Hans Heyting was een ander geluid te horen.[605] Hij besprak de roman voor de RONO-microfoon en vond het een vakkundig geschreven en gecomponeerd verhaal zonder psychologische diepzinnigheden of literaire mooidoenerij.[606] Een halfjaar later verscheen *Die rooie meid van Staal* (1971, Gottmer), een roman over liefde en standsverschil in een dorp.[607] Hans Heyting nam opnieuw de moeite het werk voor de radio te bespreken en ging nader in op de literaire plaats van de schrijver: "Dubbelboer is geen groot romancier, maar hij kent de grenzen van zijn talent, en blijft daarbinnen."[608]

De Drentstalige verhalen en columns van Dubbelboer verschenen in de *DAC* en de *Emmer Courant*. Ook schreef hij een Drentstalig toneelstuk in drie bedrijven, getiteld "*Um zien tweede vrouw"* ([1967], Mulder). Daarin behandelt hij een traditioneel onderwerp: het hertrouwen van een weduwnaar, waartegen in het dorp veel verzet rijst.[609] Verder schreef hij op verzoek van zijn uitgever *Leer mij ze kennen… de Drenten* (1968, Sijthoff) - een beschrijving van historie, folklore en karakter van Drenthe en de Drenten - en *Drenthe* [z.j.].[610] Als Veendrent kon hij het niet goed hebben dat de veenkoloniale Drent door de Zanddrent, op grond van geschiedenis,

taal en karakter, niet als een 'echte' Drent werd gezien. Naar zijn mening was de veenkoloniale Drent afwijkend: muzikaal, humoristisch, geneigd tot debatteren en het hart op de tong. Ook in het maandblad *Drenthe* schreef Dubbelboer over deze materie, waarin hij de kernachtige uitspraak van een kennis uit de Veenkoloniën aanhaalde: "Jao, wie worrn der bie telt, maor wie worrn der nait bie rekend."[611] In Drentse bloemlezingen werd ook werk van zijn hand opgenomen, bijvoorbeeld *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen) en *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek). Opvallend is dat in de jubileumuitgave *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro), die verscheen ter gelegenheid van het 35-jarige bestaan van *Oeze Volk*, van hem geen pennenvruchten zijn opgenomen. Dubbelboer behoorde immers tot de eerste generatie schrijvers in dit dialecttijdschrift.
Naar de mening van zijn broer Sikko[612] was Dubbelboer de schrijver van het gedicht *Veenkolonie* dat in het maandblad *Drenthe* werd gepubliceerd.[613] Dubbelboer opent zijn bijdrage *Drenten in de Veenkoloniën* aan het maandblad namelijk met dit gedicht[614], maar uit een notitie in zijn persoonlijke archief blijkt dat hij niet de schrijver ervan is.
Dubbelboer was lid van de Vereniging van Letterkundigen en van de Drentse Schrieverskring. Maar van harte ging dat niet, als we de schrijver mogen geloven: "Nee, ik voel me niet zo thuis in schrijverskringen, zoals u die bedoelt. Ach ik ken er wel een paar. Aardige mensen. Maar, 't is geloof ik wel zo, dat zij met mij geen raad weten. En omgekeerd geldt dat ook."[615] Deze opvatting heeft hem er niet van weerhouden in latere jaren bij hem thuis in Westerbork jaarlijks een "tuunveziet" (gastendag) voor de Drentse schrijvers te organiseren. In 1981 werd hij onderscheiden met de Culturele Prijs van Drenthe.[616] Hij overleed op 25 juli 1982 in het ziekenhuis te Assen.[617] Veertien jaar na zijn overlijden werd in de gemeente Odoorn een straat naar hem genoemd.[618]

10.3 Hans Heyting: boeken voor meisjes van dertien

Hans Heyting kreeg op latere leeftijd bekendheid als schrijver van kinderboeken, die door het *Lectuur-repertorium* als "(...) vlotte, pretentieloze ontspanningslectuur voor jongeren" gekenschetst werden.[619] Heytings eerste kinderboek, *De vriendinnen Lottie en Hilde*, verscheen in 1971 bij Kluitman.[620] Hij was jeugdliteratuur gaan schrijven op aanraden van Gerard Nijenhuis en Anne de Vries. Dat deed hij in het Nederlands, maar De Vries' *Kleutervertelboek voor de bijbelse geschiedenis* zou Heyting in 1979 in het Drents (Zudenvelds) vertalen.[621]
Omdat de uitgever aanvankelijk bezwaren had tegen het manuscript van *De vriendinnen Lottie en Hilde*, bewerkte Heyting het: " 't Is met boekenschrijven net als met heel veel andere dingen, je moet eerst de techniek te pakken hebben en weten

wat men van je wil. Ik heb tegen mijn vrouw gezegd, nou weet ik in eens hoe het komt dat er zoveel zoete lectuur verschijnt. 't Is de wil van de uitgever. Nou ja, ik wil niet zeggen dat mijn boek nou zo erg zoet is, maar ik had het toch wel wat pittiger willen hebben", aldus de schrijver.[622] Ook enige dialectpassages moesten er van de uitgever uit gehaald worden; een procedure die Heyting ronduit ontmoedigend vond. Tiny Mulder besprak het boek voor de RONO-microfoon en vond dat de karakteruitbeeldingen zwak waren.[623]

Een jaar later verscheen *Het plan van Sandra* (1972, Kluitman). Hoofdpersoon in dit boek is de elfjarige Sandra die een bazaar organiseert voor de kinderen die in 'Het zonnehuis' worden verpleegd. *De geheimzinnige boerderij* (1974, Westfriesland) vertelt van een leuke vakantie die stadskinderen op het platteland beleven. In hetzelfde jaar verscheen *Liesbeth van de burgemeester* (Westfriesland). Daarna volgde *Meta duikt onder* (1976, Westfriesland).[624] Twee jaar later zag *Om je dood te schamen* (1978, Kosmos) het licht. *Eva en Bert samen alleen* (Kosmos) kwam in 1980 op de markt. In *De overstap* (1982, Kosmos) beschrijft de auteur de belevenissen van een meisje uit de grote stad dat verhuist naar het platteland. Als laatste in de serie kinderboeken verscheen *Esther en het geheim van opa* (1983, Bert Bakker).[625]

Om je dood te schamen (1978) werd door kinderen gejureerd en tot het beste kinderboek van 1979 uitgeroepen.[626] In 1980 kreeg *Eva en Bert samen alleen* dezelfde onderscheiding.[627] Meisjes van 12 tot 15 en de bril van Ina Konings spelen in Heytings jeugdboeken een belangrijke rol.[628] Zijn persoonlijke archief bevat veel fanmail, meestal van brildraagsters van 12 tot 15 jaar, die verklaren dat hun lot draaglijk is doordat ze zich met Ina Konings kunnen identificeren.[629] Velen bezochten hem en zijn vrouw.

Van zijn eerste jeugdboeken heeft Heyting zich later gedistantieerd. Hij vond dat de uitgevers hem te veel beperkingen hadden opgelegd. Pas toen hij bij uitgeverij Kosmos terecht kwam, kon hij vrijer schrijven. Vanaf toen gaan zijn jeugdboeken ook over lichamelijke aspecten. In *Eva en Bert samen alleen* roerde hij zelfs het onderwerp pedofilie aan.[630]

11. 'Een gniflachien van God'. Religie in de Drentse schrieverij

Weinig Drentse schrijvers laten in hun werk hun geloofsleven expliciet naar voren komen. Er is dan ook nauwelijks sprake van een aparte protestantse stroming in de Drentse literatuur. De Drentse literatuur kent ook geen tijdschriften van religieuze signatuur die het middelpunt van een dergelijke beweging kunnen zijn. Maar dat

wil niet zeggen dat God geen rol speelt in de streektaal.
In 1955 zond de RON voor het eerst een 'Drèentse preek' uit vanuit Gieten. Voorganger was de theologiestudent G. Nijenhuis, die de benodigde bijbelteksten zelf in het Drents had vertaald.[631] Nijenhuis is sedertdien menigmaal in het Drents voorgegaan, ook nadat hij naar het westen des lands was verhuisd. Tevens hield hij in die periode Drentstalige meditaties voor het Drents Programma van de inmiddels RONO genaamde omroep. Tussen 1959 en 1967 heeft ook de predikant van Schoonebeek, A. Meijeringh, kerkdiensten in de streektaal geleid. Vertalingen van de liederen kreeg hij via de omroep van regionale schrijvers en zelf vertaalde hij de Schriftgedeelten die hij aan de orde wilde stellen. Kort na de oprichting van *Oeze Volk* publiceerde J. Naarding hierin bijbelfragmenten in Zuidoost-Drents.
Max Douwes werkte van 1965 tot 1970 aan een lokale Zuidoost-Drentse versie van het Nieuwe Testament. Hij raadpleegde daarbij binnen- en buitenlandse bijbelvertalingen. Voor de RONO werd tussen 1966 en 1970 vrijwel wekelijks een aantal verzen uit de 'hertaling' voorgelezen. Geesje Been en Hans Heyting lazen de teksten voor. In 1975 wilde Douwes dit werk laten uitgeven, maar doordat de provincie geen subsidie verstrekte, werd het plan niet uitgevoerd. Wel plaatste *Oeze Volk* van 1980 tot 1983 in afleveringen 'De bliede tieding naor de beschrieving van Marcus' uit Douwes' manuscript.
Dit evangelie had in 1977 ook een groep vertalers, bestaande uit H. Heyting, G.H. Kocks, G. Nijenhuis en K. Sluiter aan het werk gezet. Het resultaat verscheen in 1981 in het Zuidoost-Midden-Drents als *Marcus, een Drentse vertaoling* (Het Drentse Boek).[632] Douwes bracht in 1988 ten slotte zijn *De goeie tieding. Naor de beschrieving van Mattheus* (Kok) in boekvorm uit. In 2007 verscheen *Het neie testament in een hertaoling van Max Douwes* (Het Drentse Boek), dat door Jennie Lambers-Niers en Frits Rosenbaum in de nieuwe spelling van 1987 gezet is.[633]

Een van de eersten die na de oorlog met het thema geloof in poëzie aan het werk gingen, was Johan Hidding. In het midden van de jaren vijftig kwam er een wending in het leven en schrijven van Hidding: hij richtte zich op een breder publiek. Omstreeks 1955 zocht Hidding nieuwe wegen in de literatuur. Opvallend is dat de gelovige Hidding - hij was gereformeerd vrijgemaakt - bijna geen religieus werk in het Drents geschreven heeft. Wel verschenen er Nederlandstalige religieuze gedichten van hem. In 1960 kwam bij J.H. Kok in Kampen de bundel *De koningsdag* uit. Hiddings laatste bundel verscheen in 1974 en was getiteld *Terwijl de merel zingt* (De Vuurbaak). Het is een verzameling Nederlandstalige gedichten die in de loop der jaren in het tijdschrift *De Boerderij* gestaan hebben.

In deze bundel worden dezelfde thema's behandeld als in *De koningsdag*.
Roel Reijntjes debuteerde in 1959 met de gedichtenbundel *De Iegelkaor (*Eerelman). In de afdeling 'Oet het aole Book' staan Drentstalige gedichten over Bijbelse onderwerpen. De vrijzinnige Reijntjes toont hier geen eigen geloofsbeleven of opvattingen over het geloof. Deze gedichten zijn meer algemeen beschrijvende verzen over de geboorte, het sterven en de opstanding van Jezus.
Het Nederlandstalige werk van Janny Alberts-Hofman werd opgenomen in de bundels *Gods glimlach* ([1979], J.H. Kok), *Geef mij uw hand* ([1981], J.H. Kok), *Terug naar de Bron* (1983, J.H. Kok) en *Groeien naar het licht* (1989, J.H. Kok).[634] Deze Nederlandstalige uitgaven zijn sterk religieus getint.
In het gedicht *Paosen* is het verschil tussen de standaardtaal en de streektaal goed waar te nemen. Ook dit is een 'christelijk' gedicht met een duidelijke boodschap, maar de toonzetting is luchtiger. De laatste strofe luidt:

Zoas een kind blief wij toch aaltied hopen
want Paosen is verwachten in de tied…
umdat het dorre holt weer oet giet lopen.
Met Paosen is de bosschup
Het leven overwun de dood.[635]

Over haar geloof heeft ze gezegd: "Dat is de grond onder mijn voeten. Van waaruit ik probeer te lopen. Er verandert veel, maar de basis blijft hetzelfde. Dat is ook wat ik bedoel met die grond. Het is een schok als er een aardbeving komt, maar de grond blijft."[636]

Noten

1 Eerste regels van Jan Naardings gedicht *Oes Moedertaol* in: Hans Heyting (sam.), *Op de gribbelgrab*. Haren 1968, 44.
2 Zie voor studies over HDG: L.G. Oldenbanning, ' 'Drents Genootschap' van Studiekring naar Culturele Raad' in: *Homo res sacra homini*. Assen 1970, 47-53; H. Nijkeuter, *Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956.* Assen 2003, 573-579 (Nijkeuter I) en H. Nijkeuter, 'H.J. Prakke en het Drents Genootschap' in: *NDVA* 117 (2000) 17-23.
3 *NDVA* 54 (1936) 67-69.
4 *Het stiefkind Drenthe*. Assen 1934, 58.
5 Zie voor de Podagristen: Nijkeuter I, 45-80.

6 H.J. Prakke, *Garven van de oogst der laatste jaren (de jaren van de 'Prakkehof')*. Assen 1975, 119.
7 Nijkeuter I, 452.
8 Helaas zijn de stukken hierover uit het archief van HDG verdwenen. Misschien werden ze toch te compromitterend gevonden, want deze herdenking was georganiseerd in samenwerking met de NSB-commissaris van Drenthe en de Duitse toezichthouder, de Beauftragte des Reichskommissars.
9 DA, HDG, inv.nr. 1.
10 Voor een overzicht van leven en werk van Naarding zie verderop in deze studie.
11 Zie: Nijkeuter I, 586-597.
12 Vgl. ook: R.D.[Mulder], 'Prakke en het Drents Genootschap' in: *Drenthe* 22 (1951) november 162-163.
13 *OV* 1 (1957) juni 97.
14 *Drenthe* 19 (1948) augustus 126-127.
15 Zie voor deze brugfunctieauteurs: Nijkeuter I, passim.
16 H. Nijkeuter, *Ben van Eysselsteijn (1898-1973), Drent uit heimwee en verlangen. Een schrijversportret, de receptie van zijn werken en zijn verbondenheid met Drenthe. Voorzien van een bibliografie.* Assen 1996, 86-90.
17 H.J. Prakke, *Drie koningryken in drie dagen; een verkenningstocht in het nabije na-oorlogse Duitsland*. Assen 1948, 12-15. Zie ook: H.J. Prakke, *Garven*. Assen 1975, 106-111. Vgl. ook: Cor Rodenburg, 'Band met Bentheim' in: *Dv/hN* 8.3.2008.
18 H.J. Prakke, *In der Fusspur Dr. Johan Picardts. Die historischen Beziehungen der deutschen Grafschaft Bentheim und die niederländischen Provinz Drenthe und ihre Nachkriegsentwicklung*. Bentheim 1959, 6.
19 Zie voor een verslag: J.N., 'Naar "de Graafschap" ' in: *Drenthe* 21 (1950) oktober 154-156.
20 L.G. Oldenbanning, 'Contacten met de Graafschap Bentheim' in: *Drenthe* 21 (1950) december 197.
21 H.J. Prakke, *Zeventien kolommen. Derde vervolg op mijn 'Garven'*. Roden 1987, 24 en 45.
22 Zie hiervoor: H.J. Prakke, *Bentheimer Grenz-Triptyk*. Bonn 1970.
23 'Duits-Nederlandse cultuurdagen geopend. Prof. H.J. Prakke is ereburger Bentheim' in: *DAC* 6-9-1966.
24 DA, GA Assen, Dossier –1.85613 (Uitwisseling met Bentheim).
25 DA, GA Assen, Dossier –1.85613, brief G. Gosejacob aan Prakke van 13 november 1958. Zie ook: *Nv/hN* 22.9.1958 en *Grafschafter Nachrichten* 22.9.1958.
26 Gerhard Gosejacob, 'Bentheim und seine deutsch-niederländischen Beziehungen' in: *Homo res sacra homini*. Assen 1970, 60.
27 DA, GA Assen, Dossier –1.888 en –1.855.3.
28 'Assen viert 25 jaar jumelage met Bentheim' in: *DAC* 15.10.1984; 'Verständnis mit Kritik' in: *Grafschafter Nachrichten* en '25 Jahre Partnerschaft Bad Bentheim und Assen' in: *Grafschafter Wochenblatt* 17/18.10.1984.
29 Reinhold Wedewen, '50 Jahre Freilichtspiele Bentheim' in: *Jahrbuch des Heimatvereins der Grafschaft Bentheim*. Nordhorn 1977, 194-208.
30 *Grafschafter Nachrichten* 17.8.1961; *Grafschafter Tagespost* 18.8.1961.
31 Zie over hem ook: *ED*, 260.

32 Zie over hem ook: *ED*, 679.
33 'Vijftig jaar stimulering van drentse taal, halve eeuw Drents Genootschap. Oud directeur dr. J.G. van der Bend pionier van Culturele Raad' in: *Drenthe Totaal* 2 (1997) nr. 9, 22-24.
34 'Harm Stol [sic] medewerker voor dialect van het Drents Genootschap' in: *DAC* 22.2.1978.
35 'De Drentse Schrieverskring. Gisteren te Groningen opgericht' in: *Dv/hN* 19.2.1953.
36 G. Wilms in de 'Drènse uutzendink' van 13 februari 1953. Zie ook: ' "De Drentse Schrieverskring" start met enthousiasme' in: *Drenthe* 24 (1953) februari. Vgl. Bart Veenstra, '25 jaor schrieverskring' in: *OV* 22 (1978) maart 33-34 en G. Kuipers, '40 jaor schrieverskring' in: *OV* 37 (1993) juli 110-112.
37 DA, HDG, inv.nr. 10, brief Harm Werners aan de leden van september 1953.
38 Ale Pieter Brouwer werd op 6 september 1916 te Watergraafsmeer geboren. In 1942 vestigde hij zich als boekverkoper in Drachten. Voor de oprichting van de Schrieverskring had hij al gedebuteerd met de bundel *Grijs Geweten* (Leiden 1950) en waren van hem al verzen in verscheidene tijdschriften gepubliceerd. Na de oorlog werd hij journalist bij de *PDAC*, waarvoor hij veel kunstrecensies schreef. Hij overleed op 23 december 1998 te Drachten (Gemeente Smallingerland, brief afdeling Burgerzaken van 11 januari 1999). Zie voor biografische gegevens ook *Drentse Schrieversalmanak 1954* en *1956*.
39 Voor de grote hoeveelheid recensies wordt verwezen naar DLD, Archief Drentse Schrieverskring.
40 '*t S* 3 (z.j.), nr. 1, 29.
41 *Ons Noorden* 20.2.1956.
42 *DAC* 31.5.1975.
43 Zie voor een recensie: *Drenthe* 47 (1975) mei 117.
44 A. Mulder, 'Bi'j en nao de geboorte van "Oeze Volk" ' in: *OV* 30 (1986) oktober 208.
45 *Drenthe* 62 (1991) maart/april 19. (Taal van de interviewer!)
46 DA, Archief Drentse Schrieverskring, brief HDG aan de Schrieverskring van 28 september 1956.
47 'Gedrag van 'sherrydrinkers' en 'welzijnsridders' beu. Drentse Schrieverskring dreigt uit het Genootschap te stappen' in: *Nv/hN* 11.3.1977.
48 'Bestuur van Schrieverskring: 'Drenthe Academie nodig' ' en 'Drenthe Academie wil cultuur gaan bundelen: 'Genootschap vergadert te veel' in: *DGP* 13.2.1985.
49 *Drenthe* 38 (1967) december 185.
50 Zie ook: L. Koops, *Altijd in de buurt. Zestig jaar regionale omroep in Drenthe*. Zuidwolde 2006, 81-82.
51 Nijkeuter I, 760-763.
52 ''t drents programma en oez' volk' in: *OV* 1 (1957) augustus 129.
53 Vgl. ook: G. Wilms, 'Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. Rondom het Hemelriek' in: *Drenthe* 25 (1954) 8-10. Eén schets uit de bundel, getiteld 'De grote reis', werd als vooraankondiging in het maandblad *Drenthe* opgenomen. Zie: *Drenthe* 26 (1955) maart 6-7.
54 Zie over hem ook: L. Koops, *Altijd in de buurt. Zestig jaar regionale omroep in Drenthe*. Zuidwolde 2006, 41-43.
55 *Koppergalerij 1949-2000*. Assen 2000, 17.

56 Joh. Drenthen, ‘Vechter voor regionale omroep stapt voorgoed de ether uit. De knop óm voor Tonny van der Veen’ in: *DAC* 4.12.1976.
57 Zie voor een in memoriam: Lammert Huizing, ‘Tonny van der Veen, verzamelaar Drents talent’ in: *HC* 2.4.2004.
58 Voor uitgebreide biografische informatie wordt verwezen naar Nijkeuter I, 663-667. Zie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 99. In 2008 verscheen van het tijdschrift *Spitwaark* een themanummer gewijd aan Max Douwes. Diverse facetten van zijn leven en zijn schrijverschap worden hierin belicht.
59 Geert Enting, ‘Mans Tierelier lop met zien dweellocht deur Drenthe’ in: *OV* 28 (1984) juli 106-107. Zie ook: Henk Nijkeuter, ‘Max Douwes, schrijver van Mans Tierelierverhalen’ in: *Spitwaark* (2008) nr. 4. december, 27-30.
60 G. Stout, ‘Stoefzaand’ in: *Nv/hN* 23.9.1988.
61 Zie voor radioteksten ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 288.
62 Jan Wierenga, ‘ ’t Neie Testament in Ol’ Domnees kerk’ in: *Dv/hN* 7.4.2007.
63 Lammert Huizing, ‘Max Douwes vooral beroemd door Mans Tierelier’ in: *Drenthe totaal* 3 (1998) mei 42-43.
64 Zie over hem: Lammert Huizing, ‘In memoriam Mr dr Klaas van Dijk (1925-1995)’ in: *Drenthe* 66 (1995) januari/februari 5. Zie voor teksten van verhandelingen, hoorspelen, schetsen en recensies, gehouden voor de RONO: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 9 en 41. Vgl. ook: L. Koops, *Altijd in de buurt. Zestig jaar regionale omroep in Drenthe*. Zuidwolde 2006, 44.
65 Zie voor teksten van dit radioprogramma: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 7.
66 ‘’t drents programma en oez’ volk’ in: *OV* 1 (1957) augustus 129-130.
67 Hitjo Douwe Schuth werd op 23 oktober 1922 in Sellingen geboren. Hij was aanvankelijk werkzaam als ambtenaar bij de gemeenten Westerbork en Assen. Hij overleed op 12 augustus 2008 te Assen. Zie voor een in memoriam: Willem Dekker, ‘Hitjo D. Schuth (1922-2008). De Drentse stem van de RONO is niet meer’ in: *Dv/hN* 18.8.2008.
68 Geesje Hendrika Been werd op 24 maart 1926 te Norg geboren. In 1958 maakte ze haar debuut bij de RONO. Haar eerste rubriek was getiteld *Drenthina* en was speciaal gericht op de Drentse vrouw. Later deed ze ook verslag van evenementen als de TT, de rijwielvierdaagse en het Eelder bloemencorso. Samen met Hitjo D. Schut presenteerde ze ook het Drents Liedjesfestival in De Tamboer in Hoogeveen. De laatste jaren van haar leven woonde ze in verzorgingstehuis De Vijverhof in Assen; daar overleed ze op 7 december 2010. Zie: ‘Drentse radiopionier Geesje Been overleden’ in: *Dv/hN* 9.12.2010.
69 ‘Dialect in drents programma rono’ in: *Drenthe* 46 (1974) februari 27-28.
70 R. Bouwmeester, ‘Echt paar verdwijnt uit het Drentse radioland’ in: *Nv/hN* 20.10.1984 en *Drenthe* 55 (1984) december 192-198. Zie ook: ‘Koninklijke onderscheiding voor Hitjo Schuth. Weer een stem van Drenthe weg bij regionale omroep’ in: *Nv/hN* 20.4.1985.
71 G.H. Kocks, ’50 jaar maandblad Drenthe’ in: *Drenthe* 50 (1979) januari/februari 12.
72 *De Drenten en hun taal*. Assen 1948, 189.
73 G. Kuipers, ‘Drents in ’t Maondblad Drenthe’ in: *Drenthe* 32 (1961) oktober 10-11.
74 Zie voor een recensie: *Drente* 18 (1947) december 111.
75 *NDVA* (1946), 37; (1947), 46.

76 *NDVA* (1950), 23; (1951), 33-35.
77 *NDVA* (1946), 29; (1949), 52.
78 *NDVA* (1956), 149-155; (1959), 68-71.
79 *NDVA* (1946), 49-50; (1954), 51.
80 Zie voor een geschiedenis van het tijdschrift: Nijkeuter I, 623-624.
81 *Drenthe* (1976) december 264. Vgl. ook: A. Mulder, 'Bi'j en nao de geboorte van "Oeze Volk" ' in: *OV* 30 (1986) oktober 208-209.
82 De auteurs van *Drèentse schrieverij* vermelden abusievelijk *Drèentse* i.p.v. *Drentse* (p. 77). Aanvankelijk luidde de ondertitel *Naoberpraot veur alle Drenten*, maar Gerard Nijenhuis stelde voor dat te veranderen in *Naoberpraot veur Drentse lezers.* Nijenhuis had ook een belangrijk aandeel in het bedenken van de rubrieken. Zie: DA, persoonlijk archief G. Kuipers, brief Nijenhuis van 24.9.1956 aan Kuipers.
83 *OV* 1 (1956) maart 49.
84 *OV* 1 (1956) december 1.
85 *Veenkoloniale* 21.12.1956.
86 Jannie Boerema, 'Gerrit Kuipers werken voor de Drentse cultuur. Stilleven met pijp' in: *Drenthe* 63 (1992) oktober 21.
87 'Oeze Volk die komp er wel' in: *Nieuwe Drentse Courant* 28.4.1960.
88 GA Avereest, Archief A. Piel, inv.nr. 11, brief van *Oeze Volk* aan A. Piel van 3.11.1965.
89 GA Avereest, Archief A. Piel, inv.nr. 11, ongedateerde brief L.H. Hadderingh aan A. Piel.
90 Mededeling van Ab Drijver aan mij in een mail van 3.8.2013.
91 Martha Veenstra werd geboren in Beilen, waar haar vader klompenmaker was; ook had hij een ijsfabriekje. Ze volgde enige jaren voortgezet lager onderwijs en bezocht de modevakschool. Na de oorlog werd ze telefoniste bij Van Gorcum. Ze overleed in 2011. Zie voor een in memoriam Jan Wierenga, 'Stuwende kracht achter Oeze Volk' in: *Dv/hN* 8.11.2011.
92 *OV* 10 (1966) december 192.
93 Ab Drijver, 'Kritiek was prikkel om door te gaan' in: *DGP* 8.6.1983.
94 'Oudste Drents-streektaal-blad. 'Het gaat goed met Oeze Volk'' in: *Nv/hN* 19.9.1985. Reeds in het novembernummer van 1984 werd de 4500ste abonnee verwelkomd. Zie: *OV* 28 (1984) november 184.
95 'Culturele prijs Drenthe naar landbouwconsulent en Oeze Volk' in: *Nv/hN* 20.10.1976.
96 'Gedeputeerde Staten negeert advies commissie. Veel kritiek op culturele prijs voor blad 'Oeze Volk' in: *DAC* 21.10.1975.
97 Uitgesproken op 10 november 1976.
98 *HC* 20.9.1976.
99 *Drenthe* 46 (1974) februari 31.
100 In het maart-nummer van 1958 (p. 60-61) werd een eerste boekbespreking geplaatst. Gerrit Kuipers (g.k.) besprak *Het hart vraagt om een tochtgenoot* van Johan Hidding.
101 Zie voor biografische informatie: Nijkeuter I, 675-679; *ED,* 159-160 en *Scheupers,* 2011, 53. Zie voor documentatie: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 91.
102 Zie voor een bespreking: *DAC* 8.12.1976.
103 Zie voor biografische artikelen: 'A. Piel verlaat de dienst der gemeente Avereest' in: *ZC* 31.3.1956 en '80-jarige maakt dagboek van zijn hobby. Historicus A. Piel zou nooit

anders willen' (ongedateerd krantenartikel, aanwezig in GA Hardenberg).

104 GA Avereest, Geboorteakte A. Piel. Hij trouwde met Aaltje Piel (geboren 17 september 1896 te De Wijk. Het echtpaar kreeg drie kinderen. Eén kind overleed op jonge leeftijd, de andere twee veranderden hun achternaam in Elpinga. Zie ook: GA Avereest, Persoonsdossier A. Piel, inv.nr. 2215.

105 GA Avereest, Archief A. Piel, brief Piel aan B en W van Avereest van 2.11.1946.

106 Zie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 384.

107 DLD, brief Piel aan Naarding van 21.12.1947.

108 GA Hardenberg, Geschiedenis van Avereest – opgemaakt door de heer A. Piel, dossiernummers 1 t/m 10.

109 Zie: http://www.hidaba.nl

110 GA Avereest, Overlijdensakte A. Piel.

111 *OV* 21 (1977) april 49.

112 Zie voor biografische artikelen: 'Drentse dialectschrijver Jan Kuiper: 'Soms maakt deze tijd mij angstig' ' in: *Nv/hN* 15.9.1976; H. Hofman, 'De Drentse schriever Jan Kuiper tachtig jaar' in: *Drenthe* 47 (1975) december 288 en H. Hofman, 'Een vraaggesprek met de bekende Drentse dichter-schriever Jan Kuiper uit Assen' in: *De Wegwijzer* 17 (1982) 1-4.

113 Over de geschiedenis van de Beiler Electriciteitscentrale schreef hij onder de titel ''t Nije locht' artikelen voor het *Nieuwsblad voor Beilen.* In het *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen* werden deze bijdragen opnieuw geplaatst (april en september 1998).

114 Zie voor een bespreking: *De Opwekker* (1974) februari 11.

115 Bart Veenstra herdacht hem: 'In memoriam Jan Kuper' in: *OV* 29 (1985) februari 31. Zie ook: 'Drentse schrijver Jan Kuiper (89) overleden' in: *Nv/hN* 5.2.1985.

116 Zoon van August Nikolaas Wind, van beroep fabrieksarbeider, en Eldina Drenthen.

117 Hij schreef een *ao* waar in feite een *ae* klinkt, bijvoorbeeld *waoter* i.p.v. *waeter*. Op die manier paste hij zich aan bij het dialect van Bovensmilde, waar de *ao*-klank naar zijn mening steeds meer werd gebruikt. Zie: H. Hadderingh en Bart Veenstra, *Drents woordenboek.* Schiedam1979, 23.

118 In de *PDAC* vulde hij van 1948 tot en met 1982 de rubriek 'Van de Drentse schrieftaofel'. Zie ook persoonlijk archief J.H. Wind te Utrecht en DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 59.

119 Bart Veenstra herdacht hem: 'In memoriam J.H. Wind' in: *OV* 29 (1985) september 143. Vgl. ook 'Ter naogedachtenis' in: *Oes Kraantien* 39 (1985) oktober 3.

120 Zie voor uitgebreide informatie over haar leven en werk: Nijkeuter I, 633-641. Vgl ook: *ED,* 275. Voor enige manuscripten met bijgaande correspondentie wordt verwezen naar: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 11-12 en 104.

121 *Fragment* (1954) en de gedichten *Septembermiddag* en *Woorden* (1956).

122 *OV* 13 (1969) november 172.

123 De boekbespreking door Anne de Vries werd uitgezonden op 25 maart 1954. Voor de RON besprak Hans Heyting de roman op 10 december 1954. Voor overige recensies wordt verwezen naar: DA, Lijst van handschriften, inv.nr. VII.13.

124 *Drenthe* 25 (1954) november 14.

125 Simon van Wattum, 'Marchien Eising: Rieks' in: *'t S* 1 (1955) juli/augustus 163.

126 Kees Fens. 'Over streekromans' in: *De Volkskrant* 19.9.1972. Vgl. voor een analyse

ook Edo Veenstra: ‘Anatomie van de streekroman’ in: *HP* 8.6.1974.

127 Zie voor een uitgebreide biografische schets: Nijkeuter I, 695-697. Vgl. ook: *ED,* 197-198. Zie voor documentatie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 10 en 97.

128 Zie voor herdenkingsartikelen: *DGP* en *Nv/hN* 3.2.1989; ‘Herman Doedens overleden’ in: *OV* 33 (1989) februari 20. Bart Veenstra besteedde uitvoeriger aandacht aan leven en werk van Doedens in zijn artikel ‘Harm Drent’ in: *Nv/hN* 18.3.1989.

129 Zie voor een biografische schets: Nijkeuter I, 490-491 en 746-750. Vgl. ook: *ED,* 628-629.

130 A. Mulder, ‘Bi’j en nao de geboorte van “Oeze Volk” ’ in: *OV* 30 (1986) oktober 209.

131 GA Norg, Overlijdensakte A. Mulder. Zie voor herdenkingsartikelen: ‘In memoriam Arend Mulder † ’ in: *Drenthe* 63 (1992) januari 38 en ‘Aorend Mulder overleden’ in: *OV* 36 (1992) januari 4. Het eerste artikel vermeldt abusievelijk als overlijdensdatum 15 december.

132 Dat blijkt duidelijk uit zijn vers *De olde jaeger*, waarin hij de droeve mijmeringen van een oude jager weergeeft. *OV* (1959) 1. Ook opgenomen in: Abel Darwinkel, Jan Germs en H. Slot, *Moi. Taalgids Drenthe*. Assen 2005, 76-77.

133 Zie ook: *ED,* 503 en H. Jalvingh (samenstelling), *Een fossien oet de ruuf*. Assen [2004], 46.

134 ‘Roelof Klunder overleden’ in: *HC* 24.10.1997 en ‘Roelf Klunder is niet meer’ in: *OV* 41 (1997) november 214.

135 ‘Zoer en zute’ in: *OV* 30 (1986) februari 32.

136 *Zoer en zute*, 12.

137 Het boek verscheen in een oplage van 1500. Zie: ‘ ‘Een glassien vruchten’ Drentse uitgave voor Radio-Noord medewerkers’ in: *Dv/hN* 16.4.1982.

138 G. Wilms, ‘Geert Smit - Een glassien vruchten’ in: *Drenthe* 53 (1982) september 178.

139 *Roet* 4 (1982) juli 29-30.

140 *Mandielig*, 22.

141 Hij was getrouwd met de Zwitserse Hedy Ida Bietenholz. Zij vertrok na het overlijden van haar man naar haar geboorteland. Op zaterdag 26 juni 1999 werd zij in Odoorn begraven. Zie voor een in memoriam: *OV* 43 (1999) juli 119.

142 J. Weggemans, ‘Ter naogedachtenis an Geert Smit’ in: *OV* 30 (1986) januari 5.

143 Zie voor een biografische schets: Ab Drijver, ‘Asser auteur en milieu-activist Henk Vonk ‘Drentse cultuur moet bewaard blijven’ ’ in: *DGP* 29.12.1989.

144 G.H. Kocks recenseerde het boek in *Drenthe* en noemde het werk “amateuristisch”. Zie: *Drenthe* 48 (1976) maart 41.

145 Bart Veenstra herdacht hem: ‘In memoriam Henk Jan Vonk’ in: *OV* 37 (1993) mei 75.

146 Zie voor een biografische schets: H. Nijkeuter, ‘Degelijk en bescheiden. In memoriam Jan Kuik (1915-2003)’ in *Dv/hN* 8.2.2003. Vgl. ook: *ED,* 525 en *Scheupers* 2011, 73.

147 Ab Drijver, ‘’Toen we arm waren deden we dingen die nu niet meer kunnen’ Jan Kuik maakt zich sterk voor de Drentse taal’ in: *DGP* 17.11.1989.

148 Chris van der Veen, ‘Vertaler Jan Kuik uit Leeuwarden: Toewerken naar standaard-Drents’ in: *Drenthe* 51 (1980) november/december 232-233.

149 Zie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 33.

150 Ibidem.

151 *Drenthe* 58 (1987) oktober 163.
152 Zie voor een bespreking: Gerriet Wilms, 'Dieuwke Winsemius - De Mallemeule, vertaald in het Drents door Jan Kuik' in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19. Vgl. ook: Marscha van Noesel, 'Roman van Dieuwke Winsemius in Drents vertaald' in: *DGP* 20.10.1987 en G. Stout, 'De Mallemolen in Drentse vertaling gemiste kans' in: *Nv/hN* 6.11.1987.
153 Gerard Stout, 'De Mallemolen in Drentse vertaling gemiste kans' in: *Nv/hN* 6.11.1987.
154 Zie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 28 en 34.
155 Het manuscript wordt bewaard in het DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 29. Zie voor commentaar en suggesties van Kuiks broer op het manuscript: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 30.
156 *Drenthe* 62 (1991) januari/februari 24-25. Zie voor reacties van lezers op de roman: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 31.
157 Op het omslag wordt het lidwoord als **'t** geschreven. Zie voor stukken betreffende de uitgave van de roman: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 32.
158 Zie hiervoor: 'Korte samengevatte geschiedenis van Jan Hoving Kuik en Sientje Bartelds' in het persoonlijke archief van Kuik.
159 'Een Drentse 'smok op 't veurheufd' ' in: *Leeuwarder Courant* 1.10.1993. Zie voor een recensie ook: *Beiler Courant* 1.9.1993.
160 Schokland, 'Net iets te melodramatisch. De Mans Hoving Story' in: *Drenthe* 65 (1994) mei 34-35.
161 Zie voor een in memoriam: H. Nijkeuter, 'Degelijk en bescheiden. In memoriam Jan Kuik (1915-2003)' in: *Dv/hN* 8.2.2003 en 'Schriever Jan Kuuk overleden' *OV* 47 (2003) maart 53-54.
162 Zie voor een biografische schets: Sjouke B. Dekker, ' "Ik ben een kortkop. Daardoor komen mijn bedoelingen niet altijd goed over" ' in: *Drenthe* 48 (1976) juni 114-117. Zie ook: M.R. Hilbrandie-Meijer, *101 markante Drenten van de twintigste eeuw*. Z.pl. 2011, 196-197. Zijn persoonlijke archief wordt bewaard in het DA.
163 'Ex-RONO-medewerker Jan Weggemans: Als je niet meer helemaal achter een programma kunt staan, dan moet je stoppen' in: *Nv/hN* 7.8.1970.
164 'Jan Weggemans voor Schrieverskring in het Genootschap' in: *DAC* 27.3.1972.
165 Roelof Hoekman, 'Ik weet best dat ik vaak minder prettig ben overgekomen' in: *Nv/hN* 4.9.1976.
166 Rein van der Sleen, 'Jan Weggemans: on-Drentse super-Drent' in: *Nv/hN* 8.8.1988.
167 'Weggemans bedankt als lid Drents Genootschap' in: *Nv/hN* 17.6.1980.
168 Bijvoorbeeld: Jan Bakker, 'Persoonlijk aanzien en drang naar vernieuwing verdelen de Kring' in: *DGP* 28.1.1983.
169 *Nv/hN* 27.8.1983.
170 Zie ook: Bart Veenstra, 'de leste' in: *Nv/hN* 17.12.1983.
171 DA, Collectie J. Weggemans, brief Weggemans aan de volmachten van de Schrieverskring van 15.10.1983.
172 'Schrijver erkent misbruik van andermans naam' in: *DAC* 7.12.1983. Kolkman benaderde Weggemans ook in een persoonlijk schrijven waarin hij zijn verontschuldigingen aanbood. DA, Collectie J. Weggemans, brief Kolkman aan Weggemans van 28.11.1983.

173 DA, Collectie J. Weggemans, brief Weggemans van 20.2.1984 aan de hoofdredactie van de DGP.
174 DA, Collectie J. Weggemans, brief Weggemans aan de volmachten van de Schrieverskring van 15.10.1983.
175 Bart Veenstra, 'Jan Weggemans ridder' in: *OV* 21 (1977) mei 72.
176 Bart Veenstra, 'Jan Weggemans overleden' in: *OV* 46 (2002) mei 81.
177 Zie voor biografische schetsen: Thomas Vos, 'Hardenbergs voorlichtingsman G. Kuipers: "Ik blijf 'ja-knikken' tegen Drenthe'" in: *Dagblad van het Oosten* 19.8.1967; 'G. Kuipers uit Hardenberg geen vreemde in Drenthe' in: *Dv/hN* 27.1.1975; Jannie Boerema, ´Gerrit Kuipers: werken voor de Drentse cultuur. Stilleven met pijp' in: *Drenthe* 63 (1992) oktober 18-23; Rob ten Have, 'Gerrit Kuipers kan de dag nog wel vol krijgen. Een Drentse duizendpoot' in: *Drentse Courant* 8.5.1999; Nijkeuter I, 705-706, *ED,* 525-526; *Scheupers* 2011, 94 en G.J. de Leeuw, 'Gerrit Kuipers - Drents schrijver' in: *Fragmenten uit de geschiedenis van de voormalige gemeente Westerbork* (2013) nr. 13-4 december, 15-30. Voor zijn persoonlijk archief wordt verwezen naar: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nrs. 339-378.
178 'Voorlichter Hardenberg maakt gebruik van VUT-regeling' in: *Nv/hN* 2.10.1981.
179 Na het overlijden van Jan Naarding in 1963 volgde Kuipers hem op. De rubriek 'Oes Schepertien' bestond uit een korte, gevatte Drentstalige opmerking waarmee werd ingespeeld op de actualiteit. Zie: Gerriet Kupers, '250 x Oes Schepertien' in: *Drenthe* 59 (1988) juni 8.
180 Jan van Kooten, 'Eigenlijk zou dat verhaal niet in de krant moeten' in: *DGP* 7.10.1983.
181 *Drentse schrieversalmanak* 1956, 46-50.
182 Zie voor enige manuscripten: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 35.
183 *Drenthe* 31 (1960) november 15. Naarding recenseerde het werk ook in *OV* 4 (1960) november 168. Zie voor besprekingen ook: *De Noordooster* 3.10.1961 en *EC* 19.11.1961 en Simon van Wattum, 'n Bouk mit Drentse verhoalen' in: *WC* 19.11.1960.
184 Bijvoorbeeld *Hondsrug, heuvels en hunebedden*. Haren 1970; *Drenthe, een verhaal apart*. Meppel 1971; *Zuid-West Drenthe, land van beken, brinken en bossen*. Den Haag 1980; *Oosterhesselen.Toen en nu*. Oosterhesselen 1986; *Langs kerkpaden door Drenthe*. Den Haag 1987; *De omzwervingen van Van Gogh in Drenthe*. Meppel 1990; *Sleen in verleden en heden*. Sleen 1992; *De Dingspilkerk van Sleen*. Sleen 2000.
185 Bijvoorbeeld *Volksleven in het oude Drente*. Den Haag 1976; (sam.) *Oud-Drents boerenleven in beeld*. Gaanderen 1991; *Vroeger Volksleven in 't Zuidenveld.* Sleen 1994; *Vroeger volksleven in Drenthe*. Zuidwolde 1999.
186 *Zo wordt 't zegd en Zo kunj't ok zeggen*. Assen 1982. Zie voor een recensie van het laatste boek: G(erriet) W(ilms), 'Zo wordt 't zegd en zo kunj 't ok zeggen Gerriet Kupers' in: *Drenthe* 54 (1983) maart 36.
187 Kuipers 1978, 10. Zie ook: "Gerrit Kuipers schreef boek Drenthe's erfgoed' in: *Het Dagblad* 20.6.1978; Jan van Noord, ' 'Drente's erfgoed' in: *DAC* 4.7.1978; Bart Veenstra, 'Drenthe's erfgoed' in: *Nv/hN* 16.12.1978.
188 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 28.
189 Zie: *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 11.
190 De recensent van de *DGP* was niet erg enthousiast en schreef: "De korte verhalen zijn niet Kuipers sterkste kant: ze zijn vaak wat voorspelbaar, waardoor de pointe verloren gaat en het slot als een likje mosterd na de maaltijd komt. De gedichtjes die

in deze verzameling een onderdak vonden, ademen merendeels het vertrouwde 'Drents-eigen' sfeertje. Het gaat allemaal erg gemoedelijk, genoeglijk en landelijk toe op Kuipers spitsuur." *DGP* 15.10.1983. Zie ook: 'Vijf nieuwe bundels verrijking Drentse literatuur' in: *HC* 23.9.1983.

191 Jan Bakker, 'Volgend jaar verschijnt succes-roman in het Drents' in: *DGP* 26.11.1983; Riet Diemer, 'In het Drents bidt Bartje niet veur broene bonen' in: *Trouw* 22.5.1984; G.J. Versteeg, 'Vandaag verschijnt Drentse vertaling van "Bartje" ' in: *Nederlands Dagblad* 22.5.1984; Rinus Bouwmeester, 'Drentse Bartje levend monument' in: *DAC* 24.5.1984; 'Eerste exemplaar voor burgemeester Masman. Bartje voortaan ook in het Drents' in: *HC* 25.5.1984 en Theo Geskus, 'Kuipers trots op Dreèntse vertaoling Bartje' in: *Dv/hN* 9.7.2010.
Zie voor een bespreking: G. Wilms, 'Bartje nu 'ien van oes' ' in: *Drenthe* 55 (1984) september 124.

192 *Late blui*, 5. Zie voor besprekingen: Jannie Boerema, 'Gerrit Kuipers: werken voor Drentse cultuur. Stilleven met pijp' in: *Drenthe* 63 (1992) oktober 25. Vgl. ook *OV* (1988) oktober 163 en 'Schrieverij' in: *Dv/hN* 24.11.1988.

193 Ter gelegenheid van zijn veertigjarige dienstjubileum. Zie: *Het Noord-Oosten* 8.10.1976.

194 *Nv/hN* 24.5.1978 en Ger de Vries, 'G. Kuipers krijgt zilveren anjer voor streektaalwerk' in: *Dagblad van het Oosten* 14.6.1978; *DAC* 29.6.1978.

195 'Culturele prijs van Drenthe 1983 voor Gerrit Kuipers' in: *Drenthe* 54 (1983) november 208. Zie ook: *MC* 7.10.1983 en *DGP* 9.11.1983. Zie voor de toelichting op de prijs: L. Huizing, 'Culturele pries veur Gerrit Kuipers' in: *OV* 27 (1983) november 178-180.

196 De presentatie vond plaats op 9 november te Zuidwolde.

197 Zie: *de Taolkraant* (2008) oktober 2 en Klaas Koops, 'Priezen(s)weerdig' in: *OV* 52 (2008) november/december 5.

198 Jannigje Frederika Egberdina Kuipers-Ruiter (geboren in 1922) overleed op 20 februari 2011 te Meppel.

199 Abel Darwinkel, 'Nestor Drentse Schrievers overleden' in: *Dv/hN* 4.5.2011; Lammert Huizing, 'In memoriam. Gerrit Kuipers, de nestor van de Drentse schrieverij (1918-2011)' in: *HC* 6.5.2011 en Marinus Aalderink, 'In Memoriam: Gerrit Kuipers' in: *Oes eigen streek* 14 (2011) juni 5-6. Zijn persoonlijke archief wordt bewaard bij het DA te Assen.

200 Zie voor biografische gegevens: *Een Asser jongen vertelt*, passim. Voor biografische artikelen: W.J. Eelssema, 'Hans Seidel als schrijver' in: *De Nieuwe Damster* 10.12.1965; 'Hans Seidel maakt van familieonderzoek hobby' in: *PDAC* 20.1.1968; 'Mini-babbel' in: *De Eemsmond* 16.12.1977.

201 Zie ook: 'Oud-politieman Seidel schrijft boek. Een Asser jongen die bijna alles kan' in: *DGP* 13.4.1984 en Peter Homan, 'Schrijver 'Een Asser jongen vertelt': 'Boek gaat over het gewone volk' ' in: *DAC* 19.10.1984.

202 'Politieman Hans Seidel uit Steendam schreef in tien jaar historisch genealogisch standaardwerk, 900 pagina's' in: *DAC* 7.11.1970.

203 Zie voor een recensie: *Drenthe* 48 (1976) juni 123.

204 W.J. Eelssema, 'Hans Seidel als dichter' in: *De Nieuwe Damster* 17.12.1965.

205 W.J. Eelsema, 'Kunst aan Schildmeer´ in: *De Eemsbode* 15.7.1964; 'Wachtmeester Seidel zit in de kunst' in: *Het Noorden* 22.1.1966; 'Op handwerktentoonstelling in Winschoten. Hans Seidel uit Steendam: politieman en duizendkunstenaar' in:

Winschoter Courant 28.4.1966; 'Weekpraot' in: *De Eemsbode* 1.6.1983.

206 'Oud-Assenaar Hans Seidel overleden' in: *DGP* 29.2.2000; Bart Veenstra, 'Hans Seidel overleden' in: *OV* 44 (2000) maart 52.

207 Zie voor biografische informatie: Jan Westera 'Schrieverij' in: *Nv/hN* mei 1990 en 'Alles wat ik schrieve is waor gebeurd, offe…had het kunnen wezen' in: *Siepelnieuws* 4.9.1990.

208 Henny Kuijer, 'Harm Boer doet meer. Leesmoeder in het Drents' in: *Nv/hN* 21.5.1987.

209 Zie: 'Eerste bundel Harm Boer voor Bonnie Veendorp' in: *HC* 16.11.1987. Vgl. ook: ''Nao melkenstied' eerste boek van Harm Boer' in: *Nv/hN* 29.10.1987 en 'Eerste bundel van Harm Boer uitgegeven' in: *MC* 13.11.1987.

210 'Nao melkenstied' in: *OV* 12 (1987) december 202.

211 'Tweede boekwerkje van Harm Boer gepresenteerd' in: *MC* 15.11.1991 en 'Geboorte van "Van Onder de Linden" ' in: *Siepelnieuws* 19.11.1991.

212 Zie ook 'Ofscheid van Haarm en Geertina Boer' in: *OV* 39 (1995) april 68-69.

213 'Lege stee deur verscheiden van Harm Boer (1920-1995)' in: *Drenthe* 66 (1995) mei 15. Zie ook: 'Ofscheid van Haarm en Geertina Boer' in: *OV* 39 (1995) april 68-69; 'Harm Boer en echtgenote verongelukt' in: *Nv/hN* 3.4.1995 en 'Dichter Harm Boer laat een lege plek achter in Drenthe' in: *DGP* 4.4.1995.

214 'Bundel met nagelaten werk in Drents van Harm Boer' in: *HC* 30.10.1998 en 'Laatste werken Harm Boer verschijnen in boekvorm' in: *DGP* 28.11.1997.

215 Zie voor biografische artikelen: 'Schrijfster-cabaretière 25 jaar op toneel. Week dag tekort voor Ali Brals' in: *DAC* 3.12.1982 en L. Venema, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 27.7.1989. Zie ook: *ED*, 133-134. Voor documentatie wordt verwezen naar DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nrs 280-282.

216 DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 282.

217 Bijvoorbeeld *Nu is 't zover*, geschreven ter gelegenheid van de opening van het ontmoetingsscentrum De Brinkhof in februari 1974.

218 Zie voor een bespreking: G. Nijenhuis, 'Ali Brals-Luinge: En toen, en toen…' in: *Drenthe* 47 (1975) december 290.

219 'Nieuwe bundel vertelsels van Ali Brals-Luinge' in: *DAC* 25.11.1977.

220 Deze bundel droeg ze in het bijzonder op aan de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen.

221 *Nv/hN* 27.7.1989.

222 'Alie Brals-Luinge overleden' in: *Dv/hN* 17.11.2009. Zie ook: Harm Soegies, 'Ali Brals-Luinge, veurvechtster veur Drèentse Taol, oet de tied kommen' in: *Norger Courant* 24.11.2009, Abel Darwinkel, 'Wij wordt stil, slaot de ogen terneer' in: *Dv/hN* 1.12.2009 en 'In memoriam Ali Brals-Luinge (Grol 1920- Assen 2009)' in: *de Taolkraant* (2009) december, 2.

223 Zie voor biografische gegevens: Piter Bergstra, 'Bart Veenstra, de Drentste Drent van Drenthe: 'We zitten hier niet in plaggenhutten' in: *Nv/hN* 19.2.1986; Gert Klooster, *Drents Groningse Profielschetsen.* Assen 1988, 15-21; *DS*, 78-79, 103-104; M.R. Hilbrandie-Meijer, *101 markante Drenten van de twintigste eeuw*. Z.pl. 2001, 185 en Jent Hadderingh, *Bart Veenstra. Een leven tussen pen en papier*. Z.pl. 2004.

224 Simon van Wattum, ' 'Ik ben een echte zand-Drent, het is echt Drents wat ik schrijf' in: *N/v/hN* 21.2.1981.

225 M. Möring, *Het verdriet van Drenthe*. Z.pl. 1996, 13.

226 *Nv/hN* 8.3.1976.
227 Ab Drijver, 'Schrijver Bart Veenstra uit Gasselternijveen 'met pensioen' ' in: *DGP* 15.3.1986.
228 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 30.5.1991.
229 Veenstra schreef in 25 jaar ruim 1200 korte verhalen voor het *Nv/hN*. *Oet een zulvern bestek* bestaat uit 62 verhalen.
230 *HC* 30.1.1981.
231 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 37.
232 *Mandielig* 52.
233 *Drenthe* 62 (1991) juli/augustus 7-8. Zie over het gedicht ook: H. Nijkeuter, 'Verkeerd gebrek van Bart Veenstra' in: *de Taolkraant* (2005) december 12.
234 *Drenthe* 62 (1991) maart/april 9.
235 *Drenthe* 53 (1982) juli/augustus 145.
236 Zie: *DGP* 3.3.1983.
237 'Opstand in Kabouterland. Bart Veenstra schreef jeugdmusical over zure regen in het Drents' in: *HC* 10.2.1987.
238 *Nv/hN* 25.7.1981.
239 Schotballen zijn samengebonden korenhalmen, die achtergebleven waren op de akker en bijeengeharkt werden.
240 Het omslag laat een deel van een boerderij zien. Het is getekend naar de Saksische boerderij De Prakkehof te Meppen, jarenlang de residentie van H.J. Prakke. Ook verschenen als *Geluk bij de zondagsboeren* ([1984], Westfriesland te Hoorn).
241 Geert Enting, 'Bart Veenstra presenteert nei bowk' in: *OV* 29 (1985) februari 29-30.
242 *Nv/hN* 7.6.1985. Vgl. voor een recensie ook: G. Wilms in: *Drenthe* 56 (1985) mei 79.
243 'Boek Bart Veenstra over isolement kankerpatiënt' in: *Nv/hN* 29.4.1984; ''Als je kanker hebt wordt er afstand van je genomen' in: *Nv/hN* 20.7.1985; Ab Drijver, 'Bart Veenstra beschrijft eigen ervaringen als kankerpatiënt' in: *DGP* 29.7.1985; L. Huizing, 'Bart Veenstra: De man die de moed had. Aangrijpend verslag van genezen kankerpatiënt' in: *HC* 5.8.1985; 'De man die de moed had' in: *Week in week uit* 7.8.1985. Zie voor een recensie: Gerriet Wilms, 'De man die de moed had, ervaringen van een kankerpatiënt, Bart Veenstra' in: *Drenthe* 56 (1985) oktober 154.
244 Zie voor een bespreking: *Nieuwsbode* 14.7.1988.
245 Voor een bespreking wordt verwezen naar: Ab Drijver, 'Bart Veenstra begint aan documentaire maar schrijft roman: 'Wie ben ik dat ik nog zou mogen oordelen' ' in: *DGP* 29.6.1990.
246 Tjaart Imbos, 'Bart zien neiste boek: "Het blauwe dorp" in: *OV* 45 (2001) juni 95-96.
247 Bart Veenstra, ' 'n Drents woordenboek´ in: *Nv/hN* 31.3.1979; Marscha van Noesel, 'Verzamelen van Drentse woorden zonder einde' in: *DGP* 29.5.1979; Joh. Drenthen, 'Vader en zoon Hadderingh klaar met woordenboek. Drenthe heeft nu ook zelf een 'Koenen' ' in: *DGP* 31.12.1979. Zie voor een bespreking: J.B. Berns, 'Drents Woordenboek' in: *Drenthe* 50 (1979) december 263-264. Roel Reijntjes schreef t.g.v. het verschijnen van het naslagwerk de rijmprent *Het Drents Woordenboek 31 mei 1979*. Zie ook: Henk Nijkeuter, 'De Hadderinghs' in: *Dv/hN* 18.5. 2010.
248 *DAC* 29.3.1979 en 1.6.1979.
249 'Goud voor Drentse schrijvers' in: *HC* 27.4.1979.
250 Zie: 'Drentse Culturele Prijs voor Veenstra en Derksen' in: *Nv/hN* 22.8.1986; 'Culturele

prijs voor Bart Veenstra' in: *De Koerier* 27.8.1986 en 'Culturele prijzen 1986' in: *Drenthe* 57 (1986) november 191.

251 'Bart Veenstra: Drenthe kan niet zonder zijn oudere schrijvers' in: *MC* 12.11.1986.

252 Zie voor herdenkingsartikelen: Piter Bergstra, 'L.H. Hadderingh/ Bart Veenstra (1921-2005). Een volksschrijver en een veelschrijver' in: *Dv/hN* 18.5.2005; L. Huizing, 'In memoriam: Bart Veenstra (84): Een leven tussen pen en papier' in: *HC* 19.10.2005; Rinus Hulst, 'Bart Veenstra gecremeerd: de lijster zwijgt, het geluid blijft klinken' in: *Dv/hN* 20.10.2005 en 'In memoriam Lambertus Hadderingh. Bart Veenstra hef 't er toou daon' in: *de Taolkraant* (2005) december 3.

253 Biografische gegevens ontleend aan een brief van Timmerman van september 2004 aan mij.

254 *OV* 42 (1998) juni 352.

255 Zie voor een kort in memoriam: *Schoonebeker Echo* 17.7.2007, 3.

256 Zie voor biografische gegevens: huso, 'Drentse schrievers in profiel 2. Bonnie Veendorp fijne karakterstukjes verrijking van Drentse literatuur' in: *DAC* 15.9.1978 en Jan Veenstra, 'Bonnie Veendorp' in: *Praoten over schrieven. Cursus aover Drentse literatuur, spelling en woordkennis*. Zuidwolde 1987 en Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 27.2.1992. Zie ook: *Scheupers* 2011, 111.

257 Zie voor teksten: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 57. In latere uitzendingen werd de ondertitel weggelaten.

258 *DAC* 18.7.1978.

259 Zie voor recensies: *DGP* 15.10.1983. Zie ook: 'Vijf nieuwe bundels verrijking Drentse literatuur' in: *HC* 23.9.1983.

260 H. Nijkeuter, 'Bonnie Veendorp †' in: *Dv/hN* 11.3.2014. Zie ook: *Maandewark/Oeze Volk* 58 (2014) mei-juni, 8.

261 Zie voor een biografisch portret: Nijkeuter I, 581-582. Zie ook *ED*, 1030-1031 en *Scheupers* 2011, 122. Vgl. ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 221.

262 Zie: *De Drentse kopper-galerij*. Assen 1977. Zie ook: *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 19.

263 Cor Rodenburg, 'Harm Westebring, een pure Drent' in: *Nv/hN* 18.3.1993.

264 Jan Tissing (1940-2006) was aanvankelijk onderwijzer in Echten, hoofd van de school in Stuifzand en Zuidwolde. Van 1979 tot 1987 was hij didactisch medewerker bij de Schooladvies- en -begeleidingsdienst Drenthe (SABD). In die functie schreef hij mee aan een topografiemethode en twee leesmethodes voor het basisonderwijs. Jan Tissing genoot vooral bekendheid als voorvechter van het Drents. Van 1987 tot 1999 was hij werkzaam bij het Project Drentse Taol. In die functie ontwikkelde hij de door Stichting Drentse Taol nog steeds gebruikte Drenthecursussen. Hij leidde docenten Drents op, hij stelde drie Drentse lespakketten samen voor het basisonderwijs en hij maakte een WP-spellingcontrole Drents voor tekstverwerkers. Tevens was hij voorzitter van de Federatie SONT (streektaalorganisaties in het Nedersaksisch Taalgebied). Jan Tissing liet geen mogelijkheid onbenut het Drents te promoten. Hij gaf talloze lezingen in het Drents van Ruinen, zijn moedertaal. Hij presenteerde *Strunen in 't vrije veld* in het programma *Mandielig* van Marga Kool bij Radio Noord en *Wij leest veur* en *Rondum taol* voor Radio Drenthe. Verder werkte hij mee aan *Poëzie van hunebedden*; *een cultuurhistorische benadering* (1996) en hij was auteur van enkele artikelen over

Drentse schrijvers in het maandblad *Drenthe*.

265 Geert Hendrik Kocks (1936-2003) heeft grote bekendheid gekregen als samensteller van het *Woordenboek van de Drentse Dialecten*. Ook heeft hij een aantal publicaties over het Drents en de Drentse geschiedenis op zijn naam staan. Hij was een van de grondleggers van de officiële spelling van het Drents, zoals die voor het eerst werd voorgesteld in 1983 en in 1987 door de Drentse provinciale staten geautoriseerd werd. Geert Kocks werd geboren op 15 december 1936 in het Zuidoost-Drentse Barger Oosterveld. Hij haalde zijn gymnasiumdiploma aan het Aartsbisschoppelijk Klein Seminarie in Apeldoorn, en studeerde germanistiek aan de Rijksuniversiteit van Groningen, met de bijvakken Nedersaksische taal- en letterkunde en geschiedenis van de Middeleeuwen. Aanvankelijk was hij leraar te Emmen en in 1966-1969 was hij lektor voor Nederlands in Göttingen. In 1969 werd hij wetenschappelijk medewerker aan het Nedersaksisch Instituut der Rijksuniversiteit te Groningen. Hij hield zich vooral bezig met de studie en lexicale beschrijving van het Drents, en gaf o.m. colleges Middelnederduits.

266 Zie voor herdenkingsartikelen: 'Oeze Volk-voorzitter G. Enting overleden' in: *Dv/hN* 28.6.2006; Jan Germs, 'In memoriam Geert Enting 1947-2006. Bie 't overlieden van Geert Enting, kenner van 't Drèents' in: *Dv/hN* 30.6.2006 en Jan Germs, 'Geert Enting overleden' in: *De Schakel* 5.7.2006.

267 Zie: *OV* 20 (1977) februari 23.

268 De bundel verscheen in de literaire reeks Horizon-Taal en staat als nummer vier geregistreerd op de omslagen van de voorgaande en nog volgende uitgaven, maar werd als nummer vijf gepresenteerd.

269 *Roet* 5 (1983) juli 34.

270 *Drenthe* 54 (1983) september 159.

271 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 52.

272 Zie voor een biografische schets: Nijkeuter I, 679-682. Vgl. ook: *ED*, 132-133 en *Scheupers* 2011, 54. Zie voor documentatie: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 84.

273 GA Vries, Geboorteakte L. Braaksma. Enkele bronnen noemen abusievelijk als geboortemaand *september* in plaats van augustus. Zie hiervoor: A.J. Scholte, 'In memoriam Lammert Braaksma' in: *NDVA* (1964), 27-32 en G. Kuipers, *Drente's erfgoed*. Hoogeveen 1978, 29.

274 Zie: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 5.

275 A.J. Scholte, 'In memoriam Lammert Braaksma' in: *NDVA* (1964), 30.

276 In *Drenthe* 20 (1949) augustus 120-121 werd van Braaksma al een gedicht over hetzelfde onderwerp, getiteld *De Lebbepaol*, opgenomen.

277 *NDVA* (1958), 113-129.

278 *NDVA* (1958), 113.

279 In 1948 was HDG van plan vier dialectgedichten van Braaksma bij Van Gorcum uit te geven, maar gerealiseerd is dit niet. De reden of oorzaak is niet meer te geven. Zie: DA, HDG, inv.nr. 5, brief HDG aan Braaksma van 4.10.1948.

280 *NDVA* (1964), 30.

281 Zie voor recensies: Gerard Stout, 'Aovendlicht' in: *Nv/hN* 22.2.1991 en Ab Drijver, 'Gedichtenbundel postuum eerbetoon aan Drentstalige dichter Lammert Braaksma. Aovendlicht wekt olde landschap tot leven' in: *DGP* 22.3.1991.

282 Voor herdenkingsartikelen wordt verwezen naar: 'Na ongeluk L. Braaksma overleden' in: *NDC* 5.11.1963; 'De heer L. Braaksma overleden' in: *PDAC* 5.11.1963 en A.J. Scholte, 'In memoriam Lammert Braaksma' in: *NDVA* (1964), 27-32.

283 Zie over hem: J. Naarding, 'Jan Boer, dichter van Groningerland' in: *Taal en Tongval* (1956), 144-148; T. van der Meulen, 'Jan Boer, Groninger dichter' in: *Nv/hN* 4.5.1973; D. Schorren, *Het grasgroene Groningen: over de dichter en schrijver Jan Boer (1899-1983)*. Bedum 2000 en Nijkeuter I, 584-585. Vgl. ook: *GE* 108-109.

284 Het pseudoniem ontleende Jan Boer aan een leerlinge van de Rijkskweekschool te Meppel met wie hij een relatie had. Waarschijnlijk heeft zij hem bij het schrijven in het Drents geholpen. Zie: D. Schorren, *Het grasgroene Groningen: over de dichter en schrijver Jan Boer (1899-1983)*. Bedum 2000, passim.

285 G. Wilms, 'Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. III Nogmaals Maaike, de onbekende' in: *Drenthe* 23 (1952) november 164-166.

286 *Drenthe* 26 (1955) september 10. Vgl. ook: H. Werners, 'Maaike: Streng Bloedkralen' in: '*t Swieniegeltje* 2 (1956) januari/februari 30 en G. Wilms, 'Maaike, vogel van verlangen' in: *Drenthe* 27 (1956) februari 10.

287 G. Wilms,'Is de dichteres Maaike .... Jan Boer?' in: '*t Swieniegeltje* 2 (1956) juli/augustus 97-101. Jan Boer reageerde in hetzelfde nummer met een 'Naschrift'.

288 H. Drent, 'Jan Boer en Maaike' in: *Drenthe* 27 (1956) december 13.

289 Zie D. Schorren, *Het grasgroene Groningen: over de dichter en schrijver Jan Boer (1899-1983).* Bedum 2000, 129.

290 Zie voor een biografisch overzicht Nijkeuter I, 326-328; 498-504 en 621-627. Vgl. ook *ED*, 637-638, *Scheupers* 2011, 60. Zie voorts: H.J. Prakke, 'Levensbericht van Dr. J. Naarding (1903-1963)' (met bibliografie door Bote de Boer) in: *NDVA* (1964) 7-21.

291 Ook opgenomen in: *Dååd en drööm*, 40-65.

292 *De Drentse kopper-galerij*. Assen 1977. Naarding schreef ook de tekst voor de koppermaandagprent van 1950. Zie: *Koppergalerij 1949-2000*. Assen 2000, 12.

293 G. Kuipers, 'De Vosbargenspelling en 'Daod en Dreum' nogal wat rambulie' in: *Drenthe* 38 (1967) maart/april 85. Vgl. ook 'Voor en tegen de Vosbergenspelling. Rumoer om Naardings gedichtenbundel' in: *DAC* 16.3.1967; 'Deining in Drenthe: onderonsje. Naarding schreef zelf Vosbergenspelling. Drentse verwarring over dialect en literatuur' in: *WC* 18.3.1967 en 'Simon van Wattum versus Bart Veenstra' in: *Nv/hN* 18.3.1967. K. Heeroma vatte de discussie voor de RONO-microfoon nog eens samen in een uitzending van het programma 'Literair kwartier' van 4 februari 1968.Voor recensies wordt verwezen naar: H. Entjes, 'Drents boek in Sasland Riege. Literaire nalatenschap van dr. Jan Naarding. 'Daod en dreum' van bijzonder dichter' in: *WC* 28.1.1967; Bart Veenstra, 'Naarding's werk in Vosbergen-spelling' in: *Nv/hN* 1.3.1967; H. Doedens, 'Schrijvers en hun werk. Daod en dreum' in: *DV* 26.2.1967 en G. Kuipers, ' 'Daod en dreum'- een bundel met wark van Jan Naarding' in: *Drenthe* 38 (1967) maart/april 60-61. Hans Heyting besprak de bundel voor de RONO in het programma 'Literair kwartier' op 23 mei 1967.

294 *Ten geleide*, 6.

295 Vgl. H. Scholtmeijer, 'Het dichterschap van Jan Naarding' in: *DMB* 48 (1996), 41.

296 Zie voor de tekst van de bespreking: DLD, Archief Hans Heyting.

297 Zie ook *Drenthe* 40 (1969) oktober 170.

298 *Verantwoording*, 7.
299 'Naarding geeerd [sic] op schrieversnommedag' in: *DAC* 14.5.1969.
300 Uitgezonden in het programma 'Literair leven' van 31 augustus 1969. Zie voor de tekst van de bespreking: DLD, Archief Hans Heyting. M. Hadderingh-Veenstra kondigde de bundel aan in *OV* 13 (1969) mei 73-74.
301 H. Doedens, 'Schrijvers en hun werk. Uit Jan Naardings bloemtuintje' in: *DV* 2.10.1969.
302 DA, Persoonlijk archief G. Kuipers.
303 *Drenthe* 24 (1953), 7-10.
304 G. Nijenhuis, ' 'n Dreumer oet Sleen; over de poëzie van Jan Naarding' in: M. Kool (e.a.), *Praoten aover schrieven. Cursus aover Drentse literatuur, spelling en woordkennis*. Zuidwolde 1988, 33-38.
305 *DS*, 68. De auteurs delen verder mee, dat Naarding " 'n koppelie verhaolen en zu'n dartig gedichten" geschreven heeft (p. 68). In werkelijkheid zijn het er bijna zestig.
306 Vgl. ook: Scholtmeijer 1996, 51.
307 Ibidem, 56.
308 Zie voor uitgebreide informatie: Nijkeuter I, 700-702. Zie ook: *ED*, 838-839, *Scheupers* 2011, 68 en Lammert Huizing, 'Bart van Oosteringh' in: *Dv/hN* 19.6.2012.
309 Zie voor een recensie: G. Nijenhuis, 'Blossems en stamppot sniebonen' in: *Roet* 5 (1983) juli 33-34.
310 Zie voor een biografische schets: Nijkeuter I, 703-705 en DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 144. Vgl. ook *ED*, 514 en *Scheupers* 2011, 71.
311 'Verantwoording' in: *Mandielig*, 8.
312 Gerriet Wilms, 'Harm Koops Drent in de Vrömde, verzamelde gedichten' in: *Drenthe* 54 (1983) november 211-212. Vgl. ook Schokland, 'Wat is dat toch, wat oes zo met 't aole laand verbindt?' in: *Drenthe* 61 (1990) april/mei 25-26.
313 Deze paragraaf is een (lichte) bewerking van H. Nijkeuter, Een 'halfsleten dichter'. Leven en werk van Hans Heyting (1918-1992) in: *De dichter en de wichter. Verzamelde gedichten van Hans Heyting.* Zuidwolde 2005, 18-45. Zie voor een uitvoerige biografische schets: Nijkeuter I, 651-663. Vgl. ook: *DS*, 119-130, *ED,* 403-404 en *Scheupers* 2011, 81. Voor documentatie wordt ook verwezen naar: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 120.
314 GA Midden-Drenthe, Geboorteakte Johannes Heijting. Zijn ouders waren Jakob Heijting en Jantje Wanningen.
315 Dat waren Lammigje (16 mei 1921), Janna (22 mei 1928) en Roelofje (21 februari 1929). (GA Midden-Drenthe, Gezinskaart Heijting).
316 In 1936 verhuisden Hans en zijn moeder naar de Hijkerweg in Beilen. Zij woonden daar in een dubbele barakwoning. Hans betrok het ene deel en zijn moeder het andere. Vriendelijke mededeling van archivaris A. Troost van de gemeente Midden-Drenthe.
317 G. Nijenhuis, 'Hans Heyting 28 september 1996. De thoeskomst van de vrömde vogel' in: *Drenthe totaal* 1 (1996), nr. 12, 28.
318 Jan Wierenga, 'Hans Heyting; verslonden naar kinderen kijken en luisteren….' in: *Nv/hN* 9.7.1988.
319 Ab Drijver, 'Hans Heyting presenteert tiende kinderboek en derde dichtbundel' in: *DAC* 25.6.1983.

320 Jakob Heijting overleed op 9 december 1929 (GA Midden-Drenthe, Overlijdensakte).
321 L. Huizing, 'Drentse dichter Hans Heijting: Niet de minste animo meer um te schrieven. Dichten veur mij meer vechten as speulen mit de taol' in: *Drenthe* 62 (1991) november/december 8. Dit is de taal van Huizing, niet van Heijting.
322 'De mooie kaomer', 29 december 1991.
323 L. Huizing, 'Drentse dichter Hans Heijting: Niet de minste animo meer um te schrieven. Dichten veur mij meer vechten as speulen mit de taol' in: *Drenthe* 62 (1991) november/december 9.
324 'De mooie kaomer', 29 december 1991.
325 Bert Nijmeijer, *Heyboer. Een biografische speurtocht.* Amsterdam 2012, 37-41.
326 Jan Bakker, 'Van Gogh's geest bracht schilder Ton Heyboer naar Drenthe. Schrijver Hans Heijting blikt terug' in: *Nv/hN* 19.1.1990.
327 Zie Frans van der Veen, *Vijftig jaar Drents Schildersgenootschap*. Zuidwolde 2005, 28-29.
328 Frans van der Veen, *Vijftig jaar Drents Schildersgenootschap*. Zuidwolde 2005, 30.
329 Rzd., 'De Drentse Schilders' in: *Drenthe* 19 (1948) september 142.
330 Vgl. Frans van der Veen, *Vijftig jaar Drents Schildersgenootschap*. Zuidwolde 2005, 31.
331 Heyting heeft ook een atelier gehad in de garage van de voormalige burgemeesters-woning van Borger, die bij de bevrijding in brand was gevlogen. Omstreeks 1956 woonde hij met zijn vrouw in het oude postkantoor van Borger. Zie: *DNO* 3.11.1956.
332 Vgl. ook: P. Brood, *Nieuw Drents repertorium*. Deel I. Assen 1984, passim.
333 'Het culturele leven in Drenthe' in: *PDAC* 20.3.1954.
334 H. Nijkeuter, 'Erica (1945-1947)' in: *Dv/hN* 22.6.2010.
335 *Drenthe* 62 (1991) november/december 10. "Mit" is niet Heyting's taal.
336 Dit programma was een hoorspelserie, gewijd aan verdienstelijke Drenten uit het verleden. Voor namen en biografisch materiaal benaderde Heyting HDG. Zie: DA, HDG, inv.nr. 10, brief Heyting aan het bestuur van september 1953.
337 Een aantal teksten wordt (niet compleet) bewaard in het archief van RTV Drenthe.
338 De start was op 25 februari 1984. De stemmen waren van Jantje Rosing-Oudman, Gezinus Smeenge, Lieke Verhoeff en John van der Broek. Zie: Archief RTV Drenthe.
339 Een typoscript wordt bewaard bij Huus van de Taol te Beilen.
340 'Radio Noord van start. 'Eigen omroep' voor Drenthe en Groningen' in: *DAC* 2.11.1977.
341 *OV* 10 (1966) december 192.
342 *Koppergalerij 1949-2000*. Assen 2000, 16.
343 Zie voor een korte bespreking: *OV* 17 (1973) april 57.
344 Zie voor biografische informatie: Nijkeuter I, 682-685. Voorts: Jan Bakker, 'Stoeien met de taal: De hartstocht van Peter van der Velde' in: *DGP* 5.2.1983; P.A.J. de Groot, 'Peter en Alke van der Velde: een paar apart…' in: *Nv/hN* 15.3.1984; Henk Hadderingh, 'Peter van 't Noordenveld' in: *Drentse Boekenweekkrant* (1985) 15; Sjouke B. Dekker, 'Peter van der Velde over mout- en wilwaark: "Mijn doel is te laten zien dat je alles met dialekt kunt doen" ' in: *Drenthe* 57 (1986) mei 72-76; Albert Haar, 'Potlood en papier; Peter van der Velde 50 jaar aktief as streektaalschriever' in: *Drenthe* 62 (1991) maart/april 18-22; *DS*, 114-118; J. Boerema, 'In gesprek met…Peter van der Velde' in: *de Taolkraant* 3 (1998) juni 6-7; *ED*, 948-949 en H. Nijkeuter, 'Inleiding' in: Peter van der Velde, *Trekwaark. Verzaomelde gedichten*. Groningen 2013, 5-7. Zoon Willem van der

Velde heeft in 2013 een website gemaakt over zijn vader: www.petervandervelde.nl.

345 Zijn moeder was Drentse, vader Groninger.

346 In 2013 werd tijdens de nieuwjaarsvisite van de historische vereniging in Roden door 'nieuwe' Bekketrekkers in de geest van de oude groep een ouderwetse show opgevoerd. Zie: "Nostalgische reis naar de Bekketrekker' in: *Dv/hN* 12.1.2013.

347 *Drente* 20 (1949) december 181. Ook opgenomen in: *Wilwaark* 1986, 14.

348 Ab Drijver, 'Peter van der Velde over schrijverij in de streektaal: 'Ik lees zelden iets echts moois' ' in: *DGP* 20.10.1989. Vgl. ook: *Nv/hN* 3.10.1989.

349 Opgenomen werd de schets '*Beste Mans en Hillechie*'. (In de inhoudsopgave wordt vermeld *'Hillegie'*.)

350 Deze paragraaf is een bewerking van H. Nijkeuter, *Roel Reijntjes (1923-2003). Jonggien an de Beilerstroom. Een schrieverspetret met een bibliografie.* Beilen 2010. Zie voor andere biografische schetsen: W. Bazuin-Brinkman (e.a.), *Een leven in Beilen. Roel Reijntjes*. Beilen 1998 (met bibliografie); *DS*, 131-141 en M.R. Hilbrandie-Meijer, *101 markante Drenten van de twintigste eeuw*. Z.pl. 2001, 147.

351 Zie voor zijn kinderjaren: Jaap Kwak, 'Zoiets zal een Reijntjes nooit doen' in: *DGP* 26.10.1991.

352 DA, Archief R. Reijntjes, inv.nr. 8. Stamlijst Departement van Financiën.

353 In *DS* wordt abusievelijk 1958 als jaar van uitgave vermeld (p. 132). Ook in *Roet* (1996/1997, p. 56) wordt dit foutieve jaartal genoemd. Zie: DA, Archief R. Reijntjes, inv. nr. 42, brief Nijenhuis aan Reijntjes van 6.4.1959.

354 *Nv/hN* 25.1.1960.

355 'Van onze Leestafel' in: *Beiler Courant* 16.10.1959.

356 'Roel Reyntjes debuteert met 'De Iegelkoar'. Poëtisch geluid uit Drenthe' in: *Winschoter Courant* 19.12.1959. Vgl. voor een bespreking ook: G. Wilms, 'Nieuwe bundel Drentse gedichten' in: *Drenthe* 31 (1960) 15 en Maurits Mok in: *Algemeen Handelsblad* 7.11.1959.

357 *Drènse Uutzendink* 12.12.1959.

358 DLD, *DAC* ongedateerd artikel.

359 De redactie plaatste in *OV* een oproep en verzocht de dichter R. Beiloo zich te melden. Zie: *OV* 1 (1957) november 178.

360 Roelien Roos, 'Roel Reijntjes over 75 jaar leven in Beilen, een mooi lelijk dorp' in: *Beiler Courant* 3.2.1998.

361 In *DS* wordt abusievelijk 1960 als jaar van uitgave vermeld (p. 133). Ook in *Roet* (1996/1997, p. 56) wordt dit foutieve jaartal genoemd.

362 DLD, *DAC* ongedateerd artikel.

363 *Drenthe* 33 (1962) februari 13-14. Vgl ook: DA, Archief R. Reijntjes inv.nr. 45, brief Poortman aan Reijntjes van 27.12.1961.

364 In *DS* wordt abusievelijk 1963 als jaar van uitgave vermeld (p. 133). Ook in *Roet* (1996/1997, p. 56) wordt dit foutieve jaartal genoemd.

365 Zie voor recensies: *OV* 9 (1965) mei 74 en *Drenthe* 36 (1965) april 60.

366 In *DS* wordt abusievelijk 1965 als jaar van uitgave vermeld (p. 133). Ook in *Roet* (1996/1997, p. 56) wordt dit foutieve jaartal genoemd.

367 *Drenthe* 47 (1975) december 289.

368 L. Huizing, 'Daorum kreeg Roel de pries' in: *OV* 21 (1977) 178-180. Vgl. ook 'Roel Reijntjes 'bliede' met zijn culturele prijs' in: *DGP* 17.11.1977.

369 In *DS* wordt abusievelijk 1975 als jaar van uitgave vermeld (p. 133). Ook in *Roet* (1996/1997, p. 56) wordt dit foutieve jaartal genoemd.
370 Voor biografische artikelen wordt verwezen naar: *Cursus Drents 1986/1987. Literatuur lezen. Les 11*, 1987, 1-6; Wilms 1987, 161-163; *Roet* 13 (1991) zomer 30-31; *DS*, 142-152; M.R. Hilbrandie-Meijer, *101 markante Drenten van de twintigste eeuw.* Z.pl. 2001, 135; Nijkeuter I, 582-583, *ED,* 668-669, S*cheupers* 2011, 130 en Joep van Ruiten, 'Sprekend…Gerard Nijenhuis. Ik ben wel een overlever, geloof ik' ' in: *Dv/hN* 17.4.2010.
371 Rouke Broersma, 'Tweeziedig leven dat ik deel' in: *Roet* 13 (1991) zomer 5.
372 Frans Westenbrink, 'In gesprek met Gerard Nijenhuis' in: *De Drentse boekenkrant* november 2007, 4.
373 Ibidem.
374 *Drenthe* 23 (1952) mei 79.
375 *Drentse schrieversalmanak 1954*, 33.
376 Vgl. ook: G. Wilms, 'Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. Rondom het Hemelriek' in: *Drenthe* 25 (1954) 8-10. Eén schets uit de bundel, getiteld 'De grote reis', werd als vooraankondiging in het maandblad *Drenthe* opgenomen. Zie: *Drenthe* 26 (1955) maart 6-7.
377 G. Wilms, 'Drents Experiment' in: *Drenthe* 27 (1956) 7.
378 *Drentse schrieversalmanak 1956*, 21-25.
379 In het werk van Nijenhuis neemt Van Eysselsteijn zelf ook een plaats in. Nijenhuis publiceerde een aantal gedichten over Van Eysselsteijn (*Ben van Eysselsteijn* en *Luster* in: *Onlaand; Drentse gedichten*. Amsterdam 1963, 31 en *Schoolschrift*. Zuidwolde 1987, 12). In de sleutelroman *Het jaar van de ooievaar* (1979) vertoont de beschreven journalist opvallende overeenkomsten met de journalist-schrijver Ben van Eysselsteijn. Vgl. ook: H. Nijkeuter, *'Ben van Eysselsteijn (1898-1973), Drent uit heimwee en verlangen*. Assen 1996, 152-153.
380 L. Huizing, 'Rumoer rond Drentse helden bij Ane' in: *Nv/hN* 22.11.1997.
381 De auteurs van *DS* (p. 143) vermelden abusievelijk 1970 als jaar van verschijning.
382 Sjouke B. Dekker, 'Gerard Nijenhuis: "Ik blijf buitenstaander. Het is een soort onrust in mij, de angst voor het binden" ' in: *Drenthe* 55 (1984) 30.
383 G. Wilms, 'Leven op afstand Gerard Nijenhuis' in: *Drenthe* 49 (1978) september 184.
384 J. Naarding, 'Oes doden' in: *Drenthe* 33 (1962) februari 10. Zie ook: 'Doodsklokken beierden voor Jan J. Uilenberg' in: *PDAC* 25.1.1962. Een aantal oud-leerlingen stelde in maart 1962 een boekje samen. Het is getiteld *In memoriam J.J. Uilenberg 10 maart 1881 - 20 januari 1962 gepensioneerd hoofd ener uloschool*. Een exemplaar wordt bewaard bij het DA.
385 Zie over hem: Nijkeuter I, 378-382, 487-489 en 619-621.
386 Zie voor meer uitgebreide informatie over zijn leven en werk: Nijkeuter I, passim en *ED,* 923.
387 *OV* 2 (1958) mei 90.
388 *Drenthe* 30 (1959) april 15. Vgl. ook de recensie van Hans Heyting in: *OV* 3 (1959) april 56.
389 *Drenthe* 33 (1962) maart 15. Vgl. ook de recensie van G. Kuipers in: *OV* 5 (1961) april 53-54.
390 Van Lunzen was een fel bestrijder van het nationaal-socialisme geweest. Na de oorlog

ageerde hij in woord en geschrift tegen wantoestanden in de interneringskampen voor politieke delinquenten. Zijn houding ten opzichte van Uilenberg is wellicht een poging tot praktisch reclasseringswerk geweest. Zie voor een in memoriam ook: *OV* 6 (1962) februari 23; J. Naarding, 'Jan Jantinus Uilenberg 10 maart 1881 – 20 januari 1962' in: *NDVA* (1963), 7-11 en A. Mulder, 'In memoriam J.J. Oelenbaarg' in: *Kerkkrantje* (1962) sprokkelmaand 6.

391 Zie over hem: Nijkeuter I, 667-668 en *ED,* 123.

392 *Drentse schrieversalmanak 1954*, 4-6. Ook opgenomen in *Herinneringen van de Drentse jager*, 55-56 en *Drentse schrieversalmanak 1956*, 30-34.

393 'Jachtverhalen van Borgesius' in: *Nv/hN* 25.11.1985 en 'Boek met Drentse jachtverhalen uit' in: *DGP* 25.11.1985.

394 G. Wilms, 'J.W. Borgesius verzameld en geïllustreerd door J.G. Borgesius. Herinneringen van de Drentse jager' in: *Drenthe* 57 (1986) april 45.

395 G. Kuipers vermeldt in *Drente's erfgoed* abusievelijk 1963 als jaar van overlijden.

396 Voor uitvoerige biografische informatie en documentatie wordt verwezen naar: Nijkeuter I, 317-325, 513-521 en 627-629 en DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 176.

397 *Drenthe* 22 (1951) juli 111.

398 Heeroma recenseerde het werk in: *Drenthe* 25 (1954) december 8-9.

309 Ook gepubliceerd in: *Drenthe* 21 (1950) oktober 159-162.

400 *Koppergalerie 1949-2000*. Assen 2000, 11, 20, 27, 30 en 41. Dat zijn: 1949 (*Van lustern tut lèzen deur Jan Lensink*), 1958 (*Woord en Teken*), 1965 (*Aan de Drentse drukkers in het twintigste bevrijdingsjaar*), 1968 (*20 jaar koppermaandag (1948-1968*) en 1979 (*Terugblik)*.

401 Over haar publiceerde hij het boek *Aukje Brongersma, herinnering aan een uitzonderlijk moedige vrouw*. Meppel 1981.

402 *Drenthe* 37 (1966) januari 13.

403 Voor recensies zie: *MC* 1.4.1982 en *Drenthe* 53 (1982) september 178.

404 Voor recensies zie: ' 'De Baanderrekel [sic] van Poortman. Nieuw Drentse uitgave voor burgemeester De Wijk' in: *Nv/hN* 13.1.1983; 'Nieuw boek van schrijver Poortman over De Wijk' in: *DAC* 13.1.1983; 'Poortman schreef weer een boek. Eerste exemplaar "De Baandrekel" voor de burgemeester van De Wijk' in: *MC* 14.1.1983; Bart Veenstra, 'De baandrekel" in: *Nv/hN* 11.2.1983 en Gerriet Wilms, 'De Baandrekel J. Poortman' in: *Drenthe* 54 (1983) mei 93.

405 Zie voor herdenkingsartikelen: Nijkeuter I, passim.

406 Zie voor een biografische schets en documentatie: Nijkeuter I, 641-644 en DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 147. Vgl. ook: *ED*, 549-550 en *Scheupers* 2011, 64.

407 Zie voor een biografische schets: Nijkeuter I, 673-765. Vgl.: ook: *ED,* 864 en *Scheupers* 2011, 69.

408 Brief gemeente Borger-Odoorn van 9 november 2004 aan schrijver dezes.

409 Zie voor biografische en bibliografische informatie: Nijkeuter I, 691-994 en DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 213.

410 R.D. M[ulder]. besprak de derde druk in het maandblad *Drenthe* 19 (1948) maart 47.

411 Deze paragraaf is onder de titel 'Egbertus Karst (1900-1960): 'De Drentse Löns' gepubliceerd in: *Jacht- en natuurverhalen van E. Karst jr. Verzorgd en ingeleid door dr. H. Nijkeuter. Met medewerking van E.H.J. Karst.* Schoonebeek 2008. Voor meer

informatie over de schrijver wordt verwezen naar: Nijkeuter I, 669-673 en DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 137.

412 *Jacht- en natuurverhalen van E. Karst jr. Verzorgd en ingeleid door dr. H. Nijkeuter. Met medewerking van E.H.J. Karst.* Schoonebeek 2008. Zie voor een bespreking: Jan Wierenga 'De Drentse Löns zag graag de lijsters trekken' in: *Dv/hN* 31.5.2008.

413 Voor biografische en bibliografische informatie wordt verwezen naar: Nijkeuter I, 629-633 en DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 154.

414 K. van Dijk besprak het werk voor de RON. Zie: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 41.

415 In 1987 verschenen bij uitgeverij Kok in Kampen herdrukken van *Jan Derks*, *Het eerste gebod* en *Zijn stem*. De romans werden opgenomen in de omnibus *Kan de liefde zwijgen?* Te betreuren valt, dat daarin de Drentse dialogen vernederlandst zijn.

416 Ook deze romans verschenen later in een band, getiteld *De wondere weg* (± 1970, J.N. Voorhoeve te Den Haag).

417 Dick Kajaan, 'Romanfragment Foka van Loon, De wondere weg' in: *Historisch Tijdschrift GKN* (2010) nr. 19, juni 24.

418 MI, brief A. Cnossen-Nicolaï aan P.J. Meertens van 2.11.1939.

419 Zie voor biografische artikelen: Bert Stoop, 'Schippers verslinden de boeken van schrijver-sluiswachter Kombrink' in: *Het Vrije Volk* 31.12.1955; *Schuttevaer* 29.12.1967; *ED*, 511-512 en Jannes Westerhof, 'Sluiswachter en schrijver Lammert Kombrink' in: *Onsen Spiker* 18 (2007) december 17-21.

420 GA Genemuiden, Geboorteakte L. Kombrink. Zijn ouders waren Willem Kombrink en Jantje Smit. Vader was eveneens schipper van beroep.

421 Kombrink verbleef van 25 juli 1955 tot en met 28 juli 1960 in Havelte (GA Westerveld, Bevolkingsregisters). Hij is korte tijd lid van de Drentse Schrieverskring geweest.

422 *OV* 2 (1958) april 76.

423 NLMD, Documentatie, de titel van de krant is niet meer te achterhalen.

424 Hans Heyting, 'Literair leven' 31.8.1961.

425 'Literair leven' 31.8.1961.

426 GA Zwolle, Overlijdensakte L. Kombrink.

427 Zie voor een korte bespreking: Gees Bartels-Martens, *Een rondje Nieuwleusen; een bescheiden rondgang door de literatuur en geschiedenis van Nieuwleusen*. Kampen 1997, 96-97.

428 Vgl. ook: *Lectuur-Repertorium*. Antwerpen/Tilburg 1953, 1401; 1969, 1090 en 1981, 1363 en Jannes Westerhof, 'Sluiswachter en schrijver Lammert Kombrink' in: *Onsen Spiker* 18 (2007) december 20-21.

429 Vgl. voor summiere biografische gegevens ook: *Lectuur-repertorium* 1980, 583.

430 GA Meppel, Geboorteakte R. Dozeman.

431 GA Meppel, Overlijdensakte R. Dozeman.

432 Zie ook: Nijkeuter I, 750-756.

433 Geertje Richards, 'Dieuwke Winsemius in eigen land niet geëerd' in: *Nv/hN* 24.3.1988; Pieter Terpstra, 'Schrijfster Dieuwke Winsemius uit Beilen wil in deze tijd leven maar duikt voor haar romans vaak de historie in' in: *Kijk op het Noorden* 20 (1989) februari 70-73; Nico Veenstra, 'Schrijfster Dieuwke Winsemius: 'Ik probeer altijd een probleem aan de orde te stellen' in: *HC* 21.4. 1989; Jannie Boerema, 'Dieuwke Winsemius schreef vijfenzeventig boeken. Ik spreek geen Drents en hang er maar wat

aan' in: *Drenthe* 63 (1992) september 6-10, en Galiëne Gerritsen, 'Het laatste loopje' in: *Nederlands Dagblad* 22.7.2006. Zie voor haar persoonlijke archief: Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden). Vrije Universiteit Amsterdam, Plaatsingslijst van de collectie van Dieuwke Winsemius (1924-1999).

434 Fred Lammers, 'De onstuimige Marianne. Dieuwke Winsemius schreef 75 boeken in veertig jaar' in: *Trouw* 7.2.1991.

435 'Nieuwsbladprijs begin van schrijverscarrière' in: *Nv/hN* 11.6.1993.

436 Jeanette Donkersteeg, 'Wat koningin Juliana op zondag las. Dieuwke Winsemius: Bijna al mijn boeken hebben een vrouw als hoofdpersoon' in: *Reformatorisch Dagblad* 5.10.1998.

437 'Friezin schrijft als eerste Drentse historische roman' in: *Nv/hN* 26.101987; 'Eerste boek Mallemeule voor Pastoor' in: *DGP* 26.10.1987. Zie ook: Marscha van Noesel, 'Roman van Dieuwke Winsemius in Drents vertaald' in: *DGP* 20.10.1987.

438 Zie voor een recensie: Gerriet Wilms, 'Dieuwke Winsemius – De Mallemeule, vertaald in het Drents door Jan Kuik' in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.

439 Gerard Stout, 'De Mallemolen in Drentse vertaling gemiste kans' in: *Nv/hN* 6.11.1987.

440 Jannie Boerema, 'Dieuwke Winsemius schreef vijfenzeventig boeken. Ik spreek geen Drents en hang er maar wat aan' in: *Drenthe* 63 (1992) september 10. Vgl. ook: Barend Strang, 'Winsemius raakt nooit uitgeschreven' in: *DGP* 4.2.1991.

441 'Dieuwke Winsemius (1916-2013) overleden' in: *Nederlands Dagblad* 29.4.2013.

442 De levensloop van Van der Zweerde is ontleend aan aantekeningen uit zijn persoonlijke archief.

443 GA Wageningen, Bevolkingsregisters.

444 Bijvoorbeeld in de *Coevorder Courant*.

445 Harry Perton, 'Liederenbank geeft Uffelter en Havelter schatten prijs' in: *Onsen Spiker* 18 (2007) december 4-10. Zie ook: L.P. Grijp, en I. van Beersum (red.), *Onder de groene linde; 163 verhalende liederen uit de mondelinge overlevering. Opgenomen door Ate Doornbosch e.a.* Amsterdam 2008.

446 Zie voor een biografische schets: Nijkeuter I, 529-532 en 645-651. Vgl. ook: *DS*, 110-114, *ED*, 404-405 en *Scheupers* 2011, 78. Zie voor documentatie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 121.

447 T.J.K., 'Johan Hidding weet sfeer te scheppen' in: *Nederlands Dagblad* 11.3.1972.

448 T.J.K., 'Johan Hidding weet sfeer te scheppen' in: *Nederlands Dagblad* 11.3.1972.

449 'In memoriam Johan Hidding †' in: *OV* 20 (1976) september 129.

450 In 1983 - het jaar waarin Hidding 65 zou zijn geworden - had de Drentse Schrieverskring bij het college van GS een subsidieverzoek voor de bundel ingediend. Zie: DA, Archief Drentse Schrieverskring, brief Schrieverskring aan het college van GS van 18.3.1983. Zie ook: Henk Hadderingh, 'Gold in de strubben' in: *Drentse boekenweekkrant* (1985) 13.

451 H.J. Prakke, 'Doop van Wil Vening's Turf aan boord' in: *Garven*. Assen 1975, 166-168. Vgl. ook: *DAC* 25.11.1972.

452 Uitgezonden in het programma 'Literair kwartier' van 25 februari 1973.

453 jr., 'Wil Vening: De straf van Wodan' in: *Drenthe* 47 (1975) januari/februari 23-24. Vgl. ook: *EC* 25.9.1974. Vgl. ook: Riana Luiks, 'Uit de vaderlandse geschiedenis voor kinderen' in: *Boekenbus* 1 (1975) nr. 2, 42-43.

454 Zie over de wording van de roman: P. Swanenburg, ‘Roman brengt historisch verhaal uit 1812 boven. Drentse jongen overleefde veldtocht van Napoleon’ in: *Nv/hN* 26.5.1973. Vgl. ook: *Nv/hN* 28.2.1975.

455 Zie over hem: J. Wattel, ‘Een Hoogeveense loteling in Napoleons Grande Armée (1812)’ in: *NDVA* 84 (1966) 115-147. G. Kleis heeft aangetoond dat de hoofdpersoon uit Venings roman was ondergebracht bij de 87ste cohorte van de Nationale Garde. Dat was de militaire eenheid waarbij de jongemannen uit de drie noordelijke provincies waren ingedeeld die niet direct bij de Grande Armée van het Franse rijk waren ingelijfd. Hij stelt dat Albert Jans Veld de veldtocht van 1812 in Rusland *niet* heeft meegemaakt. Na zijn terugkeer uit Duitsland heeft hij zijn verhalen aangedikt. Het historische verhaal van Vening moet naar zijn mening dan ook met een korreltje zout genomen worden. Zie: G. Kleis, ‘ “Nach Frankreich zogen zwei Grenadier’, Die waren in Russland gefangen” ’ in: *NDVA* 127 (2010) 79.

456 *Nv/hN* 28.2.1975 en *DAC* 3.2.1976.

457 Zie ook: ‘Voorwoord’ in Vening 1989, 7-8. Van 9 tot en met 31 augustus 1886 verscheen, in twintig afleveringen, dit uitgewerkte verhaal als feuilleton in de *PDAC*. In 1886 nog werd het onder de titel: *Nevelhekse. Een verhaal uit de Drentsche venen, naar authentieke bescheiden medegedeeld door Alb. Steenbergen* als boek bij Willinge Gratama te Assen uitgegeven. In de *NDVA* van 1898 publiceerde Steenbergen het nog eens ‘gedeeltelijk’ als fragment uit de *Clapper der Calkoens*.
In deze novelle, gesitueerd in het Hollandsche Veld omstreeks 1705, beschrijft hij een tragische liefdesgeschiedenis.

458 Jeanette Stuurop, ‘Schrijfster Wil Vening: ‘De onderwerpen liggen gewoon op straat’, in: *LC* 28.10.1992.

459 Bijvoorbeeld: *Het Marsgebergte als buurman* (1995); *De Watermanbuurt* (1995); *Reis naar de Noordkaap. Liefdesroman over ouderen* (1999); *Vanni en Ruvdas* (2000); *In het spoor van de rendieren* (2001), *Lidie* (2001) en *Het huis* (2004).

460 Deze roman droeg ze op aan H.J. Prakke, die ervoor zorgde dat dit boek van stapel kon lopen.

461 ‘In memoriam. Schrijfster Wil Vening. Het gebeurde van binnen’ in: *Dv/hN* 26.1.2006.

462 Deze paragraaf werd eerder gepubliceerd in: Nijkeuter I, 706-709.

463 W. Diemer, ‘Een veenkoloniaal epos’ in: W. Diemer, *Dagwerk 1948-1958. Proeve van een Noordoostnederlandse litteraire kritiek.* Groningen 1958, 194-197.

464 Zie voor Drentse beschouwingen: ‘Gezegend is het land. Gezegend is het leven. Klaas van der Geest binnenkort zestig jaar’ in: *DAC* 16.11.1963 en G. Kuipers, ‘Nieuwe streekroman. *Gezegend is het leven*’ in: *Drenthe* 35 (1964) januari 6-8. Vgl. ook: G. Kuipers, ‘döör de leesbril’ in: *OV* 8 (1964) februari 26-27.

465 Vgl. ook: W. Diemer, ‘Socialisme taboe?’ in: W. Diemer, *Dagwerk 1948-1958. Proeve van een Noordoostnederlandse litteraire kritiek.* Groningen 1958, 85-93.

466 Zie: *LC* 2.12.1949; *NDC* 9.12.1949; *Drachtster Courant* 3.1.1950 en *NRC* 4.1.1950.

467 DA, HDG, inv.nr. 6. Op een aankondiging voor de bijeenkomst staat met potlood geschreven: “Zeer groot rumour [sic] en perspubliciteit”.

468 ‘Van der Geest verdedigt zijn boek over Schoonoord’ in: *PDAC* 9.12.1949. Vgl. ook: W. Diemer, ‘Proletarische apologie’ in: W. Diemer, *Dagwerk 1948-1958. Proeve van een Noordoostnederlandse litteraire kritiek.* Groningen 1958, 94-104.

469 ‘Gezegend is het land. Gezegend is het leven. Klaas van der Geest binnenkort zestig

jaar' in: *DAC* 16.11.1963.

470 'Roman met "locale kleur" veroorzaakt conflict' in: *Drachtster Courant* 3.1.1950.

471 *Drenthe* 21 (1950) april 57-58. Vgl. ook: L. Huizing, 'Alle Boelens en de ellende van vroeger. Drentse storm rond realistische roman van Klaas van der Geest' in: *Drenthe* 63 (1992) april 29-30.

472 H.J. Prakke, 'Het februari-gericht van 'De Uitgever' in: *Drenthe* 21 (1950) april 58-62.

473 Deze paragraaf is eerder gepubliceerd in: Hermann Niebaum en Henk Bloemhoff (red.), *Er was er eens…Vriendenboek voor Jurjen van der Kooi*. Oldeberkoop/Berkoop 2008, 92-97.

474 Frits Abrahams. 'Al die druktemakerij buiten je werk om heeft een clowns- of domineesfunctie waarin ik niet geloof' in: *Vrij Nederland* 5.7.1980.

475 *De toeschouwers*, 6, 20 en 40. Zie ook: Diet Prinsen, 'Deining in Dwingeloo' in: *Dwingels Eigen* 15 (2014) november 3-6.

476 *Nv/hN* 22.8.1964 en *DAC* 29.8.1964.

477 Wim Koevoets, 'Boekje open over Dwingeloo' in: *De Telegraaf* 22.8.1964.

478 Ibidem.

479 Egb. J. van der Veen, 'Dwingeloo voor de lachspiegel' in: *Drenthe* 35 (1964) oktober 9.

480 *DAC* 2.9.1964. 481 *MC* 31.8.1964.

482 15-2-1964.

483 Zie voor een lezersreactie hierop: *Vrij Nederland* 14.3.1964. Het naschrift van de redactie luidde: "De heer Van Toorn kent de door hem beschreven buurtschap zeer goed en hij heeft niets uit zijn duim gezogen. Zijn evocatie was niet bedoeld als een portret van Drente, maar als het portret van een buurtschap in Drente."

484 'Dorp vol met achterlijken? De deining in Dwingelo' in: *Vrij Nederland* 3.10.1964.

485 *De Telegraaf* 22.8.1964.

486 Marscha van Noesel, 'Willem van Toorn en Het Verdriet van Drenthe op TaalTheaterNacht' in: *DGP* 9.11.1995.

487 Frits Abrahams. 'Al die druktemakerij buiten je werk om heeft een clowns- of domineesfunctie waarin ik niet geloof' in: *Vrij Nederland* 5.7.1980.

488 'Het verdriet van Drenthe' in: *Nv/hN* 18.11.1995.

489 Nijkeuter I, 603-615. Zie ook: *ED,* 307-308. Zie voor documentatie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nrs. 14-25.

490 H. Nijkeuter, *Ben van Eysselsteijn (1898-1973), Drent uit heimwee en verlangen. Een schrijversportret, de receptie van zijn werken en zijn verbondenheid met Drenthe, Voorzien van een bibliografie*. Assen 1996. Zie ook: *ED,* 304-305.

491 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 15 en 32.

492 Zie voor het manuscript: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 13.

493 Nijkeuter I, 328-339, 522-528 en 612-615. Zie ook: *ED,* 989-990.

494 DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 58.

495 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 14.

496 Zie: DA, Archief R. Reijntjes, inv.nr. 42, brief Nijenhuis aan Reijntjes van 6.4.1959.

497 DA, Archief R. Reijntjes, inv.nr. 56, brief Van Gorcum aan Reijntjes van 19.11.1958.

498 DA, Archief R. Reijntjes, inv.nr. 56, brief Prakke aan Reijntjes van 8.4.1959.

499 Zie: DA, Archief R. Reijntjes, inv.nr. 42, brief Nijenhuis aan Reijntjes van 6.4.1959.

500 S.B. Dekker, 'het uitgeven van drents werk: een hobby waarvan je niet rijk wordt' in: *Drenthe* 46 (1974) februari 35-36.

501 Ger Gramsma, 'Het portret. Paul Bertram' in: *AHT* 13 (2003) juni 21-23.
502 Harm Eising, 'Wie brengt de Drentheboeken aan de man de recensent of de boekverkoper' in: *Drenthe* 49 (1978) maart 38-39.
503 *OV* (1981) mei.
504 Cees van Dijk schreef hierover: "Een groot deel van het werk van Reijntjes is uitgegeven door Hummelen te Assen, waar men weinig notie had van vormgeving of auteursbegeleiding. Alles werd gedrukt zoals Reijntjes het inleverde. Veel stippeltjes en accenten, inconsequent hoofdlettergebruik, enz. Iedere uitgeverij van enig niveau, werkend met een redacteur en/of editor, zou daar in overleg met de dichter een eind aan hebben gemaakt en de opname van notoir zwakke verzen ter discussie hebben gesteld. Niets van dat alles bij Hummelen." Zie: *Roet* 24 (2002) zummer 32.
505 *Roet* (1996/1997) winter 4.
506 *Roet* 5 (1983) juli 1.
507 Nienke Berends, 'In memoriam Paul Bertram (1927-2006) Voorvechter van Drentse cultuur' in: *Dv/hN* 28.12.2006.
508 Zie voor deze toneelschrijvers: Nijkeuter I, passim.
509 Elke inzender diende zijn stuk onder motto toe te zenden. Bijdragen kwamen binnen van Bart Veenstra, Roely Niezing, W.J. Eelssema, A. Piel, H. Heyting, G. Eding-Askes en B. Doedens.
510 DA, HDG, inv.nr. 274, brief Ben van Eysselsteijn aan HDG van 20.8.1958.
511 DA, HDG, inv.nr. 274. rapport van J. Naarding.
512 DA, HDG, inv.nr. 274, brief Paardekooper-Sillevis aan J.G. van der Bend van 8.1.1959.
513 DA, HDG, inv.nr. 274, brief Heyting aan HDG van 10.1.1959.
514 DA, HDG, inv.nr. 274, brief Heyting aan HDG van 19.2.1959.
515 DA, HDG, inv.nr. 274, brief Nijenhuis aan HDG van 4.3.1959.
516 DA, HDG, inv.nr. 274, brief Prakke aan Heyting en Nijenhuis van 3.4.1959.
517 DA, HDG, inv.nr. 274, brief Prakke aan het Anjerfonds van 8.5.1959.
518 DA, HDG, inv.nr. 274, brief Heyting aan HDG van 29.2.1960.
519 Ben Kroes, 'drents-eigen toneel nog toekomst?' in: *Drenthe* 46 (1974) februari 33-34.
520 Zie voor documentatie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 108.
521 Zie voor een biografische schets: Nijkeuter I, 742. Vgl. ook: M.R. Hilbrandie-Meijer, *101 markante Drenten van de twintigste eeuw.* Z.pl. 2001, 59; *ED,* 265-266.
522 GA Zweeloo, Geboorteakte Grada Askes. Haar ouders waren Jans Askes en Hanna Kamps, die een boerenbedrijf - annex café - hadden. M.R. Hilbrandie-Meijer vermeldt in *101 markante Drenten van de twintigste eeuw* (Z.pl. 2001, 59) abusievelijk **21** maart als geboortedag.
523 'Comité van aanbeveling doet beroep op alle Drenten: Gedenkplaat voor Grada als 't kan vóór Pinksteren' in: *EC* 20.4.1979.
524 K.B. Kluiving, ' 't aol Volk te emmen. Stuk volkskracht bewaren tegen oppervlakkige nieuwe invloeden' in: *Drenthe* 41 (1970) maart 42. Zie: Sjouke B. Dekker, 'Grada Eding-Askes. Rijke bron voor veel kennis over Drenthe uit de tijd van haar Otie' in: *Drenthe* 49 (1978) januari/februari 14-15.
525 Een getypt exemplaar wordt bewaard bij het Huus van de Taol te Beilen.
526 Zie: M. Hadderingh-Veenstra, 'toneelstuk grada eding-askes schrif heur zestiende' in: *OV* 15 (1971) mei 74-75.
527 Door 't Aol' Volk te Emmen in november 1965 voor het eerst opgevoerd. Zie: *EC*

4.11.1965. Vgl. ook: *PDAC* 4 en 25.11.1965. Vocks had het toneelstuk ter beoordeling aan Jan Naarding voorgelegd. Deze had geschreven: "Ik heb wel aanmerkingen maar vind het voor 75 procent goed." Zie: DA. HDG, inv.nr. 256, brief Vocks aan HDG van 12.6.1966.

528 Zie voor herdenkingsartikelen: 'Altijd bezig voor behoud Drents karakter. Grada Eding-Askes: vrouw die alles gaf' in: *DAC* 6.12.1977; H.J. Prakke, 'Oez aller Grada' had overal het oor van het volk' in: *DAC* 9.12.1977 (ook gepubliceerd in *Neerlands Volksleven* 28, 49-50); 'Honderden mensen bij begrafenis van Drentse schrijfster. Grada Eding: Haar werk was blinkend als goud' in: *EC* 10.12.1977; Bart Veenstra 'Grada is niet meer' in: *OV* 21 (1977) december 199 en Sjouke B. Dekker, 'Grada Eding-Askes. Rijke bron voor veel kennis over het Drenthe uit de tijd van haar Otie' in: *Drenthe* 49 (1978) januari/februari 14-15.

529 *Grada Eding-Askes † 4-12-1977* in: *OV* 21 (1977) december 177.

530 Het jaar van verschijning is gebaseerd op een vermelding van Mulder in een brief aan de Culturele Raad voor Drenthe van 12.4.1983 (DLD, Documentatiemap Mulder). *Brinkman* (1951-1955, 1237) daarentegen vermeldt 1952.

531 In meergenoemde brief van 12.4.1983 vermeldde Mulder als tijdstip van verschijning september 1954. *Brinkman* 1956-1960, 1310 daarentegen vermeldt 1959 als jaar van uitgave.

532 Zie voor documentatie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 102 en DA, Persoonlijk archief van de schrijver.

533 Zie over hem: 'Hendrik Vos uit Zweeloo: 'Het is gek, maar ik kan er niet tegen stil te zitten' in: *EC* 13.2.1971; 'Hendrik Vos voldoet aan grote vraag naar korte toneelstukken' in: *DAC* 11.2.1976; 'Hendrik Vos schreef weer stuk voor BOM' in: *DAC* 18.2.1977.

534 'Hendrik Vos ging aan zijn bureau zitten en schreef een dialectstuk' (Persoonlijk archief Vos; naam en datum van de krant lieten zich niet meer achterhalen).

535 *EC* 25.5.1962.

536 DA, Archief HDG, inv.nr. 382, brief Vos aan H. Slot van 30.4.1984.

537 Zie het krantenartikel 'Blijspel heet: Loco Lamert met vakantie' (Persoonlijk archief Vos; naam en datum van de krant lieten zich niet meer achterhalen).

538 Een bewerking van Lesturgeons gelegenheidsstuk dat in 1872 verscheen. Zie hiervoor: Nijkeuter I, 229-231.

539 Zie: 'Hendrik Vos gaat door met schrijven' in: *EC* 19.7.1973.

540 Zie voor een bespreking: *DAC* 18.2.1977.

541 Zie ook: DA, HDG, inv.nr. 382, brief aan H.Slot van 30.4.1984.

542 Een Drentstalige versie in typoscript bevindt zich in zijn persoonlijke archief.

543 DLD, brief H. Slot aan Vos van 12.2.1985 en 30.4.1984.

544 Zie voor meer informatie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 7 en 85.

545 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 25.

546 Zie ook: J. Aikes (e.a.), *Drentse vereniging 't Aol' Volk. Een toekomst uit het verleden 1948-2008*, passim.

547 G. de Jonge, 'Hans Heyting' in: *De Zwerfsteen* 10 (1996) 4, 114.

548 Voor een resumé van de toneelstukken wordt verwezen naar: Nijkeuter I, 654-655.

549 Zie: DA, HDG, inv.nr. 8. Vgl. voor een verslag van de opvoering *PDAC* 12.11.1951.

550 'Boekbesprekingen' in: *Drenthe* 23 (1952) september 142.

551 Vgl.: DA, Provinciaal Drents Rederijkersverbond, inv.nr. 12[s].
552 Paardekooper-Sillevis in: *Drenthe* 29 (1958) 12.
553 Zie: *NDVA*, 1960, 137-158.
554 Voor een verslag van deze landdag zie: *DAC* 25.7.1960.
555 *DAC* 25.4.1962 en *DAC* 23.7.1962.
556 *DAC* 8.7.1965; *Drents Landbouwblad* 16.7.1965.
557 'G. Kuipers uit Borger schreef historische revue' in: *DAC* 25.5.1963; O. van der Wal, 'Feestelijke revue-avond in het 8000 jaar oude Pesse' in: *Het Vrije Volk* 30.5.1963; ' "Pesse in het Middenveld" ' in: *DAC* 30.5.1963; 'Succes voor G. Kuipers uit Borger. Grote belangstelling voor historische revue Pesse' in: N*v/hN* 31.5.1963 en H.g, 'Pesser volk speelde achtduizend jaar oude historie' in: *HC* 1.6.1963.
558 Vgl.: H.J. Prakke (samenstelling), *Volksverhalen uit Drenthe of: De bruid waarom niemand danste.* Utrecht/Antwerpen 1980, 68-69.
559 In zijn persoonlijke archief (DA) bevindt zich een toneelstuk met dezelfde thematiek, getiteld *Vrouwluu op 't demonstraotiepad* (z.j.).
560 ' "Gebroeders Klaster kriegt 'n hoesholdster". Bart Veenstra schreef een Drents blijspel' in: *DAC* 14.8.1965. Vgl. ook: 'Nu ook Drents toneelstuk klaar. Bart Veenstra: Drentes schrijvende bouwvakker' in: *Het Vrije Volk* 1.10.1965.
561 De volgende titels werden gevonden: *Deining um de Bentweide* ([1988], Okken te Wildervank, zie voor een recensie: *Nv/hN* 19.10.1968); *Berkeloo uw vakantieoord* (z.j., Okken te Wildervank); *De zesde man* ([1976], Mulder te Groningen); *Het daghitje van Pension Zeemring* (z.j., Mulder te Groningen); *Nemancipatie* ([1976], Mulder te Groningen); *Ome Jan zet de bloempjes boeten* (z.j., Mulder te Groningen); *De huwelijksschool* (z.j., Mulder te Groningen); *De supermarkt is troef* (z.j., Mulder te Groningen); *Het biologisch wonder* (z.j., Mulder te Groningen); *Op de dolle toer* (z.j., Mulder te Groningen); *Volk in de jachthut* (z.j., Mulder te Groningen); *Volledig pension* (z.j., Mulder te Groningen, zie voor een recensie: *Nv/hN* 9.11.1968). Vanaf 1977 verschenen - zonder vermelding van jaar van verschijning - de volgende stukken bij BAMA: *Doping op Ameland*; *Parodist en de kunst*; *Spionage in de nijbouw*; *Vlaamse reuzen*; *De nije liefde van Jaantie Wever*; *Profielschets van een vrouw* ([1982], zie voor een recensie: *Drenthe* 54 (1983) april 59); *Humor en aold iezer* ([1982] zie voor een recensie: *Drenthe* 54 (1983) april 59); *Help, de bruidegom is ontvoerd*; *Boer Hartman en de superheffing*; *Huwelijksproblemen, Bakker en Beekman nemen*; *Nora hef 't leste woord*; *Hotel op de Veluwe*; *De grootste van 't darp*; *De leste troef*; *Oeze veearts is een rare vogel*; *Een reiziger in zakkies blauw*; *Poletiek in de stelmaokerij*; *De keizerin van barbarossa*; *As de meidoorn bluit*; *Ons Aoltie hef waoter in de kelder*; *De kraant hef een primeur*; *Het liefdesleven van Willem Kanon*; *Annechie wil het bedde delen*; *Bart Zomer*; *As de dag van gusteren*; *As dommie de boer opgeeit*; *Van liefde en een koppel peerden*; *Schaduwen over de jaren dertig*; *Trammelant um de bijstand*; *Op dokters advies*; *Napoleon overwint alles*; *Oma nimp een snipperdag*; *Opa Bralts op de punktoer*; *Der lop een streep deur de kaomer*; *Het leven begunt bij tachtig*; *Verpleegster veur dag en nacht*; *Vrouwen op drift*; *Wonen an de goldkust*; *De erfenis van tante Dien*; *Vlaamse reuzen*; *Leefklimaat*; *Kleine sinaasappelties*; *Energiek met energie*; *Eendagsbestuur*; *Vraogen is vrij*; *Twee zwienties in 't zolt*; *De tyrannie verdrijven*; *Niet met zien allen in de bedstee*; *Zo maor een zummeraovend*; *Rel door een gasbel*; *D'r is een grens.* Zie voor een bibliografie ook: Jent Hadderingh, *Bart Veenstra. Een leven*

tussen pen en papier. Z.pl. 2004. Zie ook: www.drenthe-centraal.nl./bart.veenstra.

562 'Bart Veenstra geeft opdracht aan GS voor een toneelstuk terug' in: *Nv/hN* 2.6.1984; 'Veenstra geeft werk zelf uit. Schrijver geeft opdracht terug aan provincie' in: *DGP* 1.6.1984 en Marcel Möring, 'Bart Veenstra: 'Ik bin gramietig' ' in: *DGP* 1.6.1984.

563 Aanvankelijk luidde de titel *Er is een grens*. Ook het slot van het stuk werd ingrijpend veranderd: in plaats van met een zelfmoord eindigt het verhaal nu met een happy end.

564 Harry Huizing, 'Na 25 jaar toch 'Oorlog en Vrede' van Bart Veenstra' in: *DGP* 6.5.1985.

565 Zijn persoonlijke archief wordt bewaard in het DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv. nrs. 315-333.

566 DA, Archief Karstens, Tammo Telkamp, 'Acteur moet zich herkennen in rol' in: *DGP* (datum niet meer te herleiden). Zie ook: Frank von Hebel, 'Kopzeer, prachtig toch? Gezocht: Drentse vertalers van Duitse toneelstukken' in: *Dv/hN* 20.4.2002.

567 DA, Archief Karstens, Tammo Telkamp, 'Acteur moet zich herkennen in rol' in: *DGP* (datum niet meer te herleiden).

568 DA, Archief HDG, inv.nr. 393, brief Karstens aan HDG van 20.12.1982. Zie voor enige manuscripten zijn persoonlijke archief.

569 DA, Persoonlijk archief Karstens, Jaap D. Homan, 'Schrijver Karstens verlaat Vriezer school' in: *Dv/hN* (datum niet meer te herleiden).

570 DA, Archief Karstens, Anne Geert Bartelds, 'Vriezer toneelschrijver Henk Karstens breekt door' (krant en datum niet meer te herleiden).

571 'Toneelschrijver Henk Karstens overleden' in: *Dv/hN* 16.9.2009.

572 Zie voor een overzicht van de geschiedenis van de vereniging J. Aikes (e.a.), *Drentse vereniging 't Aol' Volk. Een toekomst uit het verleden 1948-2008.* Z.pl. 2008.

573 Voor biografische informatie zie: Nijkeuter I, 378-382, 487-488 en 619-621.

574 Zie: J. Aikes (e.a)., *Drentse vereniging 't Aol' Volk. Een toekomst uit verleden 1948-2008*, passim.

575 Aikes was ook vrijwilliger van het Huus van de Taol te Beilen. Hij schreef ook Drentstalige verhalen en won in 2006 met het verhaal *Heer in 't verkeer* de vierde prijs in een schrijfwedstrijd van het Huus van de Taol. Aikes overleed in 2012.

576 Gebaseerd op documentatie aanwezig in het archief van de Elper-revue.

577 Zie voor een overzichtsartikel: H. Nijkeuter, 'Pluvius als spelbreker, jonkvrouwen schoon en teer, van Harm en scheper Proempie tot Shakespeare in verbandgaas. Het type gelegenheidsspel in de open lucht in Drenthe van 1895 - heden' in: *NDVA*, 1993, 39-74. Vgl. ook: Nijkeuter I, 729-730.

578 Voor een geschiedenis van het openluchtspel in Diever zie: Emmy Wijnholds en Hermen Overweg, *Shakespeare in Diever*. Diever 1986; Klaas Jansma (red.), *Masker in de spiegel. Geschiedenis van het Nederlandse openluchttheater.* Leeuwarden 1989, 85-88; De vereniging Het Nederlands Openluchttheater, *Nederlandse openluchttheaters*. Z.pl. en z.j. 11-12; J.C. Meyboom, 'Openluchtspel Diever' in: *Drenthe* 25 (1954) juni 9-10 en A.M. Abelmann, 'Cultuurleven in Diever' in: J. Bos (red.), *Geschiedenis van Diever*. Zuidwolde 1992, 258-262.

579 J. Poortman, *Drente een handboek voor het kennen van het Drentse leven in voorbije eeuwen*. Deel II. Meppel 1951, 273-309.

580 Zie hiervoor: J. Naarding, 'Openluchtspelen in Drente. "Van den Gestrafte met den Koorde" ' in: *De Vrije Pers*, augustus 1947. p. 11-12.

581 Nijkeuter I, 730-731.
582 Nijkeuter I, 731-733.
583 Nijkeuter I, 733.
584 H. Nijkeuter, *Ben van Eysselsteijn (1898-1973). Drent uit heimwee en verlangen. Een schrijversportret, de receptie van zijn werken en zijn verbondenheid met Drenthe. Voorzien van een bibliografie.* Assen 1996, 110-111.
585 H. Nijkeuter, 'Maria in Campis; een spel van de tijd. De wordingsgeschiedenis van een openluchtspel' in: *AHT* 1 (1991) maart 1-11. Vgl ook: H. Nijkeuter, *Ben van Eysselsteijn (1898-1973). Drent uit heimwee en verlangen. Een schrijversportret, de receptie van zijn werken en zijn verbondenheid met Drenthe. Voorzien van een bibliografie.* Assen 1996, 112-118.
586 Zie voor een bespreking van *De Brummelwal*: *Drenthe* 33 (1962) maart 15.
587 De commissie bestond uit: H. Koning (voorzitter), G. Kuipers (secretaris), J.G. van der Bend, L. Braaksma, J. Hidding, J. Naarding, L.H. Nijenhuis, S. Scheltens en P. van der Velde.
588 Huus van de Taol, Dossier *De Brummelwal,* concept van de verantwoording. Vgl. ook: *De Brummelwal*, 7.
589 Huus van de Taol, Dossier *De Brummelwal,* brief H. Koning aan HDG van 4.11.1955. Bijdragen werden geleverd door: L. Braaksma, J. Hidding, G. Kuipers, A. de Vries, P. van der Velde, M. Eising, J.H. Bergmans-Beins, J.G. Duiven, G. Clewits, P. van Laar, B. van Eysselsteijn, A. Dening, W. Seymour Mulder, J. Thalen, Js. Abbingh, L.A. Roessingh, G. Broekhuizen, Tine M. Boom, J. Naarding, A. Steenbergen, L. Jonker, J. Fabricius, H. Hoving en R. de Lange.
590 Huus van de Taol, Dossier *De Brummelwal,* concept van de verantwoording. Vgl. ook: *De Brummelwal*, 8.
591 Joh. Drenthen, 'Drenthe, een verhaal apart' in: *DAC* 20.11.1971.
592 Zie voor biografische artikelen: 'Westerborker beloofde dochtertje een boek…' in: *Emmer Courant*, 30.12.1964; 'Ex-garagehouder schreef vier jongensboeken' in: *DAC* 31.10.1969; Christien van Reenen, 'Beene Dubbelboer' in: *Lexicon jeugdliteratuur* (1984) februari 1-2 en *DE,* 250-251; H. Nijkeuter, 'Beene Dubbelboer, garagehouder en schrijver' in: Chris van der Veen (e.a.), *In de versnelling. Honderd jaar automobiliteit in Drenthe*. Assen 2007, 113 en H.Nijkeuter, 'Beene Dubbelboer' in: *Dv/hN* 31.5.2011.
593 Han Wielick, 'Bene Dubbelboer van tuinder, via busondernemer tot schrijver' in: *Haagsche Courant* 19.8.1967.
594 *Nv/hN* 11.12.1973.
595 *DAC* 31.10.1964.
596 Bij uitgeverij Kluitman werd het boek in 1966 herdrukt onder de titel *Reinder en zijn vrienden*.
597 Zie voor enige recensies: *De Gelderlander* 31.10.1964 en *Utrechts Dagblad* 27.11.1964.
598 Niemand minder dan Piet Nortier zorgde voor een voorwoord, waarin hij schrijft dat hij het verhaal verslonden heeft. Zie voor een bespreking: *Het Schoolblad* 22.9.1962.
599 Zie voor een bespreking: *Het Schoolblad* 4.2.1963.
600 Zie voor een bespreking: *Emmer Courant* 29.10.1966 en *De Kanaalstreek* 11.11.1966.
601 Een bewerking in pocketvorm van zijn debuut uit 1960.

602 Zie: *DAC* 24.8.1977; *Utrechts Nieuwsblad* 21.10.1977 en *Elseviers Weekblad* 10.12.1977.
603 Dolf Verroen, 'De bekroonde Dubbelboer' in: *Bzzlletin* (1979) nr. 49, 11. Vgl. voor besprekingen ook: Jr., 'Joël en de veenheks' in: *Drenthe* 48 (1976) november 234; *DAC* 14.8.1976; *Amersfoortse Courant* 9.10.1976 en *Emmer Courant* 17.9.1977.
604 'Binnenkort verschijnt de eerste roman van boekenmiljonair B. Dubbelboer uit Westerbork' in: *DAC* 23.2.1971.
605 Vgl.: A. van Buuren, *De taal van het hart. Retorica en receptie van de hedendaagse streekroman*. Groningen 2004, 1-2.
606 In: 'Literair kwartier' van 31 mei 1971. Vgl. voor een recensie ook: H. Beuker, 'Dorp in verzet' in: *Drenthe* 42 (1971) augustus 123.
607 Zie voor een recensie: *HC* 25.10.1971.
608 In: 'Literair kwartier' van 19 maart 1972.
609 *HC* 12.8.1967. Zie voor een korte bespreking ook: *OV* 11 (1967) september 142-143.
610 *Het Vrije Volk* 26.9.1968. Zie voor een korte bespreking ook: *OV* 12 (1968) november 172.
611 *Drenthe* 38 (1967) 148-151.
612 Sikko Dubbelboer werd op 19 april 1906 in Tweede Exloërmond geboren. Hij werkte als landbouwer, handelaar en fabrikant van landbouwmachines. Hij begon na zijn 65ste te schrijven. Aanvankelijk schreef hij korte verhalen en gedichtjes en uiteindelijk *Wat met het veen verdween* (1980, stichting Het Grunneger Bouk). In dit boek beschrijft hij de verveningsgeschiedenis van Drenthe. De afronding van zijn werk maakte hij niet meer mee; hij overleed in januari 1980.
613 Sikko Dubbelboer, *Wat met het veen verdween*. Wildervank 1980, 85.
614 *Drenthe* 38 (1967) oktober 148-151.
615 *Dagblad voor Noord-Oost Brabant* 15.10.1977.
616 'Winnaar culturele prijs van Drenthe: 'Ik hoop dat ze zich niet hebben vergist' in: *Dv/hN* 12.9.1981 en 'Winnaars culturele prijzen' in: *DGP* 14.9.1981. Zie voor de motivering: *Drenthe* 52 (1981) december 253.
617 Zie voor necrologieën: *HC* 26.7.1982; *MC* 26.7.1982; *Nv/hN* 26.7.1982; *Haagsche Courant* 27.7.1982 en G. Kuipers, 'In memoriam Bene Dubbelboer' in: *Drenthe* 53 (1982) september 179. Zie ook: Bart Veenstra, 'In memoriam Beene Dubbelboer' in: *OV* 26 (1982) augustus 113.
618 *DGP* 24.12.1996. Zie ook: *OV* 41 (1997) januari 13.
619 *Lectuur-Repertorium 1967-1978*, 1060.
620 Vgl. 'Hans Heytings eerste boek is klaar. Lottie en Hilde een verhaal over twee wichterties' in: *DAC* 24.4.1971 en *OV* 15 (1971) mei 70.
621 Zie: 'Hartewens Anne de Vries in vervulling. Kleuterbiebel de wereld over en nu weer in Drente terug' in: *HC* 25.5.1979. Voor een bespreking wordt verwezen naar: G. Wilms in: *Drenthe* 50 (1979) december 262.
622 DA, Archief, H. Heyting. Krantenartikel zonder jaartal.
623 *Literair kwartier*, 25 juli 1971.
624 'Hans Heyting schrijft boek 'voor meisjes van dertien' in: *DAC* 30.10.1976.
625 Zie voor het het manuscript: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 311.
626 *Vrij Nederland* 6.10.1979.
627 'Weer werk van Hans Heyting onderscheiden' in: *DAC* 18.6.1981.
628 Zie voor een analyse van zijn jeugdboeken ook: T. Peters, 'Chocoladeflikken achter

brilleglazen' in: *Roet* (1992) zomer 10-12.

629 DA, Archief H. Heyting.

630 Besproken in het NCRV-radioprogramma 'Literama' op 23 oktober 1980.

631 Zie: Gerard Nijenhuis, 'drentse diensten ja of nee ze moeten hun bedding vinden in een levende taalkultuur en in de aktiviteiten van de kerken' in: *Drenthe* 46 (1974) november 153-155 en H. Nijkeuter, *De "pen gewijd aan Drenthe's dierbren grond". Literaire bedrijvigheid in de Olde Lantschap, 1816-1956*. (Z.pl. 2001, p. 568) en H. Slot en H. Katerberg, 'Biebelvertaolen in Drèents. Een jonge, onvoltooide geschiedenis' in: *Met Andere Woorden. Kwartaalblad over bijbelvertalen*, 20 (2001) juni 23-28.

632 'Gedeputeerde krijgt Drentse Marcus evangelie' in: *DGP* 16.3.1981; J. Kuik, 'Marcus, een Drentse vertaolung [sic]' in: *Drenthe* 52 (1981) augustus 155.

633 Douwes had gesproken van een 'hertaoling', omdat hij niet uit de grondtekst vertaald had. Zie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 286-287.

634 De Nederlandstalige bundels kregen veel aandacht van de recensenten. DLD, persoonlijk archief J. Alberts-Hofman.

635 *Het zingende zaand*. Zuidwolde 2004, 52.

636 *Drenthe* 63 (1992) april 10.

III. “Overigens: dank voor de broodnodige variatie.” De periode 1979-2015[1]

1. Organisaties

1.1 Het Drents Genootschap/Culturele Raad voor Drenthe

Zoals in het vorige hoofdstuk werd beschreven, waren de jaren vijftig een bloeitijd voor HDG. Bij de Drentse bevolking was er een grote belangstelling voor de eigen taal en cultuur, en het bestuur van het Genootschap bestond uit energieke bestuurders, zoals J. Hollenbeek Brouwer (1923-2013)[2].

Bij de uitoefening van zijn taken liet het bestuur van HDG zich bijstaan door zogenaamde commissies. Deze wisselend samengestelde commissies kwamen onregelmatig bijeen. Ook de samenstelling van een commissie was wisselend. Aanvankelijk bestond zij uit enkele leden van het Genootschap, een lid van het bestuur en de directeur van het bureau (als secretaris). Later maakten echter steeds meer niet-leden deel uit van de commissies.

In 1975 besloot de Landdag de vereniging om te zetten in een stichting. Reden voor deze wijziging was het feit dat de commissies (na 1975 ‘secties’ genoemd) in de oude verenigingsstructuur te weinig invloed hadden in en op het bestuur en dus op het beleid van het Genootschap. In de nieuwe structuur werd een evenwichtiger bestuurssamenstelling verkregen door iedere sectie één representant in het bestuur te laten aanwijzen. Naast vertegenwoordigers van de individuele donateurs en van de aangesloten organisaties kregen zo de vertegenwoordigers van de secties belangrijke invloed. Niet aangesloten organisaties en personen kregen op deze manier via de secties toch grip op het beleid van het Genootschap, waardoor de basis werd verbreed.[3]

Er werden medewerkers aangesteld en het werkveld werd uitgebreid. Behalve met gewestelijke cultuur ging men zich ook bezighouden met kunst en educatie. Het Genootschap noemde zich vanaf nu Culturele Raad voor Drenthe (CRvD) en daarmee werd het een adviserend en beleidsontwikkelend orgaan.

Belangrijkste doelstelling van de Culturele Raad was het wekken van belangstelling voor het Drentse culturele en wetenschappelijke leven en het verbreden en verdiepen daarvan. Om dit te bereiken onderhield men contacten met tal van

organisaties op cultureel en wetenschappelijk gebied, zowel binnen als buiten Drenthe. Leden van het bestuur en soms medewerkers van het bureau gaven deze contacten vaak gestalte door zitting te nemen in de besturen van allerlei culturele organisaties. Op deze wijze ontstond een vaak innige verstrengeling van bestuursfuncties binnen culturele organisaties. Ook was er overleg met de andere culturele raden, landelijk georganiseerd in het Nationaal Overleg Gewestelijke Cultuur (NOGC). De drie noordelijke raden, van Friesland, Groningen en Drenthe, gaven hier vaste vorm aan door als overlegorgaan een 'Noordelijk Beraad' in te stellen[4].

Een tweede belangrijke taak was het geven van advies aan de provincie Drenthe. De advisering betrof voornamelijk subsidieverzoeken van culturele instellingen aan het Provinciaal Bestuur.

Een derde taak van de Culturele Raad bestond uit de organisatie van en medewerking aan allerlei culturele activiteiten. Men regelde en coördineerde studiebijeenkomsten, herdenkingen, tentoonstellingen en lezingen, die het culturele en wetenschappelijke leven in Drenthe betroffen. Soms hadden deze bijeenkomsten zelfs een internationaal tintje, zoals in het geval van de door de commissie 'Drenthe-De Graafschap Bentheim' georganiseerde bijeenkomsten.[5]

Het bevorderen van de uitgave van publicaties over de Drentse cultuur was een volgende taak. Het maandblad *Drenthe* werd de officiële spreekbuis. Veel aandacht besteedde men aan de totstandkoming van een zogenaamd *Drents Repertorium*: een systematische opsomming van alle beschikbare literatuur over Drenthe.

Door de verambtelijking voelden verschillende vrijwilligers zich door de bestuurders in het nauw gedreven. Met name Jan Weggemans, strijdbaar voorzitter van de sectie 'Drenten in de vrömde', had diverse aanvaringen met medebestuurders en de beroepskrachten. Weggemans verliet in 1980 uiteindelijk het bestuur, nadat de leiding van het Genootschap de grote afwezige was geweest op de Drentendag van de 'eigen' sectie Drenten in de vrömde. Daarin volgde Weggemans zijn collega Bart Veenstra, die al eerder opgestapt was.

De belangen van de Drentse schrijvers werden behartigd in de sectie Drentse schrievers. Geleidelijk aan begon deze sectie echter gezag en inhoud te verliezen. De Drentse Schrieverskring nam in de jaren zeventig de taken van de sectie Drentse schrievers over. Jan Weggemans, Roel Reijntjes - ook geen echte vriend van de Culturele Raad - en Gerrit Kuipers probeerden een tegenwicht te vormen tegen de Culturele Raad.

Binnen de Schrieverskring was er aversie tegen alles wat met de Culturele Raad te maken had. Er is zelfs overwogen de gewestelijke cultuur naar de nog jonge stichting Het Drentse Boek over te hevelen.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 174 07-04-16 14:26

Nadat in 1983 Gerard Nijenhuis voorzitter van de Drentse Schrieverskring was geworden, volgde Weggemans hem op als voorzitter van de sectie Drentse schrievers van de Culturele Raad. Maar de terugkeer van Weggemans was van korte duur, want in januari 1984 legde hij - uit ongenoegen - het bijltje erbij neer.[6]

In de jaren ’70 en ’80 kregen de beeldende kunst en de amateurkunstbeoefening steeds meer aandacht. Na een studiedag in 1977, met het Nedersaksisch Instituut, Rijksarchief, Drentse schrievers, historici en donateurs, werd de streekcultuur onderwerp van onderzoek en nam die een steeds belangrijkere plaats in. Dit resulteerde in verruiming van de provinciale subsidiëring, zodat er medio 1978 een nieuwe staffunctie ‘regionale cultuur’ bemand kon worden (H. Slot). In die functie is de Drentse standaardspelling gereed gekomen. Provinciale Staten hebben deze in 1987 geautoriseerd.
De komst van de provinciaal historicus die tegen het eind van de jaren ’80 begon te werken bij de organisatie, was een volgende stap, evenals het feit dat het project Culturele educatie/Drentse Taol bij de Culturele Raad werd ondergebracht. In het projectbestuur kregen onder meer de Stichting Opbouw Drenthe en de Provinciale Bibliotheek Centrale zitting. Ook de taalorganisaties, die al wat langer op uitbreiding en intensivering van streektaalactiviteiten bij de provincie hadden aangedrongen, schoven aan waardoor het imago opgewaardeerd werd. Ondanks de grotere invloed van de donateurs op het beleid liep hun aantal stapsgewijs terug, vooral toen het maandblad *Drenthe* in het begin van de jaren ’90 werd afgestoten. In dezelfde periode werd HDG/CRvD tegen zijn zin verplicht door de provincie een fusie aan te gaan met de Stichting voor Kunstzinnige Vorming in Drenthe, die oorspronkelijk uit het Genootschap was voortgekomen. In 1993 leidde dit tot Kunst en Cultuur Instituut Drenthe, waarmee aan het zelfstandige bestaan van HDG/CRvD een eind gekomen was.

1.2 Drentse Schrieverskring

De Schrieverskring ontwikkelde zich tot een veelkleurig gezelschap schrijvers, dichters, voordrachtskunstenaars, conferenciers, folkloristen en dialectliefhebbers. Belangrijkste doelstelling was het behoud van de Drentse taal en cultuur, en het uitdragen van het moeilijk te definiëren begrip ‘Drents eigen’. Ook Nederlandstalige schrijvers werden tot de kring toegelaten. Tot de niet-Drentssprekende leden behoorde ook Dieuwke Winsemius.[7] Maar bijzonder thuis voelde zij zich in deze schrijversclub niet: “Echt hoor ik er niet bij, bij de schrievers bij mijn buurtje wel. Misschien heb ik mezelf niet genoeg gegeven. Kan ook. Nee ik voel me niet ontheemd, maar niet gewaardeerd, ik kan niet meepraten.

Ik denk niet dat een van de leden weet wat ik geschreven heb. Dan ben je ook niet blij met elkaar", sprak ze tijdens een interview.[8]
De literaire aspecten van het schrijven zijn in de kring nauwelijks aan de orde gesteld. Lange tijd lag het accent meer op het bewaren van het dialect; het schrijverschap en alles wat daarmee verband hield, kwam pas in de jaren tachtig meer op de voorgrond. Roel Reijntjes, die de functie van volmacht een aantal jaren gehad heeft, omschreef de Schrieverskring in de jaren zeventig ironisch als een "geestelijk dialektbestuur": "Als je lid van de Schrieverskring bent, dien je het Drents. De kring werkt mee aan de produktie van geschriften in het Drents, voor periodieken als 'Oeze Volk', kranten, plaatselijke bladen èn bejaardenblaadjes, die voor een groot deel in het Drents geschreven worden. (…) Ja, je kunt wel zeggen dat de Schrieverskring vanuit de volksgeaardheid meewerkt aan alle dingen waar ze op volkskundig gebied gevraagd wordt. (…) De aanwas is gering. De leeftijd is gemiddeld zo'n 50 jaar. We komen ongeveer 2 à 3 maal per jaar bijeen en bespreken dan ieders pennevruchten, uitgaven en andere aktiviteiten…. Nee, over niveau wordt niet gepraat. Zo nu en dan moet je als volmacht wel eens wat organiseren. Nou, je kunt soms beter een zak met vlooien dichtbinden."[9]
Een groot deel van het werk van de Schrieverskring speelde zich af rondom het tijdschrift *Oeze Volk*. Maatschappelijke of politieke ontwikkelingen werden - behalve door een kleine groep jongeren en een paar polemisten sinds de jaren tachtig - genegeerd.
Vier jaar na de oprichting van het tijdschrift *Roet* manifesteerde zich het generatieconflict binnen de Schrieverskring. Voorzitter Gerrit Kuipers had een bestuurlijke functie aanvaard bij HDG. Dat was niet te combineren met het voorzitterschap van de kring, en de volmachten stelden tijdens een vergadering bestuurslid Jan Weggemans voor als kandidaat voor het voorzitterschap. Een deel van de leden onder aanvoering van Gerard Nijenhuis verzette zich hiertegen. Naar de mening van Nijenhuis was Weggemans geen actief schrijver en bovendien: "(…) een vertegenwoordiger van een rechtse stroming waar ik niets van moet hebben."[10] In de loop van het jaar verschenen krantenartikelen waarin persoonlijke rekeningen werden vereffend: een breuk dreigde.[11] Uiteindelijk trad het voltallige bestuur (Kuipers en de volmachten J. Weggemans, P. van der Velde en R. Reijntjes) af. De oudgedienden maakten plaats voor Gerard Nijenhuis (voorzitter), Albert Haar en Henk Hadderingh.[12] Dit driemanschap wilde het karakter van de kring veranderen: "Er is altijd naar gestreefd de rijen gesloten te houden en men was doodsbang voor onenigheid. Er werd aan de weg getimmerd in het belang van het Drents-eigene dat behouden moest blijven. Kritiek op elkaars werk was niet mogelijk want dat werd snel opgevat als een persoonlijke aanval.

In die periode is men erin geslaagd de zaak bij elkaar te houden terwijl de belangstelling voor het Drents in de samenleving niet groot was. (…) We moeten ons nu richten op verdieping en proberen grenzen te verleggen."[13]
Niet alleen persoonlijke animositeit speelde in het bovenstaande een rol, ook de onduidelijke organisatievorm van de kring was de oorzaak van het conflict. De leiding van de kring was opgedragen aan vier bestuursleden, volmachten genoemd. Zij riepen de leden op gezette tijden bijeen, maar de kring kende geen statuten, er was geen rooster van aftreden, er werd geen jaarvergadering gehouden, er werd geen jaarverslag en financieel verslag uitgebracht. Een bestuursverkiezing vond alleen plaats als er een vacature was ontstaan. Pas sinds 1977 werden er notulen opgemaakt. Toen Weggemans als voorzitter werd voorgedragen, ageerde Nijenhuis dan ook met het argument dat de leden hierin zeggenschap dienden te hebben. Pas in de vergadering van 29 januari 1983 werd het ontwerp huishoudelijk reglement - waarin onder meer de verkiezing van een voorzitter werd geregeld - aangenomen. Dit leidde tot bovenbeschreven situatie: om de zaken open te houden, stelden de vier volmachten hun zetels ter beschikking, maar ze waren wel herkiesbaar. Weggemans trok zich om persoonlijke redenen terug, waarna de anderen besloten met een schone lei te beginnen. Daardoor moest er een geheel nieuw bestuur gekozen worden.[14]
Onder voorzitterschap van Nijenhuis was er geen sprake van een radicale koersverandering; men wilde vooral met de kring meer naar buiten treden.[15]
Maar de generatiekloof en de daarmee gepaarde spanningen bleven bestaan. Martin Koster, medeoprichter van *Roet*, was nog maar net lid of hij moest zich tegenover de kring al verantwoorden voor zijn satirische pennenvruchten.[16] Gezegd moet worden dat de vereniging onder voorzitterschap van Nijenhuis een wat zakelijker en taalgerichter karakter kreeg.
Klaas Kleine nam in 1989 de voorzittershamer van Nijenhuis over. De kersverse voorzitter had grote plannen en kondigde in de pers aan dat de ruim vijftig aangesloten schrijvers onder zijn leiding meer aan politiek zouden gaan doen. Bovendien moest de kring zich meer als een vakbond profileren en wilde Kleine de schrijvers inspireren tot nieuwe literaire hoogstandjes.[17]
De opvolging van Kleine in 1992 zorgde voor veel commotie. GroenLinksstatenlid Lukas Koops werd door de volmachten als enige voorzitterskandidaat naar voren geschoven. Gerrit Kuipers maakte hiertegen bezwaar; hij had zich geërgerd aan een column van Koops waarin mensen die tijdens het defilé op Koninginnedag met vlaggetjes zwaaien als zwakzinnigen werden omschreven. Felle en emotionele discussies volgden, maar de verdeelde partijen kwamen niet dichter bij elkaar. Vervolgens kwam Kuipers met een tegenkandidaat, Geert

Smegen (VVD-politicus) uit Orvelte, maar die haalde niet voldoende stemmen binnen. In deze affaire ging het op de keper beschouwd meer om een politiek vraagstuk: kan en mag een GroenLinksstatenlid voorzitter worden van de Kring of moet de preses een niet-schrijvende VVD-politicus zijn? Koops werd voorzitter, maar daarmee was de zaak niet gesloten. Volmacht Martin Koster deelde in zijn column rake klappen uit, en dat schoot sommigen in het verkeerde keelgat. Gerrit Kuipers en met hem Janny Alberts-Hofman en Ali Brals-Luinge stapten vervolgens uit de Schrieverskring.[18] Koops zat nu in een vervelende positie: als schrijver was hij voor de vrijheid van meningsuiting, maar als net geïnstalleerde voorzitter distantieerde hij zich van het stuk van Koster omdat de inhoud het karakter van een afrekening had.[19] Het bestuur van de Schrieverskring plaatste zelfs een ingezonden stuk in de krant waarin men zich nadrukkelijk distantieerde van de handelwijze van zijn medevolmacht.[20] Koster nam afscheid van de Kring: "Ik dee dat mit barre weinig hartzeer, ik was zölfs bliede da'k vut kun uut de Dooie Schrieverskring, een club daor aj lid van worden kunden aj een paar regels uut Bartje uut de kop opzeggen kunden". [21]
In 1993 bedankte Jan Veenstra als lid. Aanleiding was een brief die de taalorganisaties, waaronder de Drentse Schrieverskring, gestuurd hadden over de interne strubbelingen bij het nieuwe Kunst en Cultuur Instituut Drenthe.[22]

Door toedoen van de Schrieverskring werden ook uitgaven verzorgd. Hiervoor werden al de almanakken gememoreerd. Verder moeten genoemd worden: *Dichtersriege* (1966, Van Gorcum), een poëziebloemlezing uit de periode 1900-1966, en *Oet Jan Naardings hof* (1969, Knoop & Niemeijer), een bundel met werk van de bekende dialectoloog. Diverse schrijvers werkten mee aan boekjes voor het onderwijs. Door samenwerking van HDG met RONO verscheen in 1969 de dubbel-lp *Stemmen oet Drenthe. Een keur oet 't wark van Drentse schrievers en dichters* met werk - Drentse proza en poëzie - van leden van de Schrieverskring, gedeclameerd door medewerkers van de RONO.[23] Van deze lp zijn er meer dan 40.000 verkocht.[24] Bij het veertigjarige bestaan van de kring verscheen de bloemlezing *Maandewark* (Het Drentse Boek) met daarin werk van zesentachtig schrijvers en dichters die lid waren of geweest waren van de club.[25]
Bij het verschijnen van het boek verzuchtte Bart Veenstra: "Het dee even waarm an, aal dat volk zo nuver in een book bij'n kander: Maandewark. En even gung het deur mij hen, as dit now is waor was in de Kring zölf. (…) Zie hebt geliek kregen. Het is aans worden, niet beter. En een kwart van de leden leut oons de hakken zeen."[26] Steeds meer schrijvers verlieten de vereniging, en het tobben hield aan. In 1995 telde de kring 45 leden, maar een derde deel daarvan schreef niet

(meer). Bij het aftreden van Lukas Koops als voorzitter in april 1995 lukte het de ledenvergadering niet een waardige opvolger voor hem te vinden. Beate Plenter, de enige bestuurskandidaat die het bestuur bereid had gevonden, werd door de ledenvergadering niet gekozen.[27] Klaas Kleine diende vervolgens een motie in waarin hij pleitte voor opheffing van de kring: "Wat heb ik aan de Schrieverskring? Niks. En wat heeft de Schrieverskring aan mij? Ook niks", aldus Kleine.[28] Het interim-bestuur, bestaande uit de vicevoorzitter Geert Enting, Huib Minderhoud en Coby de Jonge, schoof de kwestie voor zich uit. Reden waarom Kleine bedankte als lid.[29] De al jaren kwakkelende schrijversclub was op sterven na dood; een aanzienlijk deel van de rondom *Roet* gegroepeerde schrijvers had inmiddels afgehaakt. Conflicten over gebrek aan kwaliteit en professionaliteit, kinnesinne, onderlinge relaties, onverenigbaarheid van karakters en opstandigheid van de jongeren waren inmiddels evident geworden. Op de ledenvergadering in Gieten van september 1995 stemden oud-voorzitter Lukas Koops en Rieks Siebering als enigen voor de opheffing van de club. Een meerderheid wilde nog een halfjaar lang verder gaan, en er werd nog eenmaal gepoogd de club nieuw leven in te blazen.[30] Een werkgroep (commissie Nei leven DSK), bestaande uit Miny Hofsteenge, Beate Plenter en Harm Sijnstra, kreeg de opdracht een levenskrachtige formule te bedenken. Maar op de ledenvergadering van 17 februari 1996 kregen hun voorstellen weinig bijval, waarop het voltallige bestuur opstapte.[31] Op eigen initiatief heeft de commissie nog geprobeerd een nieuwe vereniging op te richten, maar deze poging mislukte.[32]
Op 29 mei 1996 werd - na een bestaan van 43 jaar - de Drentse Schrieverskring vervolgens, met instemming van vele leden, te Borger ontbonden.[33] Oprichter Gerard Nijenhuis keek terug en constateerde: "We hebben volgens mij de fout gemaakt dat we iedereen die drie, vier gedichtjes geschreven had er bij gehaald hebben."[34] Bovendien was hij van mening dat het ook fout geweest was Nederlandstalige schrijvers als lid toe te laten. "We zijn, typisch Drents, veel te tolerant geweest", aldus Nijenhuis.[35]
Nijenhuis heeft nog geprobeerd een 'Verneide Schrieverskring' op te richten, maar vond hiervoor te weinig draagvlak.[36] Hij nam in 2012 samen met Suze Sanders opnieuw het initiatief een "neie Drèentse schrieversorganisaotie" op te zetten.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat de Drentse Schrieverskring eigenlijk uit drie groepen bestond: de groep die vanaf de oprichting in 1953 lid was, de groep die omstreeks 1980 (na de oprichting van *Roet*) erbij gekomen was en leden die zich na 1990 aangesloten hadden. Na het verschijnen van *Roet* streefde de Drentse Schrieverskring ernaar meer invloed binnen de Culturele Raad te

krijgen, men wilde een Drenthe-Academie, een uitgever, een overkoepelende organisatie voor het Nedersaksische taalgebied. Toen dat - met uitzondering van een Drenthe-Academie - uiteindelijk bevochten was, viel de binding weg. De verdeeldheid heerste, hetgeen nog eens werd aangewakkerd door de tegenstelling *Oeze Volk - Roet.*

1.3 Drentse Taol/Huus van de Taol

Drentse Taol (DT) ging in 1987 van start als een door het Ministerie van CRM en de provincie Drenthe gesubsidieerd project Culturele Educatie. De Drentse schrijvers hadden een Drenthe-Academie gewenst, maar aan hun wensen was geen gevolg gegeven.[37] De Drentse politiek verkoos uiteindelijk een samenwerkingsverband met de CRvD. Het project Culturele Educatie stond inhoudelijk onder verantwoordelijkheid van een projectbestuur. In dit bestuur zaten afgevaardigden van Opbouw Drenthe, de Provinciale Bibliotheekcentrale, Het Drentse Boek, Oeze Volk, de Drentse Schrieverskring en CRvD.

Het projectbestuur wilde alle activiteiten onderbrengen in een instituut, het 'Naarding-Instituut' genoemd, als postume hommage aan de streektaalactivist Jan Naarding. Eerder al was in Assen een straat naar hem genoemd. Ondanks enige (informele) adviezen de naam Naarding niet-geprononceerd naar buiten te brengen, besloot men toch het instituut naar de Drentse dialectoloog te vernoemen.[38] Reeds een week na de opening van het Naarding-Instituut verschenen er krantenartikelen over het oorlogsverleden van Naarding. Freelancejournalist Marcel Möring opende het persoffensief met een artikel waarin hij bewijzen presenteerde voor het bestaan van een Duitsgezinde intellectuele voorhoede, waartoe Naarding tijdens de oorlog had behoord.[39] Het merendeel van de bestuursleden reageerde defensief; men verschool zich achter het antecedentenonderzoek dat aan het verlenen van de koninklijke onderscheiding aan Naarding voorafgegaan was. Die onderscheiding vormde voor hen genoeg waarborg om de naam van Naarding aan het instituut te verbinden. Het was hun echter niet bekend dat een eerdere aanvraag voor een koninklijke onderscheiding in 1960 was afgewezen. Klaasje Eisses-Timmerman, voorzitter van het instituut, reageerde: "Het is een vreselijke zaak, als dit soort dingen gepubliceerd wordt, of het nu wel of niet waar is. Dat graaien in het verleden.Wat heeft dat voor zin? (…) Ook het bewijs voor publicitair misdragen in de oorlogsjaren is geen reden voor wijzigen van de naam van Naarding-instituut."[40]

Na herhaalde aandrang - onder anderen door oud-verzetsmensen - besloot het bestuur onderzoek te laten doen naar houding en gedrag van Naarding tijdens de bezetting. Behalve informeel advies (noot 38) had een medewerker al eerder ge-

waarschuwd. De Groninger historicus P.Th.F.M. Boekholt kreeg de opdracht de gedragingen van Naarding te onderzoeken. Boekholts conclusie was: Naardings gedrag werd ingegeven door drentomanie en onderging daardoor de invloed van een aantal Blut-und-Bodenopvattingen, zonder dat hij een dogmatisch nationaal-socialist werd. Bijgevolg werd hij geen medestander van de bezetter, maar ook geen uitgesproken bestrijder.[41] Ondanks de conclusies van Boekholt besloot het projectbestuur tot het handhaven van de naam. Twee bestuursleden, Gerrits en Boelens, waren tegen het besluit.[42]

Dit standpunt deed herhaalde discussies tussen bestuur en buitenwacht niet verstommen en dat leidde tot het besluit het instituut om te dopen tot 'Project Drentse Taol' (DT). De schrijver Klaas Kleine was het enige bestuurslid dat opstapte. Naar verluidt niet uit sympathie voor Naarding, maar omdat hij niet wilde wijken voor druk van de pers, wat het merendeel van de bestuursleden uiteindelijk wel deed.

De directeur van HDG/CRvD, L.S. van Buiten, opvolger van A.E. Brons, had de dagelijkse leiding bij DT. Eind 1991 werd het project als afdeling met twee medewerkers voortgezet, gesubsidieerd door de provincie. Als gevolg van de fusie Welzijn in Drenthe in 1993 begon DT deel uit te maken van het Kunst en Cultuur Instituut Drenthe. Toen dit werd gedefuseerd, kwam DT bij de Provinciale Bibliotheekcentrale onder dak. De directeur van de PBc werd tevens directeur van DT. In 2001 kreeg het bestuur van de toen opgerichte stichting Drentse Taol de leiding. Het taalcentrum werkte sindsdien geheel zelfstandig, evenwel in nauwe samenwerking met de PBc.

In die periode verschenen opmerkelijke uitgaven. In samenwerking met het Drents Light verse Genootschap (DLG) en vervoersmaatschappij DVM werd in 1993 het project 'In licht edicht' gestart. Het DLG dat in hetzelfde jaar was opgericht, wilde meer aandacht voor het light verse in de Drentse literatuur. Enthousiaste Drentse schrijvers lieten zich inspireren door het thema reizen en leverden in een voor hen nog weinig beoefende dichtvorm pleziergedichten. Hun pennenvruchten werden tijdens het project via lichtkranten onder de aandacht van buspassagiers gebracht. 'In licht edicht' werd besloten met de publicatie van de bundel *Vaart mien busse…gedichten "in licht edicht"*, waarin de resultaten van deze bijzondere taalkunst terug te lezen zijn.[43]

In maart 2007 fuseerde de stichting Drentse Taol met het maandblad *Oeze Volk* en de stichting Het Drentse Boek tot Het Huus van de Taol (HvdT). Deze nieuwe organisatie opende in maart 2008 de deuren van een nieuw gezamenlijk onderkomen in Beilen.

HvdT heeft als algemene doelstelling het stimuleren, ontwikkelen en ondersteunen van activiteiten op het gebied van de regionale cultuur met als belangrijkste

exponent de streektaal. HvdT ontplooit een veelheid aan activiteiten op het gebied van taalpromotie, onderwijs en educatie, taalwetenschap en letteren. De promotie van de streektaal vindt plaats door het geven van lezingen, voorlichting via een website, het uitgeven van een periodiek (*de Taolkraant* - in samenwerking met Het Drentse Boek), de Taoltillefoon, organisatie en ondersteuning van streektaalactiviteiten waaronder Meertmaondactiviteiten, 'Drèents dictees' en schrijfwedstrijden, deelname aan SONT, ondersteuning werkgroep Drenten in de vrömde en ondersteuning werkgroep Drentstalige Kerkdiensten en Bijbelvertalingen.
Er is een scala aan samenwerkingen met diverse organisaties in en buiten Drenthe, bijvoorbeeld RTV Drenthe. Op het gebied van de letteren werkt HvdT onder meer aan video- en dvd-portretten van Drentse schrijvers, Drents Letterkundig Documentatiecentrum en faciliteert het de werkgroep religieuze Liedteksten.

2. Podia

2.1 't Schepershoes[44]

Een opmerkelijk initiatief kwam van Henny en Albert Koopman. Zij kochten in 1982 het failliete dorpscafé in Balloo, dat bekend werd onder de naam 't Schepershoes. Koopman was in zijn woonplaats tevens schaapherder van de grootste particuliere kudde van Nederland. Zij kwamen op het idee Drentse literaire avonden in dit café te organiseren. Het echtpaar was namelijk van mening dat veel Drenten zich schaamden voor hun moedertaal en dat mede daardoor de streektaal als omgangstaal in onbruik raakte. Door het organiseren van literaire bijeenkomsten zou de streektaal een vernieuwende impuls krijgen. Het idee van de literaire avonden werd verder ontwikkeld door Gerard Nijenhuis. Maandelijks bood 't Schepershoes een afwisselend literair programma. Nijenhuis interviewde bekende en minder bekende schrijvers die vervolgens uit eigen werk voorlazen. Door de bijeenkomsten, die veel belangstelling trokken, kwamen Drentse schrijvers meer in contact met publiek. Na acht jaar literaire avonden wilde men iets nieuws en werd begonnen met een open podium voor beginnende podiumkunstenaars.
In 1997 verscheen ter gelegenheid van de opening van het tuinrestaurant 'De Blauwe Roos' een bloemlezing met daarin werk van vijfendertig Drents- en Nederlandstalige dichters en liedtekstschrijvers die in de loop der jaren te gast waren geweest in 't Schepershoes. De anthologie, die ook de naam van het restaurant kreeg, opent met het gedicht *Verleuren paradies* van Hans Heyting; hij was ook de eerste geweest die het podium in Balloo had betreden.
Aan de activiteiten in Balloo kwam in 1998 abrupt een eind, toen 't Schepershoes door brand verwoest werd. Pogingen de boerderij opnieuw op te bouwen mislukten.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 182 07-04-16 14:26

2.2 Drentse Boekenweek

In 1983 werd voor het eerst - in navolging van de landelijke traditie - de Drentse Boekentiendaagse georganiseerd. Aanvankelijk was het de bedoeling dit evenement de naam Drentse Boekenweek te geven, maar dat bleek een beschermde naam te zijn.[45] Ter gelegenheid van de eerste Drentse Boekenweek organiseerde Het Drentse Boek in Hotel Bieze te Borger de 'Nacht van de poëzie'. Het presenteerde er de proefuitgave van *Drentse spelling*, die in 1987 uitgewerkt de officiële handleiding zou worden. De Drentse Boekentiendaagse werd eenmaal in de twee jaar gehouden en was een initiatief van de Drentse boekhandelaren, uitgeverijen en Drentse Taol.

Ter gelegenheid van de Boekentiendaagse verscheen er een speciale krant en werd er opdracht gegeven voor het schrijven van een boekenweekgeschenk. Het eerste boekenweekgeschenk dat verscheen was *Drenthe door Dicke* (1983, Krips Repro). Het bestaat uit dertien schetsen van de tekenaar Otto Dicke met gedichten en prozafragmenten van diverse auteurs.[46]

Twee jaar later werd het boekenweekgeschenk samengesteld door Jannie Boerema en Ab Drijver. Het is een mix van literatuur, fotografie en vormgeving en werd geproduceerd om te laten zien dat de Drentse taal en literatuur gegroeid waren naar volwassenheid. De boekenpremie kreeg de titel *Stoelendaans. Splinternei wark met knappe petretten van 20 Drèentse schrievers* (1985, Het Drentse Boek).[47] In 1987 verscheen *Blaten bij de baander; verzen met een knipoog* van Michiel van den Heuvel (Het Drentse Boek) en de rijmprent *Verleuren paradies* van Hans Heyting, getekend door Evert Musch.[48] Max Dendermonde schreef voor de Boekentiendaagse 1989 de novelle *De Stilte van Koekange* (Krips Repro).[49] In 1991 zag *Eldersloo. Drèentse schrievers an de reize* (Het Drentse Boek en Krips Repro) het licht.[50] Daarna werd er enige tijd geen Boekenweek gehouden. Pas in 2003 werd er weer een boekenweek georganiseerd. Marga Kool schreef dat jaar het boekenweekgeschenk *De mooiste kus* (Het Drentse Boek), gevolgd door Jans Pollings *De ring* (2005, Het Drentse Boek). Voor de Boekenweek van 2007 schreef Gerard Nijenhuis de novelle *Een plek um te blieven* (2007, Het Drentse Boek).[51] Achterhoeker Ton Peters en Drent Jan Veenstra schreven beiden in het Drents 33 gedichten en 33 verhalen verzameld in *Dörpsstraot oes Dörp* (Het Drentse Boek), het boekenweekgeschenk van de Drentse Boekenweek van 2009.[52] *Vremd volk. Belevenissen van een broodschriever* (Het Drentse Boek) van Anne Doornbos zag het licht in de Drentse Boekenweek van 2013.

2.3 Taal aan Tafel

"Taal aan tafel is een combinatie van proza, poëzie, muziek en lekker eten.

Op de zondagmorgen na de kerk en voor het voetbal", zoals initiatiefnemer Rieks Siebering het programma steevast aankondigde. Naar aanleiding van een opmerking van de eigenaar van restaurant De Groene Lantaarn tijdens een etentje begin jaren '90 ontstond bij Rieks Siebering en Lo Dijkstra het idee op de rustige zondagmorgens een cultureel programma en een goede maaltijd met elkaar te combineren. Het programma was zeer gevarieerd, maar de streektaal speelde een belangrijke rol.
Geert Jan Brader was vanaf het begin de vaste muzikale begeleider en technicus. Na een jaar of vier wilde De Groene Lantaarn stoppen met het programma. De formule werd voorgezet bij restaurant Poortman te Bloemberg. De presentatie werd gedaan door Rieks Siebering en Baukje Bloemert, en het programma werd een onderdeel van Het Drentse Boek, in het kader van leesbevordering.
Daarna presenteerde Siebering het alleen of met Frans Westenbrink of Alja Kiers als back up. Na 15 jaar stopte hij in 2011 wegens gezondheidsklachten. Het programma verhuisde vervolgens naar Dwingeloo, waar de echtparen Klok en Oosting het presenteren.
In navolging van het succes van Veeningen volgde in 2005 ook een Noordenveldse variant: *Taal an Taofel* in Norg onder regie van Anne Doornbos en Martin Koster (tot 2010). Janny Roggen was de stille kracht die achter de schermen alles regelde. Dit programma werd verplaatst naar Vries in oktober 2011; Koster werd vervangen door Herma Stroetinga. Theater De Deel in Sleen verzorgde van 2009 tot 2013 ook een Taal an Taofelprogramma (presentatie Gloria Sommer en Gezienus Omvlee, organisatie Reina Zwiers). Daarna werd het georganiseerd in zaal Wielens in Noord-Sleen. Het podium trekt veel bezoekers door de grote belangstelling voor de streektaal.

2.4 De Literaire Hemel[53]

De Literaire Hemel is een maandelijks programma over boeken en schrijvers. De gelijknamige stichting werd in 2001 opgericht om meertalige literaire activiteiten te bevorderen. De bijeenkomsten worden in de periode oktober tot mei in café De Amer in Amen gehouden. Iedere tweede vrijdagavond van de maand wordt aandacht besteed aan Nederlandse en Nedersaksische literatuur. Schrijvers worden door Annette Timmer (in de standaardtaal) en Albert Haar (in het Drents) geïnterviewd, ze lezen uit eigen werk en signeren na afloop. Het programma wordt afgewisseld met livemuziek. In 2011 was dichter, vertaler, columnist en criticus Rob Schouten op uitnodiging van de jubilerende stichting 10 jaar De Literaire Hemel elf dagen als 'writer in residence' te gast in Amen. Schouten heeft vanaf zijn tweede levensjaar twintig maanden in Hoogeveen

gewoond, waar zijn vader predikant was. Als een echte schaapherder trok hij rond in het dorp en at hij 's avonds steeds bij een ander gezin. Zijn ervaringen werden gebundeld in *Rondeten in Amen. Een literaire kroniek van elf dagen op het land* (2011, Van Gorcum). Jan Harbers, Joep Brinkman, Jolet Dingen-de Vries, Nicolette Leenstra en Annette Timmer vormden in 2012 het bestuur. Albert Haar is adviseur van het bestuur. De afgelopen jaren kwamen meer dan tweehonderd schrijvers - onder wie auteurs met landelijke bekendheid - naar Drenthe. Vanuit De Literaire Hemel zijn ook andere activiteiten ontstaan, zoals literair midzomerfestival Zomerzinnen.

2.5 Zomerzinnen[54]

Zomerzinnen is een midzomerfestival voor literatuurliefhebbers, georganiseerd door de gezamenlijke literaire organisaties in Drenthe. De deelnemende literaire organisaties en bibliotheken leveren ieder hun aandeel in de programmering van het festival. Het wordt telkens op een andere plaats in Drenthe georganiseerd. De aanpak is thematisch, die aansluit bij de locatie, en vormt een goede mix van landelijk en regionaal bekende schrijvers en dichters. Daarbij is er gelegenheid voor andere cultuuruitingen, zoals muziek en dans. Vijf jaar lang was Biblionet penvoerder van Zomerzinnen (Wezup 2007, Veenhuizen 2008, Dwingeloo 2009, Hoogeveen 2010 en Amen 2011). In 2012 kreeg men niet het gevraagde bedrag van de provincie en ging het festival niet door. Annette Timmer werd de drijvende kracht achter een speciale editie van Zomerzinnen, Nazomerzinnen. Er werd vervolgens een Stichting Zomerzinnen opgericht (voorzitter Albert Haar) die verantwoordelijk was voor Nazomerzinnen te Assen. Het meest recente wapenfeit is Winterzinnen, dat in 2012 in Amen werd gehouden en in 2013 in Vledder.[55]
Het Drentse Boek heeft ter gelegenheid van Zomerzinnen twee boeken uitgegeven. In 2007 verscheen *Zomerzinnen* met Drentstalige verhalen van Lukas Koops en Gerard Stout en gedichten van Suze Sanders. In 2008 kwam onder dezelfde titel een boekwerkje uit. Nu met verhalen in de streektaal van Jans Polling en Jan Veenstra en gedichten van Gerard Nijenhuis.

2.6 !REUR![56]

Van 2010 tot 2013 werd streekfestival !REUR! gehouden. Uitgangspunt is een jaarlijks cultureel-muzikaal streektaalfestival in Drenthe waarin het Nedersaksisch centraal staat. Verschillende disciplines zoals literatuur, muziek, lezingen, discussiefora, toneel en workshops komen in een dag- en avondprogramma aan bod. Initiatiefnemer van het festival is Bert Kamping. Kamping is geboren in Erm en is op vele fronten actief in de streektaalmuziek. (Zie over hem ook de

paragraaf over gemeentedichters). Hij was op zoek naar nieuwe impulsen voor de streektaal en zocht een formule voor een breed geprogrammeerd en ambitieus streektaalfestival. Zo ontstond !REUR! In de meertmaond-streektaalmaond maart 2010, 2011 en 2012 werd !REUR! in Emmen gehouden. Jaarlijks trok het festival duizenden bezoekers. Tweemaal werden tijdens het festival ook de jaarlijkse *Dagblad van het Noorden*-streektaalprijzen uitgereikt. In de week voor de festivaldag werd er ook een provinciale bibliothekenprogramma gehouden met voordrachten (proza en poëzie) en muzikale optredens. Door de lang aanhoudende onzekerheid over de financiële armslag werd het festival in 2013 afgelast.

2.7 Verhalen rond de kachel[57]

Op 20 september 2008 trad Ria Westerhuis, met Rob Zandgrond als begeleider, tijdens een fietstocht van de gemeente De Wolden op bij de boerderij van de familie Bout in Koekange. Ook de Tilburgse dichter Martin Beversluis was van de partij.
Het was prachtig herfstweer en telkens kwamen er fietsers langs om even te pauzeren en te luisteren naar de gedichten. De familie Bout, die een theeschenkerij in de boerderij heeft, gaf te kennen dat ze ook graag literaire avonden in de boerderij wilde organiseren. Ria Westerhuis prees zichzelf en enige bevriende dichters en muzikanten aan en zorgde voor de organisatie van het programma met in ieder geval streektaal, maar net zo goed ook Nederlands of Engels. Dat had tot gevolg dat in november 2008 met groot succes de eerste avond werd gehouden.

2.8 Drentse literatuurclubs/Stichting Literatuurclubs Drenthe[58]

Stichting Literatuurclubs Drenthe (SLD) stimuleert het samen lezen en bespreken van literaire boeken. SLD vertegenwoordigt anno 2014 ruim 250 leesgroepen in Drenthe met in totaal zo'n 2300 deelnemers; voornamelijk vrouwen, maar ook mannen maken deel uit van de leesgroepen. Ieder jaar maakt het bestuur een zorgvuldige selectie van vier literaire boeken. Deze worden in alle leesgroepen gelezen en besproken. SLD biedt ondersteuning aan de aangesloten leesgroepen en faciliteert het opzetten van nieuwe leesgroepen.
De oorsprong van SLD is te vinden in de jaren zestig en zeventig. Toentertijd bestond er in Nederland veel onbegrip met betrekking tot moderne literatuur. Toen die een plaats kreeg op de middelbare school, leidde dit tot ongerustheid bij een aantal Drentse leden van de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen (NBvP). Via het literatuuronderwijs kwamen kinderen namelijk in contact met moderne literatuur waarmee hun ouders veelal onbekend waren. Zij waren wat bevreesd voor de geëngageerde, soms provocatieve uitingen van schrijvers zoals

Wolkers, Mulisch en Cremer. Door zelf kennis te gaan nemen van moderne literatuur hoopte de NBvP de weerstand tegen moderne literatuur te verminderen en een idee te krijgen van de inhoud van de boeken die kinderen op school moesten lezen. Om dit doel te verwezenlijken werd in 1970 op initiatief van de Drentse afdeling van de NBvP met hulp van de Provinciale Bibliotheekcentrale Drenthe (PBc), het tegenwoordige Biblionetdrenthe, begonnen met de Drentse Literatuurclubs.

Sinds de oprichting van de PBc bestond er een nauw contact tussen de Drentse afdeling van de NBvP en de directies van de Openbare Bibliotheken (OB) Assen en Hoogeveen doordat vertegenwoordigers van de NBvP en de OB zitting namen in het PBc-bestuur. De PBc nam een centrale rol in binnen de organisatie van de Drentse Literatuurclubs. Zij verzorgde bijvoorbeeld de cursussen waarmee de aspirant-gespreksleiders discussietechnieken werden bijgebracht, en zij stelde de voorlopige titellijst op die vervolgens in samenspraak met de NBvP werd besproken.

De literatuurclubs werden een succes. In 1983 gingen de Drentse Literatuurclubs als gevolg van de vele aanmeldingen op in de Stichting Literatuurclubs Drenthe (SLD), waar behalve de NBvP ook andere vrouwenorganisaties in participeerden. In 1983 meldden zich behalve aan vrouwenorganisaties verbonden groepen ook open groepen met een gemengde samenstelling aan. Sinds de oprichting van de literatuurclubs dijde het deelnemersbestand dan ook gestaag uit van 219 deelnemers in 1970 tot een omvang van 2458 deelnemers in 2009.

De leeslijst van de periode 1970-1973 toont het belang aan dat werd gehecht aan een actuele, maatschappelijke en geëngageerde thematiek. Vanaf het seizoen 1973-1974 kwam de nadruk te liggen op de literaire waarde van de boeken. Men zou nu vier boeken lezen waarvan slechts twee titels een maatschappelijk probleem behandelen. Vanaf het seizoen 1975-1976 werd de verplichting om enkel moderne, geëngageerde literatuur te bespreken losgelaten. In toenemende mate werd daarna ook niet-westerse literatuur besproken.

In 1974 werd besloten dat de literatuurclubs voortaan ook open zouden worden gesteld voor niet NBvP-deelnemers en mannelijke aspirant-deelnemers. Ook besloot men de PBc te ontlasten door gedeeltelijk te stoppen met de literairinhoudelijke begeleiding onder leiding van bibliotheekassistenten, waarna werd besloten ter vervanging enkele literatuurclubdeelnemers daartoe op te leiden.

Aan het begin van het seizoen 1975-1976 diende zich een eerste uitbreiding aan van het deelnemersbestand, toen de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen (NVH) interesse toonde in deelname aan de Drentse Literatuurclubs in het daaropvolgende seizoen. In 1977-1978 meldde ook de Christelijke Plattelands-

vrouwen Bond (CPB), zich aan voor deelname. De ontwikkeling van het deelnemersbestand toont in de daarop volgende jaren een enorme toename. De grote toename van het aantal deelnemers zette aan tot een verandering van de organisatiestructuur van de Drentse Literatuurclubs. De gewenste bestuurlijke en beleidsmatige veranderingen mondden uit in het oprichten van de Stichting Drentse Literatuurclubs op 28 april 1983.
Het SLD-bestuur werd gevormd uit vertegenwoordigers van de Drentse afdelingen van de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen (NBvP), de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen (NVH), de Christelijke Plattelandsvrouwen Bond (CPB) en de open groepen. De PBc bleef ook binnen de SLD actief in het verzorgen van organisatorische en inhoudelijke taken, zoals het houden van boekinleidingen in bibliotheken.
Hoe deze beleidsvoornemens in de praktijk uitpakten, wordt uitvoerig beschreven in de doctoraalscriptie van Gerlien van Dalen, *Twintig jaar literatuurclubs in Drenthe; Een evaluatie* die in 1990 werd gepubliceerd.[59] Zij stelde dat de SLD een grote invloed had op de boekenkeuze en de leesattitude van haar deelnemers. Vooral de lager opgeleide deelnemers gaven te kennen dat zij door hun SLD-deelname meer waarde waren gaan hechten aan het lezen van literatuur. Door het beleid maakten de deelnemers bovendien kennis met auteurs die zij zelf niet snel zouden kiezen. Ook bleek dat de SLD-deelnemers door te praten over literatuur of door het uitlenen van boeken een impuls gaven aan het lezen van literatuur in hun nabije omgeving. Verder concludeerde Van Dalen dat de discussie over maatschappelijke problemen nog altijd een belangrijke plaats innam bij de literatuurclubs.
In het beleidsplan voor de periode 2006-2011 blijkt dat in vergelijking met de doelstellingen uit de beginjaren van de Drentse Literatuurclubs en de SLD-oprichtingsstatuten van 1983 de formulering steeds explicieter de nadruk is komen te liggen op het bevorderen van de leeservaring en het leesplezier.
Drentse schrijvers en hun boeken (in de streektaal en/of in de standaardtaal) worden nauwelijks behandeld. Dat was voor uitgeverij Het Drentse Boek aanleiding in 2009 het boek *In paradisum. Drèents leven op eerde* (geschreven door Gerard Stout) gratis aan de SLD clubs aan te bieden. Streektaalorganisatie Huus van de Taol, waar Het Drentse Boek de uitgever van is, wilde de lezers met deze gift in de gelegenheid stellen ‘eens te proeven van streektaalliteratuur’.
In paradisum moet duidelijk maken dat het niet uitmaakt in welke taal een boek is geschreven en dat er ook interessante Drentstalige boeken zijn, waarvan het lezen niet zo moeilijk is als vaak wordt gedacht. Uit de leeservaringen die de uitgever als respons kreeg, bleek dat ook het geval en werd zelfs een meerwaarde

toegekend aan het hanteren van de streektaal. De positieve lezersreacties waren voor Het Drentse Boek aanleiding in 2014 de verschillende clubs nogmaals een kennismakingsgeschenk te geven. Dat werd de dichtbundel *Langs de vloedlien van de winter* van Suze Sanders. Tevens ontvingen de clubs een exemplaar van het Drents letterkundig tiedschrift *Roet,* dat in dat jaar 35 jaar bestond.

3. Radio[60]

Per 1 november 1977 ging Radio Noord van start vanuit de studio aan het Martinikerkhof in Groningen; ook kwam er een kantoor in Assen. Radio Noord was voortgekomen uit een reorganisatie van Regionale Omroep Noord en Oost, die men gesplitst had in drie onafhankelijk van elkaar opererende regionale omroepen: Fryslân, Gelderland, Oost en Radio Noord.[61] Jans Polling en Marga Kool namen in 1985 de presentatie van het Drents programma over van Schuth en Been. Gerard Nijenhuis had in de jaren tachtig een gedichtenrubriek voor Radio Noord. Er werden ook verschillende radiocursussen Drentse spelling en Drentse literatuur gegeven. Ze werden geschreven en gepresenteerd door Martin Koster, Marga Kool, Gerard Stout en Grietje IJken. In deze jaren werd de wens om te komen tot een zelfstandige regionale omroep voor Drenthe steeds sterker. Gedeputeerde Hollenbeek Brouwer maakte zich ook sterk voor een zelfstandige Drentse omroep. Met name na het vertrek in 1985 van Geesje Been en Hitjo Schuth kwam er een beweging op gang en ook de Drentse schrievers kwamen in actie. Op 1 januari 1989 vond de eerste uitzending plaats van Radio Drenthe.
Literatuur kreeg vooral een plaats in programma's op de zondagochtend, zoals *De mooie Kaomer* (gepresenteerd door Gerard Nijenhuis), *Galerie 90.8*, *Kunst & Co* en *De Veurstelling*.
Populair werden ook de verhalen van Jans Polling, die deze jarenlang rondom het middaguur voorlas. Nadien werden de verhalen gebundeld en gretig door een breed publiek afgenomen. In samenwerking met het tijdschrift *Roet* werd er in 2001 in het programma *De hilde* iedere zaterdagmiddag een Drentstalig gedicht voorgedragen met een inleiding op het werk en de schrijver.
In *Podium 30* is altijd plaats geweest voor nieuw Drentstalig werk. Tijdens de periode dat het programma in Spijkerboor gemaakt werd, luidde de titel *Podium,* omdat 30 als huisnummer gekoppeld was aan de Beilerstraat (zetel van RTV Drenthe). Sinds het programma weer in Assen gemaakt wordt, is het *Podium* blijven heten. Presentator Lukas Koops heeft altijd aandacht besteed aan nieuwe uitgaven, en een tijdlang hebben Jan Harbers, Baukje Bloemert en Ab Drijver ook een recenserende rol gehad in dit programma.

4. Tijdschriften na 1979

4.1 Maandblad *Drenthe*

Sedert 1976 fungeerde HDG/CRvD alleen nog als uitgever van het maandblad *Drenthe*; de verantwoordelijkheid voor de inhoud lag sindsdien bij de Contactraad.[62] Eind jaren tachtig maakte het tijdschrift minder goede tijden door; het aantal abonnementen werd te laag voor een financieel verantwoorde uitgave, en de provincie verminderde de subsidie, waardoor HDG zelf meer geld op tafel moest leggen. Stafmedewerker Sjouke Dekker werd van redactiewerkzaamheden ontlast, en eindredacteur Chris van der Veen nam - na zeven jaar - ontslag, omdat hij zijn werkzaamheden niet meer naar behoren zou kunnen vervullen. Voor 1988 schakelde men het persbureau Klaver in voor redactiewerk, en per 1 januari hield de redactieraad op te bestaan. In 1989 kreeg het maandblad daarom noodgedwongen een nieuwe formule. Met ingang van het eerste nummer van de zestigste jaargang trad onder leiding van hoofdredacteur Bert Middel een onafhankelijke, kersverse redactie aan. Door middel van opiniërende artikelen en achtergrondverhalen wilde de nieuwe redactie een stevig partijtje meeblazen in de Drentse mediawereld, en gerichte abonnementsacties en het werven van adverteerders zouden de financiële positie moeten verbeteren. Met ingang van 1992 werd het blad uitgegeven door Pet in Hoogeveen. HDG wilde niet langer uitgever zijn; naar de mening van de directeur was men niet professioneel genoeg uitgerust. Lammert Huizing werd hoofdredacteur van het vernieuwde maandblad.[63] Hij wilde dat het blad minder elitair van opzet zou worden. Enige jaren later werd het maandblad in een totaal ander jasje gestoken en kreeg het een andere naam: *Drenthe totaal*. Het wilde breder georiënteerd zijn dan het oude maandblad, dat sterk op de Drentse cultuur gericht was. Dit werd echter geen succes: in 1999 werd het opgeheven.

4.2 *Oeze Volk*

Vanaf 1966 voerde het echtpaar 'Bart' en Martha Hadderingh de redactie van het maandblad *Oeze Volk*, en vanaf februari 1999 bestond de redactie uit Jent Hadderingh, Tjaart Imbos en L.H. Hadderingh (ps. Bart Veenstra).
De ondertitel van het dialectblad veranderde in 1983 van *naoberpraot veur Drentse lezers* in *Maondblad in Drents dialect*, om in 1992 nogmaals te veranderen in *Maondblad in de Drentse taol*. Na 2006 vormen Jent Hadderingh en Tjaart Imbos de redactie van het tijdschrift.
In september 2006 werd ter gelegenheid van het 50-jarige bestaan van *Oeze Volk* het boekje *Lachen döt niet zeer* (Van de Berg) gepresenteerd. Het is een verzame-

ling van de mooiste 'snipsnaorderijen' (korte gedichtjes, verhaaltjes, wijsheden en mopjes) uit *Oeze Volk*.
Na de realisering van het Huus van de Taol in 2008 verscheen het magazine met ingang van het maart/april-nummer in een gewijzigde vorm. De ondertitel luidde nu *Maandewark,* het formaat werd groter, het omslag verscheen in kleur en werd geleverd door Drentse amateurfotografen, advertenties verdwenen, het aantal pagina's nam toe. De vaste rubrieken die sinds 1956 ongewijzigd waren gebleven, verdwenen en de verschijningsfrequentie werd tweemaandelijks. Klaas Koops werd de nieuwe eindredacteur. Vanaf 2009 luidt de titel *Maandewark/Oeze Volk* en per 1 januari 2010 kortweg *Maandewark*. Martha Hadderingh kreeg voor haar inzet voor het dialectblad in 2008 het ereteken van het Huus van de Taol.[64]
Uit het legaat dat Roel Reijntjes (1923-2003) aan Het Drentse Boek achterliet, werd tweejaarlijks de 'Roel Reijntjes-prijs' uitgereikt. De prijs was bedoeld voor personen die zich verdienstelijk gemaakt hebben voor het tijdschrift. Prijswinnaars waren Wim Hiddingh (2004), Martha Hadderingh (2006), Gerrit Kuipers (2008), Bonnie Veendorp (2010). Geert Enting was de laatste die deze prijs ontving (2012, postuum).
In 2010 kende *Maandewark* ongeveer 2000 abonnees, maar het aantal neemt sterk af. In september 2013 kwamen de redacties van *Maandewark*, *Roet* en *de Taolkraant* bijeen voor een gezamenlijke evaluatie die moet leiden tot nieuwe plannen. Naast het dalende aantal abonnees zoals met alle tijdschriften gebeurt, speelt de vergrijzing en veranderend leesgedrag meer en meer een rol.[65]

4.3 *De Pennevogel*[66]

Vier studenten aan de RUG namen in 1974 het initiatief om een interregionaal tijdschrift voor literatuur op te richten in alle varianten van het Nedersaksisch. Het nieuwe blad heette *De Pennevogel*. De oprichters waren Tim Scherings, Henk Bloemhoff, Janny Rietman[67] en Ton Kolkman (onder het pseudoniem Nen Söker). Het eerste nummer verscheen in maart 1974 en had als ondertitel *Litterair tiedschrift in en vöör de streektalen van N.O. Nederlaand en 't aangrenzende N.W. Düütslaand.* Met deze uitgave wilde men aanhaken bij het ter ziele gegane tijdschrift *'t Swieniegeltje*.[68] De literatuuropvatting van de samenstellers luidde: "(…) preberen eerlike, niejmoodse 'literatuur' maken in de Nedersaksise moderspraoken".[69] Van Drentse zijde werkten Martin Koster en Marga Kool mee. Het blad bleef niet lang bestaan: er verschenen slechts twee jaargangen.[70] Medio 1979 waren Kolkman en Koster betrokken bij de oprichting van tijdschrift *Roet*.

4.4 *Drents Letterkundig Tiedschrift Roet*[71]

"Mor wat is nou Drinse Literatuur?" "Tja", zee ik. "Is alles wat er schreven wodt in 't Drins nou Literatuur?" zee Bas. "Of neit?" De olle kaastklok tikte. Bas bluis een rookwolk oet waor e nog laank naor keek en wai zatten met ons baaidend an de taofel en prakkezeerden deip."[72]

Deze mijmering van Bastiaan Brobbel, een gecreëerde verhaalfiguur van de Noordenveldse schrijver Peter van der Velde, geeft kijk op de ideologische strijd in de jaren tachtig die in de literaire kringen van Drenthe gaande was. De vraag: 'Wat is Drentse literatuur?' of preciezer geformuleerd: 'Wat is *literaire* Drentse literatuur?' hield de gemoederen flink bezig. Twee partijen, het romantisch georiënteerde dialecttijdschrift *Oeze Volk* en de angry young men van het tijdschrift *Roet* kwamen tegenover elkaar te staan.

De tegenstelling uit de jaren tachtig was niet uitsluitend een generatieconflict waarin nieuwe literaire ontwikkelingen binnen de Drentse literatuur door de oudere generatie schrijvers niet geaccepteerd werden, maar de kloof binnen de oudere generatie had vooral ook te maken met een andere taakverdeling tussen streektaalbeweging en literatuurvernieuwing.[73]

Als een laat uitvloeisel van de democratiseringsgolf die sinds de jaren zestig door Nederland ging, werd in maart 1979 in Drenthe het tijdschrift *Roet* opgericht dat zich wilde verzetten tegen de gevestigde orde.[74] Net als vele landelijke voorbeelden manifesteerde zich ook deze Drentse 'avant-gardebeweging' met een tijdschrift. De oprichters van *Roet* waren Martin Koster en Ton Kolkman, studenten mo Nederlands te Groningen. Ze liepen college bij H. Entjes, G. Kocks en F. Veldman, die verbonden waren aan het Nedersaksisch Instituut. Daardoor verdiepten zij zich in de streektaalliteratuur. Martin Koster had zijn eerste Drentstalige werk in februari 1976 aan *Oeze Volk* geleverd. Ton Kolkman was redacteur van het satirische tijdschrift *De Pennevogel*, waarvan Koster later ook redacteur zou worden. Zij waren van mening dat moderne thema's in de Drentse literatuur niet aan bod kwamen en wilden daarin verandering brengen. Geïnspireerd door bladen als *'t Swieniegeltje* en *Twijspaalk* zetten ze in één nacht het eerste nummer van *Roet* in elkaar. In het egodocument, getiteld *Zölfportret mit sparzegelties* blikt Koster op deze periode terug: "En dat bracht mij, op die gedèenkweerdige maandag 19 meert 1979, nao 't zoveulste stark bekörte college, op de veur Drenten uutzunderlijke gedachte um te komen tot een letterkundig tiedschrift. De anleidende woorden bint espreuken in café de Slingerij, deur Anton (Klokmann) en mij naor analogie van Jans Druppien um edeupt in Hendek Druppien.

Wij (een man of zeuven, achte) die oenze moederspraok niet vergeten wolden, Fokko die een bulte te vergeten had, Hendrik E., de Indiaan, Dirk de Rijke en veule, veule aandern zaten daor. (…) 'Der zul een literair tiedschrift in 't Drèents komen mutten' zee ik tegen Anton, 'Oeze Volk dat ken [sic] nou wel.' "[75] Redacteur Koster verwoordde - ruim anderhalf jaar na het verschijnen van het eerste nummer - het streven van *Roet* als volgt: "Heufddoel van Roet is (en blef) de Drenten zien te laoten dat y in et Draens schrieven kunt over alle zaken van dizze tied, dat et Draens niet minder is as et Hollaans, dat wy wieder kunt mit et Draens."[76] Een taalactivistisch uitgangspunt: het Drents is niet slechts een volkstaal, maar een cultuurtaal waarin ook diepere gevoelens kunnen worden uitgedrukt. Dit streven maakte geleidelijk aan plaats voor een autonome literatuuropvatting: eigenheid en zelfstandigheid van het literaire werk werden belangrijk. Aanvankelijk was het tijdschrift satirisch van toon, evenals de jongere Groninger geestverwant *Krödde* (het streektaalwoord voor diverse soorten onkruid, in het Drents roet). De beoogde literaire kwaliteit liet nog op zich wachten en er werd ook aandacht besteed aan zaken die indirect verband houden met literatuur.

In het eerste gestencilde nummer van twintig pagina's (geturfd weergegeven), dat in april verscheen, schreven de redacteuren onder hun pseudoniem Ghelmer Vlintenhouwer, Linus Voestbiel en Prugel Vosbargen. "Hier is et blad, waor Drente op wacht hef. Et eerste Drentse letterkuundege blad in de wereld", aldus de redactie. De redacteuren deden het voorkomen dat de Drentse cultuur uit niet meer bestond dan "siep, schaop en scheper". Ton Kolkman zei hierover: "Er was een wereld om aan te pakken. We wilden echter ook een bom gooien. Er werd in het Drents tenslotte al ruim 100 jaar op dezelfde voorspelbare, kritiekloze, anekdotische en weinig schokkende manier geschreven."[77] Voorts waren Koster en Kolkman van mening dat de Drentse literatuur nauwelijks kritisch beoordeeld werd. Men zette zich vooral af tegen het maandblad *Drenthe* en HDG. Opvallend mild was men voor *Oeze Volk*: "Wy hebt niks tegen op Oeze Volk. Daor staot seins hiel nuvere dinger in. (…) As Oeze Volk d'r niet west was, was Roet d'r nooit kommen."[78]

Later werd de toonzetting plageriger, soms was er ook sprake van doelbewuste hatelijkheden en werd vooral schrijver Gerrit Kuipers het zwarte schaap. Bij de toekenning van de Culturele Prijs aan Kuipers in 1983 merkte Lammert Huizing daarover op: "Roet is provocerend bezig ewest. Roet hef probeerd, de satire te hanteren. Roet is daorbij ok wel iens uut egleden. Jongeren bint vake radikaol. (…) Wat kunt die, in heur pubertiet, kwetsend veur de dag kommen. Zij kent nog niet de mildheid van de olderen. Zij kunt nog niet relativeren."[79] *Oeze Volk* vertegenwoordigde in de ogen van jongeren van *Roet* alles wat de Drentse literatuur

aan kleinburgerlijkheid te bieden had. Het studentikoze karakter van het tijdschrift kreeg weinig bijval en een roemloze afgang dreigde.
Maar in het tweede nummer is de satire minder aanwezig. De redactie maakte zich met naam bekend, en goede bekenden uit de streektaalliteratuur, zoals Roel Reijntjes, die nota bene in het eerste nummer door de redacteuren onderuit was gehaald, leverden een bijdrage.[80] Ook kondigde de redactie aan dat in de toekomst de nadruk zal liggen op letterkunde. Wat men in *Roet*kringen onder literatuur verstond, werd pas echt duidelijk in 1995, toen de redactie schreef: "Wat is literatuur en wanneer is een verhaal, een gedicht of essay goed genog veur Roet? Het antwoord is ienvoldig: as wij het goed genog viendt. Wark veur Roet mut de leesder - en daor reken wij oenszölf ok toe - verbaozen, anfietern, ontroeren, vernuvern. Het mut persoonlijk weden, as 't kan grèenzen verleggen, inhold hebben. (…) Het mut kwaliteit hebben. Der mut vakmanschap uut spreken: gien willekeurige vörmgeving bij vrije varzen, gien onmachtige ofwiekings van de zölfgekozen gebunden vörms."[81] Deze verklaring kan nauwelijks een literatuuropvatting genoemd worden, maar het bewijst wel dat de redactieleden gestadig overeenstemming hadden bereikt over de vraag welke teksten tot het literaire repertoire gerekend moesten worden. Vaag bleef het wel; jaren later nuanceerde Koster deze literatuurvisie enigszins door te stellen: "Literatuur is een tekst die helemaal nieuw is, die verwondert, die een vonk doet overspringen, die een man of drie/vier die meer dan één boek gelezen heeft, als zodanig beschouwt."[82]
Roel Reijntjes, Marga Kool, Peter van der Velde en Jannie Boerema zagen het belang in van een dergelijk platform in Drenthe en deden mee.[83] Zij werden vaste medewerker. Twee schrijvers die aan de wieg gestaan hadden van *Oeze Volk,* Gerard Nijenhuis en Hans Heyting, raakten vanaf toen ook betrokken bij het blad. Hierdoor veranderde de tegenstelling *Roet-Oeze Volk* van een generatieconflict in een tegenstelling literatuur-lectuur. Het niveau en het imago van het blad veranderden in belangrijke mate. *Roet* wist een nieuwe generatie schrijvers en dichters aan zich te binden en ontwikkelde zich tot een literair podium voor zowel gevestigde auteurs als nieuw talent. Van de algemeen erkende auteurs bleef een aantal ook zijn medewerking verlenen aan *Oeze Volk.* Reden waarom de *Roet*-redacteuren bij het vijfentwintigjarige bestaan van het dialecttijdschrift schreven: "wij wilt Oeze Volk niet tégenwarken, maor naost Oeze Volk gangs weden. Dus gelukweinsen van Roet veur Oeze Volk is niet zo raor als 't liekt."[84] Deze vreedzame houding is ook te verklaren doordat *Oeze Volk* door *Roet* beschouwd wordt als een kweekvijver voor aankomend talent.
Bij het begin van de vijfde jaargang telde het blad, dat vier keer per jaar verscheen in een oplage van 150 exemplaren, inclusief medewerkers 88 abonnees.

Ter gelegenheid van het eerste lustrum kwam de bloemlezing *Old zeer* (1984, Stichting Het Drentse Boek. Samenstelling M. Koster en T. Kolkman) uit, waarin een overzicht werd gepresenteerd van de eerste jaren van *Roet*.[85] Ook de verhouding met *Oeze Volk* komt weer naar voren: enige bijdragen bevatten verholen kritiek op het dialectblad.[86]
Omstreeks 1982 bestonden de medewerkers uit: Peter van der Velde, Jan Veenstra, Gerard Nijenhuis, Marga Kool, Klaas Kleine, Jannie Boerema, Dick Blancke, Jan Zantinge en Koster en Kolkman. Een jaar later trad Jan Veenstra toe tot de redactie. In 1986 verliet Ton Kolkman de redactie; hij werd opgevolgd door Gerard Stout.
Het blad telde in 2013 ongeveer 300 abonnees. Dat lijkt weinig, maar een vergelijking met de Nederlandse situatie leert dat volgens cijfers van het literaire Productiefonds (2008) niet één Nederlands literair tijdschrift meer dan 700 abonnees had.[87] Bovendien is het belangrijkste aan een periodiek niet het lezertal maar het program, dat in het geval van *Roet* een wending in de Drentse literatuur bewerkstelligd heeft.

Op de keper beschouwd zijn de aanvallen en de plagerijen van de jonge generatie te beschouwen als een klassiek generatieconflict. De honkvaste groep streektaalactivisten rondom het tijdschrift *Oeze Volk* deugde in de ogen van de jongeren niet: de ouderen hadden hun idealen verkwanseld en hadden te weinig oog voor de generatie die na hen kwam. Daardoor lieten de verontruste jongeren zich leiden door de gedachte dat hervorming (lees: verbetering) bereikt zou kunnen worden door vernieuwing en verjonging. De ouderen op hun beurt plaatsten de hemelbestormers van *Roet* in het hoekje van de relschoppers.
Deze beweging werd omstreeks 1980 ook zichtbaar door inhoud en ondertitel van het maandblad *Drenthe.* In 1976 werd alleen nog vermeld dat het *uitgegeven* werd door HDG. In het maandblad voerde men in de jaren tachtig een uitgebreide discussie over het ‘Drents-eigene’.
De toenmalige hoogleraar Nedersaksische taal- en letterkunde, Hendrik Entjes, beet het spits af en zei in een interview met vaste medewerker Sjouke Dekker dat een algemeen regionaal cultuurbeleid ontbrak en dat het begrip regionalisme nog nauwelijks geformuleerd was.[88] Ook Marga Kool mengde zich in deze discussie. Ze zag in de opkomst van *Roet* en de popgroep *Turf Jenever Achterdocht* (1979)[89] een nieuw begin van een tijdperk waarin men grotere waarde hechtte aan dat wat men als ‘eigen’ ervoer. Zij hield een vurig pleidooi voor een nieuwe Drentse Beweging die niet uitsluitend literair georiënteerd moest zijn, maar ook een maatschappelijk-culturele stroming zou moeten zijn.[90] *Roet*oprichter Martin Koster

daarentegen was een andere opvatting toegedaan: hij was van mening dat het Drentseigene synoniem was voor: "Siep, schaop en scheper". De emancipatie van de streektaal zag hij separaat van een beweging. Voor hem was het belangrijk in de streektaal over alle zaken te kunnen schrijven - *Roet* zou daarin uiteraard kunnen voorzien.[91]

In 1984 werd *Roet* ondergebracht bij de stichting Het Drentse Boek. In het blad werden niet alleen maar oorspronkelijk Drentse teksten opgenomen; het bevatte ook vertalingen uit het Nederlands, Duits, Platduits en Engels. Boekbesprekingen kregen een belangrijke plaats toebedeeld. In een themanummer besteedde men eveneens aandacht aan de Molukse literatuur[92] en er verschenen katernen in het kader van Poetry International vertaalprojecten. In 1985 stelde de redactie de Reyer Onno van Ettingenpries in als aanmoediging voor beginnende schrijvers. (De prijs was genoemd naar een gefingeerde 19e-eeuwse Drentse schrijver; in zijn naam is ook het woord 'Roet' te herkennen.)[93] Jannie Boerema was de eerste schrijver die de prijs kreeg voor haar vernieuwende invloed op de Drentse literatuur.[94] Andere laureaten waren: Miny Hofsteenge (1987), Rieks Siebering (1989) en Suze Sanders (1993).[95] Deze tweejaarlijkse aanmoedigingsprijs werd na 1993 niet meer toegekend, omdat er zich geen nieuwe literaire talenten aandienden. De enige die toentertijd voor de prijs in aanmerking kwam, was Gerard Stout, maar doordat hij behoorde tot de *Roet*redactie telde hij hiervoor niet mee.[96] De prijs is een paar jaar later opgegaan in de SNS-prijs, die in 1995 aan *Roet* toegekend werd.
In 1989 volgde een opmerkelijke koersverandering: ook Nederlandstalige bijdragen werden gepubliceerd. De redactie probeerde daardoor Nederlandstalige literatuur een regionaal platform te geven, waardoor men hoopte nieuwe talenten aan te boren. De redactie werd uitgebreid met Marga Kool, Ton Peters en Rouke Broersma. Er kwam aandacht voor andere kunstvormen en er verschenen meer themanummers.[97] Door een sterk bezette redactie met oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en tweetaligheid probeerde *Roet* zich te wapenen tegen de tand des tijds.[98]
Opvallend was het winternummer van *Roet* in 1993 dat gewijd werd aan 'eroetiek' in Drenthe. In 24 pikante verhalen figureren personen met dezelfde voornamen als gerenommeerde Drentstalige schrijvers. Iedereen doet het met iedereen. De verhalen waren geschreven door redacteur Gerard Stout (1950). Het was niet de eerste keer dat Stout zich met een controversieel onderwerp inliet. In 1986 namelijk was op zijn initiatief een comité gevormd dat een verhalenwedstrijd uitschreef. De bedoeling was dat er verhalen geschreven zouden worden die meer erotiek bevatten. "Tot nu toe vind je in de Drentse literatuur leuke natuur-

beschrijvingen en pijpenrokende mannen onder de eiken op brink. Controversiële onderwerpen zoals erotiek, sex, religie en politiek worden nooit genoemd", aldus Stout.[99] Hij had de indruk dat Drenten en Groningers dit soort zaken zorgvuldig uit de weg gaan. Stout: "Ik denk dat Drenten en Groningers wat voorzichtiger zijn. Ze knijpen de kat liever in het donker."[100] Het was overigens niet de bedoeling van het comité dat men pornografische verhalen produceerde; spanning en suggestie gingen voor.

Het *Roet*nummer zorgde in Drentse letterkundige kringen voor consternatie, want collega-auteurs voelden zich meer dan aangesproken. Sommigen dreigden met juridische stappen of wilden hun invloed aanwenden om de provinciale subsidie voor het tijdschrift ingetrokken te krijgen.[101] Ook zegden abonnees, onder wie schrijver Klaas Kleine, hun abonnement op.[102]

De zaak escaleerde toen de redactie de toenmalige minister van Defensie Relus ter Beek verzocht het nummer gratis aan alle (Drentstalige) militairen in het voormalige Joegoeslavië te zenden - de militairen kregen al *Playboy* en het *Gay-magazine* toegestuurd.[103]

De literaire meningen verschilden. Naast vele loftuitingen was te horen dat de overdaad van talloze variaties het werk een beetje saai maakte.[104] Voorts viel te constateren dat de verhalen op onderdelen eerder naar pornografie neigen dan naar subtiele erotiek. Op bijna elke bladzijde is het raak. Daar springt "Bartje in de holding" en wordt er een "kilometerpaol op de goeie plek in de berm" gezet. Recensent Ton Kolkman vond deze cyclus erotische verhalen geen lectuur waar je rooie oortjes van krijgt, daarvoor vond hij de vertellingen te uitweidend en komisch. Bijvoorbeeld wanneer Stout excrementen omschrijft als "het overschot van brood en middagpot" of een opkomende opwinding omschrijft als "zien grote wiezer schöf naor drie veur twaalf".[105] Weinigen durfden het aan zich op het pad van de literaire erotiek te begeven. Pas met het verschijnen van *Roet* vond het 'neiheistern' dus zijn weg in de Drentse literatuur. De erotische editie van *Roet* werd door Stout in 2013 onder de titel *Op zien Drents. Plat zunder lakens* (Vermeerbestseller.nl) uitgegeven.

Ingeborg Nienhuis deed onderzoek naar de thematiek van de verhalen in *Roet*. Zij vroeg zich af in hoeverre teksten gaan over de eigen omgeving en de eigen tijd waarin de auteurs leven. De keuze viel daarbij op de jaargangen 1995/1996. Zij stelde vast dat van de zeventien verhalen die in die jaargangen opgenomen zijn, iets meer dan de helft getypeerd kan worden als situatieschets met ontwikkeling op anekdotisch niveau.[106]

In 1997 was de oude redactieformule van het tijdschrift uitgewerkt en splitste de vijfkoppige redactie zich in drieën. Martin Koster en Rouke Broersma bleven

redactielid en kregen versterking van Albertien Klunder. Gerard Stout en Jan Veenstra trokken zich terug uit de redactie en Ton Peters nam zitting in een redactieraad. De redactiesamenstelling wisselde daarna voortdurend, soms schoven ook gastschrijvers aan de redactietafel aan, zoals (in 2005) Rense Sinkgraven en Kasper Peters. Anno 2015 bestaat de redactie uit Lukas Koops, Ton Peters en Jan Harbers.
Ter gelegenheid van het 25-jarige bestaan kwam in 2004 de bloemlezing *Strèupers van de taol* (Het Drentse Boek) uit. Samensteller Martin Koster gaf daarin in chronologische volgorde een overzicht van de ontwikkeling van de (streektaal) literatuur zoals die in de laatste 25 jaren in *Roet* verschenen was.[107] Na 25 jaar verscheen *Roet* in een nieuw jasje: een ander formaat en een ander omslag. Ook werd er vooruitgeblikt en stelde men de vraag aan de schrijvers of het jubileum als een feestelijk 'starfgeval' moest worden beschouwd of dat er nog voldoende levensvatbaarheid was voor het tijdschrift. De redactie vroeg zich af of er nog wel sprake was van nieuw talent waarvoor *Roet* als kweekvijver zou kunnen dienen. Een jaar later signaleerde de redactie - behalve een tekort aan nieuw talent - ook dat de proza- en poëziebijdragen niet in evenwicht waren: er was een tekort aan Drentstalige prozabijdragen.[108]
Roet introduceerde in 2007 een nieuwe literaire prijs die naar Boudestein genoemd is: de Rob Boudestein Trofee. De prijs was bedoeld voor diegene die het best een pastiche maakt op een bekend Nederlands gedicht. Het jaar daarop werd de prijs vernoemd naar de winnaar van dat jaar: Abel Darwinkel. Daarna droeg de trofee de naam van achtereenvolgens Suze Sanders, Ria Westerhuis en Anne Doornbos. In 2011 besloot de redactie van *Roet* geen nieuwe wedstrijd meer uit te schrijven.
In 2014 kwam het tijdschrift ter gelegenheid van het 35-jarige bestaan in een nieuwe vormgeving uit. Voor dit zevende lustrum schreef Rouke Broersma *De vertaalslag een scheppingsverhaal* dat aan de lezers van *Roet* cadeau werd gegeven. Het jubileumjaar werd beëindigd door de speciale Kunst*Roet*uitgave, waarin schrijvers zich lieten inspireren door een kunstwerk.

Wie tegenwoordig het literaire veld van Drenthe ('waor roet en blommen wortel schiet') overziet, constateert dat (streektaal-)schrijvers de mogelijkheid hebben te publiceren in twee tijdschriften: *Maandewark* (voorheen *Oeze Volk*) en *Roet*. Behalve een uitgeverij van onder meer Drentstalige boeken (Het Drentse Boek), die een belangrijke verbinding tot stand gebracht heeft tussen schrijvers en lezers, bepalen vooral deze periodieken het literaire klimaat. Beide tijdschriften hebben een eigen programma en hebben een min of meer vaste kern van lezers en

schrijvers. Ze werden door de provinciale overheid tot 2007 ondersteund met een jaarlijkse subsidie. Dat wil overigens niet zeggen dat de auteurskringen van *Roet* en *Oeze Volk* elkaar niet overlappen. Schrijvers voelen aan in welk tijdschrift hun producten het best passen, daardoor zijn er auteurs die in beide tijdschriften publiceren.[109] Er zijn omstreeks 2005 plannen geweest om beide tijdschriftern te laten fuseren, maar dat stuitte op bijzonder veel bezwaren; daarvoor zijn de bladen te verschillend. In 2013 had *Roet* ongeveer 400 abonnees. Dalend aantal abonnees, de vergrijzing van lezers en veranderend leesgedrag waren er de oorzaak van dat september 2013 de redacties van *Maandewark*, *Roet* en *de Taolkraant* zich bezonnen op hun koers.[110]

4.5 *Oes Roet/HB-2000*/*Radiobode veur Drenthe*

Onder leiding van Jan Veenstra zagen een paar satirisch getinte periodieken, zoals *Oes Roet*, *HB-2000* en *Radiobode veur Drenthe* het licht.

In de jaren tachtig kwam Jan Veenstra tot de ontdekking dat zijn literatuuropvattingen niet meer aansloten bij die van het dialecttijdschrift *Oeze Volk.* Met de satirische publicatie *Oes Roet* wilde hij in 1983 laten zien dat hij radicaal een andere weg ingeslagen was.[111] Hij stuurde het blad aan alle medeleden van de Drentse Schrieverskring en veroorzaakte daarmee opschudding. In het voorwoord stelt hij namelijk dat de dialecttijdschriften *Oeze Volk* en *Roet* opgeheven zijn. Bepaalde schrijvers worden gekarakteriseerd, en in het geschrift wordt kritisch uitgehaald naar beide bladen. Een eigentijdse beschrijving van een liefdesrelatie (een punker-krakers-milieu met bijbehorend taalgebruik) werd door enige leden van de kring als pornografie opgevat. Tijdens een vergadering van de kring noemde oud-voorzitter Kuipers het blad een ‘bommegie’ dat het voortbestaan van de organisatie zou kunnen bedreigen.[112]

Tijdens de Drentse boekenweek van 1983 verscheen de eenmalige Drentstalige krant *De Hellige Bosschop, onofhankelijk maondblad veur dreintse zaken. Opericht 20 september 1983. Beschermheer J. Hollenbeek Brouwer*, kortweg *HB-2000* genoemd, waarvan de kolommen door Jan Veenstra en Albert Haar gevuld werden. De parodiërende krant was niet voorzien van hun namen - de schrijvers annonceerden zich als “een koppel glunige schuinsmarcheerders van Drentse komaf” - en was bedoeld om de oudere schrijvers van de Drentse Schrieverskring “peper in hun gat te strooien zodat ze loskomen van de romantiek”.[113] Men deed het voorkomen alsof gedeputeerde Hollenbeek Brouwer beschermheer was. In diverse artikelen werd teruggeblikt op de geschiedenis. De reactie van de oudere generatie schrijvers was vijandig en afwijzend. Vooral Bart Veenstra, Roel Reijntjes en Gerrit Kuipers leverden fikse kritiek. Men vond het kinderachtig dat

de samenstellers niet meteen met hun namen naar voren gekomen waren; voorts vreesden zij een conflict binnen de Drentse schrieverij. De organisator van het boekenbal, het Drents Boekverkopers College, bepaalde dat het blad tijdens het bal niet verkocht mocht worden; pas na het officiële gedeelte kon het publiek ermee kennismaken.[114] Van deze eenmalige aflevering werden duizend exemplaren gedrukt.
In de *Radiobode veur Drenthe* werd een alternatieve radioprogrammering aangeboden.[115] De bode verscheen in 1986 en was een satirische uitgave van de weekprogrammering van Radio Drenthe (die nog niet bestond). Het blad was volgeschreven door Jan Veenstra en Albert Haar. De inhoud geeft kritiek op wat er op dat moment op de regionale zender te horen viel. Drentse schrijvers en andere culturele prominenten krijgen de presentatie van programma's die bij hen passen, toebedeeld. Haar en Veenstra streefden naar vernieuwing van de Drentse uitzendingen en naar diversiteit. Met de woorden van de samenstellers: "(…) een gezellige bijdrage, vanuit de creatieve invalshoek, in de loodzware discussie rond Radio Drenthe".[116]

4.6 *Prikkeldraod* en *de Taolkraant*

In oktober 1993 verscheen het nulnummer van *Prikkeldraod*, het contactblad voor de contactgroepen van Drentse Taol, toentertijd de streektaalafdeling van Kunst en Cultuur Instituut Drenthe. Streektaalfunctionaris Egbert Meijers vormde samen met anderen de redactie. In maart 1994 werd tijdens de contactdag van Drentse Taol het eerste nummer gepresenteerd. Behalve informeren wilden de redactieleden met dit blad ook de belangstelling voor het Drents stimuleren.
In november 1997 zag het eerste nummer van *de Taolkraant* het licht, een uitgave van Het Drentse Boek en Drentse Taol, centrum veur taol en letterkunde. Vanaf 2007 is *de Taolkraant* het huisorgaan van het Huus van de Taol. Het blad geeft informatie over activiteiten van de streektaalinstelling waar beide organisaties sindsdien onder vallen. Met ingang van het februarinummer van 2009 verschijnt het magazine in kleur; het wordt in een oplage van duizend exemplaren verspreid onder vrijwilligers en donateurs van het Huus van de taol. September 2013 werd bekendgemaakt dat de redacties van *de Taolkraant*, *Maandewark/Oeze Volk* en *Roet* zich bezinnen op hun koers. Aanleiding is het dalende aantal abonnees, de vergrijzing van lezers en veranderend leesgedrag.[117]

4.7 *De Pennestreek*

In Zuidwolde werd vanaf december 1983 tot medio 1992 het tijdschrift *De Pennestreek* uitgebracht. Het blad was vooral bedoeld voor amateurschrijvers en was

opgericht vanuit de Werkgroep Culturele Activiteiten van het Welzijnscentrum De Boerhoorn in Zuidwolde.[118] Ingrid Aarden, Anna de Gorter[119], Titus Kok, Frank Polling en Greetje Woldman waren de eerste redactieleden, later aangevuld met Henk Okma, Toke Thomas en Delia Bremer. Het eerste lustrum werd gevierd met een speciaal nummer (*5 jaar de pennestreek met vele, oude bekenden! Een boek(et) dus*), waarin ook interviews met schrijvers waren opgenomen. In het tijdschrift werden Drentstalige en Nederlandstalige bijdragen geplaatst van onder anderen Roelof Sieben, Joh. Hooijer, Jos Vrielink-Kuik[120], Anna de Gorter, Bonnie Veendorp en Jan Zantinge.[121]

4.8 *'t Larfje*

In mei 1992 kreeg Drenthe er een nieuw literair blad bij. Het *Onafhankelijk Literair Vlugschrift 't Larfje* was een initiatief van Fred Ootjers te Nieuwediep, die met Jan Holtman en Remco Wilkens het redactieteam vormde. Het idee was ontstaan na het *Poëzie Plus Festival in Gieten* en *Poëzie Veendam*. Ootjers was namelijk van mening dat aanstormend poëzietalent geen kans kreeg om zich te ontwikkelen, omdat de bestaande literaire periodieken een kongsi vormden. Eigenlijk was het idee naar voren gekomen tijdens een paar glazen bier, maar de oprichters wilden zich wel serieus met poëzie bezig houden. De eerste druk beperkte zich slechts tot een A4-tje en was voorzien van een geboortekaartje. Behalve de redactieleden leverden ook Geertje Enting en Rob Rosendahl bijdragen. Soms kwam een speciaal 'persoonsnummer' uit, bijvoorbeeld over Gerard Nijenhuis (2e jrg., nr. 4, 1 mei 1993).
Van '*t Larfje* zijn maar een paar jaargangen verschenen, maar het vlugschrift is nooit formeel opgeheven. De kop van het literaire vlugschrift geeft namelijk duidelijk aan: "Verschijnt Naar Verlangen".

4.9 *NRD*

Met Martin Koster nam Gerard Stout in 2012 het initiatief voor de oprichting van een nieuw tijdschrift, getiteld *NRD. Nederland-Deutschland*. Koster liet zich inspireren door het Schotse magazine *North* dat hij tijdens een vakantie ontdekt had. Beide schrijvers waren van mening dat er te weinig podium is voor cultuur in Noord-Nederland. Er zijn in hun optiek bijvoorbeeld nauwelijks tijdschriften om literatuur van enig niveau onder het volk te brengen. De twee schrijvers wilden samenwerking stimuleren en vooral over grenzen heen kijken; dus Europees en tegelijkertijd Drents, Fries, Gronings. *NRD* was bedoeld om zonder subsidie toch aan de weg te timmeren. Iedereen die een bijdrage geplaatst kreeg, betaalde mee. *NRD* werd een glossy en richtte zich op literatuur, fotografie en beeldende kunst.

Tonko Ufkes, Gerard Nijenhuis, Rouke Broersma. John B. Vorenkamp en Jan Siebo Uffen verleenden ook hun medewerking. Na twee nummers kwam men tot de conclusie dat er onvoldoende kopij van kwaliteit binnen was gekomen en hield het tijdschrift op te bestaan.

5. De poëzie na ’79

De naoorlogse dichtkunst in Drenthe bleef aanvankelijk sterk romantisch georienteerd. Van de schilder-dichter Louis Albert Roessingh (1873-1951) werd de bundel *’t Diggelhoes* (1948) uitgebracht, die uit een verzameling gedichten bestaat door Jan Naarding bijeengegaard en door Roessingh zelf geïllustreerd. De gedichten in deze bundel kennen een vaste vorm, hebben een vast rijmschema en behandelen onderwerpen waarin de dichter vooral zijn liefde en zorg voor het Drentse landschap vastlegt. In 1988 liet Het Drentse Boek een nieuwe bundel van Roessingh uitkomen, getiteld *Stoefzaand* waarin werk opgenomen was dat niet eerder verschenen was en dat dateert uit de periode 1939-1948.[122]
Volgens Gerard Nijenhuis, die in 1983 de Drentse poëziebloemlezing *Mandielig* (Het Drentse Boek) samenstelde, volgden Drentse schrijvers de literaire ontwikkelingen in Nederland niet. Nijenhuis heeft kenbaar gemaakt dat de beweging van Tachtig, die in de Nederlandse poëzie een reactie vormde op de romantiek, in Drenthe geen enkele invloed heeft gehad. De beleving van het collectieve was in Drenthe blijkbaar sterker dan de beleving van het individuele.[123]
Pas in het latere werk van Hans Heyting is een vernieuwende tendens merkbaar. Hij laat dan de romantische, vaste versvorm los en de thema’s worden persoonlijker.
Weer later zetten Marga Kool, Gerard Nijenhuis en Roel Reijntjes deze vernieuwende tendens voort. Nu ook dringen politieke en maatschappelijke vragen door in de Drentse dichtkunst. Na het verschijnen van *Roet (*1979) is er sprake van een geheel andere koers. Men schrijft vrijmoediger over lichamelijke liefde, psychische problemen en sociaal onrecht. De dichters hanteren tevens een vrijere vorm.
Vanaf de jaren negentig zijn er nieuwe schrijvers aan het woord gekomen. Velen debuteerden in *Roet.* Opvallend is dat het merendeel van de debutanten in het Nederlands schrijft.
In de herfst van 1998 verklaarde de redactie van *Roet* daarover: “De tieden veur de Drèentse schrieverij bint niet barre best. De oldere schrievers bint boven de tachtig en neie Drèentse schrievers, jong en old, schrieft in ’t Hollaands. Dat leste umdat zij òf gien netties Drèents meer (praoten en) schrieven kunt òf een groter leesderpubliek zuukt òf der niet op an ekeken worden wilt dat zij Drèentse schriever bint.”[124]
Toen *Roet* in 2004 vijfentwintig jaar bestond[125], verscheen de bloemlezing *Strèupers*

van de taol (speciale *Roet*uitgave, samengesteld door Martin Koster), waarin bijdragen van schrijvers die hebben bijgedragen aan het blad, zijn opgenomen. Een lange rij van namen wordt opgesomd. Daartoe behoren ook enige Groninger collega's in de letteren, zoals Bart FM Droog, Ger Siks, Trudy Siks-Kramer en Henry Hes. Verder: Ali Albazzaz, Gerard Berends, Esther Heling, Gerrit Kleis, Jenny C. Linde, Guus Middendorp, Henk Poelman, Otjep Rahantoknam en Djodjie Rinsampessy.

Kort achter elkaar kwamen in 2012 zes Nederlandstalige dichtbundels uit. Vier daarvan maken deel uit van de serie *Fier,* waarin vier debuutbundels verschenen van Nederlandstalige *Roet*schrijvers, een initiatief van Het Drentse Boek. De debutanten zijn behoorlijk op leeftijd; Jan Holtman, geboren in 1969, is de jongste van deze nieuwe groep. Een deel van deze schrijvers vormt de laatste jaren een gewaardeerde vaste waarde in *Roet.*

Dichters die hierna een uitgebreidere bespreking krijgen, voldoen aan een van de volgende criteria:

- de dichter behoort inmiddels tot 'de' canon en heeft een plaats gekregen in literatuuroverzichten (*Drèentse schrieverij* of Nijkeuter I) of gezaghebbende bloemlezingen (*Scheupers van de Taol* en *De 100 mooiste Drentse gedichten*);
- de dichter heeft gepubliceerd in boekvorm;
- de dichter heeft met zijn bijdragen de Drentse literatuur verrijkt door uitzonderlijke kwaliteit of nieuwe genres en vormen.

In het overzicht dat volgt, is voor de duidelijkheid een scheiding gemaakt tussen dichters in de streek- en standaardtaal. Drentstalige schrijvers die ook bundels in het Nederlands hebben uitgebracht, zijn ingedeeld bij de streektaal. Door deze selectie vallen sommigen buiten de boot. Wie een speurtocht naar deze verborgen talenten wil doen, kan een beroep doen op enige verschenen verzamelbundels. Zoals *Dichter bij de bron. Poëzie tussen Reest en Wieden* (2014, Adriaan Meij Editing) waarin voor het eerst in de geschiedenis het werk van dichters uit Meppel en omgeving wordt gepubliceerd. Deze bloemlezing geeft een mooi beeld van de literaire cultuur in deze streek.

5.1 Dichters in de streektaal

H. Heyting (1918-1992) Tweede periode [126]

In de jaren zeventig begint Heyting zich ook als dichter te profileren. Zijn eerste bundel *Tweetalig* ([1973], Hummelen) vulde hij samen met Harm Werners (ps. Gerard Nijenhuis).[127] Laatstgenoemde droeg hieraan hoofdzakelijk gedichten bij in het Nederlands. Van Heyting werden uitsluitend Drentstalige gedichten op-

genomen. Meer vernieuwend dichtwerk volgde, waardoor Heyting uitgroeide tot een van de bekendste naoorlogse Drentse dichters.
Hij mag zich dan omschreven hebben als een "halfsleten dichter",[128] in zijn latere werk is hij toonaangevend voor de moderne dichters in Drenthe. Aanvankelijk stond hij nog onder invloed van dichters als Roessingh en Naarding en schreef hij in een archaïsch Drents anekdotische verzen.[129] Daarentegen droeg hij aan de *Drentse schrieversalmanak 1954* een Nederlandstalig kwatrijn, getiteld *Slapend meisje*, bij.[130] Hij was een van de eersten die de wetten van de traditionele versleer negeerden. Nijenhuis analyseerde deze ontwikkeling als volgt: "Later voltrekt zich in zijn werk een ommekeer; de regels krimpen tot korte strepen. Een gedachte wordt niet langer breed uitgemeten, maar slechts even aangestipt. (…) Bovendien ontstaat er wat de inhoud betreft een 'verdichting'."[131]
In dit opzicht leek Heyting de Vijftigers na te volgen, zij het pas na enige tijd. De inhoud geeft dikwijls uitdrukking aan zeer persoonlijke, intieme gevoelens, wat in de Drentse poëzie tot dan toe een zeldzaamheid was. In de bundel *Spiegelschrift* is de ontwikkeling naar dit type gedichten goed te volgen.[132] Veel dialectdichters vinden hun inspiratie in de streek of in het dorp waar ze wonen of gewoond hebben. Bij Heyting is het dorp een achtergrond en niet het leidmotief van zijn gedichten. Marga Kool onderscheidde twee motieven.[133] Het eerste is: 'het veilige huis tegenover de domme, beangstigende buitenwereld'.[134] Het andere motief, het (gestorven) meisje, is een versmelting van Dichtung und Wahrheit. Het buurmeisje Ina Konings was tijdens de oorlog Heytings muze. Zij was ruim tien jaar jonger dan haar bewonderaar en behoorde tot het gezin van een katholieke onderwijzeres in Beilen. De jonge schilder werd verliefd op het oudste kind Ina; zij werd zijn model en speelgenote.[135] Toen haar broertje op sterven lag, overnachtte Ina bij Heyting en daarover werd in het dorp natuurlijk veel geroddeld.[136] Over haar heeft hij verklaard: "Zij is mien drijfveer worden. In mien wark komp zij altied terug. (...) Umdat zij störven is, is zij veur mij blieven leven."[137] Maar hoe hun relatie nu precies was, heeft hij nooit uit de doeken gedaan.[138] Ook in het reeds besproken verhaal *Op de drempel* is de hoofdpersoon het evenbeeld van Ina Konings: krullend (of 'springerig') haar, brildragend.
Heyting ontwikkelde mede door zijn gereserveerdheid tegenover vrouwen een obsessieve belangstelling voor meisjes die aan deze kenmerken voldeden.[139]
Bijna een kwart van zijn gedichten gaat over 'het jonge meisje'. In de teer poëtische beschrijving van het jonge meisje toont zich de ware romanticus. Liever dan de zinnelijkheid van de rijpe vrouw ("de roos in blui") is hem het verlangen ("de knop in grui").[140]
De gestorven geliefde is bij Heyting evenals bij Gerrit Achterberg de belichaming

van de schoonheid, het onvergankelijke en de eeuwige jeugd.[141] De auteurs van *Drèentse schrieverij* leiden hiervan een derde motief af: in het heden leeft de dichter als balling. Zoals iedereen moet hij de dood onder ogen zien en daaraan ontsnapt hij door in zijn gedichten contact te houden met het kinderland: zijn verloren paradijs.[142] Roel Reijntjes vond dit een te globaal leidmotief voor Heytings poëzie. Naar zijn mening is dat de pijn van het alleen zijn: de vreemde vogel, de onbegrepen kunstenaar, anders ook fysiek dan anderen, een huisvriend van velen en toch eenzaam.[143]

Hoewel er in de loop der jaren menig gedicht uit zijn pen vloeide, is de poëzie van Hans Heyting pas laat samengebracht in vier bundels.

Na zijn debuut met *Tweetalig* ([1973], Hummelen), volgde *Spiegelschrift* (1977, Sasland).[144] Deze bundel bestaat uit 44 gedichten, waarvan 20 uit *Tweetalig*. Wel waren enkele 'oude' gedichten veranderd.[145] In 1980 verscheen bij Stabo/Sasland te Groningen een tweede druk van *Spiegelschrift*.

Toegift werd in 1983 door Het Drentse Boek uitgebracht. Als blijk van vriendschap droeg Heyting de bundel op aan Gerard Nijenhuis.[146]

In *Dubbelfocus. Een cyclus gedichten* (1986, Agri Montis Pers te Oosterhesselen), Heytings laatste bundel, zijn slechts twee gedichten nieuw. Het is een bibliofiele uitgave van vroege gedichten, die blijkbaar geselecteerd zijn om te beklemtonen dat het gestorven meisje het centrale thema in zijn werk is.

Als Harm Heideknupper schreef hij gedichten die tot het light verse gerekend kunnen worden.

Onder diverse andere schuilnamen, bijvoorbeeld Dra. Hanny G. Thies, een anagram van zijn eigen naam, droeg Heyting vanaf 1980 gedichten bij aan het tijdschrift *Roet*[147]. Zijn gevoel voor satire paste goed bij de uitgangspunten van dit tijdschrift.[148] Enige jaren was hij van *Roet* ook 'mitwarker'; op die manier verbond hij de Drentse literatuur uit de jaren vijftig met de nieuwe generatie van de jaren tachtig. In de zomer van 1992 verscheen een themanummer van *Roet* gewijd aan Hans Heyting. Aan deze aflevering droegen bij W.J. van der Molen, Suze Sanders, Rieks Siebering, Klaas Kleine, Erik Harteveld, Roel Reijntjes, Ton Peters, Rouke Broersma en Gerard Nijenhuis.

Heyting stelde bloemlezingen samen, zoals in samenwerking met Grietje Clewits en Jan Naarding *Drentse versjes; vergaard voor ´t bestuur van de afd. Drenthe van de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen* ([1954], HDG te Assen) en met Roel Reijntjes voor de Drentse Schrieverskring *Dichtersriege, keur oet drentse gedichten 1900-1966* (1966, Van Gorcum & Comp.).[149] De samenstellers kozen ook werk van recente datum. De nieuwste gedichten laten zien dat er in de toen

afgelopen zes decennia eigenlijk niets veranderd is; noch inhoud, noch vorm. Nog steeds tiert daarin de romantiek welig. In zijn bespreking voor de RONO wees H. Entjes daarop: "Er moet dus wel het een en ander in opgenomen worden, dat nou niet bepaald tot de moderne dichtkunst behoort. Nu is het opvallend, hoe miniem klein de afstand is tussen de gedichten van de andere en die van toch zoveel jongere dichters. Dat slaat op de inhoud evengoed als op de vormgeving. Uit 'Dichtersriege' moet de lezer wel de indruk opdoen, dat er sedert 1900 in Drenthe, in het Drentse dichterland, niet zo heel veel veranderd is."[150]
Geheel zelfstandig bezorgde Heyting *Op de gribbelgrab, verhalen, gedichten en riempies van Drènse dialektschrievers bij 'n kanner gaard deur Hans Heyting* (1968, Knoop en Niemeijer)[151] - de titel verwijst naar het strooien van centen bij vroegere bruiloften - en *Veur later, zestig gedichten van Roel Reyntjes veur zien zestigste verjaordag oetzöcht deur Hans Heyting* (1983, Hummelen).[152] Ook schreef hij een koppermaandagprent[153] en leverde hij in 1974 voor de jaarlijkse zitting van de Picardtclub de tekst voor de rijmprent, getiteld *De Coevorder legende van de beide Ewalden.*[154]
Als senior onder de Drentse dichters oogstte Heyting veel lof. In 1974 werd hem de Culturele Prijs van Drenthe toegekend[155], een erkenning waar hij ingenomen mee was.[156] In 1979 kreeg hij de gouden eremedaille, verbonden aan de orde van Oranje-Nassau.[157]
Met Gerard Nijenhuis, Geert Kocks en Koos Sluiter werkte hij aan de Drentse vertaling van het evangelie naar Marcus, dat in 1981 in boekvorm verscheen.
Hans Heyting overleed op 9 juni 1992 in het Wilhelmina Ziekenhuis te Assen.[158] Gerard Nijenhuis eerde zijn vriend door een in memoriam te dichten dat twee jaar later in de bundel *Het omslaan van de tijd* werd opgenomen.[159]

Postume waardering kreeg Heyting door de plaatsing van een door Bert Kiewiet gemaakt borstbeeld, dat in 1996 in het centrum van het dorp Borger geplaatst werd.[160] Een 'schrieverspetret' (videodocumentaire), getiteld *Een kapotte bril,* verscheen in 2004.[161] Zijn verzamelde gedichten werden in 2005 door Het Drentse Boek uitgegeven in de bundel *De dichter en de wichter.*[162]

P. van der Velde (1918-2004) Tweede periode
Vanaf 1979 raakte Peter van der Velde betrokken bij het tijdschrift *Roet*, waarvoor hij vanaf het vierde nummer verhalen schreef over zijn literaire hoofdpersoon Bastiaon Brobbel.[163] Hij was toen uitgekeken op *Oeze Volk*, dat naar zijn mening te weinig gedaan had om het Drents op een hoger niveau te tillen. Vooral het sarcastische en kritische karakter van het nieuwe tijdschrift trok hem aan.

Zijn keuze voor de jongeren van *Roet* werd hem door de ouderen in de Drentse Schrieverskring echter kwalijk genomen.[164] Toen *Roet* Nederlandstalige bijdragen begon op te nemen, beëindigde Van der Velde zijn medewerking.[165] Voor het Groningstalige tijdschrift *Krödde* schreef Van der Velde zowel onder eigen naam als onder het pseudoniem Wietske Knorringa.[166] Verder is er veel werk in bloemlezingen terechtgekomen.[167] In zijn verhalen heerst de lichte toon; ze gaan dikwijls over de kleine burger die tegen de bureaucratie aanloopt, het kleine verdriet en de dagelijkse beslommeringen in het gezinsleven; de toonzetting is meestal humoristisch. Zijn gedichten daarentegen zijn melancholieker en behandelen het voorbijgaan van de tijd.[168] Bescheiden als hij was, noemde hij zijn gedichten steevast 'gedichies'.

Van der Velde wordt beschouwd als een van de grondleggers van de Drentse streektaalbeweging. Hij was nauw betrokken bij de samenstelling van de officiele spelling, en in 1983 werkte hij mee aan het lesboek Noordenvelds, getiteld *Wieder met mekaor*.[169] Op latere leeftijd zag hij een verschuiving: "De streektaal is al bijna verdwenen en wat er nog van over is dat is heel erg verwaterd. Ik merk het helaas ook als ik het werk van hedendaagse Drentse schrijvers en dichters lees. Het Drents dat zij gebruiken is niet mooi. Het is veel te veel vernederlandst", aldus de taalpurist. [170]

Lange tijd was hij schrijver zonder bundel: pas in 1986 - na veel druk - was Van der Velde overtuigd dat een groot publiek op zijn gebundelde werk zat te wachten, en werden zijn verhalen, gedichten en liedteksten verzameld in *Wilwaark. Gedichten en verhaolen* (Het Drentse Boek). Gerriet Wilms besprak deze representatieve bundel en constateerde dat uit het werk van de schrijver gevoel voor detail en humor naar voren komt.[171] Kritisch was Jan Kooistra; deze recensent bespeurde in het gekozen werk te weinig ontwikkeling, want tussen het werk uit 1956 en 1986 nam hij geen verschil waar.[172] De bloemlezing werd herdrukt en aangevuld in 2001 als *Winter op de Paaizermao* (Het Drentse Boek), in 2008 verscheen een tweede, verbeterde druk.[173] Op initiatief van de echtgenote en de kinderen van de auteur is in 2013 de verzameluitgave *Trekwaark* (kleine Uil) tot stand gekomen. De gedichten in deze bundel zijn in chronologische volgorde geplaatst en staan in de oorspronkelijke spelling.

In 1986 werd Van der Velde de erepenning in zilver van de gemeente Roden uitgereikt voor zijn inspanningen tot behoud van de streekcultuur.[174]

Van der Velde schreef eveneens gelegenheidswerk: in 1981 bracht hij in de jaarlijkse rijmprent voor de Picardtclub een ode aan *De drei podagristen*.[175] Jarenlang was hij voorzitter van de historische vereniging Roon. Hij had ook een belangrijk - eindredactie - aandeel in het boek *Rowol toendertied. Van kerspel naar*

buitendorp (1989).
Peter van der Velde overleed na een lange periode van afnemende gezondheid op 24 januari 2004 in zijn woonplaats Roderwolde.[176] Over zijn leven en werk verscheen een videoportret, getiteld *Een zacht licht* (2001).

R.J. Reijntjes (1923-2003) Tweede periode[177]
Vanaf 1974 wijdde Roel Reijntjes zich fulltime aan het schrijven; zijn loopbaan bij de belastingen had hij in dat jaar beëindigd. Sedertdien droeg hij steevast een vlinderstrik en trad hij veelvuldig op. Daardoor kreeg hij grote bekendheid als voordrachtskunstenaar. Het verlangen naar erkenning ging gepaard met vluchtigheid. De kwantiteit ging soms ten koste van de kwaliteit. Geregeld werd hem in die tijd dan ook verweten dat zijn conferences, maar ook zijn gedichten, niet doorwrocht zouden zijn. Voorts was hij niet bibliografisch geïnteresseerd en liet hij achterwege te vermelden wanneer een gedicht eerder gepubliceerd was. Daardoor bleken nieuw aangeboden verzen soms al eerder verschenen te zijn. Dat alles neemt niet weg dat veel Drenten door zijn voordrachten met zijn werk kennismaakten. Jarenlang ontbrak het hem aan goede begeleiding.
Veel werk van hem werd uitgegeven door Hummelen te Assen; door de onvolkomenheden in de teksten bestaat de indruk dat er weinig kritisch naar het werk van Reijntjes werd gekeken.
Pas in 1983 toen Hans Heyting ter gelegenheid van Reijntjes' zestigste verjaardag de bloemlezing *Veur later; zestig gedichten van Roel Reyntjes* (Hummelen) samenstelde, is er sprake van kritische begeleiding; Heyting paste veel verzen aan. De samensteller putte vooral uit de eerder verschenen vijf bundels.[178] Heyting bestempelde Reijntjes als "de dichter van het gewone onderwerp. Van dingen die dicht bij de mensen liggen." Heytings keuze bevestigt het literair-historische beeld dat velen toentertijd van Reijntjes hadden: een streektaaldichter die schreef in de romantische traditie en die aantoonde dat het Drents een klankrijke taal is. In de vroege gedichten zijn de natuur, Drenthe en Beilen belangrijke onderwerpen.
In 1983 stelde Gerard Nijenhuis *Mandielig; een bloemlezing Drentse poëzie* (Het Drentse Boek) samen. Daarin nam hij ook zes gedichten van Reijntjes op. Naar de mening van de samensteller stond Reijntjes - als naoorlogs dichter - nog het dichtst bij de romantische traditie. Wel voegde de dichter aan deze conventie nieuwe elementen toe. Ook constateerde Nijenhuis in de latere pennenvruchten van Reijntjes een wending: "In zijn nieuwere werk breekt hij door de oude vormen heen en komen ook meer persoonlijke ervaringen aan bod."
Na het overlijden van zijn moeder begon Reijntjes met het maken van reizen en durfde hij openhartiger over zijn homoseksuele geaardheid te spreken. Deze nieuwe

koers van woordkunstenaar tot persoonlijk getinte poëzie culmineerde in 1987 in de bundel *Zeefdruk* (Het Drentse Boek), waarin 32 gedichten over de dood en het leven, de eenzaamheid en het verlangen, de liefde, de natuur, reizen en verre landen geplaatst werden.[179] De vorm van de gedichten is minder strak dan voorheen en varieert: met of zonder rijm of metrum, van strak tot vrij en een enkel sonnet.[180] De woordkunstenaar Reijntjes liet zijn kwetsbaarheid in zijn gedichten zien. Bekend uit deze bundel werd vooral het inmiddels veel geciteerde *Apollo in Drenthe.*

In 1992 kwam *Het zingen holt an. Vieftien Drentse balladen* (Hummelen) op de markt. Tien balladen waren eerder opgenomen in *Het wollegres*; de overige hadden gestaan in *Negen balladen* (1990, Klencke Pers).[181]

Gemis dat overgaat in berusting over het leven spreekt uit *Mien liefste, ach, wat is met mij* (1993, Het Drentse Boek).[182] Met deze bundel profileerde Reijntjes, inmiddels zeventig, zich als een modern poëet. Recensent Ton Kolkman vond de homo-erotische gedichten in deze bundel, literair bezien, het hoogtepunt in Reijntjes' oeuvre.[183] Ton Peters besprak de bundel in *Roet* en was van oordeel: "Het is allemaal niet nieuw wat Reijntjes schrijft, integendeel, het is vele malen eerder en misschien ook mooier gedaan. (…) De kracht van zijn poëzie ligt in muzikaliteit en klankgebruik."[184]

Na *Mien liefste, ach, wat is met mij* verscheen nog een groot aantal bibliofiele werken, dat in een beperkte oplage door de oud-bibliothecaris van Haarlem, Cees van Dijk, uitgegeven werd.[185] Het latere werk van de dichter trok ook de belangstelling van het letterkundige tijdschrift *Roet*, dat in 1997 zelfs een aflevering aan Reijntjes wijdde.

Behalve poëzie schreef hij radioteksten, een kerstspel, verhalen en bundeltjes met 'Drentse wiesheden'[186]. Hij ontwierp een Drents kwartetspel, leverde de tekst voor zes - vijf plus één vertaling - koppermaandagprenten[187], schreef rijmprenten voor de Picardtclub[188] en werkte mee aan verscheidene boekpublicaties. Tevens leverde hij gelegenheidswerk, bijvoorbeeld *Zuver van toon* (1999) dat voor de tachtigste verjaardag van Geiske Bekker geschreven werd[189] en (in samenwerking met Antoine van der Maesen) *Lucht en Licht en Gedichten. Impressies in beeld en taal 'Pure poëzie'* (2001). [190] Van dit omvangrijke en veelzijdige oeuvre blijft de poëzie het belangrijkste bestanddeel: Reijntjes is vooral dichter.

Er zijn weinig Drentse dichters die zo virtuoos met de taal omgaan als Reijntjes. Van Johan Hidding is bekend dat hij de Drentse taal in stand wilde helpen houden door in ieder geschrift een archaïsch dialectwoord te gebruiken. Reijntjes doet dit niet opzettelijk, maar zijn beheersing van het 'klassieke' Drents is er niet minder om: zijn taal bezit een negentiende-eeuwse deftigheid. Reijntjes gebruikt verschillende vormen voor zijn gedichten, maar niet overdreven veel.

Tweederde van zijn gedichten bestaat uit kwatrijnen. Verder heeft hij balladen, sonnetten, terzinen en andere dichtvormen geschreven.
Ook in zijn thematiek toont hij zich een veelzijdig kunstenaar. Behalve traditionele thema's, zoals de natuur, het landschap en Drenthe, treft men onderwerpen uit de Bijbel aan. Door zijn vertalingen van Brecht heeft hij het Drents in contact gebracht met de internationale literatuur.[191] De relatie met zijn moeder blijft hem (ook na haar overlijden) bezighouden, evenals het ouder worden en de naderende dood. De ontheemde dichter komen wij vaak in zijn werk tegen. Ook in interviews heeft Reijntjes zich hierover dikwijls geuit. En in zijn laatste bundel schreef hij, mede geïnspireerd door de Nieuwgriekse dichter K.P. Kavafis (1863-1933), openhartig over erotiek – in het bijzonder over knapenliefde. Literair-historisch bezien is Reijntjes een dichter die, beginnend in de traditie van Roessingh, een ontwikkeling heeft doorgemaakt naar moderne Drentse poëzie. Bovendien stimuleerde hij anderen, onder wie Marga Kool, tot het dichten in de streektaal.
Vele onderscheidingen zijn hem uitgereikt. Behalve de Culturele Prijs van Drenthe waren dat de Individuele Culturele prijs van het Nederlands Landbouw Comité (1978)[192], de zilveren Penning van de Stichting Jordaan-Van Heek (1979) en een koninklijke onderscheiding (1983).
In 2002 verscheen een anthologie, getiteld *Late brummelpluk* (Het Drentse Boek).[193] *Late brummelpluk* is een bloemlezing van de eerste negen bundels van de dichter, aangevuld door een heruitgave van twee bibliofiele uitgaven uit 1998 en 1999.[194] Bij de presentatie was alom te horen dat dit wellicht Reijntjes' laatste bundel zou zijn. Na *Late brummelpluk* vloeide Reijntjes' dichtader niet meer. Hij overleed op 19 april 2003.[195] Zijn 'schrieverspetret' op video, getiteld *Een Mooi Jonkie* verscheen in het jaar van zijn dood.
Na zijn overlijden werd in Beilen, op een steenworp afstand van zijn huis, een standbeeld van hem onthuld. Testamentair had Reijntjes vastgelegd dat vijf keer een prijs met een geldbedrag van 1400 euro beschikbaar moest worden gesteld aan personen die literair of logistiek van grote waarde geweest zijn voor het tijdschrift *Maandewark/Oeze Volk.*[196]
Zeven jaar na zijn dood zag een cassette het licht met daarin een biografie (met bibliografie) van Reijntjes, samengesteld en ingeleid door Henk Nijkeuter, de verzamelde gedichten en een bundel met een keuze uit Reijntjes' verhalen.[197]

J. Alberts-Hofman (1929-2008)[198]
"Wat de verzen van Janny Alberts-Hofman (…) sympathiek maakt, is zowel het ontbreken van elke literaire pretentie als het kennelijk genoegen waarmee zij geschreven zijn. De lezer moet daarom niet verwachten een virtuoos spel met

taal en abstracte filosofieën aan te treffen. Literaire theorie boeit haar wel, maar wat zij wil zeggen, moet volgens de innige overtuiging van de dichteres zonder veel moeite te begrijpen zijn." Op deze wijze typeerde Schokland de poëzie van Alberts-Hofman.[199]

Janny ('Jantje') Hofman werd op 17 oktober 1929 in Noord-Sleen geboren, waar haar ouders een boerderijtje hadden.[200] Janny was lang alleen en werd beschermd opgevoed.[201] De boerendochter wilde na de huishoudschool in de verpleging, maar de ziekte van haar moeder dwarsboomde deze plannen. Zij huwde Geert Alberts, die smid van beroep was. Geert kreeg een baan bij de NAM, en het echtpaar vertrok naar Schoonebeek.[202]

Reeds als tiener had ze belangstelling voor de letteren. Zij hield een dagboek bij, schreef gedichten die merendeels in de prullenbak verdwenen, en speelde toneel. Tijdens haar huwelijk begon ze opnieuw haar gedachten in dichtregels aan het papier toe te vertrouwen. Ze schreef eerst in het Nederlands, later in de streektaal. Zij bewonderde het werk van Hans Heyting. Roel Reijntjes stimuleerde haar in het Drents door te gaan. Nadat haar man ontdekte dat ze schreef, moedigde hij haar aan haar werk te publiceren.

In en buiten Drenthe werd Janny Alberts bekend door op literaire avonden voor te dragen uit eigen werk. De 'geboren' schrijfster produceerde toegankelijke Nederlands- en Drentstalige verzen. Haar Nederlandstalige uitgaven zijn sterk religieus getint. Voor haar dialectwerk geldt dat in mindere mate, omdat naar haar mening het geloofsleven in het Drents niet goed bespreekbaar is.[203] Over haar religieuze schrijven zei ze: "(…) is in de eerste plaats een zoeken naar de zin van mijn eigen leven. (…) Ik heb geen boodschap, beslist niet. Het is zo dat gedichten in mezelf geboren worden en wat ik graag wil is iets geven."[204]

Met de dogmatische geloofsopvattingen uit haar gereformeerde opvoeding kon Janny Alberts moeilijk uit de voeten; zij stond een levend geloof voor en sloot zich later aan bij de Nederlandse Hervormde kerk. Door haar religieuze gedichten voegt zij zich bij een grote schare christelijke dichteressen die unisono dezelfde levensvragen behandelen. Haar Drentse gedichten hebben meer zeggingskracht en spreken de lezer directer aan dan haar Nederlandstalige werk. Zij schrijft in de streektaal omdat die naar haar mening "heel dicht bij je staat. Het is herkenbaar."[205] Haar werk kenmerkt zich door een positief zoeken naar de zin van het leven. Belangrijke thema's zijn het verlangen naar eenwording en vervolmaking, weemoed en verlangen naar de jeugd, eenzaamheid en samenzijn. Janny Alberts-Hofmans taalgebruik is direct en sober, en rijm en beeldspraak

zijn traditioneel. De ruimte in de natuur inspireerde haar poëzie te schrijven; niet in ingewikkelde metaforen, maar door een heldere weergave van wat haar in het dagelijkse leven bewoog. Andere thema's in haar werk zijn: zorgeloze jeugd, verwachtingen die wel of niet uitgekomen zijn, (over)leven en de dood. Ook de actualiteit, bijvoorbeeld in het gedicht *Dwaze moeders,* verloor ze niet uit het oog. Haar poëzie is weliswaar eigentijds persoonlijk, maar past in de traditie van de (neo)romantische Drentse literatuur. Daardoor zijn haar verzen toegankelijk voor een breed publiek. Over haar schrijverschap zei ze: "Ik ben niet literair bezig, prakkizeer ik ook niet over. Wat ik schrijf is makkelijk te begrijpen."[206]
Zij was bestuurslid van de Drentse Schrieverskring en van het maandblad *Oeze Volk*, waaraan ze vanaf 1968 ook bijdragen leverde. Jannie Boerema noemde haar 'De moeder van de Drentse literatuur' en daarmee doelde Boerema op een belangrijke competentie van de dichteres: het glad strijken van de plooien wanneer er onder de Drentse schrijvers weer eens 'rebulie' was.
In 1976 debuteerde Alberts-Hofman in het Drents met de gedichtenbundel *Het spinnewiel*, die in eigen beheer beheer werd uitgegeven.[207] Daarna verschenen verhalen en gedichten in *De draod lôp deur* ([1979], Hummelen)[208] en *Um hoes en hof* (1981, Hummelen). Bij Het Drentse Boek verscheen in 1987 de bundel *Liesterkrallen*, waarin ze schrijft over de worsteling met het leven en met de naderende dood. De natuur wordt - net als in haar andere gedichten - gebruikt als een middel om emoties op te roepen. De recensent van het *Nieuwsblad van het Noorden* was van mening dat de verzen in haar vierde Drentstalige bundel voldragener waren dan die in haar vorige bundels.[209] Over *Stemmen in de wind* (1997, Het Drentse Boek) waren de meningen verdeeld. Ronduit negatief was de recensent van *Drenthe totaal.* Hij schreef: "De poëzie is zondermeer toegankelijk door het veelvuldig gebruik van cliche's en aanverwante taal: kalenderwijsheden en echte originele vondsten worden afgewisseld, soms binnen een gedicht."[210] Schokland besprak het werk in hetzelfde tijdschrift en stelde: "Hemelbestormend is het allemaal niet, maar dat hoeft ook niet; in het taalhuis Drenthe zijn gelukkig vele woningen."[211] Ab Drijver daarentegen noemde de bundel een aanwinst voor de Drentse schrijverij, maar had naast loftuitingen ook kritiek: "Niet alles in deze bundel is van onbetwistbare kwaliteit. Er is ook sprake van nostalgische gevoelens die soms bijna verwateren in melancholie."[212]

Met haar Nederlandstalige werk had Alberts-Hofman veel succes. Haar eenvoudige gedichten waarin ze getuigt van een praktische vroomheid zijn opgenomen in vier bundels: *Gods glimlach* (1979, J.H. Kok)[213], *Geef mij uw hand* ([1980], J.H. Kok)[214], *Terug naar de bron* (1983, J.H. Kok) en *Groeien naar het licht*

([1989], J.H. Kok).[215]
Voor de RONO en de Evangelische Omroep droeg ze gedichten voor. In 1982 schreef ze de tekst voor de rijmprent van de Picardtclub[216], in 1985 kwam de koppermaandagprent van 1985 uit[217], ze maakte met Gerrit Kuipers gedichten voor een kalender met boerderijen in Sleen, publiceerde in diverse periodieken, gaf vulling aan de krantenrubriek 'Van de Drentse schrieftaofel' en droeg bij aan tal van bloemlezingen: *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek), *Stoelendaans* (1985, Het Drentse Boek), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro), *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek), *Van de Riest tot an de Punt* (2000, Het Drentse Boek) en *Het water van de toekomst. Gedichten over de doop* (2003). Ook leverde ze bijdragen aan *Taal der Verbeelding,* gedichten bij de sculpturen die de Stichting Stadsbeelden in 1991 exposeerde in de openlucht van de vlinderstad Emmen. In 2005 droeg ze met de gedichten *Het moeras*, *Kind van de wind* en *Spiegelbeeld* bij aan *De legende verdicht* (Stichting Natuurkunst Drenthe), een bundel gedichten behorend bij de kunst- en natuurwandeling *De Legende*.
Zij vertaalde samen met anderen het Bijbelboek Jacobus en psalmen en gezangen in het Drents. Ook was ze actief binnen de federatie SONT en was ze jarenlang presidente van de Nederlandse Christen Vrouwen Bond, afd. Schoonebeek.
Een bloemlezing van haar gedichten en verhalen, getiteld *Het zingende zaand*, verscheen in 2004 bij Het Drentse Boek. Daarin valt op, dat haar poëzie ernstiger van toon is dan haar proza. Twee jaar later vertaalde ze het kinderboek *Eigenheimer* van Elwina de Ruiter in het Drents. In 2007 verscheen over haar een videoportret, getiteld *Raand van warmte*. Janny Alberts-Hofman overleed op 13 februari 2008 in haar woonplaats Sleen.[218]

G. Seidell-Broekhuizen (1929)[219]

Grietje (Gré) Broekhuizen is op 17 juli 1929 te Zwiggelte geboren en groeide op in Echten. Ze is familie van Geert Broekhuizen (1844-1928), die omstreeks 1900 bekendheid verwierf als schrijver van vooral toneelteksten.[220] Zij heeft als kinderverzorgster en bezigheidstherapeute gewerkt. Sinds 1959 woont ze in Noord-Brabant. Zoals meer 'Drenten in de vrömde' begon ze door een langdurig verblijf buiten de provincie gedichten te schrijven. Er zijn in haar oeuvre dan ook gedichten te vinden die welbeschouwd een melancholische ode aan de Olde Lantschap zijn.
Haar gedichten kenmerken zich door traditionele vorm en vast rijm. Een terugkerend thema in haar werk is de natuur, maar ook meer persoonlijke waarnemingen

en motieven komen naar voren. Uit haar gedichten - soms weemoedig en berustend, dan weer humoristisch - spreekt liefde voor kinderen, taal, het woord en het dichten. Haar taalgebruik is hetzelfde gebleven als dat ze in haar jeugd om zich heen gehoord heeft.[221] Het Huus van de Taol schrijft over haar dichterschap: " Het gevaor van het te kleine, kneuterige en te bepaarkte wet ze knap te deurbreken deur heur zuver taolgebroek en het onverwachte in heur poëzie." Met Drenthe hield ze steeds contact: zij werd lid van de Drentse Schrieverskring en leverde (vanaf 1971) poëzie en proza aan *Oeze Volk* en de *Hoogeveensche Courant*.
In 1980 debuteerde ze met de bundel *Oerkenblatties. Drentse gedichten* (Hummelen)[222], dat gevolgd werd door *Regelrecht. Drentse gedichten* (1983, Hummelen).[223] *Regelrecht* werd in Drenthe goed ontvangen. In de stroom van boeken die destijds in de Drentse boekenweek verschenen, werd haar bundel tot de betere gerekend.[224] Gerard Nijenhuis besteedde in *Roet* aandacht aan haar werk en nam in haar gedichten een onderstroom van verzwegen verdriet waar.[225]
Daarna kwam *Tussenruumte* (1989, Het Drentse Boek).[226] Deze bundel bevat veel natuurgedichten.[227] Een jaar voordat haar bundel het licht zag, heeft ze over de wording van haar gedichten verklaard: "As ik schrief, kiek ik bij mijzölf naor binnen. As ik het laot lezen, mag de leesder de tussenruumte veur humzölf gebruken."[228] Over haar plaats in de Drentse letteren heeft Seidell-Broekhuizen een duidelijke mening: "Die hele schrieverij vergelijk ik meestal maar met het landschap. Gedichten, korte verhalen en romans zijn net als golven en glooiingen in het landschap. Waarvan sommige opklimmen tot grotere heuvels en enkelen zelfs opklimmen als machtige hoge bergen. Maar de kleine kiezeltjes in het dal zijn net zo belangrijk als de grote keien op de toppen van de hoogste bergen. (…) Dus de vraag wat literair is of wat niet, daar maak ik me niet druk over."[229]
Zij leverde ook bijdragen aan diverse verzamelbundels, zoals: *Drentse schrieversalmenak* ([1975], Hummelen), *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro), *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek), *Kerststied* (2002, Het Drentse Boek) en *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (2012, Het Drentse Boek).
Eind 2005 verscheen over leven en werk van Seidell-Broekhuizen een 'schrieverspetret' (video), getiteld *Woorden mit ruumte*.[230] In 2010 volgde de bloemlezing *Aoverveer*; *veur mien dierbaren* (Het Drentse Boek), waarin werk uit haar drie bundels en enkele nog niet eerder gepubliceerde gedichten werden geplaatst.[231]

G. Nijenhuis (1932) Tweede periode
Ook na 1979 is Gerard Nijenhuis als dichter productiever dan als prozaschrijver. Zoals we gezien hebben, is hij in zijn literaire werk tweetalig. Zijn Nederlands-

talige poëzie is meer becommentariërend. Zijn Drentse gedichten zijn ingehouden, lijken meer vanuit de emotie geschreven en zijn toegankelijker dan de Nederlandstalige. Nijenhuis heeft gezegd dat het Drents een poëtische taal is; daarmee bedoelde hij te zeggen: "Je kunt in elke taal het zuiveringsproces van het weglaten toepassen. Maar het Drents heeft dat in zich. Het is terughoudend, het werkt met understatements. Je moet tussen de regels door luisteren. Daarom is het Drents een poëtische taal."[232] Het thema van zijn gedichten is bepalend voor de taalkeuze.[233] Nijenhuis heeft een voorkeur voor het gebonden vers, in het bijzonder het sonnet ("de chaos in een virtien-regelig verbaand bedappern"). Een dergelijk strakke vorm behoedt zijn poëzie tevens voor breedsprakigheid.[234] Een vormvaste dichter dus.

Vervreemding, ambivalentie en tegenstellingen zijn belangrijke dieperliggende thema's in het werk van Nijenhuis.[235]

In 1981 kwam *Het dorp bestaat niet meer* (De Beuk) op de markt, een bundel met voornamelijk sonnetten waarin het leven van bewoners van een Drents dorp beschreven wordt. In deze bundel nam Nijenhuis een aantal in memoriams op, waarvan ook een van Jan Naarding.

De teneur van de bundel was meer een waarschuwing niet de waarheid te zoeken in oude verworvenheden, maar de Drentse cultuur een eigen onderdak te geven. Gerriet Wilms beschrijft de bundel echter als "Thuis heb ik nog een ansichtkaart…"[236]

In 1983 verschenen bij uitgeverij De Beuk te Amsterdam tegelijkertijd twee bundels: *Dubbelspel. Een cyclus gedichten* en *Onlaand. Drentse gedichten.*[237] De Nederlandstalige bundel *Dubbelspel* bevat gedichten die tijdens een zomervakantie in Frankrijk ontstaan zijn. In tegenstelling tot eerder gepubliceerd werk is deze bundel vooral themagericht; daarnaar verwijst ook de ondertitel. Veel gedichten gaan over het schrijfproces, en over collega in de letteren Hans Heyting voor wie Nijenhuis veel bewondering koesterde. In de bundel staan verwijzingen naar Achterberg, Bloem, Nijhoff en enige Vijftigers, dichters door wie de poëtische vriendschap geïnspireerd is. De titel zelf verwijst naar de vorm: alle gedichten bestaan uit twee terzinen. Na vele sonnetten geschreven te hebben, vond de dichter in de dubbele terzine een nieuwe beknopte vorm.[238]

De betekenis van onlaand is: land waar niets wil groeien. Nijenhuis bedoelt ermee te zeggen: "Dat is het land waar een dichter thuis hoort. Het onbetreden pad en het onbekende terrein moet hij verkennen om het aan de mensen te laten zien."[239] Dieper liggend kunnen hierin ook autobiografische elementen herkend worden: seksuele tweezijdigheid (ambivalentie) geplaatst in het kader van de tegenstelling stad en platteland.[240] In deze bundel - met overwegend sonnetten -

wijdde hij ook een gedicht aan zijn geestelijke inspirator, de schrijver-journalist Ben van Eysselsteijn. Recensent Wilms karakteriseerde *Onlaand* waarin droom en dood als motieven steeds terugkeren als "een bundel van gemis, van verlies van het verleden."[241]

In *Schoolschrift* (1987, Het Drentse Boek), geschreven vanuit het dorp, komen veel motieven van Nijenhuis' Drentstalige werk samen: het terugverlangen naar zijn jeugd, het dorp en zijn bewoners en de herinneringen aan ouders, familie en vrienden. Boerma en Broersma schrijven dat Nijenhuis in deze bundel voortborduurt op thema's uit *Onlaand*, maar constateren een cynische toon: " 't Lek of de dichter wakker worden is oet zien zölfbedaachde onlaand. In *Schoolschrift* is e realistischer en persoonlijker. (…) En tegeliek dringt e deper deur tot de kern van zien eigen wezen. Aalgedurig gef e zukzölf meer bloot."[242]

Wilms schreef over deze bundel: "[Schoolschrift] biedt naast sonnetten ook vrijere versvormen, herinneringen aan personen en gebeurtenissen, opnieuw geplaatst tegen het heimwee naar het verloren Drentse paradijs. Maar minder treurend daarover, stiller, beschouwender."[243] Henk van der Ent daarentegen was van mening dat niet het verleden, maar de vergankelijkheid het belangrijkste thema van de bundel is. Hij stelde vast dat water in het werk van Nijenhuis een belangrijke plaats inneemt.[244] Daarenboven stelde Van der Ent twee andere thema's vast: oorsprong, wezen en doel van het schrijven in het Drents en de verloedering van de natuur.[245]

Een toevallige ontmoeting met beeldend kunstenaar Gerard van der Weerd (Hoogeveen 1952) leidde tot het samenstellen van *Novemberlicht* (1987, Boom), waarin het landschap voor beide kunstenaars als thema diende.[246] Het boek bestaat uit 28 Nederlandstalige sonnetten en elf mono prints in kleur. Drie van de 28 gedichten (*De Veltkamp*, *Landmeters* en *Annigje Pol*) zijn in het Nederlands en het Drents naast elkaar geplaatst.

In aankomst ligt vertrek besloten. Gedichten over afscheid (1990, De Beuk) is gewijd aan het afscheid van zijn vrouw na de scheiding. Het verleden, de herinneringen, de ontworteling en nieuwe liefde staan in het middelpunt. In korte Nederlandstalige gedichten van twee terzinen worden deze gedachten weergegeven.[247] In de afdeling waaraan de titel is ontleend, schrijft de dichter openhartig over zijn homoseksuele geaardheid, zijn ambivalente houding daarin en de gevolgen van het beëindigen van zijn huwelijk.[248] In de laatste afdeling, getiteld *Wittebrood, tien gedichten voor Pieter*, wordt de nieuwe mannenliefde bezongen. Ab Drijver besprak de bundel en stelde vast: "Ook in deze serie blijft Nijenhuis echter vooral een enigszins melancholiek-gestemde romanticus. De welhaast onontkoombare geestelijke programmering van deze belangrijke Drentse dichter lijkt te zijn; alles gaat voorbij. Zodra ik iets bezit verlies ik het. Waar, en wanneer, zal ik

eindelijk weer 'heel' zijn?"[249]

Tekens van gemis. Drentse gedichten ([1992], Hummelen) bevat 33 gedichten, waaronder 17 sonnetten: ook uit deze bundel blijkt Nijenhuis' voorkeur voor de sonnetvorm. Onthechting en het onvermogen om afstand te nemen zijn hoofdthema's. De meningen over de bundel waren verdeeld. Ronduit vernietigend was het oordeel van Gerard Berends, die het boek in *Roet* besprak. Hij had forse kritiek op Nijenhuis' poëticale opvattingen, de vormgeving, de titel van de bundel en de verzen. Slechts twee gedichten vond hij aanvaardbaar.[250] Cees van Dijk reageerde op de - naar zijn mening - malicieuze bespreking. Zijn grootste bezwaar gold de vooringenomenheid van Berends en hij betreurde het dat de beoordelaar het werk niet in het totale oeuvre van Nijenhuis geplaatst had.[251]

Gematigder van toon was Schokland: "De hele verzameling blijft mij te veel steken in de casualiteit, het anekdotische. (…) Zijn zwakte toont zich hier hoofdzakelijk in het gebrek aan ontwikkeling van de thematiek."[252] Ton Kolkman oordeelde mild: "Wat opvalt is dat Nijenhuis ditmaal nòg begrijpelijker, haast anekdotische gedichten heeft geschreven."[253]

In 1994 kwam een nieuwe bundel onder de titel *Het omslaan van de tijd* (De Beuk) op de markt. Enige gedichten waren al in tijdschriften geplaatst, en in 1992 waren de eerste vijftien gedichten in een bibliofiele uitgave, getiteld *Het Omslaan Van De Tijd* (De Klencke Pers), verschenen.

Deze Nederlandstalige bundel is opgedragen aan Jan Gilhuis, de vriend van de dichter. Veel verzen gaan dan ook over de liefde; een aantal is gewijd aan zijn ouders, zijn kinderen en zijn vrienden (onder wie Suze Sanders en Hans Heyting). Ook in *Het omslaan van de tijd* is de taal een belangrijk onderwerp. Opvallend is dat Nijenhuis in deze bundel zijn vertrouwde dichtvorm, het sonnet, verlaten heeft; hij gebruikt vooral vrije, wisselende versvormen.[254]

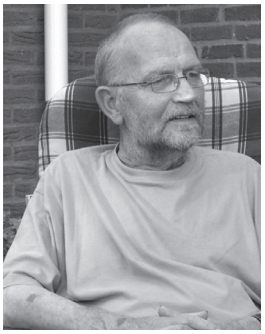
Vijf jaar nadat *Land in zicht. Gedichten* (2000, De Beuk) verschenen was, kwam *De toonsoort van de tied* (2005, Het Drentse Boek) uit, helemaal in het Drents geschreven. In ruim veertig gedichten, vooral sonnetten, komt een aantal vaste thema's terug dat de dichter meermalen in proza en poëzie heeft beschreven, zoals (onbegrepen) homoseksualiteit, standsverschil, het Drenthe van vroeger, dierbaren en gestorven dichters. Gerard Stout besprak de bundel en was van mening dat Nijenhuis te veel voortborduurde op bekende thema's. Hij pleitte voor vernieuwing in diens poëzie: "Sonnetten over hedendaags klein geluk, over de genoegens van de ouderdom of van een homo-huwelijk kunnen een verrijking zijn voor Drentse poëzie", aldus Stout.[255] Ton Peters was een andere mening toegedaan en wees op een interessant thema in deze bundel: een strijd tussen de stilte en de taal die samenvallen. Daarin is Nijenhuis als dichter een vernieuwer.[256]

Verder verschenen bibliofiele uitgaven, zoals *De polder* (1985, Agri Montis Pers); *Landschappen* (1985, Agri Montis Pers); *De ouders* (1986, Agri Montis Pers); *'t Veen* (Z.pl. 1987)[257]; *In aankomst ligt vertrek besloten* (1988, Agri Montis Pers); *Wittebrood. Tien gedichten voor Pieter* (1989, Agri Montis Pers)[258]; *Naobericht* (1990, Klencke Pers); *De rimpels over van mien/mijn vel* (1990, Klencke Pers); *Ik zeg het dij* (1991, Klencke Pers); *Het omslaan van de tijd* (1992, Klencke Pers); *Over dat land* (1996, Klencke Pers) en *Requiem voor een vergeten grootvader* (1999, Klencke Pers).[259]
Verhalen en gedichten zijn geplaatst in bloemlezingen, zoals de Drentse schrieversalma(e)nakken (1954, 1956 en [1975]), *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek), *Stoelendaans* (1985, Het Drentse Boek), *Oes eigen taol* (1991, Krips Repro), *Alles is even belangriek* (1993, Het Drentse Boek)[260], *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek)[261], *Heimwee van later* (2002, Het Drentse Boek) en *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (2012, Het Drentse Boek), *IJstijden, zichtbaar in het landschap* (2013, Het Drentse Boek) en *Drenthe is best mooi (op Google Maps)* (2014, Het Drentse Boek). In 2005 droeg Nijenhuis met het gedicht *'t Langzaome laand* bij aan *De legende verdicht* (Stichting Natuurkunst Drenthe), een bundel gedichten behorend bij de kunst- en natuurwandeling *De Legende*.
Nijenhuis werkte tevens mee aan de Drentse vertaling van het evangelie van Marcus (1981) en was samensteller van *Mandielig. Een bloemlezing Drentse poëzie* (1983, Het Drentse Boek).[262]

Na 1983 zegde Nijenhuis het predikantsambt vaarwel en werd hij bedrijfsmaatschappelijk werker en later docent aan de sociale academie in Kampen en docent Drents aan pabo De Eekhorst in Assen.[263] Hij was enige jaren voorzitter van de Drentse Schrieverskring en met tussenpozen werkte hij mee aan radioprogramma's. Onder meer was hij voorganger bij kerkdiensten in het Drents. Later werkte hij voor de VPRO en Radio Drenthe. Voor laatstgenoemde omroep presenteerde hij enige jaren op zondagochtend het programma 'De mooie kaomer'.[264] In 1987 werd Gerard Nijenhuis onderscheiden met de Culturele Prijs van Drenthe[265] en in 1996 behoorde hij tot een select groepje schrijvers dat op initiatief van de Groninger kunstschilder Ger Siks door kunstenaars geportretteerd werd.[266] In 2002 won hij met vijf sonnetten de eerste prijs in een prijsvraag van de IJsselacademie, en in 2003 werd in opdracht van de stichting Drentse Taol het 'schrieverspetret' (video) *Een Dierbaor Petret* gemaakt. Vijf jaar later werd hij op 76-jarige leeftijd gemeentedichter van Borger-Odoorn. Ter gelegenheid van zijn 80ste verjaardag werd in 2012 de bloemlezing *80 gedichten* (Het Drentse Boek) gepresenteerd, met veertig gedichten in het Nederlands en veertig in het Drents. Op een bijgevoegde

cd draagt de dichter alle gedichten voor. Wegens zijn verdiensten voor de Drentse taal kreeg hij tijdens de presentatie van zijn bundel het ereteken van het Huus van de Taol opgespeld. In 2015 verscheen *Kringloop, Drentse gedichten* (Het Drentse Boek). In de cyclus van twaalf gedichten. waaraan de bundel de titel ontleent, maken we kennis met bekende thema's, zoals zijn jeugd, het dorp en de Drentse taal.[267] In juni 2012 heeft Nijenhuis met collega Suze Sanders het initiatief genomen tot de oprichting van een neie schrieverskring.

R. Siebering (1941)[268]

"Poëzie is in mijn ogen 'gelaagdheid', iets ook dat je niet in één keer moet kunnen vatten. En zelfs al vat je iets wel in één keer, meestal is het daarmee nog niet gezegd. Er zit altijd weer wat onder. Poëzie is het universeler maken van anecdotes", aldus Siebering.[269]
Rieks Siebering is in 1941 geboren in Nieuw Balinge. Daar was zijn vader hoofd van de school; een geziene man in het dorp. Rieks Siebering werkte jarenlang als directeur van scholen voor speciaal en voortgezet onderwijs. Wegens psychische klachten begon hij therapeutisch te schrijven. Daarbij werd hij geïnspireerd door het werk van Herzberg, Achterberg, Vasalis en Kopland. Begin jaren tachtig maakte hij kennis met de poëzie van Marga Kool en mede daardoor begon hij in het Drents te dichten en te publiceren. Kools *Achter oen ogen* was voor Siebering in literaire zin een uitdaging. Vanaf die tijd heeft hij het gevoel dat hij met Kool een uitdagend, vriendschappelijk, maar ook serieus duel op het literaire veld uitvecht.[270] Hij debuteerde voorjaar 1985 in *Roet* met twee titelloze gedichten.[271] Drie jaar later verscheen de gedichtenbundel *In de varte giet de harmonie veurbij* (Het Drentse Boek). Hierin treffen we veel gedichten aan waarin de dichter met waterwoorden (zee, rivieren, golven, vloed, regen) de lichamelijke en mystieke eenwording met de liefste en met moeder aarde beschrijft.[272]
Een heftige vrijpartij lezen we in het volgende (titelloze) gedicht:

in de varte
giet de harmonie veurbij
veurop de vaandelzweier
publiek
in riegen

en wij?
wij vrijt

oen haanden
fluustert op mien vel
kriegt teugels
vonken vliegt
het zwiet van slopers prikt

roeten beslaot

aodem
en aodem
en waarme daamp

Sieberings gedichten maakten snel indruk. In 1989 kreeg hij de Reyer Onno van Ettingenpries, en velen waren van mening dat hij zou uitgroeien tot de belangrijkste Drentse dichter na Heyting.[273] Zijn poëticale opvattingen verwoordde hij als volgt: "Poëzie is taal, poëzie is 'zo is het dan'. En wat ik er mee wil? Vooral de angst voor het verlies bezweren. (…) Een gedicht is een gebruiksartikel. Er zijn maar weinig dingen die in één vorm gemaakt worden. Dat is ook zo met poëzie."[274] Aanvankelijk waren zijn gedichten negatief gestemd, maar gaandeweg is 'het afzetten tegen' omgezet in verlangen naar.[275] Siebering schrijft gelaagde poëzie die uit vrije verzen bestaat met af toe speels rijm of binnenrijm. Hij gebruikt weinig leestekens en de strofes hebben een ongelijke lengte. Zijn poëzie kenmerkt zich door veel monologues intérieurs waarin hij door middel van ik-gedichten gevoelens met de lezers deelt. Het is sobere, beschouwende poëzie met een hermetisch karakter. Een hoofdthema in zijn werk is de breekbaarheid van het menselijke bestaan.[276] Leidende thema's zijn verder: verlangen, liefde, erotiek, eenzaamheid, onmacht en verschil tussen het echte en het geveinsde leven.
Zijn binnenwereld staat centraal in zijn werk.[277]
In 1990 verschenen bij De Klencke Pers te Oosterhesselen twee bibliofiele uitgaven, getiteld *De dood heeft ook violen* (met Nederlandstalig werk) en *Anlaanden*; zeven jaar later werd *Zo dooreen speelt het boven elke dag* uitgegeven.[278]
In 1992 kwam de bundel *An een bevreuren riviere* (Het Drentse Boek) uit. In de ruim vijftig gedichten in deze bundel valt een dichterlijke ontwikkeling waar te nemen: het besef van tijdelijkheid, veranderlijkheid en vergankelijkheid klinkt nu in zijn verzen door. De liefdesgedichten zijn minder onbevangen

en minder lichamelijk.[279] Ton Kolkman constateerde dat de beeldspraak in Sieberings poëzie was veranderd: veel 'water' dat bij de dichter voor iets eeuwigs staat. Daardoor groeide Siebering uit "tot een van de moeilijkste dichters van Drenthe."[280] Zijn gedicht *Brummels* werd in juni 1992 uitgeroepen tot gedicht van de maand.[281]
Siebering was lid van de Drentse Schrieverskring en secretaris van de stichting Het Drentse Boek. Voor zijn betrokkenheid bij uitgeverij Het Drentse Boek werd hij in 2008 onderscheiden met het ereteken van het Huus van de Taol.[282] Vervolgens werkte hij mee aan diverse literaire projecten en presenteerde hij van 1986 tot 1990 het VARA-café in Zuidwolde, een cultureel-politieke praatshow.
Vanaf 1992 tot 2011 organiseerde en presenteerde hij Taal aan Tafel, bijeenkomsten waarbij een programma van literatuur en muziek werd gecombineerd met een warme maaltijd, hetgeen navolging op meer plaatsen kreeg. Ook was Siebering voorzitter van de programmaraad van RTV Drenthe. In 2001 richtte hij de werkgroep Multi Culturele Rijkdom op, die een keer per jaar allochtone en autochtone schrijvers en dichters voor publiek laat optreden. Ook werd de werkgroep Publicatie Allochtone Landgenoten opgericht; in 2002 gaf men de eerste poëziebundel uit.
Sieberings werk is ook verschenen in bloemlezingen en bundels, zoals *Taal der Verbeelding* (1991, Het Drentse Boek) en *Heimwee van later* (2002, Het Drentse Boek). In 2005 verscheen over Siebering een schrijversportret op video, getiteld *Een rooie sjaal*. De redactie van *Roet* besteedde, nadat er themanummers waren verschenen over Nijenhuis, Heyting, Reijntjes en Kleine, in 2013 een themanummer aan Siebering. Daarin werd ook een verslag geplaatst van een gesprek dat Lukas Koops met de dichter had.[283] Siebering deelde in het interview mee dat door lichamelijke klachten zijn dichtader niet meer stroomde.

J. Boerema (1946)[284]

Dichteres Jannie Boerema is een laatbloeier. Zij is op 1 januari 1946 in Norg geboren in een Drents boerengezin. Na de huishoudschool werkte zij enige jaren bij een boekhandel in Groningen. Vervolgens vertrok ze als au pair naar Engeland waar ze volledig gegrepen werd door de taal en de cultuur van de Britten (het witte kraagje werd haar handelsmerk). In Engeland volgde ze diverse cursussen Engels. Na haar terugkeer werkte ze onder andere als freelancejournalist en als tolk-vertaler.[285]
In 1970 begon ze poëzie en proza in de streektaal te schrijven, en zij publiceerde vanaf 1972 ook gedichten in het Nederlands. Zij interviewde bekende personen

voor het maandblad *Drenthe*, had columns in het *Nieuwsblad van het Noorden* en schreef voor allerhande kranten en tijdschriften. Boerema werd medewerkster van *Roet*, publiceerde in *Oeze Volk*, *De Kunstkrant* en in bloemlezingen.
In het voorjaar van 1980 debuteerde ze met *Onder andere over olijven*, een bundel diaproza (De Beuk).[286] In het najaar van datzelfde jaar volgde de uitgave *Het begint te dooien* (De Beuk). Belangrijke thema's in haar werk zijn vervreemding, onzekerheid, pessimisme en kwetsbaarheid.
In 1985 verscheen haar eerste Drentstalige publicatie, getiteld *Leeid van de sirene* (Het Drentse Boek). Hierin staan twintig korte verhalen, 37 gedichten en een zestal vertalingen in het Drents van Engelstalige gedichten.[287] De titel is ontleend aan een muzieknummer dat enige tijd in de hitparade heeft gestaan.[288] De personages zijn klassieke figuren uit de oudheid (Pyramus en Thisbe) en de Keltische literatuur (Arthur, Merlijn, Quinevere). De bundel kent een tweeledig thema: het verlangen naar de geliefde en het onvermogen om de liefde in stand te houden ("Drentse erotiek, verpakt in Engels tweed op enkelhoogte").[289] In de gedichten is het landschap van Norg en Zeyen het decor van mythische beschrijvingen en sprookjesachtige fantasieën. Over de wording van het boek heeft de schrijfster verklaard: "Leeid van de Sirene bestond aanvankelijk uit allemaal fragmenten. Op het laatste moment heb ik ze ongebouwd naar de Merlinfiguur en heb ik Arthur erin gesmeten om het meer een geheel te laten zijn… Met uitsluitend literaire bedoelingen."[290] Niet eerder werden in de Drentse literatuur deze klassieke personages opgevoerd. Gerriet Wilms oordeelde over de uitgave dan ook: "Maar daarmee heeft de Drentse literatuur een punt bereikt dat zo'n vijftien à twintig jaar geleden nog ondenkbaar was."[291] In datzelfde jaar werd ze - als eerste - onderscheiden met de Reyer Onno van Ettingenpries.[292] Het juryrapport sprak van een echte, moderne dichteres: "Heur gedichten bin slim gevulig, vr'j in vorm, metrum en ritme. Een protte mooie en vaeke verrassende beelden en gedaachten. De gedichten bin niet altied even makkelik." Haar proza omschreef men als dichterlijk en verrassend.[293]
De hermetische poëzie van Boerema, waar in het rapport naar verwezen wordt, hangt samen met de opbouw van haar gedichten. Menig gedicht wordt gekenmerkt door onverwachte overgangen die een stijlbreuk tot gevolg hebben en daardoor een gevoel van vervreemding veroorzaken.[294] Het Drentse debuut werd gevolgd door *Dialoog met een eilaand* (1986, Krips Repro). Het boek verscheen in een opvallende vormgeving: oblongformaat voorzien van een ringband. Diek van 't Hoff-Boerman had de illustraties verzorgd. Isolement en eenzaamheid zijn de kernthema's in deze gedichtenbundel. Hans Werkman besprak de gedichten. Ondanks een overwegend positieve bespreking was hij van mening dat Boerema

in nogal wat gedichten te automatisch aansluiting zocht bij de Vijftigers en daardoor te weinig een eigen toon liet horen.[295] G. Wilms had een andere mening: "Drentse literatuur van hoog gehalte" schreef hij in *Drenthe*.[296]
In het begin van haar schrijverschap werd Boerema geadviseerd door Hans Heyting; door zijn inbreng werd haar werk transparanter en dus toegankelijker. Heyting moedigde haar aan ook in het Drents te schrijven.
Jannie Boerema is zeer betrokken bij de Drentse taal en cultuur, zij leverde in 1984 een rijmprent voor de Picardtclub[297], schreef liedteksten, vertaalde Agatha Christie, Shakespeare en Oscar Wilde in het Drents. Voorts schreef ze met anderen een cursusboek Noordenvelds, getiteld *Wieder met mekaor* (1983, HDG), deed de redactie en samenstelling van *Stoelendaans* (Drents boekenweekgeschenk 1985) en had in 1986 een belangrijk aandeel in de samenstelling van *Het Drents veurleesboek.* Ze coördineerde in 1989 *Perspextief*, een project van beeldende kunstenaars en schrijvers waarin twintig Drentse gedichten in perspex verbeeld werden. In 1990 verscheen onder haar redactie *Signalen uit een purperland: Drentse burgemeesters verhalen* (Het Drentse Boek).
Haar voorkeur voor het mystieke kwam in 2000 weer duidelijk naar voren in *Een roze wolk* (Boom), sprookjes voor volwassenen met illustraties van Kees Thijn.[298] Het boek is in het Drents geschreven, maar er verscheen ook een Nederlandstalige uitvoering.[299]
In 2005 zag de Drentstalige dichtbundel *Over de Regenboog* (Het Drentse Boek) het licht. Boerema droeg hem op aan de overleden kunstenaar Berend Olfert Groen. Deze verzameling bevat 49 gedichten en is verdeeld naar de kleuren van de regenboog. Iedere cyclus bevat een gedicht dat met een kleur te maken heeft. Belangrijkste thema's in deze bundel zijn: geronnen verdriet, zwaarmoedigheid, survival, woede en het zoeken naar liefde. Ook het landschap van het Noordenveld speelt weer een belangrijke rol. In veel gedichten komen tegenstellingen voor: blijdschap en verdriet, liefde en haat, winnen en verliezen, droom en werkelijkheid.[300] Gerard Stout besprak *Over de Regenboog* in het *Dv/hN* en legde in zijn recensie het accent op de boosheid van de dichteres. Hij stelde vast: "Jannie Boerema laat zien dat een trauma interessante gedichten kan opleveren waar boosheid en opstandigheid van af spatten. Jannie Boerema laat zich niet kisten. Ze slaat terug met strijdlustige en melodieuze gedichten."[301]
Bloemert en Drijver analyseerden de gedichten voor *Roet* en waren van mening dat deze verzameling van gedichten twee hoofdlijnen kent: de psychoanalytische worsteling van de dichteres en de voortdurende golfbeweging in gedichten en gedachten waarop zij haar bewustzijn laat meevoeren. Maar de diepste kern van deze publicatie is naar de mening van het duo "de wens om een man, die haar

emotioneel (en lichamelijk?) ernstig beschadigde, vergiffenis te schenken. En tegelijkertijd ook: het pijnlijke onvermogen om dit werkelijk te doen."[302] Boerema's werk verscheen ook in diverse bloemlezingen, zoals *Kersttied* (2002, Het Drentse Boek). In 2006 werd een videoportret van haar vervaardigd onder de titel *Eilaand Op Drift*.
Haar interesse voor de problemen van oorlogsslachtoffers leidde in 2010 tot de publicatie *Kinderen van de NSB. Interviews met kinderen van 'foute' ouders* (Noordboek).[303] In de Friese pers werd melding gemaakt van een indrukwekkend boek.

C. de Jonge (1946)[304]

Jacoba Aaltje ('Cobi') de Jonge werd in 1946 te Emmen geboren. Zij is opgegroeid in een boerengezin en bracht haar jeugd door in Valthermond en Emmer-Compascuum.
De Jonge is een veelzijdig schrijfster van gedichten, korte verhalen, cabaret, liedteksten, kindergedichten en een hoorspel. Door haar lidmaatschap van de Drentse Schrieverskring legde ze zich toe op het schrijven in de streektaal. Vanaf 1993 organiseerde ze met Doedie van Hasseld onder de naam Dicht-er-bij een open podium voor amateurdichters in het cultuurcafé Rue de la Gare te Emmen. Dicht-er-bij ging in 1996 over in de schrijverskamer de Clique waarin men in kleine huiskamerkring elkaars werk besprak. In oktober 2013 is de naam van deze groep veranderd in de dichters MM. Deze dichtersgroep kent ook dichters die in *Roet* gepubliceerd hebben, zoals Willem Koopmans, Gauke Zijlstra en Joke Rhebergen.
Cobi de Jonge trad ook op met een avondvullend programma, gedichten, verhalen en zang. In november 1991 werd haar gedicht *Glashaard* gekozen tot gedicht van de maand.[305] Haar gedichten werden gebundeld in *De horizon voorbij* (eigen beheer, 1993), *Zuster…waar ben ik* (eigen beheer, 1997), *Alle dagen van december* (eigen beheer, 1997) en *Zomer* (eigen beheer, 1998). Voor de jaarlijkse rijmprent van de Picardtclub te Coevorden leverde ze het gedicht *Lezen en schrijven*.[306] Een bundel met eigen liedjes, gedichten, een preek en verhalen, getiteld *veur joe*, kwam in 1999 uit; in 2013 verscheen onder deze titel haar verzamel-cd met eigen liedteksten in het Veenkoloniaals. Er verscheen ook proza van haar hand. In 2001 schreef ze met Henny Moes - ook lid van de Clique - een boek over zuster Maria ter Engelen, getiteld *Engel in het hoogveen* (eigen beheer). De Jonge gaf in 2013 het boek *Ons dagelijks brood* (eigen beheer) uit, waarin de geschiedenis van haar opa's bakkersbedrijf in Valthermond beschreven is. In maart van hetzelfde jaar werd ze met enige andere dichters als gemeentedichter van Emmen aangesteld.

A. Doornbos (1948)[307]

Zoals voor velen was Roel Reijntjes ook voor Anne Doornbos de inspiratiebron om te schrijven. Hij maakte met de Beiler bard kennis tijdens een zomerkamp in Emmer-Compascuum en was direct onder de indruk van diens optreden.[308]

Anne Hendrik Doornbos is geboren op 28 juli 1948 'op' Erica. Zijn ouders hadden daar een boerenbedrijf. Doornbos studeerde na de hbs aan de sociale academie en de Business School Nederland. Hij was na zijn opleiding werkzaam in het jongerenwerk in Emmer-Compascuum en Emmen. Later werd hij directeur van een welzijnsinstelling in Heerenveen. Van 1998 tot 2013 was hij gemeentesecretaris van Noordenveld.

Reeds op jeugdige leeftijd begon hij Nederlandstalige gedichten en teksten te schrijven voor het school- en jeugdverenigingscabaret. Sinds de jaren negentig levert hij Drentstalige gedichten, columns en korte verhalen aan *Roet.* In 2005 richtte hij met Martin Koster 't Nei Drèents Geneutschap (NDG) op, dat een contactpunt wil zijn voor 'olde en neie Drèentse schrievers, streektaolactiviteiten en aal zuks wat meer'. In 2006 werd hij voorzitter van Stichting Het Drentse Boek. Zijn werk is ook in enige verzamelbundels verschenen. In 2004 schreef hij de tekst voor de rijmprent van de Picardtclub te Coevorden.[309]

Met *Een eerder laand* (Het Drentse Boek) debuteerde hij in 2007. Deze bundel bevat toegankelijke, anekdotische poëzie en liedteksten van wisselend niveau. Hoofdthema's in Doornbos' debuut zijn het (Drentse) landschap, de vooruitgang en nostalgie. Het sonnet en enige variaties op deze versvorm hebben zijn voorkeur. "Nergens zijn de gedichten zwaarmoedig. Luchtigheid overheerst zonder dat zijn poëzie drakerig wordt, al schuurt hij af en toe langs het al te romantische", aldus recensent Stout.[310]

In 2009 vertaalde hij enige gedichten van Vasalis in het Drents die opgenomen werden in *Is 't vandage of gister?* (Het Drentse Boek).[311]

Doornbos schrijft ook liedteksten voor Drentse artiesten, hij schreef bijvoorbeeld teksten voor Martijje. In 2010 won hij de Ria Westerhuis-trofee voor de beste parodie op het gedicht *De Ceder* van H. Hoekstra. Gedichten zijn ook te vinden in *IJstijden, zichtbaar in het landschap* (2013, Het Drentse Boek) en *Drenthe is best mooi (op Google Maps)* (2014, Het Drentse Boek).

M.M. Kool (1949)[312]

Het werk van Marga Kool is veelzijdig en omvat proza, poëzie en toneel. In haar proza- en toneelwerk komt vooral maatschappelijke geëngageerdheid naar voren; in haar poëzie is Kool veel persoonlijker.

Marrigje Macheltje ('Marga') Kool is op 15 augustus 1949 in Beekbergen geboren. Haar vader was boer.[313] Het gezin verhuisde op haar twaalfde naar Drenthe, waar ze voor het eerst met de Drentse taal in contact kwam. Kool werkte enige tijd als kleuterleidster en lerares Nederlands in het onderwijs.

In 1969 schreef ze voor de AVRO het tv-spel *Niemandsland*; een jaar later volgde de verhalenbundel *Liefje, lijden heeft geen kleur* (een titel ontleend aan James Baldwin).[314] Ook schreef ze vanaf die tijd liedteksten en gaf ze lezingen en voordrachten uit eigen werk. Ze is samensteller geweest van het culturele, Drentstalige radioprogramma *Mandielig* voor RTV Noord. Sinds 1980 schrijft ze Drentstalige poëzie en toneel, zoals het spraakmakende *An 't Voetenende* en stukken voor het vrouwentoneel Erica. Met Dick Blancke, Jan Veenstra en Albert Haar zat ze in de politiek-satirische cabaretgroep de Hunebed-Turbo-show. Met Albert Haar heeft ze een taalcursus in Zuidwest-Drents geschreven en met Martin Koster voor Radio Noord een cursus *Drentse Literatuur* geredigeerd.[315]

Kool was maatschappelijk actief: zij was onder meer raadslid, lid van Gedeputeerde Staten van Drenthe, medeoprichter en voorzitter van de federatie SONT, medeoprichter en voorzitter van de stichting Het Drentse Boek en lid van het projectbestuur Drentse Taol.

In 1981 kreeg ze voor haar literaire werk binnen het Nedersaksische taalgebied de Johanna van Burenprijs.[316] In 1985 werd ze onderscheiden met de Zilveren Anjer[317] en in 1990 kreeg ze de Culturele Prijs van Drenthe.[318] In 2004 is van haar een videoportret gemaakt.

Aanvankelijk profileerde Kool zich in Drenthe als dichter. In zekere zin liep ze op de Drentse dichters voor, want wat zij schreef, was in het Nederlands al geaccepteerd, maar het moest in Drenthe nog wel gewaardeerd worden. Haar moderne en openhartige gedichten deden bij de oudere generatie de wenkbrauwen fronsen. Marga Kool werd geïnspireerd door het werk van Hans Heyting en Roel Reijntjes[319] en ontdekte dat je in het Drents je gedachten en gevoelens even goed kunt uiten als in de standaardtaal. Schrijven in de streektaal werd voor haar een uitdaging. Veel gedichten hebben een existentieel gevoel van eenzaamheid, ontevredenheid en zinloosheid, en dikwijls is de sfeer van een landschap uitgangs-

punt voor het weergeven van persoonlijke gevoelens.[320] Belangrijke thema's in haar werk zijn dan ook melancholie, verborgen pijn, liefde, maar vooral gemis. Verder valt in haar poëzie, veelal strak en zonder overbodige franje geschreven, het thema 'op weg zijn' op. Zij gebruikt beeldspraak in haar liefdesgedichten om erotische gevoelens te beschrijven.[321] Zij heeft daarmee bewezen dat ook universele thema's in de streektaal behandeld kunnen worden.[322] Haar verzen kennen dikwijls een vaste opbouw: beginnend bij een waarneming volgt een weergave van gevoelens die in een overweging eindigt. Over haar poëtica heeft ze verklaard: "Ik laat mezelf alleen zien in mijn poëzie".[323]

In 1980 verscheen van Kool de poëziebundel *Achter oen ogen* (Het Drentse Boek). Deze verzameling Drentstalige gedichten werd door het publiek goed ontvangen, en het verkoopsucces was ongekend: inmiddels zijn 8000 exemplaren verkocht, in 2007 verscheen een achtste druk. Martin Koster prees het nieuwe geluid in de Drentse letteren en kondigde *Achter oen ogen* als volgt aan: "Nao 'Spiegelschrift' van Hans Heyting (Groningen, 1977) en 'Breuken' van Greet de Jong (Grunning, 1980)[324] is dr now een darde Dreintse dichtbundel verschenen die niks meer van doen hef mit de riemelary waor de Dreintse letterkuunde tot-now-an-toe an kapotgung."[325] Hij besprak het werk in *Roet* en onderscheidde in de gedichten twee thema's: de taal en het kind.[326] Gerriet Wilms had kritiek op het woordgebruik in de verzen omdat er te veel Nederlandstalig idioom in doorklonk: wellicht een gevolg van het feit dat de dichteres pas op latere leeftijd het Drents heeft leren spreken.[327]

Een keuze uit Kools voordrachten, verhalen, gedichten en liedteksten werd in 1983 gebundeld in de uitgave *Op-eschoond* (Het Drentse Boek). Het boek bestaat uit drie afdelingen. Iedere afdeling heeft als inleiding een fragment uit het gedicht *Schrieven muj* uit *Achter oen ogen.* Het eerste deel handelt over de streek en de inwoners, in het tweede deel komen de meer persoonlijke ervaringen aan bod en in het laatste deel worden de politieke en maatschappelijke buitenwereld behandeld.[328]

In 1987 verscheen haar tweetalige bundel *Hoogspanning* (Het Drentse Boek).[329] De Drentse en de Nederlandse gedichten zijn gescheiden weergegeven: eerst volgen elf Nederlandse verzen, vervolgens vijf gedichten waarvan de streektaal en de Nederlandse versie naast elkaar staan, daarna tien Drentstalige gedichten gevolgd door de Nederlandstalige cyclus 'Hoogspanning' en het Drentse 'Iezelwinter'. Door het gebruik van beide talen laat Kool zien dat de streektaal op dezelfde wijze kan functioneren als de standaardtaal. De polariteit van beide talen is - ook in deze bundel - slechts schijn. Over haar tweetaligheid heeft ze gezegd: "Ik schrief wel gemakkelijker in 't Nederlands over underwarpen waor ik een

'Nederlands' verleden bij heb. Mien gedachten daorover bint ok in 't Nederlands."[330] In *Hoogspanning* domineert de toon van teleurstelling en berusting.[331] Gerriet Wilms was in zijn bespreking van mening dat deze bundel bezonkener en meer overwogen was dan de vorige.[332] In 1990 kwam *Moeder-dochter-liefste-vrouw keuze uit gedichten* (Het Drentse Boek) uit.
In 2000 bracht de stichting Het Drentse Boek de tweetalige bundel *Kleine kathedraal* uit. Van de vierendertig verzen in dit boek zijn er slechts dertien in het Drents. Meer dan twee jaar na verschijnen besteedde Rouke Broersma aandacht aan Kools vierde bundel. Naar zijn mening de mooiste, en vooral het rijpste werk van Kool, omdat in haar latere werk verinnerlijking en verstilling valt waar te nemen.[333]
Veel werk van Kool verscheen ook in *Oeze Volk*, *Drenthe, Roet* en tal van bloemlezingen, bijvoorbeeld *Taal der Verbeelding* (1991, Het Drentse Boek)*, Heimwee van later* (2002, Het Drentse Boek) en *27 schrievers onderwegens* (2010, Huis van de Groninger Cultuur). Met F. Klaassens-Perdok voerde Kool de eindredactie van de kerstbundel *Midwinter in de olde landschap* ([1984], Het Drentse Boek). Voor de Picardtclub vervaardigde ze de rijmprent *Don Antonio Magino weerkundig waorzegger van de Koevorder Almenak* (1978)[334]; in 1978, 1987[335] en 2004 schreef ze de tekst voor de jaarlijkse koppermaandagprent. Ze werkte mee aan het boek *Sieben Nedersaksisch* (2007, AfdH te Enschede). Het bevat zeven gedichten van Rainer Maria Rilke (1875-1926) in het Duits met de vertaling daarvan in het Gronings, Drents, Twents en Nederlands. Kool tekende uiteraard voor de Drentse vertalingen.[336] Ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van Vasalis heeft Marga Kool met nog drie anderen voor de bundel *Is 't vandage of gister?* (2009, Het Drentse Boek) gedichten van de dichteres in het Drents vertaald.[337] Kools proza en poëzie hebben universele thema's, zoals eenzaamheid, relaties en ontmoetingen. In 2004 verscheen haar videoportret, getiteld *Achter oen ogen*.

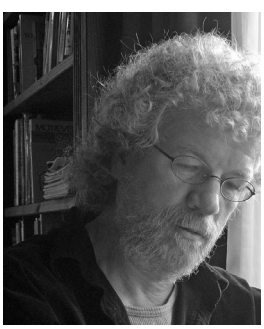
K. Koops (1949)[338]

Klaas Koops' geboortehuis stond in 1949 aan de Steendijk, de weg van Assen naar Rolde. Hij heeft arbeids- en organisatiepsychologie gestudeerd en is achttien jaar bestuursvoorzitter geweest van het roc Friesland College te Leeuwarden. Buitendien was hij bestuurslid van de stichting Drentse Taol en de stichting Het Drentse Boek, lid van de Raad van Toezicht van de federatie SONT en voorzitter van de Literaire Hemel. Doordat hij zitting kreeg in de manuscriptencommis-

sie van Het Drentse Boek kwam hij op het idee zelf gedichten te schrijven.[339] Sinds 1999 publiceert hij in *Roet*.
Koops debuteerde in 2001 bij Het Drentse Boek met de dichtbundel *Het pad weerum*. De titel van dit debuut geeft het perspectief weer vanwaaruit de gedichten geschreven zijn. Koops' vroege gedichten hebben een sobere stijl, zijn vooral weemoedig van inhoud en blijven anekdotisch. De bundel werd wisselend ontvangen.[340] Ton Peters besprak het debuut in het programma Podium van Lukas Koops op radio Drenthe en noemde de bundel "een bijdrage aan de Drentse literatuur." Verder schreef Koops gedichten voor projecten: in 2002 werd zijn gedicht *Diep* uit *Het pad weerum* opgenomen in de bloemlezing *Heimwee van later* (Het Drentse Boek) en in 2005 droeg hij met het gedicht *Reuzenspel* bij aan *De legende verdicht* (Stichting Natuurkunst Drenthe), een bundel behorend bij de kunst- en natuurwandeling *De legende.* Ook leverde hij een gedicht bij de dichtersroute in Oud Aalden. In 2009 verscheen de bundel *Vangst zunder net* (Het Drentse Boek). Met deze publicatie laat Koops zien dat hij als dichter een duidelijke ontwikkeling doorgemaakt heeft. Het anekdotische is verlaten, de poezie overstijgt het particuliere. In vrije verzen beschrijft de dichter zijn eigen ontwikkeling van het ouder worden. Vanuit acceptatie en verwondering vindt een soort afrekening plaats. De dichter heeft zich ontwikkeld tot een beschouwer die overgave als de grootste overwinning lijkt te zien.[341]

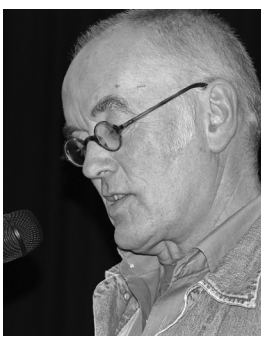
T. Kolkman (1950)[342]

Medeoprichter van *Roet* Ton Kolkman is als Anton Brendinus Reginald Kolkman geboren te Holten. Na zijn studie Nederlands (tot en met het kandidaats) was hij werkzaam in verschillende beroepen. Kolkman ontplooide diverse streektaalactiviteiten: medeoprichter van het interregionale tijdschrift *De Pennevogel* (1974) en van de Twentse streektaalvereniging Kreenk vuur de Twentse Sproak (1975). Tweede helft jaren zeventig en eerste helft jaren tachtig was hij mederedacteur van *De Moespot*.
In *Roet* publiceerde hij onder verschillende pseudoniemen, waaronder Greet de Jong, Drentstalige poëzie, parodieën en satirische teksten. Hij recenseerde streektaalliteratuur en streektaal-cd's in de *Drentse Courant* en in het maandblad *Drenthe*. In het tweede nummer van *Roet* werd Greet de Jong door redacteur Ghelmer Vlintenhouwer geïntroduceerd. Hij omschreef het werk van De Jong als "concrete poetry, konkrete dichtkuunst" en nam de gedichten *Altieding* en *Bevrieding* van haar op.[343]

Nadat het tijdschrift *Roet* anderhalf jaar bestond, verscheen in de 'Roetriege' van Greet de Jong een bundel poëzie, getiteld *Breuken* (1980). De bundel is opgedragen aan Poemeltje onder het motto: "(…) as twei bij menare ligt hebt ze warmte; maor hoe mu'j allènt warm wodden? Prediker 4:11". *Breuken* is zeer eenvoudig uitgegeven: een gestencilde bundel met lege bladzijden, die volgens de *Roet*redacteuren een eigen betekenis hebben. De korte gedichten vormen samen een cyclus die één verhalend gedicht zijn. In de bundel is een indeling in vier delen (seizoenen) te herkennen, al worden deze niet vermeld. Belangrijkste thema is de onbeantwoorde liefde. Naar de mening van recensent Wilms klinkt in vrijwel ieder gedicht broosheid, vreugde en pijn door. De gedichten hebben een sterk beeldend karakter. Handelingen, zoals vissen voeren en planten gieten, staan model voor het verzorgen van de 'geliefde'. Wilms stelde dan ook dat deze bundel duidelijk maakte "dat het onzegbare niet anders dan in beelden kan worden verduidelijkt en overgebracht".[344] Drentstalige bijdragen van Kolkman zijn ook opgenomen in *Mandielig* (1983, Het Drentse Boek), *Old zeer* (1984, Het Drentse Boek) en *Kersttied* (2002, Het Drentse Boek).

M.G. Koster (1950)[345]

De andere oprichter van *Roet,* Martin Gert Koster, is op 17 augustus 1950 geboren in een kruideniersgezin in Avereest. In 1968 verhuisde het gezin naar Hoogeveen. Na de havo begon Koster aan een studie mo Nederlands te Groningen. Koster werd, na enige jaren werkzaam geweest te zijn in het onderwijs, onbezoldigd kroegbaas in de Achterhoek. Hij debuteerde in 1976 onder zijn bekendste pseudoniem M(eine) Roswinkel met het gedicht *Allent* in *Oeze Volk* en leverde tot 1985 Drentstalige bijdragen aan het dialectblad.[346] De meer literair getinte bijdragen kregen een plaats in *Roet.* Zijn pseudoniem ontleende hij aan de gelijknamige plaats waar de familie van zijn moeder vandaan kwam. Koster was redacteur van *De Pennevogel*, een interregionaal literair dialecttijdschrift, en richtte in 1979 het Drents letterkundig tijdschrift *Roet* op.

Op de achterpagina van NRC heeft Martin Koster meesmuilend zijn bestaan als dichter in zes woorden samengevat: "Drents dichter. Weinig lezers. Wou meer".[347] Zijn gedichten zijn veelal ironisch en parodistisch van aard. Hij parodieerde Marga Kools *Achter oen ogen* (*Veur mien roeten*) en Van der Veldes *Winter op de Paaizermao* (*Zummer op de Paaizermao*). De belangrijkste thema's in zijn werk zijn: de dood, relaties, paradijsvogels en verwerking van zijn eigen verleden.

Martin Koster is een bewonderaar van dichteres Vasalis (pseudoniem van kinder-

psychiater Margaretha Drooglever Fortuyn-Leenmans), die vanaf 1964 tot aan haar overlijden in 1998 gewoond heeft in Roden. Geregeld kwam Koster haar tegen in een supermarkt in haar woonplaats. Ter gelegenheid van haar honderdste geboortedag (13 februari 2009) nam hij het initiatief om met drie collega's (Abel Darwinkel, Anne Doornbos en Marga Kool) enige gedichten van Vasalis - voornamelijk afkomstig uit de postume bundel *De oude kustlijn* - in het Drents over te zetten. De vertalingen verschenen in *Is 't vandage of gister? Gedichten van M. Vasalis in 't Drèents* (Het Drentse Boek).[348]
In 2010 publiceerde Koster *Hotel an 't spoor* (Het Drentse Boek) waarin een overzicht gegeven wordt van Kosters dichterschap van de afgelopen dertig jaar. Behalve eerder gepubliceerd werk bevat deze bundel ook nieuw werk. Opvallend zijn de parodieën op bekende Drentse gedichten en vertalingen van Ierse, Zuid-Afrikaanse en Nederlandse dichters.[349] De 48 gedichten zijn ondergebracht in tien afdelingen als liefde, leven, landschappen en de dood. Uit deze gedichten blijkt dat Kosters poëzie in de loop der jaren een duidelijke ontwikkeling heeft doorgemaakt. Rebelsheid uit de jaren zeventig van de vorige eeuw, woordgrappen en anekdotische gedichten worden nu verpakt in melancholie, milde verontwaardiging en aanvaarding van het leven.[350] In zijn poëzie is humor en relativering aanwezig; dikwijls worden serieus getoonzette gedichten met een kwinkslag omgebogen.
Een kenmerk van zijn dichterschap is dat hij zo veel mogelijk met zo weinig mogelijk woorden wil zeggen. Daardoor ontstaan dikwijls korte gedichten die ook de kracht van de Drentse taal bewijzen. Dat blijkt duidelijk uit het gedicht *Requiem veur een hunebed of petrae in de vrömde* dat ook in *Hotel an 't spoor* opgenomen is. Het is een opmerkelijk gedicht, want de titel is langer dan het gedicht zelf:

Requiem veur een hunebed of petrae in de vrömde
lillijke stienebulten
zaand deraover

Bijzonder is dat *Hotel an 't spoor* in de trein van Assen naar Meppel gepresenteerd werd. Dat houdt verband met de titel van het boek en het schilderij dat op het omslag afgebeeld staat: *Hotel by a railroad* van Edward Hopper. De bundel kreeg in 2011 de *Dv/hN*-streektaalprijs voor poëzie en proza. De jury omschreef de moderne gedichten van Koster als "hard en recht voor zijn raap met tussen de directheid de ontroering. Wie niets te verliezen heeft, heeft genoeg aan de melancholie van een uitzicht op een spoor dat nergens naar toe gaat."[351]

Koster droeg ook bij aan diverse bloemlezingen, zoals *27 schrievers onderwegens* (2010, Huis van de Groninger Cultuur) en *Drenthe is best mooi (op Google Maps*) (2014, Het Drentse Boek).

L. Koops (1952)[352]

Lukas Koops is geboren in Assen op 20 november 1952. Hij groeide op in Grolloo, waar hij met een onderbreking van vijf jaar in verband met zijn studie is blijven wonen. Hij volgde de lerarenopleiding in Leeuwarden en werkte vervolgens geruime tijd als docent Frans en Nederlands in het voortgezet onderwijs. Daarna kwam hij als programmamaker in dienst van RTV Drenthe. Hij was raadslid van de gemeente Rolde (1982-1987) en (voor GroenLinks) lid van de Provinciale Staten van Drenthe (1987-1995). Koops is enige tijd voorzitter van de Drentse Schrieverskring en bestuurslid van de stichting Drentse Taol geweest. Sinds de fusie in 2007 is hij bestuurslid van het Huus van de Taol. Hij schreef columns, artikelen en interviews voor het maandblad *Drenthe*, de *Drentse Courant,* de *Hoogeveensche Courant*, *Drenthe totaal*, *Noorderbreedte* en Radio Drenthe.

Begin jaren tachtig begon Koops gedichten in het Drents te schrijven. Aanvankelijk verscheen zijn werk in *Oeze Volk*, maar na kennismaking met *Roet* voelde hij dat zijn gedichten binnen *Oeze Volk* minder thuishoorden.[353]

In 1989 publiceerde hij de bibliofiele uitgave *Wasdag* bij De Klencke Pers te Oosterhesselen.[354] In 1993 volgde de bundel *Dood spoor* (Het Drentse Boek),[355] waarin 33 gedichten met een vrije versvorm zijn opgenomen. De bundel sluit af met een cyclus gedichten over de dood van zijn vader. “De bundel laat een langzame groei zien naar expressievere poëzie”, aldus Gerard Stout.[356] Koops’ gedichten zijn kort, bondig en concreet; sommige gedichten lijken op notities. Overal spreekt sociale bewogenheid uit. Met een minimum aan taal probeert hij een maximaal effect te bereiken. Bijvoorbeeld in *Amen*:

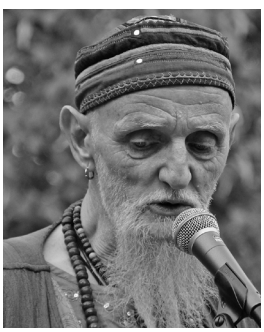
toch zal het
leste woord
hier nooit
heurd worden

nao amen komp
aid weer
westerbork

In zijn vroege gedichten beperkt hij zich dikwijls tot observaties waarin geen plaats is voor metaforen. De vorm is ondergeschikt aan de inhoud: veel lintgedichten, weinig rijm, wel alliteraties. Schrijven is voor Koops een manier van afreageren; daardoor zijn zijn gedichten dikwijls hard, shockerend en cynisch. Thema's in *Dood spoor* zijn zelfmoord, verstoorde relaties, de oorlog, sterven. Aan het eind van de bundel krijgen de gedichten meer diepgang. Met een cyclus gedichten over de dood van zijn vader wordt de bundel besloten.[357] Ton Peters vergeleek zijn werk met de Nederlandse dichter Jan Arends, die ook weinig woorden in veelzeggend wit stopte.[358] Schokland noemde Koops een op-en-top romanticus, geen groot dichter, die zo nu en dan wel leesbare bespiegelingen schrijft.[359]
Voor de jaarlijkse zitting van de Picardtclub te Coevorden maakte Koops in 1993 ook de rijmprent *Sporen van Picardt*.[360] In 2013 schreef hij onder de titel *Dreents* de tekst voor de kopperprent van het handboekbindcentrum de Hummelhoeve in Echten. Bijdragen van Koops' hand zijn ook geplaatst in bloemlezingen, zoals *Maandewark* (1994, Het Drentse Boek), *Van de Riest tot an De Punt* (2000, Het Drentse Boek), *Zomerzinnen* (2007, Het Drentse Boek) en *27 schrievers onderwegens* (2010, Huis van de Groninger Cultuur).

Voorts verschenen onder meer *Omzien in weemoed* (2005, Rolder Historisch Gezelschap), *Altijd in de buurt* (2006, Het Drentse Boek), *Bestemming Drenthe* (2008, Noordboek), *Dit is het verhaal over Drinkwater in Drenthe* (2008, Noordboek), *Ingehaald door het verleden* (2008, Het Drentse Boek), *Drenthe verdeeld* (2008, Het Drentse Boek), *Cuby en route Bluestracks in Drenthe* (2009, Stichting Erfgoed Muskee), *Langs de Beilervaart* (2010, Servo), *Noorder Schatten* (2012, Noordboek) en *Zwiggelte en de school 1912-2012* (2012, Het Drentse Boek). In 2008 verscheen zijn 'schrieverspetret' (video), getiteld *De Pol 2 Grolloo*. De titel verwijst naar het ouderlijk huis in Grolloo waar Koops is gaan wonen.[361]
Sinds 2001 zit Koops in de redactie van *Noorderbreedte* en sinds 2007 is hij (eind)redacteur van *Roet*.

E. Hovenkamp II (1953)[362]

In de Drentse letteren is Egbert Hovenkamp een opmerkelijke verschijning. Uiterlijk toont hij zich in exentrieke kleding uit de jaren zestig, en zijn voordrachten zijn pure performances. Egbert Hovenkamp is op 27 mei 1953 geboren te Eext (Eexterhalte) en groeide op in Gieten en Schoonloo waar zijn vader boswachter was. Hovenkamp

is vernoemd naar zijn grootvader; daarom noemt hij zich dikwijls Egbert Hovenkamp II.[363] Na het behalen van zijn mulodiploma (Rolde en Den Ham) wilde hij het liefst kunstenaar worden, maar zijn ouders hielden dat tegen. Hij werkte vervolgens als magazijnmedewerker, banketbakker, landmeter en bediende in een natuurvoedingswinkel.
Sinds zijn twintigste schrijft hij poëzie. Zijn eerste gedichten verschenen in alternatieve tijdschriften, zoals de *Kraakkrant* en *Werkkrant*. Via zijn publicaties in *Bres* kreeg hij contact met Simon Vinkenoog die Hovenkamps schrijven als 'zieletaal' kwalificeerde.[364]
Hij heeft vanaf 1970 Drents- en Nederlandstalige gedichten geleverd aan diverse kranten - vooral het alternatieve circuit - en tijdschriften, waaronder *Oeze Volk* en *Roet.* In het laatste tijdschrift debuteerde hij in 1984 met het gedicht *Diskooi*. Hij schrijft ook onder het pseudoniem Egbard. Het werk van Hovenkamp vertoont verwantschap met de school van de beatgeneration en de hippies. Af en toe vertaalt hij werk van deze dichtersgroep in het Drents, bijvoorbeeld *Howl* van Ginsberg. Zelf omschrijft hij deze vertalingen als 'triantaoling': niet naar de letter, maar naar de geest en dan Drentstalig. Hij schrijft haiku's, vrije verzen en gedichten met een cyclische versvorm. Zijn gedichten zijn toegankelijk en kenmerken zich door een grote mate van ritmiek en spellingvrijheid. Bekend is geworden het korte gedicht:

As Drent
binj altied stoned
umdaj tussen hunebedden woont

Dit vers is ook op ansichtkaarten en T-shirts afgedrukt. Voor zijn poëzie laat Hovenkamp zich inspireren door (pop)muziek, dans, fotografie en schilderkunst. Een belangrijk thema in zijn werk is communicatie of het gebrek daaraan. Hij gaf in eigen beheer de bundels *Dweellochten* en *Plaots nemen* (Assen 1983) uit, waarvan de oplage - en ook ander werk van hem - bij de brand van het Schepershoes te Balloo verloren ging. Hovenkamp omschrijft zichzelf als "vrij-blijvend kunstenaar". Hij is actief als vrijwilliger bij diverse organisaties en treedt op bij literaire matinees van DeFKa. Werk van hem is ook te vinden in bloemlezingen, zoals *Old zeer* (1984, Het Drentse Boek)*, Poëzie van hunebedden* (1996, Het Drentse Boek), Scheupers van de taol (2011, Het Drentse Boek), *Strèupers van de taol* (2004, Het Drentse Boek)*, IJstijden, zichtbaar in het landschap* (2013, Het Drentse Boek) en enige uitgaven van DeFKa. Ook in *TT poëzie* (2007, Passage) en *Zeuvendaagse* (2008, Passage). (Zie voor overzicht van publicaties in bloemlezingen ook: www.nederlandsepoëzie.org). Hij vertaalde tevens *Leaves of*

Grass van Walt Whitman en *Die Winterreise*, 24 gedichten die Wilhelm Müller geschreven heeft en die door Frans Schubert op muziek zijn gezet. In deze gedichtencyclus herkende Hovenkamp zijn eigen levensweg. De triantaoling werd in 2008 opgenomen in de bundel *Kolde tocht* (Het Drentse Boek).[365] In hetzelfde jaar werd hij benoemd tot stadsdichter van Assen. In die hoedanigheid werd hij veel gevraagd gebeurtenissen of radioprogramma's passend te besluiten met een gedicht. Hovenkamp noemt zich daarom ook wel "terplekkepoëet" of "beatpoëet", "taalshamaan", "woordderwish" en "impressionistisch dichter".[366]
Ander werk van hem is te vinden in *Op Beschaamde Voeten* (Herinneringscentrum Kamp Westerbork), *De 16 van Spieker* (Galerie Spieker te Assen) en *Cultuurlijk! Een reis door cultuurlijk Aa en Hunze* (2011, gemeente Aa en Hunze).
Na zijn periode als stadsdichter van Assen werd hij in 2010 de eerste gemeentedichter van de gemeente Aa en Hunze.[367] Tijdens zijn periode als gemeentedichter van Aa en Hunze schreef hij ook teksten voor *Walkyre Echo's*, een 'belevingstheaterstuk' in de openlucht dat in 2011 in Eext werd opgevoerd en waarin hij ook een rol speelde. Een intrigerend verhaal over het Drenthe van duizenden jaren geleden, waarin een Germaanse krijger verliefd wordt op een mooi Wit Wiefke. Landelijk geniet Hovenkamp enige bekendheid als de maker van het voormalige "gedicht van de dag" in het EO-radioprogramma 'Dit is de dag'; ook valt hij te beluisteren op RTV Drenthe in het radioprogramma 'Podium'.
Begin oktober 2010 verbleef hij een week in een zogenaamd arthouse in Schipborg. Het resultaat daarvan is te horen op de cd *Músarrindill*.[368] In 2012 verscheen een tweede cd met zijn poëzie, getiteld *Aarde*.

T. Nijnuis (1953)[368a]

Tea Nijnuis is geboren op 20 mei 1953 in Peize. Op de mulo begon ze met het schrijven van gedichten. Nijnuis is werkzaam geweest als ambtenaar bij de gemeente Peize. In die periode maakte ze veel gelegenheidsgedichten. Nijnuis wordt geïnspireerd door de gebeurtenissen in haar eigen omgeving.
Zij begon te publiceren in het plaatselijke krantje *De Hopbel*. Door de samenwerking met Albert Dubben en Joop Arnolli is haar eerste bundel *Van hoes oet* (2001, Servo) tot stand gekomen. Tekeningen zijn van Marieke de Rooij. Vier jaar later kwam het vervolg, getiteld *Vandaog de dag* (2005, Servo) uit. Opnieuw met medewerking van Joop Arnolli, en deze keer zijn de foto's van Janny Buring en de tekeningen van Truus de Weger. Nijnuis schrijft in de streektaal, omdat ze het belangrijk vindt dat deze taal behouden

blijft. Buiten het schrijven is Nijnuis actief met *De Sara's,* een duo dat ze met een vriendin vormt. Het biedt een avondvullend programma van gedichten en liedjes, geschreven in de streektaal. *De Sara's* is ontstaan uit een voormalig duo, *De Paaizer Wichter*. Ook hiervoor schreef ze het programma in de streektaal.

S. Sanders (ps. van A. Klunder-Hof 1953)[369]

Suze Sanders is het pseudoniem van Albertien Klunder-Hof. Zij is in 1953 geboren in Goes, verhuisde op 2-jarige leeftijd naar Rotterdam en drie jaar later naar Pijnacker. Haar Drentstalige ouders spraken tegen elkaar Drents; tegen haar spraken ze Nederlands.[370] Ze volgde de hbs, gevolgd door een jaar pedagogische academie en de Schoeversopleiding tot directiesecretaresse. De ontmoeting en langdurige vriendschap met een Noorse familie legde de kiem voor interesse voor Noorwegen en de Noorse taal en cultuur. Zij vertrok op bijna 21-jarige leeftijd naar Oslo. Daar werkte ze ruim een jaar. Terug in Nederland vestigde ze zich in Groningen om Noors te gaan doen aan de RUG; in 1989 is ze afgestudeerd. Na het volgen van de spellingcursus Drents via Radio Noord begon Sanders met het schrijven van gedichten in het Drents. Sinds 1986 zijn onder pseudoniem haar Drents- en Nederlandstalige gedichten in *Roet* verschenen. Voor *Oeze Volk* schreef ze gedichten voor kinderen. Ook schreef ze een aantal columns voor Radio Drenthe. Suze Sanders is in 1991 onderscheiden met de Reyer Onno van Ettingenpries.[371] In 2004 won ze de eerste editie van 'Dichten in het zand' op Vlieland.

Het (Noorse) landschap, het verlangen naar het onbereikbare, en het ongrijpbare van de tijd zijn overheersende thema's in het werk van Sanders. Haar poëzie wordt wel "kwetsbare poëzie vol verlangen" genoemd.[372] De onderwerpen liggen in de communicatieve sfeer. In haar woorden: "Het afscheid nemen, verwijdering, de dood."[373] Sanders' verzen lijken dikwijls hermetisch, kennen verschillende lagen, maar zijn door de eenvoudige woordkeuze toch toegankelijk. Schokland heeft erop gewezen dat muzikaliteit in toon en ritmiek een bijzonder kenmerk van Sanders' gedichten is: naar de mening van de recensent moeten ze daarom vooral gehoord worden.[374] Het werk van Jean Pierre Rawie inspireerde haar tot het schrijven van sonnetten.[375]

In 1992 debuteerde ze met de bundel *As langs de muren d'aovend slöp* (Het Drentse Boek). Sanders' debuut bestaat uit 24 gedichten, verdeeld over drie afdelingen. Zeventien gedichten waren verschenen in twee bibliofiele uitgaven van De Klencke Pers: *Zaacht dwingend* (1991) en *Het stille hoes; vief gedichten*

veur Gerard Nijenhuis (1992). De overige gedichten waren al gepubliceerd in periodieken als *Roet* en *Drenthe*. Weemoed en besef van gemis zijn belangrijke thema's.[376] Ton Kolkman was onder de indruk van het vakmanschap waarmee Sanders sonnetten schrijft. Naar zijn mening past vormgebondenheid de dichteres beter dan het vrije vers, waarin ze ook dicht.[377] De schrijvers van *Drèentse schrieverij* waren van mening dat gebonden vrijheid het kernthema van de debuutgedichten was. Die gebondenheid heeft vooral betrekking op de vorm.[378] Schokland had een aantal bezwaren - te nadrukkelijk werken met taal, te expliciet - maar herkende wel een kern van echte poëzie in het werk van Sanders. Een voorbeeld daarvan vond hij de aanzet tot het ontstaan van 'echte' motieven, zoals het motief van de rivier.[379] Recensent Stout kwalificeerde de bundel als de betere poëzie in de streektaal: geen beschrijvende poëzie, maar verzen waarin diepere lagen aangeboord worden.[380] In 1996 volgde de bundel *Een zeum van locht* (Het Drentse Boek). Belangrijke thema's hierin zijn de onachterhaalbare tijd, ongrijpbare aanwezigheid, het zoeken naar de taal en de nevel van het leven.[381] Gerard Stout kwalificeerde de thematiek in *Een zeum van locht* als typisch Drents: "zwaarmoedig en vergeven van de plicht om te zwijgen over gevoelens."[382]
In 2001 kwam een Nederlandstalige bundel, getiteld *Alsof de steen spreekt* (Het Drentse Boek) op de markt. In 2006 bracht Het Drentse Boek *Langs de vloedlien van de winter* uit. Dit boek bevat Drents- en Nederlandstalige gedichten. Bijzonder is ook dat een cd is toegevoegd waarop te horen is hoe de dichteres de in de bundel voorkomende gedichten en een keuze uit eerdere bundels voorleest.[383]
Ook vertaalde Sanders in 2003 *Et Dukkehjem* (1879) van Henrik Ibsen (1828-1906) van het Noors in het Drents. Het stuk werd ook in het Nederlands vertaald als *Een Poppenhuis;* de Drentse vertaling luidt *Een Poppenhoes*. De hoofdpersoon Nora die met slaande ruzie haar huwelijk beëindigt, wordt beschouwd als de eerste moderne tragische toneelheldin. Het stuk droeg rechtstreeks bij aan het sociaal-maatschappelijke debat: een stroom van echtscheidingen was het gevolg in 19e-eeuws Noorwegen.
Als bibliofiele uitgaven zijn bij de Klencke pers verschenen: *Zaacht dwingend* (1991) en *Het stille hoes; vief gedichten veur Gerard Nijenhuis* (1992). Bovendien werden in druk uitgegeven: *Echo* (1992, Klencke Pers), *Heen en weer* (1994, Klencke Pers) en *Verlöst* (1996, Sub Signo Libelli).[384] Sanders schrijft en vertaalt ook liedteksten en werkt mee aan kunstprojecten. Zo droeg ze bij aan *Taal der Verbeelding, De legende verdicht* (Stichting Natuurkunst Drenthe), gedichten behorend bij de kunst- en natuurwandeling *De Legende, 27 schrievers onderwegens* en *IJstijden, zichtbaar in het landschap* (2013, Het Drentse Boek). In 2010 is van haar een videoportret gemaakt, getiteld *Zeeën van tied*. Zij leverde

ook bijdragen aan *B'ART 2015* (2014, Het Drentse Boek).
In 2013 publiceerde Sanders haar nieuwe bundel *Veenbraand* (Het Drentse Boek);[385] het boek werd een jaar later onderscheiden met de Streektaalprijs van het *Dagblad van het Noorden*.

E. Harteveld (1955)[386]
"Alles veraandert nou ienmaol"

Drenthe kent multitalent Erik Harteveld (1955) inmiddels van radio en tv. Bij Radio Noord presenteerde hij met Marga Kool een programma. Daarna ging hij naar Radio Drenthe, waar hij met Roelof Pieters het programma *Boenders en Bössels* maakte.[387] Voor RTV Drenthe bekwaamde hij zich verder als programmamaker, waarmee hij tevens de gelegenheid kreeg zelf menig typetje uit te beelden. Zo zagen we hem als Onan de Batavier, als Mans in 'De Berichten' en als regisseur Veldtkamp in ' 't kleine huis op de heide'. Bekend is hij ook geworden door zijn optreden in het tv-programma RikRak. Hij schreef zelf alle teksten. Zijn producties onderscheidden zich van andere regionale tv-programma's door onderkoelde humor, vervreemding en wrange cultuurkritiek. [388]
Erik Harteveld is geboren in Assen, waar zijn vader directeur van het Wilhelminaziekenhuis was, en verhuisde omstreeks 1961 naar Nijlande. Later woonde hij in Grolloo. In die twee dorpen pikte hij het Drents op. Hij vertrok uit Drenthe om in Groningen sociale geografie, Nederlands en Russisch te studeren. Hij verdient zijn brood als schrijver, dichter, acteur, reisleider en voorlezer. In het Groningse Rasquert heeft hij jarenlang gewoond in de voormalige christelijke mavo. "Boze tongen beweren dat ik de mavo heb gekocht om toch ééns in mijn leven een school af te maken", aldus Harteveld.
Als puber in het Grolloo van omstreeks 1970 werd hij natuurlijk fan van Harry Muskee en zijn maten, alias Cuby and the Blizzards. Net als diens idolen werd hij muzikant en inmiddels speelt en zingt Harteveld al vele jaren in de Drentstalige bluesformatie 'Kopstubbers'. Het kwintet - verder bestaande uit Wilt Stel, Herman Wesselink, Alex Harteveld en Bruno Boucher - verpakt zelfgeschreven teksten in onvervalste blues. Humor en onaangepast kwajongensgedrag is een belangrijk element in de teksten van de Kopstubbers. De groep heeft tot nu toe drie cd's uitgebracht: *Altied pech* (1998), *Zummerfeest* (2000) en *Not Normal Anymore* (2013).
Hartevelds liedteksten zijn ietwat nostalgisch en verplaatsen ons naar het Drenthe

van veertig jaar geleden. In een interview zei hij hierover: "Het boerenland was nog niet door de mechanisatie veranderd. Het was een fijne overzichtelijke tijd. De toeter van de melkfabriek gaf aan dat het 12 uur was. Rooimachines bestonden nog niet. Wij hielpen mee aardappels te krabben. In tien jaar tijd is dat in een klap weggevaagd. Nog zoiets: op de brommer met het wichie achter op de buddyseat het *Neisblad* bezorgen en dan 's avonds naar het fietsenhok van de school."
Toch zijn de teksten niet louter sentimenteel, want er klinkt ook iets van de protestgeneratie uit de jaren '60 in door. Harteveld verlangt naar een wereld die te overzien is, waar hij verbanden kan leggen zonder onder te gaan in chaos. Naar zijn mening bestaat Drenthe niet meer, omdat de onbezorgde jaren waarin Grolloo de deur naar de wereld openzette, voorbij zijn.
Dit grondthema vinden we ook terug in zijn gedichtenbundel *Hoss is dood*, die in 1995 door Het Drentse Boek werd uitgegeven ("heimweegedichten", aldus de dichter)[389]. De bundel bestaat uit de afdelingen *Hoss is dood*, *Balloo*, *Rasquert* en *Heelal veur Marga*. Het laatste deel bevat Nederlandstalige gedichten, opgedragen aan Marga Kool. Vooral in het tweede deel, waarin het verlies van de moeder op de voorgrond staat, laat Harteveld zien dat hij dichttalenten heeft. In *Hoss is dood* combineert Harteveld ernst met humor op een toegankelijke manier.[390] "Prachtig werk", was ook de mening van Ton Peters over deze bundel.[391]
Harteveld schrijft traditionele, toegankelijke, beeldende poëzie en lijkt geïnspireerd te zijn door Martinus Nijhoff. Op het poëzieweb van het kunstcentrum DeFKa te Assen werd hij zelfs tot dichter van de maand uitgeroepen.
Hartevelds verzen doen denken aan een fotoalbum met kiekjes van het Drentse platteland in de jaren vijftig en zestig: generatiegenoten proeven opnieuw spoetnik en ruiken de benzine van hun Zündapp:

De oel is gaon, de schoel giet oet.
De toeter van de melkfabriek
goelt unafwendbaar en op tied
alle daogen twistelastiek.
Alles hef zien loop en is bepaold
en wördt töt starvens toe herhaold
van einde töt begun:
een kiend, een bal, een horizun.

Over het Drents heeft hij een uitgesproken mening: "De taal is niet meegegroeid. Om het maar zo te zeggen. Ik kan mij in het Drents niet één op één uitdrukken. In het Nederlands wel. Sommige woorden in het Drents zijn heel kernachtig, maar

er zit een wereld van betekenissen achter. Dat is lastig voor de nuanceringen. Als ik met iemand in een filosofisch gesprek gewikkeld ben, dan moet ik dat in het Nederlands doen om duidelijk te kunnen maken wat ik bedoel. Omgekeerd is het net zo, daarom zijn mijn gedichten ook niet te vertalen in het Nederlands."
Tijdens de slotmanifestatie Assen Culturele Hoofdstad (2005) werd Harteveld benoemd tot eerste stadsdichter van Assen.[392] Een van zijn daden als stadsdichter was het laten verschijnen van de bundel *TT Poëzie* (2007, Passage). Twintig noordelijke dichters bezochten de TT-races van Assen, en zij lieten zich inspireren door het motorgebeuren.[393]
In 2005 heeft hij met de gedichten *Hier is iets gebeurd* en *Prediker* bijgedragen aan *De legende verdicht* (Stichting Natuurkunst Drenthe), een bundel behorend bij de kunst- en natuurwandeling *De legende.*
Nadat Harteveld zijn periode als stadsdichter besloten had, volgde zijn Nederlandse debuut, getiteld *De eeuwig zoemende vliegenstrip* (2008, kleine Uil) waarmee hij een landelijk podium wilde bereiken. De bundel bevat behalve gedichten die ontstaan zijn tijdens zijn stadsdichterschap, ook vertalingen (uit *Hoss is dood en Toal & Taol*). Gevolg van deze vertalingen is volgens Bouwe van Norden wel dat de charme en authenticiteit van het Drents deels verloren gegaan zijn.[394] Net als in *Hoss is dood* hebben de gedichten in deze bundel een overwegend weemoedige, melancholieke toon. Belangrijk thema is de eindigheid.[395]
Hartevelds werk werd ook opgenomen in bloemlezingen, zoals *Heimwee van later* (2002, Het Drentse Boek).

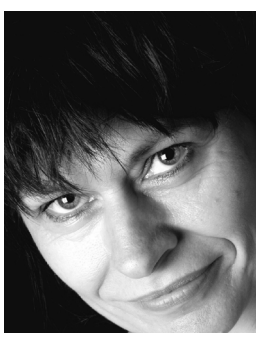
T. Ufkes (1958)[396]

Tonko Ufkes is geboren in Gorredijk in 1958 en groeide vanaf 1963 op in Zevenhuizen (ten westen van Roden). Zijn beide ouders waren werkzaam in het onderwijs. Hij schrijft in de taal van het zuidelijke Westerkwartier, een dialect waarin weinig gepubliceerd wordt. Ufkes heeft geschiedenis gestudeerd in Groningen en was in de jaren tachtig actief in de vredesbeweging. In die tijd reisde hij veel door Oost-Europa en Scandinavië. Nu woont hij weer in de Martinistad met "zien vraauw & kiender, pieken & doeven." Ufkes is een gepassioneerd duivenhouder.
Vanaf 1989 levert hij gedichten aan het Groningstalige tijdschrift *Krödde*. Een deel van deze gedichten is gebundeld in *Deur de tied* (1993, Profiel), *n Dichtjoar* (1997, Servo), *Uutvlogen* (2004, Servo)[397], *Fien zilverglaas* (2007, Servo)[398] en *Op e tast* (2009, Servo). Deze laatste bundel - met houtsnedes van zijn vrouw

Maria - werd genomineerd voor de Streektaalprijs van *Dagblad van het Noorden*. Gerard Stout noemde het werk "een lofzang op tevredenheid die komt wanneer een mens zich overgeeft aan wat om hem heen gebeurt en niet langer strijdt tegen wat onvermijdelijk is."[399]
In 1999 verscheen zijn verhalenbundel *Wottervaarf* (Servo). Omdat zijn taal zo veel lijkt op het Noord-Drents, levert hij veel prozabijdragen en soms gedichten aan *Roet.* Daarin debuteerde hij in het winternummer van 2007-2008. Ook publiceert hij bijdragen over taal en geschiedenis in *Toal en Taiken* en taalstukjes in *Dagblad van het Noorden*.
In Ufkes' poëzie komt een romanticus naar voren. Onderwerpen in zijn gedichten zijn het gezin, de natuur en het verglijden van de tijd. Zijn gedichten zijn toegankelijk en kennen een vaste vorm; rijm en ritme heeft de dichter nodig om niet te verdwalen. De hoofdpersonages in zijn verhalen worden vaak verrast door het leven; ze denken de regie in eigen hand te hebben, maar dat loopt dikwijls anders. In het kader van de landelijke gedichtendag 2006 droeg hij ook bij aan *Toal & Taol; zes dichters uit Groningen en Drenthe* (met bijdragen van Rieks Siebering, Jan K. Harms, Eldert Ameling, Erik Harteveld en Suze Sanders). In 2004 was hij de samensteller van *t Geluud van lucht, laand & wotter* (stichting t Grunneger Bouk, verhalen, gedichten en versjes over dieren). Met anderen heeft Ufkes ook gepubliceerd in *Swaalfies rond Auwerd* (2004), *De nije oogst* (2007, kleine Uil), *27 schrievers onderwegens* (2010) en *Dichter bie psaalms* (2010).
In 2015 zag bij Het Drentse Boek Ufkes' nieuwste verhalenbundel *n tuut op beide schelpen* het licht.

R. Westerhuis (1959)[400]

Ria Westerhuis is in 1959 geboren in Oud Avereest en vertrok in 1980 naar De Wijk. Westerhuis is een laatbloeier en schrijft vanaf 2004 gedichten, liedteksten en verhalen in het Nederlands en in de streektaal ('de taal van de Reest'). Haar eerste streektaaltekst verscheen in 2007 op het album *SDMM1: Babette* voor pianist Geert Jan Brader. Voor deze zanger-pianist schreef ze meer liedteksten in de streektaal. De teksten zijn onder meer te vinden op Braders cd *Nog zoveul doen* (2009). Haar pennenvruchten zijn geplaatst in verschillende tijdschriften, waaronder *Roet*. Westerhuis won een aantal prijzen, bijvoorbeeld van de IJsselacademie te Kampen voor haar gedicht *Ruis*. Nederlandstalig werk staat ook in bloemlezingen, zoals *Dicht in de buurt* (2010, top 100 van *Trouw*). Verder schreef ze in 2008 een script voor een toneelstuk, presenteert

ze voordrachtsavonden, maakt ze poëzievertalingen en schrijft ze gedichten in opdracht. Ze schreef in 2011 de tekst voor de koppermaandagprent.
Westerhuis treedt veel op met Delia Bremer (Hoogeveen, 1969); niet alleen in Drenthe, maar ook daarbuiten. Tijdens een ontmoeting kwamen ze op het idee Drentstalige erotische poëzie te schrijven. De bundel *Minnezinne* - een Drentstalig neologisme voor erotiek - verscheen bij Het Drentse Boek in 2009. *Minnezinne* bevat vijftig gedichten waarin erotiek, liefde, fantasie en verlangen beschreven worden.[401] De poëzie van Bremer en Westerhuis is prikkelend, vol verlangen, maar niet pornografisch. Ze hopen de Drenten rode oortjes te bezorgen met zinnen als: "op 't witte laken, vlij ik mij neer, op heur willig lief, pak keer op keer, de kleine."
Opvallend zijn de gedichten van Ria Westerhuis, die met deze bundel debuteerde. Haar bijdragen zijn parlandoachtig, ze gebruikt vooral fysieke taal en door de homo-erotische thematiek past haar werk in dat opzicht in de traditie van Reijntjes en Nijenhuis. De bundel kreeg veel aandacht; de dames verschenen een aantal keren voor de nationale verrekijker, en optredens in het hele land volgden. Geen enkele bundel van Het Drentse Boek kreeg zo veel nationale mediabelangstelling; in 2013 volgde een derde druk, en tijdens de Drentse boekenweek van 2013 werd ook een cd met ingesproken gedichten uit de bundel gepresenteerd. De Drentse taal lijkt zich goed te lenen voor erotische taal, omdat het Drents ietwat zangerig en zacht klinkt. In hetzelfde jaar kwam de cd *Dichter bij elkaar* op de markt. Daarop worden vier Drentse en zes Nederlandstalige gedichten door Westerhuis voorgelezen; gitarist Rob Zandgrond zorgt voor de muzikale omlijsting.
De solobundel *Zundags goed* werd door Het Drentse Boek in 2011 uitgegeven. De bijna zeventig gedichten beschrijven "de geneugten van een bevrijde vrouw, die haar afkomst koestert en het leven neemt zoals het zich aandient."[402] De bundel bevat veel liefdesgedichten in een eenvoudige muzikale taal. Aly Freije beoordeelde de bundel en was van mening dat veel gedichten wel sfeerrijk zijn, maar een zekere gelaagdheid missen, en daardoor meer liedjes zijn.[403] *Zundags goed* werd, net als *Minnezinne*, genomineerd voor de Streektaalprijs van Dagblad van het Noorden. Zowel in *Minnezinne* als in *Zundags goed* zijn zintuiglijkheid en verlangen belangrijke thema's.
In 2013 gaf Westerhuis in eigen beheer *Teugelloos* uit. Het is een Nederlandstalige bundel met illustraties van Jan van Os. Ook hierin komen Drenthe en erotiek naar voren, maar "losser van tradities zoekt ze meer een eigen weg", aldus Joep van Ruiten.[404]
Met het gedicht *Nobody's wife* uit *Teugelloos* won ze in januari 2013 de Deventer poëzieprijs, en tijdens het 34ste Noordelijk Filmfestival in Leeuwarden, dat ook in 2013 werd gehouden, veroverde ze de 'dichtbattle'. Bij twee historische films schreef

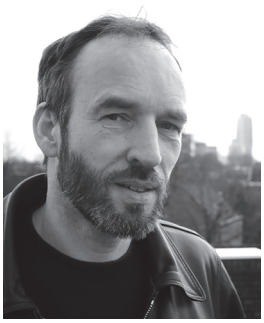
Westerhuis gedichten die speciaal op de bewegende beelden waren toegesneden. Ze leverde ook gedichten aan *B'ART 2015* (2014, Het Drentse Boek) en *Drenthe is best mooi (op Google Maps)* (2014, Het Drentse Boek). Eind 2015 verscheen, in eigen beheer, haar dichtbundel *Nachtsleutel*. Het bevat 35 Nederlandstalige en 20 Drentse gedichten in een 'omkeerboek'.

G. IJken (1962)[405]

Grietje IJken is in 1962 geboren in Emmen. Ze heeft in Groningen Nederlandse taal- en letterkunde gestudeerd en schreef een doctoraalscriptie over het lexicale verlies in het dialect van Emmen. Met Martin Koster maakte ze een spellingcursus Drents voor Radio Noord. Vanaf 1985 publiceerde ze gedichten en recensies in *Roet*; maar de laatste jaren is er van haar hand geen nieuw werk in dit tijdschrift uitgekomen. Ze werkte mee aan het maandblad *Drenthe* en had een column in de *DGP*-bladen.[406] In de bloemlezingen *Maandewark. Drèentse verhaolen en gedichten* (1994, Het Drentse Boek) en *Scheupers van de taol* (2011, Het Drentse Boek) zijn enige gedichten van haar opgenomen.

W.T. Oostenbrink (1963)[407]

Willem Tjebbe Oostenbrink is in 1963 geboren op een boerderij aan de westkant van Grijpskerk nabij Visvliet. Hij dicht en schrijft verhalen in het Westerkwartiers en het Nederlands. Na zijn studie aan de Landbouwuniversiteit te Wageningen is hij werkzaam bij verschillende organisaties op het gebied van milieu en ecologisch onderzoek geweest. Hij werkte een aantal jaren in projecten voor non-gouvernementele organisaties en democratisering in Midden- en Oost-Europa. Pas na zijn terugkomst in 2007 in het Westerkwartier begon hij met het schrijven in de streektaal. Hij publiceert in diverse tijdschriften, zoals *Toal en Taiken*, *Krödde*, *Noach's Kat*, *Ensafh, Diesel, Roet*[408] en *Maandewark*[409]. Zijn werk verscheen ook in *Wat mörn komt* (2011), *Oetzicht* (2012), *Moest lezen van Mien Westerkwartier* (2011), *Dichters in Prinsentuin* (2011), *n Omzien Verbreed - Gruupskerk* (2012). In 2010 kreeg hij de Freudenthal aanmoedigingsprijs (Nedersaksische literatuur) voor de cyclus *Wotterpoëzi*e. De Freudenthalpreis is de oudste en belangrijkste prijs in het hele Nedersaksische taalgebied die sinds 1957 jaarlijks toegekend wordt voor de beste nieuwe Nedersaksische literatuur. In 2011 legde hij beslag op de tweede plaats bij de

Noord-Duitse Klaus Groth Preis voor nieuwe poëzie in het Nedersaksisch. Voor deze prijs zond hij de uit vijf gedichten bestaande cyclus *Bewarkt Verleden* in. In oktober 2013 werd in het Fochteloërveen een monument De Fochtel onthuld. De tekst op het monument is door Oostenbrink geschreven. Sietske Bloemhoff van de Schrieversronte heeft de vertaling in het Stellingwerfs verzorgd.
Najaar 2013 kwam zijn debuutbundel o*pdreugde troanen* (Philip Elchers) op de markt.[410] Het leven op het platteland vormt een inspiratiebron en fundament waarop zijn gedichten tot stand komen. De plattelandswereld was voor Willem Tjebbe als kind oneindig groot, hij zwierf door de velden, hield kippen, fazanten en eenden. Zijn bij hem inwonende grootvader had een grote invloed op zijn jeugd.
De streektaalpoëzie van Oostenbrink lijkt op het eerste gezicht vooral verbonden met zijn geboortegrond, het Groninger Westerkwartier, maar is bij nadere beschouwing breder en universeler. Hij dicht over grond en grensland, over het landschap (veel natuurbeelden) en het menselijk streven, over dat wat je meeneemt en dat wat achterblijft. Het ademt liefde voor de taal en cultuur.
In 2014 kreeg hij voor zijn Groningse gedichtencyclus *Tussen Tied en Stroom* de Borsla-prijs. Deze prijs wordt toegekend door Borsla, Vereinigung für niederdeutsche Sprache und Literatur in Bösel (Duitsland). De Duitse dichter Carl-Heinz Dirks (Emden) zorgde voor een Duitse vertaling.[411] In het rapport *Voorkeursstrategie. Veilig leven en werken in een natuurlijk waddengebied* werden zes gedichten van Oostenbrink geplaatst.

M. Zwiggelaar (1963)[412]

Marga Zwiggelaar is geboren op 20 juli 1963 in Hoogeveen. In de jaren negentig publiceerde zij voor het eerst gedichten op de jongerenpagina van de *Hoogeveensche Courant*. In 2007 publiceerde zij onder de naam Annije Maria Brans een reeks gedichten in het boek *Begraafplaatsen in de Gemeente Hoogeveen* (uitgever Historische Kring Hoogeveen). In 2009 was haar gedicht *Vaort* een van de genomineerde gedichten in de schrijverswedstrijd van het Huus van de Taol. In het voorjaar van 2010 publiceerde zij voor het eerst in *Roet* met het gedicht *Lös*. Onder de naam Cunera van Schaick werkte zij in 2012 mee aan het e-book *Hilde*, een digitale bundel Drentstalige poëzie. In hetzelfde jaar won ze de derde prijs in de schrijfwedstrijd van het Huus van de Taol met het korte verhaal *Maarten*. Haar gedichten zijn vooral geïnspireerd op natuur- en landschapselementen, die soms een vervreemdend effect geven. Ook spelen religie, mythologie en symbolisme een belangrijke rol in haar werk. De

thema's die veelvuldig voorkomen, zijn de dood, vergankelijkheid, het menselijke tekort en onvermogen en de relatie van de mens tot zijn omgeving.
Marga Zwiggelaar kan worden gerekend tot de moderne schrijvers in Drenthe. Zij gebruikt vooral de vrije versvorm. In haar korte verhalen is met name de mens in de moderne maatschappij een inspiratiebron. De mensen worden geobserveerd in ogenschijnlijk alledaagse situaties. Net als in haar gedichten zijn in haar verhalen de feiten niet altijd wat ze lijken.
In 2015 presenteerde Zwiggelaar onder haar pseudoniem Annije Maria Brans haar eerste bundel, getiteld *Niks is zo hiete as old ies* (Het Drentse Boek).

D.I. Bremer (1969)[413]

Delia Irene Bremer werd in 2009 landelijk bekend door publicatie van de bundel *Minnezinne* (samen met Ria Westerhuis). Er werden vijftienhonderd exemplaren verkocht, en daarmee werd hij een van de best verkochte Drentse bundels van de afgelopen jaren. Een derde druk met cd verscheen in 2012. Uit de vormgeving blijkt dat de twee dichteressen zich willen onderscheiden: de gedichten van Bremer zijn titelloos en gecentreerd, die van Westerhuis hebben een klassieke vormgeving en kennen een titel. Bremer beperkt zich in de gedichten vooral tot het perspectief van de vrouw, en Westerhuis kent weinig erotische grenzen.[414] De bundel werd genomineerd voor de Streektaalprijs van het *Dagblad van het Noorden* en voor de Cultuur Talentprijs van Drenthe 2009.
Bremer is geboren in Hoogeveen en noemt zich literair en beeldend kunstenares. Al op jonge leeftijd was zij creatief met schrijven, dichten en tekenen. Haar belangstelling voor de poëzie is ontstaan in het restaurant van haar vader in België waar ze een dichter ontmoette die een gedicht voor haar schreef. De beeldende kunst volgde later. Ze werd redactioneel medewerker van de jongerenpagina van de *Hoogeveensche Courant.* Ze droeg, toentertijd onder de naam Delia Drupsteen, bij aan het literaire blad *De Pennestreek*, waarvan ze van 1987 tot 1992 ook redactielid was, en maakte deel uit van de regionale schrijfclub De Taalcompagnie. Vanaf 1987 draagt Bremer voor op podia in Nederland en België. Delia Bremer organiseert workshops en open podium. Zij heeft diverse publicaties op haar naam staan, zoals de gedichtenbundel *Hemelkind* (1992, eigen beheer) en het kinderboek *Een koe met schaatsen aan* (2000, eigen beheer), de gedichtenbundel *Gebundeld (ge) dicht* (2001, eigen beheer) en de bundel kinderpoëzie *Woordsprongen vanuit een kindermond* (2004, eigen beheer). In datzelfde jaar werden in eigen beheer ook haar spiritueel geïnspireerde gedichten gebundeld in

Waar is Hij? Verder verschenen haar gedichtenbundels *Grand Cru* (2007, eigen beheer) en *Hart & Zacht. Gedichtenbundel door de dichters van Laat Je Horen in Drenthe* (2008, eigen beheer).
In 2006 ontving Bremer de publieksprijs van het literaire evenement 'Lief' in Hasselt. Zij heeft een periode gewerkt als freelancejournalist voor de *Hoogeveensche Courant* en heeft liedteksten geschreven voor Stichting Drentse Muziek Maatschappij, het Drents Liedties Festival en voor de Nederpopband Asman uit Assen. Het gedicht *rondom tafelen* werd als tiende gedicht opgenomen in de bundel *Dicht in de buurt* (2010, top 100 van *Trouw*). In het boek *Begraafplaatsen in de gemeente Hoogeveen*, *Haarlemse Dichtlijn 2013*, *Dichter bij huis 2013 door Dichters van Eijlders* en in diverse bundels van de Poëzieprijs Culturele Centrale Boontje in Sint-Niklaas (België) zijn ook gedichten van haar geplaatst.
In 2012 timmerde Bremer aan de weg met *Dag*, een multimediaproject dat behalve poëzie, ook schilderijen, muziek en videobeelden bevat.[415] In eigen beheer verschenen in 2014 tegelijkertijd drie dichtbundels. De uitgaven bevatten een oogst van tien jaar schrijven: *Hongerplooien*, *Reine doeken* en *Liefdelakens*.[416]

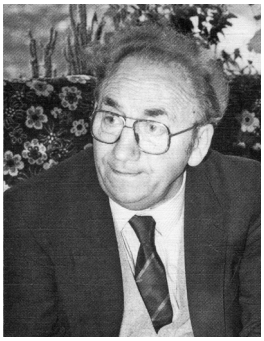
C. Canter (1980)[417]

Chris Eugene Canter is in 1980 geboren in Zwolle. Hij bezit de Zuid-Afrikaanse en Nederlandse nationaliteit en woont tegenwoordig in Madrid. Hij debuteerde in *Roet* met een vertaling van *Ut quid iubes pusiole* (herfst 2006), een 9e-eeuws lied geschreven door de Saksische monnik Gottschalk van Orbais. Een eerste eigen bijdrage was het gedicht *Etienne is zoveule* (zomer 2008). Hij leverde daarna enige gedichten, verhalen en essays aan diverse regionale en internationale tijdschriften. Canter streeft ernaar in zijn Nedersaksische werk een originele plaats in te nemen door zijn verhalen niet per se in Oost-Nederland te situeren, maar bijvoorbeeld ook in Madrid, en eigen en actuele onderwerpen te behandelen, zoals jongensliefde en migratie. Zijn stijl kenmerkt zich door veel aandacht voor assonantie, alliteratie en ritme en het gebruik van meertaligheid (bijvoorbeeld 't verwerken van Spaans in Drentstalige verhalen). Canter verzorgde ook de Spaanse vertalingen van *Vueltaol. Op fietse deur Drenthe* (Huus van de Taol).

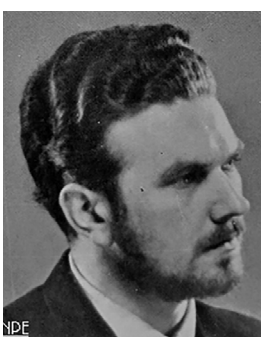
5.2 Dichters in de standaardtaal

Saul van Messel (ps. van J. Meijer 1912-1993)[418]
Saul van Messel is het pseudoniem van Jacob (Jaap) Meijer. Hij werd geboren in

Winschoten in 1912 en kreeg na een opleiding Hebreeuws aan het Nederlands Israëlitisch Seminarium en een studie geschiedenis bekendheid als historicus en zionist. Aan het begin van de bezetting promoveerde hij bij Jan Romein op een proefschrift over Da Costa. Hij bracht de tweede helft van de Tweede Wereldoorlog door in verschillende kampen voor joden, waaronder Westerbork. Kort voordat de familie naar Westerbork werd gevoerd, werd zoon Ischa (1943-1995) geboren. Uit diens werk is bekend dat de relatie tussen vader en zoon slecht en later zelfs non-existent was.[419] Pas na zijn vijftigste wijdde Jaap Meijer zich aan de dichtkunst. Sindsdien verscheen een stroom van verzen die hij liet verschijnen in bundels en tijdschriften, zowel in het Nederlands als in de streektaal, Oost-Gronings. Zijn (dialect)poëzie gaat voornamelijk over zijn jeugd in oostelijk Groningen en de gruwelen van de oorlog.[420] In 1982 gaf Het Drentse Boek zijn bundel *Drenthe. Een bundel joodse poëzie* uit. Deze bevat herinneringen aan de tijd die de dichter voor, tijdens en na de oorlog in Drenthe doorbracht. De auteur kenschetste de bundel als 'traumatische aantekeningen'.[421] Ook schreef hij *Westerbork for ever*. *Een bundel joodse poëzie* (1987, Iwema). Het zijn korte, scherpe gedichten over het verdwenen joodse leven, de traumata en het omgaan met dit verleden door niet-joden.
Van Messels taalgebruik en taalmiddelen zijn eenvoudig. Zijn poëzie is - door zijn obsessie voor de verschrikkingen uit de oorlog - ontroerend, maar vooral schokkend van karakter waardoor een effect van overrompeling optreedt.[422] De Hondsrug had hij leren kennen doordat zijn grootmoeder voor de oorlog in haar nadagen "hail boovm op 't Knoal" woonde. Tijdens zijn regelmatige bezoeken fietste hij dan vanuit het veen over de heuvelrug naar Assen om daar de synagoge te bezoeken.[423] Bij het Drentse Boek verschenen verder een tweede druk van *Vaderland in den vreemde. Joodse balladen uit Groningerland* (1983)[424] en *Inkele raais* (1984).[425]

W.J. van der Molen (1923-2002)[426]

Willem Johan van der Molen nam binnen de Drentse letteren een zijdelingse positie in. Hij werd op 9 december 1923 te Broek op Langedijk geboren. Tijdens de bezetting begon hij met het schrijven van gedichten; zijn debuut volgde in 1946 met *Gered voor vannacht* (Van Oorschot). Voor zijn bundel *De onderkant van het licht* (1953/1954, U.M. Holland) werd hij onderscheiden met de C.W. Van

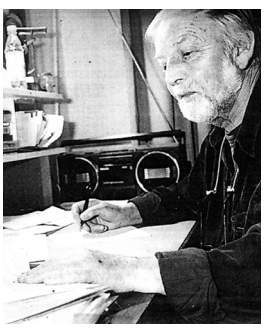
der Hoogtprijs. Twee jaar later volgde een nominatie voor de prestigieuze Reina Prinsen Geerlingsprijs, maar Gerard Reve ging met *De avonden* met de eer strijken, ondanks het te laat inleveren van het manuscript. Verder verscheen in 1952 de existentialistische roman *Tien tenen en elf ribben* (U.M. Holland).
Van der Molen behoorde tot de dichterlijke vriendenkring die rondom de nieuwe psalmberijming van de protestantse kerken ontstond. Hiertoe behoorden ook G. van der Graft, Ad den Besten, J.W. Schulte Nordholt, Muus Jacobse en Jan Wit. Eind jaren vijftig hield Van der Molen het dichterschap lange tijd voor gezien. Debet daaraan waren de Vijftigers, die destijds de Nederlandse dichtkunst domineerden. Van der Molens poëzie paste niet in de poëticale opvattingen van de experimentelen. Zijn werk kreeg dan ook geen plaats in de door Simon Vinkenoog samengestelde bundel *Atonaal*; de bloemlezer beschouwde hem als vertegenwoordiger van een oudere generatie.[427] Tegen het einde van zijn leven begon Van der Molen opnieuw te dichten: hoofdzakelijk korte gedichten en haiku's. Eind jaren tachtig gaf hij het eenmanstijdschrift *Kortheidshalve. Periodiek voor het korte gedicht* uit. Hij werd daarin geassisteerd door Cécile Evers, die door hem geïnspireerd ook haiku's begon te schrijven.[428] In deze periode leverde hij ook werk aan *Roet.* Cees van Dijk verzorgde een tiental bibliofiele uitgaven met gedichten van Van der Molen.[429]
Van der Molen overleed in zijn woonplaats Orvelte en werd op 11 maart 2002 in Zweeloo begraven. Twee weken na zijn overlijden werd in Ekehaar in de vorm van een literaire matinee een herdenkingsbijeenkomst rondom zijn persoon en werk gehouden.

C.J. Casparus (ps. van C.J.C. Rietman 1926-1995)
Cornelis Johannes Casparus Rietman werd in 1926 in Den Haag geboren en vestigde zich in 1959 in Coevorden. Hier werkte hij tot aan zijn pensionering als leraar klassieke talen in het voortgezet onderwijs. Hij schreef onder het pseudoniem C.J. Casparus. Hij gaf in eigen beheer de dichtbundels *Worden vragenderwijs* (z.j.), *Een vinger op de lippen* (1976)[430] en *Vuren van de herfst* (1980) uit. In 1987 verscheen bij Het Drentse Boek *Grensland. Gedichten en gedachten*. Daarin legt hij verbindingen van zijn persoonlijke gemoedstoestand met het Drentse landschap; de streek waarin hij woonde.[431] Zijn laatste bundel, getiteld *Het Geluk Staat Achter Ons. Gedichten* (genootschap 'Post van Elven'), kwam in 1995 uit. Veel gedichten waren eerder in *Roet* verschenen. Voor de jaarlijkse zitting van de Picardtclub te Coevorden schreef hij de rijmprent *Coevorden:een ballade*

van licht en water (1983).[432] Bovendien verschenen gedichten in *Roet*, *Drenthe,* de *Emmer Courant* en de *NRC*. Zijn poëzie is beschouwend en filosofisch. Een kenmerk van zijn werk is de hang naar het verleden. Behalve poëzie schreef Rietman ook proza: in 1960 publiceerde hij *Studeercamera. Hildebrandteske schetsen* (Van Herpe). Tien jaar later volgde de novelle *Notities voor Mefi* (Van Herpe); daarna verschenen: *Woorden vragenderwijs* (1972, Seinen), *Een vinger op de lippen* (1970, Proprio Sumptu), *Verzen van de herfst* (1980, Proprio Sumptu). Eerder gepubliceerd in *Dimensie*, *Drenthe* en *Emmer Courant*), *Stengels en pluimen* (1984, eigen beheer), *Johannes Adulescens. Kroniek van een zomer* (1985, Proprio Sumptu), *Drie causerieën* (1988) en *De Belegering van Coevorden* (1989). Hij was lid van het Genootschap 'Post van Elven' en de Drentse Schrieverskring. Hij maakte tevens deel uit van de jury voor de Reyer Onno van Ettingenpries en de Taalrondeprijs van de stichting Taalpodium Emmen.
Rietman overleed op 9 september 1995.[433]

M. van den Heuvel (1926-1999)[434]

Michiel van den Heuvel werd in Drenthe bekend als dichter van verzen-met-een-knipoog: zijn gedichten bevatten veel kolderieke woordspelingen, zijn speels, kritisch en hebben veel ironie. Zelf zei hij dat hij 'versjes' maakte, poëzie vond hij te hoogdravend.[435]
De 'Drentse Kees Stip' werd in 1926 geboren in Krimpen aan den IJssel. Bezocht twee jaar de ulo, waarna hij bediende werd op een kantoor. Hij volgde een vakopleiding en opende een boekhandel in Capelle aan den IJssel, waar hij in 1966 vertrok als 'milieuvluchteling' naar Drenthe. Hij begon in Borger een boekhandel en veranderde daarna nog dikwijls van metier en woonplaats. Van den Heuvel was atoompacifist van het eerste uur, werd gewestelijk secretaris van de PSP en was later actief in GroenLinks. Hij verliet op zijn zeventigste Drenthe, maar keerde drie jaar later, kort voor zijn overlijden, terug naar het gewest dat hij in vele verzen bezongen had.[436] Vanaf 1987 schreef hij wekelijks een gedicht voor de *Hoogeveensche Courant*, en ook *Oeze Volk* nam werk van hem op. Van den Heuvel bracht ruim twintig bundels uit; vele verschenen bij zijn eigen uitgeverij De Witte Vlag. Hij debuteerde in 1987 bij Het Drentse Boek met *Blaten bij de baander; verzen met een knipoog*.[437] Het verscheen als het Drentse Boekentiendaagsegeschenk.[438] Daarin werden ook haiku's geplaatst:

Haiku 1

vijf lettergrepen
in de tweede zin zeven
en kees is weer klaar

Als schrijver kende Michiel van den Heuvel niet het heilige 'moeten'. Hij had dus niet de pretentie literair te zijn, maar streefde ernaar dat zijn werk toegankelijk was. "Het belangrijkste vind ik, dat er hier en daar een glimlach ontstaat. Of een denkrimpel. En dat is genoeg."[439] In zijn gedichten, waaruit dikwijls gevoel voor betrekkelijkheid spreekt, getuigt hij ook van zijn liefde voor de Olde Lantschap.
In 1986 verschenen onder zijn pseudoniem Bard Bultingh bij Witte Vlag de bundeltjes *Blaten bij de baander eerste schrift met limericks en andere verzen op drenthe en drentse plaatsen*, *Mekken op de maden tweede schrift met limericks en andere lichte verzen op drenthe en drentse plaatsen* en *Kwelen op de kwelder speelse verzen op Groningen*.[440] In 1993 kwam de Drentstalige bundel *Staoren deur het stalraom* (De Witte Vlag) uit, die door Roel Reijntjes vertaald was. Bekend werden ook: *Mekkeren op de maden speelse verzen op- en over Drenthe* (z.j., De Witte Vlag), *Mekkeren op de maden speelse verzen* (1989, De Witte Vlag i.s.m. het Schepershoes te Balloo), *Kwelen op de kwelder speelse verzen op Groningen* (z.j.), *Speel de woorden tot gedicht* (1989, De Witte Vlag i.s.m het Schepershoes te Balloo. Onder dezelfde titel verscheen een bundel (z.j.) met een andere inhoud), *Dromen in de zandbak kwatrijnen* (z.j.), *Balken op de brinken speelse verzen* (1989, De Witte Vlag i.s.m het Schepershoes te Balloo), *Balken op de brinken speelse verzen op- en over drenthe* (1990, De Witte Vlag), *Muze in de marke verzen voor de verandering* (1991, Het Drentse Boek)[441], *Er trekken beelden langs de horizon. Verzen van verwondering* (1994, De Witte Vlag)[442] en *Neuzelen op de nullijn vrijmoedige verzen* (1996, De Witte Vlag).
Voorts verscheen van Van den Heuvel: *Schamel stro andere kerstverzen* (z.j.), *Mijmertijd* (z.j., De Witte Vlag), *Stamelen bij 't stoppelveld* (z.j., De Witte Vlag; ook verschenen als *Stamelen bij het stoppelveld.* Deze bundel bevat andere gedichten dan de vorige met dezelfde titel), *Stotteren in de stookhut* (z.j.) en *Kwaken in het kreupelhout lichte verzen* (z.j., De Witte Vlag).

R.K. Brouwer (1927)
Roel Kars Brouwer is geen Drent van geboorte: hij zag het levenslicht in 1927 te Wijhe. Zijn ouders stammen uit Drentse boerenfamilies, maar de vader van Brouwer, die onderwijzer was, accepteerde geen gesproken streektaal in de huis-

kamer. Mede daardoor heeft hij zich het Drents niet eigen gemaakt. In zijn jeugdjaren vertoefde Brouwer tijdens vakanties dikwijls bij familie in Drenthe. Hij studeerde voor de akten mo A en mo B Nederlands en werd docent. Tot aan zijn pensionering in 1986 was hij werkzaam bij het voortgezet onderwijs te Assen.

Pas na zijn pensionering kreeg hij ruimte voor het schrijven van gedichten. In zijn overwegend Nederlandstalige gedichten - Drentstalige gedichten zijn een uitzondering - blijkt een sterke betrokkenheid bij het Drentse landschap. Zijn poëtica legde hij als volgt uit: "De aard van mijn werk ligt misschien in een vermoeden, dat er nog iets onder handbereik is, wat ons zeer aangaat en wat eigenlijk buiten de gangbare potenties ligt, waar wij dagelijks mee leven. Het idee hebben, dat er nog iets te weten, te ervaren valt, waar we eigenlijk niet goed aan kunnen reiken."[443]

Brouwer legt in zijn gedichten het accent op de vorm. Dat manifesteert zich niet alleen in een voorkeur voor binnenrijm, alliteraties, assonanties en gebruik van eindrijm, maar ook in beeldend vermogen en zinsmelodie. Belangrijke motieven in zijn werk zijn licht, water in beweging en het wezen van de taal.

Brouwer debuteerde in 1995 met de bibliofiele uitgave *Zo weinig ergens* (De Klencke Pers).[444] In 1997 werden zijn gedichten voor een groter publiek bereikbaar door de bundel *Hoe het nooit verdwijnt* (Servo).[445] Vervolgens verschenen *Van over ver* (1998, Klencke Pers), gedichten die hij schreef na de dood van zijn vriend Piet Stellingwerf, *De herder van het Hooglied. Arcadische kwatrijnen* (2000, De Klencke Pers), en *Aangaande gras* (2006, Het Drentse Boek).

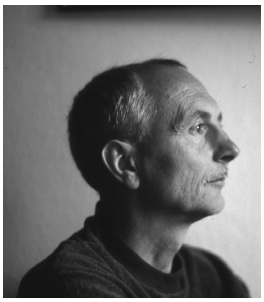
Met Cécile Evers en Atze van der Wijk stelde hij *Beeldgedichten* samen (2003, Kerkhove).[446] Het boek bestaat uit gedichten over sculpturen in het Drentse landschap waardoor de dichters zich hadden laten inspireren. Henk Dik verzorgde de tekeningen.

Doordat Brouwer een abonnement op *Roet* had, kwam hij op het idee gedichten te leveren. Die werden geplaatst, en gaandeweg werd hij een gekend lid van de *Roet*kring.[447]

Rondom Brouwer verenigde zich ook een groep dichters, genaamd de Deurze-groep, die in de huiskamer van Brouwer op gezette tijden bij elkaar kwam om over poëzie te praten. De groep bestond, afgezien van Brouwer, uit Atze van der Wijk, Willem van der Molen, Albertien Klunder (Suze Sanders), Rieks Siebering, Cécile Evers, Nicolette Leenstra en Ton Peters. Toen Brouwer in 2007 uit Drenthe vertrok, kwam er aan de bijeenkomsten van deze dichtersgroep een eind. "Het waren boeiende en leerzame avonden en ik denk er met plezier, maar ook met

weemoed aan terug", aldus Cécile Evers.[448] Werk van Brouwer is ook verschenen in bloemlezingen, zoals *Heimwee van later* (2002, Het Drentse Boek) en in diverse tijdschriften, waaronder *Kortheidshalve. Periodiek voor het korte gedicht.*

W. Pleijsier (1928)[449]

Willem Pleijsier is opgegroeid in Rotterdam en volgde een opleiding aan de Academie voor Beeldende Kunsten te Rotterdam. Daar ontmoette hij zijn vrouw, een Groningse, en door haar kwam hij in Drenthe wonen. Als grafisch ontwerper heeft hij voor verschillende reclamebureaus, uitgeverijen en drukkerijen gewerkt. Hij maakte talloze omslagen voor wetenschappelijke boeken en illustreerde onder meer de gedichtenbundel *Stamppot sniebonen* (Het Drentse Boek) van Albert Timmer en advertenties, omslagen voor boeken enz. Buiten zijn werk schreef hij gedichten, die in *Contact*, het personeelsorgaan van Van Gorcum, en vanaf 1989 ook in *Roet* geplaatst werden. Hij had met collega in de letteren Albert Timmer een column in het *Nieuwsblad van het Noorden*. Pleijsier heeft moeite gehad om met zijn gedichten naar buiten te komen, maar Albert Timmer heeft ervoor gezorgd dat hij zich bloot durfde te geven. Met Timmer publiceerde hij de gedichtenbundel *één en één is twee* (1978). Daarna verscheen solo *De vergeten tuin* (2003, Servo) en in 2006 *3kant. Gedichten & vertelsels* (Uitgeverij negen). In 2010 kwam de korte verhalenbundel *Goeie hemel. Verhalen voor pepermunteters* (Uitgeverij negen) uit. Hij werkte mee aan het project van Adri de Fluiter, *De legende verdicht*. Zijn verhalen verschenen als column in *Rond de Rolder kerk*. Behalve schrijven bleef hij ook tekenen en hij exposeerde vele malen in zijn woonplaats Rolde en omstreken.
Pleijsier dicht uit een behoefte om zichzelf te ontladen; aangrijpende gebeurtenissen - hij maakte als kind het bombardement op Rotterdam mee - blijven anders door zijn hoofd spoken. Zijn gedichten zijn dan ook inkijkjes in zijn ziel. Uit het werk spreekt zijn bezorgdheid over het milieu.[450]

R. Post-Hooykaas (1931)[451]

Ruth Post-Hooykaas is geboren in Batavia. Na haar studie klassieke talen in Amsterdam werd ze docent in Assen. Ze was medeoprichter van het Drents Vrouwenbureau en statenlid voor de PPR. Doordat ze een winter aan huis gebonden was en ze iets leuks wilde doen, schreef ze een detective, getiteld *Gevaarlijk water* (1999, Het Drentse Boek).[452] Daarin onderzoekt een Amsterdamse vrouwelijke privédetective de dood van een onder raadselachtige omstandigheden

overleden hoogleraar in de filosofie. In 2005 droeg ze bij aan *De legende verdicht* (Stichting Natuurkunst Drenthe), een bundel gedichten behorend bij de kunst- en natuurwandeling *De Legende.*
In 2011 verscheen *Tot aan de horizon*, die deel uitmaakt van *Fier* (Het Drentse Boek), een verzameling Nederlandstalige dichtbundels. Haar debuut kent twee afdelingen: *In het kamp* bevat gedichten over jeugdervaringen in een jappenkamp en in *Tot aan de horizon* is het decor Amsterdam en het Noorden.[453] Ruth Post schrijft heldere poëzie, waarin ze alledaagse zaken betekenis geeft.
In 2013 kwam *Vlakke meetkunde* (Palmslag) uit. Hierin zijn alle gedichten opgenomen die ze geschreven heeft over haar jeugd in oorlogstijd.

G. Brattinga-de Lange (1933-1991)

Gré Brattinga-de Lange was een laatbloeier, althans wat de poëzie betreft. Ze werd 3 juli 1933 geboren in Sint-Nicolaasga en volgde de kweekschool in Steenwijkerwold. Daarna was ze jarenlang werkzaam in het onderwijs. In 1984 kreeg ze kanker; waardoor ze aan huis gekluisterd raakte en begon te schrijven**.** De laatste jaren van haar leven woonde ze in Elim**.** In 1987 sloot ze zich aan bij een groep schrijvers in Hoogeveen, die de Taalcompagnie zouden vormen. Ze werkte mee aan de driemaandelijkse pagina die deze groep in de *Hoogeveensche Courant* tot zijn beschikking had. Het verwerken van haar ziekte en de boodschap die ze naar buiten wilde uitdragen, leidden tot de dichtbundel *Soms brengen woorden* (1990, Het Witte Boekhuis).[454] Haar gedichten zijn deels humoristisch, scherp en relativerend. “Ik ben schrijver geworden bij de gratie van het feit dat ik eigenlijk niets anders kan”, heeft ze verklaard in het maandblad *Drenthe* waarin een van haar gedichten gekozen werd tot ‘gedicht van de maand’.[455] Gré Brattinga-de Lange overleed in december 1991.[456]

J. Rhebergen (1933-2012)[457]
Joke Rhebergen-Bolwijn, die onder de naam Joke Rhebergen publiceerde, leverde gedichten aan *Roet*. Ze werd op 12 april 1933 geboren in Zutphen. Joke Rhebergen was lid van een klein groepje dichters, dat na een cursus poëtica in de jaren negentig bij elkaar bleef. Vanaf 1997 noemde de groep, waartoe ook Atze van der Wijk, Cécile Evers en HarmG Sijnstra behoorden, zich Versmaten. De bijeen-

komsten - met wisselende samenstelling en op wisselende locaties - resulteerden in diverse bundels: *Kort bezit verlengd bestaan* (1993, Hove), *In woorden gekropen* (1994), *In de regel* (1995), *Die verzen* (1996), *De smoes van de dichter* (1997), *Antonomasia* (1998) en *Uitlopers* (1999). Rhebergen was ook lid van de Emmer dichtersgroep de Clique en was sinds 2004 lid van de Haikukring Nederland. Van haar verschenen: *Met mijn voet op de vaatdoek* (2001), *De dagen onzer jaren* (2003) en *Lawinehekken* (2009, Rheboek). "Veelzeggend in bescheidenheid", zo kwalificeerde Ton Peters haar laatste bundel.[458] Haar voornamelijk vrije verzen kenmerken zich door ironie en verrassende wendingen. In 2012 werkte ze, samen met haar man, aan de samenstelling van een nieuwe bundel die ter gelegenheid van haar tachtigste verjaardag zou verschijnen. Het werk werd door haar plotselinge overlijden in mei 2012 afgebroken. Haar man en zoon voltooiden het werk, dat in het voorjaar van 2013 onder de titel *Beeld en Dicht* verscheen.
Rhebergen droeg voorts bij aan diverse tijdschriften en wedstrijdbundels, zoals *Noachs Kat, Pennestreken, De Reiziger*, *Meertaal*, *Kontrast*, *Pontjespoëzie*, *Signaal*, *Woordenstroom*, *Appel*, *Meulenhoffs Poëziekalender* (2001) en het boek *De Nieuwe Oudere* (2007, Kosmos).

W. Koopmans (1934-2015)[459]

Willem Koopmans was een dichter die voor zijn pensionering als ambtenaar op het gemeentehuis in Emmen gewerkt heeft. Zijn wieg stond in het Friese Kollum, maar hij is opgegroeid in het Drentse Vries. Hij studeerde sociale wetenschappen in Groningen en vond zijn eerste werkkring bij de gemeente Rotterdam. Sinds 1972 woonde hij opnieuw in Drenthe. Pas op veertigjarige leeftijd begon hij te dichten. Jan Naarding, zijn leraar Nederlands op de hbs in Assen, had hem echter al vroeg de liefde voor de poëzie bijgebracht. Koopmans bracht vijf Nederlandstalige bundels uit; twee verschenen bij uitgeverij Servo te Assen en drie in eigen beheer.
Koopmans noemde zichzelf een optimist, maar zijn gedichten maken soms een sombere indruk. Een gedicht was voor hem dan ook meer dan een spel met woorden; hij relativeert en komt dikwijls ironisch en zelfs cynisch over. Zijn romantische levenshouding komt in zijn gedichten duidelijk naar voren. Behalve van vrije verzen bediende hij zich van vaste dichtvormen, zoals het sonnet, sonnet-

tine, triolet en kwatrijn. Koopmans debuteerde in *Roet* in de zomer van 1993 met het gedicht *Collage* (naderhand opgenomen in de dichtbundel *Toch nog onverwacht*). Het gedicht *de zomer voorbij* uit *Scherven van de tijd* (1987, eigen beheer met illustraties van Wiek de Kleine-Riemersma)[460] werd in september/oktober 1990 gekozen tot gedicht van de maand.[461] Daarna volgden in eigen beheer: *Dubbeldicht* (1994) en *Vluchtweg - Theatrale gedichten* (2001). In 1997 verscheen *Toch nog onverwacht* (Servo). Gedichten met een lach en een traan. De gedichten in het hart van de bundel handelen over de Tweede Wereldoorlog, een periode die Koopmans in Vries bewust meegemaakt heeft.[462] Recensent Schokland was van mening dat de gedichten door hun vertellende vorm te weinig kans kregen uit te groeien tot gedichten die blijven ronddwalen in de geest van de lezer.[463]

In hetzelfde jaar leverde hij ook de tekst voor de rijmprent van de Picardtclub, getiteld *Over de grens*.[464] In 2003 verscheen *Bezwering* (Servo), die naar de mening van de schrijver "tussen de regels door een ode wil zijn aan het volle leven." In 2002 droeg hij met het gedicht *Heimwee van later* [465] uit *Toch nog onverwacht* bij aan de gelijknamige bundel van Het Drentse Boek, en in 2005 schreef hij een bijdrage voor *De legende verdicht* (Stichting Natuurkunst Drenthe). Met de bevriende dichters Klaas van der Meulen en Gezienus Omvlee schreef Koopmans in 2009 *Drenthe, middelpunt der aarde* (Koekanger Handpers, houtsnedes Peter Bekker) waarin hij vijf gedichten publiceerde die sterk regionaal getint zijn.[466] Koopmans overleed op 25 april 2015 in zijn woonplaats Emmen.

J. Tempelman (1937)[467]

Jaap Tempelman is geboren in Zwolle en woont sinds 1996 in Beilen. Hij was werkzaam in het middelbaar onderwijs; tot aan zijn pensioen was hij rector van een scholengemeenschap. Sinds de jaren zestig publiceert hij gedichten in literaire tijdschriften zoals *Maatstaf, De Revisor, Nieuw Wereldtijdschrift* en *De Tweede Ronde*. Sinds 1998 levert hij ook bijdragen aan *Roet*.

Tempelman is een productief dichter. Veel werk is inmiddels verschenen in gebundelde vorm, bijvoorbeeld: *Zolang als het duurt* (1985, eigen beheer), *Veranderingen* (1993, Exponent), *Afbeeldingen* (1997, Exponent), *de ongeveegde vloer* (1998, Exponent), *MeTa logisch* (1999, eigen beheer), *Verschuivingen* (2000, Exponent), *Gemeengoed* (2002, Gopher), *koel je lippen in dit kussen* (2003, Gopher), *van de wereld* (2004, eigen beheer), *sterke werkwoorden* (2005, eigen beheer), *Eindweegs ontvleesd* (2005, eigen beheer), *Zo gelezen niet*

geschreven (2006), *ogenschijnlijk* (2007, eigen beheer), *De toekomst van vroeger maar het verste moet nog komen* (2008, Elikser), *alledaagse jaren* (2009, eigen beheer), *Tussen twijfel en verlangen* (2010, eigen beheer), *het laatste verlies* (2011, eigen beheer), *tegen de kou* (2012, eigen beheer) en *raccourci* (2014, eigen beheer).
In binnen- en buitenlandse bloemlezingen zijn gedichten van Tempelman opgenomen. Met de Asser fotograaf Ruud Mast maakte hij in 2000 een foto- en gedichtenboek, getiteld *Aardewerk* (Uitgeverij Dimensie).[468] De pers schreef: "Er hangt een romantische waas over veel onderwerpen, maar de manier waarop de dichter ze uittilt boven het onbestemde en ze juist stem geeft zoals ze alleen stem kunnen krijgen, niet door de taal maar in de taal - zoals het hoort in een goed gedicht - maakt dat men met plezier en met een zekere spanning deze gedichten leest." Tempelman schrijft strofische gedichten, gebruikt veel enjambement en past geen interpunctie toe. In een interview verhaalde hij over zijn dilemma als kunstenaar: hij maakt een onderscheid tussen gedichten met mooie woordspelingen die hij voor zichzelf schrijft en toegankelijke poëzie die hij voor het publiek maakt.[469] Deze laatste pennenvruchten omschrijft hij als "eenvoudige gedichten over leven, liefde en dood".[470]

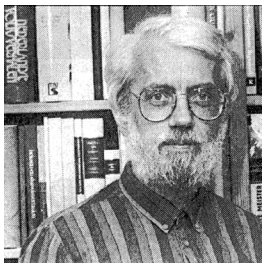
A. van der Wijk (1937)[471]

Atze van der Wijk is serieus begonnen met het schrijven van poëzie na zijn werk als vormingswerker en cursusleider**.** Vele van zijn gedichten zijn vanaf 1994 verschenen in *Roet,* waarin hij debuteerde met het gedicht *Mijn dorp***.** Met Cécile Evers en Roel Brouwer stelde hij *Beeldgedichten* (2003, Kerkhove) samen. In de bundel zijn sculpturen in het Drentse landschap uitgangspunt voor hun gedichten. *Beeldgedichten* kwam in een gelimiteerde oplage van 250 exemplaren op de markt. Alle gedichten, op drie na, waren eerder in *Roet* geplaatst. Ton Peters deelt in het voorwoord mee, dat deze verzen poëzie opleveren in een bijzondere taal. "Je komt hoogst zelden poëzie tegen met begrippen als loodlijn, koorde, trapezoïde en hypotenusa. Dat lijken woorden uit een andere wereld."
Samen met anderen maakte Van der Wijk deel uit van de Deurze-groep, die in de huiskamer van Brouwer bijeenkwam om elkaars werk te bespreken.
Van der Wijk behoorde ook tot een klein groepje dichters, dat na een cursus poëtica in de jaren negentig bij elkaar bleef. Vanaf 1997 noemde de groep, waartoe ook Cécile Evers, Joke Rhebergen en HarmG Sijnstra behoorden, zich Versmaten.

De bijeenkomsten - met wisselende samenstelling en op wisselende locaties - resulteerden in diverse uitgaven: *Kort bezit verlengd bestaan* (1993), *In woorden gekropen* (1994), *In de regel* (1995), *Die verzen* (1996), *De smoes van de dichter* (1997), *Antonomasia* (1998) en *Uitlopers* (1999). In 1999 besloten Van der Wijk en Evers de groep te verlaten. Deze is daarna korte tijd blijven voortbestaan.
In 2012 verscheen Van der Wijks bundel *Om hier te zijn*. Het is onderdeel van de serie *Fier*, vier Nederlandstalige poëziebundels uitgegeven door Het Drentse Boek. Sommige gedichten verschenen eerder in *Heimwee van later* (2002, Het Drentse Boek), *Beeldgedichten* (2003), *Zeuvendaagse* (2008, Passage) en *Op beschaamde voeten* (2008, Herinneringscentrum Kamp Westerbork). De bundel bevat ook foto's.[472]
Van der Wijk schrijft spannende en dikwijls mysterieuze gedichten, waarin hij de wereld vanuit een verrassend perspectief beschouwt. Het omslagontwerp van *Om hier te zijn*, een boom met sterren, wijst op het kenmerkende van zijn poëzie: intimiteit onder de Melkweg, het verbinden van het kleine met iets wat groter is, met oog voor het terloopse.[473]

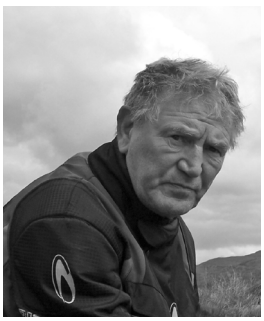
J. Kooistra (1938-1992)[474]

Jan Kooistra werd op 6 december 1938 in Den Haag geboren. Hij bracht het grootste deel van zijn jeugdjaren door in Zuidlaren, waar zijn vader werkte als verpleger in de psychiatrische inrichting Dennenoord. Het gezin woonde in een dienstwoning op het terrein van de stichting. Kooistra was werkzaam bij de Mesdagkliniek te Groningen en werd vervolgens ambtenaar in dienst van de gemeente Leek.
In de jaren zeventig en tachtig was hij de stuwende kracht van de Literaire Kring Leek. In de *Leekster Courant* had hij jarenlang een letterkundige kroniek.[475]
Voor zijn gedichten werd hij geïnspireerd door de natuur, de geschiedenis en folklore van Noord-Drenthe en het Westerkwartier. In de bloemlezing *Het land der letteren* (1982, Meulenhoff) vertegenwoordigt hij dan ook zowel Groningen als Drenthe. Vele gedichten en beschouwingen over literatuur en beeldende kunst heeft hij, als medewerker of redacteur, gepubliceerd in *De Nieuwe Clercke*, *Kruispunt*, *Argus*, *'t Kofschip* en *De Essayhaas*. Volgens zijn biograaf was een belangrijk kenmerk van zijn werk het "zoeken naar het essentiële achter de wereld der verschijnselen en zijn houding tegenover het eeuwige raadsel van leven en dood".[476] Enige thema's spelen in Kooistra's poëzie een grote rol: sociale bewogenheid en medelijden met de lijdende mens, zorgen over ontwikkelingen in wetenschap en techniek, Germaanse mythologie, sagen en legenden uit vroegere

perioden. Zijn gedichten staan bol van beeldspraak en hij gebruikte graag verouderde of alleen nog in de streektaal voortlevende woorden. Daardoor wordt zijn poëzie door velen als minder toegankelijk beschouwd. Sommige bundels zijn uitgegeven met tekeningen, etsen of houtsneden van bekende kunstenaars.[477]
Kooistra debuteerde in 1975 met de bundel *Bij nacht*, die bij Bronsema in Leek uitkwam. Zijn gedichten hebben geen vaste strofeopbouw, maar hebben wel een regelmatig rijm en metrische schema's.[478]
In 1983 verscheen het boek *Hendericus Prakke en Het open veld* (Krips Repro).[479] Daarin rekent de auteur af met het beeld dat de regio op kunst- en cultureel gebied achter zou lopen. Het boek draait om *Het Open Veld*, een map vol druksels en handschriften van kunstenaars die in de jaren dertig in Den Enck (het huis van de Prakkes) samenkwamen en de Bibliofielenliga vormden.[480] De vele activiteiten voor het Drents als streektaal omschreef Kooistra enige jaren later echter als "kritiekloos activisme". Naar zijn mening leek Drenthe op een literair oerwoud waarbij enige vorm van kritisch oordeel steevast ontbrak.[481]
In 1983 bracht Het Drentse Boek Kooistra's bundel *Het zwarte zingen 20 gedichten over een tuin in Zuidlaren* uit. De gedichten hebben betrekking op Dennenoord, dat door de dichter vergeleken wordt met "de aloude spin der verdelging".
Belangrijke bundels zijn: *Een karig brood, een amper volle kom. Het Zuidelijk Westerkwartier beeld van een landschap* ([1978], Lyckele Jansma); *Heem* (1984, Krips Repro)[482]; *De ballade Van Byler. Dertien gedichten en een opstel over een misvatting* (1988, Gram); *Fabius van Gugel te Zuidlaren. Over wat onbereikbaar is geworden* (1989, Krips Repro); *Gershipper* (1989, Koperative Utjowerij); *De vogel en zijn verschrikkers* (1990, Krips Repro, met tekeningen van Robin D'Arcy Shillcock); *Een opgeknoopte gnoom en andere verbeeldingen* ([1990], Krips Repro)[483]; *Vogel Vederloos boven een bloedheet pad. Een hommage aan Nico Bulder* ([1990], Bronsema) en *Berichten uit het lithicum.* ([1991], Holmsterland/SFK).

H.G. Sijnstra (1938)

Harm ('Harry') Sijnstra is in Assen geboren. Na het doorlopen van de mulo had hij diverse baantjes. Na zijn huwelijk studeerde hij voor maatschappelijk werker. Pas op vijftigjarige leeftijd begon Sijnstra met het schrijven van gedichten en proza in het Nederlands en in het Drents; zijn pennenvruchten ondertekent hij steevast onder de naam HarmG Sijnstra.[484] Zijn eerste bundels verschenen in eigen beheer. De eerste kwam uit zonder titel en was uitsluitend bestemd voor familie en vrienden. Daarna volgde de bundel *Zingende*

regen (1994, in eigen beheer) die hoofdzakelijk bestaat uit gedichten die een weergave van gebeurtenissen zijn.[485] Hij publiceerde in het literaire tijdschrift *Pennestreken* en leverde als 'dichter van de week' bijdragen aan diverse huisbladen, zoals *Anlooër Journaal* en *De Vriezer Post.*

Met Johan Rijfkogel[486] uit Vries verzorgde hij het poëzieblad *Stras*.[487] Sijnstra en Rijfkogel leerden elkaar kennen via de rubriek 'Gedicht van de Week' in *De Vriezer Post*. Een dialoog in versvorm leidde tot een verdere kennismaking en tot het plan een tijdschrift in versvorm uit te geven. Het eerste nummer van *Stras* verscheen in april 1994. Diverse schrijvers, veelal dilettanten, schreven bijdragen. Van de bekendere schrijvers die meewerkten, moeten Pieter J. Struik en Albert Timmer genoemd worden. Na vier jaar verliet Sijnstra de redactie, omdat hij meer tijd vrij wilde maken voor andere activiteiten. Het tijdschrift bleef bestaan tot december 1999; daarna werd het als *Dichterbij* door een nieuwe redactie voortgezet.

Sijnstra sloot zich ook aan bij de poëziegroep Versmaten in Groningen. In 1997 verscheen bij uitgeverij De Buut de bundel *Als ik bij vlagen op mijn handen loop.* Sijnstra's gedichten zijn toegankelijk, sober en metrisch. Af en toe levert hij bijdragen aan *Maandewark*/*Oeze Volk*; aanvankelijk niet aan *Roet*, want daar zaten naar zijn mening "te veul kopstukken bij mekaor die alles zo goed weet."[488] Later verschenen zijn pennenvruchten wel in *Roet*.

C. Evers (1939)[489]

Cécile Evers is op 7 juni 1939 geboren in Putten. Al vanaf haar kindertijd is ze bezig geweest met het schrijven van gedichten. Artikeltjes (luchtig proza) en gedichten (ernstige pikzwarte poëzie) werden voor het eerst gepubliceerd in de schoolkrant van de middelbare school. In 1965 verhuisde ze naar Arnhem; daar kwam ze in contact met de dichter Jan H. de Groot, die redacteur was van *Hervormd Arnhem*, het kerkblad van de hervormde gemeente te Arnhem. Aan dit blad leverde ze verhalen en enige gedichten.

In 1975 verhuisde ze van Arnhem naar Emmen. Evers werkte enige tijd als lerares Nederlands. Van gedichten schrijven kwam aanvankelijk niet veel, omdat haar werk bij de studentenuitgeverij Xeno te Groningen en haar kinderen veel tijd in beslag namen.

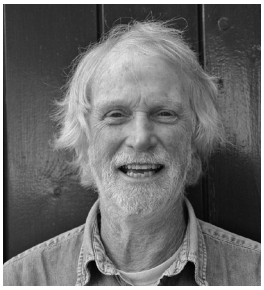
In de jaren negentig begon ze door deelname aan een dichtcursus van het HOVO te Groningen - waaraan ook Atze van der Wijk deel deelnam - weer met het maken van gedichten. Aan het eind van deze cursus poëtica werd een bundel samen-

gesteld door de cursisten, getiteld *Kort bezit verlengd bestaan* (1993).
Na deze cursus besloot een aantal deelnemers, onder wie Evers, Atze van der Wijk en later Joke Rhebergen en HarmG Sijnstra, op eigen houtje en zonder docent Remco Ekkers verder te gaan. Vanaf 1997 noemde de groep zich Versmaten. De bijeenkomsten - met wisselende samenstelling en op wisselende locaties - resulteerden in de bundels *In woorden gekropen* (1994), *In de regel* (1995), *Die verzen* (1996), *De smoes van de dichter* (1997), *Antonomasia* (1998) en *Uitlopers* (1999). In 1999 besloten Atze van der Wijk en Evers de groep te verlaten. Deze is daarna korte tijd blijven voortbestaan.
Vanaf 2001 levert Evers gedichten aan *Roet.* Na de periode van Versmaten besloot zij met Roel Brouwer en Atze van der Wijk op gezette tijden bijeen te komen in haar huiskamer in Odoorn om elkaars werk te bespreken. Gezamenlijk maakten zij in een later stadium een serie gedichten die betrekking hebben op beelden in Drenthe. Op drie na werden al deze gedichten in *Roet* gepubliceerd. Ze zijn later gebundeld in *Beeldgedichten* (2003) met een voorwoord van Ton Peters.
Evers behoorde ook tot de Deurze-groep die samenkwam in de huiskamer van Roel Brouwer. In 1997 kwam ze in contact met de Sociëteit Drentse Kunstenaars, die vergaderde in café Warmolts in Orvelte. Zij maakte in 1999 een rijmprent voor de Picardtclub. De prent verscheen onder de titel *De middenstand*.[490]
In Orvelte maakte ze ook kennis met Willem van der Molen, die in die periode geheel overgestapt was op het maken van haiku's. Door hem geïnspireerd heeft ze van juni 1997 tot en met juni 2000 haiku's geleverd aan het blad *Kortheidshalve* waar Van der Molen redacteur van was. Na het overlijden van Van der Molen in 2002 heeft ze geen haiku's meer geschreven.
Van 1997 tot en met 1999 was Evers ook lid van de Waddenkunstkring, waardoor haar gedichten in tentoonstellingscatalogi en in ansichtvorm verschenen. Van 1996 tot en met 2000 was ze betrokken bij 'Schrijverskamer de Clique' in Emmen, waartoe ook Cobi de Jonge, Willem Koopmans, Joke Rhebergen en Gauke Zijlstra behoorden. Cobi de Jonge heeft het gedicht *Betovering* van Evers op muziek gezet.
Werk van Evers verscheen ook in de bundel *Poëzie van Hunebedden* (1996, Het Drentse Boek) en *Dansende woorden, spelende zinnen* (1998, Poëzie Veendam). Voorts is haar werk uitgekomen in vele bundels van uitgeverij De Vleermuis te Roermond en van de multicultureel literaire vereniging Concept te Hilversum. Ook leverde ze werk aan diverse tijdschriften, zoals *Pennestreken, Friesland Post, Oes Dörp*, *Appel* en *De tweede ronde* (van 2002 tot en met herfst 2005).

Buiten de regio kreeg ze in 1994 de ereprijs van uitgever Meulenhoff voor haar

inzending voor de Poëziekalender van dat jaar en in 1996 kreeg ze een eervolle vermelding voor haar bijdrage in de poëziewedstrijd Powezeist. Het gedicht werd opgenomen in de bundel *16 x verlangen*. Een jaar later ontving ze de Brabant Poëzieprijs in het kader van een wedstrijd, uitgeschreven door uitgeverij Opwenteling te Eindhoven.
Cécile Evers houdt een weblog bij waarop ze vermeldt dat ze vóór alles plezier beleeft aan het bezig zijn met taal.[491] Ze wordt geïnspireerd door stoffen en materialen, het mysterieuze, reizen, beeldende kunst en alles wat oud en mooi is. "Bij het schrijven van poëzie moet je je langzaam losmaken van alles wat je dacht te weten over poëzie", aldus de dichter.[492]

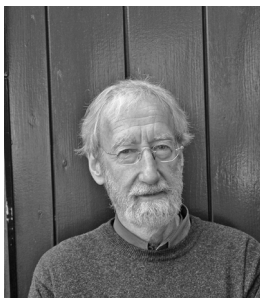
R. Broersma (1940)

Rouke Gerrit Broersma is in 1940 in Amsterdam geboren en is opgegroeid in Arnhem. Hij woont sinds 1975 in Bunne en werkte vanaf 1960 in het onderwijs, waarvan van 1974 tot 2001 als onderwijzersopleider aan kweekschool De Eekhorst te Assen. Vanuit die functie is hij ook actief in De Freinetbeweging, een vereniging van onderwijsvernieuwers. In 2004 startte hij met het vertalen van de belangrijkste geschriften van Célestin Freinet. Inmiddels zijn tien titels verschenen in De Freinetbibliotheek (Valthe/Nij Beets): een biografie, enkele kinderboeken en Freinets belangrijkste pedagogisch-didactische werken, waaronder zijn magnum opus *De pedagogie van de arbeid* (2014, Freinetwinkel Valthe). Broersma publiceert sinds 1965 verhalen en gedichten in verschillende Noord- en Zuid-Nederlandse literaire tijdschriften en bloemlezingen. In 1967 verscheen de novelle *Een weekje Dodesluis* (Sijthoff), gevolgd door de verhalenbundel *De parkwachter is gek* (1969, Sijthoff), de roman *De put* (1970, Sijthoff) en de poëziebundel *De Hoge Veluwe en andere toponiemen* (1973, Orion Desclée en Brouwer). In 1991 bracht hij de gedichtencyclus *De Winder Loop. Een leerdicht* (De Breukenpers) uit. Het is de biografie van een woerd, verbonden aan de loop van het stroompje de Winde. Naar de mening van Broersma behoort deze bundel tot het allerbeste wat hij ooit geschreven heeft.[493] Vanaf de tweede helft van de jaren zeventig ontplooide hij ook politieke activiteiten: tien jaar partijbestuurslid van de PPR, schreef politieke pamfletten, introduceerde de naam GroenLinks, was medeauteur van het eerste beginselprogram van die partij (1989). Van 1987 tot 2000 was hij redacteur van *Roet*. Aan dit tijdschrift leverde hij ook gedichten (debuut in het winternummer van 1990 met *De Winder Loop*) en boekbesprekingen (debuut zomernummer 1991 met twee bijdragen over Gerard Nijenhuis).[494]

Met Stieneke Boerma en Gerard Nijenhuis schreef hij twee delen *Riw*, paboboeken over Drentse taal en taalonderwijs. Verder verschenen diverse publicaties over leraarschap, vernieuwingsonderwijs, leesonderwijs en voor het LSEM (Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers) studies over tweetaligheid. Met Stieneke Boerma schreef hij in 1993 ook *Drèentse Schrieverij* (Het Drentse Boek), en in 2003 stelde Broersma de bloemlezing *Scheupers van de taol* (Het Drentse Boek) samen. Een herziene en geactualiseerde uitgave verscheen in 2011.[495] Eind 2007 kwam de bundel *Zoveel vogels zoveel zinnen* uit met etsen van Adriaan Nieuwenhuis.[496] De bundel bestaat uit zes afdelingen met deels eerder gepubliceerd werk, zoals *De Winder Loop.* Het boek bevat ook vertalingen van een aantal veengedichten van Seamus Heaney. Tijdens het verzamelen van zijn prozawerk (een novelle, twee korte romans en verspreid gepubliceerde verhalen) vond hij een mapje met sprookjesachtige verhalen die hij in de jaren zestig voor zijn schoolkinderen had geschreven. In 2011 werden deze verhalen in gebundelde vorm gepubliceerd onder de titel *Pieter Pieper het aardappelmannetje* (Ter Verpoozing).[497] Op deze verhalen voor kinderen volgde een bundel essays over de schrieverij in Drenthe, getiteld *Met Bunner groet, brieven en beschouwingen over schrieverij en andere Drentse aangelegenheden* (2012, uitgeverij Ter Verpoozing). Deze bundel bevat ongepubliceerd werk, stukken uit het boek *Drèentse schrieverij* (1993, Het Drentse Boek) en bijdragen aan het tijdschrift *Roet*. "Wat opvalt is de stem van de schoolmeester", aldus Joep van Ruiten over deze beschouwingen.[498]
Deel I van Broersma's verzamelde vertellingen, getiteld *Westland de Ambonezen over u*, zag in 2012 evenens bij uitgeverij Ter Verpoozing het licht.[499]Alle vertellingen, op drie na, zijn eerder geplaatst in literaire tijdschriften, bloemlezingen of verhalenbundels. De eerder gepubliceerde verhalen heeft de schrijver herzien. In 2013 verscheen *Leve de meester* (Ter Verpoozing en Bureau Levend leren), een boek met veertien lezingen en beschouwingen over meesterschap. Ter gelegenheid van het zevende lustrum van *Roet* schreef hij *De vertaalslag een scheppingsverhaal.* Een nieuwe heruitgave verscheen als *Westland in de Weerribben* (Ter Verpoozing). Het bevat twee vroege deels herziene romans - *Een weekje Dodesluis* (1967) en *De put* (1970) - en vertellingen van recentere datum.[500]

T. de Jong (1943)
Theo de Jong is in 1943 in Haarlem geboren. Hij heeft gewerkt als docent Engels in het onderwijs. Zijn eerste dichtbundel*, Een hele onderneming* (Bosch & Keuning), verscheen in 1978, kort daarop gevolgd door de verhalenbundel *Het houden van vrouwen* (1980, Meulenhoff). In 2008 publiceerde hij de bundel 'blokgedichten' *Tuinen van teniet* met bijbehorende cd. In 2013 gaf hij de bundel *Zo veel gepasseerd*

(Ter Verpoozing) uit. De meeste van deze gedichten zijn eerder gepubliceerd in verschillende literaire tijdschriften, zoals *Tirade, Maatstaf* en *Roet*. Belangrijkste thematiek in deze bundel is het leven als een voortdurende paradox en de kunst van het voorbijgaan.[501] "Zijn bundel laat de fluisterstem horen van een man die veel om zich heen heeft gekeken", aldus recensent Van Ruiten.[502]

De Jong debuteerde in het winternummer 2006/2007 van *Roet.* Naar de mening van De Jong moet poëzie een bepaalde klankrijkdom hebben. Vandaar dat hij in zijn gedichten veel traditionele klankaspecten toepast, zoals alliteratie, assonantie, rijm en ritme. Zijn poëzie is niet eenvoudig: hij streeft naar een grote zeggingskracht in een kort bestek. Vanwege zijn studie Engels is zijn werk beïnvloed door Engelse en Amerikaanse schrijvers, zoals T.S. Eliot, W.H. Auden en Robert Lowell.[503]

De Jong houdt zich ook bezig met toneel. Jarenlang is hij redacteur geweest van het blad *Toneel Teatraal*; ook schrijft hij recensies over toneel voor de *Meppeler Courant*. Behalve gedichten en verhalen heeft hij essays en artikelen gepubliceerd.

G. Zijlstra (1943)[504]

Gauke Klaas Zijlstra is in 1943 in Oostwold (Westerkwartier) geboren en verhuisde in 1947 naar Emmen. Op 17-jarige leeftijd begon hij als loopjongen bij het Natuurkundig Laboratorium van de Rijksuniversiteit te Groningen. Na zes jaar vond hij een baan als elektronicaontwerper in Emmen, bij Ericsson. De laatste jaren was hij werkzaam als medewerker octrooien.

Het schrijven begon in zijn Groninger periode, waar hij medeoprichter was van een cabaretgroep. Zijlstra is altijd blijven schrijven, maar trad met gedichten eerst in 1995 echt naar buiten. Op de toenmalige muziekschool volgde hij een aantal cursussen van Aly Freije in het schrijven van verhalen en gedichten. Uit deze kringen kwam begin 1996 de dichtersgroep 'Schrijverskamer de Clique' naar voren. Vanaf de oprichting tot 2007 was hij lid. In 1999 verscheen zijn bundel *Hoeveel vormen kent vuur* (Gopher). Uitgeverij Gopher over deze bundel: "Al lezend kun je er min of meer zijn levensloop in terugvinden. Zijn technische achtergrond, zijn eenzaamheid als kind, het vastlopen in zijn beroep en in zijn huwelijk. En natuurlijk de liefde."[505] In 2000 werd Zijlstra uitgenodigd het gedicht te maken voor de jaarlijkse Picardtprent. De titel hiervan luidt: *Het onbeschermde beschermd.* Via de Clique kwam hij terecht in de organisatie van Gedichtendag 2001 in Emmen.

Gauke Zijlstra werd lid van de Sociëteit Drentse Kunstenaars, waarin beeldende kunstenaars, schrijvers en dichters, musici en podiumkunstenaars elkaar maandelijks ontmoeten. Met beeldend kunstenares Edith Stoel werkte hij samen in een project over stenen. Het eindresultaat was een tentoonstelling met bijbehorende catalogus, getiteld *SteenLetterBeeld* (Gopher). Gedichten van hem zijn gepubliceerd in *Pennestreken*, *Roet* en *Signaal*.
In Zijlstra's werk is een ontwikkeling te zien in de richting van meer beeldgedichten: foto's of schilderijen die hem inspireren om een gedicht te maken. Een goed voorbeeld daarvan is het project *Assen aan Zee*, dat in september 2009 als onderdeel van het Axis Festival in de Drentse hoofdstad gehouden werd. Samen met zijn vrouw Marijke van der Scheer (1946), die ook in *Roet* publiceert, heeft hij een website en doet hij mee aan diverse kunstprojecten.

G. Berends (1946)

Gerard Berends is geboren in Voorst (Gelderland) en woont in Emmen. Hij deed Nederlands mo A en B en heeft vele jaren in Emmen voor de klas gestaan. Buiten het lesgeven schreef hij voor enkele dagbladen over beeldende kunst. Hij schrijft gedichten en verhalen en tekent en schildert. Zijn teksten zijn dikwijls verrassend geestig en schijnbaar eenvoudig. In zijn recente dichtbundels, in hoog tempo verschenen bij uitgeverij DiVers, laat hij zien dat hij uitblinkt in het absurde genre. Hij is geïnspireerd door Gerrit Kouwenaar, Jan Elberg en Bert Schierbeek. Berends publiceerde voor kinderen het prentenboek *Waaien, hard waaien* (1990, Querido) en de gedichtenbundels *Het sloeg twaalf uur* (1990, Holland), *Het begin is anders* (2002, DiVers) en *Altijd zoek* (2002, DiVers). Kinderverhalen zijn gepubliceerd in *Zokken met de Z van Zondag* (2004). In 1984 kwam zijn eerste poëziebundel voor volwassenen op de markt: *Een landschap zwijgen* (Opwenteling), gevolgd door *Een olifant op het strand* (2007, Holland). In 2015 verscheen de bundel *Een hoofd vol zee* (Voetnoot). Een verhalenbundel, getiteld *Twee mouwen* (De Harmonie) zag in 1996 het licht.
Berends ontving de poëzieprijs van de Stad Sint-Truiden (België). In Komrijs *De Nederlandse kinderpoëzie in 1000 en enige gedichten* (2007) is hij met het maximale aantal van tien gedichten vertegenwoordigd.
Werk van Berends is ook in tijdschriften verschenen, zoals *De Tweede Ronde, Nieuw Wereld Tijdschrift, Deus ex machina* en *Ezelsoor*. In *Roet* heeft hij met enige regelmaat gedichten gekoppeld aan tekeningen gepubliceerd. (Zie: Hans Jalvingh, 'An de proot met Gerard Berends' in: *Roet* 27 (2005/2006) winter 10-11).

R.J. Boudestein (1947)[506]

Rob Boudestein is geboren in Den Haag, waar hij ook zijn jeugd doorbracht. Hij volgde na de hbs verschillende beroepsopleidingen. Werkte geruime tijd als researchmedewerker bij TNO en later bij een grote producent van reuk- en smaakstoffen. Bovendien was hij actief als freelancefotograaf. Hij is vanaf 1980 werkzaam geweest in het hoger onderwijs en woont in Hollandscheveld.

Hij heeft verhalen gepubliceerd in o.a. de literaire tijdschriften *Appel, Lyra, Lava, Noachs Kat, Opspraak, Roet* en *Zulma*, het onderwijsblad *van 12 tot 18*, de *Drentse Courant* en de *Zwolsche Courant*. Gedichten zijn verschenen in *Schoon Schip, Wel,* het Drentse letterkundige tijdschrift *Roet*, *Meulenhoffs Dagkalender* (2001 en 2004) en de *Tuinscheurkalender*. Daarenboven verhalen en gedichten in verschillende gelegenheidsbundels.

Samenwerking met de dichters Ton Peters, Gezienus Omvlee en Ben Hoogland in het *Light Verse Collectief* heeft geresulteerd in de bij uitgeverij Passage verschenen bundel *De dood en het peloton, wielergedichten* (2012).[507] Tijdens Nazomerzinnen 2014 presenteerde het dichterscollectief *Drenthe is best mooi (op Google Maps). Drenthe in lichte gedichten*. Het boek bevat gedichten van onder anderen Driek van Wissen, Rikkert Zuiderveld en Anne Doornbos en werd uitgegeven door Het Drentse Boek.

Boudestein heeft ook een aantal eenakters geschreven voor theater, zoals *Website Story*, *Krijg nou wat*, *Plek zat, en de kalkoen is nog nooit opgekomen*, *De verjaardag* en een blijspel *Een naam in vlees.* Deze stukken zijn uitgegeven bij toneeluitgeverij Vink en ze zijn in België verkrijgbaar via toneelfonds J. Janssens.

Krijg nou wat is in Friese vertaling tevens verschenen bij Stifting Utjouwerij Frysk Toaniel. Van W*ebsite story, Plek zat, en de kalkoen is nog nooit opgekomen* zijn hoorspelen gemaakt die uitgezonden zijn door de lokale radio.

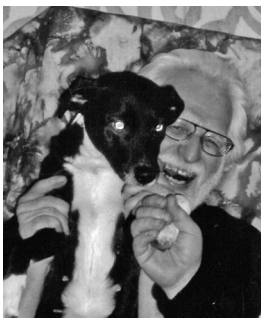
Boudestein heeft voor zijn werk verschillende prijzen ontvangen, zoals de *Windesheimprijs* (1995), de *Raadselige Roos* (1996), de *August Vermeylen-prijs* (1999), de *Apolloprijs voor proza* (2000), de *Plantage Poëzieprijs* (2009), de *Hannah-Mengmettaal poëzieprijs* (2010) en de *Willem Wilmink dichtprijs* (2012).

Hij debuteerde in *Roet* in het winternummer 1998/1999, en daarna werd met regelmaat in *Roet* gepubliceerd. Zijn gedichten zijn veelal vormvast en kunnen worden omschreven als *Light Verse* met meest een serieuze ondertoon. Het prozawerk is divers.

In 2007 kreeg de jaarlijkse Roetwedstrijd de naam Rob Boudesteintrofee, omdat hij het jaar ervoor de trofee had gewonnen. De prijs werd toegekend aan diegene

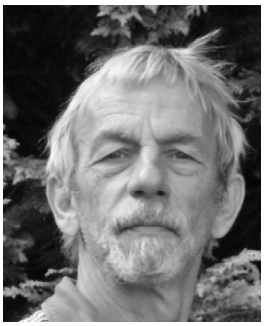
die het beste een pastiche maakt op een bekend Nederlands gedicht. In 2011 besloot *Roet* geen nieuwe wedstrijd meer uit te schrijven.

A. Breedveld (1948)[508]

Ad Breedveld is geboren in Nieuwveen (ZH) in een onderwijzersgezin. Na zijn studie mo Nederlands was hij werkzaam als leraar Nederlands en freelancepublicist voor *Nv/hN*, *Groene Amsterdammer* en *Vrije Socialist*. Hij publiceerde verhalen en gedichten in verschillende bundels. Hij levert vanaf 1996 geregeld bijdragen aan *Schoon Schip* en *Roet*.
In 1991 vestigde Breedveld zich, samen met Marleen van Engelen, als interdisciplinair kunstenaar in Veenhuizen. Hij zocht onderdak voor een kunstenaarsinitiatief waarmee hij ervaring en onderzoek uitwisselde met sjamanistische en prehistorische kunstenaars. Dat werd Kunst*Kolonie*Veenhuizen.

G. Omvlee (1948)[509]

Gezienus Omvlee is lightverse dichter: lichtvoetig, taalvaardig, toegankelijk en ironisch. Hij is op 23 april 1948 geboren in Oranjedorp-Kollingsveen. Kort na zijn geboorte verhuisde het gezin naar Zuidbarge, waar zijn vader molenaar was. Daar groeide Omvlee op. Zijn schrijverschap dateert van de eeuwwisseling toen hij voor zijn collega's van het gemeentehuis in Emmen kwatrijnen en sonnetten schreef. In 2006 werd hij eerste gemeentedichter van Emmen. Twee jaar lang schreef hij iedere twee weken een gedicht. De gedichten werden gepubliceerd in *Emmen.nu,* een reclameperiodiek in de Zuidoosthoek van Drenthe, en op de website www.gemeentedichteremmen.nl. In 2008 kwam *Emmen Dichterbij* (Stichting Gemeentedichter Emmen) uit met daarin een selectie van Nederlands- en Drentstalige gelegenheidsgedichten uit zijn ambtsperiode. Een aantal gedichten is geïllustreerd door Ine Hendriks. "Soms in het Drents, maar meestal in het Nederlands wisselt Omvlee mis- en weemoedige observaties af met kwinkslagen", aldus Joep van Ruiten.[510]
Op verzoek van Stem schreef Omvlee in 2007 *Geloof, hoop en liefde* (drie gedichten: *bargerveen, paddentrek* en *happyhour*). Deze verschenen in een map ter gelegenheid van de 18e editie (november 2007) van de Taaltheaternacht in Emmen. Ook werd als relatiegeschenk van Stichting Gemeentedichter Emmen het gedicht *de roos* op kaart gedrukt.

In 2009 schreef hij met Klaas van der Meulen en Willem Koopmans *Drenthe, middelpunt der aarde* (Koekanger Handpers).[511] Deze bundel was tot stand gekomen op initiatief van Van der Meulen die in het najaar van 2008 de twee bevriende dichters had uitgenodigd gezamenlijk vijf gedichten te bundelen. Het boek verscheen in een oplage van 100 stuks die allemaal verkocht zijn.
Ton Peters uit Elp vroeg Omvlee in 2009 zich aan te sluiten bij het lightverse-dichterscollectief waar ook Rob Boudestein en Ben Hoogland toe behoorden. Als resultaat van hun inspanningen verscheen in voorjaar 2012 *De dood en het peloton* (Passage). Een bundel wielergedichten in terza rima over de dood van (bekende) wielrenners. Elk gedicht wordt voorzien van een beknopte biografie van de coureur. Criterium voor opname: zo dramatisch mogelijk.[512] Tijdens het literair festival Nazomerzinnen 2014 presenteerde het collectief *Drenthe is best mooi (op Google Maps). Drenthe in lichte gedichten.* Het boek bevat gedichten van onder anderen Driek van Wissen, Rikkert Zuiderveld en Anne Doornbos en werd uitgegeven door Het Drentse Boek.
In 2011 schreef Omvlee wekelijks een Drentstalig gedicht, met een gebeuren in Drenthe als onderwerp, voor de 'webstee' van het Huus van de Taol. Zijn gedichten werden ook opgenomen in diverse bladen en boeken, zoals *Dagblad van het Noorden* en *Drenthe Verdeeld* (geschreven door Lukas Koops naar aanleiding van 10 jaar gemeentelijke herindeling in Drenthe). In 2012 won hij de tweede Driek van Wissen Sonnettette competitie.
Hij debuteerde in *Roet* in het winternummer 2009-2010 met het gedicht *Annonce*. Een gedicht, geschreven in een serie van vier waarvan Rob Boudestein, Ton Peters en Ben Hoogland de rest schreven.
Omvlees werk kent vaste vormen en vertoont een hang naar de romantische traditie. Hij is beïnvloed door onder anderen Drs. P., Driek van Wissen, Van Tellingen en het Oude en het Nieuwe Testament. Hij wil verstaanbare en toegankelijke poëzie schrijven die ook nog eens zeggingskracht moet hebben. Gezienus Omvlee is organisator en presentator van de Taal an Taofeleditie in Noord-Sleen.

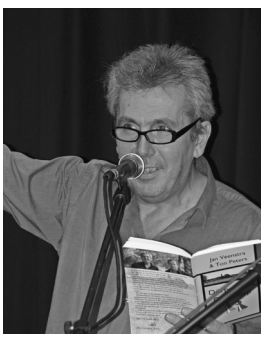
W. Haandrikman (1951)[513]

Willem Haandrikman debuteerde in 1975 onder zijn schrijversnaam William met *Stormen en stilten* (uitgever De Schakel).[514] De in Gieterveen geboren dichter was toentertijd als bankwerker-draaier werkzaam bij Stork te Assen. De bundel met zeventien gedichten werd door Rouke Broersma gerecenseerd. Broersma vond Haandrikman op zijn best wanneer hij recht-toe-recht-aan schrijft

zonder te veel poëtische omhaal.[515]
Een jaar daarvoor was van Haandrikman het gedicht *Van nabij (voor T.)* opgenomen in *Drentse Oogst. Werk van jonge Drenthen* (1974, DGP). Deze bundel was tot stand gekomen door de medewerking van jonge Drenten die hun pennenvruchten stuurden aan 'Dwars', toentertijd de jongerenpagina in de bladen van de Drents Groningse Pers. De bundel bevat 38 bijdragen; Gerrit Krol schreef de inleiding.[516] Ook van Albert Timmer werd werk geplaatst. In dat jaar droeg Haandrikman ook bij aan *Jantje zag eens proza hangen* (1974, Arxveld).
Twee jaar na zijn debuut verscheen *Van Kindsaf* (1977, uitgever De Schakel), waarin zwaarmoedige, duistere en geëngageerde gedichten te vinden zijn.
Pas zestien jaar later kwam zijn derde bundel uit. In een oplage van 500 exemplaren gaf uitgeverij Servo zijn gedichtenbundel *Over de brug* (1993) uit. In de tussenliggende jaren had Haandrikman niet stilgezeten. Hij schreef voor verschillende literaire bladen, deed mee aan poëziefestivals en schreef uiteraard gedichten. Uit *Over de brug* blijkt dat hij geïnspireerd was door de Beatles, Vincent van Gogh, Bomans, Multatuli en Kopland. Het boek bevat behalve 'serieuze' gedichten ook lightversebijdragen.[517]
Werk van Haandrikman werd opgenomen in tal van bloemlezingen. Opvallend is zijn bijdrage aan *Toon Wegner teken en taal. Een bloemlezing modelstudies door Toon Wegner. Met 11 gedichten op het thema 'naakt'*. (2006, Prograph).[518] Zijn werk is eveneens verschenen in diverse tijdschriften, zoals *Pennestreken* en *Roet*.

T. Peters (1952)[519]

Cornelius Antonius (Ton) Peters is op 23 februari geboren in Dieren. Hij was jarenlang werkzaam in het onderwijs. Begin jaren tachtig verhuisde hij van Gorinchem naar Drenthe. Vanaf 1983 woonde hij in Elp en verhuisde in 2015 naar Zevenhuizen. Sinds zijn vestiging in Drenthe legt hij zich toe op het schrijven van poëzie. Daarvoor schreef hij liedjes voor cabaret en verhalen in het tijdschrift *De Wasknijper*. Hij publiceerde in de *Tweede Ronde* en in *Roet* (ook onder het pseudoniem Otto van Gelder), waarvoor hij ook redactie- en recensiewerk deed. In *Roet* debuteerde hij in 1987 met het gedicht *Dement*. Een gestage stroom van gedichten, light verse en liedteksten vloeide uit zijn pen. Zijn voorkeur gaat uit naar vormvaste poëzie, zoals sonnetten en rondelen. In 2000 won hij het Noord-Nederlands Liedjesfestival met de tekst van het lied 'De allerlaatste winkel'. Peters initieerde diverse literair-culturele evenementen, levert teksten voor cabaretgroepen en verzorgt workshops poëzie.

In november 1992 vond bij hem thuis de officiële oprichting plaats van het Drents Light verse Genootschap (DLG). Doel van het genootschap is het stimuleren van lichtvoetige dichtkunst in het Drents en het Nederlands. Peters is namelijk van mening dat de Drentse dichters gemiddeld genomen te zwaar op de hand zijn. De start ging gepaard met het verschijnen van het boekje *Ellert en Brammert* (TUBA) door Otto van Gelder. Het boekje vertelt het verhaal van de reuzen, maar dan in een nieuwe vorm. Het telt zestien pagina's en is geschreven in zogenaamde 'olleke bollekes': een achtregelig gedicht, waarvan de eerste regel een bepaalde uitroep is. De vierde en de achtste regel rijmen en de zesde regel is een woord van zes lettergrepen.
In 1988 schreef hij de tekst voor de Drentse koppermaandagprent, getiteld *zetter en dichter*.[520] Peters schreef het 'voorwoord' in het boek *Toon Wegner mensen - portretten tekeningen 1945-1993* (Pro-Graph). In 1996 verscheen zijn bibliofiele bundel (oplage 40 exemplaren) *Lessen in gespletenheid* (Klencke Pers). Een jaar later volgde, ter gelegenheid van de jaarwisseling 1997-1998, in een oplage van 75 exemplaren de bibliofiele uitgave *Paradijs van aktentassen* (Klencke Pers).[521] Voorts *Anton Repnik. 9 originele hoogdrukken* (1997, Stichting ProGraph), *Delta voor Delta* (2005, Gorinchem Rotaryclub) en *Linge II . "Afscheid van industrieel erfgoed"* (2005, Bergman Grafimedia) en *Schaakgedichten/Chess poetry* (red. 2006, Passage). Poëzie van Ton Peters werd ook in bloemlezingen afgedrukt. Zo droeg hij met het gedicht *Geboortehuis* bij aan *Heimwee van later* (2002, Het Drentse Boek) en *Jaren van de wolf* werd geplaatst in *De legende verdicht* (2005, Stichting Natuurkunst Drenthe), een bundel gedichten behorend bij de kunst- en natuurwandeling *De Legende*. Gedichten werden ook geplaatst in *Klotengedichten* (2005, Passage), *TT Poëzie* (2007, Passage), en *Zo klinkt dus weggesmeten geld. De geestigste gedichten uit De Tweede Ronde* (2007, Mouria).
Met Jan Veenstra organiseerde Peters in 2007 de Zeuvendaagse, een zevendaagse literaire wandeling in Drenthe, waaraan tientallen schrijvers deelnamen. Van het boek dat hierover verscheen, was hij mederedacteur. Voor de Drentse boekenweek van 2009 schreef hij met Jan Veenstra *Dörpsstraot oes Dörp* (Het Drentse Boek). Peters leverde 33 Drentstalige gedichten en Veenstra 33 verhalen waarin als in een dorpskroniek de Drent beschreven wordt. De bijdragen van import-Drent Peters, die de Drentse taal door omgang met autochtonen leerde, zijn luchtig; hier en daar introduceert hij ook Drentse archaïsmen.[522]
Met Rob Boudestein, Gezienus Omvlee en Ben Hoogland schreef Peters in 2012 de bundel de *De dood en het peloton* (Passage). Het is een verzameling sonnetten waarin wielercoureurs herdacht worden die vroegtijdig aan hun einde kwamen.[523] Tijdens Nazomerzinnen 2014 presenteerde het dichterscollectief

Drenthe is best mooi (op Google Maps). *Drenthe in lichte gedichten.* Het boek bevat gedichten van zesendertig dichters en werd uitgegeven door Het Drentse Boek.
Peters was ook mederedacteur van *Vueltaol. Op fietse deur Drenthe,* het kroningsboekje *Mag Majesteit hier wel wezen?* en *Deurtrappen! Op fietse deur Drenthe* (2014), gelegenheidsuitgaven van het Huus van de Taol. In 2013 verscheen zijn bundel *Vanwege het getal. Gedichten tot 2013* (Ter Verpoozing).[524] Dit boek geeft een goed overzicht van zijn Nederlands- en Drentstalige werk van de afgelopen jaren. Rouke Broersma schreef het voorwoord en omschreef Peters als "een rederijker in Drenthe".[525]

G. Gramsma (1953)

Gijsje Gramsma studeerde aan de academie voor educatieve en creatieve arbeid en volgde een opleiding pedagogiek en energetisch therapeut. Zij werkt bij de inspectie Jeugdzorg. Schrijven ervaart ze als een belangrijk middel om zichzelf beter te begrijpen. Gramsma, die sinds haar kinderjaren gedichten schrijft, publiceert ook in *Roet.* Haar bundel *Wuivende Dagen* zag in 2011 het licht en maakt deel uit van een serie genaamd *Fier*. Een deel van de gedichten uit deze bundel verscheen eerder in *Roet* of in gelegenheidspublicaties (voor de NAM en de dichtersroute om Aalden). Recensent Joep van Ruiten toonde zich in een artikel in *Dv/hN* enthousiast over haar debuut en kende het titelgedicht *Wuivende dagen* zelfs Koplandkwaliteiten toe.[526]

John B. Vorenkamp (1953)

John B. Vorenkamp is in 1953 geboren in Groningen, woont in Peize en is docent Nederlands in Leek. Hij schrijft en schildert al vanaf zijn elfde jaar, maar het heeft lang geduurd voordat hij met zijn pennenvruchten naar buiten kwam. Pas in 2012 debuteerde hij met de bundel *Geen bericht terug* (uitgeverij Ter Verpoozing). Hij is schatplichtig aan Duitse dichters, zoals Goethe, Heine en Novalis. Vorenkamps debuutbundel bevat gedichten over natuur en over afscheid nemen. Hij dicht in heldere taal, maar geeft zijn gedichten wel een diepere laag.[527]

A. Boswijk (1954)[528]

(Herman) Arjen Boswijk is in 1954 in Arnhem geboren. Tijdens zijn studie aan de pedagogische academie kreeg hij les van Rouke Broersma die zijn dichtader opende en hem op het spoor van kinderen en poëzie zette. Inmiddels is hij al meer dan dertig jaar onderwijzer op basisscholen in de stad Groningen en schrijft hij al die jaren poëzie met kinderen. Hij gebruikt daarvoor een methode, gebaseerd op de spelregels van de Amsterdamse scholendichter Fred Portegies. Ooit was hij liefdesprooi voor Van het Reve, toen Boswijk deze een maatijd serveerde. Boswijk leverde veel gedichten voor diverse programma's van Radio 4 en publiceert in *Roet.* Daarin debuteerde hij in het zomernummer van 1998 met het gedicht *Veldwijk*.
Boswijk schreef twee onuitgegeven bundels voor zijn beide dochters. Met Louis van Dijk maakte hij een muziekmethode voor Wolters-Noordhoff over J.S. Bach: boekje met vier verhalen en bijbehorende muziek. Zijn eerste gedichten waren onder invloed van G. Achterberg, W. Wilmink en J.C. Bloem vol rijm, binnenrijm en alliteratie. In de jaren '80 en '90 werd de invloed van Koplands poëzie in zijn werk zichtbaar. Boswijk schrijft in eenvoudige taal, transparante anekdotische poëzie.
Zijn werk verscheen in de bundels *Het huis en de blinden* (1982, eigen beheer) en *Freuds droom. Gedichten tot nu* (2009, Marten Veenhuis). De laatste bundel werd door Ton Peters besproken in *Roet*. Peters omschreef Boswijk als "een voorzichtige dwarskop die de zogenaamde grootsheid van het bestaan bezweert met terloopse observaties."[529]

K. van der Meulen (1956)[530]

Klaas van der Meulen is in 1956 geboren in Leeuwarden en is opgegroeid in Kollum. Hij is leraar en was uitbater van camping Pieterom in Sleen. Onder het pseudoniem Gijs debuteerde hij ooit in *Pennestreken*. Hij heeft met onnauwkeurige regelmaat in *Roet* gepubliceerd. In 1993 richtte hij met anderen in Groningen het tijdschrift *Dandelion* op. Bij de Koekanger Handpers verscheen in 1999 zijn Nederlandstalige bundel *Vissenhaartjes-Fiskehierkes*. Met coauteurs Gezienus Omvlee en Willem Koopmans schreef hij *Drenthe, middelpunt der aarde* (2009, Koekanger Handpers, houtsnedes Peter Bekker). Van der Meulen is sinds 2013 actief in de poule van gemeentedichters van Emmen. Werk van hem werd ook in *Drenthe is best mooi (op Google Maps)* (2014, Het Drentse Boek) geplaatst.

N. Leenstra (1957)[531]

Nicolette Leenstra is op 1 juli 1957 in Utrecht geboren. Zij heeft haar jeugd doorgebracht in Assen. Na een conservatoriumstudie heeft ze gewerkt bij de Stichting Kunstzinnige Vormgeving Drenthe en bij Kunst en Cultuur Instituut Drenthe. Ze is musicus en docent creatief schrijven. Ze debuteerde met twee gedichten in de door SKVD uitgegeven bundel *De taal liep aan mijn raam voorbij* (1988). Zij publiceert sinds 1988 gedichten in *Roet*. Tussen 1996 en 2003 verschenen onder het pseudoniem Mw. A. Roduyt - een verwijzing naar Aphrodite - vormvaste erotische verzen. Gedichten van haar werden opgenomen in *IJstijden, zichtbaar in het landschap* (2013, Het Drentse Boek), *Van Jeruzalem tot Ezelakker* (2009, Stichting Matrijs) en *De legende verdicht* (2005, Stichting Natuurkunst Drenthe). In 2010 werd haar eerste bundel, getiteld *Steenbreek* (Het Drentse Boek) uitgebracht.[532] Leenstra schrijft vrije verzen in een beeldrijke muzikale taal.

In *Steenbreek* zijn 36 vrije verzen en een sonnet opgenomen, verdeeld over drie afdelingen: *Steenbreek*, *Metamorfosen* en *Scherven*. In de eerste afdeling staan gedichten over liefde en verlangen, in de tweede zien we omwerkingen van onder meer Griekse mythen. De derde afdeling bevat gedichten die cirkelen rondom afscheid. Het titelgedicht vond zijn oorsprong in een bezoek aan een opgraving in Griekenland.[533] Op het achterplat van de bundel zegt Leenstra het schrijven te ervaren als archeologie; het opdiepen van scherven uit de aarde van de herinnering.[534]

Beeldend kunstenaars Pieter Hiemstra en Henk Slomp maakten in 2012/2013 een gezamenlijk kunstproject, getiteld De Karavaan, bestaand uit zestien wonderlijke voertuigen met vreemdsoortige berijders. Nicolette Leenstra heeft hierbij op verzoek een heldendicht geschreven. Dit epos is met teksten van kunstenaars verschenen in de bundel *De Karavaan.* Op het epos is vervolgens een film gemonteerd met gedetailleerde beelden van de kunstwerken. Met Suze Sanders, Ruth Post en Gijsje Gramsma vormt Leenstra sinds 1994 een dichtersgroep. Zij komen maandelijks bijeen om gedichten en gedachten uit te wisselen.

B.J. Hoogland (1958)

Ben Hoogland is geboren in Amsterdam en is woonachtig in Den Ham (Groningen). Hij is werkzaam als docent gezondheidszorgopleidingen bij het UMCG. Hoogland fotografeert, houdt bijen, maakt bier en kaas en schrijft al poëzie sinds hij een brilletje heeft. De laatste jaren steeds meer vormvast en light verse. Hij trekt op met Ton Peters, Rob

Boudestein en Gezienus Omvlee als Light Verse Collectief, dat gezamenlijk *De dood en het peloton, wielergedichten* (2012, Passage) publiceerde. Van Hoogland verschenen verder diverse gedichten in (gelegenheids)bundels en magazines, zoals *Roet*. Ofschoon hij met Ton Peters, Gezienus Omvlee en Rob Boudestein heeft gepubliceerd in *Roet*, is hij naar zijn eigen mening geen Drentse dichter.[535] Hij is winnaar van de derde Driek van Wissen Sonnettette Competitie van het *Dagblad van het Noorden*, in 2013. Veel van zijn recente werk is te vinden op *Het Vrije Vers* (zie de website www.hetvrijevers.nl). Ook was hij één van de samenstellers van *Drenthe is best mooi (op Google Maps)* (2014, Het Drentse Boek).

A. Martens (1958)[536]

Annie Martens woont in Gasselte. Zij is in 1958 geboren in Gieterveen. Na de pedagogische academie was ze werkzaam in het volwassenenonderwijs. Omstreeks 2000 begon ze met het volgen van cursussen creatief schrijven op het ICO bij Nicolette Leenstra. Hieruit ontstond een schrijfclub, genaamd De Hennepoten. Sinds 2005 publiceert Martens in *Roet*.[537] Werk van haar werd ook opgenomen in een uitgave van Drents Open Dichtfestival en in de catalogus *Kunstwandeling Schoonoord.* Ter gelegenheid van het 50-jarige jubileum van fotoclub GIAF te Gieten verscheen de bundel *Vlucht van mijn verbeelding. Fotografen inspireren tekstkunstenaars* (2010, GIAFF); daaraan leverde zij het gedicht *Wezenlijk.*

In het volwassenenonderwijs leerde ze collega Marijke van Es (1942 Den Haag) kennen. Van collega's werden het vriendinnen, die elkaar in Gasselte met ideeën bestookten, en ze besloten hun krachten te bundelen in verf en inkt. Zo ontstond het samenwerkingsverband 'De dames samen'. Marijke schildert en Annie dicht. Ze treden samen op en werken mee aan exposities.

Martens' gedichten zijn niet aan vorm of inhoud gebonden. Ze vergelijkt haar schrijven wel met het 'proeven van woorden'. In haar gedichten kan veel en kun je over drempels stappen.

M. Vanderveen-Kolkena (1965)[538]

Marianne Vanderveen-Kolkena is op 6 maart 1965 geboren te Groningen. In 1976 verhuisde ze naar Assen. Vanaf 2000 volgde ze bij het ICO onder leiding van Nicolette Leenstra een aantal jaren een cursus creatief schrijven. Daaruit is een schrijfgroep ontstaan waarmee nog een

aantal jaren schrijfsessies georganiseerd zijn. Aan *Roet*, waarin ze in het voorjaar 2002 debuteerde met het gedicht *Moment*, leverde ze diverse gedichten.
In gebundelde vorm publiceerde ze *Lief kind* (2000, in eigen beheer) met etsen van Yvonne Borgers. De zorg voor haar vier dochters en haar werk als vrijwilligster voor een landelijke borstvoedingsorganisatie vormen de inspiratiebron voor deze gedichten. Ze droeg in 2005 ook bij aan *De legende verdicht*, gedichten bij de natuurkunstroute in Schoonoord. Ook heeft ze Engelstalige vakliteratuur op het gebied van antropologie en de zorg voor baby's in het Nederlands vertaald. Vanderveens vrije verzen en sonnetten gaan dikwijls over allerlei vormen van verlangen.

J. Holtman (1969)[539]

Jan Holtman is op 31 december 1969 geboren in Drachten, maar groeide op in Drenthe. Studeerde een paar jaar Nederlands aan de lerarenopleiding in Leeuwarden, maar - aldus het achterplat van een van zijn bundels - hij leerde gaandeweg meer kasteleins kennen dan docenten. Holtman vestigde zich wederom in Gieten. Armoede, dagelijkse beslommeringen en de liefde openden zijn dichtader. Als dichter werkte hij mee aan diverse poëzieactiviteiten, zoals 'Dichters in de Prinsentuin', 'Poëzie in de kroeg' en 'Nationale gedichtendag'. Hij is werkzaam als docent Nederlands en schreef de cursus 'Dichter bij gedicht'. Een belangrijke drijfveer voor het dichten is zijn verlangen om grip op de werkelijkheid te krijgen. Holtman schrijft naar eigen zeggen daarom ook poëzie "die richting aan het leven geeft".[540]
Behalve in *Roet*, waarin hij sinds 2008 publiceert, plaatst Jan Holtman zijn Nederlandstalige gedichten in *Tzum*, *Schoon Schip*, *Krakatau* en in diverse literaire vlugschriften in België en Nederland. Hij debuteerde in 2002 met de bundel *Een ezelsoor Met Lippenstift* (verscheen in eigen beheer). Sommige gedichten uit zijn debuutbundel waren eerder gepubliceerd. Ze zijn vooral cynisch van toon.[541] Acht jaar later volgde *Nachtstroom;* het bevat de katernen *luiken, beelden* en *een toegift* (Kerkhove). Daarin zijn vijftig gedichten opgenomen en zes brieven, gericht aan een wetsdienaar. In 2012 verscheen zijn bundel *Windjammer.* De bundel behoort tot de serie *Fier*, vier Nederlandstalige poëziebundels, uitgegeven door Het Drentse Boek. Weemoed, walging en hartstocht zijn belangrijke thema's in de expliciete poëzie van Holtman. "Wellicht moeten de leraar en de neoromanticus in Holtman sterven", aldus criticus Peter de Groot.[542] "De gedichten in *Windjammer*, die aan het kale werk van Jan Arends doen denken, hebben iets aangenaam grimmigs en bevestigen wat we sinds Schopenhauer al weten", oordeelde Joep van Ruiten.[543]

K. Peters (1973)[544]

Kasper Peters is in 1973 geboren in Doetinchem en groeide op in Elp. Behalve dichter is hij ook prozaschrijver, dramaturg en toneelspeler. Peters geeft poëzieles op Minerva en basisscholen. Hij is een van de oprichters van De Dichters uit Epibreren, waar hij tot 1997 deel van uitmaakte. Hij werkte o.a. mee aan de projecten *Different Trains* en *De vloeibare woordenwinkel*. Zijn poëziedebuut verscheen bij uitgeverij Passage onder de titel *Hellevaartsdagen* (2004). Ook gaf hij het eenmalige literaire tijdschrift *De Wasknijper* (2005) uit, waarvoor hij samen met zijn vader Ton Peters de eindredactie deed. Ook schreven zij de boeken *Delta voor Delta* (2005, Gorinchem Rotaryclub) en *Het grote torenboek* (2007, Bergman Media group). In 2009 verscheen zijn poëziebundel *Kanaalkoorts* (Passage). Kasper Peters is medesamensteller van *Vlammende verzen* (1994, met De Dichters uit Epibreren, Rottend Staal Publicaties te Groningen), *Randweg* (1996, met De Dichters uit Epibreren, Rottend Staal Publicaties), *Rumble* (1997, met De Dichters uit Epibreren, Rottend Staal Publicaties) en N*achtzusters* (1997, met De Dichters uit Epibreren, Rottend Staal Publicaties), *Jeneverbes. Natuur en cultuurhistorie in verhalen, gedichten en beelden* (2007), *Voetschrift van verleiding* en *Zeuvendaagse*. *Wandelen met schrijvers door Drenthe* (2008). Werk van Kasper Peters is ook opgenomen in bloemlezingen, zoals *Het Hogere Noorden* (1997, uitgeverij Passage), *Dichter bij de stad* (1997, Banga Book Productions) en *Vanuit de lucht* **(**2001, Passage). Zijn nieuwste bundels heten *Kelder* (2013, Passage) en *Circusdieren in gedichten* (2013, Palmslag). Het laatste boek is een prent- en dichtbundel voor kinderen en volwassenen waaraan ook zijn vader Ton Peters bijdroeg. Gedichten van hem verschenen o.a. in *De Riepe*, *Mosselvocht*, *De Rottend Staal Nieuwsbrief* en *Roet*. Kasper Peters mag zich voor 2015 en 2016 de nieuwe stadsdichter van Groningen noemen.

5.3 Stads- en gemeentedichters

Het fenomeen stadsdichterschap bestaat nog niet zo lang. Een stadsdichter wordt in het algemeen door het bestuur van een stad aangesteld om jaarlijks gedichten bij actuele gebeurtenissen binnen de gemeente te schrijven.
Het is gebruikelijk dat deze dichter hiervoor een vergoeding ontvangt. In 2009 kende Nederland 43 gemeenten met een officieel door B en W benoemde stadsdichter.[545]
Erik Harteveld werd in 2006 stadsdichter van Assen[546]; Egbert Hovenkamp volg-

de hem in 2008 op[547], en deze droeg in 2010 de fakkel over aan Mischa van Huijstee. Van Huijstee (1970), die na een heupbreuk in 2009 met de schrijfkunst begon, is tuinman en woont in Smilde.[548] Zijn gedichten zijn toegankelijk met een vleugje humor. Het light verse *Ouwe reus* is opgenomen in de bundel *Drenthe is best mooi (op Google Maps)* (2014, Het Drentse Boek).
Bij zijn afscheid in 2013 werd een dichtbundel gepresenteerd, getiteld *Als in de tijd bevroren. Gedichten van drie Asser stadsdichters in de jaren 2006-2012* (gemeente Assen) met gedichten van de drie stadsdichters, linosneden van grafisch kunstenaar Hein Overbeek en foto's van Harry Cock.[549]
In februari 2006 werd de eerste stadsdichter van Emmen geïnstalleerd. Gezienus Omvlee kreeg de opdracht poëzie bij een breed publiek in Zuidoost-Drenthe te promoten. Omvlee was productief. Twee jaar lang schreef hij iedere twee weken een gedicht. Een bloemlezing van zijn werk verscheen onder de titel *Emmen dichterbij* (2008, Stichting Gemeentedichter Emmen). De bundel bevat 28 gedichten (Drentstalig, maar vooral Nederlandstalig), waarvan een aantal verluchtigd met illustraties van Ine Hendriks. Bart FM Droog (Emmen 1966) volgde hem in 2008 op.[550] Droog is medeoprichter van De Dichters uit Epibreren (1994) en debuteerde in 1998 bij uitgeverij Passage met de bundel *Deze dagen*.[551] Bert Kamping (1971), vooral bekend als zanger, docent en schrijver van liedteksten, werd op zijn beurt in 2010 gemeentedichter. Daarmee kreeg Droog een opvolger die ook in de streektaal schrijft.[552] Kamping is op 7 november 1971 geboren in Erm waar zijn ouders een boerderij hadden.[553] Hij volgde een opleiding aan het conservatorium en maakte van de muziek zijn beroep. Vanaf 2010 was hij een tijd streektaalfunctionaris van de provincie Drenthe bij het Huus van de Taol. Kamping schrijft toegankelijke, veelal korte gedichten waarin hij een sterke neiging tot filosoferen demonstreert. Opvallend is dat hij in zijn streektaalgedichten afwijkt van de gangbare spellingregels. Twee jaar lang produceerde hij iedere week een gedicht. Dat leverde in 2012 een bundel op, getiteld *Gemeentegedichten* (Mijnbestseller B.V.).[554] Kamping werd opgevolgd door de 32-jarige Eelco van Es uit Groningen. Hij noemt zich als dichter Eelke, om zijn Friese pake te eren. Van Es bracht zijn jeugd door in Drenthe (omgeving Hoogeveen). Hij publiceert sinds 2008 gedichten.[555] In 2012 presenteerde hij zijn eerste bundel, getiteld *Eenvoudige gedichten* (Uitgeverij De Contrabas). Sinds 2013 is in Emmen een groep gemeentedichters actief die om de beurt een gemeentegedicht schrijven. Daardoor is er meer variatie in de aanpak, de benadering, het taalgebruik en de structuur van de gemeentegedichten. In 2013 waren de volgende dichters betrokken bij de poule van gemeentedichters: Berendy Gähler, Geja Casu, Cobi de Jonge, Anna Hardonk, Joep van Rui-

ten, Bertus Beltman, Eddie Zinnemers, Klaas van der Meulen en Peter Veen. De stichting Gemeentedichter Emmen opereert volledig zelfstandig en staat los van de gemeente. De wekelijkse gemeentegedichten worden gepubliceerd in o.a. *De Zuidoosthoeker*, op de website van de stichting en op *Facebook*. Ook worden ze gratis per e-mail gezonden aan abonnees.
Ook in Coevorden werd een stadsdichter benoemd: op 2 januari 2008 werd Mart Brok (Breda 1945) stadsdichter.[556] Brok, die in een voormalig gebouw van de waterzuivering in Nieuw Amsterdam een Taalwerkplaats begon, zwaaide als stadsdichter van Coevorden af met de bundel *Niets ontging de nauwgezette dichter* (gemeente Coevorden en Stichting 600 jaar Stadsrechten Coevorden). Zijn gelegenheidsgedichten kennen veel eindrijm.
In Borger-Odoorn werd schrijver Gerard Nijenhuis in augustus 2008 voor een jaar met een optie voor nog een jaar gemeentedichter.[557] Nadat hij in 2011 afzwaaide, waren er te weinig sollicitanten voor de functie van gemeentedichter. Voor de vacature hadden zich twee kandidaten gemeld, van wie slechts één aan de gestelde eisen voldeed (ook in de streektaal kunnen dichten). Daarop werd besloten een gemeentekunstenaar aan te stellen. Voormalig stadsdichter van Assen, Egbert Hovenkamp, kreeg in 2010 de eer ook benoemd te worden als gemeentedichter van de gemeente Aa en Hunze.
Hayat El Mahjoubi-Ezzeroili (1972) werd in 2013 benoemd tot stadsdichter van Meppel.[558] De Meppeler stadsdichter werd aangesteld ter gelegenheid van het feit dat Meppel culturele gemeente van Drenthe 2013-2014 was. Zij werd in 2015 opgevolgd door de 26-jarige Gerrit Barbé.

6. Vernieuwing in het proza

Het letterkundige tijdschrift *Roet* heeft bijgedragen aan een verandering in de thematiek van het proza. Werd er eerst vooral geschreven over het dorpse leven, na 1979 komen meer universele thema's, zoals ouder worden, de liefde, de dood, wanhoop, eenzaamheid en angst aan de orde. Behalve veranderingen in thematiek werden er modernere verhaalvormen toegepast, zoals de monologue intérieur en flashbacks. Daardoor kwamen er meer psychologische diepgang en zelfanalyse in het proza.
Veenstra, Kleine en Stout publiceerden in de jaren tachtig en negentig Drentstalige literaire novellen, respectievelijk *Zangeres van zulver* (1989, Het Drentse Boek), *Een feestelijk starfgeval* (1991, Het Drentse Boek) en *Zwak ies* (1992, Het Drentse Boek), die inhoudelijk en stilistisch en vooral in de verhaalopbouw modern zijn. Stout ontwikkelde zich vanaf de jaren negentig tot de meest productieve auteur.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 277 07-04-16 14:26

In de Drentse literatuur van het laatste decennium is een duidelijke ontwikkeling te zien. De zoektocht naar de eigen identiteit staat centraal, de vergelijking tussen stad en platteland is een belangrijk thema, en de belevingswereld is die van de 21ste eeuw. In 2003 verscheen voor het eerst een Drentstalige sleutelroman, getiteld *Schoeltied* (Het Drentse Boek) van Lukas Koops, waarin een lesbische relatie en de emancipatie van de vrouw moderne thema's zijn. De roman *Het verbörgen leven* (2004, Het Drentse Boek) van Nijenhuis kan gezien worden als een eerste moderne streektaalroman met daarin een realistische weergave van erotisch getinte passages.

J. Zantinge (1927-1996)[559]

De politionele acties, oorlog, hechte vriendschappen en het verlies van goede kameraden in de gordel van smaragd zijn belangrijke thema's in het werk van Jan Zantinge. Zijn verhalen zijn geen heroïsche heldensagen, maar cynisch getoonzette persoonlijke verslagen waarin de schrijver vanuit het heden terugkeert naar - wat hij noemt - de guerrillaoorlog.[560] Van de vele dienstplichtigen die eind jaren veertig in Indië vochten, was ook een groot aantal afkomstig uit Drenthe. Maar daarvan is weinig terug te vinden in de Drentse literatuur. Zantinge is de enige in wiens pennenvruchten de politionele acties als onderwerp behandeld worden. Daardoor is hij binnen de Drentse literatuur grensverleggend geweest.[561]

Pas in 2007 verscheen het literaire werk van Zantinge in boekvorm onder de titel *Flustern zunder zwiegen* (Het Drentse Boek).[562] De titel van deze bundel verwijst naar de herinneringen van Jan Zantinge als dienstplichtig militair in Nederlands-Indië in de periode 1947-1950. Herinneringen die hij, of hij wilde of niet, dagelijks voor zich zag: kleuren van een steeds wisselend landschap met daarin prachtig geklede mensen, geuren van bloemen en planten maar ook in brand staande kampongs of zwaargewonde kameraden die hevig bloedend en stervend zijn hand vasthouden. Na zijn terugkeer in Nederland leed hij jarenlang in stilte, tot hij op latere leeftijd over zijn verleden begon te vertellen. Zwijgend doorleven was voor hem geen keuzemogelijkheid meer; hij wilde in zijn verhalen laten zien hoe zijn generatie de rekening van een politieke misstap gepresenteerd kreeg. Jan Zantinge liet zijn stem - op bescheiden Drentse wijze - horen in de hoop dat iemand zijn openhartige 'fluisteren' zou horen.

In de *Roet*-verhalen is de schrijver het meest confronterend. Dikwijls wordt het verhaal verteld vanuit het perspectief van een hoofdpersoon die jaren later terugblikt op zijn oorlogsverleden. Opvallend is dat zijn bijdragen aan *Oeze Volk*

minder zeggingskracht hebben. Ze bestaan hoofdzakelijk uit korte schetsen, waarin de karakters blijven steken.

Jan Zantinge werd op 23 april 1927 geboren op 't Westeinde bij Dwingeloo.[563] De jeugd van Zantinge werd overschaduwd door de crisisjaren, de bezetting, maar vooral door de buitenlandse politiek van een zwak naoorlogs Nederland. Op 17 augustus 1945 namelijk, twee dagen voor de Japanse capitulatie, had een aantal nationalistische Indonesische leiders de onafhankelijkheid van de Republik Indonesia uitgeroepen. Zo direct na de bevrijding kon Nederland het gezag in zijn kolonie niet onmiddellijk herstellen, waardoor er een machtsvacuüm ontstond. Eind 1945 kwamen Nederlandse bataljons in de opstandige kolonie aan. Zij werden aangevuld met uit Japanse gevangenschap teruggekeerde KNIL-militairen. Vanaf het najaar 1946 werd de Nederlandse troepenmacht met dienstplichtigen op sterkte gebracht tot ongeveer honderdduizend man. Er werd jarenlang fel gevochten.[564]
Op 30 oktober 1947 vertrok Zantinge als dienstplichtig militair naar het toenmalige Nederlands-Indië, waar hij diende bij het Korps Speciale Troepen (1-4-9 R.I. V-brigade, later 4-4-9 R.I. V-brigade). Met 3000 maten ging hij aan boord van een verbouwd vrachtschip voor een reis naar het oorlogsgebied. De tweede politionele actie was een zeer indringende ervaring voor Zantinge: zijn beste twee vrienden sneuvelden, en hij raakte ingesloten op een suikeronderneming op Midden-Java. Over deze ervaring schreef hij in januari 1949 het gedicht *Verschroeide Aarde*.[565]
Vanuit Nederlands-Indië leverde Zantinge bijdragen aan het militaire weekblad *Wapenbroeders*[566] en aan de *PDAC*. In deze krant had hij een rubriek, getiteld *Brieven uit Indië*. Velen - met name meisjes - reageerden hierop. Met een van de respondenten, Aleida Wendelina Edens, zou hij later trouwen. Zij zou zijn grote steun en toeverlaat worden en stimuleerde hem ook zijn verhalen aan het papier toe te vertrouwen.
Zantinge keerde op 24 april 1950 terug in Nederland en werd onderwijzer en hoofd van een school. In 1983 toen hij vervroegd met pensioen gegaan was,[567] kwam hij uitgebreid in de publiciteit door zijn streven voor erkenning van de Indiëveteranen.[568] Velen met hem hadden hun Indiëverleden decennialang weggedrukt en verzwegen. Als oorlogsveteraan voelde hij zich door de politiek misleid, bedankt en afgedankt: "Toen ik in '50 weerom kwam, wollen de mensen niet weten wat as der in Indië veurvallen was. Ik vertelde dan over de mooie natuur en over bananen en apen in het wild, niet over die twee Javanen die iniens veur mij stonden."[569] Hij werkte mee aan radio- en tv-documentaires over dit onderwerp[570]; verder schreef hij bijdragen voor *Vrij Nederland*.

Naar aanleiding van de tv-uitzending op 15 mei 1985 'Voor een gulden per dag' richtte hij met anderen het COMI (Comité Oud Militairen Indiëgangers) op.
Als kind al stelde hij schriften samen vol met verhaaltjes, en tijdens zijn onderwijstijd schreef hij lesmethoden en revues, maar vooral na zijn pensionering legde hij zich toe op het schrijven van gedichten en verhalen. Zantinge bediende zich van de Nederlandse taal en het Drents, maar zijn streektaalbijdragen hebben de overhand. Zijn poëzie is qua vorm en thematiek eenvoudig en daardoor toegankelijk; dikwijls hebben zijn gedichten een actueel thema als onderwerp. Een van zijn gedichten werd in 1988 door DT als gedicht van de maand op posterformaat uitgebracht; daarna werd het opgenomen in *Luustern, veertien Drèentse gedichten* (1988, Het Drentse Boek).[571]
Zantinge won met zijn verhalen diverse schrijfwedstrijden. Vanaf 1985 verschenen zijn vertellingen ook in *Roet*[572]. Zantinge schreef behalve over Indië ook over emancipatie, de relatie jong - oud en homoseksualiteit.
Zijn verhalen over Indië zijn niet autobiografisch, maar wel persoonlijk. Schrijven werd voor hem een therapeutische bezigheid, waardoor hij zijn oorlogstrauma's van zich kon afschrijven.[573]
Jan Zantinge overleed op 28 mei 1996 in zijn woonplaats Nieuwleusen, nog geen jaar nadat zijn vrouw overleden was.[574]

G. Nijenhuis (1932)
Na *Um 't Hemelriek* (1955) schreef Nijenhuis uitsluitend Nederlandstalig proza. In 1979 verscheen bij uitgeverij Kruseman te Den Haag de roman *Het jaar van de ooievaar* (ook op internet te lezen).[575] Een Haagse journalist vindt in een Drents dorp het huis van zijn dromen en besluit daar te gaan wonen. Het verhaal speelt zich af in Drenthe in de crisistijd van de jaren dertig toen de boeren heil zagen in de beweging Landbouw en Maatschappij, waardoor velen van hen terechtkwamen in het vaarwater van de NSB.
De titel verwijst naar een gebeurtenis in de roman als de ooievaars terugkeren en sommige dorpelingen een verkeerde politieke keus maken. Het boek bevat veel reminiscenties aan Gieten en zijn bewoners. De journalist Ben van Eysselsteijn (1898-1973) stond model voor de hoofdpersoon in het boek.[576]
In deze roman schrijft Nijenhuis over een materie die hem van jongs af aan bezig heeft gehouden: "Mijn ouders ervoeren de opkomst van deze beweging als een brandend probleem. Vanaf de dag, dat mijn vader werd afgevoerd naar een Duits strafkamp om zijn anti-NSB-houding, heeft het me niet meer los gelaten."[577] De schrijver zag het boek niet als een historische of belerende pennenvrucht, maar meer als een sociaal drama. Wat hem tijdens het schrijven voor ogen had gestaan,

was: “Gevoelens kwijt raken en mijn weergave van de werkelijkheid geven. Proberen het sociale drama, dat het lidmaatschap van de Landbouw en Maatschappij beweging en de NSB veroorzaakte, onder de aandacht te brengen. Ik heb ook geprobeerd de taboesfeer rond het lid-zijn van de NSB te doorbreken.”[578] Zelf vond hij zijn eersteling achteraf gezien minder geslaagd.[579]

In 1989 kwam de roman *Onteigening* (Boom & Taconis) op de markt. Het is het verhaal van de emancipatie van Albert Hesseling, een jongen die opgroeit op het Drentse platteland. Hij vertrekt naar de stad, waar hij een relatie begint met een getrouwde professor in de letteren. Wegens een sterfgeval keert hij naar huis terug. Tijdens zijn verblijf daar wordt hij met zijn verleden geconfronteerd en moet hij de balans van zijn jeugd opmaken.[580] De overgang van het boerenbestaan naar het burgerleven - een autobiografisch element - is een belangrijk motief in deze roman.[581] Veel thema’s uit *Onteigening* zijn ook te herkennen in *Het jaar van de ooievaar*. Nijenhuis merkte op: “Het jaar van de Ooievaar’ is thematisch gezien dus wel een soort voorwerk voor ‘Onteigening’. Maar ik ben duidelijk wel innerlijk gegroeid, ouder geworden. Ik heb de thema’s in ‘Onteigening’ beter kunnen uitdiepen.”[582] Nijenhuis schreef de roman doelbewust in het Nederlands: “Ik schrijf graag in het Drents (…) Maar voor een roman zag ik dat helemaal niet zitten. Bij poëzie is dat wat anders, dat is toch al een klein gebied. (…) Bovendien wilde ik juist met deze roman graag veel mensen bereiken.”[583]

Een van de hoofdthema’s van *Onteigening* is homoseksualiteit. Het boek was voor de schrijver de ‘coming out’: voor het eerst kwam Nijenhuis in proza duidelijk met zijn homoseksualiteit naar buiten.[584] Kwam in zijn streekroman *Het jaar van de ooievaar* (1979) erotiek nog verborgen voor, in *Onteigening* laat de schrijver erotiek zien als een bepalende kracht. Maar in deze roman worden erotische handelingen nog voorzichtig beschreven. Na de presentatie ontstond een conflict met de uitgever, omdat Boom een nieuw manuscript van Nijenhuis - dat nog meer dan *Onteigening* handelde over homofilie - niet wilde uitgeven.[585]

Lia Venema (pseudoniem van Jannie Boerema) besprak de roman en oordeelde: “Hij is blijven steken in de beschrijving van zijn personages en dat is jammer.”[586] Recensent Jan Bakker was positiever gestemd: “Een boeiend verhaal dat jammergenoeg, naar ik vrees, buiten de provincie niet ten volle gewaardeerd zal worden.”[587] Jan Veenstra signaleerde enige perspectieffouten, maar had desondanks wel waardering: “ ‘Onteigening’ is een mooi verhaal over liefde en het verlangen daornaor, mit prachtige kleine waornemings, een paar goedgetröffen sfeerbeschrievings en mit tastbare karakters.”[588]

Met *Het portaal, een dubbelportret* (1997, Servo) schreef Nijenhuis een moderne roman in historische setting.[589] Een roman waarin de schrijver antwoord probeert

te geven op de vraag wat er overblijft als alles wegvalt. "Een oefening in onthechting", aldus de auteur.[590] Het boek speelt zich af in de middeleeuwen. De tweelingbroers Floris en Reinoudt worden direct na hun geboorte door hun vader verwisseld. De ik-figuur, de verteller, gaat voor de kerkelijke macht werken. Hij blijkt homoseksueel te zijn en wordt verbannen naar Drenthe. Zijn levensverhaal - eigenlijk een biecht over homofilie - vertelt hij aan zijn broer die naar Drenthe gekomen is om te praten over de verwisseling.[591] Recensenten prezen de liefdesscènes in het boek. Meer en explicieter dan in *Onteigening* worden seksuele handelingen beschreven.

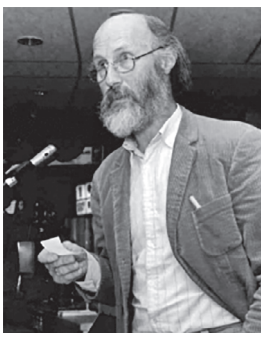
In 2004 verscheen Nijenhuis' eerste Drentstalige roman *Het verbörgen leven* (Het Drentse Boek) die zich - met enige verbeelding - in zijn geboortedorp afspeelt. Het werd geschreven in opdracht van Het Drentse Boek dat een Drentstalige roman voor een breed publiek wilde uitgeven. Eric Wenting woont in een Drents dorp en ontmoet de biseksuele antiquair George. Eric gaat bij hem in Amsterdam werken. Daar woont de uit hetzelfde dorp afkomstige Alphons, die net als Eric op zoek is naar zijn geaardheid. Na het overlijden van Alphons' vader dreigt een faillissement voor zijn moeder, maar door de vondst van een vroege Van Gogh kan Alphons de schulden aflossen. Eric steunt hem in deze lastige periode waardoor er tussen beiden een relatie ontstaat.

De tegenstelling stad en platteland en het ontdekken en beleven van homoseksuele geaardheid zijn belangrijke thema's. De erotische passages zijn nog realistischer dan in Nijenhuis' vorige romans. Directe formuleringen gaat Nijenhuis niet uit de weg. Met het beschrijven van het laatste onderwerp schreef Nijenhuis een moderne Drentstalige roman, en dat is voor de Drentse literatuur een novum. De roman werd als zodanig niet gerecipieerd; de recensent van het *Dagblad van het Noorden* noemde het boek "een schilderachtige streekroman in de beste Drentse traditie waarin voor het eerst het aantal homoseksuele hoofdpersonen groter is dan het aantal hetero's."[592] Een streekroman is het in geen geval. *Het verbörgen leven* bevat weliswaar een romantische verhaallijn met een happy end, maar erotische getinte passages worden realistisch beschreven. De hoofdpersoon maakt met betrekking tot zijn geaardheid een belangrijke ontwikkeling door; daardoor zou de roman veel beter een psychologische roman genoemd kunnen worden.[593] Ook Bloemert en Drijver waren van mening dat het geen roman in literaire zin is; daarvoor vonden zij de karakters te plat en clichématig.[594]

In de novelle *Een plek um te blieven*, (Het Drentse Boek) die ter gelegenheid van de Drentse boekenweek 2007 verscheen, komen veel elementen uit Nijenhuis' laatstgeschreven werk terug. Het verhaal speelt in de tweede helft van de 19e eeuw als een aantal kunstschilders dat vertoeft in een Drents dorp - Gieten is

duidelijk te herkennen - verzeild raakt in een wedstrijd portretschilderen. Een andere belangrijke verhaallijn in het boek is de aanleg van een spoorlijn die het dorp in de nieuwe tijd zal brengen.
Het boek werd matig ontvangen. Gerard Stout was van mening dat het geheel te fragmentarisch is opgebouwd en dat de karakters niet uit de verf komen.[595]
Hoewel Nijenhuis een tweetalige schrijver is, heeft hij het merendeel van zijn romans geheel in de standaardtaal geschreven. Niet zo verwonderlijk dus dat in 2010 een nieuwe Nederlandstalige roman - met af en toe een woordje Drents - verscheen, getiteld *De dag dat vader verdween* (Het Drentse Boek).[596] In dit verhaal, dat deels autobiografisch is, wordt de oorlogstijd door de ogen van een tienjarige burgemeesterszoon beleefd. Hij ziet zijn vader afgevoerd worden naar Sint-Michielsgestel en Haaren en blijft in het Drentse dorp achter met zijn ziekelijke moeder. De burgemeesterszoon raakt bevriend met de plaatselijke dominee en ontdekt samen met een vriendje seksualiteit. Nijenhuis schreef deze roman om zaken en feiten uit zijn jeugd in Gieten duidelijk te krijgen.[597] Vooral de oorlogsjaren hebben Nijenhuis gevormd; zijn vader, die burgemeester was, hebben de Duitsers gegijzeld en gevangengezet. En in diezelfde periode kreeg zijn moeder tbc. De inwoners van Gieten steunden hem in deze moeilijke periode.
Ton Peters was van mening dat in dit boek meer boeken besloten liggen: een ontwikkelingsroman die de ontwikkeling van de hoofdpersoon Hilbert in een verwarrende oorlogsomgeving weergeeft en een ideeënroman waarin de schrijver wil zeggen dat alleen wie verankerd is in de grond van het dorp, meetelt.[598]

K. Kleine (1940-2000)[599]

Klaas Kleine was een eigenzinnige figuur in de Drentse letteren. Vooral in zijn columns gaf hij balsturig commentaar op Drentse zaken. Hij was een non-conformist die op on-Drentse wijze voor zijn mening uitkwam.[600] Om zijn absurde humor en zijn consequente levensstijl werd hij wel eens de 'Drentse Belcampo' genoemd. In 1983 ontlokte interviewer Ab Drijver hem: "Ik ben geen gemakkelijk mens om mee te leven, want als ik eenmaal iets in mijn hoofd heb dan wil ik dat waarmaken. Dat kan lastig zijn maar het voordeel is dat een ander weet wat hij of zij aan mij heeft. Er is veel narigheid in de wereld doordat mensen niet meer doen wat ze zeggen." [601] Ambachtelijkheid, hang naar gerechtigheid en voorliefde voor het oude zijn kenmerken die in zijn werk naar voren komen.

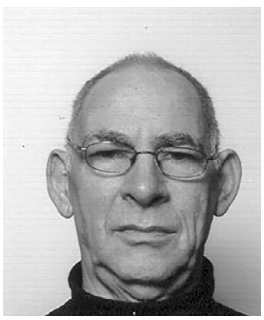
Kleine werd op 20 maart 1940 geboren in Kolderveen. In 1951 verhuisde het ouderlijk gezin naar Meppel, en hij bezocht daar twee jaar de ambachtsschool. Hij werkte in de smederij van zijn vader en verdiende vervolgens zijn brood als reizend hoefsmid. In 1966 begon hij een smederij in Diever, die hij als eerbetoon aan zijn vader 'De kleine Hendrik' noemde. Binnen de dorpsgemeenschap van zijn woonplaats was Kleine actief: hij speelde mee in de opvoeringen van de Shakespearestukken en was koster, ouderling, president-kerkvoogd en diaken van de hervormde gemeente. Ook was hij vioolbouwer en fokker van de Drentse landgeit. Aangemoedigd door Marga Kool en Gerard Nijenhuis begon hij Drentstalige gedichten te schrijven; spoedig volgde ook proza in de streektaal.[602] Zijn proza valt uiteen in drie genres: columns, korte verhalen en twee novellen. Tot zijn eigen verbazing werd zijn werk direct geplaatst in *Roet*; in dit tijdschrift debuteerde hij in 1981 met het korte verhaal *Het leven giet wieder?*[603] In 1984 debuteerde hij bij Het Drentse Boek met een Drentse berijming van het Hooglied, getiteld *Vangt de loze vossen* en een vertaling van een deel uit het Bijbelboek Job, met als titel *Waor blief Ie now? Job in 42 varzen*.[604] Daarna volgde *Iezerstark* (1986, Het Drentse Boek), een verzameling amusante verhalen in en om de smederij. In 1990 leverde hij de tekst voor de rijmprent van de Picardtclub[605] en in 1990 schreef Kleine de tekst voor de koppermaandagprent, getiteld *Trappen in druk*.[606]
Vanaf 1982 produceerde Kleine jaarlijks een nieuwjaarsgedicht, getiteld *Dryloek:* een in drieën gevouwen A4'tje. In een themanummer van *Roet* zijn alle dertien teksten bijeengebracht. Het motto van het laatste drieluik is op het kaft afgedrukt: "Wij weegt niks, 't is de eerde die oens trekt".[607]
In navolging van Jan Naarding heeft Kleine geprobeerd het middeleeuwse verhaal van de vos *Reinaert* te vertalen. Kleines overzetting bleef echter door zijn vroegtijdige overlijden eveneens onvoltooid.[608]
Bekend werd Kleine ook door zijn columns voor het *Nieuwsblad van het Noorden* en het maandblad *Drenthe*. Voor RTV Drenthe schreef hij hoorspelteksten. Geruime tijd was hij lid van de Drentse Schrieverskring, waarvan één periode (1989-1993) als voorzitter. In 1996 kreeg hij als pleitbezorger voor de streektaal de Simon van Wattum-prijs.[609]
Kleine schreef slechts twee novellen: *Een feestelijk starfgeval* (1991, Het Drentse Boek) en *Broggen* (1999, Het Drentse Boek). Opvallend hierin is zijn stijl die gekenmerkt wordt als rechttoe rechtaan, baldadig, grof, doorspekt met grappen, grimmige terzijdes en absurde zijsprongen. Daardoor onderscheidt hij zich duidelijk van zijn Drentse collega's in de letteren. Typerend is dat in Kleines verhalend proza de moralist-satiricus dikwijls de verteller overheerst.[610]
Een feestelijk starfgeval is geschreven in de ik-vorm. Centraal staat de vijftigjare

bouwvakker Nico Smalhout die in de buurt van Hoogeveen leeft.[611] Nadat zijn vrouw hem verlaten heeft, betrekt hij een bouwval die hij eigenhandig verbouwt. Door deze verbouwing vindt hij ook weer zijn balans en een nieuwe liefde. Het boek werd door de Drentse recensenten lauw ontvangen. Jos Visscher vond het werk meer een nuttige handleiding voor het verbouwen van een huis dan een literair werk[612] en Schokland had vooral bezwaren tegen de eenzijdige perspectieve benadering (de lange monoloog van de hoofdpersoon).[613] Rouke Broersma daarentegen signaleerde: "een evenwichtig opgebouwd verhaal, een hecht doortimmerd plot, een boek dat staat als een huis".[614]
In *Broggen* maken we kennis met de Drentse schrijver Lowie Jongebreur die ernaar streeft in Midden-Frankrijk voor Drentse schrievers een 'Centrum veur inspiraotie' te stichten. Het verhaal heeft veel weg van een sleutelroman over de Drentse literaire kringen.
Het centrale thema in Kleines novellen is de strijd tussen chaos en orde. Innerlijke onvrede en verstoorde gevoelens bestrijden de hoofdpersonages met scheppingsdrang.[615]

Kort voor zijn overlijden bleek Kleines hang naar gerechtigheid en onverzettelijkheid nog eens. Lijdend aan de ziekte van Kahler spande hij zich in om een verdwenen collectie antieke en historische voorwerpen weer boven water te krijgen. Deze bevond zich na de gemeentelijke herindeling niet meer op de veronderstelde plaats: de zolder van het (voormalige) Dieverder gemeentehuis. De afloop heeft Kleine niet meer meegemaakt. De dood was hem te vlug af; hij overleed op 24 oktober 2000.[616]
Van zijn hand verschenen verder: *99 Krabbels, verzamelde columns van de laatste twee jaar van het millennium, geschreven in het Weekblad voor Diever en omstreken* (1999, J. van Goor), *Het mirakel. Een verkenning met betrekking tot de Pancratiuskerk van Diever* (2000, J. van Goor) en *Ons huis 1966-2000* (2000, eigen beheer). Ook leverde hij een bijdrage aan *Taal der Verbeelding,* gedichten bij de sculpturen die de Stichting Stadsbeelden in 1991 exposeerde in de openlucht van de vlinderstad Emmen. Hij vertaalde de Psalmen 43 en 118 en Gezang 190 in het Drents.
Na zijn overlijden verscheen over Klaas Kleine een themanummer van *Roet*.[617] In 2009 stelde Albert Haar een videoportret, getiteld *Vastheid van bewegen* over hem samen.

R. Siebering (1941)
Nadat Rieks Siebering zich tot een van de belangrijkste Drentse dichters ontwikkeld had, publiceerde hij in 1996 de novelle *Asof het zummer is* (Het Drentse Boek). *Asof het zummer is* beschrijft het leven van advocaat Job Schultink die met zichzelf in het reine wil komen. Thema's uit Sieberings gedichten, zoals schijn en werkelijkheid, eenzaamheid en de vraag in hoeverre de mens zijn eigen beslissingen neemt, keren terug in dit prozadebuut; ook het taalgebruik en de barokke beeldspraak grenzen dikwijls aan het poëtische (poëtisch proza).[618] Het contemplatieve zelfonderzoek van Sieberings hoofdpersonage riep bij recensent Schokland irratie op: "te veel grote woorden, te veel psychiatrie en een gebrek aan fantasie". Hij zag in dit prozadebuut een aanwijzing dat literair Drenthe in de jaren negentig een wijze van literatuurbeoefening navolgde die in het westen al - min of meer - passé was: een literatuur voor literatoren.[619]
De novelle werd in 2001 gevolgd door de verhalenbundel *Stromen deur leeg laand* (Het Drentse Boek). De hoofdpersoon in deze uit twintig verhalen bestaande bundel lijkt sterk op het hoofdpersonage in Sieberings prozadebuut. Het is een vijftigjarige ik-figuur die een late midlifecrisis doormaakt en die het met meer dan één vrouw te stellen krijgt. Recensent Broersma was - evenals zijn collega Schokland - over Sieberings proza niet laaiend enthousiast; hij gaf dan ook de voorkeur aan diens poëzie. "In Sieberings proza ontbreekt de verbeelding, en daardoor hebben de verhalen geen spannend plot, zijn de personages niet echt en is er geen sprake van psychologische diepgang of filosofisch inzicht".[620]

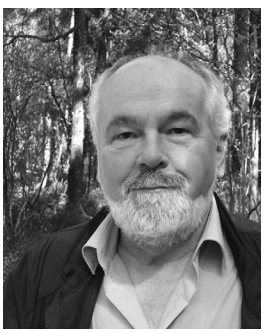
J.B. Klönne (1942)[621]

Jan Berend Klönne zag het levenslicht op 7 maart 1942 te Klazienaveen. Hij werd katholiek opgevoed. Op jonge leeftijd kreeg hij een hersentumor waaraan hij drie keer geopereerd werd; een lang revalidatieproces volgde. Als achtjarige schreef hij al, hij kon niet goed aarden in de wereld om zich heen en creëerde zo zijn eigen wereld.
Hij wilde arts worden, maar als oudste kind moest hij al op veertienjarige leeftijd gaan werken. Aanvankelijk werkte hij in Duitsland in het veen, en hij trad daarna op als goochelaar en clown. Klönne is een kwetsbaar mens en raakte overspannen. Door Dick Blancke kwam hij in contact met het tijdschrift *Roet.* Aan dit tijdschrift leverde hij in het dialect van Klazienaveen (e.o.) proza en gedichten; ook droeg hij bij aan *Oeze Volk.* Hij was in de jaren tachtig actief als 'spiegeloog' in het radioprogramma Boenders en Bössels van Radio Drenthe, waarin hij 'spiegische' problemen van luisteraars

oploste. Medio 1980 volgde hij een cursus toneelschrijven bij HDG/CrvD. Klönne schreef de eenakter *Olderwets trouwd* voor uitgeverij Podium te Emmen. Ook droeg hij bij aan *Taal der Verbeelding,* gedichten bij de sculpturen die de Stichting Stadsbeelden in 1991 exposeerde in de openlucht van Emmen.
Over zijn schrijverschap heeft hij verklaard: "Ik wil over gevulens schrieven. En ik wil gien woord teveul schrieven. Ik streep alles weg wat der teveul stiet. Der blef alleen een karkas over, zoas in mien verhaal 'Zonder titel'. Ik wil alleen 't naakte overholden!'[622] Klönne communiceert de laatste jaren via zijn website 'De Bentepol' met zijn lezerspubliek.

A. Drijver (1944)[623]

Ab (Aaldert) Drijver is in 1944 in de Drentse hoofdstad geboren. Het arbeidersgezin kende geen traditie op het gebied van studeren. Drijver voelde dit als een gemis, wat hem lange tijd gehinderd heeft. Hij werkte aanvankelijk in de metaalindustrie en was daarna enige tijd vrachtwagenchauffeur. In 1979 kwam hij als journalist in dienst bij de DGP waar hij tot april 2002 werkzaam bleef.
Nadat hij al provinciale bekendheid als muzikant behaald had[624], verschenen de eerste verhalen van Drijver in het vaktijdschrift *Grafia*. In die tijd schreef hij ook opiniestukken voor onder meer het *Algemeen Handelsblad*. In 1977 won hij een landelijke verhalenwedstrijd van de FNV. In 1981 schreef hij de reportage *De nieuwe dag in gouden glans* (foto's van Wim Becker, herdruk Het Drentse Boek in 2011) over de twee samenwonende broers Feitze en Hendrik Bijmholt in Oranje. Het boek werd door de NCRV gebruikt als basis voor een aflevering van het programma 'Showroom'. In hetzelfde jaar schreef Drijver de tekst voor de koppermaandagprent (ontwerp Jan van Kooten).[625]
Zijn Nederlandstalige dichtbundel *Wat wilde ik ook weer zeggen* (Bremer) zag in 1982 het licht; sommige gedichten waren al eerder gepubliceerd in het maandblad *Drenthe*. Drie jaar later debuteerde Drijver in *Roet.* Vervolgens werden gedichten en verhalen opgenomen in de bloemlezingen *Het land der letteren - Nederland door schrijvers en dichters in kaart gebracht* (1982, Meulenhoff), *Stoelendaans* (1985, Het Drentse Boek), *Drentse indrukken* (1987, OB Ruinen), *Eldersloo* (1991, Krips Repro en Het Drentse Boek), *Maandewaark* (1994, Het Drentse Boek), *Van de Riest tot an De Punt* (2000, Het Drentse Boek) en *Literaire stadsgezichten - Dichters en schrijvers over Nederland* (2002, Atrium). Zijn Drentstalige werk is niet gebundeld.
Drijvers poëzie kenmerkt zich door een beheerste opwinding over wat 'goed' en

'fout' is. Belangrijke thema's in zijn werk zijn armoede, oorlog en de dood.[626] Over zijn dichterschap heeft hij een uitgesproken mening: "Ik beschouw mezelf helemaal niet als dichter. Een dichter is iemand die met allerlei gedachten in zijn hoofd rondloopt en dan probeert die zo goed mogelijk op papier te krijgen. Zo gaat dat bij mij niet."[627] Drijver wil geen mooischrijver zijn, techniek is voor hem niet belangrijk en daardoor ontbreekt de literaire vorm dikwijls. Hij schrijft intuïtief en geeft in zijn gedichten op een bijna therapeutische wijze uiting aan zaken die innerlijk aan hem knagen.
Enige journalistieke interviews zijn verzameld in *Een wereld die voorbij ging. Kinderen van de vorige eeuw vertellen over hun jeugd in Drenthe* met foto's van Sake Elzinga (1985, Het Drentse Boek).[628] In 1993 stelde hij met Frits van Echten de videoproductie *Jongeren van 44* samen, die handelt over de overval op het Huis van Bewaring in Assen in 1944. Onder het pseudoniem 'Aoldert van Geesie' schreef hij Drentstalige journalistieke columns en verhalen voor de bladen van de DGP. Onder zijn schuilnaam was Drijver geregeld op radio Drenthe te beluisteren. Jarenlang vulde hij de streektaalpagina van de DGP-bladen met recensies en interviews. In *Roet* besprak hij (met Baukje Bloemert) de Drentse literatuur. Overige boekpublicaties zijn: *Assen Anno; het boek bij de film* (1983). *Van boekenkast tot beeldscherm*. *Verleden, heden en toekomst van de bibliotheken op het platteland van Drenthe* (1988, PBC) en (met anderen) *Eeuwig Nieuws - De Twintigste Eeuw in Groningen, Drenthe en de Wereld* (1999, FBP uitgevers).

M. Hofsteenge (1946)[629]

Lammina Harmina ('Miny') Hofsteenge is op 11 september 1946 als nakomertje in een boerenfamilie geboren in Exloo. Ze bezocht de huishoudschool en beheerde een tijdlang een winkel in gaskachels. Bij de LOI volgde ze een cursus creatief schrijven die haar een beter inzicht in de opbouw van haar verhalen gaf. Aanvankelijk schreef ze in het Nederlands, maar een kennismaking met *Roet* betekende een overstap naar het Drents. "Ik kan met het Drents beter oet de voeten. As ik Nederlands schrief stiet er nooit wat er stiet. In het Drents zeg ik wat ik zeggen wil. As ik in het Nederlands schrief wor ik ook vaak betrapt op Drentse zinskonstrukties", aldus de schrijfster.[630] In januari 1984 debuteerde ze in *Roet* met het gedicht *An 't ende*. Hoewel ze debuteerde met poezie, is ze toch vooral prozaschrijfster voor volwassenen en kinderen. Ze schreef voor diverse tijdschriften, zoals *Oeze Volk,* maandblad *Drenthe*, *Pennestreken, Surplus* en *Roet*. Ook schreef ze voor toneel. Sinds 1987 leverde ze regelmatig

Literatuurgeschiedenis met index.indd 288 07-04-16 14:26

columns aan de *Drentse Courant* en de opvolger daarvan het *Dagblad van het Noorden*. In 1987 kreeg ze de Reyer Onno van Ettingenpries, een aanmoedigingsprijs voor Drentstalige schrijvers.[631]
In 1993 kwam haar verhalenbundel *Dwelen deur dook* (Het Drentse Boek) uit, die uit vier verhalen bestaat die onderling samenhang vertonen. Belangrijkste thema in dit proza is de tegenstelling vrouw-man.[632] Stieneke Boerma besprak het boek voor *Roet* en was van mening dat het ontbreken van humor de verhalen een zware emotionele lading geeft. Bovendien wil de schrijfster te veel uitleggen.[633] Ton Kolkman had een andere mening: hij noemde Hofsteenge ten tijde van het verschijnen van het boek "een van de beste Drentse prozaïsten", omdat ze verhalen schrijft "met een kloppende psychologie, een boeiende thematiek, een vaak ironische stijl (…) en (…) een verrassende beeldspraak".[634]
Een jaar later kwamen haar gedichten *Veenarbeiders van Emmer-Erfscheidenveen 1948-1954*, in samenwerking met Meent van der Sluis op de markt.
De verhalenbundel *Strapatsen* (Boon) verscheen in 2000.[635] Haar werk werd opgenomen in bundels, bijvoorbeeld *Taal der Verbeelding,* gedichten bij de sculpturen die de Stichting Stadsbeelden in 1991 exposeerde in de openlucht van de vlinderstad Emmen, lessenpakketten en tal van bloemlezingen, zoals *Kersttied* (2002, Het Drentse Boek). In 2000 kwam van Hofsteenge in samenwerking met Beate Plenter *Marinus Moesie en aandere vertellegies* (Servo) voor het publiek beschikbaar.[636]

A. Doornbos (1948)
Anne Doorbos debuteerde als dichter maar schreef daarna ook proza. In 2010 verscheen zijn eerste korteverhalenbundel *Dèenken an een zebra* (Het Drentse Boek) waarin twintig verhalen met veelal een onverwachte of bizarre afloop opgenomen zijn. "Onderhoudend, soms eernsachtig met een luchtige ondertoon", aldus recensent Stout.[637]
De wording van zijn verhalen is bijzonder te noemen: "Wanneer ik begin aan een verhaal, weet ik eerlijk gezegd niet hoe het afloopt. Dat is voor mij dus ook een verrassing. Ik kies voor een aparte invalshoek en terwijl ik aan het schrijven ben, schieten mij allerlei dingen te binnen. Dat is eigenlijk best mooi om mee te maken."[638]
Aan *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (2012, Het Drentse Boek) droeg hij bij met de verhalen *Net even aans* en *Kerstboom*. In 2012 produceerde Doornbos ook een blijspel in drie bedrijven, getiteld *Schots & Scheef*. Voor de Drentse boekenweek van 2013 schreef hij het boekenweekgeschenk, getiteld *Vremd volk. Belevenissen van een broodschriever* (Het Drentse Boek). Daarin vertelt hij over zijn belevenissen als gemeentesecretaris bij de gemeente Noordenveld.

Doornbos was ook mederedacteur van *Vueltaol. Op fietse deur Drenthe*, het kroningsboekje *Mag Majesteit hier wel wezen?* en *Deurtrappen! Op fietse deur Drenthe* (2014). Bekendheid kreeg Doornbos ook als presentator van Taal an Taofel, eerst in Norg en later in Vries.

M.M. Kool (1949)[639]

Na een stilte van jaren kreeg Drenthe in 2003 weer een eigen boekenweek.[640] Marga Kool werd gevraagd het eerste geschenk voor de Drentse boekenweek te schrijven. Dat werd de novelle *De mooiste kus* (Het Drentse Boek), die echter matig werd ontvangen.[641] Recensent Stout schreef: "Het boekenweekgeschenk is een matig onderhoudend verhaal dat bekende paden betreedt, de afloop van het verhaal is geheel in stijl."[642]

Meer dan 25 jaar na haar Nederlandstalige prozadebuut verscheen in 2006 de Nederlandstalige roman *Een kleine wereld. Terug naar het dorp van mijn ouders* (Ambo) van Marga Kool. Dat moet haar goed gedaan hebben, want veertien jaar daarvoor verzuchtte ze in een interview: "Ik ben een veel te sociaal type, een 'klubjesmens', heb de behoefte aan kontakt en samenwerken met anderen. Of die roman er ooit zal komen?"[643] De aanzet tot het maken van dit boek was de behoefte om gebeurtenissen uit haar eigen jeugd op te schrijven en de verwerking van het verdriet om de dood van haar vader - hij overleed in 1999. Haar vader vormt dan ook de spil waar de roman om draait.[644]

In *Een kleine wereld*, een mengeling van fictie en autobiografie, wordt verhaald over een archeologe die, nadat haar vader in het ziekenhuis ligt, terugkeert naar het dorp waar ze opgegroeid is. Tijdens zijn ziekbed kijkt ze terug op haar leven in het dorp in de jaren vijftig.[645] Haar jeugd, weergegeven in een flashback, en de ouder-kindrelatie vormen de basis in het boek. Recensent Joep van Ruiten had veel waardering voor de stijl van Kool en vergaf haar dat de roman soms naar de familie- en streekroman neigt.[646] Een kleine wereld neigt inhoudelijk inderdaad naar de streekroman, maar door de stijl en de beschrijving van het maatschappelijk leven in de jaren vijftig overstijgt deze roman het niveau van de streekroman.[647]

Bloemert en Drijver wezen in hun bespreking op het grensverleggende karakter van het boek, doordat het taalgebruik - vooral in de passages over de herinneringen aan vroeger - typisch noordelijk gekleurd is. De schrijfster zou dit met opzet gedaan hebben om de grammatica van de streektaal gelijkwaardig te laten zijn aan die van de standaardtaal.[648]

Een selectie van Marga Kools columns voor het *Dagblad van het Noorden* en de *Staatscourant* verscheen in 2011 onder de titel *Lieve schat, waar heb je het over?*

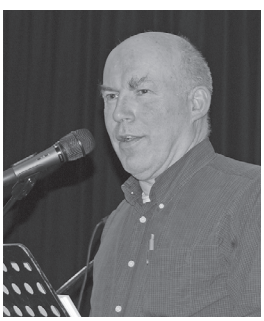
(Noordboek). In deze bijdragen behandelt ze onderwerpen uit de actualiteit, dikwijls met voorbeelden uit het huiselijke leven van Kool. Met haar man Jan Veenstra heeft ze de laatste jaren een column in het *Dagblad van het Noorden.*

K. Koops (1949)
Na zijn debuut als dichter met *Het pad weerum* (2001, Het Drentse Boek), verscheen een jaar later van Koops het boek *Suker in de tank. Een reconstructie* (Het Drentse Boek), waarin de sabotage van twee jongens wordt beschreven. Zij deden in 1970 op de Johan Willem Friskozerne in Assen suiker in de tanks van 21 voertuigen. Schuldbesef is een belangrijk thema in dit werk. Klaas Koops schreef ook de Drentstalige genealogie *Uut 't verleuren parradies. De Koopsen van Raol* (2001). Voorts kwamen vooral Nederlandstalige boeken uit die handelen over het onderwijs of management, zoals *Een pilootschool* (1998), *Het Feithhuis* (2005), *Stromend zand* (2006), *Duurzaam veranderen van (beroeps)onderwijs* (2007) en *Innoveren kan beter* (2009). Na zijn loopbaan als bestuurder legde hij zich toe op de beeldende kunst en volgde hij daarvoor een opleiding aan de Klassieke Academie voor Schilderkunst. Toch verklaart hij zowel de schilderkunst als het schrijverschap te beschouwen als een innerlijke queeste. Over de schilderkunst publiceerde hij de boeken *De Vooropleiding* (2006), *Hendrik Koops Kunstschilder* (2006) en *Kunst is niet leuk* (2011).
Voor zijn bestuurlijke activiteiten werd Koops in 2008 koninklijke onderscheiden; in hetzelfde jaar werd hij eindredacteur van het vernieuwde tijdschrift *Maandewark/Oeze Volk.*
Koops won in 2003 het Drents dictee; het jaar daarop werd hij tweede. Ook had hij een aantal jaren een column voor Radio Drenthe. Vanaf 2010 deed hij onderzoek naar het Asser (stads-)dialect. Het resultaat daarvan, getiteld *Assens. Een stadsdialect* (In Boekvorm) kwam in 2013 op de markt. In dit boek toont hij aan dat er in Assen sprake is van dialectvarianten met eigen kenmerken.
Een verhalenbundel, getiteld *Kattenbende en hondenboel* (Het Drentse Boek) met illustraties van de schrijver zelf is in 2015 verschenen.

M.G. Koster (1950)[649]
Martin Koster schrijft behalve poëzie ook proza. Koster gebruikte aanvankelijk diverse pseudoniemen (zie bijlage), maar schrijft sinds het egodocument *Zölfportret mit Sparzegelties* (1995, Het Drentse Boek) uitsluitend onder eigen naam.[650] Dit boek, waarin hij zijn jeugd in Dedemsvaart beschrijft, kan gezien worden als Kosters prozadebuut. Het is het zesde deel in de Koppel-Taol-reeks; een serie van dialectboeken van Het Drentse Boek. Koster houdt ervan om als

'rebel with a cause' sneren uit te delen; zijn literaire werk (proza en poëzie) is dan ook overwegend ironisch, satirisch en parodistisch van aard. Van 1986 tot 1992 was Koster columnist bij de *Drentse Courant* en het *Nieuwsblad van het Noorden*. Zijn columns worden gekenmerkt door een harde recht-door-zeestijl, waarin hij geen blad voor de mond neemt. Bij zijn afscheid als hoofdredacteur van *Roet* in 2000 kwam van hem de bundel *Ave Reest* uit (een speciaal *Roet*-nummer van winter 1999/2000). De redactie van het tijdschrift vulde het laatste nummer dat onder Kosters verantwoordelijkheid verscheen met een bloemlezing van diens werk.[651] Koster was ook betrokken bij de samenstelling van de lesboeken Noordenvelds en Middendrents en schreef bijdragen voor het maandblad *Drenthe*. Voor Radio Noord redigeerde hij met Marga Kool een cursus Drentse literatuur (1987). Hij verzorgde tevens de Drentse vertaling van *Het hondeparadies,* een Suske en Wiske-album (1998).[652] Voorts was Koster gastdocent Drents aan de pabo te Meppel en stond hij van 2000 tot 2013 voor de klas in Leek. Zijn werk verscheen in tal van bloemlezingen.
Ter gelegenheid van het 25-jarige bestaan van *Roet* stelde hij de bloemlezing *Strèupers van de taol* (2004, Het Drentse Boek) samen. Daarin nam hij werk op van schrijvers die gezichtsbepalend geweest zijn voor het tijdschrift. Zijn voorkeur ging daarbij uit naar werk dat vernieuwend, experimenteel en rebels is.[653] In 2006 is een 'schrieverspetret' (video) van Koster verschenen, getiteld *Vaart Mien Busse*.

G. Stout (1950)[654]

Gerard Stout is een van de meest productieve schrijvers in Drenthe. Zijn werk is gevarieerd, van luchtig proza en een enkel gedicht tot deprimerende verhalen. De thematiek in zijn prozawerk is vernieuwend voor de Drentse literatuur. Zijn hoofdpersonen zijn meestal in zichzelf gekeerde individuen die door een monologue intérieur communiceren met de lezer. Het zijn antihelden die doordrongen zijn van de hopeloosheid van hun streven om de tijd vast te houden en ervaringen terug te halen. Vernieuwend is, dat in Stouts proza de wisselwerking met het werk van binnen- en buitenlandse auteurs een grote rol speelt. Zijn werk is sober (korte zinnen, observaties en weinig beschrijvingen) en kenmerkt zich door een luchtige ernst en spelen met ironie en waarheid. In Stouts werk treffen we veel erotiek aan. Geen lectuur die uitsluitend tot doel heeft de lust te stimuleren, maar geschriften die het predicaat 'literair' ontlenen aan hun multifunctionaliteit. Stout schrijft zowel in het Drents als in het Nederlands, maar ook het 'Platduuts' gaat hij niet uit de weg. Een van de drijfveren voor zijn schrijven is dat het ordening geeft

aan zijn denken: "Welbeschouwd is het permanente reflectie. Iemand anders heeft een goede vriend, ik schrijf alles op." [655]

Gerard Stout is geboren en opgegroeid 'op' Erica. Na zijn studie scheikunde aan de RuG gaf hij enkele jaren les in Zambia. Een korte loopbaan bij de laboratoriumopleiding en het middelbaar huishoud- en nijverheidsonderwijs in Emmen volgden, daarna stapte hij over naar de lerarenopleiding in Groningen (later Noordelijke Hogeschool Leeuwarden).

Zijn eerste Drentstalige pennenvruchten verschenen vanaf 1985 in *Roet*.[656] In *Eroetiek* (1992) nam hij Drentse schrijvers op de (blote) korrel. Het *Roet*-nummer bestaat uit 24 erotische verhalen waarin Drentse schrijvers en hun boektitels voorkomen.[657] (Als boek verschenen als *Op zien Drents. Plat zunder lakens. Erotische vertellings, 2013,* printing on demand.) Een rel was geboren. Stout heeft weliswaar enige gedichten geschreven, maar is toch vooral prozaschrijver. Door thematische diepgang in zijn verhalen en novellen toe te passen vernieuwde hij de Drentse literatuur. Stout schrijft niet om een daad te stellen in de strijd om het behoud van de streektaal, maar noemt schrijven een drang, een gedrevenheid die hem doet schrijven in de taal die het best bij hem past.[658] Lange tijd ging het schrijven in het Drents hem daarom beter af dan in het Nederlands. [659] Later zou hij hiervan terugkomen.

In 1991 verscheen in eigen beheer de novelle *Varning, Svag Is,* die een jaar later onder de titel *Zwak ies* door Het Drentse Boek uitgegeven werd.[660] Het is een reisverslag naar Noorwegen waarin de ik-figuur al reizend een queeste naar zichzelf onderneemt en een strijd voert tussen gevoel en ratio. De verhouding met het vrouwelijke geslacht is de kern waaromheen de zoektocht zich beweegt. De novelle heeft een open eind en de lezer komt er niet achter of het leven van de hoofdpersoon echt zal veranderen.[661]

Het boek is ontstaan nadat zich in het leven van de schrijver een aantal dramatische familieomstandigheden voorgedaan had. Stout moest orde scheppen in de chaos, en de literaire verwoording was daarvoor de juiste vorm.[662] De novelle werd goed ontvangen. Ton Kolkman kwalificeerde het boek als "proza op nationaal niveau. Met van tijd tot tijd prachtige vondsten."[663]

In 1994 volgde in oplage van 500 exemplaren het zwaarmoedige *Matglaozen dreum* (Het Drentse Boek). Deze novelle van 130 bladzijden werd door de pers als de eerste Drentstalige (literaire) roman aangekondigd.[664] Blijkbaar beschouwden de journalisten de pennenvruchten van Stouts voorgangers als novelles. *Matglaozen dreum* is een psychologisch verhaal waarin de hoofdpersoon, een leraar Nederlands met een gespleten persoonlijkheid, tijdens een overspanning op zoek gaat naar zijn andere ik. Daarmee zette Stout de thematiek die hij gebruikte in *Zwak ies* voort; in

beide prozawerken gaat het om de balans tussen gevoel en verstand. Het boek is in de ik-vorm geschreven, en de gebeurtenissen worden veelvuldig onderbroken door flash-backs en reflecties. Het boek kreeg een goed onthaal. Ton Kolkman vond het Drents minder "Hollandistisch" dan in Stouts vorige boek en plaatste het in de eredivisie van de Drentse literatuur.[665] Schokland vond *Matglaozen dreum* in feite een lange innerlijke monoloog, die onderbroken wordt door visies op de hoofdpersoon.[666] Cees van Dijk oordeelde dat overtuigende passages gevolgd worden door zwakke, maar ondanks deze bedenkingen vond hij het in technische en literaire zin een geslaagd boek.[667] Volgens Peter Blom was het boek in de eerste plaats het verslag van de terugkeer van "Het - ware! - gevoel."[668]

In de novelle *Wanda* (1995, Het Drentse Boek) is er wederom sprake van een overgevoelige, alleenstaande hoofdpersoon, nu met een schuldbeladen verleden. Een hoofdpersoon heeft de oorlog niet zelf meegemaakt, maar kreeg door zijn opvoeding wel met de gevolgen te maken. Schokland besprak het boek en had kritiek op de personages: "Ik mis de wijsheid in Stouts figuren, zij kunnen er maar niet achterkomen dat leven in principe altijd missen is. Zij zijn niet raadselachtig genoeg en te bang voor het bestaan. Wat mij kortom tegenstaat dat zijn de stuurloze hoofdpersonen, gedompeld in kommer en kwel, de neurasthenische typen die daarom net geen antiheld kunnen zijn (…)."[669] Roel Brouwer was onder de indruk van "de levensechte maar geserreerde uitbeelding van op het oog zo alledaagse situaties, ontmoetingen, indrukken, gesprekken, waarbij de emotionele betrokkenheid voelbaar blijft."[670]

De drie hierboven genoemde novellen (*Zwak ies*, *Matglaozen dreum* en *Wanda*) vertonen overeenkomsten: de hoofdpersonen - een bepaald type man - zijn antihelden, en seksualiteit is een belangrijk motief. De prozaverhalen zijn sterk autobiografisch getint. Het schrijven ervan ervoer Stout als een catharsis: "Met 'Wanda' heb ik de muze begraven. Het is echt een loutering geweest. Het begon met de confrontatie met onmacht en gedurende het schrijfproces heb ik de onmacht achter gelaten. De dingen die ik in mijn jeugd niet gehad heb, die heb ik nagejaagd. Daar ben ik alsnog ondergedompeld en daar heb ik een vorm en een plek aan kunnen geven. Het achtervolgt me niet meer."[671]

Tussendoor verscheen nog een boeknummer van *Roet*: *Liek in 't veen* (1996), de eerste Drentse detective (in Nederlandstalige versie in 2013 als printing on demand verschenen als *Veenmoord*). Daarna kwam de thriller *Apport Kasper*. *Literaire thriller in Drenthe* (2013, printing on demand)[672] op de markt.

Ter gelegenheid van het feit dat hij twee decennia in het Drents schreef, zag *An de reize* (2004, Het Drentse Boek) het licht. Het is een selectie van zijn bijdragen (verhalen, essays, novellen en vertaalde gedichten), waarin de ontwikkeling van

Stout als schrijver goed te volgen is.[673] In deze verzamelbundel refereert hij nadrukkelijk aan het werk van Grass, Hesse en Bernlef (eenlingen van katholieke huize). Zijn streven om het regionale karakter af te schudden en aansluiting te zoeken bij de (inter-)nationale literatuur toont dat de Drentse streektaalliteratuur volwassen is geworden. In ieder geval verhoogt het de status van deze literatuur. Vervolgens heeft Stout dialectliteratuur gerecenseerd voor het *Dagblad van het Noorden*. Onder de naam Gerda Boelens liet hij pseudopoëzie afdrukken in *Oeze Volk* en als nr. 1 in de Reyer Onno van Ettingenriege (Het Drentse Boek) verscheen het bundeltje *Déjà vu. Drèentse gedichten veur liefhebbers*. Werk van Stout is te vinden in diverse verzamelbundels, bijvoorbeeld *27 schrievers onderwegens* (2010, Huis van de Groninger Cultuur).
Met korte verhalen in *Hollands Maandblad* (1997) en *Nieuw Wereldtijdschrift* (1998) maakte hij een uitstapje naar de Nederlandstalige literatuur. In 1999 ontving hij de SNS literatuurprijs.[674] Een deel van zijn proza is autobiografisch. Zelfspot en satire zijn kenmerkende eigenschappen van de korte verhalen.
In 2005 richtte Stout zijn eigen uitgeverij Ter Verpoozing op, daarvoor was dat uitgeverij TUBA. Een bundel Drentstalige verhalen en gedichten, getiteld *Gehaktdag* (2005) - die hij samen met Martin Koster onder het pseudoniem Jans Pol[675] schreef - was een van de eerste uitgaven. Daarna verschenen: *Wisseling van de wacht. Drèentse roman met streken* (2005), een bundel korte verhalen *Wrak vee* (2005), *Oranjekanaol* (2005, geïnspireerd op het project Oranjekanaal), *Mien verzuuk* (2005, zestien essays met dvd)[676], *Zambia, mu si ali fo. Afrikaanse herinneringen* (2006), *Herinnering in zilverzout. Maborosi no hikari* (2006), *Bon dia dushi* (2006, een zoektocht van een lerarenopleider die probeert te achterhalen wat er is gebeurd nadat zijn grote liefde naar Aruba vertrokken is)[677], *Heavy metal. Drèentse verhaolen* (2006, negentien heftige en zachtmoedige verhalen met een eigenzinnige inhoud),[678] *De Leesclub* (2008, leden van de leesclub - zes mannen en vrouwen - bespreken tijdens het lustrum met elkaar de roman *Dag lieverd*. Het besproken boek lijkt erg veel op *Bon dia dushi*; Bon dia dushi is Papiaments en betekent: dag lieverd), *Plek van bestemming van Rome naor Huus* (2010), *Visrokerij filosofie bij gerookte vis* (2010, een deel van de verhalen is te beluisteren en te bekijken op het web in korte films), de novellen *Het witte doek* (2011) en *Grijs* (2012). *Grijs; zwart en wit ook* heet vanaf 2013 *Wending* (printing on demand).
Beïnvloed door A.L. Snijders, die zijn naam verbond aan een prijs voor het beste 'zeer kort verhaal', bracht Stout in 2012 de bundel *Weense wals. Slim körte verhaalties* uit.[679] Deze uitgave werd gevolgd door de verhalenbundel *Skazki. Korte verhalen* (2013), waarin toevallige ontmoetingen centraal staan.

Skazki heet vanaf 2013 *Kienhout* (printing on demand).
Voor *In paradisum. Drèents leven op eerde* (2008) ontving Stout in 2009 de Dv/hN-streektaalprijs. In dit boek beschrijft Stout de laatste dagen van de hoogbejaarde vrouw Engeltie Volken. Het juryrapport luidde: "*In paradisum* kent een listige structuur waarin volop naar de Bijbel wordt verwezen, op een volwaardige manier: kritisch, maar zonder rancune. Stout is er in geslaagd een generatie te karakteriseren die de overvloed heeft zien ontstaan maar daar nooit ten volle gebruik van heeft willen maken - uit schroom en schuchterheid. Ooit waren mensen karig met woorden en was taal bijzonder. Dankzij *In paradisum* zijn we ons daar weer volledig van bewust."
In paradisum is weer deels autobiografisch, want het is gebaseerd op het leven van Stouts moeder. Engeltie Volken ligt op haar sterfbed en kijkt in zeven dagen terug op haar leven. Zes dagen ligt ze te versterven, en de zevende dag is ze in de hemel waar ze met God in gesprek komt. Ze wil sterven, maar de huisarts wil (nog) geen euthanasie toepassen. Er volgt in zes dagen een beschrijving van haar leven. Daarin staan veranderingen - vooral met betrekking tot het geloof - centraal.[680]
Rouke Broersma betitelde *In paradisum* als "een familieroman in zakformaat, een geschiedenis van de twintigste eeuw in een notendop, een zedenschets van het arme, rijke roomse leven en - vooral - een procesverbaal, waarin Stout rekenschap aflegt van zijn schrijverschap ten overstaan van de literaire traditie waarvan hij zich deel weet."[681] De novelle werd de 250 literatuurclubs in Drenthe aangeboden.
Tijdens de Drentse Boekenweek van 2011 verscheen *Ningtien. Roman over de ieuwige jeugd van Johannes de Mens* (Het Drentse Boek). Reeds in 2010 had Stout deze omvangrijke Drentstalige roman (457 bladzijden) voltooid die hij in eigen beheer in een beperkte printoplage uitgaf. Als motto had het boek 'Wat vot is blef het dichtste bij' meegekregen. Kort daarop kwam ook een Nederlandstalige versie uit, getiteld *Anno Ludwig*, voor het geval een Drentse uitgever het niet wilde uitgeven (ook via pod). Het Drentse Boek gaf *Ningtien* echter in druk uit en zorgde voor een betere leesbaarheid. In deze schelmenroman wordt het leven van Johannes de Mens, een scholier uit Erica, beschreven. De hoofdpersoon, het alter ego van Stout, volgt een opleiding aan de kunstacademie in Groningen, wijkt vervolgens uit naar de chemie en vertrekt naar Afrika. Daarna zien we zijn ontwikkeling van gemeenteraadslid tot docent in Leeuwarden. Ook in dit boek speelt erotiek weer een belangrijke rol.[682]
Voor het onderwijs schreef Stout een handleiding voor effectief gedrag in de klas, getiteld *Kan niet op het kerkhof* (2005, met dvd), *Leven na de dood* (2005, een

weergave van biologische, fysische, chemische en culturele wetenswaardigheden over processen voor en na de dood), *Dat kun je niet maken, didactiek* (2007). Ook stelde hij samen *Parus major. Van koolmees tot skelet* (2006), een fotoboek met 39 intrigerende foto's van een koolmees in ontbinding, *Talpa, talpa. Vergankelijkheid van een mol* (2013, printing on demand) en *Passer domesticus. Een huismus voorbij de dood* (2013, printing on demand). Praktische tips voor gedragsverandering, getiteld *Vaste verkering* zag het licht in 2013 samen met *A real trick*. In 2010 verscheen over Stout het 'schrieverspetret' op dvd, getiteld *Steunzolen in Paradisum*.[683]

Sinds 2013 heeft Stout zijn bijna complete oeuvre bij de uitgeverijen Iwema en Vermeer via het self-publishingplatform gepubliceerd. Nieuw in dit fonds zijn *Frank bakt een ei*[684]*, De minnebrief. Drèentse roman*, *Toeristenstad* (verhalen met een bizarre en surrealistische ondertoon), *Kienhout. Verhalen in Drenthe,* de novelle *Wending, Dialoog met Willem Haandrikman* (een korte cursus dialogen schrijven voor schrijvers van de Drentse schrieverskring), *Ik was op een begrafenis*, *Bont palet, Het witte doek, Aan de slag, Toeristenstad. Surrealistische en bizarre vertellingen*, *OV-knoop Voorburg. Herinrichting stationsgebied in beeld, Drents eigen kost. Koken met de Franse slag* en *Onlanden*. In dit laatste boek verdiepte Stout zich in de Drentse identiteit. Voorjaar 2014 verscheen een nieuw boek, getiteld *Otingerzand*. In datzelfde jaar werd hij voor zijn bijdrage aan de Drentse literatuur onderscheiden met de Culturele prijs van Drenthe. Kort daarvoor had de auteur aangekondigd dat hij was afgeknapt op het Drents als schrijftaal, omdat je er naar zijn mening niemand mee bereikt. Na de uitreiking van de prijs zette Stout, "om de boel op te schudden", publiekelijk nog meer vraagtekens bij de status en toekomst van het Drents. Anne Doornbos, schrijver en voorzitter van het Huus van de Taol, reageerde hierop met een open brief.[685]

De toekenning van de Culturele Prijs van Drenthe was voor Stout aanleiding een groot deel van zijn (nieuwe) werk uit te geven in eigen beheer: *De Grote verzoening: onthulling van een schrijver. Verzameld Werk Deel II* ; *Bon dia dushi: Anno Ludwig: Otingerzand. Verzameld Werk Deel II*; *Binnen zonder kloppen: verhalen.Verzameld Werk Deel III*; *Drents Werk: Verzamelde Drèentse schrieverij romans, novelles, verhalen. Verzameld Werk Deel IV*; *Drents Werk: verhalen. Verzameld Werk Deel V*; *Het bont palet: schilderwerk van de schrijver. Verzameld Werk Deel VI*; *Van blauwzwart naar lichtbruin: Theaterdialoog over Drentse taal en cultuur*; *Impromptu: verhalen in Drenthe*[686]*, Daartoe: Wijsgeren aan het woord* en *Dolen in Drenthe. Kroniek 2015 (eerste helft).*

J. Veenstra (1951)[687]

Jan Veenstra is op 16 april 1951 geboren in een gereformeerd gezin in Noordscheschut. Volgens Veenstra heeft hij - zolang hij het zich kan herinneren - geregeld geschreven. Tijdens zijn middelbare schoolperiode in Hoogeveen (mulo en mts) schreef hij al voor de schoolkrant en leverde hij teksten voor schoolcabaret. Veenstra werkte na zijn vervangende dienstplicht vanaf 1978 als groepsleider in de Mesdagkliniek te Groningen. Hij begon serieus en fanatiek te schrijven nadat hij zijn eindscriptie voor de sociale academie in de geïroniseerde vorm van een queeste geschreven had. Daarop verschenen er verschillende Nederlandstalige verhalen van zijn hand. Hij werd voorlichter bij de gemeente Groningen en daarna werkte hij als hoofd communicatie bij Essent. Sinds 2007 wijdt hij zich volledig aan het schrijven en aan het organiseren van culturele evenementen.

Met Marga Kool, Albert Haar en Dick Blancke bedacht hij in de jaren tachtig de Hunebed Turbo Show. Dat was een maandelijks avondvullend programma met - gedeeltelijk in het Drents - satire, liedjes en actualiteiten.

In een fase van zijn leven waarin hij zocht naar bezigheden waar hij gevoelsmatig achter kon staan, ontdekte hij *Oeze Volk*. Door deze kennismaking wilde hij terug naar het 'Drents'.[688] Veenstra debuteerde met verhalen in het dialecttijdschrift. Tijdens de viering van het 25-jarige bestaan van *Oeze Volk* ontmoette hij Martin Koster, die ook in dit streektaaltijdschrift schreef maar tevens redacteur van *Roet* was. Door deze ontmoeting werd Veenstra zich bewust van het feit dat de Drentse literatuur in het dialecttijdschrift een basis van eenvormigheid had en geen plaats bood aan vernieuwende thema's. Geleidelijk aan weken zijn verhalen steeds verder af van het *Oeze Volk*-repertoire. Met de satirische publicatie *Oes Roet* nam hij definitief afstand als schrijver van *Oeze Volk*. Sinds 1983 schrijft hij in *Roet*[689], waarvan hij van 1984 tot 1998 ook redactielid was. Door de korte schetsen die hij voor de Hunebed Turbo Show schreef, kreeg hij plezier in het schrijven van toneelteksten. Verschillende Drents- en Nederlandstalige stukken zijn verschenen van zijn hand - waaronder wagenspelen en de vertaling van *Warenar* van P.C. Hooft in het Drents.[690] Hij maakte het draaiboek voor de film *Tweitalig* en schreef tevens liedteksten voor Drentse artiesten. Bekend werd hij ook met zijn columns voor radio en krant. Hij was mede-initiator van de Taaltheaternacht in Emmen, organiseerde bijeenkomsten van Nedersaksische auteurs aan weerszijden van de landsgrens en nam het initiatief voor een literaire trektocht.

Veenstra's taalgebruik typeert zich door een kritische, badinerende stijl en ironische afstandelijkheid.
In 1989 kwam - in opdracht van de stichting Het Drentse Boek - zijn debuutnovelle *Zangeres van zulver* op de markt. Daarin verkeert kunstschilder Jos van Leer in een artistieke crisis. Een ontmoeting met een vrouw, Maria genaamd, brengt hem tot zelfreflectie, waardoor er een emotionele band groeit. "De thematiek: angst en verlangen in een filosofisch getint kader, het beeldende woordgebruik en een verhaal dat zich in het heden afspeelt, maken het uniek in de Drentse taal", aldus Gerard Stout.[691] De recensent van *Drenthe* had nogal wat opmerkingen. De handeling verloopt te voorspelbaar, het vertelperspectief vertoont weinig raffinement en de karaktertekening van de personages is te clichématig.[692] Jaap Kwak besprak het boek in de krant en was van mening: "Veenstra kan het". Wel had hij kritiek op het open einde van het verhaal ("een beetje een nekschot") en de humor die er soms bij het nekvel wordt bij gesleept.[693]
In 1998 werd *Die nacht een feest en andere verhalen* door de stichting Het Drentse Boek uitgegeven. De bundel is een verzameling van de meest opvallende verhalen van Veenstra die hij geschreven had voor *Roet*. De twintig Drentse en Nederlandstalige verhalen kenmerken zich door een grote fantasie en een onbekommerd overdrijven van gevoelens van lust en onlust.[694] Met weemoed blikt de schrijver in deze onderkoelde vertellingen terug op zijn jeugd in de jaren zestig.[695]
Veenstra schreef - bij wijze van intermezzo - de eerste Drentstalige speurdersroman, getiteld *Tammo Tiesing en het liek op zolder* (2004, Het Drentse Boek). In 2006 kwam het boek *Kerels van het hoge veen* uit, waarin verhalen zijn opgenomen, geschreven bij de schilderijen van Gerard van der Weerd. Zes jaar later droeg Veenstra bij met verhalen aan *Koeien, Kunst en Buitenlui. Schilderijen van Gerard van der Weerd. Elvira Dik en Gijs Kos.*
In 2007 presenteerde Veenstra zijn eerste Nederlandstalige roman: *De zomer van '59* (Passage). De roman speelt zich hoofdzakelijk af in de uitzonderlijk warme zomer van 1959. Een journalist die een bijeenkomst bezoekt waar een politicus de zegeningen van de jaren vijftig bezingt, keert in gedachten terug naar zijn jeugd. Plaats van handeling is 'het' Noord, een buurtschap onder de rook van Hoogeveen.[696] In zijn romandebuut beschrijft Veenstra ook hoe in de jaren vijftig werd omgegaan met seks. De eerste zoen van hoofdpersoon Hilbrand wordt als volgt beschreven: "Even lagen beide tongen roerloos tegen elkaar. Toen schoten ze, als op een geheim teken, naar voren en buitelden opgetogen om elkaar heen als jonge boerenzwaluwen op hun eerste vlucht."[697] "Een mooi boek", aldus Drijver en Bloemert waarvan de lezer maar moet bepalen "of de ontbrekende

literaire continuïteit en het gebrek aan karakterpsychologische samenhang in dit werk al dan niet als een tekortkoming wordt ervaren."[698]
Vijf jaar na zijn romandebuut verscheen Veenstra's tweede Nederlandstalige roman onder de titel *Here weg* (Passage) waarin het verhaal verteld wordt van een kermisbokser, die na het plegen van twee moorden tbs heeft gekregen en opgesloten zit in de Van Mesdagkliniek aan de Hereweg in Groningen.[699] Deze roman is gebaseerd op herinneringen aan de tijd dat Veenstra als therapeutisch medewerker - tussen 1976 en 1982 - in de Van Mesdagkliniek werkte.[700] "Here weg is een literaire roman die menig literaire thriller tot een lachertje maakt", aldus recensent Ezra de Haan.[701]
Bekend werd Veenstra ook door zijn werk als columnist: aanvankelijk schreef hij voor de *DGP*, daarna jarenlang op zaterdag een radiocolumn voor het programma Cassata op RTV Drenthe, en sinds 2012 heeft hij samen met zijn vrouw Marga Kool wekelijks een column in het *Dagblad van het Noorden*.
Met Marga Kool en de zanger Geert-Jan Brader verzorgde hij een avondvullend programma dat *Taanden van de tied* heette. Voor Braders cd, getiteld *Nog zoveul doen* leverden Kool en Veenstra ook liedteksten.[702]
In 1997 werd Veenstra onderscheiden met de SNS-literatuurprijs.[703] In 2005 werd een 'schrieverspetret' (video) van hem samengesteld, getiteld *Zien Eigen Weg*. Met collega Ton Peters schreef hij in 2009 het Drentse boekenweekgeschenk, getiteld *Dörpsstraot Oes Dörp*.[704] Met Peters was Veenstra ook initiatiefnemer van de 'Zeuvendaagse', een trektocht van enige schrijvers door Drenthe langs plaatsen van literaire betekenis. Met deze tocht wilden de schrijvers figuurlijk in de voetsporen treden van de drie Podagristen, hun negentiende-eeuwse voorgangers. Het verslag verscheen onder de titel *Zeuvendaagse. Wandelen met schrijvers door Drenthe* (2008, Passage).[705] Ook droeg hij bij aan *27 schrievers onderwegens* (2010, Huis van de Groninger Cultuur) en *B'ART 2015* (2014, Het Drentse Boek). Veenstra was ook mederedacteur van *Vueltaol. Op fietse deur Drenthe*, het kroningsboekje *Mag Majesteit hier wel wezen?* en *Deurtrappen! Op fietse deur Drenthe* (2014).

L. Koops (1952)
Lukas Koops schrijft ook proza; aanvankelijk waren dat columns. Zijn eerste Drentstalige column was in oktober 1989 verschenen in de bladen van de *DGP*; sindsdien schreef Koops honderden columns.
In het voorjaar van 2003 maakte Lukas Koops zijn romandebuut met *Schoeltied* (Het Drentse Boek). Dit is te kwalificeren als moderne Drentstalige sleutelroman met sterk autobiografische elementen.[706] Modern is het onderwerp van de roman:

de beperkingen van een dorpssamenleving, waarin conservatieve opvattingen de boventoon voeren. Het boek is gebaseerd op het rumoer dat in Grolloo ontstond nadat daar in het begin van de jaren negentig een nieuw schoolhoofd werd benoemd. Koops was als gemeenteraadslid betrokken bij het conflict en kreeg bovendien een relatie met de nieuwe directeur. *Schoeltied* is geen historisch verslag maar een mix van waarheid en fictie.[707] Deze sleutelroman, waarin het perspectief wisselt, beschrijft de lotgevallen van Roos Miedema, een idealistische onderwijzeres. Zij wordt aangenomen op een basisschool in het Noord-Drentse Rolderwold en wordt binnen afzienbare tijd door de gemeente benoemd tot directeur van de school. Daarbij passeert zij de oudgediende Jantinus Jalvingh, die een groep collega's en ouders achter zich krijgt. In haar strijd krijgt Roos Miedema steun van mededorpsbewoonster Anna Jansen, een getrouwde vrouw die door haar linkse politieke houding in het dorp uit de toon valt. De beide vrouwelijke hoofdpersonen groeien in hun gevecht tegen hun tegenstanders en hun partners naar elkaar toe en krijgen een liefdesrelatie. In tegenstelling tot Nijenhuis beschrijft Koops erotische handelingen minder direct, meer met beeldspraak. Maar de liefdesrelatie is niet het belangrijkste thema in deze roman; de schoolkwestie en de houding van de dorpsbewoners zijn hoofdthema's. *Schoeltied* is geschreven in het Midden-Drents (Koops is opgegroeid in Grolloo). Het Drents van Koops lijkt qua woordgebruik en zinsbouw sterk op de standaardtaal. Recensent Gerard Stout stelde dat *Schoeltied* het karakter van een hedendaagse streekroman bezit. Dat zou naar voren komen in "magere karakters, sterke tegenstellingen, achterklap, herkenbare dorpstaferelen en mijmeringen die passen in de boeketreeks waar liefde blind is."[708] Maar dat is niet juist, want in *Schoeltied* komen weinig kenmerken van de traditionele streekroman aan bod.[709] Rieks Siebering besprak het boek voor de microfoon van radio Hoogeveen en deelde mee dat deze roman ook als sociale en psychologische roman gekwalificeerd kan worden.[710] In 2011 schreef Koops het Boekenweekgeschenk voor de Drentse Boekenweek, getiteld *Kaomer 27* (Het Drentse Boek). [711]

E. Harteveld (1955)

Tien jaar lang had Erik Harteveld op zaterdag een column in het *Nieuwsblad van het Noorden.* Aanvankelijk waren dat de 'notulen' van het fictieve comité *Doezend jaor Drenthe*, waarin vrouw Koetje een dominante rol speelde. Daarna nam het personage de leiding in *Vrouw Koetje gef raod!* In 2002 werden zijn wekelijkse columns uit het *Nieuwsblad van het Noorden* gebundeld onder de titel *Veur de Ewigheid…. Vrouw Koetje vertelt* (Het Drentse Boek). Harteveld noemde deze bijdragen aan de krant ook wel "een kroniek van een uitzichtloos bestaan."[712]

Als schrijver gebruikte Harteveld dus het middel van de travestie. Zijn alter ego spreekt de lezers steeds aan met "Beste leesders en leesderessen" en is een even groot taalkunstenaar als haar voorganger. Tongue in cheek verkondigt vrouw Koetje haar wijsheden en inzichten aan de medemens. In de inleiding van de bundel valt te lezen, dat zij bij het schrijven veel steun heeft gehad aan Erik Harteveld, haar 'persoonlijk adviseur'. Deze ventileerde onlangs zijn mening over haar: "Vrouw Koetjes redeneertrant is wel tamelijk bizonder. Haar premisses kloppen soms zeer goed, maar ze komt toch tot vreemde conclusies. Het is een soort Drent pur sang. Populistisch en moraliserend en normaliserend en jezuïtisch. En zeer sympathiek. Een Idiot Savant!"
Het boek is inmiddels uitverkocht en is medio 2014 uitgebracht als luisterboek (zie www.luisterrijk.nl).
Harteveld heeft ook enige toneelstukken geschreven, zoals *Kriet op tiet*, *Breien veur Burundi* en *De Wraok van Tale Kwant* (zie paragraaf over de wagenspelen). Voorts leverde hij de tekst voor *Groot Hunzeland* dat in 2010 door Stichting Peerd werd opgevoerd. De voorstelling, met als belangrijk thema de liefde voor de eigen regionale cultuur, werd in het Gronings, Drents en Twents gespeeld. In 2008 verscheen van Harteveld een 'schrieverspetret' (video), getiteld *Het verkeerde been.*
In 2009 schreef hij met programmamaker Sophie Timmer (1968) een plattelandsnovelle in het Nederlands, getiteld *Zwiers mechanisatie* (kleine Uil). De thematiek van deze mengvorm van vertelling en streeknovelle is typisch Harteveld te noemen: een tijdsbeeld van de jaren zestig en het botsen van verlangen en vooruitgang.[713] In deze novelle wordt ook het ontdekken van seksualiteit beschreven, en de liefdesdaad wordt realistisch beschreven: "Maria sloeg haar rok op en wurmde zich uit haar broekje. Ze spreidde haar benen, kantelde haar bekken en zei: "Kom maar, hier binnen is het warm."[714]
In december 2013 verscheen *Koude oorlog aan de IJssel* (uitgeverij AfdH) een roman in brieven die hij met A.L. Snijders schreef.[715]

T. Woldman (1965)

Tieme Woldman is in 1965 in Assen geboren en is opgegroeid in Wijster; later ging hij wonen in Zeewolde. Hij schrijft vooral zeer korte (sport)verhalen in het Drents en het Nederlands, die hijzelf typeert als "schetsen van mensen en het menselijke." Woldman debuteerde in februari 2010 in *Hard Gras* met het verhaal *Old Forward*. Hij publiceerde ook in *De Veenmol,* het verenigingsblad van de Historische kring in Hoogeveen, en zomer 2011 verscheen in *Roet*

het verhaal *Daankbaor*. Behalve in *Roet* schrijft hij ook voor *Maandewark/Oeze Volk* - daarin debuteerde hij in september/oktober 2012 met het verhaal *Amateur* - en de website *Tweenul*. In de bundel *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (2012, Het Drentse Boek) werd van hem het Drentstalige verhaal *Mythe* opgenomen. Hij wordt gezien als een aanwinst voor Drentse literatuur; Woldman schrijft helder, en critici noemen zijn werk uitgebalanceerd.[716] Dikwijls baseert hij zijn verhalen op historische gebeurtenissen. In 2013 kwam bij Het Drentse Boek zijn eerste boek uit, getiteld *Moord in het Mantingerveld*, een combinatie van historische fictie en misdaadroman.[717] De roman is namelijk gebaseerd op de roemruchte drievoudige moord in het Koekangerveld in het begin van de twintigste eeuw. Woldman won in 2013 de IVIO-Andries Greiner Prijs (Zeewolde) met zijn verhaal *Soap.* Sinds 2013 publiceert Woldman ook korte verhalen in het Drents en het Nederlands op Facebook. De Facebookverhalen gaan over de randverschijnselen van de sport en zijn dus ook geschikt voor niet-sportliefhebbers. Ook schreef hij op Facebook de Drentstalige thriller *De Vrouw van Gemmekers Huus*. In 2015 verscheen zijn novelle *Mannen bint maakt van jongens* (eigen beheer). De novelle gaat over voetbal en mannenvriendschap.

7. Nieuwe generatie *Maandewark/Oeze Volk*

Sinds de jaren tachtig van de twintigste eeuw profileert zich in *Oeze Volk* een nieuwe generatie schrijvers. Ze zijn grosso modo te beschouwen als regelmatige publicisten met minder literaire pretentie. Dikwijls geven ze hun werk in eigen beheer uit. Na maart 2008, toen het tijdschrift *Maandewark/Oeze Volk* ging heten, diende zich wederom een nieuwe groep schrijvers aan. Het tijdschrift wil laagdrempelig en toegankelijk zijn en biedt velen die in de streektaal schrijven een podium. Schrijvers van deze groep die na 2008 geregeld gepubliceerd hebben in het blad of hun werk in boekvorm hebben uitgegeven, krijgen een plaats in dit boek.

E. Enting-Boer (1929-2013)
Els Boer werd geboren op 13 april 1929 in Elp. Tijdens haar huwelijk woonde ze met haar gezin in Grolloo waar haar man bakkersknecht was. In 1961 verhuisde het gezin naar Enschede waar haar man een betrekking had gevonden. Zij was een artistieke duizendpoot. Door de jaren heen heeft ze zich enthousiast bezig gehouden met tekenen, schilderen, toneelspelen en het schrijven van

gedichten. Gerrit Kuipers stimuleerde en ondersteunde haar bij het schrijven in het Drents. Ze publiceerde hoofdzakelijk in *Oeze Volk*; enige gedichten zijn op muziek gezet door een koor uit Westerbork. Als schrijver omschreef zij zichzelf als laatbloeier. Haar gedichten zijn romantische natuurbeschrijvingen doorspekt met lichtvoetige humor. In een stijl die veel weg heeft van die van Toon Hermans beschrijft Enting-Boer haar waardering voor de kleine dingen in het leven en wisselt dat af met Drentse volkswijsheden. Een voorbeeld daarvan is het volgende distichon: *Wie nargens een lichtpunt zot,/zit altied in 't duuster te krabben*.
Ter gelegenheid van haar 80ste verjaardag verscheen er in eigen beheer een bloemlezing van gedichten met een overzicht van haar schilderijen in een bundel, getiteld *Elsje*. Els Boer overleed op 15 december 2013 in Enschede.

E. Brink (1930)[718]

Eite Evert Brink is in 1930 in Groningen geboren, maar groeide op in Assen. Zijn vader was bakker bij de coöperatieve bakkerij 'De Dageraad'. Thuis werd Assers gesproken; naar de mening van Brink "een verhollandsing van het Dreints".[719] Na de mulo-opleiding werkte hij bij de belastingdienst en de douane (Groesbeek, Amsterdam en Rotterdam). Nadat hij met de VUT was gegaan, keerde hij terug naar Drenthe en vestigde hij zich uiteindelijk in Rolde. Sinds 1996 is hij buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand en voltrekt hij huwelijken in het Drents. In 1995 verscheen van hem (in eigen beheer) een bundel nonsensgedichten, getiteld *Beestachtig goed*, gevolgd door *Brobbels* (1996, korte verhalen en gedichten). Zijn lightversebijdragen verschijnen in *Roet*. Hij schrijft en vertaalt ook liedteksten in het Drents en er werd werk geplaatst in diverse bloemlezingen. Van 1999 tot 2001 was Brink programmamaker en medewerker bij Radio Assen FM (thans RTV Assen). Wekelijks verzorgde hij het Drentstalige programma 'Op zien Drèents'.
Brink was tot 2006 eindredacteur van *de Taolkraant*, hij bedacht onder andere neologismen in de rubriek 'Neidrèents'.

J. Kok-Wolbers (1933)[720]

Janny Kok-Wolbers is op 17 februari 1933 geboren in Elp. Haar eerste schrijfwerk dateert uit de jaren vijftig en bestond uit eenakters voor de 'Plattelandsjongeren'. Na haar huwelijk namen haar schrijfactiviteiten af. Zij vertrok uit Drenthe, maar kwam in 1965 terug. Op aanraden van Roel Reijntjes en Hans Heyting werd ze in de jaren tachtig weer actief en begon ze hoofdzakelijk in het Drents

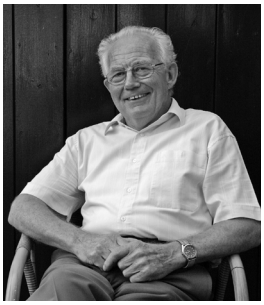

te schrijven. Kok-Wolbers heeft jarenlang bijdragen geleverd aan de *Hoogeveensche Courant* en *Maandewark/ Oeze Volk* (vanaf 1980 tot heden). Voor diverse verenigingen heeft ze opgetreden met een programma vol proza en poëzie. In 1989 ontstond Radio Drenthe; drieeneenhalf jaar lang had ze iedere zaterdagochtend voor de radiomicrofoon een column waarin ze vertelde over de historie van Drenthe. Bovendien verzamelt Janny Kok Drentse uitdrukkingen en zegswijzen, omdat ze het Drentse idioom wil vastleggen. Het idee voor een boek hierover ontstond na het beluisteren van een radioprogramma waarin Hitjo Schuth een interview had met een verpleegster, die vertelde dat ze moeite had Drentse uitdrukkingen van oudere mensen te begrijpen.
Een deel van Wolbers' verzameling (400 woorden en gezegden) werd gebundeld in *Lachen moej lèren, rèren komp vanzölf* (2004, Het Drentse Boek).[721] Uitgeverij Noordboek gaf drie jaar later een nieuwe verzameling uit onder de titel *Zo wies as 'n petries*.[722] Een jaar later al volgde de uitgave van een tweede deel, getiteld *Seins met 'n gniflachien. Drentse taligheden en idioom*.[723] Ter gelegenheid van de tachtigste verjaardag van Wolbers verscheen in een beperkte oplage *Albertus van Bommel. Olde varsies en riempies*.[724]

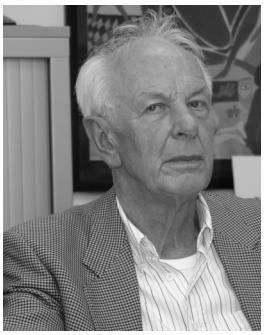
L. Kremer (1935)
Ik schrief heuil gewoon/Over dingen die mij te binnen scheeit/Over wat 'k heur en zeei, aanders neeit, aldus Lucie Kremer. Zij is in Eext geboren en schrijft al gedichten zolang ze zich kan herinneren. De afgelopen jaren heeft ze als Lucie Oosterhof(-Kremer) in verschillende regionale periodieken gepubliceerd, zoals *Anlooër Journaal* en het historisch tijdschrift *De Kluis* (Historische Vereniging Eext). Dat doet ze bij voorkeur in het Drents. Sinds mei 1997 levert zij bijdragen aan *Oeze Volk*. Haar stijl is romantisch licht en zonder pretenties. Inspiratiebronnen zijn de natuur, de (klein)kinderen en familiegebeurtenissen. In 2013 verscheen in eigen beheer haar eerste bundel *Naachtspinsels* met illustraties van haar kleinkinderen.

W. Pol (1936-2014)

Willem Pol werd op 28 maart 1936 geboren in Tolbert en groeide op in Terheijl (gemeente Roden) waar zijn ouders een keuterboerderijtje hadden. Het grootste deel van zijn leven woonde hij in Norg. In 1962 werd hij penningmeester van de Asser motorclub MTTK, zijn grote hobby; ook werd hij redacteur van het clubblad. Dit betekende het begin van zijn schrijverschap. Van jongs af aan had Pol veel belangstelling voor de streektaal, en na het volgen van een cursus Drents in de winter van 2004-2005 begon hij te schrijven. Hij schreef regelmatig prozabijdragen voor *Maandewark/Oeze Volk* en *de Taolkraant* en won in 2008 een prijs bij een schrijfwedstrijd van het Huus van de Taol met zijn verhaal *Boerenkool.* In 2009 debuteerde hij met de verhalenbundel *Nörger törfies* (Het Drentse Boek). De vertellingen gaan over de dagelijkse belevenissen van het oudere echtpaar Haarm en Annechie.[725] De titel van de 23 korte verhalen verwijst naar een plaatselijke lekkernij. Het debuut werd in 2011 gevolgd door de verhalenbundel *Spoor in 't zaand* (Noordboek).[726] Pols verhalen kenmerken zich verder door een grote mate van understatement. Ook was hij samensteller van het boek *Mag het ietsje meer zijn?* (2007, Historische Vereniging Norch), waarin hij een boeiend beeld geeft van de Norger neringdoenden en ambachtslieden in de twintigste eeuw.[727] Over zijn geliefde motorsport verscheen van zijn hand *Veteraanmotoren in Nederland. Een overzicht uit het bezit aan veteraanmotoren in Nederland* (1978). Over het bedrijf waar hij jarenlang gewerkt heeft, schreef hij het boek *De geschiedenis van Gremi. Een eeuw Groninger auto- en motorimport* (2014, Noordboek). Als freelancemedewerker was hij verbonden aan het motormagazine *MOTO 73,* het landelijke klassiekermagazine *Het motorrijwiel.*
Willem Pol overleed na een kort ziekbed op 3 mei 2014 te Groningen.[728]

R. Sanders (1937)

Roel Sanders is in Exloo geboren in 1937. Hij begon in de jaren zeventig te schrijven in de streektaal. Sanders leverde prozabijdragen aan *Oeze Volk,* die als *Blui in november* in 1997 door Het Drentse Boek werden uitgegeven.[729] "De schetsen zijn precies zoals ze moeten zijn. Verrassend, opgewekt meestal en somtijds melancholisch en met zorg verwoord in een dichterlijk beeldend Drents taalgebruik", aldus Schokland.[730] Sanders schrijft ook (kunst-)historische artikelen en stelde het boek *Schilders*

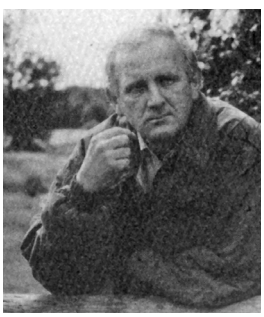
van Drenthe samen (2001, Het Drentse Boek). In 2003 zag *Drentse kerken in de beeldende kunst* (Stichting Drents-Overijsselse Kerken) het licht.

B.G. Plenter (1939-2013)[731]

Beate Gerda Plenter werd geboren en getogen in Hooghalen; ze vertrok als puber naar Den Haag en keerde pas in 1970 terug naar Drenthe. Zij werkte jarenlang in het onderwijs als docent drama en omgangskunde. Na haar pensionering schreef ze begeleidingsboeken voor docenten en publiceerde ze artikelen over het onderwijs. Ook nam ze het initiatief tot een online pedagogisch-didactische vraagbaak voor docenten. Na het overlijden van haar vader in 1986 begon ze met het schrijven in de streektaal. Beate Plenter leverde Nederlands- en Drentstalige bijdragen aan *Roet, Maandewark/Oeze Volk* en het tijdschrift van de historische vereniging van de gemeente Beilen; bovendien schreef ze een aantal kinderboeken. In 2000 verscheen in samenwerking met Miny Hofsteenge *Marinus Moesie en aandere vertellegies* (Servo).[732]
In 2007 kwam *Hooghalen, dorp van mijn jeugd* (Klencke Pers) op de markt. Het boekje geeft een beeld van Hooghalen in de jaren veertig van de twintigste eeuw. Daarna volgde een een historische roman *Gijsbertha's adel* (2010, eigen beheer). Bij toneeluitgever Vink kwam in 2009 de eenakter *Lichte gevallen* uit. In 2012 droeg Plenter met het verhaal *Welkom met de Kerst* bij aan de bundel *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (Het Drentse Boek). Ze overleed op 31 juli 2013 te Meppel.[733]

P.J. Struik (1939-2016)[734]

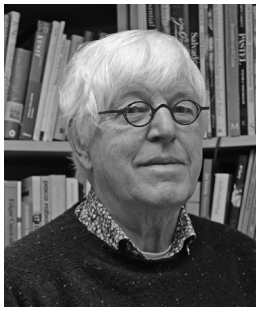
'Dichter und Bauer' Pieter J. Struik werd op 28 november 1939 in Zeijen geboren. In 1969 vestigde hij zich op de boerderij 'Edenhof' in Vries. Struik schreef verhalen, gedichten en revues. Aan *De Vriezer Post* en *De Landbode* leverde hij columns. Hij was lid van de Drentse Schrieverskring, maar stapte uit de kring, omdat er volgens hem altijd over subsidies gezeurd werd.[735] Struik noemde zichzelf een hobbydichter die vooral 's nachts schrijft. Pas op latere leeftijd werden zijn gedichten gebundeld in *De grond waor op ik leef* (1989, BAMA)[736], *Deur weer en wind* (1990, BAMA)[737] en *Zaaizaod* ([1997], eigen beheer).[738] De gedichten en overpeinzingen hebben vaak een relativerende boodschap, doorspekt met humor. Het Drentse leven op en om het (boeren)land is Struiks grootste inspiratiebron. Pieter Struik overleed op 22 januari 2016 te Assen.

A.M.G. Mensen-Siegers (1940)[739]

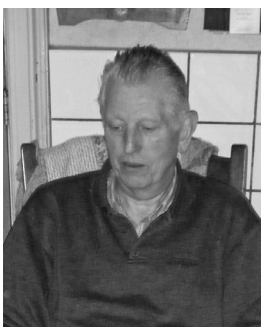
Het Noord-Drents is de taal van Anneke (Antje Martje Gerda) Mensen-Siegers. Over die taal schreef ze: "de taol is kruderig/zoas de smaok/van een radies." Zij is geboren (1940) en getogen in Peize waar haar ouders een boerderij hadden. Ze wilde rechten studeren, maar door een langdurige ziekte kwamen haar toekomstplannen in een ander daglicht te staan. De eerste publicaties verschenen tijdens haar ziekte. Ze schreef aanvankelijk Nederlandstalige gedichten die in streekbladen gepubliceerd werden. In de jaren zeventig legde zij zich toe op het schrijven in het dialect; en daardoor werd ze schrijfster op de grens van het Drents en het Gronings. P.J. van Leeuwen en Roel Reijntjes inspireerden haar daartoe. Haar pennenvruchten verschenen in *Oeze Volk*, de *Leekster Courant, Toal en Taiken, Krödde, Roet* (debuut in 1983) en *DGP.* In *Oeze Volk* verscheen regelmatig een bijdrage van haar in de rubriek 'Minsken oet de maotschappaai'. Anneke Mensen schrijft poëzie, proza en eenakters voor vrouwen.[740] Zij debuteerde in 1985 met een bundel gedichten over persoonlijke herinneringen, over liefde en scheiding, over eigen tekort en vreugde en over het zoeken naar nieuwe wegen, getiteld *Elke dag; drintse gedichten en praotverzen* (*Het Drentse Boek*).[741] Zoals de titel aanduidt zijn het gedichten, bedoeld om voor te lezen: parlando-poëzie. Daarop volgden *Vandaog; gedichten en praotverzen* (1988)[742] en *Over-wegen* (1995) beide bij Het Drentse Boek. In 2004 verscheen de bundel *Ver-staon* (kleine Uil)[743] en in 2009 kwam bij dezelfde uitgever *Tied legt een wissel* uit.[744] In deze bundel borduurt ze voort op haar vorige werk. In de gedichten klinkt heimwee naar vroeger; de praotverzen hebben dan ook een nostalgische ondertoon.[745] In 2014 is haar bundel *Lokroup van een fladdervlinder* uitgekomen (Het Drentse Boek).[746] Herkenbaarheid is een belangrijk criterium in het werk van Anneke Mensen. In haar gedichten en verhalen toont ze haar sociale betrokkenheid en de afkeer van hedendaags egoïsme.[747] Ze toonde haar affiniteit met het Drents door haar medewerking aan het lesboek *Noordenvelds* (1983) en als ambtenares van de burgerlijke stand waarbij ze zich bediende van de streektaal. Voorts houdt ze - geïnspireerd door Roel Reijntjes - vele voordrachten in de noordelijke provincies. Haar werk verscheen ook in verhalenbundels, zoals *Midwinter in de olde landschap* I (1984, Het Drentse Boek) en II (1991, Het Drentse Boek).

E. Bussemaker (1941)[748]

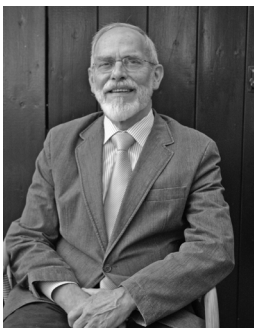
Egbert Bussemaker is geboren in 1941 op een gemengd boerenbedrijf in Garminge. In 1965 studeerde hij af als werktuigbouwkundig ingenieur in Delft, en hij werkte van 1967 tot zijn pensioen in Hengelo. In de VUT-periode begon hij zich toe te leggen op het schrijven (Nederlandse en Drentse limericks, Drentse verhaaltjes en Drentse gedichten).
Het eerste verhaaltje dat redacteur Bart Veenstra van Bussemaker in *Oeze Volk* plaatste, was *De boks* (november 2003). Zijn eerste limericks (*op Baoling*, *Veenhoezen* en *Wiester*) stonden in *Oeze Volk* van januari 2004. Zijn debuut als dichter volgde in 2011, toen het gedicht *De ekster* verscheen in *Maandewark/Oeze Volk* (maart/april 2011).
In eigen beheer verschenen *Drèentse verhaalties en limericks* (2005 en 2007) en *Garminge Vroeger (Herinneringen van Egbert Bussemaker aan zijn jongenstijd in Garminge in de vijftiger jaren* (2006 en 2013). Zijn prozabijdragen, die de lezer een glimlach wil ontlokken, zijn dikwijls gesitueerd in een Drents dorp, hoewel hij daar na zijn jeugd nooit meer gewoond heeft. Bussemaker levert ook historische bijdragen aan het kwartaaltijdschrift van de Historische Vereniging Gemeente Westerbork.
Met zijn partner Sonja Meijer schreef hij in 2012 *Mijn mandala's/Meine Mandalas (Marian Harmsen)* (uitgegeven door stichting Prisma), zeventien mandala's getekend door de in 1998 aan borstkanker overleden Marian Harmsen, die tijdens het tekenen van deze kleurige mandala's nog heel veel energie opdeed in haar laatste levensfase. Het boek is bedoeld als bemoediging voor doodzieke mensen en wordt in Nederland en Duitsland gratis uitgedeeld aan artsen, ziekenhuizen en andere instellingen met een zorgtaak voor zieke mensen.

G. Assen (1942)[749]

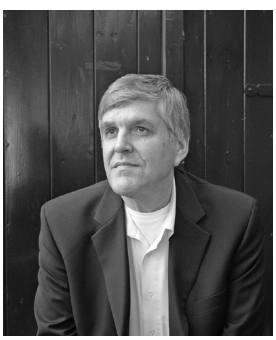
Geert Assen is op 25 april 1942 in Nieuw Schoonebeek geboren in een rooms-katholiek boerengezin met acht kinderen. Hij beëindigde na 41 jaar zijn loopbaan in de functie van specialist rundveehouderij bij Agrifirm in Nieuw Schoonebeek. Door zijn werk kwam hij bij veel boeren over de vloer, en dat leverde veel stof op voor zijn verhalen. Jarenlang leverde Assen, onder de titel *Waor Gebeurd*, een bijdrage aan het tijdschrift van de volleybalclub. Sinds 2010 publiceert hij in *Maandewark/Oeze Volk* vooral korte verhalen met een humoristische ondertoon. Zijn werk is niet gebundeld. Zijn dialectbijdragen schrijft hij in het Zuidoost-Drents.

T.R. Imbos (1942)[750]

Tjaart Imbos is op 9 september 1942 geboren in Kolham, maar groeide op in Coevorden, waar hij de onderwijzersopleiding volgde. Hij werkte aanvankelijk in het basisonderwijs en werd daarna docent beeldende vorming in het voortgezet onderwijs. Hij was lid van de Drentse Schrieverskring en bestuurslid van Drentse Taol. Imbos sloot zich ook aan bij de Neie Drentse Schrieverskring (2013) en is medewerker en redactielid van *Maandewark/Oeze Volk*. Verder was hij lid van de Taalcompagnie (Hoogeveen). Tot 1983 schreef Imbos onder het pseudoniem Beewood[751] en 'wissewassies' verhalen en gedichten voor de *Hoogeveensche Courant*. In 1991 debuteerde hij met de bundel *Aander wark; een keur van gedichten in Zuudwest-Dreints* (eigen beheer).[752] In hetzelfde jaar werd zijn gedicht *In mien woorden* gekozen tot gedicht van de maand.[753] Zes jaar later verscheen in eigen beheer de bundel *As de gieteling zingt; gedichten in Zuudwest-Dreints*.[754] Een leidmotief in zijn werk is de liefde voor de medemens. Imbos schrijft ook Japanse puntgedichten in het Drents. In 1990 ontving hij een oorkonde van een radioprogramma van de Duitse NDR. Imbos had namelijk een verhaal in Drents dialect ingezonden voor een verhalenwedstrijd met als thema 'buren'.
Zijn werk verscheen ook in bloemlezingen, zoals *Midwinter in de olde landschap* I ([1984] en II (1991 Het Drentse Boek), *Poëzie van hunebedden* (1996, Het Drentse Boek), *Dichter bij het hunebed* (2005, Het Drentse boek). Zijn gedicht *Morenezaand* was een van de gedichten van de paneelroute *Gedichten in het darp* in Oosterhesselen en Gees. Met Jent Hadderingh stelde Imbos in 2006 *Lachen döt niet zeer. De schierste snipsnaorderijen uut Oeze Volk* (Van de Berg) samen. Het boek werd uitgegeven in het kader van het jubileumproject 'Vieftig jaor streektaal bij 't pad'.

H. Beuker (1944)

Henk Beuker is op 15 september 1944 geboren te Schoonloo. Hij was werkzaam bij HDG/CRvD (1966-1971) en bij de Achterhoekse gemeente Gendringen/Ulft (1971-1975). Vervolgens werd hij chef van de afdeling cultuur, recreatie, jeugdzaken van de gemeente Delfzijl en hoofd van de plaatselijke schouwburg De Molenberg. In 1979 volgde zijn benoeming tot directeur van Schouwburg Ogterop te Meppel. Daar bleef hij tot aan zijn pensioen (mei 2008) werken.

Al tijdens zijn werkzaamheden bij HDG begon Beuker te publiceren. Aanvankelijk waren dat historische verhalen in de periodieken van een aantal Drentse Verenigingen in Nederland. Ook droeg hij bij aan *Oeze Volk* en het blad van het Drents Landbouwgenootschap (DLG). Daarna legde hij zich toe op poëzie. Hij werd huisdichter van de *Meppeler Courant*: enige jaren leverde hij wekelijks een Drentstalig gedicht. Dat waren vooral populaire gedichten die hij schreef naar aanleiding van de actualiteit. Van Beukers hand verschenen ook gedichten in de periodieken van de Drentse Verenigingen 't Aol' Volk en Volk van Grada te Emmen. Van 2008 tot 2011 was hij lid van de redactie van *Maandewark/Oeze Volk.*

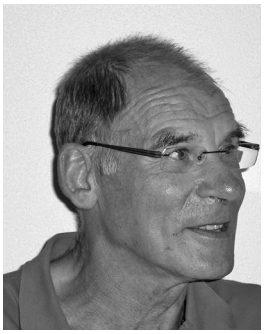
J. Bruins (1944)[755]

Jan Bruins is op 17 augustus 1944 in Anloo, (feitelijk) Westlaren geboren. Hij belandde na zijn diensttijd in 1965 als verkoopassistent op een handelskantoor voor de export van groente en fruit in Groningen. Bruins was daarna werkzaam als directeur bij diverse bedrijven en had jarenlang een eigen exportbedrijf. In 2006 behaalde hij de titel MA in de germanistiek.
Hij won verschillende prijzen bij schrijfwedstrijden van het *Huus van de Taol*. Inmiddels zijn er in *Maandewark/Oeze Volk* enkele gedichten en verhalen van hem gepubliceerd. Het verhaal *De tocht van achttien* is opgenomen in het boek *Een warme Winter* (2010, Het Drentse Boek).
De meeste verhalen zijn anekdotisch en vaak gebaseerd op een behoorlijke dosis feiten, bestrooid met een laagje fictie. Sommige gedichten zijn een mengeling van melancholie en filosofie. Maar meestal en het liefst schrijft Bruins met een humoristische inslag en pointe. Hij schrijft in het Midden-Drents met een noordoostelijke inslag. Ondanks dat Bruins al ruim 35 jaar in 'Börk' woont, blijven er onvermijdelijk nog af en toe wat sporen achter van zijn moedertaal: het '*Zuudlaorders'*. Soms doet hij dat bewust, omdat naar zijn mening dan dat woord of de uitdrukking veelzeggender is.

B. Luinge (1944)

Bas Luinge is op 24 februari 1944 geboren in Drouwen. Hij groeide op in Grolloo, waar zijn ouders een bakkerij hadden. Tot in de jaren zeventig heeft hij in de bakkerij gewerkt; daarna werkte hij in een levensmiddelenbedrijf. Zijn tante, de schrijfster Ali Brals-Luinge, moedigde zijn schrijverij aan. Luinge schrijft bijdragen voor het tijdschrift *Maandewark/Oeze Volk*. In 2006 verscheen in eigen beheer zijn verhalenbundel *Met 'n körrelie zolt*. De bundel bevat beschrijvingen van

historische gebeurtenissen uit het dorpsleven van Grolloo en omstreken. De verhalen hebben een anekdotisch karakter, en sommige werden eerder gepubliceerd in *Oeze Volk*.
In 2009 kwam bij uitgever Noordboek de verhalenbundel *Laot de haon maor kreien*. *Drèentse verhaolen* uit. Daarin schrijft Luinge over alledaagse familieperikelen en markante dorpsgenoten. Ook deze verhalen, deels eerder gepubliceerd, zijn humoristisch van toonzetting.[756] Nieuwe verhalen met een mengeling van humor en nostalgie bundelde Luinge in *Het dörp van mien onbezörgde jeugd* (2012, Noordboek). In 2015 kwam *As lös zaand* (Wehomah Productions) op de markt.

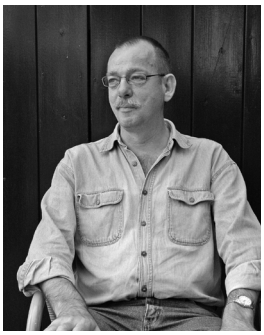
J. Vrielink-Kuik (1947)[757]
Jos Vrielink-Kuik is in 1947 geboren te Zuidwolde en groeide op in Hoogeveen.[758] Na haar huwelijk woonde ze in diverse plaatsen, maar zij keerde in 1983 terug naar Zuidwolde. Na een operatie in 1982 begon ze te schrijven en leverde ze bijdragen aan de *Hoogeveensche Courant* en *Oeze Volk*. Zij werd daartoe ook geïnspireerd door haar moeder, de schrijfster Bonnie Veendorp, met wie ze een rubriek in *Oeze Volk* had. In 1987 werd van haar in het tv-programma AVRO's servicesalon in het kader van Moederdag door Jan van Veen een gedicht van haar voorgelezen. Zij schreef bijdragen voor de *Meppeler Courant*, *Libelle*, *Margriet* en *De Pennestreek*. Van het laatste tijdschrift was ze enkele jaren lid van de redactie. In haar vroege werk is het verlies van twee dochtertjes op jonge leeftijd te merken. Twee keer won ze een landelijke gedichtenwedstrijd, uitgeschreven door *Libelle.* Deze gedichten werden opgenomen in de bundels *Moeder* (1987) en *Negen maanden samen* (1987).
Verder leverde Jos Vrielink-Kuik gedichten aan de bundels *Lieve poes ik hou van je* (1993, onder redactie van het weekblad *Margriet*) en *Poëzie van Hunebedde*n (1996, Het Drentse Boek).
In eigen beheer verschenen vervolgens de gedichtenbundels *Spinsels* (2000), *Veel liefs* (2002), *Dromen in de Sneeuw* (2002) en *Kerst- en Wintergedichten* (2002). In 2006 en 2008 kwamen - eveneens in eigen beheer - de Drentstalige verhalenbundels *In de wachtkamer* en *Bij de dokter* op de markt.

G. Hoving (1948)[759]

Geesje (Gré) Hoving is op 28 november 1948 te Rolde geboren, maar woonde achtereenvolgens in Dwingeloo en Friesland tot ze in 2009 terugkwam in Rolde. Ali Brals-Luinge spoorde haar aan tot schrijven, en er verscheen werk in *Oeze Volk, De Plattelandsvrouw* en het kerkblad van Dwingeloo en Rolde. Hoving schrijft proza, poëzie en toneel (vooral eenakters voor volwassenen en kinderen). Haar werk is autobiografisch. De prozabijdragen hebben dikwijls een humoristische ondertoon en haar gedichten zijn gevoelsuitingen. In 1987 won ze de tweede prijs bij het gedichtenfestival in Havelte en in 1989 won ze de eerste prijs. *Kermis* werd in april 1992 gekozen tot gedicht van de maand[760], en *Dat dörp* werd opgenomen in de poëzieroute die door de dorpen Oosterhesselen, Gees en Zwinderen loopt. Er kwamen van Hoving tot dusver twee bundels uit: de Nederlandstalige uitgave *Met de herfst ben ik thuis* (1992, in 1999 2e druk, in eigen beheer) en een Drentstalige bundel *Kom as de katties bluit* (1995, Het Drentse Boek). *Met de herfst ben ik thuis* bevat gedichten die het verhaal vertellen van een ingrijpende jeugdervaring die lang onverwerkt bleef; haar vader overleed toen ze 13 was.[761] In 2005 heeft ze met het gedicht *Ze zeei:* bijgedragen aan *De legende verdicht* (Stichting Natuurkunst Drenthe), een bundel behorend bij de kunst- en natuurwandeling *De Legende.*

F. Mulder (1950) [762]

Freerk Mulder - schrijft onder het pseudoniem Anne Hoogebrug - is geboren in 1950 te Noorderhoogebrug. Hij woont in Peize en publiceert in *Krödde*, *Toal en taiken*, *Roet* en *Maandewark/Oeze Volk*. Behalve proza en poëzie schrijft hij ook toneel. In oktober 2009 presenteerde hij zijn debuutbundel in het Gronings *As ain poar ogen sloeten* (in eigen beheer uitgegeven). De titel ontleende hij aan een uitdrukking van zijn oma die zij gebruikte als er iemand was overleden: 'din kon der nog wel ais van alles achter vot komen'. De laatste tijd publiceert hij vooral op zijn faceboekpagina. Volgens Mulder schrijft hij niet uit literaire pretenties, maar om zijn gevoel een plaats te geven.

G. van Noord (1954)

Greetje van Noord is geboren en getogen in Eemster (Dwingeloo). Toen ze zeventien was, overleed haar jongere broer aan leukemie. Deze gebeurtenis stimuleerde haar tot schrijven. Midden jarig tachtig begon ze met het schrijven

in de streektaal; ze werd daartoe gestimuleerd door Stichting Dwingels Eigen. Met Harm Boer en andere collega's trad ze op bij 'Drentse avonden'. Van Noord publiceerde gedichten in *Oeze Volk* en enige bloemlezingen. De laatste jaren publiceert ze niet meer.[763] Een bundeltje *Mien schrieverij* (zonder jaartal) is in eigen beheer verschenen.

J. Hadderingh (1957)[764]

Jent Hadderingh, zoon van de bekende schrijver L.H. Hadderingh (Bart Veenstra), is in 1957 geboren. Hadderingh is werkzaam in het onderwijs. Enige jaren vormde hij met Tjaart Imbos de redactie van *Oeze Volk*. Ter gelegenheid van het vijftigjarige bestaan van dit dialectblad stelde hij met Imbos *Lachen döt niet zeer. De schierste snipsnaorderijen uut Oeze Volk* (2006, Van de Berg) samen. De titel verwijst naar een rubriek in Oeze Volk die sinds april 1958 geplaatst was. Het Drentse woord snipsnaorderijen betekent snuisterijen of prullen. De rubriek bestond dan ook uit korte humoristische prozastukjes en gedichten veelal geschreven onder pseudoniem.
Belangrijke publicaties zijn verder: *Gemeente Gasselte bezet* (1985, BAMA); *Drentse namen van wilde planten* (1989, zijn broer Henk schreef de achtergronden. Het manuscript is gebruikt voor de website *Schuppies en schoegies.* (zie www.huusvandetaol.nl); *Van snabbeschuit tot coaster. De scheepvaart van Gasselternijveen in vogelvlucht* (1993, BAMA). Verscheen ook als lees- en doeboek voor gr. 7 en 8 over zeevaart in Gasselternijveen); *Bart Veenstra, een leven tussen pen en papier* (2001, BAMA. Uitgave in het kader van de 80ste verjaardag van Bart Veenstra. Nu onderdeel van website *Drenthe centraal* van Ab Drijver); *Drentse streekwoorden* (2003, Van de Berg); *Vieftig jaor streektaol bij 't pad.* Teksten tentoonstellingspanelen (2006, Dubbel-cd. Uitgebracht in het kader van 50 jaar *Oeze Volk*); Tekst theaterrondje *Ellert en Brammert* (2005, script voor jeugdvoorstelling in Schoonoord. Openluchtmuseum); *Roel Reijntjes, Prins tussen Drentse dichters* (2005, 75 exemplaren bij de 75e verjaardag van Roel Reijntjes); *We blieft lachen. Van Hepscheuten op zien Drents* (2006, Van de Berg); *Drentse Spreukenkalender*, edities 2006 t/m heden (Van de Berg); *Streek & Taal; met Van Hepscheutens 'Schetsen uit het leven van alledag' van Jan van Rijthoven met tekeningen van Kees Wouters* (2012, Van de Berg). Bovendien leverde Jent Hadderingh verhalen, anekdotes en een enkel kindergedicht aan *Oeze Volk*; ook schreef hij bijdragen voor het tijdschrift *Op 't spoor* (Historische Vereniging Gemeente Gasselte).

A. A. Metselaar (1959)[765]

Albert Aaldert (Albert) Metselaar is in 1959 geboren in Hollandscheveld en woont sinds 1985 in Hoogeveen. Hij is werkzaam geweest in psychiatrische inrichtingen. Studeerde theologie en kerkgeschiedenis aan het Windesheim College en is voorganger in de PKN. Metselaar begon in zijn middelbare schoolperiode te schrijven. Tijdens zijn opleiding tot verpleegkundige probeerde hij interessante volksoverleveringen en volksverhalen op een toegankelijke wijze onder de mensen te brengen. Een eerste proeve daarvan verscheen in juni 1978 in het blad *d'Ollaansevelder* (Onder het pseudoniem R. Aalestem). In die tijd startte hij ook met historisch onderzoek. Hij schrijft sinds oktober 1984 in de *Hoogeveensche Courant* artikelen over historische, maatschappelijke en godsdienstige onderwerpen. Besteedde daarin veel aandacht aan leven en werk van de Hoogeveense schrijver-schilder A.A. Steenbergen (1814-1900). In december 1985 begon hij in de *Hoogeveensche Courant* gedichten te publiceren onder het pseudoniem Veldeling. De gedichten van Veldeling werden gebruikt om actuele onderwerpen in de krant van commentaar te voorzien. Metselaar werd ook medewerker van *Oeze Volk* en was lid van de Schrieverskring. Zijn bekendste bundel, getiteld *Liefde lat gien mèense lös* (eigen beheer) verscheen in 1990. Als Hanna (en Anna) Bentinck schrijft hij bijdragen voor *Roet*.[766] Een deel van zijn poëzie is ballade-achtig; het zijn rijmende verhalen.

In april 1987 werd zijn eerste verhaal, getiteld *'t Maagie in de wieke* in de *Hoogeveensche Courant* gepubliceerd. Zijn prozabijdragen zijn voornamelijk gebaseerd op historische feiten die hij met fictie vermengt. Hij schreef (literaire en historische) feuilletons in de *Hoogeveensche Courant,* en in de bundel *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (Het Drentse Boek) werd het verhaal *De hoorn van Wodan* opgenomen.

Metselaar richtte onder andere de schrijversdichtersgroep 'De Taalcompagnie' op, een open podium voor proza en poëzie. Hij vertaalt en schrijft godsdienstige liederen in het Drents en gaat voor in Nederlands- en Drentstalige kerkdiensten. Metselaar werd in 1995 voor zijn schrijverij onderscheiden met de titel 'Hoogevener van het jaar 1994'. In 2006 kreeg hij een koninklijke onderscheiding. Hij schreef - ook in samenwerking met anderen - boeken over de historie van Hoogeveen en omgeving. Andere literair(-historische) publicaties van zijn hand: *Steenbergen over zijn familie* (z.j.); *Albert Steenbergen over Albert Steenbergen* (1984); *De waorheid mit een knipogie. De eerste bundel mit gedichten van de Veldeling* (1987); *De jeugd van Albert Steenbergen* (1987); *Veldeling.*

Vraogen feiten en flitsen uut de velden van vrogger en vandage (1988); *Vertrouwen* (1988, Nederlandstalige religieuze gedichten onder het pseudoniem Ben Jochanan); *Verzen uit de Velden. Grepen uit anderhalve eeuw gedichten over het Hollandscheveld* (1989); *De wereld van de Nevelhekse. De achtergronden van het dramatische liefdesverhaal van de Hoogeveense schrijver en schilder Albert Steenbergen* (1990); *Nevelhekse. Cilie, Venus van de Velden* (1994, heruitgave van het oorspronkelijke boekje van Albert Steenbergen, aangevuld met achtergrondinformatie van Albert Metselaar); *Cilie, Venus van de Velden* (Stripversie van het boekje *Nevelhekse*); *De Nevelhekse II. Testament van De Stroeve* (2010) en een e-boek met erotische poëzie onder de titel *Hilde. Van spoken op zolder en heilige ruus* door Cunera van Schaick, Lily van Liefkenshoek en Anna Bentinck.[767]

8. Populaire literatuur

De literatuurgeschiedschrijving heeft zich lange tijd uitsluitend geconcentreerd op de officiële smaak en er was weinig aandacht voor de smaak van de lezers. Er is in de Drentse literatuur echter ook een groep schrijvers die niet direct tot de literaire canon wordt gerekend, maar die wel kan rekenen op de waardering van het grote publiek.
Dikwijls wordt hun schrijverschap onder de noemer 'verteller' gerangschikt.[768] Onder verteller dient te worden verstaan een auteur die een genre beoefent waarin het de schrijver niet zozeer om het verhaal gaat, maar om de overdracht van een zekere schok of ontroering, door middel van proza.
In die zin worden vertellers gezien als schrijvers die geen 'literatuur' produceren, maar hun lezers onderhouden, vermaken en ontroeren, en hen niet confronteren met een maatschappelijke stellingname of tendens. De vertelkunst als genre wordt in het algemeen in Nederland - anders dan in Engeland bijvoorbeeld - door de literaire kritiek en door de literatuurhistorici laag gewaardeerd. Meestal worden het genre en zijn vertegenwoordigers als tweederangs beschouwd. Maar daarin komt verandering, want "Hiërarchie in de literatuur bestaat nog steeds en zal ook blijven bestaan, maar de scheidingen zijn minder dwingend geworden en het taboe op plezier is geen dominant principe meer", stelde Erica van Boven in haar rede bij het aanvaarden van het ambt van hoogleraar Letterkunde aan de Open Universiteit.[769] Vanuit literair-historisch standpunt is het dan ook gewenst de complete literatuur te beschrijven en te bestuderen.

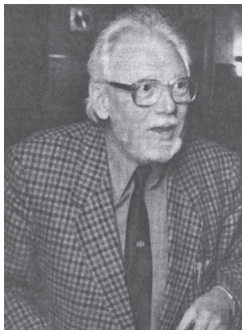
8.1 Misdaadromans

De detective- of politieroman heeft zich tot dusver nog niet echt een plaats kunnen veroveren binnen de Drentse letteren. Het aantal romans dat door Drentse auteurs geschreven is of in Drenthe speelt, is gering. Een tentatief overzicht levert het volgende op: Josef Cohen *De moord in het dennebosch. Bioscooproman* (1926), Ab Visser *De man zonder hoofd* (1947), Haggi Mami Reis (pseudoniem van J. Presser) *Moord in Meppel* (1953), Nicolaas Freeling *Misdaad in Drente* (1966, vertaling van *Double-barrel*), Havank en Pieter Terpstra *Schaduw op de heide* (1970).[770]

Zoals we in hoofdstuk II beschreven, publiceerde Hans Seidel in 1985 zijn verhalen over Drentse misdaadzaken, maar dit boek is meer geschiedschrijving dan fictionele literatuur. Gerard Stout liet met een boeknummer van *Roet*: *Liek in 't veen* (1996) de eerste Drentse detective verschijnen. Daarna schreef hij *Veenmoord* (2013, printing on demand), waarin een lijk van een dagbladcolumniste in het Veenpark voor de nodige verwikkelingen zorgt, gevolgd door de thriller *Apport Kasper*. *Literaire thriller in Drenthe* (2013, printing on demand). Doordat ze een winter aan huis gebonden was en ze iets leuks wilde doen, schreef Ruth Post-Hooykaas een detective, getiteld *Gevaarlijk water* (1999, Het Drentse Boek).[771] Daarin onderzoekt een Amsterdamse vrouwelijke privédetective de dood van een onder raadselachtige omstandigheden overleden hoogleraar in de filosofie. Jan Veenstra schreef bij wijze van intermezzo de eerste Drentstalige speurdersroman, getiteld *Tammo Tiesing en het liek op zolder* (2004, Het Drentse Boek). Deze roman speelt zich af in het vredige dorpje Langevelde, dat opgeschrikt wordt door de vondst van een lijk op de zolder van het gemeentehuis. In Boekvorm Uitgevers nam in 2013 het initiatief tot het uitgeven van *DrenthePockets*. Onder die naam verschijnen in een grote oplage spannende verhalen die spelen op locaties in Drenthe en geschreven zijn door Drentse auteurs. De boekenreeks komt voort uit een wedstrijd van Marketing Drenthe: Wie heeft het creatiefste idee van Drenthe? Het Hunebedcentrum won die prijs met het idee voor een serie boeken waarin bijzondere plaatsen in Drenthe een rol spelen. *Moord in het museum* is de eerste thriller in deze nieuwe serie, geschreven door Hein Klompmaker, directeur van het Hunebedcentrum.[772] In *Moord in het museum* probeert directeur Diederick Drucker van een beveiligingsbedrijf uit Exloo te achterhalen wie zijn beste vriend, een archeoloog van het Hunebedcentrum in Borger, om het leven heeft gebracht. De vertelling beslaat vijf dagen, waarin een alwetende verteller de lezer kriskras over de Hondsrug stuurt. Er zijn direct na verschijning 5000 exemplaren verkocht van deze Drenthepocket.

In maart 2014 volgde de tweede pocket *Een duistere erfenis* geschreven door

Anne ter Beek. Dit boek speelt zich af rondom de TT in Assen. De verhaallijn is gekoppeld aan de historische route Tour de TT (geopend op 14 maart 2014) en speelt zich voornamelijk af in Assen, Hooghalen, Rolde en Borger, maar ook de tussenliggende dorpen komen aan bod. De grootste trekpleisters van Drenthe lopen als een rode draad door het boek.[773] Anne ter Beek heeft eerder bijgedragen aan de bundel *Niets is wat het lijkt* (2013, uitgeverij Fenisk). In 2013 kwam van Tieme Woldman bij Het Drentse Boek zijn eerste boek uit, getiteld *Moord in het Mantingerveld*, een combinatie van historische fictie en misdaadroman.[774]
Aan twee auteurs zullen wij hierna aandacht schenken.

M. Dendermonde (1919-2004)[775]
Dichter, prozaïst en journalist Max Dendermonde, het pseudoniem van Hendrik Hazelhoff, werd in Winschoten geboren, op 17 juni 1919.[776] Voor de Drentse Boekentiendaagse liet hij bij Krips Repro in 1989 *De stilte van Koekange; een verhaal op zoek naar een verhaal* verschijnen. Daarin gaat een jongeman op zoek naar de toedracht achter de drievoudige moord die in 1909 Koekange opgeschrikt heeft. De moordenaar was bij de dorpelingen bekend, maar werd nooit gearresteerd: de inwoners van het dorp zwegen. Het boek zorgde voor beroering, omdat het oude wonden openreet.[777] Max Dendermonde overleed in de nacht van dinsdag 23 op woensdag 24 maart 2004 in zijn woonplaats Sarasota, Florida.

H.D. Minderhoud (1932)[778]
Huib Minderhoud publiceerde *Dodelijk intermezzo* (1995, Het Drentse Boek), een boeiend familiedrama met whodunit-elementen. Het verhaal gaat over een echtpaar uit Canada dat na vele jaren familie in Zuidwolde bezoekt. Er zijn spanningen die uiteindelijk leiden tot een moord.[779] Huibrecht Dirk Minderhoud is in 1932 in Kerkwijk (Gld.) geboren. Hij werkte tot 1988 in het onderwijs. Minderhoud ontwikkelde zich tot regionaal historicus en debuteerde in 1976 met *700 jaar Dalen* (Wegener). Vele publicaties op het terrein van lokale historie volgden; ook leverde hij in 1980 en 1997 rijmprenten voor de Picardtclub.[780] Van 1979 tot 1984 schreef hij voor de nieuwjaarsbijeenkomsten van de gemeente Coevorden de Thomasvaer en Pieternelconference en van 1990 tot 1995 die voor de toenmalige gemeente Dalen.

Minderhoud was redacteur van het maandblad *Drenthe* en het daarop volgende *Drenthe totaal*; voor beide bladen schreef hij artikelen. Ook schreef hij bijdragen voor de *Hoogeveensche Courant* over Drentse monumenten, die bij het Drentse Boek in boekvorm verschenen. Voor de Coevorder *Huis aan Huis Courant* heeft hij inmiddels 300 'Mo(nu)mentjes' geschreven, waarvan er 90 in drie boeken uitgegeven zijn. In 1997 werd hij onderscheiden met de Culturele Prijs voor Coevorden en in 2007 kreeg hij op grond van zijn bijdrage aan de geschiedschrijving van Coevorden de erepenning van deze gemeente.[781] De op historische gegevens berustende verhalenbundel *Glimlichten* (Seinen) kwam in 1990 op de markt.[782] In 1986 had Minderhoud al bekendheid gekregen met het door Jouke J. Nijman geïllustreerde reisboek *Dwars door Drenthe* (1986, Krips Repro); in 2007 volgde *De Groote Scheere, kroniek van een landgoed* (Stichting 'Expositieruimte Baron van Voorst van Lynden'). Van 1990 tot 1995 was Huib Minderhoud volmacht-penningmeester van de Drentse Schrieverskring.

8.2 Vertellers

In het verhalende proza van enige schrijvers spelen de streek en volkskundige aspecten zoals taal, volksaard, zeden, gebruiken en historie een belangrijke rol. Voor deze literatuur worden verschillende benamingen gebruikt: streekliteratuur, boerenroman, 'Heimatliteratur', dorpsvertelling, streekroman of regionale roman. De laatste mist de negatieve connotatie die aan de andere begrippen - vooral de streekroman - kleeft.[783] In de negentiende eeuw kende dit genre in Drenthe beoefenaars, maar ook schrijvers uit de jaren 80 en 90 van de twintigste eeuw hebben zich aan dit literatuurgenre gewijd.[784]

A. van Peer (1901-1992)[785]

Arend van Peer werd op 18 maart 1901 geboren in Schoonoord.[786] Zijn vader was timmerman van beroep en begon met de verkoop van naaimachines. In 1904 startte deze een zaak in galanterieën en aanverwante zaken. In 1910 vertrok de familie naar Emmen, waar een warenhuis met meubelmakerij werd opgericht dat door junior werd voortgezet. Het winkelpand gold in die tijd als grootste van Emmen. Het familiebedrijf bestaat tot op heden. Van Peer maakte de stormachtige ontwikkelingen van Emmen mee en speelde daarin als zakenman ook een actieve rol. Zo was hij ook een tijdlang operateur van de Emmer bioscoop. Door het zakenleven kwam hij in contact met veel Drenten uit alle lagen van de bevolking. Zijn kinderen waren van mening dat hij daarover goed kon

vertellen en stimuleerden hem zijn verhalen op papier te zetten.[787] Aanvankelijk verschenen zijn Drentstalige vertellingen in de krant; in 1979 legde hij ze vast in de verhalenbundel *Op zien Drents*. De eerste druk verscheen in eigen beheer met een oplage van 25 exemplaren. Daarna kwamen nog een tweede (1980, 25 exemplaren) en een derde druk (1981, Studio Spit Emmen, 1000 exemplaren) uit. In 1986 volgde *12 Drentse verhaalties* (eigen beheer). Zijn verhalen schreef hij in de Drentse taal, omdat Van Peer van mening was dat de streektaal bewaard moest worden. Ook vond hij het gemakkelijker bepaalde onderwerpen in het Drents te schrijven.[788] In *Midwinter in de olde Landschap* II zijn twee verhalen (*Twee Kerstkedo's* en *Jans Bos op gaanzejacht*) van hem opgenomen. Arend van Peer bekleedde tal van bestuursfuncties en was een enthousiast filmer en fotograaf. Hij overleed in 1992 in Emmen.

J. Oostijen (1908-1991)[789]

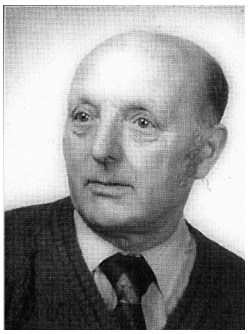
Jakob (Jaap) Oostijen werd op 8 september 1908 geboren te Pesse.[790] Hij werkte als timmerman enige jaren voor zichzelf, werkte voor de Rijksgebouwendienst en besloot zijn loopbaan in dienst van de bouwvereniging Hoogeveen. Pas op latere leeftijd zette hij in de avonduren zijn jeugdherinneringen op papier. Dat resulteerde in de uitgave van het boek *Japie* (1982, Het Drentse Boek). Het boek had succes, en een tweede druk volgde spoedig. In totaal werden 1500 exemplaren gedrukt. Jan Poortman noemde het boek "de beste en zuiverste tekening van de voorbije tijd in Drente, die hem ooit onder ogen was gekomen."[791] Oostijen schreef ook enige gedichten; bekend werd zijn gedicht *Heimwee naar alle mede-burgers onzer naties* dat in de *Meppeler Courant* opgenomen werd. In het gedicht behandelt hij het lot van de Molukse bevolkingsgroep die in het kamp Ten Arlo bij Hoogeveen was ondergebracht en waar Oostijen werkte. De voltooiing van het vervolg op zijn eersteling, getiteld *Jaap*, heeft Oostijen niet meer mogen beleven.[792] Hij overleed op 19 januari 1991 te Hoogeveen in het bejaardentehuis Huize Beatrix.[793]

J. Heuvelman (1910-1996)

De in 1910 in Pesse geboren Jan Heuvelman heeft een klein oeuvre geschreven.[794] In boekvorm verschenen van hem slechts twee Drentstalige romans van christelijke signatuur. Hij werd geïnspireerd tot het schrijven door zijn schoolvriend en schrijver Jaap Oostijen. Heuvelman verhuisde op 12-jarige leeftijd naar Diever en moest na de lagere school helpen op de boerderij van zijn ouders.

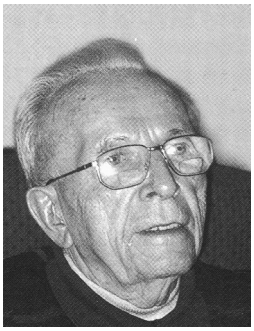

In 1945 kwam hij in dienst van het Staatsbosbeheer, aanvankelijk in Smilde en later in Zwolle. Pas na zijn pensionering kreeg hij tijd om te schrijven. Zijn eersteling, *Wat ook het leven brengt*, werd in 1984 door Het Drentse Boek uitgegeven.[795] Het boek is opgebouwd uit traditionele motieven en beschrijft het wel en wee van enige generaties boerenmensen op het Drentse platteland van voor de laatste wereldoorlog. In het geloof vindt men de steun om zich aan de feiten aan te passen. De titel van het boek - een regel uit een lied van Johannes de Heer - refereert daaraan.[796] *Het volle leven* (Het Drentse Boek), het vervolg op zijn eersteling, verscheen in 1997 - een jaar na zijn overlijden.[797] Ook in deze roman vinden we de traditionele ingrediënten van een familieroman. Heuvelman overleed op 1 februari 1996 te Dalfsen.[798]

Joh. Hooijer (1916-2010) [799]
Johannes Hooijer werd in 1916 geboren in Kerkenveld. Hij werd na afronding van de lagere landbouwschool boerenknecht en vervolgens zelfstandig boer in Alteveer, Laaghalen, Fluitenberg en Kerkenveld. Vanaf 1977 woonde hij in Zuidwolde. Na zijn pensionering begon hij te schrijven: korte verhalen, limericks, gedichten en korte verhalen in de tijdschriften *De Pennestreek* en *De Boerderij*. Zijn inspiratie haalde de auteur uit dagelijkse situaties en gebeurtenissen
In 2001 verscheen het boek *Van Wheem tot Wemme*. *Een bonte verzameling verhalen en gedichten, in de loop der jaren bijeengeschreven door: Johannes Hooijer* (Oudheidkamer Zuidwolde).[800] Het boek werd uitgegeven ten behoeve van de wederopbouw van het afgebrande museum De Wemme in Zuidwolde. De meeste bijdragen waren eerder verschenen in de *Hoogeveensche Courant*.[801] Hooijer overleed op 6 oktober 2010 te Meppel.

Ook een ander lid van de familie Hooijer schreef. Willem Hooijer (1899-1999), broer van Johannes, was eveneens een laatbloeier. Deze leverde zijn pennenvruchten aan de plaatselijke kerkbode en regionale kranten. Hij debuteerde op 90-jarige leeftijd met de bundel *Rijmelarij, gedichten en rijmpjes*. Behalve gedichten over Drenthe en de natuur bevat de bundel gedichten met een religieus karakter.[802]

L. Zwiers (1916-1999)[803]

In 1998 debuteerde Lute Zwiers - op 82-jarige leeftijd - met de gedramatiseerde historische streekroman *Het veen. Een roerige periode in de geschiedenis van een Drentse veenkolonie* (Het Drentse Boek). Lute Zwiers werd op 21 april 1916 in Emmer-Compascuum geboren. Zijn vader was veenarbeider, maar Zwiers ontsteeg dit milieu. Hij bezocht de hbs in Ter Apel en bracht het uiteindelijk tot directeur Sociale Zaken in Vlagtwedde.[804] Vanaf zijn pensioen in 1981 werkte hij aan dit boek, maar het heeft lang geduurd voor er een uitgever voor gevonden werd.

De roman speelt zich af in het interbellum. Plaats van handeling is het praktisch nog onontgonnen veengebied rondom Emmer-Compascuum. Zwiers verhaalt in zijn roman van arme, opstandige veenarbeiders in Zuidoost-Drenthe. Sociaal onrecht, bewust aangestoken veenbranden, moord en doodslag en bittere armoede komen in het boek naar voren. Recensent Ab Drijver noemde het boek een van de meest evenwichtige romans die over dit onderwerp geschreven zijn.[805] Het verhaal is gebaseerd op jeugdherinneringen van de auteur en bevat daardoor autobiografische elementen.

J. Elzing-Ensing (1918-2010)

Jennegien Ensing werd in 1918 geboren in Nieuw Schoonebeek waar haar vader molenaar en keuterboer was. Op 18-jarige leeftijd ging ze werken bij een boerengezin in Oud Schoonebeek. In de jaren dertig van de twintigste eeuw verzamelde ze een schat aan wetenswaardigheden en kennis over het oude boerenwerk. Ze trouwde in 1944 en kreeg negen kinderen. Om hun te vertellen over vroeger tekende ze het oude boerenleven in woord en beeld. In 1982 verscheen *Hieroet ko'j weten hoe oeze olden 't wark deden* (Elzing-collectief i.s.m. CBS de Kerkstraat Musselkanaal). Bij Het Drentse Boek kwam begin jaren tachtig vervolgens *Hoe was 't vrogger?* uit. Liefst 18 herdrukken verschenen hiervan. Meer dan 12.000 exemplaren zijn ervan verkocht, en daarmee is het het best verkochte boek van Het Drentse Boek. In de jaren negentig bracht Het Drentse Boek een tweede boek uit, *Spellegies die wij speulden*, dat het succes van het eerste echter niet kon evenaren.

Elzing-Ensing overleed op 20 februari 2010 in een verpleeghuis in Hardenberg.[806]

R. Sieben (1919-2006)

Roelof Sieben werd op 22 april 1919 geboren in Ruinerwold. Door het vroegtijdige overlijden van zijn moeder groeide hij op bij pleegouders in Fort. Hij was werkzaam als boer, handelsreiziger, directeur van een bejaardentehuis en conferencier. Wegens zijn slechte gezichtsvermogen moest hij ophouden met werken. Sieben legde zich daarna toe op zijn grote hobby, het schrijven van verhalen en gedichten. Daarvoor gebruikte hij een speciale typemachine met grote letters en lampen voor extra belichting.

Sieben was de geestelijke vader van *Oes eig'n kraantien. Nieuws voor Zweeloo en omstreken*. Onder het pseudoniem Tingeling schreef hij korte humoristische stukjes. Ook droeg hij bij met het feuilleton *De wereld van Joppie*. Het zijn humoristische verhalen die handelen over een jongetje van vijf jaar dat de wereld en de grote mensen op zijn eigen wijze beschouwt.[807] Op verzoek van lezers kwamen de stukjes als boek uit onder de titel *De wereld van Joppie. Humoristische streekroman uit Z.W. Drente* (z.j.). Sieben schreef tal van revues, toneelstukken[808], verhalen, gedichten en liedteksten.[809] Van het officieuze Drentse volkslied was hij niet gecharmeerd, en hij schreef daarom een eigen volkslied, getiteld *Oens Drenthe.* Hij was lid van de Drentse Schrieverskring en leverde als Roelf Sieben bijdragen aan het tijdschrift *Oeze Volk.* Hij schreef in het Nederlands en het Drents (Zuidwest-Drents).

Ook het feit dat hij beschikte over een grote kennis van de zeden en de humor van de streek, vergemakkelijkte hem het schrijven in de streektaal.[810]

Sieben debuteerde met *Van heuren zeggen* (1983, Het Drentse Boek), een bundel verhaaltjes en gedichten, met illustraties van M. Kunstman.[811] De bundel is geschreven voor een breed publiek: de gedichten zijn lichtvoetig en hebben een humoristische ondertoon. De verhalen zijn pretentieloos en zijn ontstaan door gesprekken over vroeger. "Humor dus, niet van de allerbovenste plank, maar wel Drents", aldus Gerriet Wilms.[812] Grote literaire ambities had Sieben niet.[813] Over zijn schrijverschap zei hij: "Ik heb niets uit te dragen, geen pretentie, maar ik wil dat mijn verhalen in de eerste plaats herkenbaar zijn. Dat mensen er om kunnen lachen, of om kunnen janken."[814] *Van de mörreng töt de aovend. Een Drèentse streekroman* verscheen in 1986 bij Het Drentse Boek. Deze roman speelt aan het eind van de negentiende eeuw en beschrijft de lotgevallen van de boer Geert Sok in de buurtschap Fort. Aanleiding voor het schrijven van deze Drentstalige streekroman was het vijftigjarige bestaan van de school in Fort. Ter gelegenheid daarvan schreef Sieben een revue waarin hij feiten uit de geschiedenis van het

dorp verwerkte. Veel materiaal kwam daarbij boven water, en de inwoners van Fort vroegen Sieben vervolgens om met deze gegevens een roman te componeren.[815] Het werd een traagverlopend verhaal gebaseerd op een beproefd thema uit de streekroman: lief en leed, hartstocht en afgunst wisselen elkaar af. Recensent Gerard Stout besprak de roman en vergeleek het met *Het bloed kruipt waar 't niet gaan kan* van J.H. Bergmans-Beins. Zijn oordeel luidde: "Sieben kan zich niet helemaal meten met Jo Bergmans-Beins. Zijn personen komen daarvoor niet sterk genoeg uit de verf, maar hij stijgt wel duidelijk uit boven het niveau van andere 'Zanddrenten' als Albert Dening. Een plaats tussen de Drentse streektaalschrijvers heeft hij met dit boek zeker verdiend."[816]
Sieben schreef daarna *Van komen en van gaon. Streekroman in zuid-west Drents dialect* (1988, Het Drentse Boek). Recensent Stout bestempelde dit werk als een "streekroman zonder pretenties. Weinig leed en veel geluk."[817]
Verder verschenen *Waar liefde woont. Lief en leed in een Drents bejaardenhuis* (1989, Krips Repro)[818], *De jonge Johanna* (1991, Krips Repro)[819], en de gedichtenbundel *De veurdeur is lös… bij 't Aol' Volk* (2001, 't Aol' Volk).[820] Sieben leverde ook bijdragen aan de bloemlezing *Midwinter in de olde landschap* I (1983) en II (1991). De laatste jaren woonde Roelof Sieben in verpleeghuis De Schiphorst in Meppel. Daar overleed hij op 8 juli 2006.[821]

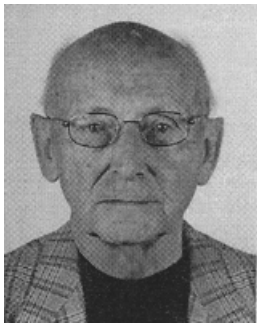
D.H. Fuller (1923-2007) [822]

Derk Henderikus Fuller werd op 27 maart 1923 in Valthe geboren. Zijn vader was boer, maar het bedrijfje bood Derk en zijn vier broers geen brood. Derk ging in de textiel en liep reeds op 14-jarige leeftijd met garen en band langs de deuren; dat bezorgde hem de bijnaam 'Zeuvenstuverslappies'. Daarna had hij textielwinkels in Emmen, Odoorn en Assen. In 1980 werd hij getroffen door een hartaanval waardoor hij het rustiger aan moest doen. Daardoor kreeg hij de tijd om te schilderen en te schrijven - een lang gekoesterde droom. In 1983 verscheen in eigen beheer *Zo Vaoder Zo Zeun, giet niet altied op. Een Drentse streekroman.*[823] Hierin schrijft de schrijver over een kenmerkend onderwerp van de streekroman: ware liefde overwint standsverschil. Als vervolg bundelde hij zijn lange ervaringen als textielkoopman in *Zeuv'nstuuverslappie* (1983, eigen beheer). Dit boek schreef hij naar aanleiding van de vele positieve reacties van lezers op zijn debuut. Zijn lezerspubliek verzocht hem ook voortaan in het Drents te schrijven; daar gaf Fuller graag gehoor aan.[824] Zijn rijmpjes zijn niet literair; ze zijn te kwalificeren als het werk van een gelegenheidsdichter. Verder kwamen uit in eigen

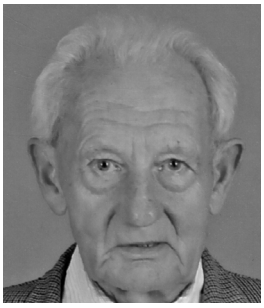
beheer: de (gedichten)bundels *Verzamelde Drentse muggen van Derk* (1988), *Met een lach en een traon* (1988, deel 1 en 2), *Gebakken muggen. Tientallen spreuken uit de eerste hand* (1989), *Muggen van Derk* (1989), *Ellert en Brammert* (1989), *Drentse gebakken muggen* (1991), *Gebakken muggen van Derk, een boekje met inhoud* (1995), *Spreuken Verjaardagkalender* (z.j.), *Mor en het tweede licht* (z.j.), *Volksverhaal Drente met Kazan en Vlekje* (z.j.) en *Drentse wieze woorden* (z.j.). Hij conformeerde zich niet aan de Drentse spellingafspraken, maar schreef naar eigen goeddunken. Fuller overleed op op 6 januari 2007 te Assen.

H. Depping (1924-2011)[825]

Herman Depping werd op 10 januari 1924 geboren in Peize. Hij was huisschilder en had met zijn vrouw tot 2000 een drogisterij annex verfwarenwinkel met speelgoed, huishoudelijke en luxe artikelen in Peize. Het Noordenveld en vooral zijn geboortedorp Peize boeiden hem zeer. Onder het pseudoniem Hadé schreef hij verhalen in *De Hopbel*, *Schildersblad* en *De Bijblijver.* Ook in het blad *Tiedschrift* van de historische vereniging Pezie-Peize en het tijdschrift *Roon* van de historische vereniging te Roden, zijn bijdragen van hem gepubliceerd. Een selectie van zijn pennenvruchten bracht hij in 1977 uit onder de titel *Een leven laank Paais* (Servo). Een tweede druk verscheen in 1998. Depping overleed op 8 december 2011.[826] Zijn dochter verzorgde de postume bundel *Woar is de tied toch bleev'm. Herinneringen van en aan Herman en Jannie Depping-Scheepstra* (2012, kleine Uil). Het is een boek vol herinneringen van Depping aan Peize en zijn inwoners. Behalve gedichten en verhalen staan er in de bundel ook enige avonturen van Haarm Stuver, het alter ego van Depping.

Th. Kool (1925)[827]

Theo Kool is geboren in 1925 in Arkel (Zuid-Holland). Hij bezocht de hbs en de mls en werkte vervolgens als agrariër. In Zeeland pachtte hij een boerderij, maar hij vertrok na de watersnoodramp in 1953 naar Linde bij Zuidwolde. In 1961 deed hij de boerderij over aan zijn broer, de vader van Marga Kool.
Zijn interesse voor het Drentse landschap en de Drentse volksaard komt duidelijk naar voren in zijn regionale roman *Het Rieteveen*, die in 1987 bij Het Drentse Boek verscheen. Dit boek speelt zich af in de eerste decennia van de twintigste eeuw en beschrijft de

verwikkelingen rondom het Rieteveen, een heideveld waar verschillende families aanspraak op maken. Met deze proeve van literatuur streefde de auteur ernaar streekgebruiken, omgangsvormen en de streektaal van de autochtone bevolking te bevorderen.[828] Over het boek zei de schrijver: "Door overlevering en insteek op verhalen van de locale bevolking kwam ik er toe - eerst later - het Rieteveen te schrijven. Ik had geen specifieke impact met de personen in het boek neergezet, maar wel een betrokkenheid met hen die hun leven in de besloten gemeenschap van hun dorp en streek (Anholt-Ruinen) in een dikwijls zwijgzame lijdzaamheid volbrachten."[829] In *Het Rieteveen* zijn alleen de dialogen in het Drents; daarmee volgt Kool enige voorgangers zoals Bergmans-Beins en Vocks die ook de verbindende teksten in de standaardtaal schreven.[830]

E. Bruins (1938)[831]

Ebelina Bruins is het pseudoniem van Lily Magnée (Ruinen 1938). Ze is werkzaam geweest als kleuterleidster in een joods tehuis voor moeilijk opvoedbare kinderen in Heiden (Zwitserland). In het westen des lands was ze vervolgens vele jaren hoofd van een kleuterschool. Nadat haar man zich uit het zakenleven teruggetrokken had, keerde ze terug naar Drenthe. Haar fascinatie voor de Drentse volkscultuur leidde tot enige verhalenbundels. Ze schrijft bij voorkeur over nieuwe legenden, gebaseerd op eeuwenoude gegevens. De eerste bundel *Tien Drentse Volksverhalen* (1990) verscheen bij uitgeverij Hummelen. De lapidaire zinsbouw was een punt van kritiek van Schokland in het maandblad *Drenthe*.[832] Daarna volgden *Het roggewievie* (1993, Hummelen), *De Boerhoorn* (1996, Hummelen) en *Kringels in de rogge* (2002, Hummelen). Voor de *Drentse Courant* schreef ze de reportageseries 'Drenthe in beelden' (in 2000 gebundeld en beloond met een literaire prijs uitgereikt door supermarkten De Boer)[833] en 'Oude Kerken in Drenthe'. Ook schrijft Bruins voor andere kranten reportages, reisverhalen en columns. Onder haar meisjesnaam heeft ze ook bijdragen aan *Oeze Volk* geleverd. In 2012 verscheen haar boek *Drentse Kerken* (Van Gorcum), waarin ongeveer zestig kerkgebouwen worden behandeld.[834]

R. ten Berge (1939)[835]

De in Assen geboren en getogen schrijver Raymond ten Berge studeerde Nederlands en Duits en was werkzaam als vertaler en publicist. Hij debuteerde in 1972 in *De Gids* met een verhaal. Daarna verschenen er in 1974 en 1975 in totaal 4

verhalen in *Avenue-literair*. Deze verhalen verschenen in 1978 in boekvorm bij uitgeverij Stabo/Allround te Groningen onder de titel *Een mooie vriend*. De bundel bevat vijf verhalen over ontrouw en verloedering in relaties. In 1989 verscheen de verhalenbundel *Zaak afgesloten* (uitgever De Kofschip-Kring). Nederlandse uitgevers hadden geen belangstelling voor het proza van Ten Berge en door bemiddeling van H.J. Prakke en J. Kooistra - beiden maakten deel uit van de Vlaams-Nederlandse organisatie De Kofschip-Kring - gaven de Vlamingen het uit. Een onbekende was Ten Berge overigens niet voor de Vlamingen, want hij had al in het tijdschrift *'t Kofschip* gepubliceerd. Later zou hij ook deel gaan uitmaken van de redactie. In 1993 zag de verhalenbundel *Overdenking bij Nieuwe Statenzijl* (Holmsterland) het licht.[836] De laatste bundel bevat zeven verhalen die onderling sterk verschillen. Een paar verhalen werden eerder opgenomen in het tijdschrift *De Essayhaas*, waarvan Ten Berge redactielid was. Daarna verlegde hij zijn aandacht naar de Drentse geschiedenis. Op deze geschiedenis heeft hij een bijzondere visie, die door veel historici niet erkend wordt. Publicaties die volgden zijn: Waren *de Drenten en een deel van de Groningers Vikingen?* (1996, Holmsterland), *Grieken, Drenthe en Vikingen* (2000, Schoon Schip), *De laatste Vikingen van Drenthe. (De gevolgen van een Vikinginvasie)* (2004, uitgegeven door Schoon Schip). In *Het land van de wijze raadgeefster. Klassieke cultuur in het oude Drenthe* (2006, Schoon Schip) houdt de schrijver een pleidooi voor het belang van Drenthe voor de heidense Saksische cultuur in de 7e eeuw na Christus. In *De stille wegen van Drenthe* (….), verweeft de schrijver heden en verleden en fictie en non-fictie met elkaar. Raymond ten Berge is ook hoofdredacteur van het literair-culturele tijdschrift *Schoon Schip*.

R. de Weerd (1942)

Roelie de Weerd is in 1942 geboren op een boerderij in Eemster. Na een studie aan de Hogere Tuinbouwschool vertrok zij in 1964 naar Australië. Teruggekeerd in Nederland werkte ze als ontwerpster openbaar groen bij de gemeente Rotterdam en gaf ze les aan de lagere Tuinbouwschool in Delft. Daarna woonde ze enkele jaren in Portugal en Indonesië. In 1986 keerde ze terug naar Drenthe en werkte ze bij de Universiteitskrant in Groningen. Thans woont ze in Amersfoort. Vanaf 1998 tot aan haar pensionering was ze hoofd van het openbaar groen in Baarn. Zij schreef artikelen en columns voor *Bomennieuws*, het tijdschrift

van de Bomenstichting, droeg bij aan *Tuin en Landschap* en schreef een aantal reisverhalen over Australië. In 2005 debuteerde ze met de verhalenbundel *Allemaol fratsen* (Het Drentse Boek). Hierin staan haar jeugdherinneringen. In 2010 en 2012 won ze een prijs in een schrijfwedstrijd van het Huus van de Taol bij de categorie gevorderde schrijvers. Werk van De Weerd is ook opgenomen in *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (2012, Het Drentse Boek).

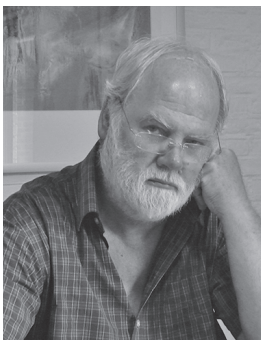
H.A. Moorlag (1943)[837]

Hero Anne Moorlag is op 5 november 1943 geboren in Groningen. Hij was werkzaam in het onderwijs o.a. als leraar biologie, natuur- en scheikunde. In 1981 werd Moorlag leraar aan het VSO-LOM in Hoogeveen en ging in 2005 met pensioen.
In 1983 begon hij over de natuur en het milieu te schrijven in de *Hoogeveensche Courant*. Op het gebied van de veldbiologie is Moorlag autodidact. De eerste honderd artikelen werden in 1987 gebundeld in het boek *Levend Morgenland* (Bondsspaarbank Midden-, Noord- en Oost-Nederland). In 2012 zette hij zijn artikelenreeks in de *Hoogeveensche Courant* voort met de rubriek *Natuur&Milieu* en *Groen&Doen* na overname van de krant door Boom Regionale Uitgevers. Het Drentse Boek gaf in 1995 zijn verhaal *Corro de Reebok, een waargebeurd verhaal over reeën* uit. Hij schreef hoofdstukken voor *Geschiedenis van Hoogeveen 1815-1975* (Boom, 1995) en voor de kunstboeken *Kerels van het hoge veen* (2006) en *Drenthe inspireert* (2014) van de Hoogeveense kunstschilders Gerard van der Weerd en Arie Goedhart. Servo publiceerde zijn manuscript *Mijn ikste ik, een beleving van prostaatkanker* in 2002. Studies over het Spaarbankbos bij Hoogeveen en het Kremboongbos bij Tiendeveen, werden in de *Nieuwe Drentse Volksalmanak* van 1978 en 1986 gepubliceerd. De auteur is een van de redacteuren van *De Veenmol*, periodiek van Historische Kring Hoogeveen, daarin verschenen naast verhalen, ook gedichten waaronder het sonnet *Erfgoed van een Veenkolonie* (2006), het gedicht *De Boom van Pet* (2007). In 2015 publiceerde Moorlag de roman *Pandora's Hoop* (Servo). De roman gaat over macht versus natuurlijk gezag in het onderwijs tussen 1965 en 2009 en hoe hoofdpersoon Hans van de Heijde daarmee omgaat.

F. Westenbrink (1943)

Frans Westenbrink is op 10 september 1943 geboren in Ruinen. Hij brak op zijn vijftiende zijn schoolopleiding af en werd lichtmatroos op de kustvaart. Na werkzaam geweest te zijn in vele uiteenlopende beroepen, werd hij in 1969 vakbonds-

bestuurder. Dat bleef hij tot zijn pensioen. In zijn vrije tijd was hij schaapherder; ook richtte Westenbrink de Nederlandse Fokkersvereniging het Drentse Heideschaap (Drents en Schoonebeker Heideschapen) op.
Westenbrink schrijft sinds de jaren negentig (luister)liedjes voor diverse artiesten. Sommige liedjes zong hij zelf. In 1993 stelde hij (met teksten van hemzelf) de cd *Girrelzaand* samen. In zijn schrijven heeft hij veel aandacht voor de Tweede Wereldoorlog. Zo dichtte hij een lied over Ibrahim Azem, een Franse parachutist van Syrische afkomst die in april 1945 bij Assen sneuvelde. Ook schreef Westenbrink de meeste teksten op de cd *Kado veur mij* van de Drentse zangeres Tiny Klomp. Voor RTV Drenthe sprak hij columns onder de titel *Neulstokkies* uit. Hij schrijft verhalen voor diverse tijdschriften, zoals de *Boekenkraant*. In 2006 is een boek met vijftien vraaggesprekken van Westenbrinks hand verschenen, getiteld *Drentse Portretten. Verhalen van 'buiten'gewone Drenten* (Het Drentse Boek).

J. Polling (1946)[838]

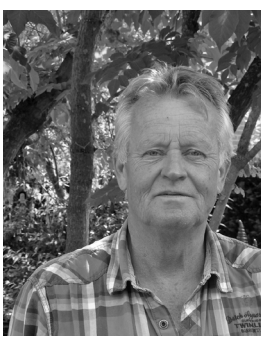

"Mijn werk is ook geen literatuur. (…) Ik ben een verteller die zijn verhalen opschrijft", aldus de geboren verteller Jans Polling.[839] Polling gaat in de Drentse literatuur zijn eigen weg en heeft niet het gevoel er bij te moeten horen. De verhalenbundels van deze rasverteller zijn in korte tijd ongekend populair geworden. Polling is in 1946 geboren in Borger waar zijn ouders een café dreven. Na de opleiding aan de kweekschool in Coevorden werd hij achtereenvolgens onderwijzer (Drachten) en docent handvaardigheid in het voortgezet onderwijs (Stadskanaal). Door een ontmoeting met Hans Heyting kwam hij bij het Drents programma van de RONO.[840] Vanaf die tijd is hij als freelancepresentator met de radio verbonden (Radio Noord en RTV Drenthe). In 2003 werd door vernieuwing en bezuinigingen zijn contract bij de Drentse radio beëindigd, maar inmiddels presenteert hij weer een muziekprogramma.[841] Hij schreef musicals, cabaret- en liedteksten en vormde met André Damming het Duo Dampo.[842] Polling was in zijn woonplaats Borger ook lid van de werkgroep 'Dikke verhalen'. Deze werkgroep organiseert bijeenkomsten waarop de inwoners vertellen over de geschiedenis van hun dorp.
Als schrijver werd hij bekend door zijn luchtige, humoristische en beschouwende verhalen over de belevenissen van zijn gezin. Het perspectief ligt bij een ik-figuur, en daarin herkennen we Polling zelf.[843] Hij behandelt in zijn verhalen de

kleine problemen en het onbegrip en de verwondering van mannen. Dat doet Polling met een grote mate van Drentse nuchterheid. “Humor is het overlachen van kleine tragedies”, aldus Polling.[844]
De onhandigheid van de hoofdpersoon loopt meestal met een sisser af.
Tien jaar lang las hij wekelijks met een rustgevende donkerbruine stem de verhalen voor in zijn radioprogramma en daarmee kreeg hij een grote luisterdichtheid. Het kon dan ook niet uitblijven of uitgevers stonden op de stoep; het resulteerde in een serie van tien verhalenbundels.
Polling debuteerde in 1991 met *Vaoderschap-vakmanschap?* (Het Drentse Boek met illustratie van Hans Hilbrands).[845] Er volgden: *Troost veur kerels.* (1992, Het Drentse Boek), *Ok veur vrouwluu.* (1993, Hummelen), *Wat ’n gedoe.* (1994, Hummelen), *’t Kun minder.* (1995, Jans Polling Produkties), *’t Komt, zoas ’t valt.* (1996, Jans Polling Produkties)[846], *Klein leed.* (1997, Jans Polling Produkties), *Veur riepe vaoders.* (1998, Jans Polling Produkties), *Wat nou weer?* (zj., Jans Polling Produkties) en *Vaoderschap of voederschap* (2002, Jans Polling Produkties).[847] Alle boeken hebben als subtitel: *Niet-alledaagse gebeurtenissen in een gewoon Drents gezin.*
In zijn laatste boeken staan ook verhalen over gebeurtenissen buiten het gezin. Hierin verhaalt Polling met scherpe opmerkingszin over ‘gewone’ mensen, die hilarische, absurde en dikwijls droevige situaties meemaken. De oplage van zijn boeken is groot; per boek werden 4000 stuks gedrukt.
Omdat zijn bundels uitverkocht waren, verscheen in 2006 een bloemlezing van zijn beste honderd verhalen onder de titel *Het komp wel goed* (Het Drentse Boek). Voor mensen, die zijn verhalen nog eens willen beluisteren, maakte hij de cd *Jans Polling vertelt zien mooiste verhalen*.
In 1994 droeg hij met het verhaal *Wiskunde* bij aan *Hé ouwe! Vier verhalen over jong en oud* (De Stiep Groningen/STAMM Drenthe). Zijn liefde voor de (motor) fiets leidde in 2002 tot het boekje *’t Is wat, dat tweerad… de mooiste fiets- en bromfietsverhalen van Jans Polling* (Jans Polling Produkties).
Voor de Drentse Boekentiendaagse van 2005 schreef hij het geschenk, getiteld *De Ring* (Het Drentse Boek). Voor een aantal mensen laat Polling pas daarin zien dat hij echt schrijven kan. De novelle is in grote lijnen gebaseerd op een authentiek verhaal. Het beschrijft de zoektocht van een gerenommeerd architect, geboren in 1943 na een korte romance van zijn moeder met een Duitse soldaat, naar het graf van zijn vader.[848] Samen met Roel Kuiper stelde hij het boek *De kok en de verteller* (2012, Het Drentse Boek) samen.
Door de Drentse vereniging ’t Aol’ Volk werd Polling wegens zijn verdiensten voor de Drentse cultuur in 2003 onderscheiden met de H.T. Buiskool-trofee. Over zijn leven en werk stelde Albert Haar in 2012 een dvdportret samen.

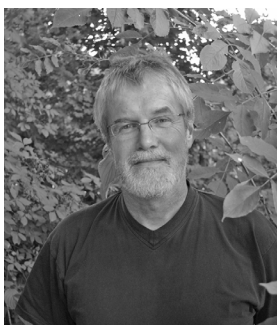
A. Klok-Wuffen (1948)
Cabaretière, regisseuse, journaliste, verhalenvertelster, buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand en schrijfster Antje (Ans) Klok is op 23 mei 1948 in de buurtschap Lhee geboren. Toen ze in de tweede klas van de lagere school zat, verhuisde het gezin naar Dwingeloo. Tot 1977 had ze kantoorbanen bij onder andere de Ministeries Volkshuisvesting en CRM.
Haar creativiteit kwam laat tot bloei toen haar begin jaren tachtig gevraagd werd in te vallen bij cabaretgroep 'Met Blijdschap uut Dwingel'. De groep speelde vaak voor de verenigingen Drenten in de vrömde. Halverwege de jaren negentig hield de groep op te bestaan, maar na haar cabarettijd ging Klok-Wuffen op pad met haar Drentstalige verhalen, waarin Dwingeloo in het middelpunt staat. Sinds 1993 is ze bestuurslid van de historische vereniging Dwingels Eigen, waarvoor ze jaarlijks een dialectavond organiseert. Klok-Wuffen leverde bijdragen aan het periodiek van Dwingels Eigen en diverse dichtbundels. Voorts schreef ze drie avondvullende revues en diverse nieuwjaarsconferences. Meer dan twintig jaar heeft ze gewerkt als 'neisvergaerder'. Zij was verantwoordelijk voor de redactionele inhoud van huis-aan-huisbladen. In 2005 verscheen in eigen beheer haar debuutbundel *Grondnevel. Verhaelen en gedichten in het Dwingels dialect*.[849] In maart 2008 werd Ans Klok door Het Huus van de Taol benoemd tot taolschulte van de gemeente Westerveld.

L. Kieft (ps. van J. Wierenga 1951)
De Drentse chroniqueur Lamert Kieft beschrijft onder de naam 'Oetsmieter' (later gewoon als 'Lamert Kieft') sinds 1990 jarenlang zijn belevenissen en die van zijn dorpsgenoten in het *Dagblad van het Noorden*. Lamert Kieft is het alter ego van journalist Jan Wierenga uit Odoorn.
Wierenga is in 1951 geboren in Enumatil (destijds gemeente Oldekerk in het Westerkwartier), zijn schoonfamilie komt uit De Wijk. Wierenga creëerde met een knipoog naar taal en cultuur rondom de figuur van Lamert Kieft, "oud 64 jaren en gewezen beambte der Posterijen en wonende te Assen" (later in een dorpje aan de Kluitenberger A), een aantal karikaturale dorpstypes, zoals de opperwachtmeester Jalving, landbouwer Oosting en winkelier Harrie Flik.
Opvallend is het taalgebruik: Kiefts voertaal is de standaardtaal, maar zuiver Nederlands is het niet. Hij maakt vreemde taalconstructies en bedient zich van

een opvallende vocabulaire: ‘volk’, ‘bij ons in het dorp alhier’, ‘heen Amerika geweest’. De streektaaldialogen zijn geschreven in een Drentse Esperantovariant. Door toepassing van dit nep-Drents (Noorderlands) toont Kieft zich een echte woordkunstenaar. De mooiste Oetsmieters werden in 2003 gebundeld onder de titel *Bij ons in het dorp Alhier* (uitgeverij Noordboek).[850] Wierenga werd in 2009 voor de aandacht die hij in zijn journalistieke en literaire werk aan de streektaal besteedt, onderscheiden met de Aanmoedigingsprijs van het Nei Drents Geneutschap.

J. Germs (1954)[851]

Jan Germs wilde als puber profvoetballer worden, maar door zijn slechte knieën kwam dat er niet van. Hij is geboren in Odoorn in 1954 en groeide op op een boerderij. Zijn vader komt uit de Veenkoloniën, zijn moeder van het zand; Germs schrijft en spreekt ‘zand-Drents’. Hij werkte lange tijd in het onderwijs en werd in 2001 streektaalfunctionaris bij (Stichting) Drentse Taol.[852] Tijdens zijn onderwijzerschap schreef hij zo nu en dan in het Drents een stukje voor de schoolkrant. En dat was weer het gevolg van zijn activiteiten bij de lokale carnavalsvereniging die hem had benaderd voor het schrijven van humoristische sketches. Vijfentwintig (humoristische) sketches werden in 2004 gebundeld in *De sigaar* (Het Drentse Boek). De titel slaat op het eerste verhaal dat Germs geschreven had en waarop hij veel respons gekregen heeft. De verhalen zijn geschreven vanuit een ik-perspectief, ze zijn ‘gegrepen uit het leven’, kennen relativering en humor en zijn daardoor gemakkelijk leesbaar.[853] Recensent Stout omschreef de verhalen als “lichtverteerbare verjaardagvisiteverhalen”. Met name de verhalen met daarin de openhartige anekdotes en de misverstanden met een lach en een onderdrukte traan van betrokkenheid, verdienden naar zijn mening een tweede druk.[854] Die kwam in 2007 op de markt. Germs novelle *Daphne, het verhaol van ’t loze wichie* (2005, Het Drentse Boek) is deels in het Drents en het Nederlands geschreven. *Daphne* is ontsproten aan Germs’ achtergrond als onderwijzer. Het gaat over een hoogbegaafd meisje wier ouders veel van haar én van haar onderwijzer verwachten. De novelle werd genomineerd voor de *Dagblad van het Noorden*-streektaalprijs voor 2006.

In 2008 verscheen een nieuwe bundel *Iemen met edik vangen* (Het Drentse Boek).[855] De 26 verhalen zijn vooral gebaseerd op huiselijke voorvallen en hebben dezelfde thema’s als Germs’ vorige bundel. Recensent Stout kwalificeerde de vertellingen als ”onderhoudende triviaalliteratuur. Een avond lachen om onhandigheden, overdreven mislukkingen en gedoseerde zelfspot.”[856] Ook dit boek werd genomineerd

voor de *Dagblad van het Noorden*-streektaalprijs.
Germs stelde als streektaalfunctionaris met Abel Darwinkel en H. Slot *Moi, taalgids Drenthe* (2005, In Boekvorm) samen. In hetzelfde jaar verscheen *De mooiste woorden van Drenthe* (Noordboek). In 2010 verzorgde Germs met J. Kruimink en G. Woldman de uitgave *Streektaal in het onderwijs* (Huus van de Taol), waarna in 2011 het boekje *Jasbuus vol Drents* (met Abel Darwinkel; Huus van de Taol) uitkwam. In 2012 bracht Germs het Nederlandstalige boek *Ik heb een neefje doodgeslagen* (Het Drentse Boek) op de markt, wat hem de derde nominatie voor de *Dagblad van het Noorden*-streektaalprijs opleverde. Het boekwerkje behandelt op lichtvoetige wijze allerlei aspecten van de Drentse streektaal. In datzelfde jaar droeg hij met de verhalen *Arne en meester Henk* en *Zute wraak* ook bij aan de bundel *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (2012).
Zijn prozadebuut in *Roet* vond plaats in 2001 met het verhaal *Hoda*. In 2009 werd Germs 'Drent van het Jaar' in een door RTV Drenthe georganiseerde verkiezing. Germs was ook mederedacteur van *Vueltaol. Op fietse deur Drenthe*, het kroningsboekje *Mag Majesteit hier wel wezen?* en *Deurtrappen! Op fietse deur Drenthe* (2014).
In 2014 kwam zijn nieuwste verhalenbundel, met wederom grepen uit het leven van alledag, *Ok in het paradies bint zoere appels* (Het Drentse Boek) op de markt.[857]

T. Evers (1956)

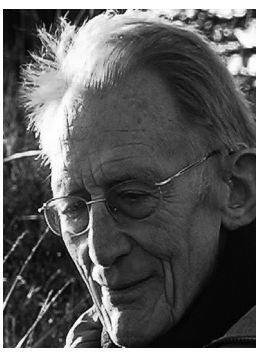

Op 14 september 1780 werd op de weg tussen Zuidlaren en Anloo dominee Johannes Ledeboer vermoord. Precies 230 jaar later verscheen het boek *De Slag op het Hart* (2010, Schuring).[858] Deze documentaire roman, die een brug slaat tussen historische roman en professionele geschiedschrijving, werd geschreven door Trude Evers en voorzien van een historische verantwoording door Anja Schuring. Het gaat over het proces dat de Landschap Drenthe in 1780 voerde tegen de moordenaar.
Trude Evers is geboren in 1956 en is opgeleid als onderwijzer en bibliothecaresse. Nadat ze enige jaren in het onderwijs werkzaam geweest was, begon ze in de horeca. Daarna werkte ze als educatief medewerkster bij het Drents Archief.
Hoofdpersoon van het boek is landschrijver Warner Erkenswijk die voor de Drentse rechtbank het proces tegen de moordenaar voorbereidt. De tweedeling in *De Slag op het Hart* - én waar gebeurd én verzonnen - is in de opzet van het boek zichtbaar. De nauwkeurige aantekeningen van Landschrijver Erkenswijk

vormden een stevige feitelijke basis voor beschrijvingen van gebeurtenissen en verzonnen dialogen. Na de spannende vertelling volgt een historische verantwoording. Daarin wordt precies uit de doeken gedaan op welke gegevens het boek gebaseerd is. Van de belangrijkste figuren in het boek wordt een korte biografie geschetst. Ook zijn de getuigenverklaringen, de verhoren en de rekeningen letterlijk opgenomen.
Voor *De Slag op het Hart* gingen uitgever en het Drents Archief een bijzondere samenwerking aan. Op de website van het archief kunnen namelijk de originele processtukken uit 1780 van de Drentse rechtbank geraadpleegd worden. Ook de rekeningen van de rentmeester die met het proces te maken hebben, staan online.

8.3 Columnisten/Publicisten

L. Huizing (1927-2013)[859]

Veel literair werk schreef Lammert Huizing niet; enige literaire bijdragen van zijn hand verschenen in *Stoelendaans* (1985, Het Drentse Boek), *Eldersloo. Drèentse schrievers an de reize* (1991, Krips Repro) en *Als een god Drenthe* (2004, Bruna).[860] Ook leverde hij het gedicht *Kraant en drukker* voor de Koppermaandagprent van 1983. Zijn pennenvruchten hebben vooral de Drentse geschiedenis als onderwerp. Als hoofdredacteur van de *Hoogeveensche Courant* en het maandblad *Drenthe* bood hij veel (streektaal) schrijvers een podium. Huizing kreeg bekendheid als Drenthekenner en wordt beschouwd als de nestor van de Drentse journalistiek. Hij werd geboren in Zuidwolde. Huizing wilde sterrenkunde studeren, maar daarvoor kreeg hij als oudste van twaalf kinderen in een boerengezin geen gelegenheid. In 1952 emigreerden zijn ouders met zijn broers en zusters naar Canada; Huizing bleef als enige van het gezin in Drenthe. Als intellectueel was er op de boerderij voor hem geen plaats; bovendien had hij een lichamelijke handicap - opgelopen na een te late behandeling voor kinderpolio. Na verschillende baantjes begon Huizing in 1949 te werken voor de *Hoogeveensche Courant*. Hier werd hij uiteindelijk in 1966 hoofdredacteur en hij zou dit blijven tot zijn pensionering in 1992. Hij werkte ook mee aan de regionale omroep, de RONO, later Radio Noord en Radio Drenthe. Het behoud van de Drentse identiteit en zijn belangstelling voor streektaal en streekcultuur kwamen naar voren in talloze journalistieke publicaties en boeken. Hij werd vele malen gelauwerd: de erepenning van de gemeente Hoogeveen, ridder in de orde van Oranje-Nassau (30 april 1989), op 22 november 1994 kreeg hij de Culturele prijs van

Drenthe en in 2003 werd hij uitgeroepen tot Hoogevener van het Jaar. In 2004 werd Huizing benoemd tot erelid van de Historische Kring Hoogeveen. Hij nam zitting in diverse secties van het Drents Genootschap, waaronder historie en literatuur. Hij is tien jaar lid geweest van de adviescommissie voor het uitreiken van de Culturele Prijs van Drenthe. Ook was hij tien jaar voorzitter van de Vereniging Herdenking Slag bij Ane. Vanaf 1973 was hij 25 jaar coördinator van de gespreksgroep Zuidwolde van het Drents Woordenboek. Voorts was hij lid van de Drentse Schrieverskring en van de programmaraad van RTV Drenthe. Hij publiceerde met regelmaat in het *Dagblad van het Noorden*, *Meppeler Courant*, *Reformatorisch Dagblad* en de *Hoogeveensche Courant*. Na zijn pensionering was hij eindredacteur van het maandblad *Drenthe*. Huizing leverde ook bijdragen aan *Oeze Volk* en was vanaf 1983 hoofdredacteur van het kwartaalblad *De Veenmol* (Historische kring Hoogeveen). Hij verzorgde tegen de 700 lezingen over lokale en regionale historie en andere onderwerpen. In 2007 verscheen bij het Huus van de Taol in Beilen van hem een videoportret, getiteld *Het zwarte gat*. De pennenvruchten van Huizing verschenen ook onder pseudoniem, bijvoorbeeld: Huso, Dr. Geert van Bunen en Dick Karz(s)ijns.
Belangrijkste publicaties: *Met de kiekkast door Drente* (1972, Knoop & Niemeijer), *Hoogeveen, Van Echten's Morgenland* (1975, met dr. J. Wattel; Knoop & Niemeijer), *Zeven eeuwen Zuidwolde* (1975), *Volksverhalen uit Drente* (1980, met H. J. Prakke, J. Poortman, R, Reijntjes en H. Hadderingh; Het Spectrum). Huizing had ook een belangrijk aandeel in de *Encyclopedie van Drenthe* (onder andere alle kerkelijke en joodse lemmata). Hij overleed op 11 maart 2013 in zijn woonplaats Hoogeveen.

A. Haar (1949)[861]

Albert Haar is betrokken geweest bij veel initiatieven voor de Drentse taal en cultuur. Hij kan een echte pionier genoemd worden. Hij is in 1949 geboren in Zuidwolde waar zijn ouders een boerderij hadden. Haar zou boer worden, maar het liep anders. Na de middelbare landbouwschool doorliep hij de sociale academie en de voortgezette opleiding agogiek. Hij deed sociaal-cultureel werk in Zuidwolde, werkte korte tijd bij Drentse Taol en werd vervolgens programmamaker en hoofd van de afdeling varia bij Radio Drenthe. In de jaren 1980 was hij lid van de door gedeputeerde staten ingestelde commissie Initiatiefgroep Radio Drenthe. Hij ontwikkelde met Marga Kool een cursus Drents, getiteld *Samen wieder* (1979). Met Kool schreef hij ook de revue

Het olde mut eerst of en met Marijke Nijboer het toneelstuk *Lof van de apartheid*, een bewerking van het verhaal *De Nevelhekse* van Albert Steenbergen. Jarenlang had hij samen met Janny Alberts-Hofman en Peter van der Velde een column in de *DGP* (*Van de Drentse schrieftaofel*) waarin het culturele leven van Drenthe belicht werd. Later kreeg hij een eigen rubriek onder de titel *Drents Kwartier*. Ook leverde hij bijdragen aan het maandblad *Drenthe*. Een literaire bijdrage, getiteld *You ain't going nowhere* werd geplaatst in *Eldersloo. Drèentse schrievers an de reize*.[862] Haar stond aan de wieg van de stichting Het Drentse Boek en de Federatie SONT (Streektaalorganisaties in het Nedersaksisch Taalgebied). Verder was hij bestuurslid van de Drentse Schrieverskring. Vanaf 2000 is hij zelfstandig producent van video- en audioproducties en boeken, die in de meeste gevallen gericht zijn op de provincie Drenthe. In dat kader maakte hij ook portretten van Drentse schrijvers en maakte hij voor de VPRO (voor de rubriek *Het gesproken uitzicht*, onderdeel van het programma *De Avonden*) reisreportages in Amerika met Harry Muskee en Daniël Lohues. Albert Haar was de initiatiefnemer van onder meer het Drents Audio Visueel Archief, Stichting De Literaire Hemel (vanaf 2007 ook voorzitter), Stichting Lichte Muziek Drenthe (waarvan hij tevens bestuurslid is) en stichting Zomerzinnen. Hij is medeauteur en producent van de uitgave *Altied underwegens; vijftig jaar lichte muziek in Drenthe* (2006, Publique) en *In de versnelling. Honderd jaar automobiliteit in Drenthe* (2007, Het Drentse Boek). Hij was lid van de werkgroep Stookhokken in Drenthe en producent van het boek *Rooksignalen van het boerenerf; Stookhokken in Drenthe* (2005, Publique) en is lid van de werkgroep Boerenerven. Hij is medeoprichter van de Stichting tot behoud van het cultureel erfgoed Harry Muskee. Albert Haar is al decennia lang politiek actief. Tegenwoordig is hij ook nog voorzitter van de Stichting Museums Vledder (na de dood van oprichter Henk Plenter).

B. ten Caat (1952)[863]

Bertus ten Caat is geboren in Hollandscheveld in 1952. Hij is actief als freelancejournalist, columnist, publicist en muzikant. In het dagelijkse leven is hij werkzaam als ambachtelijk meubelstoffeerder. In de jaren zeventig begon Ten Caat zich te verdiepen in zijn familiegeschiedenis. Hierdoor kwam hij in contact met Lammert Huizing van de *Hoogeveensche Courant*, die hem stimuleerde tot het schrijven van artikelen voor de krant. Een stroom van publicaties onder het pseudoniem Piet Schilleboer volgde. Verder schreef hij artikelen in het blad van de Drentse Historische Vereniging en was hij medeoprichter,

redacteur en eindredacteur van de dorpskrant *d'Ollansevelder* en werkte hij als correspondent voor de *Hoogeveense Courant* en het *Hoogeveens Dagblad*. De Schilleboercolumn zette hij voort voor Radio Hoogeveen in het Drentstalige programma *Plaatstaal* van Harry Boertien. Na enige tijd werd hij gevraagd de Schilleboercolumn voor Radio Drenthe te maken. Bijna tien jaar lang verzorgde hij deze wekelijkse column. Voor het *Hoogeveens Weekblad* maakte hij vervolgens de column *Weekwekker*. Voor het maandblad *Drenthe* en later *Drenthe totaal* schreef hij de column *Praotiesmaker.* Naar de mening van Ten Caat het enige juiste Drentse woord voor columnist. In 2002 startte hij op internet zijn weblog: *Elke dag vers*. Tussen de bedrijven door stelde hij een fotoboekje van Hollandscheveld (1986) samen en schreef hij het boek *De opstand der braven: boerendrama in Hollandscheveld 1963* (1994, Stubeg) over de boerenopstand in 1963 in Hollandscheveld en *Waor is't hunebedde?Dagelijkse taal (DDT) voor toeristen, Drenten en Drenteniers* (1999, RegioProjekt) over de Drentse taal. De laatste jaren werkt hij aan een roman die *Fake* zal heten (de naam van zowel zijn vader als zijn zoon). Ten Caat noemt het werk een "autobiostorische" roman, omdat het deels autobiografisch is, maar vervolgens teruggaat naar de 19e eeuw van zijn overgrootouders om uiteindelijk weer in het heden te belanden. Bekendheid kreeg hij ook als muzikant met zijn band *No Name*.
Ten Caat maakte ook een website voor Hollandscheveld vanaf 2000. In 2013 verscheen een nieuwe complete versie daarvan: www.hollandscheveld.nl.
Alles wat Ten Caat vanaf zijn zestiende over de omgeving verzameld heeft in schrift, beeld en geluid krijgt op de website een plaats.

D. Lohues (1971)

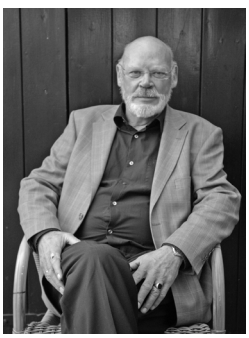
Daniël Lohues is op 16 februari 1971 geboren in Emmen en groeide op in het veendorp Erica. Landelijke bekendheid kreeg hij als Nederlands componist, zanger, multi-intrumentalist, producer en columnist. In 1991 richtte hij de groep Skik op - de band kreeg in 1996 de Zilveren Harp - en in 2003 de band *Lohues & the Louisiana Blues Club*. Als solist wordt hij alom geroemd als veelzijdig musicus en tekschrijver en ontving hij o.a. de Annie MG Schmidt prijs en een Edison.
Lohues schrijft vanaf 2002 wekelijks een column in het *Dagblad van het Noorden*. Deze zijn in 2008 gebundeld uitgegeven onder de titel *Zes jaar vrijdagmiddag* (Overamstel Uitgevers). Lohues schrijft over actuele onderwerpen, dichtbij huis en zijn eigen belangstelling: Erica, de muziek, fietsen en de streektaal.

In zijn columns manifesteert hij zich als Drent in hart en nieren én wijst hij op het relatieve van de Nedersaksische identiteit. De gemeente Emmen benoemde hem in 2012 tot ereburger, niet alleen vanwege zijn muzikale verdiensten maar ook voor zijn werk als columnist

9. Schriefwark 2007

Elf schrijvers die in 2006 meededen aan een schrijfwedstrijd van het Huus van de Taol, bleven daarna als schrijfgroep bij elkaar. Ze organiseerden maandelijks bijeenkomsten, waarin men elkaars werk besprak. Hun pennenvruchten werden in 2010 gebundeld in de bundel *Angst en verlangst. Verhaolen en gedichten van elf Drentse schrievers* (Het Drentse Boek). Recensent Stout omschreef de bundel als "een stimulans voor veertigers en vijftigers om hun talenten in de streektaal aan te spreken".[864] De schrijversgroep bestaat voornamelijk uit debutanten. Streektaalfunctionaris Jan Germs behoort ook tot deze groep; hij debuteerde al eerder en werd in het voorgaande reeds besproken. De overige deelnemers worden hierna kort toegelicht.

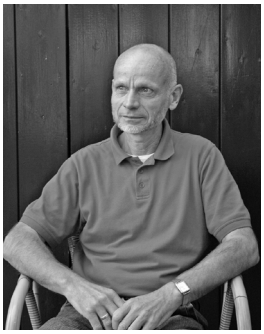
J. Timmer (1944-2011)[865]

Jan Timmer werd op 7 oktober 1944 geboren in Hijken en groeide op in Eursing en Brunsting. Hij begon met het schrijven van Drentse verhalen in het agrarische vakblad *De boerderij*. Hij was werkzaam als taxichauffeur, drager bij een begrafenisvereniging en als docent Nederlands. Jarenlang hield hij voordrachten voor de microfoon van Radio De Wolden. Verhalen vertellen was zijn grote passie en hij trad dan ook op voor publiek met het vertellen van Drentse verhalen ('Praoties bij de Baander'). Werk van hem verscheen in *Oeze Volk*, *Kopstôkken in de streektaal van de Kop* en *Dagblad van het Noorden*. Aan *Angst en verlangst* leverde hij twee bijdragen, het verhaal *Vrij* en het gedicht *Illusie*. Timmer overleed op 22 januari 2011.

M. Elting (1947)[866]

Marchinus Elting is geboren in 1947 in Valthe en woont in Odoorn. Hij schrijft geregeld gedichten voor *Maandewark/Oeze Volk*. Hij publiceert ook in het krantje van de vrijzinnige gemeente Odoorn en in het tijdschrift *Spitwark* van de historische vereniging Carspel Oderen. Door middel van gesprekken met de bewoners van het zorgcentrum 'De Paasbergen' legt hij oude gebruiken en tradities vast.

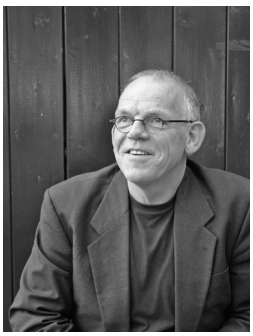

Ook heeft hij onderzoek gedaan naar veld- en straatnamen van de dorpen Odoorn, Valthe en Exloo. Met de bijdrage *Onzichtbaore muren* (een gedicht over dementie) won hij de eerste prijs bij de 'schriefwedstrijd' van het Huus van de Taol in 2008. Dit gedicht kreeg landelijk een eervolle vermelding bij een schrijfwedstrijd van het Staringinstituut. Dat was voor Elting een belangrijke stimulans om door te gaan met schrijven. In 2009 ontving hij met het gedicht *Weer in hoes* de eerste prijs in het kader van het Mariekejaar, een schrijfwedstrijd, georganiseerd door Schoonoord. Hij schrijft ook verhalen voor volwassenen en kinderen.
Elting debuteerde in 2010 met de dichtbundel *An de aovend* die uitgegeven werd door het Regionaal Boekenfonds Zuidoost-Drenthe, een platform en aanspreekpunt voor beginnende schrijvers. De bundel werd tijdens het Alzheimercafé in het verpleeghuis De Bleerinck in Emmen gepresenteerd.[867] Elting is al meer dan dertig jaar werkzaam bij een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking. Tijdens zijn werk werd hij geconfronteerd met het gegeven dat ook deze bewoners dement worden; ook privé kreeg hij in deze periode te maken met deze thematiek, wat geresulteerd heeft in bovengenoemde bundel. Zijn eerste gedicht hierover schreef hij in 1993, bedoeld als inleiding voor een paar films over dementie. Aan de bundel *Angst en verlangst* droeg hij bij met drie gedichten: *onzichtbare muren*, *bosschup aan God* en *vrömdgaon*. Werk van Elting is ook geplaatst in *Een warme winter* (2010, Het Drentse Boek).

A. Blink-Lindeman (1951)[868]
Aagje Blink woont in Odoorn. Jarenlang werkzaam als vaatdiagnostisch laborant en is vrijwillig uitvaartbegeleider bij het Humanistisch Verbond. Ze is eindredactrice van de *Schepersprаot* (het personeelsblad van het Scheperziekenhuis te Emmen) en was redactielid van de *SIVOring*.
Pas nadat ze in 2006 meedeed aan een verhalenwedstrijd van het Huus van de Taol werd haar belangstelling gewekt voor het schrijven in de streektaal, en onderhand is het een geliefde hobby. Door mee te doen aan workshops van gevestigde schrijvers en dichters blijft ze zich ontwikkelen als schrijver. Als keurnoot voor de gemeente Borger-Odoorn maakt ze zich verdienstelijk voor het behoud van de Drentse taal en cultuur. Bovendien is ze docent Drents. In mei 2012 werd ze winnaar van het Drents dictee in Emmen. Aagje Blink schrijft over alledaagse zaken. Ze houdt daarbij de lezer graag een spiegel voor.

Zij debuteerde in 2009 in *Roet* met het gedicht *Denkend an het kind*, een variant op *Herinnering aan Holland* van Hendrik Marsman. Ze levert ook poëzie- en prozabijdragen aan *Maandewark/Oeze Volk*
Behalve een bijdrage in *Angst en verlangst* publiceerde ze ook verhalen in *Een warme winter* (2010, Het Drentse Boek) en in de kerstvertellingen *Vörst* (2012, Het Drentse Boek). Sinds begin 2011 is Blink vaste columnist voor *Maandewark/Oeze Volk.* Met H.J. Lesschen, M. van Raalte en K. Mol verzorgde ze in 2014 de uitgave *As het er toe döt* (Het Drentse Boek). Een boek met spreuken en gedichten om te gebruiken bij sterfgevallen.

J. Harbers (1952)[869]
Jan Harbers is geboren in Aalten (Achterhoek) en groeide op in de Veenkoloniën. Hij is werkzaam als docent in het voortgezet onderwijs en heeft meegewerkt aan diverse schoolboeken (natuurkunde). Andere literaire activiteiten zijn: voorzitter van De Literaire Hemel, redacteur van *Roet* en recensent voor literatuur bij RTV Drenthe. In *Angst en verlangst* publiceerde hij de verhalen *Laogie* en *Ontdaon*. In zijn prozabijdragen schetst hij vervreemdende situaties en laat hij veel te raden over.[870] Hij droeg ook bij aan *Drenhte is best mooi (op Google Maps)* (2014, Het Drentse Boek).

J. Lambers-Niers (1956)[871]
Jennie Lambers-Niers is op 17 juni 1956 geboren in Schoonebeek, maar groeide op in Nieuw Schoonebeek en Weiteveen. Zij studeerde tijdens haar huwelijk theologie en werkte daarna als kerkelijk werker en predikant. Ze ging in 2002 met emeritaat. Ze is voorzitter van de Werkgroep Drentstalige kerkdiensten en werkt mee aan het vertalen van de Bijbel in het Drents. Ze leverde een bijdrage aan *Bericht van Jacobus* (2004, Drentse Taol) en *Biebels Dagboek* (2010, Het Drentse Boek) en *Mariekejaar* (2009, Kunstcommissie Mariekejaar).
Met Frits Rosenbaum werkte ze aan *Het Neie Testament in een hertaoling van Max Douwes* (2007, Het Drentse Boek). In 2009 verscheen van haar hand *Twaalf Profeten* (Het Drentse Boek), in 2012 gevolgd door *Jesaja* (Het Drentse Boek). Bekendheid kreeg ze ook door driemaal het Drents dictee te winnen. Sinds 2006 levert ze gedichten en verhalen aan *Maandewark/Oeze Volk*. In de herfst van 2007 debuteerde ze in *Roet* met het gedicht *Kerkdienst*. In haar verhalen neemt ze

hedendaagse onderwerpen, waarin verrassende wendingen te constateren zijn.[872] Aan *Angst en verlangst* droeg ze bij met de verhalen *Vergeefs* en *Nachtmerrie*. Naar eigen zeggen richt Lambers zich met haar verhalen meer op het toegankelijke werk dan op 'echte literatuur'. De lezers moeten het mooi vinden om te lezen; haar pennenvruchten moeten ontspanning brengen en moeten herkenbaar zijn. Haar onderwerpen zijn van alledag.[873]

H. Stokker-Stadman (1956)[874]

Hennie Stokker-Stadman is geboren in 1956 en getogen in Anloo, waar haar vader hoefsmid was. Aanvankelijk schreef ze gedichten voor haar kinderen die meededen aan voordrachtswedstrijden van 't Aol' Volk. Nadat de naweeën van een longembolie haar gezondheid bleven beïnvloeden, stortte ze zich volledig op het schrijven. Haar verhalen en gedichten verschijnen geregeld in *Maandewark/Oeze Volk*. Voor het dorpsblad van haar woonplaats Exloo levert ze iedere maand een bijdrage. De onderwerpen waarover ze in het Drents en het Nederlands schrijft, staan dicht bij de mensen, waardoor ze met veel succes regelmatig voorleest bij verenigingen en instellingen. In 2009 won ze de eerste prijs in een schrijfwedstrijd van het Mariekejaar. Een bundel Drentstalige verhalen en gedichten, getiteld *Vekaansiemeraokels* (eigen beheer), kwam in 2014 op de markt.

I. Hartholt (1958)[875]

Ina Hartholt is geboren in de stad Groningen in 1958. Zij was enige tijd redactielid van *Maandewark/Oeze Volk*. Haar gedichten *ontheeimd*, *uuttocht*, *niet te holden* en *haarfst* werden in *Angst en verlangst* opgenomen.

G. Tiemens (1964)[876]

Gea Tiemens is geboren in Oude Willem in 1964, maar bracht haar jeugd door in Uffelte. Zij is werkzaam in de detailhandel. Tiemens is keurnoot van de gemeente Westerveld en leest voor in de streektaal. Ze levert geregeld gedichten en verhalen aan *Maandewark/Oeze Volk*. Verder verschenen er bijdragen in de *Meppeler Courant* en (eenmaal) in *Roet*.[877] De meeste gedichten en verhalen zijn huis-tuin-en-keukengedichten/verhalen met een glimlach

of stemmen even tot nadenken. Tiemens wil de lezers vermaken met een leuk gedicht en of verhaal.
In *Angst en verlangst* werden van haar de gedichten *Vraogezaod*, *Sukerklontie* en *Joppie van der Koije* opgenomen.

A. Darwinkel (1968)[878]

Abel Darwinkel is geboren in Assen en groeide op in Norg, Steenderen (Achterhoek) en Bedum. Hij studeerde enige jaren Romaanse talen en culturen en volgde daarna de bovenbouwstudie Algemene literatuurwetenschappen aan de RuG. Sinds 2003 is hij streektaalfunctionaris bij (Stichting) Drentse Taol, nu het Huus van de Taol. Voor zijn werk heeft hij inmiddels vele columns over taalwetenswaardigheden geschreven. Hij publiceerde (met H. Slot en Jan Germs) *Moi! Taalgids Drenthe* (2005, Het Drentse Boek), *Molentaal, de meul wet van gien wieken* (2007, Het Drentse Boek) en schreef een artikel voor '*Dialectenboek 9, Streektaal in spelletjes*' (2007). Verder schreef hij in *Dialectenboek 10, 'Moi, adieë en salut* (2009), *Dialectenboek 11, 'Sprekend van aard'* (2011) en maakte hij in 2009 een Drentse vertaling van *Le petit prince* van Antoine de Saint-Exupéry.
In 2012 schreef Darwinkel met Siemon Reker *Taolkiekjes*, ruim dertig bijdragen over taal op basis van Drentse en Groningse zinnen uit de Reeks Nederlandse Dialectatlassen. Begin 2014 is *Strunen in de taoltuun* (Het Drentse Boek) verschenen, een keuze uit de columns over de Drentse taal die hij tussen 2008 en 2013 schreef voor de streektaalpagina *Schepers Erf* in het *Dagblad van het Noorden.*
In 2015 verscheen *Op stee, Drentse en Groninger plaatsnamen verzameld* (Het Drentse Boek).

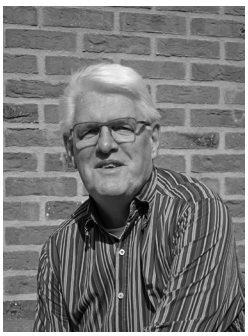
I. Roerdinkholder (1969)[879]

Ingmar Roerdinkholder is geboren in Winterswijk in 1969, groeide op in Zuidwolde (waar hij Drents leerde spreken) en woont in Duiven. Nadat hij in het Drents begon te dichten, meldde hij zich aan bij een schrijfcursus van Drentse Taol. Aan *Angst en verlangst* droeg hij bij met de gedichten *Pretpark bij nacht*, *N.N.O.*, *Mazzel tof* en *Frosseln*.

10. Schriefgroep Goeie zin

Schriefgroep Goeie zin is opgericht door het Huus van de Taol. De eerste bijeenkomst was op 22 januari 2013. Om de 6 à 7 weken komen de schrijvers bij elkaar in het pand van het Huus van de Taol en bespreken zij elkaars opdrachten. Ongeveer de helft van de groep schrijft gedichten de andere helft verhalen.

G. Veenstra (1946)[880]
Ger Veenstra is geboren op 5 mei 1946 in Assen.
Na zijn militaire dienstplicht werkte hij in het onderwijs, onder andere in Dwingeloo en Borger. Hij gaf les in verschillende vakken en was decaan. Aanvankelijk schreef Veenstra voor zijn eigen plezier Drentse gedichten. Daartoe geïnspireerd door de verhalen uit *In het schemeruur bij 't knappend vuur* van J.J. Uilenberg en de radioverhalen van Mans Tierelier.
Veenstra debuteerde in 2004 met het gedicht *Veurjaor* in *Maandewark/Oeze Volk.*
Als keurnoot van het Huus van de Taol organiseert Veenstra diverse (voorlees-) activiteiten zoals Drentse poëzieavonden en voorleessessies op basisscholen in de Meertmaond-Streektaalmaond. Ook voltrekt hij als ambtenaar van de burgerlijke stand in de gemeente Borger- Odoorn huwelijken, op verzoek in het Drents.
In 2014 verscheen in eigen beheer de dichtbundel: *Bochten wiest de stroom zien loop.*[881] Een aantal gedichten uit deze bundel werd ook in andere bloemlezingen opgenomen, waaronder *As het er toe döt*, een bundel met gelegenheidsteksten (2014, Het Drentse Boek).
Ger Veenstra is docent Drents en corrector bij het Huus van de Taol /Het Drentse Boek en jurylid bij het DAT (Drents Amateur Toneel).

C. Thalen (1948)[882]
Cathrien Thalen is geboren in Hoogeveen. Ze volgde een opleiding tot lerares N12, ging werken in Beverwijk en kwam terug naar Hoogeveen waar ze vormingsleidster werd. Ze trouwde met de predikant Klaas Witvliet en woonde vervolgens in diverse plaatsen. Nadat haar man in Hoogeveen werd beroepen, keerde ze terug naar haar geboorteplaats. In 2010 bracht ze in eigen beheer het Nederlandstalige boek *Tussen geluksen en gelieksen* op de markt. Het boek gaat over de relatie van een echtpaar en speelt zich af in vroegere tijden. Verwondering over wat er allemaal verloren is gegaan in de samenleving, dreef haar tot het schrijven van

dit verhaal. Thalen debuteerde in 2011 in *Maandewark/Oeze Volk* met het verhaal *Wild begun*. Daarna leverde ze geregeld bijdragen aan het dialectblad. In *Vörst* (2012, Het Drentse Boek) is ook een kerstverhaal van haar opgenomen.

L. Hamminga (1954)

In 2012 verscheen - kort voor de streektaalmaand - *Een haand achter 't gerdien* (Het Drentse Boek) van Leny Hamminga.[883] Dit boek werd tevens het donateursgeschenk van 2012; in 2013 werd het genomineerd voor de streektaalprijs van het *Dagblad van het Noorden*.[884] Hoofdpersoon in *Een haand achter 't gerdien* is de tienjarige HJ, die samen met zijn vader net buiten een Noord-Drents dorp woont. Eigenlijk heet hij Hendrik Johannes, maar iedereen noemt hem HJ.

Leny Hamminga is op 15 juli 1954 geboren in Zeegse. Zij werkte tot 2012 in het onderwijs. In 2010 won ze een prijs bij de schrijfwedstrijd van het Huus van de Taol; sindsdien publiceert ze verhalen voor volwassenen in *Maandewark/Oeze Volk* en in *Roet*. Haar verhalen gaan altijd over mensen met een 'rafelrandje' of over hoe mensen met elkaar omgaan. In haar proza onderzoekt Hamminga de grens tussen realiteit en verbeelding. Zij droeg ook bij aan de bloemlezing *Vörst. Kerst- en midwinterverhalen* (2012, Het Drentse Boek) en bekeek de belevenissen van Roelof Keen vanuit een andere kant in diens boek *Dikke arms en kleine bienties* (2013, Het Drentse Boek).

J. Bruins (1955)[885]

Janny Bruins is op 11 december 1955 in Rolde geboren. In haar geboorteplaats bezocht ze de lagere school en de mavo. In 1974 begon ze te werken bij het Drents Centrum voor Jeugd- en Jongerenwerk in Borger. Daarna was ze werkzaam bij Stichting Opbouw Drenthe in Assen. Al op de middelbare school schreef ze Nederlandse gedichtjes. Naar aanleiding van de Drentse spellingcursus op Radio Noord (1986) begon ze in de streektaal te schrijven en leverde ze bijdragen aan *Oeze Volk*. De liefde voor de streektaal kreeg ze van huis uit mee. In haar eigen woorden: "Het zit in mien genen". Voor de opvolger van het maandblad *Drenthe*, *Drenthe totaal*, schreef ze verschillende interviews. In 2007 debuteerde Bruins met de bundel *Weerdevol moment. Schrieverij over gewone dingen in 't leven* (uitgeverij Servo).[886]

G. Bultje-van de Belt (1958)[887]

Gerdina, pseudoniem van Gerda E. Bultje-van de Belt, is in 1958 geboren in De Wijk. Na een ongeluk in 2000 is zij gaan schrijven. Zij schrijft in de streektaal van de Reest. Sinds 2003 heeft ze een eigen website www.gerdina.nl. In eigen beheer gaf ze de volgende bundels uit: *Zie vlak naast je loopt zomaar een mens* (2006), *Wandelen langs geurende kleuren* (2008), *Een vogel stijgt op* (2009), *Transparant, een elfde kleur* (2011). Verder publiceert ze sedert 2006 elk jaar een kwartaalkalender met foto's en gedichten, vanaf 2009 in de streektaal. Voorts zijn er gedichten van haar verschenen in de volgende verzamelbundels: *Hart en zacht, laat je horen* (2008, project in Hoogeveen), *Open oog voor dichten* (2010, een verzamelbundel van een taalworkshop in de Taalwerkplaats te Nieuw Amsterdam), *Dichters & de nacht* (2011, verzamelbundel van regionale dichters, uitgeverij Boom, Meppel). In *Vörst* werd haar gedicht *Aover de drumpel* opgenomen. Gerdina debuteerde in *Maandewark/Oeze Volk* in juli/augustus 2011 met *Trektocht*, *In 't scheemsel* en *Vekaansie an zee.* Naar eigen zeggen haalt ze haar inspiratie "uit wat ik zie in de natuur, het ontmoeten van God in de stilte, wat ik lees of hoor, hoe ik het leven beleef en bij het ontmoeten van mensen."[888] Zij beheerde het secretariaat van de Stichting Taalwerkplaats Drenthe te Nieuw Amsterdam, die kleinschalige activiteiten op taalgebied organiseert. En ook is zij keurnoot voor het Huus van de Taol in de gemeente De Wolden. In 2015 kwam in eigen beheer haar Drentstalige bundel *Heur hoogste lied; een poëtische dialoog in beminnelijk dialect* op de markt.

J. Hofsteenge (1958)

Johanna Ietje Folkerdina ('Joke') Hofsteenge is op 28 mei 1958 geboren in Exloo. Ze volgde een opleiding voor bibliothecaris en was als zodanig werkzaam bij Het Drents Museum. Hofsteenge schrijft al sinds haar kinderjaren (korte) verhalen en volgde diverse schrijfcursussen om zich verder in het schrijfversvak te bekwamen. Sinds de jaren 70 schrijft ze (jeugd)verhalen in het Drents. Hofsteenge is niet Drentstalig opgevoed en leerde zichzelf de Drentse taal. In 1977 won ze met een kerstverhaal een schrijfwedstrijd van *Oeze Volk*. Ze laat zich voor het schrijven van haar kinderverhalen bij voorkeur inspireren door de geschiedenis van Drenthe. Zij schreef de jeugdboeken *Hekserij in Beilen* (2000, Uitgeverij Drenthe) en *De schildknaap van Beyloo* (2010, Free musketeers).

Het eerste boek is gebaseerd op een krantenknipsel uit 1899 en gaat over een heks en de verdwenen ouders van de hoofdpersoon. Aan *Midwinter in de olde landschap* II leverde Hofsteenge twee dialectverhalen. In 2013 won ze de eerste prijs bij de schrijfwedstrijd van het Huus van de Taol. Ze leverde in maart 2013 met het verhaal *Vissen* een bijdrage aan *Wiesneus*. [889]

R. Keen (1964)

Roelof Keen is in 1964 geboren in Meppen. Grote bekendheid kreeg hij als rolstoelracer.
Internationaal behaalde hij daarmee grote successen: wereldkampioenschap en een zilveren medaille op de Olympische Spelen van 1988 in Seoul. Over zijn belevenissen als sporter heeft hij Drentstalige humoristische verhalen geschreven, die gebundeld werden in *Dikke arms, kleine bienties* (2013, Het Drentse Boek).

J. Baron-Lopers (1965) [890]

Janet Baron-Lopers is op 12 januari 1965 geboren in een boerengezin in de Vuile Riete, een gehuchtje vlak bij het Drentse Zuidwolde. Ze volgde een opleiding tot verpleegkundige. Na 15 jaar in de zorg te hebben gewerkt, stapte ze over naar de administratieve sector. Sinds 1966 woont ze in Laaghalerveen.
Zij debuteerde in 1992 in *Oeze Volk*. Nadat ze in 2007 een schrijfcursus heeft gevolgd van Aly Freye, is ze serieus gaan schrijven. Ze leverde ook een bijdrage aan de bundel *Vörst* (2012). In 2015 verscheen haar Drentstalige verhalenbundel *Zaand in de leerzen* (iwemabestsellers.nl). De bundel bevat korte verhalen met uiteenlopende thema's.

G. Enting (1974) [891]

Geertje Enting is in 1974 geboren in Assen en groeide op in Eext. Van 1993 tot 1995 werkte ze mee aan het tijdschrift *'t Larfje*. Met haar vader (Geert Enting, die jarenlang nauw betrokken was bij *Oeze Volk*), Jan Holtman en Remco Wilkens trad zij regelmatig op bij poëzieavonden van de Culturele Commissie in Gieten. Ook trad zij op tijdens het 'poëzie plus festival' in Veendam. Ter gelegenheid van dit

festival verscheen in 1998 de bundel *Dansende woorden spelende zinnen,* waarin haar gedicht *Veurjaorsvreugd* werd opgenomen. Aanvankelijk leverde Geertje Enting in de jaren negentig gedichten aan *Oeze Volk*. Na een periode met geringe productiviteit pakte ze het schrijven weer op na het overlijden van haar vader. Hij was voor haar schrijverschap een grote steun geweest. Vanaf 2007 heeft ze ook meegewerkt om *Oeze Volk* om te vormen tot het vernieuwde tijdschrift *Maandewark*. Aan *Maandewark/Oeze Volk* draagt ze bij met gedichten, korte verhalen en gedichten voor kinderen. Ze schrijft ook onder haar pseudoniem Annechien Vedder (dat was de oma van haar vader). In de plaatselijke krant van Anderen, *Het Moesblad*, schrijft ze maandelijks een column onder de schrijversnaam Moeshapper. In *Een warme winter* (2010, Het Drentse Boek) werd haar gedicht *Het gromt op kowlaanddiek* geplaatst. Haar gedichten gaan over de dagelijkse zaken die haar raken; haar prozabijdragen onderscheiden zich door humor.

11. Drenthe in de Nederlandse literatuur

Verschillende Nederlandstalige auteurs zijn geïnspireerd door Drenthe en laten hun verhalen spelen in de Olde Lantschap. Sommigen van hen hebben een speciale band met Drenthe, doordat ze er zijn geboren, er gewoond hebben of er nog steeds woonachtig zijn. Een summiere, thematische opsomming geeft het volgende beeld.

11.1 Kamp Westerbork

Over het Kamp Westerbork zijn veel boeken geschreven. Er zijn vele herinneringen in druk uitgegeven van overlevenden. Enige belangrijke literaire egodocumenten worden hieronder weergegeven.

De journalist Philip Mechanicus (1889-1944) hield gedurende een deel van zijn lange periode in het kamp een dagboek bij. Het is een nauwgezet verslag van het kampleven. Zijn dagboek werd in 1964 uitgegeven onder de titel *In Dépot, dagboek uit Westerbork* (Polak en Van Gennep). Het is een belangrijke bron van onze kennis over het doorgangskamp.

Clara Asscher-Pinkhof (1896-1984) schreef *Sterrekinderen* (1946, Leopold) waarin ze de gebeurtenissen door de ogen van joodse kinderen beschrijft, die niet-begrijpend ondergaan, wat de haat van mensen hun aandoet. Haar autobiografie *Danseres zonder benen* (Leopold) verscheen in 1966. Van Etty Hillesum (1941-1943) zijn boeken verschenen met brieven en dagboeken die zij deels in kamp Westerbork heeft geschreven, bijvoorbeeld *Het denkende hart van de barak* (1982, De Haan).

Er zijn ook literaire novellen en romans geïnspireerd door het kamp. De eerste publicatie in literaire vorm over kamp Westerbork is de novelle *De nacht der Girondijnen* van Jacques Presser (1899-1970). Deze novelle verscheen in 1957 als Boekenweekgeschenk (Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels). Presser overigens legde ook de geschiedenis van de Nederlandse joden vast in zijn *Ondergang* (1965).
Jona Oberski (1938) schreef *Kinderjaren. Een novelle* (1978, BZZTôH) waarin vervolging en gevangenschap in Westerbork door de ogen van een kind beschreven worden. In de roman *De ontdekking van de hemel* (1992, De Bezige Bij) van Harry Mulisch neemt het kamp en het onderzoek bij de Radiosterrenwacht een centrale plaats in.
Oud-Assenaar Bob Groen (1930-2012) werkte bij de planologische dienst in Assen. Hij maakte in 1978 de gijzeling van het provinciehuis in Assen mee. Groen raakte toen gewond. In *Jongens van Baros 6. Het jongenskamp en de gijzeling in Assen* (2002, Het Drentse Boek) beschrijft hij de ervaringen van drie jongens in een Japans gevangenkamp in de Tweede Wereldoorlog**.** Twee van de drie worden uiteindelijk weer hardhandig met hun verleden geconfronteerd als ze aanwezig zijn bij de gijzelingsactie in het Drentse provinciehuis in 1978.

11.2 De Tweede Wereldoorlog

De Asser journalist Jan Hof (1928**)** heeft de belevenissen van ds. Frits Slomp op papier gezet onder de titel *Frits de Zwerver. Twaalf jaar strijd tegen de naziterreur* (1976, Kok). Het boek beleefde in 2012 een achtste druk. Door Slomp werd de grootste verzetsorganisatie die Nederland in de Tweede Wereldoorlog kende, de LO-LKP, de Landelijke organisatie voor Hulp aan Onderduikers en de Landelijke Knokploegen, opgericht.
Corrie van de Graaf (1933) kwam door haar werk in Beilen in contact met mensen die tijdens de oorlog door Duitsers of Japanners vervolgd zijn. In de gedichtenbundel *Nooit bevrijd* (1985, Het Drentse Boek) legde ze haar ervaringen met gesprekken met deze mensen in dichtvorm vast.
Hendrikus Vlietstra werd in 1912 geboren in Hollandscheveld. Zijn herinneringen aan verzet, verraad en verdrukking in Hollandscheveld in het laatste deel van de Tweede Wereldoorlog publiceerde de ex-landbouwer in 1983 als feuilleton in de *Hoogeveensche Courant*. Dit autobiografische document, aangevuld met andere gegevens, werd in 1987 als *Het huus op de wieke* door Het Drentse Boek uitgebracht.[892] Vlietstra overleed in 1999.
Peter den Hertog (1951) debuteerde in 1999 met de novelle *De Baron. De geschiedenis van een verzetsstrijder* (Het Drentse Boek). Hierin beschrijft Den Hertog een

passie voor duiven en het leven en verzet in de oorlog in Drenthe.
Willem van der Veer (1917-2009) werd in de herfst van 1944 vanuit Engeland boven Drenthe gedropt. Hij was verantwoordelijk voor het bewapenen en trainen van het verzet in Drenthe. Op latere leeftijd schreef hij boeken waarin hij teruggrijpt op deze ingrijpende periode in Drenthe: de verzetsromans *Verraad bij ochtendgloren* (1978, J.H. Gottmer), *Een bloem voor de koerierster* (1980, J.H. Gottmer) en *De Gideonsbende* (1984, J.H. Gottmer).

11.3 De TT

Marcel Möring (1957) heeft enige tijd in Assen gewoond en werkte in de Drentse hoofdstad als journalist. In *Dis* (2006, De Bezige Bij) beschrijft hij hoe twee mannen de TT-nacht van 27 juni 1980 beleven in een stad die wordt afgeschilderd als 'de aars van de wereld'. Lezers waren van mening dat zij (oud)Assenaren in de roman herkenden. De hoofdpersoon, Jakob Noach, zou zijn gemodelleerd naar de bij een auto-ongeluk omgekomen Asser ondernemer Daan Gans. En in Marcus Kolpa, een dichter die zich niet thuis voelt in de Drentse hoofdstad, wordt Möring zelf herkend. De droevige chef van de plaatselijke krant lijkt op de overleden journalist Jan van Kooten en fotograaf Albert op fotograaf Harry Cock. De schrijver zelf heeft benadrukt dat *Dis* geen sleutelroman en geen afrekening met Assen is. Vervolgens beschrijft Möring historische feiten in het boek, zoals de verdwijning van zevenhonderd joden uit Assen in de Tweede Wereldoorlog, de opstelling van de middenstand bij de vernieuwing van het stadscentrum en de opening van de eerste seksclub in Assen. Maar de meeste aandacht gaat uit naar de nacht voor de motorraces. In *Louteringsberg* (2011, De Bezige Bij), het vervolg op *Dis,* staat Marcus Kopla, waarin Möring zelf door lezers wordt herkend op de voorgrond.
Anne ter Beek schreef in 2014 de thriller *Een duistere erfenis* (In Boekvorm). Dit boek speelt zich af rondom de TT in Assen. De verhaallijn is gekoppeld aan de historische route Tour de TT (geopend op 14 maart 2014). Het boek speelt zich voornamelijk af in Assen, Hooghalen, Rolde en Borger, maar ook de tussenliggende dorpen komen aan bod.[893]

11.4 De Drentse venen

De Drentse venen zijn als decor in enkele boeken gebruikt. Medisch specialist Joep Boersma (1926) publiceerde bij Het Drentse Boek in 1997 *Nachtregenboog.* Het is een historisch gedocumenteerde vertelling over het leven van trekkende veenarbeiders in Groningen, Friesland en Drenthe in de 19e eeuw.
Peter Middendorp (1971) situeerde zijn debuutroman *Noordeloos* (2002, Thomas

Rap) in Emmen en Erica. Bij uitgeverij Prometheus/Bert Bakker kwam in 2014 zijn boek *Vetrouwd voordelig* op de markt. Ook dit boek speelt zich af in Emmen, de geboorteplaats van de schrijver. Het boek beschrijft het beslissende jaar van een puber die met wisselend succes zijn afkomst en omgeving probeert te bevechten. Bij het verschijnen van het boek ontstond ophef doordat de schrijver in een interview in *de Volkskrant* over zijn problematische jeugd in Drenthe vertelde. Hij liet zich daarbij negatief uit over zijn geboorteplaats. Dat deed veel stof opwaaien en vooral via sociale media werd druk gereageerd.[894]

Cor Hoppenbrouwers (1936) schreef een trilogie over de Drentse venen. Hij werd in 1936 in Valkenswaard (Noord-Brabant) geboren. Jarenlang werkte hij als dialectspecialist aan de RUG en schreef vooral wetenschappelijke werken. Na zijn pensioen schreef hij het eerste deel van wat later een trilogie zou blijken over de vervenersfamilie Trip. In 2008 verscheen bij Noordboek het eerste deel *Door Drentse venen*[895], gevolgd door *Naar het nieuwe licht* (2009)[896] en *Een ander geluid* (2010). In het eerste deel beschrijft hij het levensverhaal van de 17-jarige Jochem Trip die met zijn familie van Valthe naar Emmer-Compascuum verhuist om daar turf te steken. De opkomst en ondergang van de turfindustrie, ontwikkeling van de streektaal en sociale en politieke veranderingen staan op de voorgrond. Interessant in dit deel zijn ook de levendige dialogen in het veenkoloniaals, een variant van het Drents die naar het Gronings neigt. Zijn collega, de Drentse dialectoloog Geert Kocks, gaf waardevolle adviezen over deze streektaalvariant. In deel twee van de triologie trekt de familie noodgedwongen weg om te werken in de fabrieken van Philips in Eindhoven. Deel drie speelt zich vrijwel geheel in Brabant af. Het leven van zoon Berend wordt gevolgd; zijn baan bij Philips en zijn carrière bij dit bedrijf worden beschreven. De trilogie is te beschouwen als een Bildungsroman, een streekroman[897], een familieroman en historische roman ineen.

11.5 De Drentse koloniën

Mariët Meester (1958) is geboren in Den Haag en groeide op in Veenhuizen, waar haar vader onderwijzer was. Zij woonde er tot haar achttiende. Ze brak door met *De eerste zonde* (1997, Meuelnhoff), een roman waarin de grote veranderingen in het gevangenisdorp van de jaren zeventig beschreven worden.[898] In 2005 publiceerde ze *De volmaakte man* (Balans), gebaseerd op haar jeugdherinneringen, waarin ze grenzen van compassie onderzoekt. In *Koloniekak. Leven in een gevangenisdorp. De twintigste eeuw in Veenhuizen* (2012, Het Drentse Boek) beschrijft ze het leven in de twintigste eeuw in deze nederzetting. Ze interviewde tientallen oud-Veenhuizers en stelde vast dat in Veenhuizen de bevolking een

unieke relatie had met landlopers, criminelen en delinquenten. Ook haar roman *Hollands Siberië* (2014, De Arbeiderspers) is een literaire roman over Veenhuizen. Hij vertelt het verhaal van een franciscaan die in 1936 naar Veenhuizen wordt gestuurd. Tijdens de oorlog belandt hij samen met zijn huishoudster in het verzet. Zij krijgen een geheime liefdesrelatie die steeds ingrijpender en gecompliceerder wordt.

De koloniën van de in 1818 opgerichte Maatschappij van Weldadigheid zijn onderwerp in het boek *De Proefkolonie* (2006, Mouria) van Wil Schackmann (1951). Schackmann vertelt in dit boek over het ontstaan van de Maatschappij en over het leven van de eerste 52 proefkolonisten in het net geopende dorp Frederiksoord. Het boek is geen roman, maar non-fictie, gebaseerd op tien jaar onderzoek in de archieven van de Maatschappij. In 2013 verscheen van zijn hand *De bedelaarskolonie. De Ommerschans, het eerste landelijk gesticht voor luilevende armen* (Van Gennep). Het boek beschrijft de oprichting in 1822 van het gesticht op de Ommerschans, een verlaten vesting in de buurt van Ommen, en de periode dat het een kolonie bleef, tot en met december 1859.

Met *Het pauperparadijs* (2008, Balans) schreef Suzanna Jansen (1964) een bestseller. De titel van het boek verwijst naar de bedelaarskolonie van Veenhuizen, een heropvoedingsinitiatief uit het begin van de negentiende eeuw met als doel armoedige gezinnen, wezen en landlopers een nieuw bestaan te laten opbouwen als boer in het veen. Suzanna Jansen beschrijft deze geschiedenis aan de hand van die van haar eigen familie, waarvan vijf generaties met deze vorm van opvoeding geconfronteerd zijn. Naar aanleiding van het verschijnen van *Het pauperparadijs* heeft een demograaf van het CBS berekend dat ruim een miljoen Nederlanders afstamt van deze Drentse koloniepaupers. Het succes van het boek leidde er mede toe dat het Drents Archief een unieke database ontwikkelde met persoonsregisters van de 19e-eeuwse Drentse armenkolonies. Hiermee ontsluit het archief een belangrijk deel van de Nederlandse geschiedenis voor het grote publiek.

Het veen vormde de inspiratiebron voor de roman Doemnevel (2011, Noordboek) van Tinus Udding (1940-2014).Udding groeide op in Smilde en werd ook bekend als schaatser. Als Elfstedentochtrijder voltooide hij als beste Drent de barre tocht van 1963. Hij hield er een afgevroren teen aan over. Zijn bevroren teen haalde zelfs buitenlandse kwaliteitskranten. Zijn ervaringen legde de inmiddels gepensioneerde chemicus vast in het boekje Mijn teen voor een kruisje (2007). In december 2009 (t.g.v. het 100-jarige bestaan van de Elfstedentocht) verscheen een bewerkte versie.

In de historische roman *Publieke Werken* (1999, Querido) van Thomas Rosenboom (1956) zijn twee verhaallijnen verweven.

De eerste verhaallijn begint bij de Amsterdamse vioolbouwer Walter Vedder die in de krant leest dat een belegger een groot hotel wil bouwen op de plaats waar zijn huis staat.
De tweede verhaallijn start in Hoogeveen waar Vedders neef, de apotheker Anijs, de enige apotheker is. Hij heeft een slechte reputatie bij de notabelen in zijn dorp, maar heeft wel aanzien bij de arme veenarbeiders in Elim, waar hij zich voordoet als arts. Via een oude viool van een van de veenwerkers krijgen beide neven weer contact. Met het kapitaal dat Vedder voor zijn huis wil ontvangen, wil Anijs de turfstekers naar Amerika laten emigreren. In de apotheker is met wat goede wil de vroegere Hoogeveense apotheker Radijs te herkennen. Het boek is in 2015 verfilmd.

11.6 De kapingen

Bob den Uyl (1930-1992) schreef, in het gezelschap van een bevriende journalist, een hilarisch verhaal over zijn bezoek aan Beilen tijdens de treinkaping van Wijster in december 1975. Het staat in de bundel *Gods wegen zijn duister en zelden aangenaam* (1975, Querido).
Over deze treinkaping schreef Jelte van der Kooi (1965) in 2000 een roman, getiteld *Martin 2-14 december 1975* (Het Drentse Boek). Van der Kooi baseerde zijn debuutroman op politiedossiers die zijn vader, oud-politieman, in bezit had. Hoofdpersonage is Martin van de Akker, een projectontwikkelaar die in de trein op weg is naar zijn werk en geconfronteerd wordt met een kaping. Het hele boek is een interne monoloog van Martin.
Ger Vaders (1925-2005), de toenmalige hoofdredacteur van het *Nieuwsblad van het Noorden* en passagier in de gekaapte trein, schreef voordat de roman van Van der Kooi verschenen was, een documentaire over deze eerste kaping, getiteld *IJsbloemen en witte velden* (1989, Sesam). Jaap Scholten (1963) schreef in 1999 over de kaping bij De Punt de roman *Morgenster* (Contact).

11.7 Industrie

In de roman *Familievlees* (2008, De Geus) van Martin Hendriksma (1966) wordt beschreven hoe Victor Barels, de zoon van een succesvolle worstenfabrikant, de erfenis van zijn vader en zijn tweelingbroer bewaakt. De roman is een drieluik over een familiebedrijf in een klein Drents dorp. De schrijver was daartoe geïnspireerd door een boek over de voormalige exportslachterij Udema in Gieten.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 352 07-04-16 14:26

12. Uitgevers

In de jaren zeventig werden Drentstalige boeken meer dan voorheen gepromoot onder de bevolking. De banden tussen uitgevers, boekhandels, auteurs en publiek werden ook hechter. Boekhandels richtten bijvoorbeeld een speciale Drenthetafel in waarop streektaaluitgaven en Nederlandstalige Drentheboeken gepresenteerd werden. De verkoop van boeken was ook gekoppeld aan manifestaties. In 1983 werd als initiatief van het Drentse boekverkoperscollectief een eerste Drentse Boekentiendaagse (in de wandeling boekenweek genoemd) georganiseerd. Uitgeverij Hummelen begon de Ericareeks, uitgeverij Westfriesland startte met een regioreeks in het dialect, en diverse bloemlezingen en herdrukken van oudere werken zagen het licht, bijvoorbeeld de heruitgave van *Het boek der podagristen* (1974, M.A. Seyen).
In deze jaren begon ook de provinciale overheid interesse te tonen voor regionale cultuuruitingen**.** De gedeputeerde die toentertijd het Drentseigenene in zijn portefeuille had, was J.H. Hollenbeek Brouwer. Hij gaf de aanzet tot een eerste nota over beleid voor de Drentse cultuur.
In 1980 werd in het boekenfonds van Krips Repro te Meppel het eerste streektaalboek opgenomen. Dat waren de jeugdherinneringen van de schrijver Jan Poortman, een goede vriend van de toenmalige directeur Jan Nefkens. Joannes Willebrordus Maria Nefkens (Rotterdam 1935) was tot 1995 directeur van Krips Repro. Het uitgeven van streektaalboeken was een persoonlijke hobby van hem.

De meeste Drentse romans die in de afgelopen drie decennia verschenen zijn, werden uitgegeven bij de stichting Het Drentse Boek.[899] Deze uitgever heeft zich ontwikkeld tot de belangrijkste speler in het literaire veld van Drenthe. Behalve Het Drentse Boek hebben ook andere noordelijke uitgeverijen Drentse romans (Drents- en Nederlandstalig) in hun fonds, zoals Noordboek, Uitgeverij Passage, Ter Verpoozing en kleine Uil. Sporadisch verschijnt een Drents boek bij een niet-noordelijke uitgever, zoals uitgeverij Ambo en De Beuk in Amsterdam.
In maart 1980 werd de stichting Het Drentse Boek opgericht door Marga Kool, Jan Nefkens en Albert Haar. De stichting werkt vanuit een ideële gedachte en zet zich in voor het bevorderen van het actieve gebruik van de Drentse taal en het behoud van de Drentse cultuur door - onder andere - het uitgeven van boeken.[900] Op literair gebied streeft men ernaar de Drentse literatuur uit de hoek van het hobbyisme te halen. De stichting wil dat bereiken door het verstrekken van schrijfopdrachten, aanmoedigen, stimuleren en het kritiseren van schrijvers. De ambitie is dat uitgegeven boeken op een gelijkwaardig niveau liggen als

Nederlandstalige uitgaven. In 1982 begon men met het opzetten van de literaire reeks 'Horizon-Taal'; daarin werd kwalitatief hoogstaande poëzie van Drentse dichters, beginnend en gevestigd, opgenomen. De reeks werd geopend met *Drenthe, een bundel Joodse poëzie* van Saul van Messel en eindigde met *Tussenruumte* van Gré Seidell-Broekhuizen. Zo'n twintig titels zijn uitgekomen.
In oktober 1988 kwamen schrijvers uit Drenthe, Groningen en aangrenzend Nedersaksen bij elkaar. Deze streektaaldagen werden georganiseerd door de Eems-Dollard-Regio, in samenwerking met de werkgroep literatuur van SONT en de Duits-Nederlandse Cultuurdagen. Bijdragen van deelnemers aan deze streektaaldagen zijn in *Woorden um bruggen te bouwen; 30 schrievers in het Drèents, Grunnings en Plat-Duuts* (redactie Marga Kool en Johannes Diekhoff) door Het Drentse Boek uitgebracht.[901]
Vanaf 1989 organiseerde de stichting in samenwerking met (Stichting) Drentse Taol, Oeze Volk en plaatselijke instellingen een zogenaamde Boekenkrooi: met een kar huis aan huis Drentse boeken verkopen. De gedachte hierbij was inwoners van een bepaalde gemeente kennis te laten maken met Drentstalige boeken. In 1984 kreeg de stichting van het provinciaal bestuur een vast subsidiebedrag voor het in dienst nemen van een parttimekracht en exploitatie van het kantoorpand in Zuidwolde.
In 1992 zette de uitgeverij een reeks bescheiden uitgaven op stapel onder de naam 'Koppel-taol'. Hierin werd oud en nieuw werk van Drentse auteurs aangeboden. *Zwak ies* van Gerard Stout was het eerste deel dat verscheen.
In 1997 won de stichting, die in die tijd ongeveer zeven Drentstalige boeken per jaar liet verschijnen, de Culturele Prijs van Drenthe.[902] De jury was van mening dat Het Drentse Boek baanbrekend werk verricht had op het gebied van de verspreiding van de streektaal en -historie.[903] Twee jaar daarna werd op verzoek van de provincie besloten ook Nederlandstalig literair werk van schrijvers in Drenthe uit te geven.[904] Daarmee wilde men de afstand voor in Drenthe wonende schrijvers met het Westen verkleinen. Hier zal wellicht ook meegespeeld hebben dat niet altijd voldoende goede streektaalmanuscripten aangeboden werden. In principe wilde men alleen boeken van debuterende schrijvers uitgeven, maar om landelijk aandacht te trekken werd voor het eerste boek een uitzondering gemaakt: dat werd namelijk geschreven door de destijds in Oudemolen woonachtige Gerrit Krol. Inmiddels zijn door Het Drentse Boek meer dan 138 titels uitgegeven (ongeveer zes à zeven per jaar); de helft van de werken is Nederlandstalig. Waarbij bij het Nederlandstalige deel veel boeken over de provincie, dus weinig belletrie. Het Drentse Boek was gehuisvest te Zuidwolde in cultuur-historisch museum De Wemme. Het museum werd in 1999 door een brand volledig in de as gelegd.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 354 07-04-16 14:26

Na de herbouw koos Het Drentse Boek hier opnieuw domicilie.
In 2007 fuseerde de stichting met stichting Drentse Taol en het maandblad *Oeze Volk* in Het Huus van de Taol. Deze nieuwe organisatie is gehuisvest in Beilen.
De uitgeverij staat dicht bij de Drentse schrijvers en heeft ervoor gezorgd dat er vele bloemlezingen, Drentstalig en Nederlandstalig, verschenen zijn. Bijvoorbeeld over feesten, *Midwinter in de olde landschap* I (1984) en II (1991), *Kerstgedachten. Tien Drèentse kerstverhalen* (1998)[905], *Kersttied. Verhalen en gedichten rondom Kerst (2002), Een warme winter. Van Sint-Meerten tot an Valentijn* (2010), *Vörst* (2012) en *Nachtvörst* (2015). Of over volksverhalen: *Witte wieven. De meest bekende volksverhalen uit Drenthe* (1997), *Vuur in het veld. Verhalen over het vroegere Drentse dorpsleven* (2001) en *Heimwee van later. Drenthe in aquarel en gedicht* (2002). Ter gelegenheid van het dertigjarige bestaan van de Stichting Literatuurclubs Drenthe in 2000 bracht de uitgever de bloemlezing *Woord en beeld* uit om beeldende kunst en poëzie onder de aandacht van een groot publiek te brengen. Voorts publiceerde Het Drentse Boek Drentstalige klassiekers, zoals Lucas Jonkers' *Harm Boerenlevn an de Riest* (1988, oorspr. 1939). Een interessant egodocument was Gerhardus Steenbergens (1903-1990) *Jeugdherinneringen* (1981), waarin de auteur terugblikt op zijn kinderjaren in Hollandscheveld. Theo Rutgers was tientallen jaren predikant in Drenthe, onder meer in Diever, waar hij bekendheid kreeg als vertolker van Hamlet in de Shakespearespelen. Over zijn leven en werken in Drenthe schreef hij *Miniaturen rond de dood. Schetsen van leven* (1990) en *Grensstenen. Herinneringen van een dominee in Drenthe* (1992).[906] Een mooi voorbeeld van synergie tussen kunst en poëzie is *IJstijden zichtbaar in het landschap* (2013) dat ter gelegenheid van een expostie over het landschap van de Hondsrug in paviljoen Breeland in Annen het licht zag. Gerard Nijenhuis, Anne Doornbos, Egbert Hovenkamp, Albertien Klunder en Nicolette Leenstra droegen bij met nieuwe gedichten.

Behalve Het Drentse Boek, dat vooral auteurs trekt uit de tijdschriften *Roet* en *Oeze Volk*, moet de privéuitgever-drukker Cees van Dijk (1925) genoemd worden. Hij heeft als privédrukker veel (bibliografisch) werk van schrijvers uitgegeven. Vanaf 1983 werkte hij vanuit Oosterhesselen onder de naam Agri Montis Pers. Later werd dat de Klencke Pers te Emmen. Zijn belangstelling voor de negentiende-eeuwse geschiedenis van Drenthe leidde tot het tijdschrift *Aold Neis*. Het verscheen onregelmatig, en de kolommen werden door Van Dijk zelf gevuld. Schrijver Gerard Stout speelde omstreeks 2005 in op de behoefte van vele auteurs om in korte tijd zelf een uitgave te realiseren. Hij richtte daarvoor de kleine uitgeverij Ter Verpoozing op. Gewerkt wordt met het selfprinting on demand-principe,

waardoor de oplagen klein zijn en de prijs aanvaardbaar blijft. Enige Drentse boekhandels, zoals Iwema in Assen en Vermeer in Emmen, werken met een self publishing platform dat iedere schrijver in staat stelt een boek op professionele wijze te laten printen. Ook Stout bracht zijn boeken na zijn vervroegde pensionering in 2013 onder bij dit platform.

13. Toneel

Het in Drenthe gespeelde toneelrepertoire na 1970 kan men verdelen in Nederlandstalig en Drentstalig repertoire. In de jaren tachtig streefde de provincie Drenthe ernaar het aantal Drentstalige toneelteksten te vergroten. Maar voordat men hiermee wilde beginnen, bleek dat het noodzakelijk was te inventariseren welk materiaal er voorhanden was; een goed overzicht van toneelstukken in de streektaal bestond er namelijk niet. HDG/CRvD kreeg de opdracht een dergelijk overzicht samen te stellen. Vervolgens werden de verzamelde teksten door een werkgroep van leden van Drentse toneelverenigingen gelezen en beschreven.[907] Dat resulteerde in een beschrijvende catalogus. Daaruit blijkt dat het grootste deel van de bestaande stukken kluchten of blijspelen zijn. Er bleek behoefte aan vernieuwend toneel met hedendaagse thema's. Dat werd daarna in opdracht vooral geschreven door Herman van der A en Marga Kool. Ook kregen schrijvers opdracht stukken uit een andere taal - Engels, Nederduits en het Fries - in het Drents te vertalen.[908] Jannie Boerema vertaalde bijvoorbeeld het spannende toneelstuk *Go back for murder* van Agatha Christie als *Weerom naor de moord* in het Noordenvelds.
De CRvD werkte mee aan de verrijking van het amateurtoneel, zo ook aan de uitbreiding van het repertoire in de streektaal. Behalve stukken laten schrijven en vertalen, spoorde men meer schrijvers aan tot het schrijven van toneelteksten. In 1985 gaf De Culturele Raad met financiële medewerking van de provincie de mogelijkheid om aankomende schrijvers te scholen voor het toneel. Elf schrijvers volgden bij Hugo Heinen een cursus dramaschrijven. In een vervolg daarop legden de overgeblevenen zich onder leiding van Yolly van Kan toe op het schrijven van een eenakter. In oktober 1987 presenteerden Christine Schoenmaker (*Vijfentwintig jaar*), Miny Hofsteenge (*Iegen stee*), Berend Klönne (*Olderwets trouwd*), Hannie van Ruth (*Eindillusie*) en Ab Drijver (*Gerard van Veeningen* †) hun stukken in een avondvullend programma aan het publiek.
Een impuls voor het amateurtoneel was het instellen van een provinciale organisatie voor het amateurtoneel in 1988: het Drents Centrum voor Amateurtheater (DCA). Omstreeks 1970 was het vroegere DCA ter ziele gegaan. Sindsdien werden de belangen voor het amateurtoneel behartigd door de sectie Toneel en Dramatische vorming van HDG/CRvD. Doordat veel energie werd gestoken

Literatuurgeschiedenis met index.indd 356 07-04-16 14:26

in activiteiten als schminkcursus, cursus licht en geluid en toneelschrijfcursus, werd de tijd weer rijp voor een nieuw DCA. De Culturele Raad bleef de nieuwe organisatie, die domicilie kreeg in het kantoor van HDG, ondersteunen met tal van werkzaamheden.
Om het opvoeren van Drentstalig toneel te stimuleren, richtte Het Huus van de Taol in 2010 een Drents toneelfonds op. De bedoeling is in dit fonds kwalitatief goede toneelstukken, die nog niet ondergebracht zijn bij een uitgever, uit te geven.[909]
Om het nieuwe fonds bekendheid te geven kreeg Jan Veenstra de opdracht een eenakter te schrijven. Dat werd *Meneer mit zien geweer*. Rob van der Ree voerde de regie en de première vond plaats in januari 2011.
Het stuk is geïnspireerd op het bijzondere echtpaar August en Louise van Valkenstijn dat het landhuis Vredeveld in Assen bewoonde. August was een schuwe, wereldvreemde man, en Louise zou een onecht kind van Lodewijk Napeoleon geweest zijn. In 2015 heeft het Huus van de Taol eenakterfestivals georganiseerd.

13.1 Toneelschrijvers

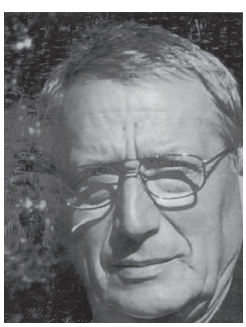
In voorgaande hoofdstukken zijn toneelteksten behandeld van onder anderen M. Hofsteenge, R. Boudestein, Erik Harteveld, Jan Veenstra, G. Hoving en F. Mulder. Enige andere baanbrekers van Drentstalig toneel worden hierna beschreven.

J. Koerts (1935-2006)

Jacob Koerts werd geboren in 1935 in Elp en was werkzaam bij de DOMO in Westerbork. Hij begon onder het pseudoniem Jako met het schrijven van verhalen in het personeelsblad van de DOMO, de *DAC* en lokale bladen. Hij schreef daarna vele dialectstukken, vooral openluchtspelen, eenakters en sketches, die echter niet uitgegeven zijn.[910] Ze werden wel door amateurs opgevoerd. Koerts was met R. Wessels, J. Kuik en H. Kuipers (broer van schrijver Gerrit Kuipers) lid van de werkgroep cursus Middendrèents. Hij publiceerde ook een lesboek Drents.

J. Stoffers (1943-2011)

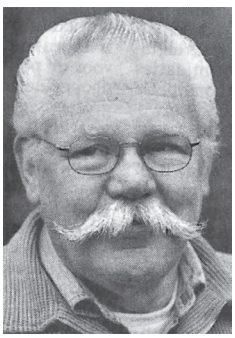

Jans Stoffers werd bekend als streektaalliefhebber en schrijver.[911] Hij werd geboren in Hooghalen en woonde vanaf 1951 in Ekehaar waar hij in 1977 startte met een installatiebedrijf. Behalve een bundel met verhalen en gedichten *Roefie en ik* (2008, Kerkhove)[912] schreef hij toneelstukken en revues. Dikwijls nam Stoffers voor de stukken ook de

regie op zich. Samen met Klaas Waldus was hij in 1960 begonnen met het schrijven van een muzikaal verhaal. Met 'De Galappels' een komisch gezelschap uit Ekehaar, trok hij jarenlang volle zalen. De toneelstukken van Stoffers zijn dikwijls gebaseerd op de geschiedenis van Drenthe.

A. Drijver (1944)
In opdracht van de CRvD schreef Ab Drijver in 1991 het Drentstalige toneelstuk *Het wichie dat te veul geluk har.* Hierin behandelt Drijver eigenlijk twee verhalen: in de eerste plaats het verhaal van het joodse meisje Nellie Vos. Zij komt na de oorlog als enige terug uit de kampen. En hoe reageert de omgeving dan daarop? Daarnaast het verhaal van een NSB-boer die onder invloed van armoede, sluimerend antisemitisme en communistenhaat partij kiest voor het nationaalsocialisme. Na de oorlog wordt hij gestraft, maar de boer kan niet aanvaarden dat hij verkeerd gehandeld heeft.[913] Aanleiding om dit onderwerp te nemen was de zogenoemde 'Naardingaffaire' waarbij er commotie ontstaan was over de naam van een nieuw Drents cultureel instituut. De opdracht van de provincie was een discussie op gang te krijgen over wat goed en wat fout is. Drijver wilde met dit stuk het inzicht in motieven behandelen. Hij wilde laten zien hoe sommige mensen een groot gebrek aan inlevingsvermogen en emotionele intelligentie tonen, na de Holocaust, maar wellicht ook ten tijde van de opvoering van het stuk.[914] Het centrale thema was in feite: wat is goed en wat is fout.[915] Bert Harskamp, docent bij het ICO, regisseerde het spel. De reacties waren niet allemaal positief. Men vond de pauzes te lang en het stuk werd te serieus gevonden. Maar Drijver was tevreden over de productie.[916]
Drijver schreef ook nog de eenakters *Stoelen zijn als mensen* en *Gerard van Veeningen*. Beide stukken zijn wel opgevoerd tijdens festivals, maar verschenen niet in druk.

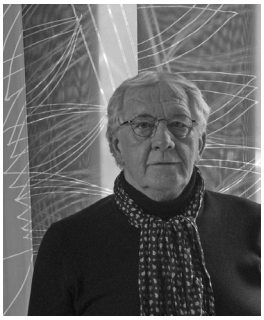
R. Steenbergen (1944)[917]

Oud-onderwijzer Roelof Steenbergen kreeg grote bekendheid door zijn presentatie van het radioprogramma *Baanderpraot* bij Radio Emmen.[918] Al vanaf zijn achttiende is hij betrokken bij het toneel. Tijdens zijn periode als onderwijzer in Emmer-Compascuum (1969-1983) schreef hij ieder jaar een kindermusical. In Odoorn richtte hij een toneelgroep voor jongeren op. Als toneelspeler kwam hij via 't Aol' Volk bij 't Volk van Grada en daar ontpopte hij zich als toneelschrijver. Menig blijspel van zijn hand is inmiddels door

verenigingen, waaronder ook 't Volk van Grada, gespeeld. In 1998 verscheen bij Het Drentse Boek een bundel Drentstalige kerstverhalen van zijn hand, getiteld *Tien Drèentse kerstverhalen*.

B. ten Velde (1948)[919]

"C'est le ton, qui fait la musique". Deze uitspraak geldt volgens Ben ten Velde, geboren in 1948 in Zwartemeer, zeer zeker voor het amateurtoneel - vooral in dialect. Zijn mening is dat het stuk herkenbaar moet zijn voor spelers en publiek om tot een succes te kunnen worden.
De in Nieuw Dordrecht woonachtige auteur-vertaler van vooral Duitse blijspelen en kluchten is van mening dat het amateurtoneel springlevend is. Niet alleen staan verenigingen met soms wel een 100-jarige geschiedenis op de planken, maar ook vrouwenvoetbal- en jongerenclubs voeren jaarlijks een stuk op.
Ten Velde speelde zelf ook toneel en was regisseur bij enkele verenigingen; daarvoor volgde hij cursussen bij Kunst en Cultuur Instituut Drenthe en Just Vink van Theater te Water.
Na twee eigen stukken kwam de oud-journalist van het *Dagblad van het Noorden* in contact met Henk Karstens te Vries, een verdienstelijk toneelschrijver en vertaler. Karstens die vanwege zijn leeftijd wilde stoppen benoemde Ten Velde tot zijn opvolger in het vertalen van stukken.
Het leidde tot goede contacten met de grootste toneeluitgeverijen in Nederland en België. Via Vink en de connecties die Ten Velde inmiddels heeft met Duitse uitgeverijen en auteurs is er een ruime keus aan stukken. Vele amateurverenigingen - vooral in de regio Emmen - maken gebruik van zijn diensten.
De zelfbenoemde dialectoloog verzamelt al jarenlang uitgaven van dialecten uit allerlei windstreken. Hij vindt dat er niet zo heel veel verschillen zijn in de uitspraak van dialectvarianten. Zo werd het succesnummer *Berend is van de kaort* in Groningen gespeeld onder de naam *Berend is van de koart* en in Twente als *Berend is van de kaerte*. Maar ook in Brabant en Limburg staan de vrolijke stukken inmiddels op het programma. Op verzoek van auteurs en uitgeverij voorziet hij ook stukken in het Nederlands van een dialectsaus.
Ten Velde vertaalt zijn stukken in "*algemien dialect",* daaronder verstaat hij "vernederlandst streektaal". Ook hij weet net als kenners dat dit dialect niet bestaat, maar het brengt verenigingen er sneller toe elders in ons land een stuk van hem op het repertoire te zetten. De vraag ook bij de openluchtspelen wordt ieder jaar groter.

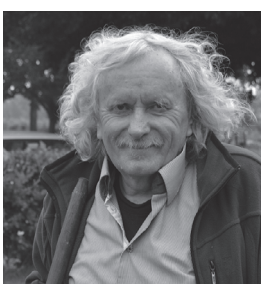
Enkele succesnummers van Ten Velde zijn: *Met de kont in de botter*; *Spieker Willem wat hej toch uutvreten?; Mie tarzan*, *Joe Jantje*; *Jet van 't Internet*; *Wat 'n smiesterd*; *Moeke an de rekstok; Bij de knienen af; 'n Rieke stinkerd; Pas op schrikdraod; Moesie in de valle* en *'n Opa um in te liesten*.
Ben ten Velde was ook de initiatiefnemer en medesamensteller van het boekje *Harm Slot geeft nooit op. Een aantal verhalen en het levensverhaal van een bijzondere Drent* (2001), waarin het leven van de eerste profwielrenner van Drenthe wordt beschreven. Daarin zijn ook enkele verhalen opgenomen die Slot zelf geschreven heeft. Die bijdragen waren eerder gepubliceerd in de *Emmer Courant*.[920]

J. van Zanten-Nijmeijer (1949)[921]

Jannie van Zanten is op 31 oktober 1949 geboren in Zeegse en woont in Winde. Zij heeft enige jaren als journalist bij *De Vriezer Post* gewerkt. Na het beëindigen van haar reguliere werk begon ze lezingen te geven met zelfgeschreven verhalen en gedichten. Van haar hand zijn toneelstukken, openluchtspelen, revues en gedichten verschenen. Buiten het schrijven voltrekt zij huwelijken en is ze funerair spreker. Haar literaire werk is nog niet gebundeld.
Omstreeks 1983 vertaalde ze in opdracht van CRvD *Bezuuk uut de stad*. Blijspel in 4 bedrijven, geschreven door Friedrich Lange (*Besöök ut de Stadt*). Het stuk werd in 1993 in het openluchttheater in Havelte opgevoerd. Bekend werd ook haar openluchtspel over stadhouder Willem Lodewijk, getiteld *In 't Grollerholt*, dat in 1987 in Grolloo opgevoerd is. Van Zanten werkte mee aan *De Oogst, een verzaomeling Drèentse verzen* (1995, Het Drentse Boek) en schreef in 2015 met Goff Miedema het boek *Onze trein ging naar het Noorden. 1944 –Limburgse evacués in Drenthe – 1945*. (Boekbinderij Van Zanten).

H. van der A (1950)

Er is een periode geweest waarin Herman van der A het toneel verafschuwde, maar uiteindelijk werd het zijn leven. Hij is in 1950 geboren in Nieuw-Weerdinge.[922] Het gezin, waarvan de vader timmerman was, telde dertien kinderen. Van der A debuteerde in 1983 met het stuk *Boer'n op vrijerstoer'n* en gaf daarna zijn baan als timmerman op en ontving een stipendium van de provincie Drenthe voor het zoeken naar nieuwe vormen van Drents toneel. Daardoor kon hij zich

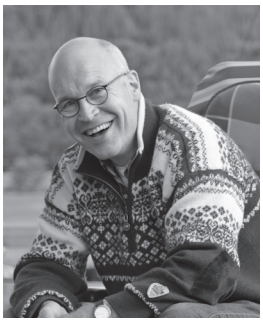
één theaterseizoen verdiepen in het aanbod op toneel- en cabaretgebied. In 1984 richtte hij een eigen theatergroep 'Platwark' op, bestaande uit mensen zonder werk. De groep debuteerde met het stuk *Punk op 't darp*. De schrijver noemde het een blijspel, vakcritici bestempelden het stuk als psychologisch drama. Eind jaren tachtig richtte Van der A in zijn woonplaats Roswinkel het theatergezelschap *De Drentse Revue* op. Hij schreef zelf de tekst, en musicus Jan Kruimink maakte er de liedjes bij. Aanvankelijk schreef hij 'vernieuwend' Drentstalig toneel, maar hij gooide later het roer radicaal om en begon vooral 'stukken voor de ontspanning' te schrijven, waarmee hij een groot publiek bereikte. Tijdens een lange revalidatie schreef hij de absurdistische komedie *Een slopend bestaon* (1987), die Rob van der Ree regisseerde. Daarna verkoos hij eenvoudig amusement en maakte hij in korte tijd naam als schrijver en uitgever van dwaze komedies en revues in het Drents. Zijn kluchten en blijspelen worden in heel Nederland gespeeld. In het seizoen 1993 bijvoorbeeld zijn er zeshonderd voorstellingen geweest van stukken van zijn hand.[923] Hij is inmiddels ook huisschrijver voor 't Aol' Volk te Emmen en levert stukken aan de stichting Openluchtspel Roderwolde. Van der A opende in 1994 in Roswinkel een theaterboerderij 'De Noorderbak', die gezien wordt als een nieuw podium voor het Drentse (amateur)theater. Zijn stukken worden door zijn eigen uitgeverij uitgegeven.

A. Victorie (1952)

Arend Victorie is in 1952 in Tiendeveen geboren. Hij groeide in de jaren zestig op in Drijber en vestigde zich na zijn huwelijk in Hoogeveen. Zijn eerste gedicht schreef hij op twintigjarige leeftijd naar aanleiding van het overlijden van zijn vader. Daarna volgden meer gedichten, waarvan enige gepubliceerd werden in *Maandewark/Oeze Volk*, bijvoorbeeld vertalingen in het Drents van Klaus Groth *Dat stæhnt int Moor* en Robert Burns *Tham O'Shanter*. Ook leverde hij aan het dialectmaandblad korte verhalen.
Sinds 1986 is Victorie werkzaam als regisseur. Sinds 2000 is hij als zodanig ook werkzaam voor Stichting Openluchtspel Westerbork. Zijn regisseurschap stimuleerde hem eveneens toneelteksten te schrijven. Dat werden veelal straattheaterstukken die gebaseerd zijn op volksverhalen, sagen en legenden. Enige titels zijn: *De Dwingelder Toren*, *De Leste jaormarkt van Pieter Jacobz.*, *De maagd die Beilen wol laoten braanden*, *De Reus van Börk*, *Der is gien koe of wief of zij hef wel een vlekkien an 't lief*, *De neus bedriegt*, *Een hane en een toom kiepen*, *De klucht umme 't varken* en *Ellert en Brammert* (t.g.v. het twintigjarige jubileum van Openluchtspel Westerbork,

2011). Ook schreef Victorie een musical, gebaseerd op de novelle *De Nevelhekse* van de negentiende-eeuwse schrijver Albert Steenbergen. Als keurnoot is hij verbonden aan het Huus van de Taol in Beilen. Met anderen verzorgt hij Drentstalige kerkdiensten en poëzieavonden in de regio.

H. Dijkstra (1961)[924]
Harm Dijkstra werd in 1961 in Norg geboren en groeide op in Sleen. Dijkstra is vakleerkracht muziek in de gemeente Emmen en is tegelijkertijd presentator van het Drentstalige programma 'Hemmeltied' van radio Drenthe. Sinds 1987 vormt hij met Roelof Klinkhamer het bekende Drentstalige cabaretduo 'Harm en Roelof'.
De teksten en muziek worden door Dijkstra geschreven en gecomponeerd.
Ook ontwikkelde Dijkstra zich tot toneelschrijver. Op verzoek schrijft hij sinds 2001 dialectstukken voor 't Aol' Volk in Emmen. Dat leek hem een mooie uitdaging, en het stuk *Koestukken zeuven* was het resultaat. Een blijspel, waarin ook ontroerende scènes voorkomen. Met tussenpozen van ongeveer twee jaar verschenen de volgende stukken: *Iesverieniging Kris-kras.* Dit stuk speelt zich af in en om de ijsbaan van een Drents dorp. Verder *Bok bok hoeveul hoorns, De juffer en de jongs, Broer zoekt vrouw*, *Graag U en meneer* en *In naam der wet* (2012). Het laatste stuk is eigenlijk een krimi, verpakt in een blijspel, waarin de moord op een oude, rijke boer opgelost wordt.
In 2006 schreef Dijkstra de musical *Heb lief en leef* die door de 'Gemengde zangvereniging Sleen' opgevoerd is in De Tamboer in Hoogeveen en als openluchtspel in Sleen (mei 2008) met het oude gemeentehuis en de toren als decor. Van deze musical zijn door RTV Drenthe opnames gemaakt die in december 2008 zijn uitgezonden. De musical is gebaseerd op historische feiten. Harro Wimmenhove tekende voor de arrangementen. Voor 2014 schreef Dijkstra de musical *Op de vleugels van de wind* die bij de molen van Sleen opgevoerd is. Dijkstra streeft naar het behoud van de streektaal. Dat blijkt niet alleen uit zijn stukken, maar ook uit de oudejaarsconference die hij eind 2013 in opdracht van RTVDrenthe hield. Het niet-erkennen van het Nedersaksisch als officiële taal was daarin een van de onderwerpen. De oudejaarsconference 2015 was getiteld *Er was eens,* geïnspireerd door de wolf die vanuit Duitsland Drenthe binnenwandelde.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 362 07-04-16 14:26

13.2 Spelen in openlucht[925]

Openluchtspelen kennen een lange traditie en zijn ook in Drenthe populair. Voor diverse gelegenheden werden openluchtspelen opgevoerd. Reeds voor de oorlog ontstonden er in Drenthe openluchttheaters; bijvoorbeeld in Havelte, waar door particulier initiatief in 1935 'De Speulkoele' tot stand kwam. In 1946 gaf Toneelvereniging Diever haar eerste voorstelling op een open plek in het bos; op het programma stond *Een Midzomernachtdroom* van Shakespeare. Daarmee werd de basis gelegd voor de Shakespearetraditie die nog jaarlijks vele duizenden toeschouwers trekt. In de loop der jaren is het bosperceel getransformeerd in een nagenoeg ideale toneelaccommodatie. In 1951 hadden ook Emmen en Zuidlaren een openluchttheater. In Emmen waren het toentertijd de Trianthagesellen die in de openlucht speelden. Het theater in Zuidlaren werd in 1949 geopend; tot dan toe waren er op dezelfde locatie af en toe openluchtconcerten gegeven. In Assen ging in 1953 de eerste spade de grond in voor een openluchttheater, nadat men vanaf 1890 plannen daartoe gemaakt had.

Het ontstaan van openluchttheaters is een typisch naoorlogs verschijnsel in heel Nederland; vooral in de jaren vijftig kwam het tot een hausse op dit gebied, maar vele theaters zijn inmiddels weer verdwenen. In de openluchttheaters speelde men steeds vaker algemeen repertoire en (dus) zonder directe aanleiding zoals dat aanvankelijk het geval was.

Tegenwoordig vindt men openluchttheaters in Assen ('Tivoli'), Borger ('De Speulkoel'), Diever, Grolloo ('De Berenkuil'), Havelte ('De Speulkoele'), Roderwolde, Ruinen ('De Baete'), Zuidwolde ('De Falieberg'), Zweeloo en Anloo. In het verleden werd er in het theater van Borger jaarlijks een oud-Drentse boerenbruiloft door de spelersgroep van 't Börgerder Wasschup opgevoerd en waren er openluchtkerkdiensten. In de nazomer van 1962 begon de stichting Openluchtspelen Roderwolde, die vlak daarvoor was opgericht, de opvoering van een serie jaarlijkse toneelstukken. In de beginjaren werden vele stukken geschreven door Floris Aukema (1902-1984), die zijn inspiratie opdeed tijdens het melken.

13.2.1 Enige (gelegenheids)openluchtspelen

In Anloo wordt sinds 1987 jaarlijks een rechtszitting van de Etstoel nagespeeld. Dat gebeurt op of omstreeks 19 augustus, de sterfdag van Magnus die de beschermheilige van de Anlooër kerk is. De rechtszaken zijn historisch, maar ze zijn wel wat smeuïger herschreven door G. Kuipers (in 1987) en P. Brood (daarna). De opvoeringen worden gegeven in de kerk en daarbuiten.

Ook bij de kerk van Westerbork wordt sinds 1992 door de Stichting Openluchtspel Westerbork (STOP) een openluchtspel opgevoerd. In het eerste jaar schreef

H. Boer naar gegevens van G. Kuipers het historische spel *Het Mysterie van de Miskelk en de Ciborie.* Dik Eggengoor, Dick Blancke en Arend Victorie schreven daarna stukken voor STOP.

13.2.2 Het wagenspel

Het project Drentse Taol nam in 1989 het initiatief tot een wagenspelopvoering.[926] Belangrijke doelstelling hierbij was de ontwikkeling van een nieuwe vorm van Drentstalig toneel. Met de opvoering van het wagenspel - openluchttheater op de vierkante meter - werd aan het (openlucht)toneel in Drenthe een impuls gegeven. Bovendien keerde men terug naar een van de oudere vormen van het openluchttoneel uit de middeleeuwen, toen het publiek op straten, markten en pleinen met podiumkunsten onderhouden werd. Een wagenspel is een kluchtig toneelstuk van ongeveer 25 tot 30 minuten. Kenmerkend voor het spel zijn de verrassende gebeurtenissen, waarbij het publiek nauw betrokken wordt, het spektakel en het spelen met grote gebaren.
De eerste productie, *Dokter Schnabels Wonderwater*, geschreven door Jan Veenstra en geregisseerd door Rob van der Ree (Leiden 1946)[927] bleek een groot succes.[928] Verspreid over heel Drenthe werden door het wagenspelgezelschap in de zomerperiode ruim dertig optredens verzorgd. Tijdens een internationaal wagenspelfestival in België bereikte de groep met deze klucht een eervolle tweede plaats.[929]
Een jaar later schreef Jan Veenstra opnieuw een tweetalig (Drents- en Nederlandstalig) wagenspel, getiteld *De feestelijke intocht van Hemmo Takkema*.[930] (In diverse persberichten werd het stuk als *De slag om Hemmo* aangekondigd.) Ook dit stuk behaalde op het internationale festival in België een tweede plaats.
Na twee seizoenen werd in 1991 de Stichting Drèents Waogenspel in het leven geroepen. Dick Blancke schreef dat jaar het wagenspel *Over m'n lijk*.[931] Ook de jaren daarop leverde Blancke de stukken, getiteld *De bruune bonen maffia* (dit stuk werd in '93 eveneens als wagenspel opgevoerd)[932] en *Op tilt* (1994).[933]
In het seizoen van 1995 speelde men *Tweespalt,* dat geschreven was door Klaas Kleine.[934] Jannie Boerema leverde een jaar later *"Vrolijke vrouwtjes"*. Op uitnodiging van het comité Holland-Michigan werden in 1997 een dertigtal voorstellingen in de VS gegeven. Men speelde *Fit for King* oftewel *Wie de klomp past* van Jan Veenstra.
Ter gelegenheid van het tienjarige bestaan ging in 1998 de jubileumproductie *De dronkaard* in première. Dit melodramatische stuk is in 1854 geschreven door de Vlaamse auteur Petrus Frans van Kerckhoven (1818-1857).[935] De Drentse bewerking is een eigentijdse smartlap over een gezin dat beheerst wordt door een alcoholistische vader. Rob van der Ree schreef met de spelersgroep *Kleine ster* (1999), *Kauwvrouw'n Zittie* (2000) en *Bloemenbuurt Vooruit* (2001). De nieuwe

regisseuse Wilma de Noord stelde in 2002 *Plan van Hendrik Jan* (2002) samen, en Roelie Guit leverde in 2003 *Feest.*
In 2004 werd er niet gespeeld, en met ingang van januari 2005 stopte het Drents Wagenspel met het spelen van komische stukken in de openlucht. Het geld dat nog in de kas zat, werd gedoneerd aan Stichting Drentse Taol op voorwaarde dat men het schrijven van kwalitatief goede avondvullende toneelstukken zou bevorderen. Daartoe werd een schrijfopdracht verleend aan Erik Harteveld (*De wraok van Tale Kwant*), Jan Veenstra en Marga Kool (*Vrouw zoekt boer*). Het stuk van Kool en Veenstra werd gespeeld in Donderen; Hartevelds stuk waarin een man naar zijn geboortedorp terugkeert en voormalige dorpsgenoten een poets bakt, beleefde in 2008 een première in Meppen.[936] De opvoering werd verzorgd door het gezelschap TONEKA dat reeds in de winter van 1957/58 in Meppen opgericht was.

13.3 Vrouwentoneel Erica

Vrouwentoneel Erica is in 1977 ontstaan vanuit het Katholiek Vrouwen Gilde.
De stuwende kracht binnen het gezelschap was Annie Ellermann. De groep, louter bestaand uit vrouwen, heeft een eigen plaats binnen het amateurtheater weten te bemachtigen door vooral themastukken over vrouwen te spelen. Vrouwentoneel Erica zou vanuit de jaren tachtig uitgroeien tot een van de meest geliefde amateurtheatergezelschappen in Drenthe. Omdat het niet eenvoudig was geschikte stukken voor de groep te vinden, vroeg men - met behulp van provinciale subsidies - Drentse schrijvers stukken te schrijven. Tot deze schrijvers behoorde ook Marga Kool, die meestal in samenspraak met de toneelgroep de stukken schreef.[937] De grote doorbraak kwam in 1986 met Kools blijspel *Vrouwluu versier`n*, waarin het thema vrouwenemancipatie de boventoon voert. In dit stuk versiert een aantal vrouwen een wagen voor de jaarlijkse optocht. Tijdens deze voorbereidingen wordt duidelijk dat hun leven niet altijd over rozen gaat.
Rob van der Ree voerde de regie.[938]
In 1989 volgden O*nder de Linden,* dat net als Kools vorige stuk een raamvertelling is, waarin in de dialogen ingespeeld wordt op de actualiteit[939] en *Oh Wee* (1990). In 1992 speelde men *Niet veur zweetvoet'n* van Jan Veenstra.
Dick Blancke leverde in 1994 *Een leven lang.* Verder werden stukken van Jan Veenstra gespeeld (*Veenbessen* en *San Pedro d'Aquilar*). In 2004 volgde *Wat zul Anna zegd hebben*, geschreven door Dick Blancke.[940] *De Beautyfarm* werd geschreven door Marga Kool en Jan Veenstra.
Buiten deze avondvullende toneelstukken had Vrouwentoneel Erica verschillende eenakters op het repertoire om deel te nemen aan eenakterfestivals.

Met *Kerels kieken,* geschreven door Jan Veenstra*,* begaf de groep zich op het pad van het straattheater.[941]
In 2008 hielden de vrouwen het voor gezien; door daling van het ledental werd het steeds lastiger de stukken goed bezet te krijgen. De laatste voorstelling, de eenakter *Meisjes van plezier*, was geschreven door Marga Kool en Jan Veenstra.

13.4 Theaterboerderij Het Hek van de Dam

Theaterboerderij Het Hek van de Dam in Ekehaar startte in 1988 als particulier initiatief. In 1991 werden er de eerste voorstellingen gespeeld en vanaf dat jaar kreeg het amateurtheater een bovenregionale functie. In de loop der jaren wisten veel theaterliefhebbers - publiek en theatermakers - Ekehaar te vinden. Het was een intiem theater waar spelers en publiek dicht op elkaar zaten en na afloop van een voorstelling ervaringen konden uitwisselen. Het theater werd gebruikt door zowel amateurgroepen als door professionele artiesten, die bijvoorbeeld een try-out hielden voor een kleiner publiek. In december 2005 verkochten de eigenaren de boerderij, en Woonstichting Actium werd de nieuwe eigenaar. De theaterboerderij werd verbouwd; een nieuw dak en extra toiletten werden gerealiseerd. Een aantal bekende theatermakers, zoals Bert Visscher, Arno van der Heyden en Marga Kool hebben in de loop der tijd in de Theaterboerderij gespeeld. Wegens slechte financiële omstandigheden werd de theaterboerderij eind 2013 defintief gesloten. De Stichting Theaterwerkplaats Het Hek, die altijd onderdak heeft gehad in de theaterboerderij in Ekehaar, is na de sluiting van de boerderij doorgegaan als netwerkorganisatie.

14. Literatuur voor jonge lezers

14.1 Van schoolboek tot prentenboek

Drentstalige kinderboeken zijn er nog maar zo'n veertig jaar. Het eerste jeugdboek *De Brummelwal* verscheen - zoals we in het tweede hoofdstuk zagen - in 1960 en was vooral bedoeld voor gebruik in het onderwijs. Ook na 1960 kwamen er niet veel jeugdboeken uit; vanaf 1980 heeft Het Drentse Boek in de verschijning van (Drentstalige) jeugdliteratuur een belangrijke rol gespeeld. Roelof Sieben schreef een jaar na zijn debuut het kinderboek *Een stuk of wat lösse centen. Gedichies veur grote en kleine kiender* (1984, Het Drentse Boek). Sjaan Mast verzorgde de tekeningen. In dit boek zijn oude kinderversjes, zelfgemaakte gedichten en in dichtvorm vertelde verhalen opgenomen.[942]
In de jaren tachtig was er een toenemende belangstelling van het onderwijs voor het kind en dialect te bespeuren. Maar er was gebrek aan goed materiaal; reden

voor Het Drentse Boek om in die behoefte te voorzien. De uitgever nodigde schrijvers, onderwijsmensen en amateurs uit nieuw werk in te sturen. Tegelijkertijd maakte men een selectie uit bestaande bundels. Die keuze werd in 1984 vastgelegd in *Drèents kienderboek verhalen en gedichten veur kiender.*[943] In 2002 verscheen een herziene uitgave, nu met de ondertitel *gedichten en verhaolen veur kiender.* Trudy Kramer voorzag het boek van nieuwe tekeningen.
In het Nederlandstalige boek *Wel Allemensen* (Het Drentse Boek) van Dolf Dijkstra doet een professor een uitvinding waardoor kinderen plots de taal van de dieren kunnen verstaan. In het kader van een prijsvraag werd het boek in 1986 in vijf varianten (Zuidwest-Drents, West-Drents, Noordenvelds, Oostermoers en Zuidoost-Drents) vertaald. [944]
Ter gelegenheid van het veertigjarige bestaan van het maandblad *Oeze Volk* verscheen in 1996 de 'kinderbundel' *Sniggel, Snaggel, Rollebol*. *Drentse schriefsels veur en deur jonges en wichter.* Het boek werd goed ontvangen en daarom schreef men vijf jaar later opnieuw scholen aan met het verzoek gedichten en verhalen geschreven door leerlingen in de streektaal in te zenden. Aangevuld met de inzendingen van 1996 verscheen in 2001 op deze wijze een bundel met dezelfde titel. In 1998 vertaalde Martin Koster het stripalbum *Het Hondenparadijs* uit de serie Suske en Wiske in het Drents als *Het Hondenparadies* (Nieuwsblad van het Noorden). Koster vertaalde de strip in het Drents zoals dat gesproken wordt in de zuidwesthoek van de provincie. Hij volgde in zijn vertaling vrij letterlijk de Nederlandse tekst, slechts hier en daar paste hij een vrijmoedige bewerking toe ('vroeg klaar' werd omgezet in 'veur melkenstied' en 'een plasje doen 'in 'miegen').[945] Tegelijkertijd verscheen een Groningse vertaling door Jan J. Ritzema. Beate Plenter en Miny Hofsteenge publiceerden in 2000 het kinderboek *Marinus Moesie en aandere vertellegies* (Servo). Als deel van het project 'Klaor veur de start' waarin in beeld werd gebracht welke waarde streektaal in de ontwikkeling van peuters kan spelen, verscheen in 2007 het prentenboek *Het rollegie* (Het Drentse Boek). Itie van de Berg schreef de Nederlandse tekst en Jan Germs verzorgde het Drents. Tekeningen werden gemaakt door Anjo Mutsaars.
Abel Darwinkel vertaalde in 2009 het bekende sprookje *Le petit prince* (*De kleine prins*) van Antoine de Saint-Exupéry in het Drents van Norg (2009, Tintenfass Verlag). Dit klassieke sprookje dateert uit 1943 en werd na de Tweede Wereldoorlog een groot succes. Wereldwijd zijn er tachtig miljoen exemplaren van verkocht, en het is in ruim driehonderd talen vertaald.[946]
Een Nederlandstalig jeugdboek dat zich afspeelt in prehistorisch Drenthe is *Akan van het hunebed*, geschreven door Peter Schaap (1946). Het boek verscheen in 2009 bij Het Drentse Boek. Het verhaal is niet alleen een opsomming van allerlei

avonturen van Akan de hunebedbouwer, maar beschrijft ook de onzekerheden van een kind op de drempel van het volwassen worden. Schaap heeft diverse jeugdboeken en fantasyromans geschreven die zich dikwijls afspelen in het verre verleden.

14.2 Kinderboekenschrijvers

Hierna volgt een beschrijving van schrijvers die vooral bekendheid kregen als kinderboekenschrijvers.

F.E. Klaassens-Perdok (1917-2006)[947]

Frouwine Egberdine Perdok werd op 10 april 1917 in een vrijzinnig gezin geboren op een boerderij onder Westerwijtwerd (gemeente Middelstum).[948] Na twee jaar de meisjesulo bezocht te hebben, ging ze naar de kweekschool in Appingedam. Daarna werkte ze in het vormingscentrum 't Oldörp in Uithuizen dat door dominee Gaaikema gesticht was om werkloze landarbeiders te scholen. Daar ontdekte ze de Groninger literatuur en werd ze zich bewust van de mogelijkheden om in het Gronings te lezen en voor te dragen. Ze haalde een mo-akte wiskunde en werd in 1941 lerares aan een internationale kostschool van de quakers in Ommen waar gevluchte joodse kinderen verbleven.[949] Twee jaar later, toen de meeste joodse kinderen waren verdwenen, vertrok ze naar de volkshogeschool in Bakkeveen.
Na de oorlog werkte ze in een tehuis voor NSB-kinderen; in 1948 werd ze benoemd aan de ulo te Gieten (1948 tot 1951). Ze trouwde in 1951 met Harm Klaassens, een arbeidersjongen. Ze bleef in Gieten wonen en werd politiek actief: 24 jaar lid van de gemeenteraad, waarvan veertien jaar als wethouder. Vervolgens kwam ze voor de PvdA ook in de provinciale staten. Tijdens de Statenvergaderingen verveelde Klaassens-Perdok zich en daardoor begon ze kritische gedichtjes te schrijven over haar politieke collega's. Ze noemde de rijmpjes *Spelleprikkies* en in 1970 gaf ze er in eigen beheer een bundeltje van uit.[950] Dat deed ze overigens onder het pseudoniem Wipke, een koosnaam waarmee haar vader haar had aangesproken. Gerrit Kuipers besprak de bundel en had vooral kritiek op de streektaalgedichten, omdat daarin haar Groningse afkomst zich in taaltechnisch opzicht te veel manifesteerde.[951] Verder schreef ze een bundel gedichten, *Bonenzummerdie*[952] (1978, eigen beheer).[953] Gerriet Wilms signaleerde in de bundel een dwangmatig gebruik van rijm en ritme en oordeelde: "Een wat losser gebruik van rijm en ritme zou sommige gedichten ten goede zijn gekomen."[954] Ze schreef proza en poëzie voor de tijdschriften *Oeze Volk* en *Roet.* In *Roet* debuteerde ze in

april 1983 met het gedicht *mene, tekel…* [955] In haar werk toont Klaassens-Perdok zich een sociaal bewogen mens. Ze schreef ook toneel, en in 1983 werd door Het Drentse Boek *Namen in en rond Gieten* uitgegeven.[956] Haar grote kracht lag in het schrijven van verhalen en gedichten voor kinderen. Ze werkte mee aan het *Drèents kienderboek,* en in 1984 verscheen ook haar kinderboek *Poekie, het allerleeifste kattie van de hele wereld* (Het Drentse Boek). Daarin beschrijft ze het verhaal van de zesjarige Jannes die een moederloos poesje thuis verzorgt. De samenstellers van *Drèentse schrieverij* concludeerden: "Het bookie hef hier en daor een wat belerend karakter, met verhaolties over vlooienkammen en zindelijk maoken, maor 't mooiste bint de stukkies daor Klaassens-Perdok dat even verget en gewoon beschrif wat er gebeurt."[957]
Met Marga Kool voerde ze de eindredactie van de kerstbundel *Midwinter in de olde landschap* ([1984], Het Drentse Boek), waarin bijdragen van haar werden geplaatst. Ook aan *Midwinter* II (1991, Het Drentse Boek) en *Kersttied* (2002, Het Drentse Boek), leverde ze bijdragen. Ze was lid van de Drentse Schrieverskring en was lid van de werkgroep Drents op school van HDG. In 2002 verscheen een verzameling van eerder gepubliceerd werk, getiteld *Er is gien neis under de zun*; *een verzameling gedichten en verhalen* (in eigen beheer).
Klaassens-Perdok overleed op 9 maart 2006 te Haren.[958]

B. Veenstra (ps. van L.H. Hadderingh 1921-2005)
Bart Veenstra begon in de jaren zeventig Nederlandstalige jeugdboeken te schrijven[959], zoals *Stropers op de camping* ([1974]), *Slimmy, het stoute vosje* ([1974][960]), *Onderduikers in Leemhof* ([1975], alle uitgegeven bij Westfriesland), *Pallie en Marije helpen de dieren* (1975, Kluitman), *Snuffie en Snorkie* (1976, Kluitman), *Sito en Sylvia, twee stoute teckels* (1976, Kluitman), *Parachutisten vallen aan* ([1977][961], Westfriesland), *De man met de hondekop* ([1978], Westfriesland), *Vrolijke gasten in de pastorie* (1987, Krips Repro)[962] en *De grote dierenverhuizing* ([1997], Westfriesland). Later volgden ook Drentstalige publicaties. Daartoe behoort *De zwolvies bint er weer. Een riegel gedichies veur oonze buitels* (1984, Het Drentse Boek). In deze gedichten spelen dieren een belangrijke rol, maar ook fantasieën en dagelijkse gebeurtenissen komen aan bod.[963]

B. Veendorp (1923-2014)
Bonnie Veendorp vond het leuk voor kinderen te schrijven en werkte in 1960 mee aan de bloemlezing *De brummelwal* (Van Gorcum). Ook schreef ze jarenlang kinderverhalen voor Radio Noord, die 'live' vanuit een schoolklas uitgezonden werden. Ze droeg bij aan *Drèents kienderboek* (1984, Het Drentse Boek), en

in 1986 verscheen als resultaat van een werkgroep van de sectie schrijvers van HDG/CRvD haar *Drents veurleesboek* (Krips Repro) met illustraties van Diek van 't Hoff. [964] Het boek bestaat uit originele sprookjes over muisjes en spoken, gedichten en kinderversjes. Haar verhalen hebben geen boodschap of moraal, maar zijn bedoeld als leuke, fantasierijke vertellingen voor het naar bed gaan. Dat blijkt wel uit het gedicht *Van een vies jonchie*, waarvan de eerste strofen (in de moderne spelling) luiden:

Der woont een klein jonggien argens in Assen
en die verget áltied zien haandties te wassen.
Hurregat – hurregat – hurregat!
O, wat een vies jonggien is dat!

't Jonggien verget niet allennig zien háánden,
maar ook zien oren en óók zien taanden.
Kiender wat viés, o kiender wat vies!
Nou zeg, dat jonggien dat liekt wel niet wies!

Voor RTV Drenthe vertaalde Veendorp Paulus de Boskabouter in het Drents. De serie, die speciaal voor de omroep in het Drents werd ingesproken, werd een tijdlang iedere werkdag uitgezonden.

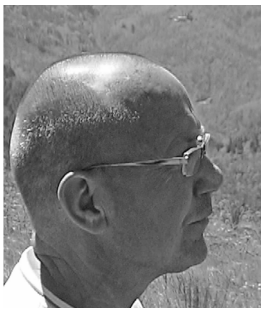
H. Stroetinga (1943) [965]

Herma Stroetinga is in 1943 geboren in Paterswolde. In 1946 verhuisde het gezin naar Een, waar haar vader hoofd van de openbare school werd. Zeven jaar later werd hij leraar aan de ulo in Norg en vestigde de familie zich aldaar. Herma Stroetinga volgde de kweekschool voor kleuterleidsters in Groningen en werkte daarna tien jaar in Roden en daarna nog vijf jaar in Groningen aan de school voor doven. Tijdens een amateuravond in Veenhuizen, waar ze een paar gedichten voordroeg en waar Geesje Been en Hitjo D. Schut aanwezig waren, vroeg laatstgenoemde of ze een stemtest bij het Drents programma van de RONO wilde doen. Die test pakte goed uit en daardoor is ze sinds haar negentiende ook verbonden aan de regionale omroep (nu RTV Drenthe). Eind jaren zestig haalde Henk Platje haar ook als zangeres bij de zogenoemde huisband van de RONO. Voor deze omroep begon ze Drentse kinderverhalen voor te lezen. Geleidelijk aan breidde het radiowerk zich uit; bekend

werd ze ook bij de luisteraars door haar muziekprogramma ‘Opmaot’.
Aanvankelijk gebruikte Stroetinga bestaande verhalen van Bonnie Veendorp, maar gaandeweg ook haar eigen verhalen die tijdens de lessen op haar school werden opgenomen. Dat resulteerde uiteindelijk in oktober 2007 in het sprookjesboek *Het Hollebomenbos*, met tekeningen van Trudy Kramer. Het is een uitgave van Het Drentse Boek. De hoofdpersonen in dit boek zijn de kabouters Pim en Pamme en de heks Krakkemikka, die in ‘Het Hollebomenbos’ spannende avonturen beleven. Zo nu en dan publiceert Stroetinga ook een verhaal voor kinderen in *Maandewark/Oeze Volk.*

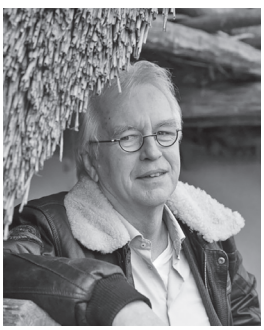
D. Blancke (1952)

Dirk (‘Dick’) Blancke debuteerde in 1986 met het kinderboek *Samen kuj een hieleboel* (Het Drentse Boek)[966], dat in 2000 gevolgd werd door *Kobus Knien op pad met Ad de Kat* (Het Drentse Boek). Als werker op het Boddaert Centrum in Emmen kwam hij in contact met kinderen en hun belevingswereld. Dat inspireerde hem tot het schrijven van het jeugdboek *Samen ku’j een hieleboel* (Het Drentse Boek, illustraties van Els Brouwer) dat in 1986 op de markt kwam.[967] Daarin beschrijft hij de wederwaardigheden van een groep kinderen in een nieuwbouwwijk in een Drents dorp die hun eigen speelplek verlangen. In het verhaal worden volwassenen beschreven die de fantasiewereld van kinderen verstoren.[968]
Blancke is in 1952 in Schoonebeek geboren, waar zijn vader smid was en een rijwielhandel had.[969] Hij werkte als sociaal-cultureel werker en daarna publiciteitsmedewerker van Cultureel Centrum De Tamboer in Hoogeveen. Hij kreeg bekendheid als redacteur-verslaggever voor Radio Drenthe; ook presenteerde hij diverse bijeenkomsten voor kinderen en volwassenen. Blancke schreef zijn eerste teksten voor het muzikale duo Dark en Lippe en later voor de rocktheatergroep Turf, Jenever en Achterdocht (TJA).[970] Verder was hij actief in de Drentse Schrieverskring en als bestuurslid van de stichting Het Drentse Boek. Blancke schreef vanaf 1982 vele bijdragen voor het tijdschrift *Roet*.[971] Zijn Drentstalige poëzie en liedteksten zijn aanvankelijk maatschappijkritisch; later stelt hij in zijn gedichten - als een van de eersten - het thema homoseksualiteit aan de orde. In een verhaal, getiteld *Een aandere brille* gaf hij een nieuwe versie van het overbekende Ellert en Brammert-verhaal: zijn protagonisten vormden het eerste homofiele paar dat in Drenthe openlijk samenleefde.[972] Blancke leverde in de jaren negentig ook columns aan het *Nieuwsblad van het Noorden* en maandblad *Drenthe*.

In 1991 schreef hij ter gelegenheid van de jaarlijkse zitting van de Picardtclub in Coevorden de rijmprent *Dubbeld Hemsing van der Scheer (1791-1859)*.
Over het sociaal-cultureel werk schreef hij in 1988 *Het is gewoon anders: verhalen over welzijnswerk op het platteland* (Het Drentse Boek). Blancke schreef ook toneel, waaronder een aantal wagenspelen.
Hij verhuisde in 2001 naar Frankrijk, maar bleef verbonden met Drenthe. In 2001 leverde hij de verhalen voor het boek *Tattoo op mien scholderblad. Een zang- en (veur)leesboek mit cd* (Het Drentse Boek). In het boek zijn tien liedteksten van Harry de Geter, Ellen Rietveld, Yvette de Haas en Sietze Veenstra opgenomen. Het koor van de Burgemeester Grollemanschool in Borger verzorgde de muzikale uitvoering. In 2004 werd de Drentse literatuur verrijkt met een origineel Drentstalig stripboek. Tekenaar Ben Huisjes (1957) en tekstschrijver Dick Blancke plaatsten Ellert en Brammert in een 21ste-eeuws stripverhaal, getiteld *Ellert en Brammert. Twei Drentse donderstienen* (Het Drentse Boek). De hoofdpersonen zijn niet de 'echte' Ellert en Brammert, maar verre achterneefjes van de twee bekende reuzen.[973] Aan het eind van het verhaal komen ze voor een dilemma te staan: leven in de moderne wereld of teruggaan naar hun reservaat.
In 2010 verscheen over Dick Blancke het videoportret *Met oes beiden.* Vanuit zijn woonplaats in Frankrijk draagt Blancke bij aan *de Taolkraant* en *Maandewark/Oeze Volk*, tegenwoordig *Maandewark*.

H. Klompmaker (1954)[974]

De belevenissen van het prehistorische jongetje Oek zijn terug te vinden in allerlei vormen. Er zijn inmiddels vijf prentenboeken uitgegeven in de serie *De wereld van Oek*, geschreven door Hein Klompmaker, directeur van het Hunebedcentrum in Borger, en getekend door Roelof Wijtsma. Het idee voor Oek ontstond tijdens een vakantie in Frankrijk toen Klompmaker een stripboek over de prehistorie in handen kreeg. Het was geschreven door een museumdirecteur op het niveau van middelbare scholieren, maar was bedoeld voor kinderen van een jaar of acht. Klompmaker was van mening dat hij dat beter kon.[975]
Klompmaker is in Drachten geboren en woont sinds 1979 in Borger. Voordat hij in 1988 directeur van het Hunebedcentrum werd, werkte hij als docent in het voortgezet onderwijs. Hij publiceert artikelen en boeken over regionale geschiedenis en de historiografie van archeologisch onderzoek naar hunebedden. Buitendien publiceerde hij kinderboeken. In 2009 kwam van de hand van Klompmaker het Nederlandstalige jeugdboek *Marloek, Oek en anderen* (Het Drentse Boek) uit.

In hetzelfde jaar ging de film *Oek, de film* in première, gemaakt om de prehistorie op een moderne wijze te laten zien. De prentenboeken van Klompmaker vormen de basis voor de film. Op 20 oktober 2009 ging in theater De Tamboer in Hoogeveen een musical over Oek van start.[976] Hij ontving in 2010 de Je Maintiendrai-prijs voor zijn essay over regionale identiteit: "Onderweg". Over de maakbaarheid van regionale identiteit". Klompmaker schreef ook de thriller *Moord in het museum* (2013, In Boekvorm), het eerste deel van de serie *Drenthepockets*.

15. Gods woord in de streektaal na 1979

Zoals in hoofdstuk II beschreven, werkte Max Douwes vanaf 1965 aan een vertaling van het Nieuwe Testament. Uiteindelijk bracht hij in 1988 *De goeie tieding. Naor de beschrieving van Mattheus* (Kok) in boekvorm uit. In 2007 verscheen *Het neie testament in een hertaoling van Max Douwes* (Het Drentse Boek), dat door Jennie Lambers-Niers en Frits Rosenbaum in de nieuwe spelling gezet is.[977] In 1984 was inmiddels van K. Kleine zowel het Hooglied (*Vangt de loze vossen. Het Hooglied verdicht in de taol van Zuudwest-Drenthe*) als een keuze van verzen uit Job (*Waor blief Ie now? Job in 42 varzen in de taol van Zuudwest Drenthe*) door Het Drentse Boek op de markt gebracht.

Door toedoen van Jan Kuik werd bij HDG/CRvD in 1981 een werkgroep van theologen en dichters opgericht die een Drentstalig kerkliedboek zou realiseren. In 1991 kwam een bundel van 50 psalmen en 110 gezangen uit onder de titel *Psalms en gezangen in Drèents*; in 2009 kwam de bundel digitaal beschikbaar.

Dezelfde werkgroep propageerde kerkdiensten in de streektaal en legde zich na enige personele wisselingen vanaf 1993 toe op het bijbelvertalen. In Groningen, Twente en de Stellingwerven is inmiddels de complete Bijbel vertaald. De Bijbelvertalingen in de streektaal roepen verschillende reacties op. Voor sommigen komt een dialectvertaling heel dichtbij waardoor men beter begrijpt wat er in de Bijbel staat, anderen vinden het niet gepast het dialect te gebruiken voor iets wat heilig is.[978] Voor Drenthe bestaat er in 2015 nog geen complete vertaling, maar een aantal bijbelgedeelten is inmiddels gerealiseerd. In 2004 verscheen *Bericht van Jacobus* (Het Drentse Boek). Emeritus predikant Jennie Lambers-Niers vertaalde in 2009 de kleine profeten, oftewel de laatste twaalf boeken van het Oude Testament vanuit het Hebreeuws in het Drents. De publicatie werd als *Twaalf profeten. Een Drentse vertaling* bij Het Drentse Boek uitgegeven.[979] In 2012 volgde *Jesaja, een Drentse vertaling* (Het Drentse Boek) en in 2015 kwam *Genesis, een Drentse vertaling* (Het Drentse Boek) op de markt.

Evert Akkerman, voormalig voorganger in Klazienaveen-Noord, nam het initiatief

om een *Biebels Dagboek* (2010, Het Drentse Boek) uit te geven. Het boek bestaat uit overdenkingen, gedichten en vertalingen van geestelijke liederen. Medewerking verleenden Hans Katerberg, Henk Knegt, Jennie Lambers-Niers, Albert Metselaar, Sierk Meijer, Wim Smit en Alja Streutker-Betting.
Anne de Vries beschouwde het schrijven voor kinderen en eenvoudige mensen als een roeping. Zo vertelde hij de bijbel na voor kinderen in het *Groot vertelboek voor de bijbelse geschiedenis* (1939, 2 delen bij Kok) en in het *Kleutervertelboek voor de bijbelse geschiedenis* (1948, Kok). Het kleuterboek werd grotendeels door hemzelf voorgelezen in de Drentse uitzending van de RON(O). In 1979 vertaalde Hans Heyting het in het Drents.
Een modernere versie leverde Alja Streutker-Betting met *Niet van gistern. Biebelse verhalen veur kinder* (Het Drentse Boek) in 2013. In de vorm van een letterlijke raamvertelling zijn Bijbelse verhalen ingebed in verhalen aan een groep kinderen op een buitenschoolse opvang die is gevestigd in een voormalig kerkgebouw. De illustraties van Geert Oldenbeuving sluiten daar naadloos op aan en laten plaatsen in het hedendaagse Drenthe zien.
Bij het Huus van de Taol zijn werkgroepen bezig met het vertalen van het Oude Testament en kerkliederen.

Noten

1 Slotcitaat uit de recensie van G. Wilms over de eerste aflevering van *Roet* in: *Drenthe* 50 (1979) april 128.
2 Hilbrand Polman, ‘Groot pleitbezorger van Drentse cultuur. In memoriam Jan Hollenbeek Brouwer (1923-2013) ’ in: *Dv/hN* 3.12.2013.
3 DA, Archief HDG, inv.nr. 3.
4 DA, Archief HDG, inv.nr. 195.
5 DA, Archief HDG, inv.nrs. 217-218.
6 ‘Weggemans verbreekt weer banden met culturele raad’ in: *N/v/hN* 10.2.1984.
7 Zie voor een biografisch portret: Galiëne Gerritsen, ‘Het laatste loopje’ in: *Nederlands Dagblad* 22.7.2006.
8 Jannie Boerema, ‘Dieuwke Winsemius schreef vijfenzeventig boeken. Ik spreek geen Drents en hang er maar wat aan’ in: *Drenthe* 63 (1992) september 7.
9 Sjouke B. Dekker, ‘roel reyntjes over de drentse schrieverskring’ in: *Drenthe* 46 (1974) februari 23-24.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 374 07-04-16 14:26

10 Ab Drijver, 'Bestuur Drentse Schrieverskring verzet bakens voorzichtig' in: *DGP* 14.10.1983.
11 Bijvoorbeeld: Jan Bakker, 'Persoonlijk aanzien en drang naar vernieuwing verdelen de Kring' in: *DGP* 28.1.1983.
12 *Nv/hN* 27.8.1983. Vgl. ook: Bart Veenstra, 'Misschien komt voor Schrieverskring nieuwe dag' in: *Nv/hN* 4.2.1983.
13 *DGP* 14.10.1983. Vgl. ook: G. Kuipers, 'De Dreentse schrieverskring 1953-1993' in: *OV* 37 (1993) augustus 127.
14 Peter van der Velde, 'Drenten over Drenthe' in: *Nv/hN* 7.4.1983.
15 Henk ten Oever, 'Afscheid van oudgedienden. Schrieverskring sluit tijdperk af' in: *Nv/hN* 27.8.1983.
16 *DS*, 72.
17 *Nv/hN* 28.4.1989. Zie ook: G. IJken, 'Klaas Kleine: De ambachtelijke benadering' in: *Drenthe* 60 (1989) november 6-9 en Nico Veenstra, 'Portret van de Drentse schrieverskring. Klaas Kleine: Je wordt eerlijker naar elkaar toe' in: *Drenthe* 63 (1992) januari 34-36.
18 DA, Archief DSK, inv.nr 4, brieven van Alberts en Kuipers van 30.5.1992. Vgl. ook: Ab Drijver, 'Streektaalcolumn van Martin Koster veroorzaakt rel in Schrieverskring' in: *DGP* 12.6.1992 en Margriet Benak, 'Drentse Schrieverskring weer in opspraak' in: *Nv/hN* 11.6.1992.
19 Vgl. ook: Piter Bergstra, 'Stinkstok' in: *Dv/hN* 17.6.1992 en Hanny Diemer, 'Lukas Koops over schrieversaffaire: Weglopen lost niets op' in: *DGP* 26.6.1992.
20 *DC* 25.6.1992.
21 *Nv/hN* 20.4.1995.
22 Piter Bergstra, 'Getetter in Asser grachtengordel' in: *Nv/hN* 14.5.1993.
23 Voor correspondentie hierover zie: DA, Archief HDG, inv.nr. 268.
24 Geeja Oldenbeuving, *Het Drentse dialectboek. Een onderzoeksverslag naar factoren welke hebben bijgedragen tot de verspreiding van het Drentse streektaalboek in de periode 1945-1985*. Amsterdam1985/1986. (Universiteit van Amsterdam. Instituut voor Massacommunicatie).
25 Zie voor een bespreking Schokland, 'Zesentachtig auteurs is niet niks. Maandewark' in: *Drenthe* 65 (1994) oktober 27.
26 *OV* 38 (1994) maart 51.
27 *Nv/hN* 24.4.1995.
28 *Nv/hN* 24.4.1995.
29 'Vertrek Klaas Kleine stelt Schrieverskring teleur' in: *N/vhN* 20.7.1995. Zie ook: DA, Archief DSK, inv.nr. 4, brief Kleine aan de Drentse Schrieverskring van 7.7.1995.
30 Dit besluit werd door Jos Visscher in zijn column in de *DC* (19.9.1995) ironisch het 'Wonder van de 16e September' of 'Het Veninga Verbond' genoemd.
31 *Nv/hN* 29.2.1996; Trijntje Bovenkamp, 'Bestuur Drentse Schrievers Kring stapt op' in: *DC* 2.3.1996; Rinus Hulst, 'Einde naakt voor Schrieverskring' in: *DC* 11.5.1996.
32 DA, Archief DSK, brief van de commissie aan alle leden en oud-leden van de Drentse Schrieverskring van april 1996.
33 Piter Bergstra, 'Schrieverskring in gerommel ten onder' in: *Nv/hN* 21.5.1996.
34 Piter Bergstra, 'Schrieverskring in gerommel ten onder' in: *Nv/hN* 21.5.1996; Piter Bergstra, 'Schrieverskring Drenthe harmonieus begraven' in: *Nv/hN* 30.5.1996.

35 *Nv/hN* 30.5.1996.
36 *DC* 30.9.1996.
37 Bert Middel, 'Drentse Taol' in: *Drenthe* 62 (1991) nr. 3 en 4, 4-5.
38 Zie: 'Dr. G.H. Kocks van Neder-Saksisch Intstituut: 'Ik heb medewerkers gewaarschuwd' 'in: *DGP* 7.1.1988.
39 'Jan Naarding in de oorlog: 'Heel het Saksenland dient te ontwaken' in: *DGP* 23.12.1987. Een stroom van artikelen volgde; daaruit een bloemlezing: 'Onderzoek onthult publikaties in omstreden uitgave. Deining om verleden Naarding' in: *DGP* 24.12.1987; Cor Rodenburg, 'Jan Naarding, Drenthe's omstreden heilige' in: *Nv/hN* 29.12.1987; Herman Veenhof, 'Nare dingen rond Naarding' in: *Nederlands Dagblad* 8.1.1988 en Ab Drijver, 'Jan Naarding een stap te ver?' in: *DGP* 23.1.1988.
40 *DGP* 24.12.1987.
41 Rein van der Sleen, 'Dr. Boekholt onderzoekt 'oorlogsjaren' Jan Naarding, 1939-1947' in: *Nv/hN* 26.5.1988 en 'Dr. Boekholt presenteert 'dossier-Naarding' in Assen. Rapport ontwijkt conclusie' in: *DGP* 26.5.1988. Boekholts rapport verscheen onder de titel *Dr. J. Naarding 1939-1947. Verslag van een onderzoek naar zijn gedragingen tijdens de Tweede Wereldoorlog in opdracht van het projectbestuur van het Naardinginstituut*. Meppel 1988.
42 Rinus Hulst, 'Bestuurslid Boelens van Naardinginstituut: 'Naarding hoeft niet aan schandpaal, maar ook niet op sokkel' in: *DGP* 31.5.1988.
43 *Drenthe* 65 (1994) mei 36. Bijdragen werden geleverd door: Erik Harteveld, Frouwien Klaassens-Perdok, Klaas Kleine, Berend Koekoek, Lukas Koops, Jans Pol, Aard Poshuma, Meine Roswinkel, Roel Reijntjes, Suze Sanders, Anja Schuring, Gerard Stout, Peter van der Velde en Jan Zantinge.
44 Rinus Bouwmeester, ''Drenthe zit om ons heen als tweede huid' ' in: *Nv/hN* 16.2.1985; 'Drentse schrijvers in Balloo: Meer aandacht voor Drentse taal en cultuur in pers nodig' in: *DGP* 30.3.1987; Lia Venena, 'Schrieverij' [H. Koopman] in: *Nv/hN* 20.10.1988; Geertje Richards, 'Een café, maar méér…' in: *Nv/hN* 2.3.1989 en Jan Westera, 'Schrieverij' ['t Schepershoes] in: *NvhN* 25.4.1991.
45 'Tamme opening Drentse Boeken Tiendaagse' in: *MC* 24.5.1991.
46 Gerriet Wilms, 'Drentse Boekenweek' in: *Drenthe* 54 (1983) november 211.
47 Bijdragen en portretten verschenen van: H. van der A, J. Alberts, D. Blancke, J. Boerema, M. Douwes, A. Drijver, A. Haar, H. Heyting, L. Huizing, F. Klaasens-Perdok, K. Kleine, M. Kool, G. Kuipers, G. Nijenhuis, R. Reijntjes, M. Roswinkel, B. Veendorp, B. Veenstra, J. Veenstra en P. van der Velde. G. Wilms besprak het boek in: *Drenthe* 56 (1985) november 176.
48 Zie hiervoor: H. Nijkeuter, *De dichter en de wichter. Verzamelde gedichten van Hans Heyting*. Zuidwolde 2005, 108.
49 Marijke Nijboer, 'Overal behoren, nergens thuis. De vele werelden van Max Dendermonde' in: *Drenthe* 60 (1989) november 17-20. Zie ook Nienke Denekamp, ' 'De stilte van Koekange' geen detective' in: *DGP* 17.11.1989; Marscha van Noesel, 'Max Dendermonde schrijft spannende roman over Drents dorp' in: *DGP* 7.11.1989 en Roelof Tienkamp, 'Max Dendermonde over 'De stilte van Koekange'' in: *MC* 1.12.1989.
50 Met bijdragen van D. Blancke, J. Boerema, A. Drijver, M. Elting, A. Haar, E. Harteveld, L. Huizing, M. van Noesel en R. Reijntjes. Schokland besprak het in: *Drenthe* 62 (1991)

september 22. Zie ook: G. Stout, 'An de reize' in: *Nv/hN* 7.6.1991.

51 Zie voor een recensie: Ab Drijver en Baukje Bloemert 'Een plek um te blieven' in: *Roet* 29 (2007-2008) winter 22-26.

52 Gerard Stout, 'De Drent als dreuge worst an de zolder' in: *Dv/hN* 13.11.2009.

53 Zie: www.literairehemel.nl.

54 Met dank aan Evelien Huizenga van Biblionet voor de nuttige informatie.

55 Joep van Ruiten, 'Literatuur, muziek en spekjes' in: *Dv/hN* 30.12.2013.

56 www.reur-festival.nl. Zie ook Jan Wierenga, 'Spetterend amusement in de streektaal' in: *Dv/hN* 1.2.2010. Met dank ook aan Bert Kamping voor informatie in een mail aan mij van 7.3.2013.

57 Informatie gebaseerd op een mail van Ria Westerhuis van 7.3.2013 aan mij.

58 Met toestemming en geringe aanpassingen overgenomen uit het onderzoek van Marijn van Wieringen, getiteld *Van ongerustheid naar leesplezier. Een onderzoek naar de bestuurlijke en beleidsmatige ontwikkelingen van de Drentse literatuurclubs en de latere Stichting Drentse Literatuurclubs van 1970 tot 2009*. (Groningen 2009, niet gepubliceerd.) Zie ook: www.literatuurclubsdrenthe.nl.

59 Gerlien van Dalen, *Twintig jaar literatuurclubs in Drenthe; Een evaluatie.* Doctoraal scriptie Kunst en Kunstbeleid, Amsterdam, 1990.

60 Zie ook: L. Koops, *Altied in de buurt! Zestig jaar regionale omroep in Drenthe*. Zuidwolde 2006, passim.

61 Geert Wilkens, 'Radio Noord van start. 'Eigen omroep' voor Drenthe en Groningen' in: *DGP* 2.11.1977.

62 G.H. Kocks, '50 jaar maandblad Drenthe' in: *Drenthe* 50 (1979) januari/februari 12.

63 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 23.1.1992 en Ab Drijver, 'Maandblad Drenthe in nieuw jasje' in: *DGP* 14.2.1992.

64 'Huus van de Taol eert Martha Hadderingh' in: *Dv/hN* 29.3.2008.

65 Joep van Ruiten, 'Bezinning voor Drentse taolbladen' in: *Dv/hN* 16.9.2013.

66 Zie ook: F.G.H. Löwik, *De Twentse Beweging. Strijd voor Modersproake en Eigenheid*. Enschede 2003, 253-254. Zie ook DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv. nrs. 385-386.

67 Philomène Bloemhoff-de Bruijn, 'Bij het verschijnen van de eerste bundel van Jannie Bakker. Het begon met De Pennevogel' in: *Historisch Overijssel* 1 (2005) juli 6-7.

68 'Pennevogel' is zoiets als 'Swieneigeltje' [sic]' in: *EC* 30.7.1974.

69 *De Pennevogel* (1974) 1.

70 Uitgeverij Stabo/Sasland verzorgde een reprint van jaargang 1, de nummers 1974 t/m 1978.

71 Deze paragraaf is een uitgebreide bewerking van mijn artikel 'Naoberpraot of Drentse literatuur' dat gepubliceerd werd in: *Philologia Frisica Anno 2005*. Leeuwarden 2007, 141-152.

72 Peter van der Velde, 'Lectuur of Literatuur' in: *Roet* 3 (1981) juni 16-17.

73 Zie: H. Nijkeuter, 'Naoberpraot of Drentse literatuur' in: *Philologia Frisica Anno 2005*. Leeuwarden 2007, 141-152.

74 Zie voor het archief van *Roet* ook DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nrs. 387-391.

75 *Zölfportret mit sparzegelties*, 42.

76 *Drenthe* 51 (1980) november/december 231.

77 *Nv/hN* 12.5.1984. Zie voor een bespreking van het eerste nummer ook *De Pennevogel*

2 (1979) nr 2. 37-38.

78 Zie voor een recensie: Gerriet Wilms in: *Drenthe* 50 (1979) april 128.

79 *OV* 27 (1983) november 180.

80 Zie voor een recensie: Gerrit Wilms, 'Roet 2e jaargang 1980' in: *Drenthe* 52 (1981) januari/februari 14.

81 *Roet* (1995) voorjaar 2.

82 Jannie Boerema, 'Rebel with a cause' in: *Drenthe* 62 (1991) oktober 8.

83 Reijntjes droeg reeds aan het tweede nummer bij met het gedicht *Doe mien liefste votgunk*. *Roet* 1 (1979) juni 29.

84 *Roet* 3 (1981) maart 36.

85 'Vijf jaar Roet in bundel Old Zeer' in: *DAC* 29.9.1984. De presentatie kreeg veel kritiek in de pers. De geestelijke vaders van *Roet* hadden een quiz-achtig programma bedacht dat met satire, dubbele bodems en verwijzingen naar personen en situaties was doorspekt. De presentatie verliep echter niet vlekkeloss en ook de techniek faalde.

86 G. Wilms, 'Old Zeer – vief jaor Roet' in: *Drenthe* 56 (1985) maart 25.

87 Arnold Heumakers, 'Literatuur heeft literaire tijdschriften nodig' in: *NRC* 13.12.2008.

88 Sjouke B. Dekker, 'Prof. dr. H. Entjes over het Drents eigene. 'Ik kan me voorstellen dat mensen het niet onder woorden kunnen brengen en zeggen: da moei vuulen' ' in: *Drenthe* 51 (1980) oktober 202-204.

89 Zie over deze groep: Dick Blancke, '25 jaar Turf Jenever Achterdocht. Nee hej, TJA kuj kriegen' in: B. Boivin en S. Timmer (red.), *Vijftig jaar lichte muziek in Drenthe. Altied underwegens*. Emmen 2006, 110-115.

90 Marga Kool, 'De hand aan de ploeg. Een uiting van Drents-eigen-cultuur-optimisme' in: *Drenthe* 51 (1980) oktober205-208.

91 Martin Koster, 'Roet' in: *Drenthe* 51 (1980) november/december 231.

92 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 18.10.1990. Aan dit zomernummer werkte ook de Asser dichter Djodjie Rinsampessy (1960) mee.

93 'Verkeerde aanleiding voor goed initiatief. Roet stelt schrijversprijs in' in: *DGP* 15.12.1984.

94 *Drentse Boekenweekkrant* (1985) 15. Zie ook: ' 'Reyer Onno van Ettingen-pries' voor het eerst uitgereikt. Drentse literaire prijs voor Jannie Boerema' in: *Nv/hN* 14.6.1985 en 'Letterkundige prijs voor Jannie Boerema' in: *MC* 14.6.1985.

95 Zie voor haar toespraak bij de uitreiking van de prijs *Roet* (1992) veurjaor 15-16.

96 Piter Bergstra, 'Literaire aanmoedigingsprijs ter discussie' in: *Nv/hN* 29.12.1993.

97 Marcel Möring, 'Drentstalig tijdschrift vernieuwd: Roet 'goes Dutch' in: *DGP* 13.6.1987.

98 Vgl. ook: Ingeborg A. Nienhuis, *Onkruud vergaait nait. Een onderzoek naar tendensen in de drie Nedersaksische tijdschriften voor streektaalliteratuur* (Masterscriptie Vakgroep Nederlands RuG). Groningen 2005.

99 *Trouw* 25.6.1986.

100 Ibidem.

101 'Statenlid zou gedreigd hebben met intrekken subsidie Roet' in: *Nv/hN* 17.6.1994.

102 Zie: DA, Collectie Drentse schrijvers, brief Kleine aan de redactie van Roet van 19.4.1994.

103 *Nv/hN* 12.2.1993, *Trouw* 19.2.1993 en *De Volkskrant* 19.2.1993.

104 Jan Wierenga, 'Erotiek in 't Drents: kan dat?' in: *Nv/hN* 16.2.1993.

105 'De 'eroetiek' van Gerard Stout' in: *DGP* 15.5.1993.
106 Ingeborg A. Nienhuis, *Onkruud vergaait nait. Een onderzoek naar tendensen in de drie Nedersaksische tijdschriften voor streektaalliteratuur* (Masterscriptie Vakgroep Nederlands RuG). Groningen 2005.
107 Zie voor een recensie: G. Stout, 'Streupers van de taol' in: *Dv/hN* 5.11.2004.
108 'Veur de leesder' in: *Roet* 27 (2005) zommer 1.
109 Zie ook: Ingeborg A. Nienhuis, *Onkruud vergaait nait. Een onderzoek naar tendensen in de drie Nedersaksische tijdschriften voor streektaalliteratuur* (Masterscriptie Vakgroep Nederlands RuG). Groningen 2005.
110 Joep van Ruiten, 'Bezinning voor Drentse taolbladen' in: *Dv/hN* 16.9.2013.
111 Ab Drijver, 'Ik strooi Drentse Schrievers peper in 't gat' in: *DGP* 5.10.1983.
112 Ibidem.
113 Ibidem.
114 Ab Drijver, 'Boekenbal zonder knaleffect' in: *DGP* 22.9.1983. Zie ook *Nv/hN* 'Nieuw satirisch blad in Drenthe.
115 Lukas Koops, *Altijd in de buurt. Zestig jaar regionale omroep in Drenthe*. Zuidwolde 2006, 28-29.
116 Rinus Bouwmeester, 'Jaar van de waarheid voor de Drentse taal' in: *Dv/hN* 6.1.1986.
117 Joep van Ruiten, 'Bezinning voor Drentse taolbladen' in: *Dv/hN* 16.9.2013.
118 Lia Venema, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 29.3.1990.
119 Nicole Donkervoort, 'Anna de Gorter-van Schot, oud-'streektaalambtenaar' van de burgerlijke stand in Zuidwolde: 'Het Drents klinkt zo warm, zo echt'' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) november 28-30.
120 Dochter van Bonnie Veendorp.
121 Exemplaren worden bewaard in het DA te Assen.
122 G. Stout, 'Stoefzaand' in: *Nv/hN* 23.9.1988.
123 *Mandielig*, 6.
124 'Veur de leesder' in: *Roet* 28 (1998) najaor z.p.
125 *Roet* 25 (2003/2004) winter 1.
126 Deze paragraaf is een (lichte) bewerking van H. Nijkeuter, Een 'halfsleten dichter'. Leven en werk van Hans Heyting (1918-1992) in: *De dichter en de wichter. Verzamelde gedichten van Hans Heyting.* Zuidwolde 2005, 18-45. Zie voor een uitvoerige biografische schets: Nijkeuter I, 651-663. Vgl. ook: *DS*, 119-130, *ED,* 403-404 en *Scheupers* 2011, 81. Voor documentatie wordt ook verwezen naar: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 120.
127 Zie voor een korte bespreking: *OV* 17 (1973) april 57.
128 Heyting afficheerde zich op deze wijze in zijn gedicht *De wichter en de dichter* in: *Tweetalig*. Assen [1973], 34.
129 Vgl. G. Nijenhuis, Het Drents van Hans Heyting: (morgen 60) taal die staat' in: *DAC* 12.8.1978.
130 *Drentse schrieversalmanak 1954*, 19.
131 *Mandielig*, 10-11.
132 G. Nijenhuis, 'Het Drents van Hans Heyting: (morgen 60) taal die staat' in: *DAC* 12.8.1978. Vgl. ook: G.Nijenhuis, 'Dreumglas. Over de gedichten van Hans Heyting' in: *DMB* 26 (1974), 153-159. Rouke Broersma heeft een andere mening. Hij bestrijdt het voor de hand liggende verband tussen Heytings

schilder- en dichterschap. Zie R. Broersma, 'De dichter, het meisje en de dood' in: *Roet* 14 (1992) zomer 15-16.

133 *Cursus Drèentse schrieverij*. Zuidwolde 1987, 9.

134 Vgl. ook: *Cursus Drents 1986/1987. Literatuur lezen. Les 3,* 1987, 9-11. Voor meer analyses van zijn poëzie wordt verwezen naar: G. Wilms, 'Bij nader inzien. Commentaar op Drentse gedichten' in: *Drenthe* 28 (1957) november 10-11 en G. Wilms, 'Hans Heyting, schilder-dichter' in: *Drenthe* 24 (1953) april 49-52.

135 Twee door Heyting getekende portretten van haar en haar bril worden in het persoonlijke archief van de schrijver bewaard (DA).

136 'De mooie kaomer', 29 december 1991. Het broertje overleed op 8 augustus 1943 (GA Midden-Drenthe, Gezinskaart fam. Konings).

137 *Drenthe* 62 (1991) november/december 10. Vgl. ook: *Nv/hN* 9.7.1988.

138 Zie over Ina Konings ook: H. Nijkeuter, Een 'halfsleten dichter'. Leven en werk van Hans Heyting (1918-1992) in: *De dichter en de wichter. Verzamelde gedichten van Hans Heyting.* Zuidwolde 2005, 18-45.

139 'Nieuwe dichtbundel van Hans Heyting uit Borger' in: *Nv/hN* 16.3.1977. Veel jeugdboeken droeg hij op aan meisjes die bij hem over de vloer kwamen, bijvoorbeeld de zusjes Inge, Esther en Hilde Wagenaar uit Assen.

140 *Toegift*, 32.

141 R. Broersma, 'De dichter, het meisje en de dood' in: *Roet* 14 (1992) zomer 20.

142 S. Boerma en R. Broersma, *DS.* Zuidwolde 1993, 127. In mijn verantwoording bij *De Dichter en de wichter* heb ik afstand genomen van Broersma's visie op Heytings thematiek. Zie voor Broersma's repliek: *Met Bunner groet*, 45-46.

143 R. Reijntjes, 'hans heyting portret van een veelzijdig kunstenaar' in: *Drenthe* 44 (1973) september 121-122.

144 Zie: 'Nieuwe dichtbundel van Hans Heyting uit Borger. 'Ik ben het type niet om met mijn werk te venten' in: *Nv/hN* 16.3.1977 en 'Initiatief Nedersaksisch Instituut Groningen. Bundel gedichten van Hans Heyting eerste in reeks geschriften' in: *Nv/hN* 15.2.1978.

145 Zie: R. Broersma, 'De dichter, het meisje en de dood' in: *Roet* 14 (1992) zomer 17-18.

146 Zie: 'Presentatie in Balloo. Nieuwe bundel Drentse dichter Hans Heijting' in: *Nv/hN* 6.7.1983 en J. Bakker, ' 'Toegift' van Heyting. Dichter in tweede bloei' in: *DAC* 26.8.1983.

147 Hij debuteerde in het aprilnummer van 1980 met het gedicht *Tieze nacht*.

148 Ton Kolkman, 'Breed bekeken' in: *DGP* 19.6.1992.

149 H. Entjes besprak de bloemlezing op 25 februari 1968 in het 'Literair kwartier' van de RONO en noemde de bundel "charmante Drentse poëzie" (DA, Archief Hans Heyting).

150 *Literair Kwartier*, 25 februari 1968.

151 Zie voor recensies: *Nv/hN* 14.11.1969 en *Leekster Courant* 18.10.1968. De uitgever schreef op 10 mei 1972 aan Heyting dat de bundel geheel was uitverkocht en dat men niet van plan was een herdruk te realiseren.

152 Heyting heeft in veel gedichten - met toestemming van de dichter - tekstverbeteringen aangebracht. Niet alle veranderingen zijn verbeteringen. De bloemlezer is te veel op de stoel van de dichter gaan zitten. Zie: C. van Dijk, 'Roel Reijntjes bibliografisch' in: *Drenthe bij stukken en beetjes*. Emmen 2005, 96-97.

153 *Van Rotswand tot Rotatiepers* (1961). Zie *Drentse kopper-galerij*. Assen 1977, z.p.

Vgl.: *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 23.

154 Zie: *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 10.

155 Zie hiervoor: 'Cultuurdrager Hans Heyting: 'Blij met prijs' ' in: *DAC* 15.11.1974.

156 'Plannetje commissaris Schilthuis tijdens uitreiking: 'Drentse cultuurprijs ook voor milieubeschermers' in: *Nv/hN* 28.11.1974.

157 'Goud voor Drentse schrievers' in: *HC* 27.4.1979.

158 Zie voor herdenkingsartikelen: 'In memoriam Hans Heijting †' in: *Drenthe* 63 (1992) juni 4; 'Bij 't hengaon van Hans Heyting' in: *OV* 36 (1992) juni 85-86; G. Nijenhuis, 'In memoriam Hans Heyting' in: *OV* 36 (1992) juni 88; 'Warme stem en literaire kwaliteit stimuleerden jongere generaties. Schrijver Hans Heyting overleden' in: *Drentse Courant* 10.6.1992; L. Huizing, in: *Nv/hN* 10.6.1992 en *HC* 10.6.1992 en Bart Veenstra, 'Hans Heyting' in: *HC* 19.6.1992.

159 *Het omslaan van de tijd*. Amsterdam 1994, 36.

160 Zie bijvoorbeeld Bart Veenstra, 'Borger krijgt borstbeeld van dichter Hans Heyting' in: *Nv/hN* 31.1.1996 en 'Buste van bijzondere dorpsgenoot' in: *Nv/hN* 30.9.1996. Helaas werd het beeld gestolen. In 2016 zal een nieuwe buste geplaatst worden.

161 Albert Haar maakte het portret.

162 Zie voor een beschouwing ook: Joep van Ruiten, 'Henk Nijkeuter, bezorger verzamelde gedichten van Hans Heyting' in: *Dv/hN* 22.10.2005 en Ab Drijver en Baukje Bloemert, 'De dichter en de wichter' in: *Roet* 28 (2006) veurjaor 10-14. *Verzamelde gedichten van Hans Heyting. Verzorgd en ingeleid door dr. H. Nijkeuter* werd in 2006 onderscheiden met de eerste Dagblad van het Noorden Streektaalprijs. Zie 'Henk Nijkeuter 'slim bliede' met Streektaalprijs' in: *Dv/hN* 3.4.2006.

163 Vgl. ook: M. Koster en T. Kolkman, *Old zeer vief jaor Roet*. Zuidwolde 1984, 10 en 15-20.

164 *Drenthe* 57 (1986) mei 75.

165 Ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag eerde de redactie van *Roet* hem door in het tijdschrift tien gedichten te plaatsen die zij als zijn mooiste en meest kenmerkende beschouwde. Dat waren: *Mien opa*, *Wai*, *Zaodbulten*, *Maitied*, *Weerom*, *Haarst*, *Muilijk*, *Winter op de Paaizermao*, *Rondeel* en *Kinderleid'ie*. Zie *Roet* 19 (1997/1998) winter 6-12.

166 Jur Engels, 'Mit hiel veul groeten van Wietske Knorringa' in: *Toal en taiken* 16 (1998) mei/juni 151-156.

167 *Dichtersriege* (1966); *Drentse schrieversalmenak* [1975]; *Mandielig* (1983); *Old zeer* (1983); *Stoelendaans* (1985); *Oes eigen taol* (1991); *Maandewark* (1994) en *Strèupers van de taol* (2004).

168 Voor een analyse van zijn poëzie wordt verwezen naar: G. Nijenhuis, 'Het raodsel van de tied; over de poëzie van Peter van der Velde' in: *Praoten aover schrieven*. Zuidwolde 1988, 1-6. Vgl. ook: 'De bovenmeester van de Drèentse taol is weg. In memoriam Peter van der Velde (5.2.1918 tot 24.1.2004)' in: *Roet* 25 (2003/2004) winter 2-3.

169 *Oostermoer Noordenveld* 8.9.1983. Over de wording van het boek schreef Van der Velde een artikel in: *Drenthe* 54 (1983) september 157-158. Geert Kocks besprak het lesboek in: *Drenthe* 54 (1983) november 212.

170 Ab Drijver, 'Geen Drents op schoolplein' in: *DGP* 22.3.1997. Vgl. ook: *Nv/hN* 23.6.1986.

171 *Drenthe* 57 (1986) december 197.

172 *Leekster Courant* 13.3.1986. Vgl. ook: H. Entjes. 'Bij de presentatie van Wilwaark van Peter van der Velde' in: *OV* 30 (1986) september 170-172.

173 Zie voor een bespreking: Rouke Broersma, 'Van twee oude mannen de dingen die (niet) voorbijgaan' in: *Roet* 24 (2002) veurjaor 25-26.

174 *Roder Journaal* 15.4.1986.

175 *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 17.

176 Zie voor herdenkingsartikelen: Joep van Ruiten, 'Peter van der Velde. Schrijver' in: *Dv/hN* 26.1.2004; G. Nijenhuis, 'De bovenmeester van de Drèentse taol is weg. In Memoriam Peter van der Velde (5-2-1918 tot 21-1-2004)' in: *Roet* 25 (2003/2004) winter 2-3.

177 Deze paragraaf is een bewerking van: H. Nijkeuter, *Roel Reijntjes (1923-2003). Jonggien an de Beilerstroom. Een schrieverspetret met een bibliografie.* Beilen 2010. Zie voor andere biografische schetsen: W. Bazuin-Brinkman (e.a.), *Een leven in Beilen. Roel Reijntjes*. Beilen 1998 (met bibliografie); *DS*, 131-141 en M.R. Hilbrandie-Meijer, *101 markante Drenten van de twintigste eeuw*. Z.pl. 2001, 147.

178 Ab Drijver, 'Roel Reyntjes: Ik wil geen zestig worden, maar het moet wel' in: *DGP* 22.1.1983 en 'Beiler dichter en conferencier 60 jaar. Verzameld werk van jarige Roel Reyntjes' in: *Beiler Courant* 10.2.1983. Gerriet Wilms besprak de bundel in: *Drenthe* 54 (1983) mei 93.

179 Dick Blancke assisteerde hem bij het samenstellen van deze bundel. Blancke schreef ook het voorwoord.

180 Zie voor een recensie: Grietje IJken, 'Zeefdruk deurlocht' in: *Roet* 9 (1987) december10-11. Reijntjes vond deze bespreking "best aorig en kundig". DLD, brief Reijntjes van 12.1.1988 aan de redactie van *Roet*. Gerriet Wilms besprak de bundel in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 18.

181 *Drenthe* 63 (1992) juli/augustus 23. Vgl. ook: Martha H., 'Het zingen holt an' in: *OV* 36 (1992) april 64-65.

182 G. Stout, 'Mien Liefste' in: *Nv/hN* 3.9.1993.

183 Ton Kolkman, 'Over water en donkere jongens' in: *DGP* 20.3.1993.

184 *Roet,* 15 (1993) zomer 15-16. Vgl. ook: Gerie Kleine, 'Nieuwe dichtbundel van Roel Reijntjes: 'Een bewies van levenskracht' in: *MC* 24.3.1993 en 'Op zeventigste verjaardag. Roel Reijntjes stralend middelpunt bij presentatie nieuwe bundel' in: *HC* 8.2.1993.

185 De volgende titels hebben wij gevonden: *Dapper deur de dagen* (1989); *De twee jonge tamboers* (1990); *Oes is geboren. Drents kerstspel* (1990); *Negen balladen* (1990); *Het lieve leven. Een bloemlezing* (1991); *Reiziger holdt an in Golgotha* (1991, vertaling van Achterbergs *Reiziger 'doet' Golgotha*); *Mien liefste, ach, wat is met mij* (1992); *Jaorgetieden in Drenthe* (1994); *Nachtelieke echo's* (1995); *Waor zal ik mien rustplaots vinden* (1996); *Aolde liedties wordt stiller* (1996); *Het bluien van 't beminnen* (1997); *De brand der zinnen* (1998) en *Zuver van toon. Geiske Bakker tachtig jaar* (1999). Zie: C. van Dijk. 'Boekjes maken in Drenthe' in: *Drenthe bij stukken en beetjes.* Emmen 2005.

186 *111 Drentse wiesheden* (1979); *100 kleine Drentse wiesheden* (1979); *Drentse spreekwoorden en gezegden: een "album amicorum"* (1981) en *211 Drentse wiesheden* (1982).

187 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 21, 29, 33, 35, 36, 38.

188 Ter gelegenheid van de zitting van de Picardtclub verschenen de volgende prenten van zijn hand: *Mensche, bowet 't aerdtryck* (1973), *Ballade van de trommelaars van Coevern* (1976) en *Coevorden en het water* (2002). Zie ook *Picardtclub Prenten 1973-2004. 32 Rijmprenten vervaardigd ter gelegenheid van de jaarlijkse zitting van de Picardtclub*. Coevorden 2006, 9, 12 en 38.

189 Geiske Bekker (1919-2006) was erg actief in het dorpsleven van Oosterhesselen. Zij was secretaris van de Stichting Hesseln Cultureel en organiseerde tientallen tentoonstellingen, concerten en andere culturele activiteiten. Geiske Bekker schreef zelf niet, maar droeg wel voor uit werk van Drentse schrijvers. Zij overleed op 17 augustus 2006 in Oosterhesselen. Zie ook: Ab Drijver, 'Geiske Bekker vijftig jaar op de bres voor taal en cultuur' in: *DGP* 17.5.1991.

190 Rouke Broersma was van mening dat Reijntjes in deze bundel technische onvolkomenheden liet zien. Hij stelde vast dat Reijntjes' Drentstalige poëzie sterker is: "De waarneming is opeens veel scherper, directer. Weg zijn de verheven toon, de quasi-diepzinnigheid, het opzettelijk poëtische, het romantisch-artistieke van de design-kerstkaart". Zie *Roet* 23 (2001/2002) winter 29-31.

191 *Drenthe* 50 (1979) maart 41.

192 Deze prijs werd hem toegekend omdat hij in zijn gedichten en in zijn onemanshows het platteland (de boerencultuur) in heel Nederland wist te promoten.

193 Zie voor een korte bespreking: G. Stout, 'Het leven is hopeloos, dat hoort zo' in: *Dv/hN* 3.5.2002.

194 Zie: R. Broersma, 'Van twee oude mannen de dingen die (niet) voorbijgaan' in: *Roet* 24 (2002) veurjaor 29.

195 Zie voor een in memoriam: Marga Kool, 'In memoriam Roel Reijntjes' in: *Roet* 25 (2003) veurjaor 2-4.

196 Prijswinnaars zijn Bart en Martha Hadderingh (2004), Wim Hidding (2006), Gerrit Kuipers (2008), Bonnie Veendorp (2010) en Geert Enting (postuum, 2012).

197 Joep van Ruiten, 'Roel heeft 't weer mooi voor elkaar' in: *Dv/hN* 17.4.2010 en G. Stout, 'Roel Reijntjes, angsthaas en artiest' in: *Dv/hN* 15.5.2010.

198 Vgl. voor biografische gegevens ook het schrieverspetret *Raand van waarmte* (2007).

199 Schokland, 'Op afstaand' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) juli 28.

200 Haar vader was familie van de schrijver Jan Uilenberg (1840-1930).

201 In diverse interviews (Jannie Boerema, 'Janny Alberts-Hofman moeder van de Drentse literatuur' in: *Drenthe* 63 (1992) april 11 en 'Drent staat dicht bij de schepping' in *Rekreatie-krant* - zonder datum) wordt de indruk gewekt dat Janny Alberts enig kind zou zijn geweest, maar dat is niet juist. Later werd er één broer geboren, die op 47-jarige leeftijd overleed.

202 Het gezin kreeg drie zonen, waarvan één vroegtijdig overleden is.

203 *Nv/hN* 8.12.1988.

204 Ibidem

205 *Coevorden Huis aan Huis* 20.10.2004.

206 Jannie Boerema, 'Janny Alberts-Hofman moeder van de Drentse literatuur' in: *Drenthe* 63 (1992) april 11.

207 In 1980 verscheen een herdruk bij Hummelen te Assen.

208 Zie voor een bespreking G. Wilms in: *Drenthe* (1979) juni/juli 129.

209 'Janny Alberts-Hofman met vierde Drentse bundel' in: *Nv/hN* 18.9.1987. Vgl. ook: G. Wilms in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.
210 *Drenthe totaal* 2 (1997) mei 49.
211 Schokland, 'Op afstaand' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) juli 28-29.
212 *DC* 5.9.1998.
213 De bundel was binnen vier maanden uitverkocht. Een tweede druk volgde in 1981.
214 Een tweede druk verscheen in 1985 bij uitgeverij Kok.
215 De Nederlandstalige bundels kregen ruime aandacht van de recensenten. Zie hiervoor: DLD, archief J. Alberts-Hofman.
216 Getiteld *Coevern – iezerkoekenoproer 1770*. Zie: *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 18.
217 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 47.
218 Zie voor een in memoriam: Abel Darwinkel, 'Ok de taolwereld mist Janny Alberts-Hofman' in: *DvhN* 15.2.2008 en Lammert Huizing, 'Drentse dichteres Jannie Alberts-Hofman overleden' in: *HC* 15.2.2008.
219 Biografische gegevens ontleend aan een brief van G. Seidell-Broekhuizen van januari 2003 aan schrijver dezes en een mail van de schrijfster aan het Huus van de Taol van 12.12.2013. Vgl. ook: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 2.5.1991, *DS*, 77-78 en *Scheupers* 2011, 126.
220 Zie over hem Nijkeuter I, 210-219.
221 *Nv/hN* 2.5.1991.
222 Oerkenblatties is het Drentse woord voor hondsdraf.
223 Zie voor een late bespreking: G. Wilms, 'G. Seidell-Broekhuizen Oerkenblatties/ Regelrecht' in: *Drenthe* (1987) mei 79.
224 *DGP* 15.10.1983
225 *Roet* 6 (1984) september 23-24.
226 *ED* vermeldt abusievelijk 1990 als jaar van verschijning.
227 Zie voor een bespreking: G. Stout, 'Teveel ik-gericht' in: *Nv/hN* 28.7.1989.
228 *Drenthe* 60 (1989) mei 29.
229 *Nv/hN* 2.5.1991.
230 Samengesteld door Albert Haar.
231 Zie voor een bespreking: Gerard Stout, 'Een Drenthe dat niet meer bestaat' in: *Dv/hN* 6.11.2010.
232 Zie hierover: Rouke Broersma, 'Tweeziedig leven dat ik deel' in: *Roet* 13 (1991) zomer 10.
233 Zie hierover: Rouke Broersma, 'Tweeziedig leven dat ik deel' in: *Roet* 13 (1991) zomer 10. Vgl. ook: Rouke Broersma, 'Met twee tongen en gemengde gevoelens' in: *Roet* 13 (1991) zomer 18-26.
234 Zie over Nijenhuis' vormtechniek: Ton Peters, 'Poëzie, rijm en Nijenhuis op versvoeten' in: *Roet* 13 (1991) zomer 15-17.
235 Sjouke B. Dekker, 'Gerard Nijenhuis: "Ik blijf buitenstaander. Het is een soort onrust in mij, de angst voor binding." ' in: *Drenthe* 55 (1984) 26.
236 G. Wilms, 'Mysticus Nijenhuis op de grens van droom en werkelijkheid' in: *Drenthe* 58 (1987) oktober 162. Vgl. ook: J.B., 'Dichter Nijenhuis vol zorg om Drents eigene. 'Het Dorp bestaat niet meer' in: *DAC* 14.11.1981, Jan Loovers, 'Gedichten van een Drent. Het dorp bestaat niet meer' in: *Het Zwols Dagblad* 30.1.1982 en J.K.,

'Boekbespreking' in: *Kerk en Wereld* 29.4.1983.

237 Ab Drijver, ' 'Een schrijver is een scharensliep…' Gerard Nijenhuis pakt dubbel uit' in: *DGP* 8.3.1983. Zie voor een bespreking ook: G. IJken, 'Het onlaand van de dichter' in: *Roet* 7 (1985) juni/juli/augustus 28-29.

238 Douwe de Vries, 'Gerard Nijenhuis: gevecht met taal' in: *Friesch Dagblad* 16.7.1983. Zie ook Ab Drijver, ' 'Een schrijver is een scharensliep….'Gerard Nijenhuis pakt dubbel uit' in: *DGP* 8.3.1983 en Gerriet Wilms, 'Onlaand en Dubbelspel Gerard Nijenhuis' in: *Drenthe* 54 (1983) mei 93.

239 Ab Drijver, ' 'Een schrijver is een scharensliep….' Gerard Nijenhuis pakt dubbel uit' in: *DGP* 8.3.1983.

240 Zie hierover: Rouke Broersma, 'Tweeziedig leven dat ik deel' in: *Roet* 13 (1991) zomer 8.

241 *Drenthe* 54 (1983) mei 93.

242 *DS*, 151.

243 G. Wilms, 'Mysticus Nijenhuis op de grens van droom en werkelijkheid' in: *Drenthe* 58 (1987) oktober 163. Vgl. ook: G. Wilms, 'Gerard Nijenhuis - *Schoolschrift*' in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.

244 De dichter was dit niet eerder opgevallen en was dan ook ingenomen met deze 'ontdekking'. DLD, brief Nijenhuis van 25.7.1988 aan de redactie van *Roet*.

245 Henk van der Ent, 'Die taol zo zacht as regenwaoter' in: *Roet* 10 (1988) juni 36. Vgl. voor andere recensies ook Gerard Stout, 'Nieuwe Drentstalige dichtbundel van Reijntjes en Nijenhuis' in: *Nv/hN*, 23.1.1987 en Gerriet Wilms, 'Gerard Nijenhuis - Schoolschrift' in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.

246 Zie voor een recensie: Gerriet Wilms: 'De dichter heeft goed praten' in: *Drenthe* 59 (1988) maart 39. De samenstellers van *DS* (p. 150) zijn van mening dat de drie Drentstalige sonnetten tot de beste gerekend moeten worden.

247 'Nieuwe dichtbundel van Gerard Nijenhuis' in: *DGP* 18.5.1990. Twintig gedichten waren in 1988 in een bibliofiele uitgave onder dezelfde titel (Agri Montis Pers te Oosterhesselen) uitgegeven.

248 Zie hierover: Rouke Broersma 'Tweeziedig leven dat ik deel' in: *Roet* 13 (1991) zomer 7-8.

249 Ab Drijver, 'Nijenhuis verhaalt van speurtocht naar waarheid' in: *DGP* 21.7.1990.

250 *Roet* 15 (1993) zomer 17-19.

251 *Roet* 15 (1993) najaar 8-11.

252 *Drenthe* 64 (1993) mei 8-9.

253 *DGP* 13.2.1993.

254 Zie voor recensies: Bram Hulzebos, 'Nieuwe gedichten vóór Jan en tegen de pseudo-antiek' in: *Nv/hN* 6.8.1994; Pim Witteveen, 'Eenmaal aangekomen is vertrek onmogelijk' in: *Roet* 17 (1995) nr. 1, 40-42; Nico Veenstra, 'Literair Bekeken' in: *HC* 1.7.1994 en Schokland, 'Woorden moeten worden afgeleerd. De tijd gewend' in: *Drenthe* 66 (1995) januari/februari 38-40.

255 'Ernstige terugblik op Drents verleden' in: *Dv/hN* 13.1.2006.

256 Ton Peters, 'De Toonsoort van de Tied' in: *Roet* 29 (2007) zomer 2-3.

257 Geschreven in opdracht van de Stichting Kunstzinnige Vorming Drenthe voor het afscheid van J.H. Hollenbeek Brouwer.

258 Als laatste afdeling opgenomen in *In aankomst ligt vertrek besloten. Gedichten over*

afscheid. Amsterdam 1990.

259 Zie ook: C. van Dijk, 'Boekjes maken in Drenthe' in: C. van Dijk, *Drenthe bij stukken en beetjes*. Emmen 2005, 80-84.

260 Gerard Stout, 'Belangriek' in: *Nv/hN* 5.11.1993.

261 Gerard Stout, 'Maandewark' in: *Nv/hN* 18.2.1994.

262 Zie voor een bespreking: *DGP* 1.10.1983.

263 Rinus Bouwmeester, 'Docent Drents ds. Nijenhuis: 'Drents is grof, maar ook mooi, fijnzinnig' in: *Nv/hN* 21.9.1985; Jan Wilting, 'Gerard Nijenhuis eerste leraar Drentse taal: 'Het is geen modeverschijnsel; het zit dieper' in: *DGP* 21.9.1985.

264 L. Koops, *Altijd in de buurt! Zestig jaar regionale omroep in Drenthe.* Zuidwolde 2006, 94-95.

265 Zie Jan Bakker, 'Schrijver/dichter Gerard Nijenhuis is blij met aanmoediging: 'Ik zie Culturele Prijs van Drenthe als schouderklopje' ' in: *DGP* 5.9.1987 en Piter Bergstra, 'Winnaar Culturele Prijs is 'tweetalig' ' in: *Nv/hN* 3.9.1987. Zie voorts 'Culturele prijs voor Gerard Nijenhuis' in: *DGP* 3.9.1987; 'Gerard Nijenhuis bestemt prijs voor cursus literatuur' in: *DGP* 3.9.1987; 'Culturele prijs Drenthe voor schrijver Nijenhuis' in: *Nv/hN* 3.9.1987; 'Culturele prijs voor Gerard Nijenhuis' in: *HC* 4.9.1987; 'Culturele Prijs van Drenthe uitgereikt aan Gerard Nijenhuis' in: *MC* 14.10.1987; 'In het Drents telt vooral wat niet wordt gezegd' in: *Nv/hN* 14.10.1987; 'Nijenhuis ontvangt culturele prijs van Drenthe: 'Literaire kwaliteit van belang' ' in: *DGP* 14.10.1987; 'Culturele prijs voor Gerard Nijenhuis' in: *HC* 16.10.1987 en Jan Westerhuis, 'Een Open Brief an een Prieswinner' in: *Drenthe* 58 (1987) oktober 160.

266 Martin Koster selecteerde de volgende schrijvers en dichters: Janny Alberts-Hofman, Dick Blancke, Jannie Boerema, Rouke Broersma, Roel Brouwer, Max Douwes, Erik Harteveld, Miny Hofsteenge, Klaas Kleine, Marga Kool, Lucas Koops, Egbert Meijers, Willem van der Molen, Ton Peters, Jans Polling, Roel Reijntjes, HarmG Sijnstra, Bart Veenstra, Jan Veenstra en Peter van der Velde. Hij vroeg ook Ab Drijver, maar die weigerde. Het Drents Museum exposeerde de portretten. Bij de portretten werden, veelal door andere dichters, gedichten gemaakt. De portrettengalerij en de gedichten werden voorts in een boekje gebundeld.

267 Met een beschouwing van Suze Sanders over het leven en werk van Nijenhuis (p. 91-94). Voor info over *Kringloop* zie: G. Stout, 'Heerlijk lijden aan de verloren tijd' in: *DvhN* 27.11.2015 en Joep van Ruiten 'Nestor en novice" in: *DvhN* 16.10.2015.

268 Zie voor een biografische schets: Jan Veenstra, 'Rieks Siebering, een dichter die ontwapent' in: *Roet* 9 (1987) december 4-5.

269 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 25.6.1992.

270 Rieks Siebering, 'Marga Kool '…bron van je taal zijn' in: *Roet* 13 (1991) veurjaor 4-5.

271 *Roet* 7 (1985) meert/april/mei 19-20.

272 Rouke Broersma, 'An een bevreuren riviere: nieuwe gedichten van Rieks Siebering' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor 2-5. Zie ook: G. Stout, 'Aarde, water, lucht en vuur' in: *Nv/hN* 23. 12.1988.

273 'Rieks Siebering bekroond mit R.O. van Ettingenpries' in: *Roet* 11 (1989-1990) winter 13-14.

274 Mevrouw Boerema, 'Alsof het zummer is' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) november 6.

275 Lo Dijkstra, 'Rieks Siebering onderscheiden met Reyer Onno van Ettingenpries' in: *DGP* 11.11.1989.

276 'Rieks Siebering bekroond mit R.O. van Ettingenpries' in: *Roet* 11 (1989-1990) winter 13. Zie voor een beschouwing van zijn poëzie: Schokland, 'Over de poëzie van Rieks Siebering. Een verloren zee' in: *Drenthe* 65 (1994) november 33-36.

277 Lukas Koops, 'Schrieven in de taol waorin je dreumt. Een gesprek met Rieks Siebering' in: *Roet* 35 (2013) veurjaor 12.

278 C. van Dijk, 'Boekjes maken in Drenthe' in: C. van Dijk, *Drenthe in stukjes en beetjes*. Emmen 2005, 84.

279 Rouke Broersma, 'An een bevreuren riviere: nieuwe gedichten van Rieks Siebering' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor 5.

280 Ton Kolkman, 'Nieuwe poëzie van Rieks Siebering en Roel Reijntjes' in: *DGP* 20.3.1993. Vgl. ook: G. Stout, 'Emotionele voertuigen' in: *Nv/hN* 22.1.1993.

281 Lammert Huizing, 'Magische erotiek van Rieks Siebering' in: *HC* 24.6.1992.

282 *de Taolkraant* (2008) april, 2.

283 'Schrieven in de taol waorin je dreumt. Een gesprek met Rieks Siebering' in: *Roet* 35 (2013) veurjaor 7-12.

284 Zie voor biografische schetsen: Ab Drijver, 'Ik schrijf en zie wel wat er van komt' in: *DGP* 20.4.1983; Peter Homan, 'Schrijfster uit Vries laat actief. Werk Jannie Boerema vindt gretig aftrek' in: *Nv/hN* 23.2.1984; Sjouke B. Dekker, 'Jannie Boerema: "Ik heb geen zin meer gevoelens verpakt te trakteren…" ' in: *Drenthe* 56 (1985) oktober 148-153; Marscha van Noesel, 'Drentse dichteres Jannie Boerema naar poëziefestival in Amsterdam. 'Ik heb een hekel aan vals sentiment' ' in: *DGP* 19.4.1986; *DS,* 167-171; Cor Rodenburg, 'Jannie Boerema: ik ben notuliste van mijn gedachten' in: *De Vriezer Post* 9.8.1989 en L. Huizing, 'Jannie Boerema 'altied de kop vol sprookjes' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) september 7-11.

285 Alma Huisken, 'Drents is zo old as de hunebedden' in: *Seasons. Bron voor buitenleven* 6 (1998) september 24-26. Zie ook Henk Kuipers, 'Drentse rechtbanktolk 'bewijs van erkenning'' in: *Dv/hN* 2.4.1998.

286 Ze droeg de bundel op aan Edward en Myrtle Patridge, haar Engelse 'pleegouders'.

287 Zie voor een recensie: G. IJken, 'Een soort van Lorelei…' in: *Roet* 8 (1986) maart/april/mei 5-7.

288 Aanvankelijk luidde de titel *Het verdriet van het Noordenveld*, maar de uitgever vond dat te veel lijken op Claus' *Het verdriet van België*. Zie: Sjouke B. Dekker, 'Jannie Boerema: "Ik heb geen zin meer gevoelens verpakt te trakteren…" ' in: *Drenthe* 56 (1985) oktober 149.

289 *DS* 168. Zie voor het citaat: L. Huizing, 'Jannie Boerema 'altied de kop vol sprookjes' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) september 10.

290 Sjouke B. Dekker, 'Jannie Boerema: "Ik heb geen zin meer gevoelens verpakt te trakteren…" ' in: *Drenthe* 56 (1985) oktober 152.

291 *Drenthe* 56 (1985) oktober 154.

292 *Roet* 7 (1985) juni/juli/augustus 1 en 'Reyer Onno van Ettingen-pries' voor het eerst uitgereikt. Drentse literaire prijs voor Jannie Boerema' in: *Nv/hN* 14.6.1985.

293 *Roet* 7 (1985) juni/juli/augustus 1 en 13. De jury bestond uit Pieter Jonker (voorzitter), Peter van der Velde en Jan Nefkens. Zie ook: 'Reyer Onno van Ettingen-pries' voor het eerst uitgereikt. Drentse literaire prijs voor Jannie Boerema' in: *Dv/hN* 14.6.1985. Vgl. ook: Jan Bakker, 'Prijswinnares Janny Boerema. 'Geen notie van wat mijn schrijven teweeg brengt' in: *DGP* 12.6.1985.

294 Zie voor een analyse van haar poëzie: G. Nijenhuis, 'Over de poëzie van Jannie Boerema of Robinson Crusoë in Drenthe' in: *Praoten over schrieven, cursus aover Drentse literatuur, spelling en woordkennis*. Zuidwolde 1987, 49-53.
295 Hans Werkman, 'Eiland en eiland' in: *Roet* (1987) maart 7-9.
296 *Drenthe* 58 (1987) januari/februari 8.
297 Getiteld *Coevorden en Johan*. Zie: *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 20.
298 Zie over hem: Evert Musch, 'Beschrijving van het werk' in: *Kees Thijn 25 jaar schilder*. Emmen 1991. Zie voor recensies: ' 'Sprookverhalen' in boek door Jannie Boerema en schilder Kees Thijn' in: *Nv/hN* 6.10.2000; Janine Hoekstein, 'Jannie Boerema en Kees Thijn combineren hun kunst' in: *Drentse Courant* 7.3.2001.
299 Zie voor een bespreking: Rouke Broersma, 'Jannie Boerema op een roze wolk' in: *Roet* 23 (2001/2002) winter 24-25.
300 'Dat döt mij wat…Rieks Siebering' in: *de Taolkraant* (2009) februari.
301 G. Stout, 'Zoektocht naar klein geluk' in: *Dv/hN* 29.4.2005.
302 Baukje Bloemert en Ab Drijver, 'Over de regenboog' in: *Roet* 27 (2005) harfst 24-28.
303 Jan Rozendaal, 'Het is nogal wat als je vader een verrader was' in: *Dv/hN* 4.9.2010.
304 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 15.11.1990. Informatie ook gebaseerd op een mail van de schrijfster aan het Huus van de Taol van 9.12.2013.
305 *Drenthe* 62 (1991) november/december 27. Het gedicht werd ook geplaatst in: H. Nijkeuter (sam.), *De 100 mooiste Drentse gedichten*. Groningen 2006, 215.
306 *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 30.
307 Zie voor biografische informatie: *Scheupers* 2011, 175-176. Zie ook Suze Sanders, 'Anne Doornbos: '…dan heur ik mien taal…' in: *De Drentse Boekenkraant* 2013, 5-6.
308 Zie: www.streektaalzang.nl.
309 *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 40.
310 Gerard Stout, 'Wat is heerlijker dan prille verkering' in: *Dv/hN* 6.4.2007. Zie ook Baukje Bloemert en Ab Drijver, 'Een eerder laand' in: *Roet* 29 (2007) zomer 11-14.
311 Joep van Ruiten, 'Roden herdenkt dichteres M. Vasalis' in: *Dv/hN* 11.2.2009.
312 Van de volgende biografische schetsen is gebruik gemaakt: Thomas Vos, 'Marga Kool loopt welbewust door eenzaamheid van het niemandsland' in: *Twents Zondagsblad* 13.7.1969; 'Drents zijn is kwestie van mentaliteit' in: *Nv/hN* 21.2.1979; *DS*, 153-164; M.R. Hilbrandie-Meijer, *101 markante Drenten van de twintigste eeuw*, 106-107; *Scheupers* 2011, 180; Sjouke B. Dekker, 'Marga Kool: "Mensen die mijn werk kennen, kennen mijn leven niet en omgekeerd" ' in: *Drenthe* 53 (1982) maart 28-33; Nico Veenstra, 'Marga Kool: Grenzen doorbreken tussen Nederlands en streektaal' in: *HC* 30.6.1989; Jantina Russchen, 'Geen uur te verliezen' in: *Dv/hN* 11.10.2003 en Esther van der Meer, 'Ik zou zo graag onbezorgd willen zijn' in: *Dv/hN* 22.3.2008.
313 Zie voor haar herinneringen aan de boerderij: 'Binnen bij Boeren' in: Eloy Kolderwey (red.), *Boerenbedrijvigheid voortgang en behoud*. Zwolle [2003], 133-137.
314 Zie voor een bespreking: J.G. de Haas, ' "Liefje, lijden heeft geen kleur" sterk debuut Drentse schrijfster Marga Kool' in: *Nv/hN* 17.11.1970.
315 Zie voor besprekingen van *Samen Wieder*: *Drenthe* 51 (1980) maart 40-41.
316 Cees Veltman, 'Marga Kool over de waarde van het dialect. We moeten gedwongen worden in de huid van de ander te kruipen' in: *Hervormd Nederland* 27.3.1982. Zie voor haar dankwoord: *Roet* 4 (1982) april 9-11.

317 Fred Lammers, ‘Marga Kool in Zuidwolde, de eerste dertiger die een zilveren anjer krijgt’ in: *Trouw* 17.6.1985 en Jan Koers, ‘In gesprek met Marga Kool. “De Zilveren Anjer zie ik als erkenning van het Drentse dialekt” ’ in: *HC* 28.6.1985.

318 Zie hiervoor ook: Rieks Siebering, ‘Marga Kool ‘…bron van je taal zijn’ ’ in: *Roet* 12 (1990/91) herfst/winter 4-5.

319 Een optreden van Reijntjes inspireerde haar tot het schrijven van het vers *Achter oen ogen*, dat ze opdroeg aan Reijntjes. Ook andere gedichten droeg ze op aan de Beiler dichter, bijvoorbeeld *De mooiste Varzen*.

320 Nicolette Leenstra, ‘Ik heb het schrijven nog niet afgeschreven’ in: *Roet* (1993) veurjaor 11. Vgl. ook: Pieter Terpstra, ‘Het Drents werd vaak maar geringschattend bekeken’ in: *Kijk op het Noorden* (1991) januari 55-57.

321 Nicolette Leenstra, ‘Ik heb het schrijven nog niet afgeschreven’ in: *Roet* (1993) veurjaor 14.

322 Zie *Cursus Drents 86-87. Literatuur lezen. Les 10*. 1987.

323 Jantina Russchen, ‘Geen uur verliezen’ in: *Dv/hN* 11.10.2003.

324 Pseudoniem van Ton Kolkman. Zie voor een bespreking: *Drenthe* 51 (1980) oktober 212.

325 *Roet* 3 (1981) maart 33.

326 Ibidem.

327 *Drenthe* 52 (1981) mei 81. Zie voor een recensie ook: G. Stout, ‘ ‘Hoogspanning’: extra lading bij herlezing’ in: *Nv/hN* 18.12.1987.

328 Gerriet Wilms, ‘Marga Kool Op-eschoond, Drentse veurdrachten, verhalen en teksten’ in: *Drenthe* 54 (1983) november 211. Zie ook: Ab Drijver en Jan van Kooten, ‘Marga Kool schrijft voor groot publiek’ in: *DGP* 1.10.1983.

329 De titel ontstond tijdens de regelmatige autoritten over de snelweg van Zuidwolde naar het Noorden. De hoogspanningsmasten riepen bij Kool poëtische beelden op.

330 *Roet* 8 (1986/1987) december, januari, februari 26.

331 Henk van der Ent, ‘Marga Kool: spanning tussen vervulling en gemis’ in: *Roet* 11 (1989) veurjaor 6.

332 *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.

333 *Roet* 24 (2002) zomer 28. Zie ook Nils Senff, ‘Marga Kool over haar nieuwe gedichtenbundel: ‘Als schrijver ben je een soort spionnetje’ ’ in: *HC* 12.1.2001.

334 Zie: *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 14.

335 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 40 en 49.

336 Ton Peters. ‘Sieben Nedersaksisch’ in: *Roet* 30 (2008) harfst 6-10. De andere vertalers zijn: Jan Glas (Gronings) en Anne van der Meiden (Twents).

337 Joep van Ruiten, ‘Roden herdenkt dichteres M. Vasalis’ in: *Dv/hN* 11.2.2009.

338 Zie voor biografische informatie: www.klaaskoops.nl.

339 ‘Vraogpraotie met . . . Klaas Koops neie èendredacteur Oeze Volk’ in: *de Taolkraant* 39 (2008) juni 6-7. Vgl. ook: Wim Oosting, ‘In gesprek met: Klaas Koops’ in: *OV/Maandewark* 52 (2008) september/oktober 6-7.

340 Zie: Rouke Broersma, ‘Vrij, ongebonden, vormloos?’ in: *Roet* 24 (2002-2003) winter 28-30.

341 Recensent Stout noemde deze bundel een aanwinst voor de Drentse schrieverij. Zie: *Dv/hN* 13.3.2009. Vgl. ook: *de Taolkraant* (2009) februari 7.

342 *DS,* 186. Zie ook *Scheupers* 2011, 206. Voor het persoonlijke archief van Kolkman

wordt verwezen naar: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nrs. 337-338.

343 *Roet* 1 (1979) juni 30-33.

344 *Drenthe* 51 (1980) oktober 212.

345 Zie ook: Adriaan Meij (sam.), *Dichter bij de bron. Poëzie tussen Reest en Wieden*. Meppel 2014, 68-70

346 *OV* 20 (1976) mei 79.

347 John B. Vorenkamp, 'Het mut weer kroem' in: *Roet* 32 (2010) zommer 25.

348 Joep van Ruiten, 'Roden herdenkt dichteres M. Vasalis' in: *Dv/hN* 11.2.2009. Zie voor een bespreking Gerard Stout, ''Is 't vandage of gister? Liever bekakt dan Drents?' in: *Nv/hN* 27.2.2009. Zie ook *de Taolkraant* (2009) februari 6. Recensent Jan Harbers uitte kritiek op de vertalingen. Zie: Roet 31 (2009) veurjaor 7-11.

349 *De Taolkraant* 46 (2010) februari 6.

350 Gerard Stout, 'Hotel an 't spoor' in: *Dv/hN* 19.3.2010. Zie voor een bespreking ook: John B. Vorenkamp, 'Het mut weer kroem' in: *Roet* 32 (2010) zommer 22-25.

351 Bouwe van Norden en Jan Wierenga, 'En de genomineerden zijn…' in: *Dv/hN* 22.2.2011.

352 Zie voor biografische artikelen: Jannie Boerema, 'Lukas Koops: leraar, politicus en schriever. Groeten uit Grollo' in: *Drenthe 63* (1992) juli/augustus 6-11; M. Koster, 'Lukas Koops … klaor' in: *Roet* 11 (1989) veurjaor 10-11.

353 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 21.5.1992.

354 C. van Dijk, 'Boekjes maken in Drenthe' in: C. van Dijk, *Drenthe bij stukken en beetjes*. Emmen 2005, 80. De verzen zijn verschenen als deel 11 in de serie 'Dichters in Drente'.

355 Zie voor een recensie: Ton Kolkman, 'Ik was n leegstaond hoes, old en deurleefd' in: *DGP* 31.12.1993. Vgl. ook: Ab Drijver, 'Sombere optimist windt er geen doekjes om' in: *DGP* 1.4.1994.

356 G. Stout, 'Dood' in: *Nv/hN* 13.5.1994.

357 *Klasse* nr. 4 (1994) juni, 15.

358 Ton Peters, 'Dood Spoor' in: *Roet* 16 (1994) 14-15.

359 Schokland, 'Koppel-taol' in: *Drenthe* 65 (1994) april 36.

360 *Picardtclub Prenten 1973-2004.* Coevorden 2006, 29.

361 'Schrieversportret van Lukas Koops is klaar' in: *Nv/hN* 23.12.2008.

362 Zie voor biografische gegevens: Sylvia Tel, *Egbert Hovenkamp II: reiziger in Drenthe.* Assen 1991 (ongepubliceerd verslag pabo De Eekhorst te Assen); Sylvia Tel, 'Reiziger in Drenthe Egbert Hovenkamp II' in: *Roet* 13 (1991) naojaor 12-14; *DS,* 199-201; *Scheupers* 2011, 229-231, Joep van Ruiten, 'Ik ben altijd al anders geweest' in: *Dv/hN* 29.5.2010 en Adriaan Meij (sam.), *Dichter bij de bron. Poëzie tussen Reest en Wieden.* Meppel 2014, 36-37.

363 Het Romeinse getal II vormt optisch een deur die openstaat en is symbolisch voor de geestestoestand van de dichter. Ook verwijst het naar Hovenkamps sterrenbeeld (Tweelingen) en naar zijn voornaam Egbert: het is namelijk de tweede keer dat hij zo genoemd wordt; een tijdlang heette hij ook Martijn. Zie Joep van Ruiten. 'Ik ben altijd al anders geweest' in: *Dv/hN* 29.5.2010.

364 Aldus een mail van Hovenkamp aan het Huus van de Taol van 16.12.2013.

365 Zie voor een recensie Gerard Stout, 'Kolde tocht deur Drenthe' in: *Dv/hN* 21.3.2008.

366 Zie voor zijn periode als stadsdichter (2008-210) ook: *Als in de tijd bevroren.*

Gedichten van drie Asser stadsdichters in de jaren 2006-2012. Assen 2013, 25-41.

367 'Egbert Hovenkamp II gemeentedichter A en H' in: *De Schakel* 24.3.2010.

368 Lukas Koops, 'Dichterslandschappen (2)' in: *Noorderbreedte* 36 (2012) nr. 3, 56-57.

368a Biografische informatie ontleend aan een mail van de schrijfster aan mij van 21.7.2015.

369 Zie ook: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 28.3.1991; *DS*, 203-205; *ED*, 803 en *Scheupers* 2011, 224-228.

370 Haar kunstzinnige aspiraties heeft ze kennelijk van haar vader Jan Hof (1926-2014) geërfd. Hof werkte in de jaren vijftig voor DLG, werkte daarna in Goes en Rotterdam. Van 1978 tot 1988 was hij burgemeester van Hendrik Ido Ambacht en hij vestigde zich daarna weer in Drenthe om van zijn pensioen te genieten. In 1994 presenteerde Hof zijn bundeltje *Kleine eigen wijsheden*. Zie *HC* 28.11.1994.

371 Hanny Diemer, 'Reyer Onno van Ettingenprijs voor Suze Sanders' in: *DGP* 10.1.1992. Zie voor haar toespraak: *Roet* 14 (1992) veurjaor 15-17.

372 Baukje Bloemert en Ab Drijver, 'Langs de vloedlien van de winter' in: *Roet* 28 (2006) harfst 13-16.

373 Hanny Diemer, 'Reyer Onno van Ettingenprijs voor Suze Sanders' in: *DGP* 10.1.1992.

374 Schokland, 'Tussen licht en duuster, een zeum van locht' in: *Roet* 18 (1996) naojaor 23.

375 *Roet* 14 (1992) veurjaor 16.

376 Grietje IJken, 'De weemoed in verstilde beelden' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor 19.

377 *DGP* 9.1.1993.

378 *DS*, 205.

379 Schokland, 'Koppel-taol' in: *Drenthe* 65 (1994) april 34-36.

380 G. Stout, 'Poëzie is voor Suze Sanders een uitweg' in: *Nv/hN* 27.11.1992. Vgl. ook: Nico Veenstra, Literair Bekeken' in: *HC* 22.1.1993.

381 Schokland, 'Tussen licht en duuster, een zeum van locht' in: *Roet* 18 (1996) naojaor 21.

382 *Nv/hN* 29.11.1996.

383 Zie voor een bespreking: *Roet* 28 (2006) harfst 13-16.

384 Zie ook: C. van Dijk, 'Boekjes maken in Drenthe' in: C. van Dijk, *Drenthe bij stukjes en beetjes*. Emmen 2005, 84.

385 Zie voor een bespreking: John B. Vorenkamp, 'Alles overspoelt vandaag en later' in: *Roet* 35 (2013) harfstnummer 20-23.

386 H. Nijkeuter, 'Het vademecuum van een Idiot Savant' in: *Dv/hN* 13.4.2002. Informatie ook gebaseerd op een mail van de schrijver aan het Huus van de Taol van 11.12.2013.

387 Dick Blancke, 'Boenders en Bössels en de brede Drentse horizon' in: *Drenthe* 60 (1989) januari/februari 20-22.

388 Ab Drijver in: *Roet* 30 (2008) zomer 14.

389 Mevrouw Boerema, 'Mijn ranzigheid is een scheet in een sneeuwstorm'. Kwaanskwies met Erik Harteveld' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) juli/augustus 8.

390 G. Stout, 'Egodocumenten' in: *Nv/hN* 10.11.1995.

391 'Hoss is dood' in: *Roet* 17 (1996) winter 121-122.

392 'Assen haalt stadsdichter uit Groningen' in: *Dv/hN* 12.12.2005 en Esther van der Meer, 'Kersverse stadsdichter van Assen. 'Ik kijk met een Drentse ziel naar de stad', in: *Dv/hN* 12.12.2005. Zie ook Esther van der Meer, 'Stadsdichter wil poëzie tijdens de TT' in: *Dv/hN* 26.1.2006. Zie voor zijn periode als stadsdichter (2006 tot 2008) ook

Als in de tijd bevroren. Gedichten van drie Asser stadsdichters in de jaren 2006-2012. Assen 2013, 9-22.

393 Voor dit boek schreven de volgende dichters een gedicht over de TT: Erik Harteveld, Daniël Dee, Tjitse Hofman, Marga Kool, Jan Veenstra, Remco Ekkers, Willem Jan van Wijk, Sieger M.G., Rense Sinkgraven, Anne Doornbos, Martin Koster, Gerard Nijenhuis, Suze Sanders, Ton Peters, Stefan Nieuwenhuis, Willem Groenewegen, Geert Loman, Jos Tolboom, Egbert Hovenkamp II, Doeko Bosscher, Gijsje Gramsma, Nicolette Leenstra, Djodjie C.A. Rinsampessy en Arjen Nolles.

394 Ook Harteveld is van mening dat zijn Drentstalige gedichten overwegend beter zijn dan zijn gedichten in de standaardtaal. Zie: Bouwe van Norden, 'Erik Harteveld over dichten in het Nederlands. 'Sommige gedichten zijn in het Drents beter' ' in: *Dv/hN* 23.6.2008.

395 Zie voor een bespreking: Joep van Ruiten, 'Poëzie waar geen monteur bij nodig is' in: *Dv/hN* 30.5.2008. Vgl. ook: Ab Drijver en Baukje Bloemert, 'De eeuwig zoemende vliegenstrip' in: *Roet* 30 (2008) zomer 13-20.

396 Bio- en bibliografische informatie ontleend aan een mail van de schrijver aan mij van 5.2.2013. Zie ook Jan Glas, 'Interview mit Tonko Ufkes' in: *Krödde* nr. 109 (2009) veurjoar 43-47.

397 Zie voor een bespreking: 'Tonko Ufkes Uutvlogen' in: *Dv/hN* 30.4.2004.

398 Zie voor een bespreking: Gerard Stout, 'Een optimist die af en toe omkijkt' in: *Dv/hN* 4.5.2007.

399 'Een ode aan de ouderdom' in: *Dv/hN* 25.5.2009.

400 Zie ook: *Scheupers* 2011, 245 en Adriaan Meij (sam.), *Dichter bij de bron. Poëzie tussen Reest en Wieden*. Meppel 2014, 184-185. Zie voor informatie ook haar website www.riawesterhuis.nl.

401 Zie voor een bespreking: Ton Peters, 'Minnezinne' in: *Roet* 31 (2009) 19-20.

402 Gerard Stout, 'De geneugten van een bevrijde vrouw' in: *Dv/hN* 30.4.2011.

403 Aly Freije, 'Van Steenbreek tot Zundags goed' in: *Roet* 33 (2011) veurjaor 20-21.

404 *Dv/hN* 18.6.2013.

405 Lia Venema, 'Schrieverij' (Grietje IJken) in: *Dv/hN* 11.1.1990; *Scheupers* 2011, 250.

406 Zie: Ab Drijver, 'Nieuwe rubriekschrijvers' in: *DGP* 8.1.1986.

407 Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijver van 1.12.2013 aan mij.

408 Debuteerde in juni 2012 met het gedicht *Deurgaang* in *Roet*.

409 Debuteerde in november-december met het gedicht *Takken* in *Maandewark*.

410 Zie voor een bespreking Klaas Pieterman, 'Landschap in meervoud' in: *Kerkbode* 7.12.2013.

411 *Ostfriesischer Kurier* 12.9.2014.

412 Biografische informatie ontleend aan een mail van de schrijfster van 2.12.2014 aan mij. Zie voor haar Drentse debuutbundel: Joep van Ruiten, 'Nestor en Novice' in *DvhN* 16.10.2015 en G. Stout, 'Zo te liggen in de narms van dit land' in *DvhN* 20.11.2015.

413 Zie *Scheupers* 2011, 253. Zie ook: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 7.3.1991 en Adriaan Meij (sam.), *Dichter bij de bron. Poëzie tussen Reest en Wieden.* Meppel 2014, 28-29.

414 Ton Peters, 'Minnezinne' in: *Roet* 31 (2009) 19-20.

415 Joep van Ruiten, 'De kunst van het combineren' in: *Dv/hN* 14.1.2012.
416 Joep van Ruiten, 'Delia zit in 't binnenst van haar ziel ten troon' in: *Dv/hN* 26.9.2014.
417 Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijver aan mij van 25.11.2012. Korte biografische bespreking ook in: Gees Bartels-Martens*, Een rondje Nieuwleusen: Een bescheiden rondgang door de literatuur en geschiedenis van Nieuwleusen*. Kampen 1997, 10.
418 Jacob Moerman, 'De twee werelden van Saul van Messel (1912)' in: *DGP* 23.10.1999.
419 Zie hiervoor de dubbelbiografie van Evelien Gans: *Jaap en Ischa Meijer. Een joodse geschiedenis 1912-1956*. Amsterdam 2007.
420 Zie hierover ook: Pieter Jonker (e.a.), *Hou vremd ik blief. Saul van Messel. Joods dichter in het Nedersaksisch*. Oosterwolde 1985.
421 *Nv/hN* 14.2.1982.
422 Vgl. ook: L. Buning, 'Saul van Messel, Drenthe (aardrijkskundig) een poëtische cyclus' in: *Drenthe* 43 (1972) april 52-53.
423 *Drenthe* 53 (1982) maart 34-35.
424 De eerste druk was een extra editie van het tijdschrift *De Engelbewaarder* van 1982.
425 Zie voor een bespreking Johan Poppen, 'Saul van Messel: spelen in ernst met taal. Nog aaltied rek in dichters dialekt' in: *WC* 28.9.1985.
426 Jannie Boerema, 'Een haiku is een kort gedicht. Japan van der Molen' in: *Drenthe* 64 (1993) april 14-19; Ton Peters, 'Willem van der Molen (1923-2002)' in: *Roet* 24 (2002) veurjaor 30-31 en Jacob Moerman, 'Literaire matinee rond Willem van der Molen' in: *Dv/hN* 13.4.2002.
427 Hugo Brems, *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1945-2005*. Amsterdam 2006, 114-115.
428 Brief Cécile Evers aan mij van 17.12.2012.
429 Zie voor titels: C. van Dijk, 'Boekjes maken in Drenthe' in: *Drenthe bij stukken en beetjes*. Emmen 2005, 79-84.
430 Jan F. de Zanger, 'Dichter bij de dood' in: *Boekenbus* 2 (1976) april 86-88 en Rouke Broersma, 'C.J. Casparus, Een vinger op de lippen' in: *Drenthe* 48 (1976) april 64.
431 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 6.12.1990.
432 *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 19.
433 Huib D. Minderhoud, 'In memoriam C.J. Casparus' in: *Drenthe* 66 (1995) oktober 11 en 'In memoriam C.J. Casparus' in: *Roet* 17 (1995) naojaor 28. Tien jaar na zijn overlijden werd in Coevorden een herdenkingsbijeenkomst georganiseerd. Daarbij werd ook een tentoonstelling over zijn leven en werk ingericht.
434 Biografische informatie is te vinden in: Jan Bakker, 'Michiel van den Heuvel schrijver van 'Blaten bij de Baander: 'Ik heb een band met Drenthe' in: *DGP* 20.10.1987; Ab Drijver, 'Michiel van den Heuvel en de weg van atoompacifist tot dichter' in: *DGP* 2.4.1994; Ton de Kort, 'Knijn en Ravestein zijn basis winnend kerstgedicht' in: *Zondagsnieuws* 3.1.1999; L. Huizing, 'Michiel van den Heuvel (1926-1999) actievoerder en eigenzinnig dichter' in: *HC* 12.11.1999 en Cor Rodenburg, 'Michiel is weer terug in Drenthe' in: *Nv/hN* 5.11.1999 en 'Adieu Michiel van den Heuvel' in: *Nv/hN* 19.11.1999. Zie ook Bart, 'Michiel van den Heuvel overleden' in: *OV* 43 (1999) december 199 en H. Nijkeuter, 'Een 'versjesmaker' uit Drenthe' in: *Dv/hN* 17.11.2009. Voor documentatie wordt verwezen naar: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 118.

435 *Drenthe* 61 (1990) juni 25.
436 Cor Rodenburg, 'Michiel van den Heuvel voor Drenthe verloren gegaan' in: *Dv/hN* 15.1.1998.
437 Zie voor een recensie: Gerriet Wilms in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 18.
438 Jan Bakker, 'Blaten bij de Baander' roept onwillekeurig Drents beeld op' in: *DGP* 20.10.1987.
439 Jan Bakker, 'Michiel van den Heuvel schrijver van 'Blaten bij de Baander'. 'Ik heb een band met Drenthe' ' in: *DGP* 20.10. 1987.
440 Tjabbe Daling, 'Michiel van der [sic] Heuvel uit Assen schrijft limericks en verzen met een lichte spot: "Humor, ironie en sarcasme zijn wapens" in: *DGP* 20.2.1986 en Rinus Bouwmeester, 'Lichte verzen over Drentse plaatsen' in: *DGP* 20.10.1987.
441 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 31.10.1991.
442 Cor Rodenburg, 'Nieuwe bundel van Michiel van den Heuvel' in: *DGP* 29.11.1994.
443 Huib D. Minderhoud, 'Roel Brouwer, dichter in Deurze' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) januari 11. Biografische informatie ontleend aan een brief van de schrijver van 24.8.2010 aan mij.
444 Zie voor een recensie: Pim Witteveen, 'Wars van drang- en braakhekken?' in: *Roet* 18 (1996) naojaor 24-26.
445 Zie voor een recensie: Schokland, 'Wat ik toen omkijkende heb bedacht…' in: *Roet* 19 (1997/1998) winter 27-29.
446 De bundel verscheen in een gelimiteerde oplage van 250 exemplaren, gedrukt door Kerkhove te Beilen. Alle gedichten, op drie na, waren eerder in *Roet* verschenen.
447 Mevrouw Boerema, ' "Een gedicht overkomt mij in vlagen". Vrienden in de Drentse salon' in: *Drenthe* 66 (1995) juli/augustus 4-5.
448 Brief Cécile Evers aan mij van 17.12.2012.
449 Bio- en bibliografische gegevens gebaseerd op gegevens die de schrijver mij in december 2012 verstrekte.
450 Albert Timmer in het *Voorwoord* in *3kant*.
451 Biografische info mede gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 26.11.2012.
452 Aldus de schrijfster in een mail aan mij van 26.11.2012.
453 Zie voor een bespreking: Joep van Ruiten, 'De nieuwe Drentse poëzie is op leeftijd' in: *Dv/hN* 10.11.2012.
454 'Indrukwekkende bundel Elimse dichteres' in: *HC* 17.12.1990.
455 *Drenthe* 61 (1990) december 33.
456 'In memoriam Gré Brattinga-de Lange' in: *HC* 13.12.1991.
457 Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een gesprek met Freek Rhebergen in januari 2013.
458 *Roet* 32 (2010) harfst 23-25.
459 Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een gesprek met de schrijver op 31 januari 2013.
460 Zie: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 10.10.1991.
461 *Drenthe* 61 (1990) september/oktober 29-30.
462 Marscha van Noesel, 'Gedichten met een lach en een traan van Koopmans' in: *DGP* 23.9.1997. Zie ook: Herwin Lans, Verwondering: dat is het begin voor de dichter' in: *Nv/hN* 23.9.1997.
463 Schokland, 'Waarschijnlijk niet onverwacht' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) maart 32-33.

464 *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 34.
465 Ook opgenomen in: *Keuterijen in Drenthe*. Assen 2008.
466 Zie voor een bespreking: www.woestenledig.com 12.11.2009. Zie ook Joep van Ruiten, 'Drenthe, middelpunt der aarde' in: *DvhN* 14.11.2009.
467 Bio- en bibliografische gegevens gebaseerd op een brief van de dichter aan mij van december 2012.
468 Zie voor een bespreking *Drentse Courant* 3.10.2000.,
469 'Jaap Tempelman presenteert nieuwe bundel in café de Poort' in: *Beiler Courant* 24.9.2002.
470 'Jaap Tempelman uit Beilen presenteert dichtbundel' in: *Beiler Courant* 4.11.2003.
471 Biografische gegevens ook ontleend aan een mail van de schrijver aan mij van 23.11.2012.
472 Joep van Ruiten, 'De nieuwe Drentse poëzie is op leeftijd' in: *Dv/hN* 10.11.2012.
473 Aldus de schrijver in een mail aan mij van 21.11.2012.
474 Voor een uitgebreide biografische schets wordt verwezen naar J. van Delden, 'Jan Kooistra 's-Gravenhage 6 december 1938 - Schiermonnikoog 18 augustus 1992' in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden 1992-1993.* Leiden 1994*,* 109-114. Zie ook Lia Venema, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 5.4.1990 en Jacob Moerman, 'Literatuur uit Noorden best leuk' in: *DGP* 19.10.1991.
475 De *Leekster Courant* was een weekblad uitgegeven door uitgeverij Bronsema te Leek. Het heeft bestaan van 1907 tot en met 1999. Doelgroep waren de inwoners van Noordenveld en Westerkwartier. Het blad richtte zich vooral op klein lokaal nieuws.
476 J. van Delden, 'Jan Kooistra 's-Gravenhage 6 december 1938 - Schiermonnikoog 18 augustus 1992' in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden 1992-1993,* 111.
477 Ibidem, 110.
478 Ibidem, 9. Zie voor een uitgebreide bibliografie Johan van Delden, *Schaduwen op graniet; over de poëzie van Jan Kooistra*. Meppel 1987, 67-80.
479 *DAC* 19.12.1983.
480 Zie voor een bespreking: Jan Poortman, 'Jan Kooistra: Hendrikus Prakke en Het Open Veld' in: *MC* 11.5.1983.
481 *Nv/hN* 31.12.1987.
482 Met tekeningen van Jan Ernst Douma en vertalingen in het Fries door Pyt Damsma, in het Drents door Marga Kool en in het Gronings door Wim Faber.
483 Illustraties door Marianne R.C. van Voorn en vertaald in het Tsjechisch door Olga Krijtová.
484 Mededeling van de schrijver in een mail aan het Huus van de Taol van 11.12.2013.
485 Zie voor een recensie Jannie Boerema in: *Pennestreken* 11 (1994) juni.
486 Johan Rijfkogel (Zwolle, 1930) vestigde zich na een leven van twaalf ambachten en dertien ongelukken in Vries. Daar hoopte hij rust te vinden, maar zijn onvermogen zich met zijn toenemende bejaardheid te verzoenen en een wanhopige, uitzichtloze liefde voor een veel jongere vrouw verhinderden dit. Zijn frustraties leidden tot het bundeltje *Bejaard in joggingpak* (Vries 1993).
487 De naam van het tijdschrift werd ontleend aan een citaat ("Nu gaar ik kwas, en werp ik stras") uit een gedicht van Markies de Cantecler in een Bommel-strip. Ook opgenomen in: Vic van de Reijt, *Ik wou dat ik twee hondjes was. Nederlandse*

nonsens- en plezierdichters van de twintigste eeuw. Amsterdam 1982 (derde verbeterde druk), 140. Zie ook *Stras* (1994) juni. Het tijdschrift wordt bewaard in het Drents Archief.

488 *De Taolkraant,* datum niet meer te herleiden.

489 Bio- en bibliografische gegevens gebaseerd op een brief van de schrijfster aan mij van 17.12.2012. Zie ook: http://evers39.blogspot.nl.

490 *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 35.

491 http://evers39.blogspot.nl.

492 http://evers39.blogspot.nl.

493 Joep van Ruiten, 'Sprekend ….Rouke Broersma' in: *Dv/hN* 15.10.2011.

494 R. Broersma, *Met Bunner groet*. Peize 2012, 6. Zijn belangrijkste kritieken werden in 2012 gebundeld uitgeven: *Met Bunner groet, brieven en beschouwingen over schrieverij en andere Drentse aangelegenheden* (2012, uitgeverij Ter Verpoozing te Peize).

495 Zie voor een bespreking van de tweede en herziene druk: G. Stout, 'Scheupers van de taol' in: *Dv/hN* 14.1.2012.

496 Remco Ekkers, 'Prudente gedichten' in: *Roet* 30 (2008) veurjaor 19-21. Zie ook: www.zoveelvogelszoveelzinnen.nl.

497 Joep van Ruiten, 'Sprekend ….Rouke Broersma' in: *Dv/hN* 15.10.2011.

498 Joep van Ruiten, 'Moedig schrijver, onbreekbare rug' in: *Dv/hN* 9.6.2012.

499 Alle vertellingen, op drie na, zijn eerder verschenen in literaire tijdschriften, bloemlezingen of verhalenbundels. De eerder gepubliceerde verhalen heeft de schrijver herzien.

500 Joep van Ruiten, 'Nieuwe greep van Broersma' in: *Dv/hN* 24.9.2014. Zie voor een bespreking ook: John. B. Vorenkamp, 'Zet de sluis maar open' in: *Roet* 36 (2014) herfst 27-32.

501 Aldus recensent Ton Peters in: *Roet* 36 (2014) zomer 23-24.

502 'Fluisterstem uit Meppel' in: *Dv/hN* 23.12.2013.

503 Aldus de schrijver in een brief aan mij van 6.1.2014. Zie ook: Adriaan Meij (sam.), *Dichter bij de bron. Poëzie tussen Reest en Wieden.* Meppel 2014, 58-60.

504 Voor biografische info: www.gaumar.nl; www.epibreren.com en www.gopher.nl.

505 www.gopher.nl.

506 Biografische gegevens gebaseerd op een mail van de schrijver aan mij van 25.11.2012.

507 De bundel werd besproken door Joep van Ruiten in: *Dv/hN* 21.4.2012. Zie ook www.woestenledig.com 25.4.2012.

508 Zie: www.kunst-kolonie-veenhuizen.com.

509 Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een brief (december 2012) van de schrijver aan mij.

510 'Dichtbundel Gezienus Omvlee' in: *Dv/hN* 25.2.2008.

511 Zie voor een bespreking: www.woestenledig.com 12.11.2009.

512 Zie voor een bespreking: www.woestenledig.com 25.4.2012.

513 Zie voor een biografische schets: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 22.11.1990.

514 'Gieterveense bankwerker geeft eigen dichtbundel uit' in: *De Kanaalstreek* 17.1.1976.

515 *Drenthe* 48 (1976) april 64.

516 'Drentse oogst is uit' in: *DGP* 13.11.1974.

517 Jo Tingen, 'Derde gedichtenbundel van Willem Haandrikman' in: *Veendammer Courant* 26.5.1993.

518 Andere bijdragen zijn van de hand van: Anneke Claus, André Degen, Fieke Gosselaar, Willem Groenewegen, Marga Kool, Gerard Nijenhuis, Ton Peters, Kasper Peters, Rense Sinkgraven en Albert Westerhof.
519 Martin Koster, 'Ton Peters: Ik kom der niet meer los van' in: *Roet* 10 (1988) september 3-4; Roelof Hoekman, 'Genieten van het spel met taal' in: *DC* 23.2.2001.
520 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 50.
521 Het gedicht *Vergeten* verscheen met een ets van Toon Wegner eerder bij Pro-Graph te Orvelte.
522 Er wordt beweerd dat Peters ook neologismen in de streektaal introduceert, maar dat is een misverstand. Tijdens een onderhoud met de dichter in de Literaire Hemel van 14.2.2014 deelde hij mij mee dat hij zijn Drentstalige vocubulaire vooral put uit het *Woordenboek van de Drentse Dialecten*. Zie ook Gerard Stout, 'De Drent als dreuge worst an de zolder' in: *Nv/hN* 13.11.2009 en *Drentse boekenkraant 2009*, 4-5.
523 Zie voor een bespreking: www.woestenledig.com 25.4.2012.
524 Joep van Ruiten, 'Zevensprong in literair landschap' in: *Dv/hN* 5.12.2013.
525 Rouke Broersma, 'Ter inleiding. Taal, tellen en vertellen' in: *Vanwege het getal*. Peize 2013, 13. Zie voor een bespreking: Gerard Nijenhuis, 'Voetnoten' in: *Roet* 35 (2013/2014) winternummer 21-22 en voor een reactie op Nijenhuis' recensie: Rouke Broersma, 'Rederijker in Drenthe' in: *Roet* 36 (2014) veurjaorsummer 19-23.
526 Joep van Ruiten, 'De nieuwe Drentse poëzie is op leeftijd' in: *Dv/hN* 10.11.2012.
527 "Bij vlagen melancholische poëzie over liefde, natuur en Noord-Nederland. Poëtische beschrijving van de onlanden en Groninger dorpen", aldus de uitgever.
528 Biografische gegevens ontleend aan een mail van de schrijver aan mij van 23 en 28 november 2012.
529 *Roet* 32 (2010) harfst 23-25.
530 Zie over hem: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 14.6.1990.
531 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 16.5.1991.
532 Joep van Ruiten, 'Debuut na 25 jaar zoeken en schaven' in: *Dv/hN* 21.1.2011.
533 *De Taolkraant* (2010) 49 december 9.
534 Zie voor een bespreking: Aly Freije, 'Van Steenbreek tot Zundags goed' in: *Roet* 33 (2011) veurjaor 19-20.
535 Aldus de schrijver in een mail aan mij van 14 januari en 6 maart 2013.
536 Biografische gegevens ontleend aan een mail van de schrijfster aan mij van 29.11.2011.
537 De volgende gedichten zijn geplaatst: *De Bontjas*, *Gesprek met de kater*, *Bloeiend hout*, *Fata Morgana*, *Mijn buurvrouw*, *Dagelijks*, *Knoop erin*, *Aardappels*, *Ik weet het niet*, *De stoeprand*, *Overleven* en *Gesprek met de kater.*
538 Biografische informatie ontleend aan een mail van de schrijfster aan mij van 22.2.2013.
539 Biografische informatie ontleend aan een mail van de schrijver aan mij van 29.11.2012.
540 http://dichterjanholtman.skynetblogs.be.
541 Zie: Aantekeningen (p. 54) in de debuutbundel.
542 'De Groot VS. Holtman' in: www.krakatau.nl.
543 Joep van Ruiten, 'De nieuwe Drentse poëzie is op leeftijd' in: *Dv/hN* 10.11.2012.
544 Zie over hem: Herman Sandman, *Arcadia der Poëten. Het literaire leven in Groningen*

1945-2005. Groningen 2008, 318. Vgl. ook: www.epibreren.com en Marijke Brouwer, 'Het leukste speelgoed van de wereld: taal' in: *Dv/hN* 21.7.2013.

545 Gerard Beense, *Stadsdichters Bijeen een bloemlezing van alle Stadsdichters uit Nederland en Vlaanderen ter gelegenheid van de 5e Nationale Stadsdichtersdag in Lelystad 2009.* Oosterbeek 2009, 7 en 219.

546 Aan de bloemlezing *Stadsdichters Bijeen* (Oosterbeek 2009, 26-29) leverde hij de gedichten *Assen 1968*.

547 Aan de bloemlezing *Stadsdichters Bijeen* (Oosterbeek 2009, 26-29) leverde hij de gedichten *Assen is een stad*, *Marsdijk* en *Kampsheide*.

548 'De man met de pet moet er wel wat aan hebben' in: *Dv/hN* 11.9.2010.

549 Henk Wollerich, 'Afscheid in stijl met traan' in: *Dv/hN* 31.1.2013.

550 Joep van Ruiten, 'Bart FM Droog nieuwe gemeentedichter Emmen' in: Nv/hN 11.3.2008.

551 Aan de bloemlezing *Stadsdichters Bijeen* (Oosterbeek 2009, 68) leverde hij het gedicht *Nieuws*. Droog wordt in deze anthologie voormalig stadsdichter van Groningen genoemd. Hij wordt niet genoemd als stadsdichter van Emmen. Ook Omvlee en Brok ontbreken.

552 Joep van Ruiten, 'Van festivalorganisator tot gemeentedichter' in: *Dv/hN* 22.2.2010.

553 Zie voor informatie: www.bertkamping.nl.

554 Joep van Ruiten, 'Ik wilde het zo doen, dat iedereen het kon volgen' in: *Dv/hN* 20.6.2012.

555 Gert Meijer, 'Ik ben een beetje star in mijn hoofd' in: *Dv/hN* 3.3.2012.

556 Abel Darwinkel, 'Vraogpraotie met… Mart Brok stadsdichter van Coevern' in: *de Taolkraant* (2008) april, 6-7.

557 Aan de bloemlezing *Stadsdichters Bijeen* (Oosterbeek 2009, 31-33) leverde hij de gedichten *Het speulkwartier*, *Mantelzorg* en *Taal*.

558 Adriaan Meij (sam.), *Dichter bij de bron. Poëzie tussen Reest en Wieden*. Meppel 2014, 86-87. Zie over haar ook: Lukas Koops, 'Drèents en Berbers twei taolen in verdrukking' in: *B'ART 2015*. Beilen 2014, 216-221.

559 Deze paragraaf is een verkorte bewerking van H. Nijkeuter, 'Leven en werk van Jan Zantinge' in: H. Nijkeuter (e.a.), *Flustern zunder zwiegen*. Zuidwolde 2007, 9-15. Voor een biografische schets zie Gerard Stout, 'Jan Zantinge, schriever met een verleden' in: *Roet* 9 (1987) maart 12-14 en *Scheupers* 2011, 123. Zie voor zijn persoonlijke archief: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 223.

560 Zie bijvoorbeeld: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 20.2.1993.

561 G. Stout, 'Jan Zantinge, schriever met een verleden' in: *Roet* 9 (1987) maart 13.

562 Zie: Jan Wierenga, 'Schokkende verhalen van een Drentse Indiëveteraan' in: *Dv/hN* 27.10.2007; G. Stout, 'Verlost uit de spagaat van trouw en ontrouw' in: *Dv/hN* 30.11.2007 en Ab Drijver, 'Harde werkelijkheid overheerst in 'gefluisterde verhalen' in: *Roet* 30 (2008) veurjaor 24-29.

563 GA Dwingeloo, geboorteakte J. Zantinge. Zijn ouders waren Lambertus Zantinge en Willempien Dekker.

564 Een eerste politionele actie ('operatie Product') vond plaats van 21 juli tot 5 augustus 1947. Er werd fel gevochten. Een tweede politionele actie werd gehouden van 19 december 1948 tot 6 januari 1949 ('operatie Kraai'). Hieraan namen uiteindelijk in totaal ongeveer 200.000 man deel, de grootste legermacht die Nederland ooit in de

koloniën op de been had gebracht. Generaal Simon Hendrik Spoor (1902-1949) voerde het bevel. Jogja werd zonder slag of stoot veroverd en de regering van de Republiek werd gevangengenomen en geïnterneerd. De hele archipel, behalve Atjeh en enkele andere delen van Sumatra, was weer in Nederlandse handen. De Republiek gaf zich echter niet gewonnen en voerde onder leiding van generaal Soedirman (1915-1950) een guerrillaoorlog, en de wereldopinie keerde zich steeds meer tegen Nederland. In totaal sneuvelden bijna 5000 Nederlandse militairen; aan Indonesische zijde viel een veelvoud daarvan: naar schatting 150.000. Het gewapende conflict tussen Nederland en de Republiek besloeg vier jaar: van eind 1945 tot 27 december 1949, toen Nederland de onafhankelijkheid van de Republiek erkende en de soevereiniteit overdroeg.

565 J.N.C. Portielje (samenst.), *Wij trokken naar Solo. Een verzameling van schetsen en herinneringen uit de troep tot en met de overdracht van Solo.* Solo 1949, 51.

566 De hoofdredacteur van *Wapenbroeders* schreef in een getuigschrift d.d. 1 maart 1950: "Het door hem afgeleverde werk stond op zodanig peil, dat het uitstak boven het gemiddelde werk, dat de redactie uit de troep te velde bereikte." (Persoonlijk archief J. Zantinge.)

567 'Na 29 jaren afscheid van Julianaschool Nieuwleusen: Zantinge krijgt tijd voor 'vergeten' oorlog' in *Zwolse Courant,* 9.6.1983.

568 'Oud-Indiëstrijder J. Zantinge uit Nieuwleusen wil aandacht voor stil leed van duizenden landgenoten. 'Onze generatie heeft geen jeugd gekend' ' in: *ZC* 18.6.1983. Zie ook: Henk ten Klooster, 'Alleen al dat ellendige vuurwerk met Oudjaar' in: *ZC* 2.11.1984 en J. Zantinge, 'Onze miskenning' in: *Vrij Nederland* 28.7.1984.

569 Gerard Stout, 'Jan Zantinge, schriever met een verleden' in: *Roet* 9 (1987), maart 13.

570 Eind 1984 werkte hij mee aan twee tv-documentaires, getiteld *De onderste steen*. In 1986 had hij een aandeel in een AVRO-radioprogramma over de 'Vergeten oorlog'.

571 *Luustern*, 11. Ook opgenomen in: Henk Nijkeuter (samenst.), *De 100 mooiste Drentse gedichten*. Groningen 2006, 157.

572 Gerard Stout, 'Oud-Indiëstrijder in vernieuwde Roet' in: *Nv/hN* 3.4.1987.

573 G. Stout, 'Jan Zantinge, schriever met een verleden' in *Roet* 9 (1987), maart 13.

574 Bart Veenstra, 'Jan Zantinge overleden' in *OV* 40 (1996) juni 100-101.

575 De roman is te vinden op www.heal.demon.nl/nijenhuis.htm. Zie ook: 'Roman van Gerard Nijenhuis op internet' in: *Nv/hN* 28.3.2001.

576 Zie voor recensie: *DAC* 2.5.1979.

577 Henk ten Oever, 'NSB-lidmaatschap vaak nog niet verwerkt' in: *Nv/hN* 8.3.1979.

578 Ibidem.

579 Pieter Terpstra, 'Gerard Nijenhuis, winnaar culturele prijs van Drenthe, bepleit kritische opstelling tegenover eigen taal en cultuur' in: *Kijk op het Noorden,* 19 (1988) januari 44.

580 Zie voor recensies: Jan Bakker, 'Gerard Nijenhuis probeert mensen dingen te laten zien of te ontdekken' in: *DGP* 11.3.1989 en 'Onteigening opent weg naar vrijheid' in: *DGP* 13.5.1989; Peter Blom, 'Werktitel: 'Een ongeregeld leven' in: *Nv/hN* 17.4.1989; Grietje IJken, 'De bevrijding van een buitenstaander' in: *Drenthe* 60 (1989) juni 30-33; Lia Venema, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 15.6.1989 en *Drenthe* 61 (1990) januari/februari 26.

581 *Met Bunner groet*. Peize 2012, 10.

582 *Drenthe* 60 (1989) juni 31.
583 Ibidem, 33.
584 Peter Blom, 'Werktitel: 'Een ongeregeld leven' ' in: Nv/hN 17.4.1989.
585 *DGP* 22.11.1989.
586 *Nv/hN* 15.6.1989.
587 *DGP* 13.5.1989.
588 'Kaanttiekens bij onteigening' in: *Roet* 13 (1991) zomer 29. Zie voor een recensie ook *Drenthe* 61 (1990) januari/februari 26.
589 Het werd eerder als kort verhaal in het Drents, getiteld *Non clamor sed amor*, gepubliceerd in: R. Broersma e.a. (sam.), *Alles is even belangriek*... Zuidwolde 1993, 97-111.
590 Frans Westenbrink, 'In gesprek met Gerard Nijenhuis' in: *De Drentse Boekenkrant* november 2007, 4.
591 Zie voor recensies: Jacob Moerman, 'Het portaal' van Gerard Nijenhuis over homoseksualiteit' in: *DGP* 16.1.1998; 'Het Portaal: een dubbelportret' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) januari/februari 37 en Schokland, 'Tweestromenland' in: *Roet* 20 (1998) zummer 26-29.
592 *Dv/hN* 29.1.2005.
593 Maaike de Boer, *Een typisch streekproduct? Drents proza van de 21e eeuw nader onderzocht.* (Masterscriptie Kunsten, Cultuur en Media RuG). Groningen 2011, 26.
594 'Het verbörgen leven' in: *Roet* 27 (2005/2006) winter 23-27.
595 Gerard Stout, 'Het gaat om de gasten, niet om de bediening' in: *Dv/hN* 9.11.2007. Vgl. ook Ab Drijver en Baukje Bloemert in: *Roet* 29 (2007-2008) winter 22-26.
596 Een tweede druk verscheen in 2013.
597 Joep van Ruiten, 'Sprekend …Nijenhuis. 'Ik ben wel een overlever, geloof ik' in: *Dv/hN* 17.4.2010.
598 Ton Peters, 'De dag dat vader verdween' in: *Roet* 32 (2010/2011) winter 35-36.
599 Jannie Boerema, 'Ieder is de smid van zijn eigen geluk, van zijn eigen fortuin' in: *Drenthe* 59 (1988) augustus/september 141-143; *DS* 180-183; Hans Jalvingh, 'Een loze vos' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 2-4 en *Scheupers* 2011, 142.
600 In 1992 liet Kleine duidelijk blijken hoe koppig hij kon zijn. Hij kwam vijf jaar na dato nog eens terug op de Naardingophef van eind 1987. Kleine was het enige bestuurslid van het instituut dat opstapte, omdat hij zei niet te willen wijken voor de druk van de media. In 1992 haalde hij in het maandblad *Drenthe* uitvoerig zijn gram in het artikel 'Een lang zwijgen'. Hij wijdt begripvolle woorden aan zijn oom 'Klokke Jan', die lid geweest was van de NSB. Tevens voert hij de tekstschrijver Jacques van Tol op: ook NSB'er en leverancier van antisemitische teksten. "Na de oorlog zat Jacques van Tol drie jaar gevangen, o.a. te Westerbork. Keek de zingende artiestenwereld na de oorlog Jacques van Tol met de nek aan? Welnee man!", aldus Kleine. Met zijn schrijven wekte hij op zijn minst de indruk Naarding en Van Tol op een lijn te willen plaatsen. Ab Drijver reageerde in het maandblad dan ook furieus en betichtte hem van 'revanchistisch-kleingeestig Klokke-Jan-denken'.
601 Hoefsmid Klaas Kleine uit Diever: "Niemand kan ons de sleutel naar het verleden geven" in: *Drenthe* 53 (1982) oktober 200.
602 Zie voor een bibliografie: *Roet* 24 (2002) naojaor 62.
603 *Roet* 3 (1981) december 5-7.

604 Zie over Kleine: Ton Peters, 'God in Drenthe, waor blief ie now?' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 48-50.
605 *Een scholle stee*. Zie: *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 26.
606 *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 59.
607 'De neijaorsgedichten van Klaas Kleine (1988-1994)' in: *Roet* 16 (1994) nr. 4, 10-11 en Rouke Broersma, 'Dertien Dryloeken, De Nieuwjaarsgedichten van Klaas Kleine (1988-2000)' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 11-16.
608 Zie hiervoor ook: Martin Koster, 'Reiner Robaord' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 59-61.
609 Lammert Huizing, 'Culturele prijzen voor Klaas Kleine en Huib Minderhoud' in: *Drenthe totaal* 2 (1997) maart 51. Zie ook: 'Klaas Kleine krijgt Van Wattum-prijs' in: *Nv/hN* 22.11.1996.
610 Rouke Broersma, 'De schriever als bouwvakker, over het proza van Klaas Kleine' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 44.
611 Zie ook Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 14.3.1991 en G. Stout, 'Starfgeval' in: *Nv/hN* 10.5.1991.
612 Jos Visscher, 'Een feestelijk starfgeval' van Klaas Kleine. Hoe verbouw ik mijn huis?' in: *DGP* 19.4.1991.
613 Schokland, 'Recensie Klaas Kleine Een feestelijk starfgeval' in: *Drenthe* 62 (1991) mei 26-27.
614 Rouke Broersma, 'De schriever als bouwvakker, over het proza van Klaas Kleine' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 46.
615 Ibidem, 47.
616 Zie voor herdenkingsartikelen: Jannie Boerema, 'In memoriam Klaas Kleine' in: *Roet* 22 (2000) winter 2-6 en Bart, 'Klaas Kleine overleden' in: *OV* 44 (2000) november 186.
617 *Roet* 24 (2002) naojaor.
618 Zie over de wording ook: Mevrouw Boerema, 'Alsof het zummer is' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) november 6-7.
619 Schokland, 'Asof het zummer is of waartoe zijn wij op aarde?' in: *Roet* 19 (1997) zomer 34.
620 Rouke Broersma, 'Gevraagd: verbeelding aan de macht' in: *Roet* 25 (2003) veurjaor 21-23.
621 'Schrieverij' in: *Dv/hN* 23.2.1989. Vgl ook *DS*, 93 en *Scheupers* 2011, 157.
622 Martin Koster, 'J.B. Klönne: Ik wil alleen 't naakte overholden' in: *Roet* 9 (1987) juni 6-7.
623 Zie voor een biografische schets: Jannie Boerema, 'Amice' in: *Drenthe* 62 (1991) juli/augustus 16-19; Nico Veenstra, 'Drentse schrijver Ab Drijver: "Nog steeds een gevoel van onmacht" ' in: *HC* 5.7.1991; *DS* 96-97 en *Scheupers* 2011, 159. Zie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 101.
624 In 1963 won hij het Amateur TT-festival, ging in militaire dienst en werd daar bekend als 'De zingende militair'. Hij was in het begin van de jaren zeventig de helft van het duo 'Nimbus' en won in 1970 het RONO-Tamboerfestival. Een jaar later richtte hij het amusementsorkest 'Het Moorland Trio' (later 'Moorland Kwartet') op, dat in 1976 ontbonden werd. In 1974 verscheen zijn elpee *Seizoenen*. Eind jaren zeventig maakte hij ook deel uit van de band 'Resound'. In 1980 richtte hij de country- and westerngroup 'Nashville Express' op. In 1980 verscheen de elpee *Songbird*. Vanaf 1970 legde hij zich toe op het Drentstalige lied. In 1986 bracht hij de elpee *Zolang er leven is* uit met teksten

van onder anderen Jannie Boerema, Marga Kool en Roel Reijntjes. In 1991 volgde de cd *Ab Drijver*. Zie ook: Ronald Hooyenga, 'Nieuwe plaat van zingende verslaggever Ab Drijver' in: *DGP* 4.10.1986.

625 *Drenthe* 52 (1981) januari/februari 7. Zie ook *Koppergalerij 1949-2000.* Assen 2000, 43.

626 Rouke Broersma, 'Wat wilde ik ook weer zeggen, gesprek met Ab Drijver' in: *Drenthe* 52 (1981) december 242-245.

627 Rouke Broersma, 'Wat wilde ik ook weer zeggen, gesprek met Ab Drijver' in: *Drenthe* 52 (1981) december 244.

628 Zie voor een recensie: *Drenthe* 56 (1985) mei 79.

629 Martha, 'Miny Hofsteenge' in: *OV* 38 (1994) februari 24-26 en *Scheupers* 2011, 68.

630 Jan Veenstra, 'Miny Hofsteenge: winnaores Reyer Onno van Ettingenpries' in: *Roet* 9 (1987) september 5.

631 Jan Veenstra, 'Miny Hofsteenge: winnaores Reyer Onno van Ettingenpries' in: *Roet* 9 (1987) september 4-5.

632 Ab Drijver, 'Drentse schrijfster Miny Hofsteenge komt met opmerkelijke verhalenbundel' in: *DGP* 15.1.1994. Vgl. ook: Gerard Stout, 'Dook' in: *Nv/hN* 11.3.1994.

633 Stieneke Boerma, 'Dwelen deur dook' in: *Roet* 17 (1995) zomer 27-28. Vgl. ook: *DGP* 31.12.1993.

634 *DGP* 31.12.1993 en 'Geprolongeerd: Miny Hofsteenge' in: *DGP* 18.3.1994. Vgl. ook: Ab Drijver, 'Drentse schrijfster Miny Hofsteenge komt met opmerkelijke verhalenbundel' in: *DGP* 15.1.1994.

635 Bart, 'Neie bundel Mieny [sic] Hofsteenge' in: *OV* 44 (2000) april 68-69.

636 Michiel Commandeur, 'Van schrijfsters Beate Plenter uit Meppel en Miny Hofsteenge uit Emmen. Nieuw kinderboek om Drents te behouden' in: *MC* 18.10.2000.

637 G. Stout, 'Anne Doornbos raakt het platteland niet kwijt' in: *Dv/hN* 26.3.2011.

638 René Otterloo, 'Ik zet mijn lezers graag op het verkeerde been' in: *Dv/hN* 22.3.2011.

639 Zie voor biografische informatie: www.margakool.nl. Vgl. ook: *DS* 153-164; *Scheupers* 2011, 180 en Esther van der Meer, 'Ik zou zo graag onbezorgd willen zijn' in: *Dv/hN* 22.3.2008.

640 Joep van Ruiten, 'Drenthe krijgt weer eigen boekenweek. Marga Kool schrijft Drents Boekenweekgeschenk' in: *Dv/hN* 11.9.2003.

641 De novelle werd in 2010 in het kader van de Drentse campagne *Laaggeletterdheid* hertaald in eenvoudig Nederlands. De achterliggende gedachte hiervan was dat ongeveer 45.000 mensen - in het bijzonder autochtonen - moeite hebben met lezen en schrijven. Zie: *Dv/hN* 5.2.2010.

642 G. Stout, 'De mooiste kus' in: *Dv/hN* 31.10.2003.

643 Nicolette Leenstra, 'Ik heb het schrijven nog niet afgeschreven' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor 12.

644 Ed van Tellingen, 'Terug op aole grond' in: *Dv/hN* 23.4.2011.

645 Zie voor besprekingen: Theo Hakkert, 'Platteland is overal hetzelfde' in: *Leeuwarder Courant* 14.4.2006 en Janet Luis, 'Rondom ons hunebed' in: *NRC* 30.6.2006 en Roelof Tienkamp, 'Debuutroman Marga Kool beschrijft Drents platteland van een halve eeuw geleden' in: *MC* 25.8.2006.

646 Joep van Ruiten, 'Wilde bloemen in het weiland. Marga Kool haalt herinneringen op aan het Drentse platteland' in: *Dv/hN* 7.4.2006. Vgl. ook: Maaike de Boer, *Een*

typisch streekproduct? Drents proza van de 21e eeuw nader onderzocht. (Masterscriptie Kunsten, Cultuur en media RuG). Groningen 2011, 28.

647 Maaike de Boer, *Een typisch streekproduct? Drents proza van de 21e eeuw nader onderzocht*. (Masterscriptie Kunsten, Cultuur en media RuG). Groningen 2011, 62-63.

648 B. Bloemert en A. Drijver, 'Een kleine wereld' in: *Roet* 28 (2006) zomer 19-24. Zie voor een bespreking ook Roelof Tienkamp, 'Debuutroman Marga Kool beschrijft Drents platteland van een halve eeuw geleden' in: *MC* 25.8.2006.

649 Zie voor biografische schetsen: *Cursus Drents 86/87. Les 8*; Jannie Boerema, 'Rebel with a cause' in: *Drenthe* 62 (1991) oktober 6-10; *DS*, 83-85, *Scheupers* 2011, 199-205. Voor het persoonlijke archief van Koster wordt verwezen naar: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nrs. 335-336.

650 'Martin Koster beschrijft "jeugd an de Vaort" ' in: *Dedemvaartse Courant* januari 1996. Zie voor een bespreking Rouke Broersma, 'Kopen bij de Spar' in: *Roet* 17 (1996) winter 123-126 en Gerard Stout, 'Egodocumenten' in: *Nv/hN* 10.11.1995.

651 *Roet* 21 (1999/2000) winter.

652 Peter de Vos, 'Streektaal Suske & Wiske meer een leuk hebbedingetje' in: *DGP* 19.11.1998.

653 Zie: M. Koster, 'Veur de leesder of Van scheuper naor strèuper' in: *Strèupers van de taol*, 7.

654 Voor biografische informatie wordt verwezen naar: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 31.5.1990; *DS*, 183-187; Ton Kolkman, "Het eeuwige gevecht tussen het verstand en het gevoel. Nieuwe Drentstalige novelle 'Zwak ies' " in: *DGP* 29.12.1992, Mevrouw Boerema, 'Afscheid nemen is een nieuw begin' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) september 22-25 en Joep van Ruiten, 'Lees. Denk. Schrijf. Reageer.' In: *Dv/hN* 9.5.2014. Zie ook *Scheupers* 2011, 190-198.

655 Joep van Ruiten, 'Lees. Denk. Schrijf. Reageer.' in: *Dv/hN* 9.5.2014

656 Stout debuteerde met het verhaal 'De steunzolen van mien va' in: *Roet* 7 (1985) zomer 3-4. Voor een uitgebreide bibliografie wordt verwezen naar www.drenthe-centraal.nl.

657 *Roet* 14 (1992/1993) winter. Zie voor een bespreking: Ton Kolkman, 'De 'erotiek' van Gerard Stout' in: *DGP* 15.5.1993.

658 Zie ook: *Ik was op een begrafenis.* Zie ook Piter Bergstra, 'Gerard Stout schrijft eerste Drentse roman' in: *Nv/hN* 21.3.1994.

659 Piter Bergstra, 'Gerard Stout schrijft eerste Drentse roman' in: *Nv/hN* 21.3.1994.

660 Het boek was het eerste nummer in de reeks 'Koppel-taal'.

661 Zie ook: Schokland, 'Fascinatie voor het sterven. Het vlees is zwak' in: *Drenthe* 65 (1994) juli/augustus 29. Vgl. ook: Nico Veenstra, 'Over wark en blurb' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor (boekbesprekings).

662 Mevrouw Boerema, 'Afscheid nemen is een nieuw begin' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) september 23.

663 Ton Kolkman, 'Hier in Oslo begunt de deui' in: *DGP* 5.12.1992. Vgl. ook: Nico Veenstra, 'Over wark en blurb' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor (boekbesprekings).

664 Piter Bergstra, 'Gerard Stout schrijft eerste Drentse roman' in: *Nv/hN* 21.3.1994; 'Eerste Drentse roman komt uit Leeuwarden' in: *Leeuwarder Courant* 28.4.1994 en 'Drenthe's eerste literaire roman' in: *Nv/hN* 30.4.1994.

665 Ton Kolkman, 'Vanneis wied vot om dichterbij te kommen' in: *DGP* 20.5.1994. Zie voor een bespreking ook Bart Veenstra, 'Drents bekeken. Eerste roman in 't Drèents'

in: *HC* 6.5.1994.

666 Schokland, 'Fascinatie voor sterven. Het vlees is zwak' in: *Drenthe* 65 (1994) juli/augustus 29-31.

667 'De beslagen spiegel' in: *Roet* 16 (1995) winter 18-21. Vgl. ook: Peter Blom, 'Het Noorden Crisis' in: *Nv/hN* 20.5.1994.

668 'Het Noorden Crisis' in: *Nv/hN* 20.5.1994.

669 'Gecompliceerde novelle. Wie weet wie Wanda was' in: *Drenthe* 66 (1995) juli/augustus 37-38. Zie ook: Nico Veenstra, 'Wanda' in: *HC* 5.5.1995.

670 Roel Brouwer, 'Plotseling wakker…, maar het helpt niet' in: *Roet* 18 (1996) veurjaor 23-26.

671 Mevrouw Boerema, 'Afscheid nemen is een nieuw begin' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) september 24.

672 Zie voor een beschouwing: John B. Vorenkamp, '(Een) Drentsche vent' in: *Roet* 36 (2014-2015) winter, 25-28.

673 Zie: Roelof Hoekman, 'Een moedig verkenner. 'An de reize', overzicht van het Drentstalige werk van Gerard Stout' in: *Dv/hN* 17.13.2004. Vgl. ook: Baukje Bloemert en Ab Drijver, An de reize' in: *Roet* 27 (2005) zommer 9-13.

674 'Drentse cultuurprijzen in Assen uitgereikt' in: *Gezinsblad* 6.5.1999.

675 Dit alter ego van Stout werd op 4 mei 1944 in Ane geboren. Na de driejarige mulo trok Pol de wijde wereld in. Hij werkte als lichtmatroos, gigolo, zendeling, scheepsjager in Ierland, de Færøer, Oostenrijk en Noord-Korea. Zijn geheime dagboeken en zijn gedichten en verhalen schreef hij in Veenhuizen. De schrijvers refereren met deze schuilnaam ook aan de 19e eeuwse schrijver Jans Pol (1842-1892). Over diens leven en werk schreef Stout een bijdrage in: *Cursus Drents. 1986/1987. Literatuur lezen. Les 2* 1987, 1-8.

676 Zie voor biografische artikelen: Martijn Faber-Kuijvenhoven, 'Testverwerker als tekstverwekker' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) juli/augustus 10-11. Zie ook: *Dv/hN* 9.8.2005.

677 Joep van Ruiten, 'Hoe kan een onbekende auteur zijn leespubliek nog vinden?' in: *Dv/hN* 29.9.2006.

678 Zie voor een bespreking: Baukje Bloemert en Ab Drijver, 'Heavy metal' in: *Roet* 29 (2007) veurjaor 14-17.

679 Joep van Ruiten, 'De woorden stoekt mij in de strot' in: *Dv/hN* 8.12.2012.

680 Maaike de Boer, *Een typisch streekproduct? Drents proza van de 21e eeuw nader onderzocht*. (Masterscriptie Kunsten, Cultuur en Media RuG). Groningen 2011, passim.

681 'Is er nog Drèents leven op eerde voor de dood?' in: *Roet* 32 (2010) veurjaor 21-24.

682 Joep van Ruiten, 'Euro tussen dubbelties en kwatties' in: *Dv/hN* 5.11.2011.

683 'Schrieverspetret Gerard Stout' in: *Dv/hN* 22.2.2010.

684 Zie voor een bespreking: G. Stout, 'Drèents voor iedereen' in: *Nv/hN* 24.8.2013.

685 Jan Wierenga, 'Harde woorden in streektaalland' in: *Dv/hN* 7.11.2014.

686 Zie voor een bespreking: Gerard op de Weegh, 'Verhalen in Drenthe' in: *Roet* 36 (2014-2015) winter, 30-32.

687 Voor biografische gegevens wordt verwezen naar: Ab Drijver, 'Ik strooi Drentse Schrievers peper in 't gat' in: *DGP* 5.10.1983. Zie ook de eigen website van de schrijver: www.jan-veenstra.nl.

688 Ab Drijver, 'Ik strooi Drentse Schrievers peper in 't gat' in: *DGP* 5.10.1983.

689 Zie voor zijn debuut: *Roet* 4 (1983) januari 19-21.
690 Jos Visscher, 'Drentstalige 'De Warenar' een artistieke vergissing' in: *DGP* 14.3.1994.
691 'Zulver' in: *Dv/hN* 22.12.1989.
692 K., 'La Bohème in Drenthe' in: *Drenthe* 61 (1990) maart 30.
693 Jaap Kwak, Schrijver Veenstra kán het' in: *DGP* 2.2.1990.
694 Zie ook: *Drenthe totaal* 3 (1998) juni 40.
695 Schokland, 'Veilig wegkroepen is een schriever niet egeven' in: *Roet* 20 (1998) naojaor 27-29. Vgl. ook: Ab Drijver, 'Hapklare vertellingen en hoogwaardige verhalen van Jan Veenstra' in: *DGP* (zonder datum).
696 Zie voor een bespreking: Joep van Ruiten, 'De zegeningen van Drenthe in de jaren vijftig' in: *Dv/hN* 30.3.2007. Zie ook: Joep van Ruiten op *woestenledig.com* 26.3.2007. en Nocile Bauritius op *recensieweb.nl* 20.9.2007.
697 *De zomer van '59*, 112.
698 Ab Drijver en Baukje Bloemert, 'De Zomer van '59/Jan Veenstra' in: *Roet* 29 (2007) herfst 50.
699 Zie ook Rob Zijlstra, 'Masturberen in de Van Mesdagkliniek' in: *Dv/hN* 23.6.2012.
700 Joep van Ruiten, 'Ik denk dat ik door zou slaan' in: *Dv/hN* 11.9.2012.
701 Zie: www.literatuurplein.nl. Zie ook Janneke Heimweg, 'Hoezo gestoord als je opkomt voor je bont en blauw gebeukte zusje?' in: *Groninger Gezinsbode* 26.7.2012.
702 'Dan wacht mien land….' in: *Dv/hN* 21.11.2009.
703 Voor de motivatie van de toekenning wordt verwezen naar: *Drenthe totaal* 2 (1997) juni 19. Zie voor het dankwoord bij de ontvangst van de prijs: Jan Veenstra, 'Literatuur mut schoeren en schaven' in: *Roet* 17 (1996) winter 2-6.
704 Gerard Stout, 'De Drent als dreuge worst an de zolder' in: *Dv/hN* 13.11.2009. Zie ook: *Drentse boekenkraant 2009*, 4-5.
705 Zie voor een bespreking: Ad Breedveld, 'Arcadia der Zeuvendaagsen in Groningen & Drenthe na de 2e Wereldoorlog' in: *Roet* 30 (2008) harfst 22-24.
706 H. Nijkeuter, 'Lukas Koops, novellist of romancier' in: *Roet* 25 (2003) zommer 26-29.
707 'Sleutelroman rakelt Drentse rel op' in: *Dv/hN* 14.3.2003.
708 'Drentse' sleutelroman' in: *Dv/hN* 14.3.2003.
709 Zie voor een analyse: Maaike de Boer, *Een typisch streekproduct? Drents proza van de 21e eeuw nader onderzocht*. (Masterscriptie Kunsten, Cultuur en Media RuG). Groningen 2011, 59-60.
710 Aanwezig in het persoonlijke archief van Koops. Datum van de uitzending wordt niet vermeld.
711 Zie voor een bespreking: G. Stout, 'Drents geschenk' in: *Dv/hN* 5.11.2011.
712 Mevrouw Boerema, 'Mijn ranzigheid is een scheet in een sneeuwstorm'. Kwaanskwies met Erik Harteveld' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) juli/augustus 7.
713 Joep van Ruiten, 'Dat we slechts één keer jong mogen zijn' in: *Dv/hN* 20.11.2009.
714 *Zwiers mechanisatie*, 80.
715 Joep van Ruiten, 'Met Erik Harteveld kun je een oorlog winnen' in: *Dv/hN* 23.12.2013.
716 Baukje Bloemert in een mail van 17.1.2012 aan mij.
717 Zie voor een bespreking Gerard Stout, 'De nasleep van een drievoudige moord' in: *Dv/hN* 13.4.2013.
718 Zie voor een biografische schets: Rieks Siebering, 'Vraogpraotie mit … Eite Brink' in: *de Taolkraant* (2007) meert 6-7.

719 Ibidem, 6.
720 Voor biografische gegevens wordt verwezen naar: Martha Hadderingh, 'Schrievers/sters en heur wark' in: *OV* 36 (1992) april 54-55. Informatie ook gebaseerd op een mail van de schrijfster aan het Huus van de Taol van 15.12.2013.
721 Henri van Veen, 'Als we niet oppassen, gaat het Drents verloren' in: *Dv/hN* 26.5.2004. Een tweede druk verscheen in 2006 bij Het Drentse Boek.
722 Jan Wierenga, 'Die gaorenklopper mut zuch ies wat kedoes holden…!' in: *Dv/hN* 17.11.2007.
723 Jan Wierenga, 'Houwen as ketellappers, seins met 'n gniflachien' in: *Dv/hN* 25.11.2008.
724 Lammert Huizing, 'Albertus van Bommel' as verering' in: *MC* 4.3.2013.
725 *De Taolkraant* (2009) februari 7. Zie ook 'Willem Pol serveert lekkernijen oet Nörg' in: *Dv/hN* 31.10.2009.
726 Zie voor een bespreking: G. Stout, 'Harmonie op het platteland' in: *Dv/hN* 26.11.2011.
727 *Roder Journaal* 4.4.2007. Zie ook: *De Krant* 8.9.2009 en Harm Soegies, 'Nörger hekkespringers of Nörger törfies' in: *Norger Courant* 8.9.2009.
728 Abel Darwinkel, 'Drentse schrijver en markant man uit de tijd gekomen' in: *Dv/hN* 7.5.2014. Zie voor een in memoriam ook *Maandewark/Oeze Volk* 58 (2014) juli 10.
729 Zie: *OV* 41 (1997) november 222.
730 *Drenthe totaal* 3 (1998) januari 32.
731 *Scheupers* 2011, 140. Zie voorts: Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 11.4.1991; Bert Jansen, 'Onverschilligheid doodt alles' in: *MC* 6.10.1993; Geke Kiers, 'Dichteres Beate Plenter uit De Wijk op de bres voor behoud Drents' in: *MC* 3.8.1994; Ab Drijver, 'Beate Plenter schrijft boeken en ontwikkelt lesmethoden' in: *DGP* 16.5.1998; Marianne Weegenaar, 'Docente/schrijfster/dichteres Beate Plenter uit Meppel: 'Ik ben nog lang niet uitgeschreven' in: *MC* 6.2.2008.
732 Michiel Commandeur, 'Van schrijfsters Beate Plenter uit Meppel en Miny Hofsteenge uit Emmen. Nieuw kinderboek om Drents te behouden' in: *MC* 18.10.2000.
733 'In memoriam Beate Plenter (*Hooghaolen, 10 meert 1939 - † Möppelt, 31 juli 2013)' in: *Maandewark/Oeze Volk* 57 (2013) oktober 4.
734 Zie voor biografische informatie: Cor Rodenburg, 'Dichter en bouwer' in: *Nv/hN* 25.2.1993; Jan Louwes, 'Boer en dichter Pieter J. Struik hekelt geklaag over geld 'Schrieverskring is een rommelpot' ' in: *DGP* 18.3.1993; Jaap D. Homan, 'Boer zijn en schrijven is ideale combinatie voor Pieter J. Struik' in: *Nv/hN* 29.10.1997.
735 Jan Louwes, 'Boer en dichter Pieter J. Struik hekelt geklaag over geld 'Schrieverskring is een rommelpot' ' in: *DGP* 18.3.1993.
736 Lia Venema, 'Schrieverij' in: *Dv/hN* 7.12.1989.
737 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 8.11.1990.
738 *OV* 41 (1997) november 226.
739 Zie voor biografische informatie: M. Hadderingh-Veenstra, 'Anneke Mensen-Siegers' in: *OV* 29 (1985) juni 89-90; Lia Venema, 'Schrieverij' in: *Dv/hN* 16.2.1989, Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 10.5.1990, Jur Engels, 'Anneke Mensen: 'Aantrekkelijk zijn en blijven' ' in: *Toal en taiken. Tiedschrift veur Grunneger kultuur* 24 (2006) mei/juni 167-170 en 'Het Noord-Drents is kruderig zoas de smaok van een radies' in: *De Krant* oktober 2008.
740 *OV* 29 (1985) juli 109. Zie ook *DGP* 9.7.1983.

741 Gerriet Wilms, 'Anneke Mensen-Siegers. Elke dag, drintse gedichten en praot verzen' in: *Drenthe* 57 (1986) april 45. Deze bundel kreeg een herdruk.
742 Geert Enting, 'Vandaog' in: *OV* 32 (1988) mei 76.
743 Zie voor een bespreking: Gerard Stout, 'Smorkie' in: *Dv/hN* 1.4.2005.
744 'Tied legt een wissel op ons allemaal' in: *Dorpsklanken* 16.4.2009.
745 Gerard Stout, 'Een ode aan de ouderdom' in: *Dv/hN* 22.5.2009.
746 H. Nijkeuter, 'Anneke Mensen-Siegers' in: *Dv/hN* 11.2.2014.
747 Jan Kooistra, 'Anneke mensen over wat is, was en komen zal' in: *Leekster Courant* 28.4.1988.
748 Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijver aan mij van 7.2.2013.
749 Bio- en bibliografische informatie ontleend aan een mail van de schrijver aan mij van 5.2.2013.
750 Zie voor biografische gegevens: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 130.
751 Im = bij. Dat is *bee* in het Engels. Bos = *wood* in het Engels. Zie ook: Jan Westera, 'Schrieverij' [Tjaart Imbos, alias Beewood] in: *Nv/hN* 12.7.1990.
752 'Tjaart Imbos presenteert eerste gedichtenbundel' in: *HC* 18.11.1991. Zie ook Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 3.10.1991.
753 *Drenthe* 62 (1991) oktober 25.
754 *OV* 41 (1997) december 239.
755 Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijver aan mij van 15.12.2013.
756 'Drentse verhalen uit Grolloo' in: *Dv/hN* 5.12.2009. Zie voor een bespreking Gerard Stout, 'Klein leed en groot geluk, elke dag weer' in: *Dv/hN* 12.2.2010.
757 Bio- en bibliografische gegevens gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 28.1.2013. Zie ook: Jan Westera 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 13.2.1992.
758 *5 jaar de pennestreek met vele, oude bekenden! Een boek(et)je dus*. Zuidwolde [1988], 20.
759 Zie voor biografische schetsen: Marta Hadderingh, 'Schrievers en heur wark' in: *OV* (1992) februari 19-21 en Bianca Stuiver, 'Tweede bundel Geesje Hoving uit Dwingeloo veelal autobiografisch' in: *MC* 1-9-1995.
760 *Drenthe* 63 (1992) april 28.
761 Zie voor een recensie: *DGP* 26.9.1992.
762 Bio- en bibliografische gegevens gebaseerd op mails van de schrijver aan mij van 26.1.2013.
763 Brief van Greetje (Martens-) Van Noord aan mij van 16.5.2011.
764 Informatie gebaseerd op een mail van de schrijver aan mij van 27.5.2013.
765 Bio- en bibliografische gegevens gebaseerd op mails van de schrijver aan mij van 15, 22, 30 december 2012 en 2.1.2013.
766 Dit pseudoniem ziet de schrijver meer als een 'avatar'. Hij schreef hierover: "Wat Anna Bentinck op papier ezet hef is een weerslag van alle goeie en ellendige dingen die mij verteld bint, en die ik nooit kun delen, terwijl de bosschop der achter toch een belangriek signaal kun wezen veur aandern. Anna Bentinck is dus in feite een groep mensen waorvan ik de ervarings hebbe samen evat in poezie." (Mail van 31.12.2012 aan mij.)
In een mail aan het Huus van de Taol van 13.12.2013 verklaarde de schrijver dat "Anna Bentinck geen pseudoniem is, maar een andere identiteit, een avatar, waardoor

verwoord wordt wat meerdere vrouwen ervaren hebben."

767 Cunera van Schaick is het pseudoniem van Marga Zwiggelaar. De twee andere (schuil-) namen gebruikt Albert Metselaar.

768 Vgl. voor deze definitie: o.a. Johan van der Woude in zijn bespreking 'Ben van Eysselsteijns laatste roman Verweerde Stenen' in: *Nv/hN* 3.3.1956. Vgl. ook: Willem Brandt, 'Vertellen als kunst' in: *Goois Nieuwsblad* 20.6.1969.

769 *Het belang van de tweede rang*. Maastricht 2012.

770 Zie: Anne Aalders, 'Drentse misdaadliteratuur een overzicht' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) april 31-32.

771 Aldus de schrijfster in een mail aan mij van 26.11.2012.

772 Zie voor een recensie: Joep van Ruiten, 'Je bent er gloeiend bij' in: *Dv/hN* 26.10.2013.

773 *Gezinsblad* 30.4.2014.

774 Zie voor een bespreking Gerard Stout, 'De nasleep van een drievoudige moord' in: *Dv/hN* 13.4.2013.

775 Voor biografische informatie wordt verwezen naar: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 94.

776 L. Venema, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 2.11.1989.

777 Marscha van Noesel, 'Max Dendermonde schreef spannnende roman over Drents dorp' in: *DGP* 7.11.1989 en 'Koekange verbijt zich in stilte over 'De Stilte van Koekange'. Nieuw boek verschrikkelijk' voor naaste familieleden' in: *DGP* 9.11.1989. Vgl. ook: Marijke Nijboer, 'Overal behoren, nergens thuis. De vele werelden van Max Dendermonde' in: *Drenthe* 60 (1989) november 17-20.

778 *DE*, 615. Zie ook: www.huibminderhoud.nl.

779 Lammert Huizing, 'Dodelijk intermezzo' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) januari 23.

780 Getiteld *Op Hendrikus Cornelis Josephus Krijthe 1825-1902* en *Ganzen Geesje*. Zie *Picardtclub Prenten 1973-2004*. Coevorden 2006, 16 en 33.

781 Lammert Huizing, 'Culturele prijzen voor Klaas Kleine en Huib Minderhoud' in: *Drenthe totaal* 2 (1997) maart 51.

782 Zie voor een bespreking: Schokland, 'Glimlichten' in: *Drenthe* 62 (1991) juli/augustus 24.

783 Zie Tr. Riemersma, *Proza van het platteland. Een onderzoek naar normen en waarden in het grotere Friese proza van 1855-1945*. Bolsward 1984, 81. Vgl. ook: Annemarie van Buuren, *De taal van het hart. Retorica en receptie van de hedendaagse streekroman*. Groningen 2005.

784 De literatuurwetenschapsman Norbert Mecklenburg hanteerde eveneens het begrip regionale roman en definieerde het kortheidshalve als: "Unter regionalen Romanen schlage ich vor, solche zu verstehen, deren Handlungsraum die Provinz ist, d.h. die ländlich-agrarische und kleinstädtische Sphäre der gesellschaftlichen Totalität". Norbert Mecklenburg, *Die grünen Inseln. Zur Kritik des literarischen Heimatkomplexes*. München 1986, 77.

785 Zie ook: DA, Archief firma Jan van Peer 1903-1950, inv.nrs. 132-136.

786 DA, Geboorteakte J. van Peer.

787 DLD, niet te identificeren krantenartikel van 28.12.1977.

788 Ibidem.

789 Biografische feiten zijn gebaseerd op een interview dat H. Nijkeuter en H. Slot met

Oostijen op 20.11.1989 hadden.

790 Zijn geboorteakte (Gemeente Ruinen, geboorteakte 81) vermeldt Ja**k**ob, maar Oostijen schreef zijn naam met een c.

791 Voor een bespreking zie: Gerriet Wilms, 'Japie J. Oostijen' in: *Drenthe* 54 (1983) maart 35.

792 Een typoscript, getiteld *Olde herinneringen van - Jaap - uut vroegere jaoren* wordt bewaard in het DLD. Het DLD bewaart ook enige ongepubliceerde gedichten van Oostijen die hij in 1985 schreef.

793 Zie voor een in memoriam: 'Jacob Oostijen (82), ambachtsman en auteur' in: *HC* 21.01.1991.

794 Hij werd geboren op 27 januari.

795 *OV* 28 (1984) december 193.

796 G. Wilms, 'Jan Heuvelman. Wat ook het leven brengt - een Drèentse streekroman' in: *Drenthe* 56 (1985) mei 79. Voorts werd een recensie gevonden in: *De Oprechte Dalfser Courant*. De datum liet zich niet herleiden, het knipsel bevindt zich in het persoonlijke archief van de schrijver.

797 Zijn kleindochter rondde het manuscript af en bracht het onder bij Het Drentse Boek. Zie voor een bespreking: Schokland, 'Het volle leven' in: *Drenthe totaal* (1997) maart 54-55.

798 Vriendelijke mededeling van de fam. Heuvelman te Nieuwleusen op 21.12.2006.

799 Zie voor biografische gegevens *5 jaar de pennestreek met vele, oude bekenden! Een boek(et)je dus.* Zuidwolde z.j., 10. Zijn persoonlijke archief wordt bewaard in het DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 312-314.

800 'Schrijfsels van Johannes Hooijer (85) gebundeld' in: *DGP* 31.5.2001.

801 'Johannes Hooijer schenkt opbrengst aan inrichting De Wemme. Schrijfsels hobbyist eindelijk in bundel' in: *MC* 1.6.2001.

802 Hero Moorlag, 'Willem Hooijer (93) vertelt over veranderende natuur rond Kerkenveld' in: *HC* 20.3.1992.

803 Henk Kuipers, 'Lute Zwiers (82) apetrots op zijn eerste roman' in: *Nv/hN* 6.11.1998.

804 GA Vlagtwedde, brief van de gemeente Vlagtwedde van 4.12.2008.

805 Ab Drijver, 'Auteur Zwiers laat oordeel over 'Het Veen' aan de lezer over. Een roerige periode' in: *DGP* 12.12.1998.

806 'Jennegien Elzing-Ensing †' in: *Dv/hN* 22.2.2010.

807 'De wereld van Joppie'. Zweeler Roelof Sieben bundelt Drentse humor' in: *DGP* 21.4.1984.

808 Bijvoorbeeld *De kennismaking. Een tweetalige eenacter (geschreven voor 8 kinderen)* [1988].

809 Zie voor manuscripten: DA, Collectie (Drentse) schrijvers, inv.nr. 52.

810 *Nv/hN* 18.5.1989.

811 'Eerste boek van Roelof Sieben uit Aalden verschenen' in: *DGP* 20.9.1983 en 'Eerste bundel van Roelof Sieben ten doop gehouden' in: *Nv/hN* 20.9.1983.

812 'Roelof Sieben Van heuren zeggen' in: *Drenthe* 55 (1984) april 45. Zie voor een bespreking ook: *DGP* 1.10.1983.

813 *Van heuren zeggen*, 6.

814 *Nv/hN* 18.5.1989.

815 'Woordtien veurof' in: *Van de mörreng töt de aovend*, 7.

816 'Eind goed al goed in 'Van de mörreng töt de aovend'. Een Drentse streekroman' in: *DAC* 28.1.1987. Zie ook: G. Wilms, 'Roelof Sieben Van de mörreng töt de aovend, een Drèentse streekroman' in: *Drenthe* 58 (1987) januari/februari 8.

817 *Nv/hN* 28.4.1989.

818 'Jan Poortman grote voorbeeld voor schrijver uit Aalden. 'Waar liefde woont' de trots van Roelof Sieben' in: *DGP* 5.4.1989.

819 Het boek werd uitgegeven in samenwerking met 'Vrienden van de Aeldermeul'. Bij het schrijven van deze roman werd Sieben geïnspireerd door het 100-jarige bestaan van de Jantina Helling, de molen te Aalden. Aanvankelijk wilde hij over dit onderwerp een openluchtspel schrijven, maar een opvoering in en om de molen bleek technisch onmogelijk.

820 Zie: *OV* 45 (2001) maart 45.

821 Zie voor een in memoriam: Jan Germs, 'Roelof Sieben (1919-2006). Een typemachine met grote letters' in: *Dv/hN* 12.7.2006. Zie ook: Henk Reinds, 'Roelof Sieben' in: *Oet 't Carspel Sweel* (2006) september 27-28.

822 Zie voor een biografisch portret: 'Derk Fuller bij 't pad' in: *Het Gezinsblad* 16.6.1988.

823 Ab Drijver, 'Derk Fuller de boer op met zelfgeschreven streekroman' in: *DAC* 14.3.1983 en 'Herinneringen van 'Zeuv'n stuuvers lappies'. Assenaar geeft boek uit in eigen beheer' in: *N/vhN* 23.3.1983.

824 'Veurwoord' in: *Zeuv'nstuuverslappie*.

825 Biografische informatie ontleend aan een mail van Roelina Depping aan mij van 20.7.2015.

826 Zie voor een in memoriam *Tiedschrift* (2012) maart, 2.

827 Biografische gegevens zijn hoofdzakelijk ontleend aan een brief van Kool aan mij van 6.12.2006.

828 'Van de schrijver' in: *Het Rieteveen*, 7. Voorts merkt hij op, dat hij bij het schrijven van het boek begeleidende adviezen heeft gekregen van Marga Kool.

829 Brief Kool aan mij van 6.12.2006.

830 Zie ook Gerard Stout, 'Liefde en dood: vaste thema's in streekroman' in: *Nv/hN* 27.2.1987.

831 'Ebelina Bruins houdt van volksverhalen' in: *Nv/hN* 14.12.1993.

832 Schokland, 'Uit het tweeduister' in: *Drenthe* 61 (1990) juli/augustus 22.

833 Mededeling van de schrijfster in een brief aan het Huus van de Taol van 2.2.2014.

834 Lammert Huizing besprak het boek en had nogal wat opmerkingen. Zie: 'Ebelina Bruins' in: *Dv/hN* 14.2.2012.

835 Bio- en bibliografische gegevens gebaseerd op een brief van de auteur aan mij van 17.1.2013.

836 Zie voor een bespreking Schokland, 'Op pijnlijke manier in de steek gelaten. Haren Ten Berge' in: Drenthe 65 (1994) nr. 3, 36-37 en Louis van Kelckhoven,'Drentse schrijver gefascineerd door regionale geschiedenis' in: *Nv/hN* 28.12.1993.

837 Foto auteur: Geert de Vries, natuurfotograaf in Drenthe. Biografische informatie ontleend aan een mail van de schrijver aan mij van 12.8.2015.

838 Zie voor biografische schetsen: Ab Drijver, 'Stem van Jans Polling voor veel Drenten bekende klank: 'Losmaken van beslommeringen gezond' in: *DC* 15.12.1989, Wiebe Hoekstra, 'Het gaat om de kleine tragedie' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) mei 35-37 en

Frans Westenbrink, 'In gesprek met Jans Polling' in: *De Drentse Boekenkraant* (2005) 4-7.

839 *Nv/hN* 17.11.2001.

840 Jaap D. Homan, 'Jans Polling creatieve duizendpoot dankzij Heyting' in: *Nv/hN* 5.11.1996.

841 *Dv/hN* 5.12.2003. Vgl. ook: Laura Romanillos Hoendervanger, 'Met een goede stem schep je een sfeer waar mensen voor thuis blijven' in: *Dv/hN* 31.12.2003.

842 Ab Drijver, 'Leraar André Damming muzikaal van vele markten thuis' in: *DC* 14.12.1990.

843 *HC* 22.11.1996.

844 *Nv/hN* 17.11.2001.

845 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 12.9.1991. Zie voor een recensie: G. Stout, 'Alledaags' in: *Nv/hN* 4.10.1991 en Ab Drijver, 'Boek en bundel' in: *DC* 1.11.1991.

846 *HC* 22.11.1996.

847 Rob ten Have, ' 'Vaoderschap of voederschap' laatste boek Jans Polling' in: *DGP* 31.1.2002.

848 Zie voor een recensie: Gerard Stout, 'Mien moeder was gien moffenhoer' in: *Dv/hN* 29.10.2005. Vgl. ook: Maaike de Boer, *Een typisch streekproduct? Drents proza van de 21e eeuw nader onderzocht*. (Masterscriptie Kunsten, Cultuur en Media RuG). Groningen 2011, 27-28.

849 *HC* 30.3.2005.

850 Piter Bergstra schreef het woord vooraf. Zie voor een bespreking Gerard Stout, 'Esperantodrents' in: *Dv/hN* 13.6.2003.

851 Zie voor biografische informatie *Scheupers* 2011, 234 en Joep van Ruiten, 'Dan blijf ik liever in Drenthe' in: *Dv/hN* 22.11.2008.

852 Ben ten Velde, 'Jan Germs is de nieuwe coördinerend 'metwarker' Drentse Taol' in: *Drentse Courant* 9.2.2002 en Jo Tingen, 'Het Drents heeft toekomst' in: *Nv/hN* 21.2.2002.

853 Carel Bitter, 'Schrijverij voortgekomen uit carnavalsgebeuren' in: *Het Gezinsblad* 11.3.2004.

854 Gerard Stout, 'De sigaar Jan Germs' in: *Dv/hN* 2.4.2004.

855 'Met zure praat bereik je niks' in: *Dv/hN* 8.11.2008.

856 Gerard Stout, 'Drentse verhalen dicht bij huis' in: *Dv/hN* 28.11.2008.

857 Jan Wierenga, 'Ok in het paradies bint zoere appels' in: *Dv/hN* 27.5.2014.

858 Zie voor een bespreking: Jan Wierenga, 'De moordenaar en zijn snaphaan' in: *Dv/hN* 18.9.2010.

859 Zie voor biografische informatie: Berend Henk Huizing, 'Lammert Huizing was dag en nacht bezig met nieuws. Journalist van de oude stempel' in: *HC* 13.3.2013 en Berend Henk Huizing, 'In memoriam: Lammert Huizing (86)' in *HC* 13.3.2013.

860 'Eindelijk allemaole jeuden' in: *Stoelendaans.*(Zuidwolde 1985, 39-40), 'Berends nachtreize' in: *Eldersloo* (Meppel, 1991 67-79) en 'Dove Peter en Dove Waander' in: *Als een god in Drenthe* (Utrecht 2004, 85).

861 Informatie ontleend aan een mail van de schrijver aan mij van 2.8.2013. Zie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 114.

862 Meppel 1991, 47-56.

863 Informatie ontleend aan een mail van de schrijver aan Ab Drijver van 4.7.2013 en aan Het Huus van de Taol van 11.12.2013.

[864] Gerard Stout, 'Angst en verlangst' in: *Dv/hN* 8.5.2010.
[865] Zie voor biografische gegevens *Angst en verlangst*, 77.
[866] Zie voor biografische gegevens *Angst en verlangst*, 75. Informatie ook gebaseerd op een mail van de schrijver aan het Huus van de Taol van 9.12.2013.
[867] Zie: *Dv/hN* 23.1.2010.
[868] Biografische gegevens ontleend aan een mail van de schrijfster aan mij van 27.11.2012. Zie ook *Angst en verlangst*, 71.
[869] Zie voor biografische gegevens *Angst en verlangst*, 76.
[870] G. Stout, 'Angst en verlangst' in: *Dv/hN* 8.5.2010.
[871] Zie voor biografische gegevens: *Scheupers* 2011, 240 en *Angst en verlangst*, 79. Informatie ook gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 29.11.2012.
[872] G. Stout, 'Angst en verlangst' in: *Dv/hN* 8.5.2010.
[873] Mail van de schrijfster aan mij van 29.11.2012.
[874] Biografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 4.12.2012. Zie voor biografische gegevens ook *Angst en verlangst*, 73.
[875] Zie voor biografische gegevens: *Angst en verlangst*, 72.
[876] Biografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 17.12.2012. Zie voor biografische gegevens: *Angst en verlangst*, 78.
[877] Het gedicht *Zomer* in 2012.
[878] Zie voor biografische gegevens: *Angst en verlangst*, 80 en *Scheupers* 2011, 251.
[879] Zie voor biografische gegevens: *Angst en verlangst*, 70.
[880] Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijver aan mij van 7.2.2013.
[881] Martin Zaagman, 'Eerste dichtbundel van Ger Veenstra uit Borger voor Gerard Nijenhuis' in: *Week in Week uit* 15.4.2014.
[882] Biografische informatie ontleend aan een brief van de schrijfster van 10.6.2015 aan mij.
[883] Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 7.2.2013.
[884] Jan Wierenga, 'Streektaal is vorm van thuis zijn' in: *Dv/hN* 2 april 2013.
[885] Zie voor biografische gegevens: *de Taolkraant* (2007) mei 2.
[886] Zie *De Schakel* 7.11.2007 en 14.11.2007; *Dv/h N* 17.11.2007; *OV* 51 (2007) november.
[887] Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 22.1.2013.
[888] Aldus de schrijfster in een mail aan mij van 22.1.2013.
[889] *Midwinter* II, 27-29 en 81-83. Biografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 19.6.2015.
[890] Biografische informatie ontleend aan een mail van de schrijfster aan mij van 10.6.2015.
[891] Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een mail van de schrijfster aan mij van 28.3.2013.
[892] Zie voor een bespreking: *Drenthe* 58 (1987) juli 109 en G. Stout, 'Oorlogservaringen in Drenthe herkenbaar en helder weergegeven' in: *Nv/hN* 9.5.1987.
[893] *Gezinsblad* 30.4.2014.
[894] *Dv/hN* 1.9.2014.
[895] Joep van Ruiten, 'Wild, woest, ledig en boeiend' in: *Dv/hN* 21.11.2008.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 412 07-04-16 14:26

896 Joep van Ruiten, 'Cor Hoppenbrouwers over 'naar het nieuwe licht' in: *Dv/hN* 4.7.2009. Zie ook 'Van de Drentse veenkoloniën naar Noord-Brabant' in: *Dv/hN* 27.6.2009.

897 Zie voor een analyse Maaike de Boer, *Een typisch streekproduct? Drents proza van de 21e eeuw nader onderzocht*. (Masterscriptie Kunsten, Cultuur en media RUG). Groningen 2011, 63-64.

898 Huib D. Minderhoud, 'Mariët Meester, schrijfster' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) juni 34-37.

899 Nicole Donkervoort, 'Arend ten Oever en Hermien Haar van stichting Het Drentse Boek: 'Dialect zorgt voor eigen identiteit, een basis' ' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) januari 38-40.

900 M. van Egten-Kool, 'De hand aan de ploeg. Een uiting van Drents-eigen-cultuur-optimisme' in: *Drenthe* 51 (1980) oktober 205-209.

901 Drentse bijdragen: Janny Alberts-Hofman, Jannie Boerema, Marga Kool, Klaas Kleine, Jan Veenstra, Rieks Siebering, Jannie Karst-Dubbelboer en Egbert Meyers.

902 'Culturele prijs van Drenthe voor Drentse Boek' in: *Nv/hN* 8.11.1997.

903 Ibidem.

904 'Nu ook Nederlandse uitgaven bij stichting Het Drentse Boek' in: *Westerborker Courant* 12.1.1999.

905 Geschreven door Roelof Steenbergen (1944). Steenbergen was van beroep onderwijzer. Hij schrijft en speelt toneel en had een eigen Drentstalig programma bij Radio Emmen.

906 Lammert Huizing, 'Grensstenen van Theo Rutgers' in: *HC* 26.7.1992 en Jacob Moerman, 'Tweede boek van Drentse dominee Theo Rutgers' in: *DGP* 22.8.1992.

907 'Drenthe maakt ernst met Drentstalig toneel' in: *DGP* 26.10.1984.

908 DA, Archief HDG, inv.nr. 393.

909 *De Taolkraant* (2010) oktober 7.

910 Zie hiervoor: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 334.

911 Bio- en bibliografische informatie gebaseerd op een gesprek met mevr. Stoffers op 8.3.2013. Zie voor een in memoriam: 'Wat groot en stark, onbreekbaor was, zal straks verstoeven in de wind' in: *Dv/hN* 25.2.2011.

912 In het voorwoord merkt de schrijver op dat hij de gangbare afspraken voor de Drentse spelling niet hanteert: dat vindt hij te moeilijk.

913 Nico Veenstra, 'Drentse schrijver Ab Drijver: "Nog steeds een gevoel van onmacht" ' in: *HC* 5.7.1991.

914 Mededeling van de schrijver in een mail aan het Huus van de Taol van 27.12.2013.

915 Jos Visscher, 'Ab Drijver schrijft toneelstuk over Drenthe en de oorlog. Het inzicht in motieven' in: *DGP* 7.9.1990.

916 J. Boerema, 'Amice' in: *Drenthe* 62 (1991) juli/augustus 18.

917 Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 20.12.1990.

918 Ben ten Velde, 'Schrijver, toneelspeler, presentator en verslaggever Roelof Steenbergen: Vuurvreter veur de Drentse Taol' in: *DGP* 15.12.2001. Zie ook: Jan Willem Horstman, 'In mijn ergste droom veegt Emmen ons dorp van de kaart' in: *Dv/hN* 7.3.2009.

919 Bio- en bibliografische gegevens gebaseerd op een mail van de schrijver aan mij van 28.2.2013.

920 Hermannus Johannes Bernardus ('Harm') Slot (1921-2002) was melkboer - later kantoorbediende - in Nieuw Amsterdam. Op aanraden van de populaire versjesmaker Clinge Doorenbos - dichter van onder meer het Vierdaagselied - wijdde hij zich aan het schrijven van een roman. Met zijn manuscript *Tot het bittere einde* - overigens alleen met de initiaal R. ondertekend - deed hij in 1942 mee aan de prijsvraag van De Schouw. Zie over hem ook: Jan Germs, 'Hermanus Johannes Slot: eerste profwielerenner van Drenthe' in: *B'ART 2015*, Beilen 61-65.

921 Biografische informatie ontleend aan een mail van de schrijfster aan mij van 22.7.2015. Zie ook: Jannie Boerema, *Plaatsen in Tynaarlo. Een tijdsbeeld*. Hoogeveen 2007, 289-290.

922 Voor biografische informatie zie: Ab Drijver, 'Herman van der A schrijft voor een groot publiek: Schrievers mogen best wat verdienen' in: *DGP* 5.10.1990; Jan Westera, 'Schrieverij' in: *Nv/hN* 23.4.1992; Mevrouw Boerema, 'Deze jongen heeft het voor elkaar' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) maart 14-18.

923 Jos Visscher, 'Soms denk ik dat ik door engeltjes ben gestuurd' in: *DGP* 30.9.1994.

924 Bio- en bibliografische informatie ontleend aan een mail van de schijver aan mij van 25.3.2013.

925 Zie H. Nijkeuter, 'Pluvius als spelbreker, jonkvrouwen schoon en teer, van Harm en scheper Proempie tot Shakespeare in verbandgaas. Het gelegenheidsspel in de open lucht in Drenthe van 1895 – heden' in: *NDVA* (1993), 39-74.

926 Voor uitvoerige documentatie over het wagenspel wordt verwezen naar: DA, Archief HDG, inv.nr. 393 en 399.

927 Zie voor biografische informatie over hem *de Taolkraant* 49 (2010) december 4-5.

928 Lia Venema, 'Schrieverij' [J. Veenstra] in: *Nv/hN* 13.7.1989 en Ab Drijver, 'Rob van der Ree gelooft in toekomst wagenspel' in: *DGP* 12.1.1990.

929 *Nv/hN* 13.7.1989; *DGP* 13.7.1989; *MC* 16.8.1989.

930 Zie voor besprekingen: 'Drents wagenspel begint aan tweede ronde' in: *Nv/hN* 7.8.1990; 'Jan Veenstra schreef De slag om Hemmo' in: *EC* 10.8.1990; ' 'De slag om Hemmo' op de wagen' in: *Nv/hN* 16.8.1990 en ' 'Slag om Hemmo': vreemde ontwikkelingen in wagenspel' in: *Nv/hN* 30.8.1990.

931 Zie voor besprekingen: 'Tamboer presenteert Drents wagenspel' in: *HC* 3.7.1991; 'Drents wagenspel in zwang' in: *MC* 23.8.1991; Theo de Jong, 'Luchtig wagenspel op Kerkplein' in: *MC* 26.8.1991. Vgl. voor de inhoud: Dick Blancke, ' "Over mijn lijk" ' in: *Drenthe* 62 (1991) september 20-21.

932 Zie: Carel Bitter, 'Drèents Waogenspel het aankijken meer dan waard' in: *De Gezinsbode* 25.8.1992 en *Drenthe* 63 (1992) juli/augustus 34.

933 Edwin in 't Veld, 'Drèents Waogenspel op tilt met paarse koalitie en Milkakoe' in: *Puik* 2 (1994) juni 3.

934 Jos Visscher, 'Drèents Waogenspel gaat erin als koek' in: *DGP* 26.6.1995.

935 *HC* 13.2.1998. Marjan Buring, 'Dreènts Waogenspel verrijkt alweer tien jaar het Drentse theaterlandschap' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) september 28-30.

936 Zie voor een recensie: *Dv/hN* 12.1.2008.

937 Nicolette Leenstra, 'Ik heb het schrijven nog niet afgeschreven' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor 12.

938 Paul Mulder, 'Vrouwluu versier'n opent de gordijnen' in: *DGP* 10.3.1986. Zie voor de inhoud van het stuk: 'Vrouwluu versier'n: Drents-talig "vrouwenstuk" van Marga Kool' in: *HC* 28.1.1987.

939 Harry Huizing, 'Marga Kool bouwt voort aan traditie' in: *NvhN* 9.4.1988 en Jan Bakker, 'Première van 'Onder de Linden van Marga Kool in 't Schienvat' in: *DGP* 11.4.1989.
940 *HC* 19.3.2004.
941 Het stuk werd in december 2012 ook gespeeld in het openluchttheater in Zweeloo.
942 Zie voor een bespreking: G. Wilms, 'Drie Drentse kinderboeken' in: *Drenthe* 56 (1985) maart 25.
943 Redactie Geert Smegen, Aafke Holman, Marga Kool en Frouwien Klaassens-Perdok. Tekeningen van Joop Mulder. Zie voor een bespreking G. Wilms, 'Drie Drentse kinderboeken' in: *Drenthe* 56 (1985) maart 25.
944 G. Wilms, 'Dolf Dijkstra Wel Allemensken/Wel Allemeinsen' in: *Drenthe* 58 (1987) mei 79.
945 Jan Wierenga, 'Van de muzen naar het stripverhaal' in: *Nv/hN* 24.10.1998 en Peter de Vos, 'Streektaal Suske & Wiske meer een leuk hebbedingetje' in: *DGP* 19.11.1998.
946 *De Schakel* 16.1.2013.
947 Zie voor biografische schetsen: Marscha van Noesel, 'Nieuwe wethouder van Gieten: Je wordt bedolven onder het papier'' in: *DAC* 18.4.1980; Ab Drijver, 'Als je een thuisfront hebt gebeurt je niets' in: *DGP* 12.12.1984; J. Boerema, 'Geen salon-socialiste' in: *Drenthe* 62 (1991) september 6-10 en M.R. Hilbrandie-Meijer, *101 markante Drenten van de twintigste eeuw.* Groningen 2006, 100-101.
948 Zie voor een interview ook: Jan Maas (sam.), *De laatste bestuurders van de gemeente Gieten*. Gieten 2009, 10-18.
949 F. Klaassens-Perdok, 'Herinneringen uit de oorlogsjaren' in: 66 *Drenthe* (1995) mei 12-14.
950 'Politiek drijft loco-burgemeester tot dichten' in: *EC* 24.7.1974.
951 'Spelleprikkies deur Wipke met krabbelies van Bouke' in: *Drenthe* 47 (1975) januari/februari 23.
952 Met 'bonenzummerdie' bedoelt men in het Drents een goede nazomer waarin voor de tweede keer bonen kunnen worden geoogst. Het symboliseerde ook haar dichterschap (mededeling van FK-P aan H. Slot).
953 'Wipke maakte tweede dichtbundel' in: *DAC* 18.11.1978 en 'Bonenzummerdie' in: *Nv/hN* 20.12.1978.
954 *Drenthe* 50 (1979) april 66.
955 *Roet* 5 (1983) april 19.
956 Jan Witting, 'Als je je naam verloren hebt, ben je niets meer' in: *DGP* 16.7.1983.
957 *DS*, 104. G. Wilms besprak het boek in: *Drenthe* 56 (1985) mei 79.
958 Voor herdenkingsartikelen: Jan Wierenga, 'De prachtige kinderverhalen van Frouwien Klaassens-Perdok' in: *DvhN* 18.3.2006; 'In memoriam Frouwien Klaassens-Perdok (1917-2006)' in: *OV* 50 (2006) april 77 en Abel Darwinkel, 'In memoriam Frouwine Egberdine Klaassens-Perdok (* Westerwietwerd 1917 - † Haren 2006)' in: *de Taolkraant* (2006) mei 2.
959 In een aantal bibliografieën staan verschillende jaartallen. De hier vermelde jaren van uitgave (tot en met 1978) zijn gebaseerd op *Lectuur-repertorium 1967-1978*. Antwerpen 1981, 2601.
960 Voor een bespreking zie: Riana Luiks, 'Twee kinderboeken over dieren' in: *Boekenbus* 1 (1975) nr. 1, 73-74.

961 Hoofdpersoon in dit verhaal is de boerenzoon Harry Bos. Samen met een jongen uit Amsterdam, die in november 1944 naar Drenthe gekomen is om voedsel te halen, beleeft hij spannende avonturen ten tijde van de bevrijding wanneer Franse parachutisten in hun dorp landen.
Veenstra verwerkte in dit jeugdboek zijn eigen ervaringen tijdens de oorlog in Gasselte. Daartoe behoort ook de voorgenomen wraakactie van de Duitsers in 1945. Op 9 april 1945 werd een Duitse NSKK-groep in Gasselte gevangen genomen door Franse parchutisten, die hielpen Drenthe te bevrijden. Inwoners van het dorp plunderden daarop de inventaris van de pastorie. In de middag keerden de Duitsers terug, dreven uit wraak alle mannelijke bewoners samen in de kerk en dreigden de gijzelaars met handgranaten te doden. Later wilde de Duitse commandant van iedere tien arrestanten er een fusilleren. De NSB-burgemeester wist dit te verhinderen.

962 Zie voor een recensie: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.

963 Zie voor een bespreking: G. Wilms, 'Drie Drentse kinderboeken' in: *Drenthe* 56 (1985) maart 25.

964 G. Wilms, 'Drents Veurleesboek deur Bonnie Veendorp' in: *Drenthe* 58 (1987) januari/februari 8.

965 Biografische informatie gebaseerd op een mail van 21.10.2014 van de schrijfster aan mij. Zie voor info ook: *Scheupers* 2011, 150.

966 Zie voor een bespreking: Gerard Stout, 'Liefde en dood: vaste thema's in streekroman' in: *Nv/hN* 27.2.1987.

967 G. Wilms, 'Dick Blancke Samen ku'j een hieleboel' in: *Drenthe* 58 (1987) mei 78-79; Geertje Richards, 'Kinderboek Blancke Drents leesavontuur' in: *Nv/hN* 2.12.1986.

968 G. Stout, 'Liefde en dood: vaste thema's in streekroman' in: *Nv/hN* 27.2.1987.

969 Zie voor biografische informatie: Henk Ovinge, 'Schrijver-dichter Dick Blancke "Ik wil kinderen interesseren in de Drentse taal" ' in: *HC* 12.12.1986. Zie ook *Scheupers* 2011, 216.

970 Dick Blancke, 'Turf jenever achterdocht, TJA' in: *B'ART 2015*. Beilen 112-125.

971 Zie voor zijn debuut: *Roet* 4 (1982) oktober 17.

972 *Roet* 7 (1985) nr. 2, 14-16.

973 Jannes Bijlsma, 'Een eigen versie van Ellert en Brammert' in: *Nv/hN* 23.4.2004.

974 Biografische gegevens ontleend aan een mail van de schrijver van 16.2.2015 aan mij.

975 Joep van Ruiten, 'Sprekend…Hein Klompmaker 'Dat wegdromen is zo slecht nog niet' in: *Dv/hN* 25.9.2010.

976 Jasper Lentz, 'Prehistorisch ventje nu in Oek de film en Oek de musical' in: *Dv/hN* 18.9.2009.

977 Douwes had gesproken van een 'hertaoling', omdat hij niet uit de grondtekst vertaald had. Zie ook: DA, Collectie (Drentse) schrijvers inv.nr. 286-287.

978 Jan van Reenen, 'Bijbel in dialect: onheilig of dicht bij het hart' in: *Reformatorisch Dagblad* 2.11.2012.

979 'De Profeten nu ook in het Drents' in: *Dv/hN* 3.12.2009 en 'De 'Twaalf profeten' nou ok in het Drents' in: *de Taolkraant* (2009) december 6.

Gebruikte afkortingen

AHT	*Asser Historisch Tijdschrift*
BvE	Ben van Eysselsteijn
CdK	Commissaris der Koningin
CPB	Christelijke Plattelandsvrouwen Bond
CRvD	Culturele Raad voor Drenthe
DA	Drents Archief
DAC	*Drents(ch)e en Asser Courant*
DeFKa	Departement voor Filosofie en Kunst Assen
DGP	*Drents-Groningse Pers*
DLD	Drents Letterkundig Documentatiecentrum te Beilen
DMB	*Driemaandelijkse Bladen*
DS	*Drèentse Schrieverij*
DSK	Drentse Schrieverskring
DT	(Project) Drentse Taol
DV	*De Vacature*
DVA	*Drent(h)sche Volksalmanak*
Dv/hN	*Dagblad van het Noorden*
EC	*Emmer Courant*
ED	*Encyclopedie van Drenthe*
GA	Gemeentearchief
GE	*Groninger Encyclopedie*
GS	Gedeputeerde Staten
HC	*Hoogeveensche Courant*
HDG	Het Drents Genootschap
HP	*Haagsche Post*
Inv.nr.	Inventarisnummer
HvdT	Huus van de Taol te Beilen
Ko/hN	*Kijk op het Noorden*
LC	*Leeuwarder Courant*
MC	*Meppeler Courant*
NDVA	*Nieuwe Drents(ch)e Volksalmanak*
NLMD	Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum te Den Haag
Nv/hN	*Nieuwsblad van het Noorden*
NBvP	Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen
NVH	Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen
OB	Openbare Bibliotheek
OV	*Oeze Volk*
OW	*Ons Waardeel*
PAD	Provinciaal Archief Drenthe

Literatuurgeschiedenis met index.indd 417 07-04-16 14:26

PBC	Provinciale Bibliotheekcentrale
PDAC	*Provinciale Drents(ch)e en Asser Courant*
PDR	Provinciaal Drents(ch) Rederijkersverbond
RON	Regionale Omroep Noord
RONO	Regionale Omroep Noord en Oost
't S	*'t Swieniegeltje*
SLD	Stichting Literatuurclubs Drenthe
WC	*Winschoter Courant*
ZC	*Zwolse Courant*
Z.j.	Zonder jaar
Z.pl.	Zonder plaatsnaam

Archivalia

Archief uitgeverij Kluitman te Alkmaar
- Documentatie H. Heyting en B. Veenstra

Drents Archief te Assen
- Archief Het Drents Genootschap
- Archief Drentse Schrieverskring
- Archief DSK
- Archief B. Dubbelboer
- Archief H. Heyting
- Archief H. Karstens
- Archief J. Koerts
- Archief J. Kuik
- Archief G. Kuipers
- Archief A. van Peer
- Archief H.J. Prakke
- Archief R. Reijntjes
- Archief R. Sieben
- Archief J. Weggemans
- Archief J. Zantinge
- Collectie (Drentse) schrijvers
- Collectie Roet

Drents Letterkundig documentatiecentrum te Beilen
- Archief J. Alberts-Hofman
- Archief Drentse Schrieverskring
- Archief B.Veenstra
- Bibliotheekcollectie
- Collectie schrijversmappen in het DLD
- Handschriften Drentse auteurs

Gemeentearchief Assen
- Dossier -1.888 (Stedenband Assen-Bentheim)
- Dossier -1.855.3 (Partnerschaft met Bentheim)
- Dossier -1.85613 (Uitwisseling met Bentheim)

Gemeentearchief Avereest
- Geboorteakte A. Piel
- Overlijdensakte A. Piel
- Correspondentie van A. Piel met B en W

Gemeentearchief Dwingeloo
- Geboorteakte J. Zantinge

Gemeentearchief Genemuiden
- Geboorteakte L. Kombrink

Gemeentearchief Hardenberg
- Archief A. Piel

Gemeentearchief Meppel
- Geboorte- en overlijdensakte R. Dozeman

Gemeentearchief Norg
- Overlijdensakte A. Mulder

Gemeentearchief Vlagtwedde
- Biografische gegevens L. Zwiers

Gemeentarchief Westerveld
- Bevolkingsregisters

Gemeentearchief Zweeloo
- Geboorteakte G. Askes
- Geboorteakte M. Eising

Gemeentearchief Zwolle
- Overlijdensakte L. Kombrink

Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden), Vrije Universiteit Amsterdam
- Plaatsingslijst van de collectie van Dieuwke Winsemius (1924-1999)

Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum
- Knipseldocumentatie diverse auteurs

Particuliere Archieven (niet ondergebracht bij instellingen)
- Archief M. Bekkering-Duiker te Eelde
- Archief A. Brals-Luinge te Norg
- Archief van de Elper Revue te Elp
- Archief J. Fabricius te Haren
- Archief D.H. Fuller te Assen
- Archief J.O. Groenwold te Bunne
- Archief W. Haandrikman te Gieterveen
- Archief J. Hooijer te Zuidwolde
- Archief J. Heuvelman te Nieuwleusen
- Archief J. Kuik te Leeuwarden

Literatuurgeschiedenis met index.indd 420 07-04-16 14:26

- Archief J. Kuiper te Assen
- Archief G. Kuipers te Meppel
- Archief H. Seidel te Assen
- Archief J. Stoffers te Ekehaar
- Archief J. Timmerman te Oldenzaal
- Archief H. Vos te Zweeloo
- Archief J.H. Wind te Utrecht
- Archief J. Zantinge te Nieuwleusen
- Archief H. van der Zweerde te Wageningen

Fotoverantwoording

Pagina 233	E. Hovenkamp: Ineke Heijting
Pagina 240	T. Ufkes: Jan Glas
Pagina 241	R. Westerhuis: Xandro Media Hoogeveen
Pagina 245	D.I. Bremer: Xandro Sander Drooglever
Pagina 255	J. Tempelman: Marloes Fotografie Beilen
Pagina 275	K. Peters: Arne Fooy
Pagina 331	A. Klok-Wuffen: Wim Dooren
Pagina 370	H. Stroetinga: Raymond Francois

Literatuurgeschiedenis met index.indd 421 07-04-16 14:26

Geraadpleegde literatuur

In deze bibliografie zijn niet-ondertekende krantenartikelen niet opgenomen; in de noten zijn ze wel vermeld.

5 jaar de pennestreek met vele, oude bekenden! Een boek(et)je dus. Zuidwolde z.j.

Aalderink, Marinus
- 'In Memoriam: Gerrit Kuipers' in: *Oes eigen streek* 14 (2011) juni 5-6.

Aalders, Anne
- 'Drentse misdaadliteratuur een overzicht' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) april 31-32.

Abelman, A.M.
- 'Cultuurleven in Drenthe' in: J. Bos (red.), *Geschiedenis van Diever*. Zuidwolde 1992.

Abrahams, Frits
- 'Al die druktemakerij buiten je werk om heeft een clowns- of domineesfunctie waarin ik niet geloof' in: *Vrij Nederland* 5.7.1980.

Aikes, J. (e.a.)
- *Drentse vereniging 't Aol' Volk. Een toekomst uit het verleden 1948-2008.* Z.pl. 2008.

Albers, Gerton
- 'Geiske Bekker: een leven lang houden van de mensen' in: *DC* 30.11.2002.

Bakker, Jan
- 'Roel Reyntjes wil de kerk helpen. Preken in het Drents' in: *DAC* 1.9.1979.
- 'Dichter Nijenhuis vol zorg om Drents eigene. 'Het Dorp bestaat niet meer' ' in: *DAC* 14.11.1981.
- 'Persoonlijk aanzien en drang naar vernieuwing verdelen de Kring' in: *DGP* 28.1.1983.
- 'Stoeien met de taal: De hartstocht van Peter van der Velde' in: *DGP* 5.2.1983.
- ' 'Toegift' van Heyting. Dichter in tweede bloei' in: *DAC* 26.8.1983.
- 'Amateurs spelen An 't Voetenende' in: *DGP* 20.10.1984.
- 'Volgend jaar verschijnt succes-roman in het Drents' in: *DGP* 26.11.85.
- 'Prijswinnares Janny Boerema. 'Geen notie van wat mijn schrijven teweeg brengt' in: *DGP* 12.6.1985.
- 'Schrijver/dichter Gerard Nijenhuis is blij met aanmoediging: 'Ik zie Culturele Prijs van Drenthe als schouderklopje' ' in: *DGP* 5.9.1987.
- 'Michiel van den Heuvel schrijver van 'Blaten bij de Baander'. 'Ik heb een band met Drenthe' ' in: *DGP* 20.10. 1987.
- ' 'Blaten bij de Baander' roept onwillekeurig Drents beeld op' in: *DGP* 20.10.1987.
- 'Gerard Nijenhuis probeert mensen dingen te laten zien of te ontdekken. Vrijheid in roman Onteigening wint het van knellende tradities' in: *DGP* 11.3.1989.

- 'Première van 'Onder de Linden' van Marga Kool in 't Schienvat' in: *DGP* 11.4.1989.
- 'Onteigening opent weg naar vrijheid' in: *DGP* 13.5.1989.
- 'Van Gogh's geest bracht schilder Ton Heyboer naar Drenthe. Schrijver Hans Heijting blikt terug' in: *Nv/hN* 19.1.1990.

Bartels-Martens, Gees
- *Een rondje Nieuwleusen; een bescheiden rondgang door de literatuur en geschiedenis van Nieuwleusen*. Kampen 1997.

Bazuin-Brinkman, W. (e.a.)
- *Een leven in Beilen. Roel Reijntjes*. Beilen 1998.

Beense, Gerard
- *Stadsdichters Bijeen een bloemlezing van alle Stadsdichters uit Nederland en Vlaanderen ter gelegenheid van de 5e Nationale Stadsdichtersdag in Lelystad 2009.* Oosterbeek 2009.

Beersum I. van en L.P. Grijp (red.)
- *Onder de groene linde; 163 verhalende liederen uit de mondelinge overlevering. Opgenomen door Ate Doornbosch e.a.* Amsterdam 2008.

Benak, Margriet
- 'Drentse Schrieverskring weer in opspraak' in: *Nv/hN* 11.6.1992.

Berends, Gerard
- 'Over tekens van gemis' in: *Roet* 15 (1993) zomer 17-19.

Berends, Nienke
- 'In memoriam Paul Bertram (1927-2006). Voorvechter van Drentse cultuur' in: *DvhN* 28.12.2006.

Bergstra, Piter
- Bart Veenstra, de Drentste Drent van Drenthe: 'We zitten hier niet in plaggenhutten' in: *Nv/hN* 19.8.1986.
- 'Winnaar Culturele Prijs is 'tweetalig' ' in: *Nv/hN* 3.9.1987.
- 'M.M. Kool Drents gedeputeerde voor Cultuur en Milieu. 'Met de toorts voorop' in: *Nv/hN* 27.4.1991.
- 'Stinkstok' in: *Dv/hN* 17.6.1992.
- 'Getetter in Asser grachtengordel' in: *Nv/hN* 14.5.1993.
- 'Literaire aanmoedigingsprijs ter discussie' in: *Nv/hN* 29.12.1993.
- 'Gerard Stout schrijft eerste Drentse roman' in: *Nv/hN* 2.4.1994.
- 'Vreugde en frustratie bij 40-jarige Schrieverskring' in: *Nv/hN* 8.2.1994.
- 'Roel Reijntjes. Zo eerlijk, dat je het haast niet kunt geloven' in: *Nv/hN* 5.3.1994.
- 'Kring had 40 jaar kans om honing te maken' in: *Nv/hN* 25.8.1995.
- 'Drentse schrijvers massaal geportretteerd' in: *Nv/hN* 31.1.1996.
- 'Oeze Volk is een beetje een familieclub' in: *Nv/hN* 5.2.1996.
- 'Schrievers: geen nieuwe voorzitter' in: *Nv/hN* 19.2.1996.
- 'Schrieverskring in gerommel ten onder' in: *Nv/hN* 21.5.1996.
- 'Schrieverskring Drenthe harmonieus begraven' in: 30.5.1996.
- 'Roel Reijntjes: Ik ben graag de baron van het dorp' in: *Nv/hN* 5.2.1998.
- 'Roel Reijntjes (1923-2003) was belangrijkste dichter' in: *Dv/hN* 22.4.2003.
- 'L.H. Hadderingh/Bart Veenstra (1921-2005). Een volksschrijver en een veelschrijver' in: *Dv/hN* 18.5.2005.

Berns, J.B.
- ‘Drents woordenboek’ in: *Drenthe* 50 (1979) december 263-264.

Beuker, H.
- ‘ ‘Dorp in verzet’. Drentse streekroman door B. Dubbelboer’ in: *Drenthe* 42 (1971) augustus 123.

Bijlsma, Jannes
- ‘Een eigen versie van Ellert en Brammert’ in: *Nv/hN* 23.4.2004.

Bitter, Carel
- ‘Drèents Waogenspel het aankijken meer dan waard’ in: *De Gezinsbode* 25.8.1992.
- ‘Schrijverij voortgekomen uit carnavalsgebeuren’ in: *Het Gezinsblad* 11.3.2004.

Blancke, Dick
- ‘Boenders en Bössels en de brede Drentse horizon’ in: *Drenthe* 60 (1989) januari/ februari 20-22.
- ‘Groeien naar het licht’ in: *Drenthe* 60 (1989) maart 29-30.
- ‘ “Over mijn lijk” ’ in: *Drenthe* 62 (1991) september 20-21.
- ’25 jaar Turf Jenever Achterdocht. Nee hej, TJA kuj kriegen’ in: B. Boivin en S. Timmer (red.) *Vijftig jaar lichte muziek in Drenthe. Altied underwegens*. Emmen 2006, 110-115.
- ‘Turf jenever achterdocht, TJA’ in: *B’ART 2015*. Beilen 2014, 112-125.

Bloemert, Baukje en Ab Drijver
- ‘An de reize’ in: *Roet* 27 (2005) zomer 9-13.
- ‘Over de regenboog’ in: *Roet* 27 (2005) harfst 24-28.
- ‘Het verbörgen leven’ in: *Roet* 27 (2005/2006) winter 23-27.
- ‘De dichter en de wichter’ in: *Roet* 28 (2006) veurjaor 10-14.
- ‘Een kleine wereld’ in: *Roet* 28 (2006) zomer 19-24.
- ‘Langs de vloedlien van de winter’ in: *Roet* 28 (2006) harfst 13-16.
- ‘De 100 mooiste Drentse gedichten’ in: *Roet* 28 (2006/2007) winter 17-22.
- ‘heavy metal’ in: *Roet* 29 (2007) veurjaor 14-17.
- ‘Een eerder laand’ in: *Roet* 29 (2007) zomer 11-14.
- ‘De Zomer van ’59/Jan Veenstra’ in: *Roet* 29 (2007) herfst 44-50.
- ‘Een plek um te blieven’ in: *Roet* 29 (2007-2008) winter 22-26.
- ‘De eeuwig zoemende vliegenstrip’ in: *Roet* 30 (2008) zomer 13-20.

Bloemhoff, Henk
- *Taaltelling Nedersakisch. Een enquête naar het gebruik en de beheersing van het Nedersaksisch in Nederland.* Groningen 2005.
- en Hermann Niebaum (red.), *Er was er eens…Vriendenboek voor Jurjen van der Kooi*. Oldeberkoop/Berkoop 2008.
- en Jurjen van der Kooi, Hermann Niebaum en Siemon Reker *Handboek Nedersaksische Taal- en Letterkunde.* Groningen 2005.

Bloemhoff-de Bruijn, Ph.
- ‘Bij het verschijnen van de eerste bundel van Jannie Bakker. Het begon met De Pennevogel’ in: *Historisch Overijssel* 1 (2005) juli 6-7.

Blom, Peter
- ‘De Voorziening verovert Drenthe met Kools ‘Voetenende’ in: *Nv/hN* 20.11.1984.
- ‘Werktitel: ‘Een ongeregeld leven’ ’ in: Nv/hN 17.4.1989.
- ‘Het Noorden Crisis’ in: *Nv/hN* 20.5.1994.

Boekholt, P.Th,F.M.
- *Dr. J. Naarding 1939-1947. Verslag van een onderzoek naar zijn gedragingen tijdens de Tweede Wereldoorlog in opdracht van het projectbestuur van het Naardinginstituut*. Meppel 1988.

Boer, Lzn. B. de
- 'Bibliografie van dr. Jan Naarding' in: *NDVA* (1964) 13-21.

Boer, M. de
- *Een typisch streekproduct? Drents proza van de 21e eeuw nader onderzocht.* (Masterscriptie Kunsten, Cultuur en Media RuG). Groningen 2011, 59-60.

Boerema, Jannie
- [Lia Venema], 'Schrieverij ' [Anneke Mensen] in: *Dv/hN* 16.2.1989.
- 'Ieder is de smid van zijn eigen geluk, van zijn eigen fortuin' in: *Drenthe* 59 (1989) augustus/september 141-143.
- 'De match met de prins der Drentse dichters' in: *Drenthe* 61 (1990) september/ oktober 5-8.
- 'Bard 70' in: *Drenthe* 62 (1991) maart/april 6-9.
- 'Amice' in: *Drenthe* 62 (1991) juli/augustus 16-19.
- 'Geen salon-socialiste' in: *Drenthe* 62 (1991) september 6-10.
- 'Rebel with a cause' in: *Drenthe* 62 (1991) oktober 6-10.
- 'Janny Alberts-Hofman moeder van de Drentse literatuur' in: *Drenthe* 63 (1992) april 8-13.
- 'Lukas Koops: leraar, politicus en schriever. Groeten uit Grollo' in: *Drenthe 63* (1992) juli/augustus 6-11.
- 'Dieuwke Winsemius schreef vijfenzeventig boeken. Ik spreek geen Drents en hang er maar wat aan' in: *Drenthe* 63 (1992) september 6-10.
- 'Gerrit Kuipers: werken voor Drentse cultuur. Stilleven met pijp' in: *Drenthe* (1992) oktober 18-23.
- 'Een haiku is een kort gedicht. Japan van der Molen' in: *Drenthe* 64 (1993) april 14-19;
- [Mevrouw Boerema], ' "Een gedicht overkomt mij in vlagen". Vrienden in de Drentse salon' in: *Drenthe* 66 (1995) juli/augustus 4-5.
- [Mevrouw Boerema], 'Deze jongen heeft het voor elkaar' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) maart 14-18.
- [Mevrouw Boerema], 'Mijn ranzigheid is een scheet in een sneeuwstorm'.
- 'Kwaanskwies met Erik Harteveld' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) juli/augustus 6-9.
- [Mevrouw Boerema], 'Afscheid nemen is een nieuw begin' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) september 22-25.
- [Mevrouw Boerema], 'Alsof het zummer is' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) november 6-7.
- 'In gesprek met… Peter van der Velde' in: *de Taolkraant* (1998) juni 6-7.
- 'In memoriam Klaas Kleine' in: *Roet* 22 (2000) winter 2-6.
- 'Mooi portret' [over Roel Reijntjes] in: *Dv/hN* 2.11.2002.

Boerma, S.
- *Drèentse schrieverij*. Zuidwolde 1993 (met R. Broersma).
- 'Dwelen deur dook' in: *Roet* 17 (1995) zomer 26-28.

Bouwmeester, Rinus
- 'Drentse Bartje levend monument' in: *DAC* 24.5.1984.
- 'Echt paar verdwijnt uit het Drentse radioland' in: *Nv/hN* 20.10.1984.
- ' 'Drenthe zit om ons heen als tweede huid' ' in: *NvhN* 16.2.1985.
- ' 'Als je kanker hebt wordt er afstand van je genomen' in: *Nv/hN* 20.7.1985.
- 'Docent Drents ds. Nijenhuis: 'Drents is grof, maar ook mooi, fijnzinnig' in: *Nv/hN* 21.9.1985.
- 'Jaar van de waarheid voor de Drentse taal' in: *Dv/hN* 6.1.1986.
- 'Lichte verzen over Drentse plaatsen' in: *DGP* 20.10.1987.
- 'Culturele prijs Drenthe voor schrijver Nijenhuis' in: *Nv/hN* 3.9.1987.
- 'Culturele Prijs van Drenthe uitgereikt aan Gerard Nijenhuis' in: *MC* 14.10.1987.
- 'Culturele prijs voor Gerard Nijenhuis' in: *DGP* 3.9.1987.
- 'Culturele prijs voor Gerard Nijenhuis' in: *HC* 4.9.1987.
- 'Culturele prijs voor Gerard Nijenhuis. Voorzichtig begin literaire kritiek' in: *HC* 16.10.1987.

Bovenkamp, Trijntje
- 'Bestuur Drentse Schrievers Kring stapt op' in: *DC* 2.3.1996.

Breedveld, Ad
- 'Arcadia der Zeuvendaagsen in Groningen & Drenthe na de 2e Wereldoorlog' in: *Roet* 30 (2008) harfst 22-24.

Brems, Hugo
- *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1945-2005.* Amsterdam 2006.

Broersma, Rouke
- 'William, Stormen en Stilten' in: *Drenthe* 48 (1976) april 64.
- 'C.J. Casparus, Een vinger op de lippen' in: *Drenthe* 48 (1976) april 64.
- 'Wat wilde ik ook weer zeggen, gesprek met Ab Drijver' in: *Drenthe* 52 (1981) december 242-245.
- 'Tweeziedig leven dat ik deel' in: *Roet* 13 (1991) zomer 4-13.
- 'Met twee tongen en gemengde gevoelens' in: *Roet* 13 (1991) zomer 18-26.
- 'De dichter, het meisje en de dood' in: *Roet* 14 (1992) zommer 15-16.
- (e.a.), *Alles is even belangriek….* Zuidwolde 1993.
- *Drèentse schrieverij*. Zuidwolde 1993 (met S. Boerma).
- 'An een bevreuren riviere: nieuwe gedichten van Rieks Siebering' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor 2-5. (In licht gewijzigde vorm ook gepubliceerd in *Met Bunner Groet* (2012) en themanummer *Roet* 35 (2013) veurjaor 38-41.
- 'Kopen bij de Spar' in: *Roet* 17 (1996) winter 123-126.
- 'Jannie Boerema op een roze wolk' in: *Roet* 23 (2001/2002) winter, 25-28.
- 'Lucht en Licht en Gedichten. Een foto-gedichtenboek van Van der Maesen en Reijntjes' in: *Roet* 23 (2001/2002) winter 29-31.
- 'Van twee oude mannen de dingen die (niet) voorbijgaan' in: *Roet* 24 (2002) veurjaor 25-26.
- 'Het transformatiehuisje van Marga Kool' in: *Roet* 24 (2002) zomer 27-29.
- 'Dertien Dryloeken, De Nieuwjaarsgedichten van Klaas Kleine (1988-2000)' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 11-16.

- (sam.), *Scheupers van de taol. Bloemlezing van de Drèentse Schrieverij 1837-2003*. Zuidwolde 2003 en 2011.
- 'Nijkeuter: het geheugen van Drenthe' in: *Roet* 25 (2003/2004) winter 26-31.
- 'Vrij, ongebonden, vormloos?' in: *Roet* 24 (2002-2003) winter 28-30.
- 'Gevraagd: verbeelding aan de macht' in: *Roet* 25 (2003) veurjaor 21-23.
- 'Is er nog Drèents leven op eerde voor de dood?' in: *Roet* 32 (2010) veurjaor 21-24.
- 'Een Drents schrieversleven begint na veertig' in: *Roet* 33 (2011) harfst 15.
- *Met Bunner groet brieven en beschouwingen over schrieverij en andere Drentse aangelegenheden*. Peize 2012.
- 'Ter inleiding. Taal, tellen en vertellen' in: Ton Peters, *Vanwege het getal*.
- Peize 2013, 13.
- 'Rederijker in Drenthe' in: *Roet* 36 (2014) veurjaorsummer 19-23.

Brood, P.
- *Nieuw Drents repertorium*. Deel I. Assen 1984.

Brouwer, F.I.
- *Zwerven door Drenthe het land der hunebedden.* Assen 1949.

Brouwer, Marijke
- 'Het leukste speelgoed van de wereld: taal' in: *Dv/hN* 21.7.2013.

Brouwer, Roel
- 'Plotseling wakker…, maar het helpt niet' in: *Roet* 18 (1996) veurjaor 23-27.

Buning, L.
- 'Saul van Messel, Drenthe (aardrijkskundig) een poëtische cyclus' in: *Drenthe* 43 (1972) april 52-53.

Buring, Marjan
- 'Dreènts Waogenspel verrijkt alweer tien jaar het Drentse theaterlandschap' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) september 28-30.

Buuren, A. van
- De taal van het hart. Retorica en receptie van de hedendaagse streekroman. Groningen 2005.

Commandeur, Michiel
- 'Van schrijfsters Beate Plenter uit Meppel en Miny Hofsteenge uit Emmen. Nieuw kinderboek om Drents te behouden' in: *MC* 18.10.2000.
- 'Schrijfster blij met tiende bundel gedichten en verhalen. 'Dialect staat heel dicht bij je' ' in: *Coevorden Huis aan Huis* 20.10.2004.

Corporaal, Joke
- *Grimmig eerlijk. Anne Wadman en het probleem van de Friese literatuur*. Leeuwarden 2009.

Dalen van, Gerlien
- *Twintig jaar literatuurclubs in Drenthe. Een evaluatie*. Amsterdam 1990. (Doctoraalscriptie Kunst en Kunstbeleid.)

Daling, Tjabbe
- 'Michiel van der [sic] Heuvel uit Assen schrijft limericks en verzen met een lichte spot: "Humor, ironie en sarcasme zijn wapens" ' in: *DGP* 20.2.1986.

Darwinkel, Abel,

- en Jan Germs en H. Slot, *Moi. Taalgids Drenthe*. Assen 2005.
- 'In memoriam Frouwine Egberdine Klaassens-Perdok (*Westerwietwerd 1917- † Haren 2006)' in: *de Taolkraant* (2006) mei 2.
- 'Ok de taolwereld mist Janny Alberts-Hofman' in: *DvhN* 15.2.2008.
- 'Vraogpraotie met… Mart Brok stadsdichter van Coevern' in: *de Taolkraant* (2008) april, 6-7.
- 'Wij wordt stil, slaot de ogen terneer' in: *Dv/hN* 1.12.2009.
- 'Nestor Drentse Schrievers overleden' in: *Dv/hN* 4.5.2011.
- 'Drentse schrijver en markant man uit de tijd gekomen' in: *Dv/hN* 7.5.2014.

Dekker, Sjouke B.
- 'roel reyntjes over de drentse schrieverskring' in: *Drenthe* 46 (1974) februari 23-24.
- 'het uitgeven van drents werk: een hobby waarvan je niet rijk wordt' in: *Drenthe* 46 (1974) februari 35-36.
- ' "Ik ben een kortkop. Daardoor komen mijn bedoelingen niet altijd goed over" ' in: *Drenthe* 48 (1976) juni 114-117.
- 'Max Douwes - vertaler van het Nieuwe Testament in het Drents' in: *Drenthe* 48 (1976) november 230-233.
- 'Roel Reyntjes: "Ik ben als artiest in zijn veelkleurigheid aanvaardbaar voor de gemeenschap" ' in: *Drenthe* 48 (1977) december 270-274.
- 'Grada Eding-Askes. Rijke bron voor veel kennis over het Drenthe uit de tijd van haar Otie' in: *Drenthe* 49 (1978) januari/februari 14-15.
- 'Prof. dr. H. Entjes over het Drents eigene. 'Ik kan me voorstellen dat mensen het niet onder woorden kunnen brengen en zeggen: da moei vuulen' ' in: *Drenthe* 51 (1980) oktober 202-204.
- 'J. Poortman: "De hele boel, 't is een schoon verhaal, maar 't is niet belangrijk." ' in: *Drenthe* 52 1981) september 170-172.
- ' "Je moet respekt hebben voor grote en kleine talenten. Ze hebben allemaal een funktie." ' in: *Drenthe* (1981) oktober 194-197.
- 'Marga Kool: "Mensen die mijn werk kennen, kennen mijn leven niet en omgekeerd." ' in: *Drenthe* 53 (1982) maart 28-33.
- 'Gerard Nijenhuis: "Ik blijf buitenstaander. Het is een soort onrust in mij, de angst voor binding." ' in: *Drenthe* 55 (1984) maart 26-30.
- 'Geesje Been en Hitjo D. Schuth "Drenten zeggen elkaar op een versluierde manier de waarheid, zodat er geen brokken van komen. Dat geldt ook voor het Drents Programma" ' in: *Drenthe* 55 (1984) december 192-198.
- 'Jannie Boerema: "Ik heb geen zin meer gevoelens verpakt te trakteren…" ' in: *Drenthe* 56 (1985) oktober 148-153.
- 'Peter van der Velde over mout- en wilwaark: "Mijn doel is te laten zien dat je alles met dialekt kunt doen" ' in: *Drenthe* 57 (1986) mei 72-76.

Dekker, Willem
- 'Hitjo D. Schuth (1922-2008). De Drentse stem van de RONO is niet meer' in: *Dv/hN* 18.8.2008.

Delden, van Johan
- *Schaduwen op graniet; over de poëzie van Jan Kooistra*. Meppel 1987.
- 'Jan Kooistra 's-Gravenhage 6 december 1938 - Schiermonnikoog 18 augustus

1992' in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden 1992-1993*. Leiden 1994, 109-114.

Denekamp, Nienke
- 'De stilte van Koekange' geen detective' in: *DGP* 17.11.1989.

Diemer, Hanny
- 'Reyer Onno van Ettingenprijs voor Suze Sanders' in: *DGP* 10.1.1992.
- 'Lukas Koops over schrieversaffaire: Weglopen lost niets op' in: *DGP* 26.6.1992.

Diemer, Riet
- 'In het Drents bidt Bartje niet veur broene bonnen' in: *Trouw* 22.5.1964.

Diemer, W.
- 'Socialisme taboe?' in: W. Diemer, *Dagwerk 1948-1958. Proeve van een Noordoostnederlandse litteraire kritiek.* Groningen 1958, 85-93.
- 'Proletarische apologie' in: W. Diemer, *Dagwerk 1948-1958. Proeve van een Noordoostnederlandse litteraire kritiek.* Groningen 1958, 94-104.
- 'Een veenkoloniaal epos' in: W. Diemer, *Dagwerk 1948-1958. Proeve van een Noordoostnederlandse litteraire kritiek.* Groningen 1958, 194-197.

Dijk, Cees van
- 'Naar aanleiding van twee recensies' in: *Roet* 15 (1993) naojaor 8-11.
- 'De beslagen spiegel' in: *Roet* 16 (1995) winter 19-21.
- 'Roel Reijntjes bibliografisch' in: *Roet* (2002) zummer 30-35.
- *Drenthe bij stukjes en beetjes*. Emmen 2005.

Dijk, K. van
- 'Het wollegres een nieuwe bundel van Roel Reyntjes' in: *Drenthe* 36 (1965) april 60.

Dijkstra, Lo
- 'Rieks Siebering onderscheiden met Reyer Onno van Ettingenpries' in: *DGP* 11.11.1989.

Dis, A. van (sam.)
- *Het land der letteren*. Amsterdam 1982.

Dobbelsteen, Rob van
- 'Meneer Dubbelboer verdient de echte gouden griffel' in: *Het Parool* 29.10.1977.

Doedens, H.
- 'Schrijvers en hun werk. Daod en dreum' in: *DV* 26.2.1967.
- 'Schrijvers en hun werk. Uit Jan Naardings bloemtuintje' in: *DV* 2.10.1969.
- 'Doelgerichte, hitsige poëzie' in: *Dv/hN* 16.5.2009.

Donkersteeg, Jeanette
- 'Wat koningin Juliana op zondag las. Dieuwke Winsemius: Bijna al mijn boeken hebben een vrouw als hoofdpersoon' in: *Reformatorisch Dagblad* 5.10.1998.

Donkervoort, Nicole
- 'Arend ten Oever en Hermien Haar van stichting Het Drentse Boek: 'Dialect zorgt voor eigen identiteit, een basis' ' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) januari 38-40.
- 'Anna de Gorter-van Schot, oud-'streektaalambtenaar' van de burgerlijk stand in Zuidwolde: 'Het Drents klinkt zo warm, zo echt" in: *Drenthe totaal* 3 (1998) november 28-30.

Douwes, L.

- ‘Van BBC naar De Bekketrekker’ in: *Roon. Tijdschrift van de historische vereniging* 30 (2009) maart 18-21.

Drent, H.
- ‘Jan Boer en Maaike’ in: *Drenthe* 27 (1956) december 13.

Drenthen, Joh.
- Drenthe, een verhaal apart’ in: *DAC* 20.11.1971.
- ‘Vechter voor regionale omroep stapt voorgoed de ether uit. De knop óm voor Tonny van der Veen’ in: *DAC* 4.12.1976.
- ‘Vader en zoon Hadderingh klaar met woordenboek. Drenthe heeft nu ook zelf een ‘Koenen’ ’ in: *DGP* 31.12.1977.

Drijver, Ab
- *Van boekenkist tot beeldscherm. Verleden, heden en toekomst van de bibliotheken op het platteland van Drenthe*. Assen z.j.
- ‘Marchien Eising: Het leven moet bevochten worden’ in: *DAC* 6.6.1981.
- ‘Hoefsmid Klaas Kleine uit Diever: “Niemand kan ons de sleutel naar het verleden geven” ’ in: *Drenthe* 53 (1982) oktober 198-200.
- ‘Roel Reyntjes: Ik wil geen zestig worden, maar het moet wel’ in: *DAC* 22.1.1983.
- ‘ ‘Een schrijver is een scharensliep…’ Gerard Nijenhuis pakt dubbel uit’ in: *DGP* 8.3.1983.
- ‘Derk Fuller de boer op met zelfgeschreven streekroman’ in: DAC 14.3.1983.
- ‘Ik schrijf en zie wel wat er van komt’ in: *DGP* 20.4.1983.
- ‘Kritiek was prikkel om door te gaan’ in: *DGP* 8.6.1983.
- ‘Hans Heyting presenteert tiende kinderboek en derde dichtbundel’ in: *DAC* 25.6.1983.
- ‘Boekenbal zonder knaleffect’ in: *DGP* 22.9.1983.
- ‘Marga Kool schrijft voor groot publiek’ in: *DGP* 1.10.1983.
- ‘Ik strooi Drentse Schrievers peper in ’t gat’ in: *DGP* 5.10.1983.
- ‘Bestuur Drentse Schrieverskring verzet bakens voorzichtig’ in: *DGP* 14.10.1983.
- ‘Volksleven Gasselte te boek gesteld’ in: *DGP* 5.12.1984.
- ‘Als je een thuisfront hebt gebeurt je niets’ in: *DGP* 12.12.1984.
- ‘Bart Veenstra beschrijft eigen ervaringen als kankerpatiënt’ in: *DGP* 29.7.1985.
- ‘Nieuwe rubriekschrijvers’ in: *DGP* 8.1.1986.
- ‘Schrijver Bart Veenstra uit Gasselternijveen ‘met pensioen’ ’ in: *DGP* 15.3.1986.
- ‘Jan Naarding: een stap te ver?’ in: *DGP* 23.1.1988.
- ‘Stem van Jans Polling voor veel Drenten bekende klank: ‘Losmaken van beslommeringen gezond’ ’ in: *DC* 15.12.1989.
- ‘Asser auteur en milieu-activist Henk Vonk: ‘Drentse cultuur moet bewaard blijven’ ’ in: *DGP* 29.12.1989.
- ‘Peter van der Velde over schrijverij in de streektaal: ‘Ik lees zelden iets echt moois’ ’ in: *DGP* 20.10.1989.
- ‘ ‘Toen we arm waren deden we dingen die nu niet meer kunnen’ Jan Kuik maakt zich sterk voor de Drentse taal’ in: *DGP* 17.11.1989.
- ‘Rob van der Ree gelooft in toekomst wagenspel’ in: *DGP* 12.1.1990.
- ‘Bart Veenstra begint aan documentaire maar schrijft roman: ‘Wie ben ik dat ik nog zou mogen oordelen’ in: *DGP* 29.6.1990.
- ‘Nijenhuis verhaalt van speurtocht naar waarheid’ in: *DGP* 21.7.1990.

- ‘Herman van der A schrijft voor een groot publiek: Schrievers mogen best wat verdienen’ in: *DGP* 5.10.1990.
- ‘Leraar André Damming muzikaal van vele markten thuis. Streektaal brengt emoties dichterbij’ in: *DC* 14.12.1990.
- ‘Gedichtenbundel postuum eerbetoon aan Drentstalige dichter Lammert Braaksma.
- ‘Aovendlicht wekt olde landschap tot leven’ in: *DGP* 22.3.1991.
- ‘Geiske Bekker vijftig jaar op de bres voor taal en cultuur’ in: *DGP* 17.5.1991.
- ‘Maandblad Drenthe in nieuw jasje’ in: *DGP* 14.2.1992.
- ‘Kuipers, Alberts en Brals stappen op. Streektaalcolumn van Martin Koster veroorzaakt rel in Schrieverskring’ in: *DGP* 12.6.1992.
- ‘Naarding niet aantoonbaar fout, toch Duits-vriendelijk. Het revanchistisch denken van Klaas Kleine’ in: *Drenthe* 63 (1992) september 11-13.
- ‘Drentse schrijfster Miny Hofsteenge komt met opmerkelijke verhalenbundel’ in: *DGP* 15.1.1994.
- ‘Sombere optimist windt er geen doekjes om’ in: *DGP* 1.4.1994.
- ‘Michiel van den Heuvel en de weg van atoompacifist tot dichter’ in: *DGP* 2.4.1994.
- ‘Geen Drents op schoolplein’ in: *DC* 22.3.1997.
- ‘Boek en bundel geven helder beeld van Roel Reijntjes’ in: *DGP* 4.4.1998.
- Beate Plenter schrijft boeken en ontwikkelt lesmethoden. De kracht van de verandering’ in: *DC* 16.5.1998.
- ‘Janny Alberts-Hofman registreert stemmen in de wind’ in: *DC* 5.9.1998.
- ‘Auteur Zwiers laat oordeel over ‘Het Veen’ aan de lezer over. Een roerige periode’ in: *DGP* 12.12.1998.
- ‘Tijdschrift Roet viert in voorjaar twintigste verjaardag’ in: *DGP* 14.11.1998.
- en Baukje Bloemert, ‘An de reize’ in: *Roet* 27 (2005) zomer 9-13.
- en Baukje Bloemert, ‘Over de regenboog’ in: *Roet* 27 (2005) harfst 24-28.
- en Baukje Bloemert, ‘Het verbörgen leven’ in: *Roet* 27 (2005/2006) winter 23-27.
- en Baukje Bloemert,, ‘De dichter en de wichter’ in: *Roet* 28 (2006) veurjaor 10-14.
- en Baukje Bloemert, ‘Een kleine wereld’ in: *Roet* 28 (2006) zomer 19-24.
- en Baukje Bloemert, ‘Langs de vloedlien van de winter’ in: *Roet* 28 (2006) harfst 13-16.
- en Baukje Bloemert, ‘De 100 mooiste Drentse gedichten’ in: *Roet* 28 (2006/2007) winter 17-22.
- en Baukje Bloemert, ‘heavy metal’ in: *Roet* 29 (2007) veurjaor 14-17.
- en Baukje Bloemert, ‘Een eerder laand’ in: *Roet* 29 (2007) zomer 11-14.
- en Baukje Bloemert, ‘De Zomer van ’59/Jan Veenstra’ in: *Roet* 29 (2007) herfst 44-50.
- en Baukje Bloemert, ‘Een plek um te blieven’ in: *Roet* 29 (2007-2008) winter 22-26.
- ‘Harde werkelijkheid overheerst in ‘gefluisterde verhalen’ in: *Roet* 30 (2008) veurjaor 24-29.
- en Baukje Bloemert, ‘De eeuwig zoemende vliegenstrip’ in: *Roet* 30 (2008) zomer 13-20.

Dubbelboer, Sikko

- *Wat met het veen verdween*. Wildervank 1980.
- ‘Dr. Jan Naarding overleden’ in: *Drenthe* 34 (1963) juli/augustus 5.

- 'Jacob Oostijen (82), ambachtsman en auteur' in: *Hoogeveensche Courant* 21.01.1991.

Echten-Kool, M. van
- 'De hand aan de ploeg. Een uiting van Drents-eigen-cultuur-optimisme' in: *Drenthe* 51 (1980) oktober 205-209.

Eelssema, W.J.
- 'Kunst aan het Schildmeer' in: *De Eemsbode* 15.7.1964.
- 'Hans Seidel als schrijver' in: *De Nieuwe Damster* 10.12.1965.
- 'Hans Seidel als dichter' in: *De Nieuwe Damster* 17.12.1965.
- 'Nieuw werk van Hans Seidel. Met een dukaat en 'n dubbeltje' in: *De Nieuwe Damster* 28.2.1967.

Eising, Harm
- 'Wie brengt de Drentheboeken aan de man de recensent of de boekverkoper' in: *Drenthe* 49 (1978) maart 38-39.

Ekkers, Remco
- 'Prudente gedichten' in: *Roet* 30 (2008) veurjaor 19-21.

Engels, Jur.
- 'Mit hiel veul groeten van Wietske Knorringa' in: *Toal en taiken* 16 (1998) mei/juni 151-156.
- 'Anneke Mensen: 'Aantrekkelijk zijn en blijven' ' in: *Toal en taiken* 24 (2006) mei/juni 167-170.

Ent, Henk van der,
- 'Die taol zo zacht as regenwaoter' in: *Roet* 10 (1988) juni 35-36.
- 'Marga Kool: spanning tussen vervulling en gemis' in: *Roet* 11 (1989) veurjaor 5-7.
- 'Gerard Nijenhuis beschrijft crisis- en oorlogsjaren in Drenthe. Opkomst van de Landbouw en Maatschappij in roman' in: *DAC* 12.12.1978.
- 'Gedichtenbundel Roelof Sieben' in: *OV* 45 (2001) maart 45.

Enting, Geert
- 'Mans Tierelier lop met zien dweellocht deur Drenthe' in: *OV* 28 (1984) juli 106-107.
- 'Bart Veenstra presenteert nei bowk' in: *OV* 29 (1985) februari 29-30.
- 'Liesterkrallen' in: *OV* 31 (1987) september 9.
- 'Gerard Nijenhuis bestemt prijs voor cursus literatuur' in: *DGP* 3.9.1987.
- 'Vandaog' in: *OV* 32 (1988) mei 76.

Entjes, H.
- 'Streektaalliteratuur in Oost-Nederland' in: Heeroma, K., en J. Naarding (red.), *Oostnederlands. Bijdragen tot de geschiedenis en streektaalletterkunde van Oost-Nederland*. Groningen 1964, 89-133.
- 'Drents boek in Sasland Riege. Literaire nalatenschap van dr. Jan Naarding. 'Daod en dreum' van bijzonder dichter' in: *WC* 28.1.1967.
- 'Bij de presentatie van Wilwaark van Peter van der Velde' in: *OV* 30 (1986) september 170-172.
- 'Nedersaksische letterkunde onderweg' in: *DMB* 42 (1990) 1-15.

Faber Kuijenhoven, Martijn
- 'Tekstverwerker als tekstverwekker' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) juli/augustus 10-11.

Freije, Aly
- 'Van Steenbreek tot Zundags goed' in: *Roet* 33 (2011) veurjaor 19-21.

Gans, Evelien
- *Jaap en Ischa Meijer. Een joodse geschiedenis 1912-1956*. Amsterdam 2007.

Germs, Jan
- 'Gerrit Kuipers 80 jaor' in: *OV* 42 (1998) oktober 438-441
- en Abel Darwinkel en H. Slot, *Moi. Taalgids Drenthe*. Assen 2005.
- 'In memoriam Geert Enting 1947-2006. Bij 't overlieden van Geert Enting, kenner van 't Drèents' in: *Dv/hN* 30.6.2006.
- 'Geert Enting overleden' in: *De Schakel* 5.7.2006.
- 'Roelof Sieben (1919-2006). Een typemachine met grote letters' in: *Dv/hN* 12.7.2006.
- 'Hermanus Johannes Slot: eerste profwielrenner van Drenthe' in: *B'ART 2015*, Beilen 2014, 61-65.

Gerritsen, Galiëne
- 'Het laatste loopje' in: *Nederlands Dagblad* 22.7.2006.

Geskus, Theo
- 'Kuipers trots op Dreèntse vertaoling Bartje' in: *Dv/hN* 9.7.2010.

Glas, Jan
- 'Interview mit Tonko Ufkes' in: *Krödde* nr. 109 (2009) veurjoar 43-47.

Goren, Peder
- 'Drentse humor van de dichter-cabaretier Roel Reyntjes. 'Cultuur is het gedragspatroon van een volk' in: *Trouw* 11.10.1979.

Gosejacob, Gerhard
- 'Bentheim und seine deutsch-niederländischen Beziehungen' in: *Homo res sacra homini*. Assen 1970, 54-62.

Gramsma, Ger
- 'Het portret. Paul Bertram' in: *AHT* 13 (2003) juni 21-23.

Grijp, L.P. en I. van Beersum (red.)
- *Onder de groene linde; 163 verhalende liederen uit de mondelinge overlevering. Opgenomen door Ate Doornbosch e.a.* Amsterdam 2008.

Groot, P.A.J. de
- Peter en Alke van der Velde: een paar apart…' in: *Nv/hN* 15.3.1984.

Haar, Albert
- 'Potlood en papier; Peter van der Velde 50 jaar aktief as streektaalschriever' in: *Drenthe* 62 (1991) maart/april 18-22.

Haas, J.G.
- ' "Liefje, lijden heeft geen kleur" sterk debuut Drentse schrijfster Marga Kool' in: *Nv/hN* 17.11.1970.

Hadderingh, H.
- ' "Het wollegres". Drentse balladen van Roel Reyntjes' in: *Oeze Volk* 9 (1965) mei 74.
- en Bart Veenstra, *Drents Woordenboek. Een verzameling van vrijwel uitsluitend idiomatische woorden, uitdrukkingen, zegswijzen en spreekwoorden uit de Drentse dialecten, met toevoeging van beschrijvingen van gebruiken en spelen, versjes, rijmpjes, raadsels en andere zaken van volkskundige aard.* Schiedam 1979.

- ‘Gold in de strubben’ in: *Drentse boekenweekkrant* (1985) 13.
- ‘Peter van ’t Noordenveld’ in: *Drentse boekenweekkrant* (1985) 15.

Hadderingh, Jent
- *Roel Reijntjes, Prins tussen Drentse dichters*. Z.pl. 1998.
- *Bart Veenstra. Een leven tussen pen en papier*. Z.pl. 2004.

Hadderingh-Veenstra, Martha
- ‘toneelstuk grada eding-askes schrif heur zestiende’ in: *OV* 15 (1971) mei 74-75.
- ‘ “oeze volk” het drentse maandblad’ in: *Drenthe* (1974) februari 31-32.
- ‘Anneke Mensen-Siegers’ in: *OV* 29 (1985) juni 89-90.
- ‘Schrievers en heur wark’ in: *OV* (1992) februari 19-21.
- ‘Het zingen holt an’ in: *OV* 36 (1992) april 64-65.
- ‘Schrievers/sters en heur wark’ in: *OV* 36 (1992) april 54-55.
- ‘Drentes reizende ambassadeur wordt 70 jaor’ in: *OV* 37 (1993) januari 8-9.
- ‘Miny Hofsteenge’ in: *Oeze Volk* 38 (1994) februari 24-26.

Hakkert, Theo
- ‘Platteland is overal hetzelfde’ in: *Leeuwarder Courant* 14.4.2006.

Harbers, Jan
- ‘Is ’t vandage of gister? Gedichten van M. Vasalis in ’t Drèents’ in: *Roet* 31 (2009) veurjaor 7-11.

Hartog, Steven
- ‘Dichter-conferencier wordt 75 jaar. Roel Reijntjes in boek geëerd’ in: *De Koerier* 4.2.1998.

Have, Rob ten
- ‘Jans Polling zet na acht jaar punt achter familieverhalen’ in: *DGP* 21.11.1998.
- ‘Oeze Volk wil zich in de toekomst meer op jeugd richten’ in: *Drentse Courant* 20.2.1999.
- ‘Gerrit Kuipers kan de dag nog wel vol krijgen. Een Drentse duizendpoot’ in: *Drentse Courant* 8.5.1999.
- ‘Dichten is het verdichten, het inkoken van emoties’ Roel Reijntjes kent het idioom’ in: *Drentse Courant* 7.10.2000.
- ‘Een column moet prikkelen’ in: *DGP* 29.9.2001.
- ‘ ‘Vaoderschap of voederschap’ laatste boek Jans Polling’ in: *DGP* 31.1.2002.

Hebel, Frank von
- ‘Kopzeer, prachtig toch? Gezocht: Drentse vertalers van Duitse toneelstukken’ in: *Dv/hN* 20.4.2002.

Heeroma, K.H.
- *De Nedersaksische letterkunde. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Nedersaksische Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen op zaterdag 7 november 1953.* Groningen/Djakarta 1953.
- ‘Naardings laatste verjaardag’ in: *DMB* 15 (1963) 33-38.
- ‘Ten geleide’ in: J. Naarding, *Dååd en drööm*. Winschoten 1966, 5-7.
- ‘Jan Naarding (Sleen, 21 juni 1903 - Assen, 20 juli 1963)’ in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden 1966-1967.* Leiden 1968, 121-129.
- en J. Naarding (red.), *Oostnederlands. Bijdragen tot de geschiedenis en*

streektaalletterkunde van Oost-Nederland. Groningen 1964.

Heimweg, Janneke
- 'Hoezo gestoord als je opkomt voor je bont en blauw gebeukte zusje?' in: *Groninger Gezinsbode* 26.7.2012.

Hemels, Johan
- (e.a.) *Entgrenzungen. Erinnerungen an Henk Prakke. Mit einer Bibliografie*. Assen 2000.
- 'Henk Vonk gaat 'Met de kiekkast kris kras deur d'Olde Lantschap' ' in: *DAC* 8.12.1978.
- 'Het jaar van de ooievaar'. Gerard Nijenhuis schrijft eerste Drentse roman' in: *DAC* 2.5.1979.

Heumakers, Arnold
- 'Literatuur heeft literaire tijdschriften nodig' in: *NRC* 13.12.2008.

Heyting, Hans
- 'de iegelkaor' in: *OV* 3 (1959) november 168-169.
- *Op de gribbelgrab.* Haren 1968.

H.g.
- 'Pesser volk speelde achtduizend jaar oude historie' in: *HC* 1.6.1963.

Hilbrandie-Meijer, M.R.
- *101 markante Drenten van de twintigste eeuw*. Z.pl. 2001.

Hoekman, Roelof
- 'Ik weet best dat ik vaak minder prettig ben overgekomen' in: *Nv/hN* 4.9.1976.
- 'Genieten van het spel met taal' in: *DC* 23.2.2001.
- 'Een moedig verkenner. 'An de reize', overzicht van het Drentstalige werk van Gerard Stout' in: *Dv/hN* 17.13.2004.

Hoekstein, Janine
- 'Jannie Boerema en Kees Thijn combineren hun kunst. De Roze Wolk: schilderijen en literatuur in 'sprookverhalen' ' in: *DC* 7.3.2001.

Hoekstra, Wiebe
- 'Het gaat om de kleine tragedie' in: *Drenthe totaal* 1 (1996) mei 35-37.

Hofman, H.
- 'De Drentse schriever Jan Kuiper tachtig jaar' in: *Drenthe* 47 (1975) december 288.
- 'Een vraaggesprek met de bekende Drentse dichter-schriever Jan Kuiper uit Assen' in: *De wegwijzer* 17 (1982) 1-4.

Hollenbeek Brouwer, J.
- 'Het Drents Genootschap Culturele Raad voor Drenthe' in: *Homo res sacra homini.* Assen 1970, 36-46.

Homan, Jaap D.
- 'Jans Polling creatieve duizendpoot dankzij Heyting' in: *Nv/hN* 5.11.1996.
- 'Boer zijn en schrijven is ideale combinatie voor Pieter J. Struik' in: *Nv/hN* 29.10.1997.

Homan, Peter
- 'Schrijfster uit Vries laat actief. Werk Jannie Boerema vindt gretig aftrek' in: *Nv/hN* 23.2.1984.
- 'Schrijver 'Een Asser jongen vertelt': 'Boek gaat over het gewone volk' ' in: *DAC* 19.10.1984.

Hooyenga, Ronald
- 'Nieuwe plaat van zingende verslaggever Ab Drijver' in: *DGP* 4.10.1986.

Horstman, Jan Willem
- 'In mijn ergste droom veegt Emmen ons dorp van de kaart' in: *Dv/hN* 7.3.2009.

Huisken, Alma
- 'Drents is zo old as de hunebedden' in: *Seasons. Bron voor buitenleven* 6 (1998) september 24-26.

Huizing, Berend Henk
- 'Lammert Huizing was dag en nacht bezig met nieuws. Journalist van de oude stempel' in: *HC* 13.3.2013.
- 'In memoriam: Lammert Huizing (86)' in *HC* 13.3.2013.

Huizing, Harry
- 'Na 25 jaar toch 'Oorlog en Vrede' van Bart Veenstra' in: *DGP* 6.5.1985.
- 'Marga Kool bouwt voort aan traditie' in: *Nv/hN* 9.4.1988.

Huizing, Lammert
- *Zeven eeuwen Zuidwolde. Voorstudies over Zuidwolde en de Zuidwolders van vroeger*. Hoogeveen 1975.
- 'Daorum kreeg de Roel de pries' in: *OV* 21 (1977) december 178-180.
- 'Drentse schrievers in profiel 2. Bonnie Veendorp fijne karakterstukjes verrijking van Drentse literatuur' in: *DAC* 15.9.1978.
- *Lezen in Hoogeveen. Uitgave om te gedenken, dat vijftig jaar terug op 30 november 1929 de christelijke Volksbibliotheek werd geopend*. Hoogeveen 1979.
- 'Rumoer rond Drentse helden bij Ane' in: *Nv/hN* 22.11.1979.
- 'Drenten over Drenthe' in: *Nv/hN* 2.6.1983.
- 'Culturele pries veur Gerrit Kuipers' in: *OV* 27 (1983) november 178-180.
- 'Bart Veenstra: De man die de moed had' in: *HC* 5.8.1985.
- 'Drenten over Drenthe' in: *Nv/hN* 25.9.1986.
- 'Drenten over Drenthe' in: *Nv/hN* 16.2.1989.
- 'Drentse dichter Hans Heijting: Niet de minste animo meer um te schrieven. Dichten veur mij meer vechten as speulen mit de taol' in: *Drenthe* 62 (1991) november/december 6-12.
- 'Alle Boelens en de ellende van vroeger. Drentse storm rond realistische roman van Klaas van der Geest' in: *Drenthe* 63 (1992) april 29-30.
- 'Mijn Drenthe niet authentiek. Drenthelied had Drentse voorganger' in: *Drenthe* 63 (1992) mei 17.
- 'Natuurtalent, voor wie dichten noodzaak is. Bart van Oosteringh tachtig jaar' in: *Drenthe* 63 (1992) mei 27-30.
- 'Hans Heijting: Meester van Drentse schrieverij' in: *Nv/hN* 10.6.1992.
- 'Hans Heijting: pionier van literair Drenthe' in: *HC* 10.6.1992.
- 'Bart van Oosteringh tachtig jaar' in: *HC* 12.6.1992.
- 'Magische erotiek van Rieks Siebering' in: *HC* 24.6.1992.
- 'Grensstenen van Theo Rutgers' in: HC 26.7.1992.
- 'Dr. Klaas van Dijk vooral rebel (1925-1995)' in: *Nv/hN* 13.1.1995.
- 'In memoriam Mr dr Klaas van Dijk (1925-1995) in: *Drenthe* 66 (1995) januari/februari 5.

- ‘Lege stee deur verscheiden van Harm Boer (1920-1995)’ in: *Drenthe* 66 (1995) mei 15.
- ‘Honderd jaar Mien Drenthe. Voor Drenthe geen echt eigen volkslied’ in: *Drenthe* 66 (1995) december 20-21.
- ‘Dodelijk intermezzo’ in: *Drenthe totaal* 1 (1996) januari 23.
- ‘Culturele prijzen voor Klaas Kleine en Huib Minderhoud’ in: *Drenthe totaal* 2 (1997) maart 51.
- ‘Beiler feest rond jarige Roel Reijntjes’ in: *HC* 9.2.1998.
- ‘Jannie Boerema ‘altied de kop vol sprookjes’ ’ in: *Drenthe totaal* 3 (1998) september 7-11.
- ‘Max Douwes al tijdens zijn leven een legende’ in: *HC* 27.3.1998.
- ‘Max Douwes vooral beroemd door Mans Tierelier’ in: *Drenthe totaal* 3 (1998) mei 42-43.
- ‘In memoriam Jan Westerhuis (1926-1999), bekende drager Drentse cultuur’ in: *HC* 14.7.1999.
- ‘Jan Westerhuis was drager van de Drentse cultuur’ in: *Nv/hN* 15.7.1999.
- ‘Michiel van den Heuvel (1926-1999) actievoerder en eigenzinnig dichter’ in: *HC* 12.11.1999.
- ‘Roel Reijntjes (1923-2003) van grote betekenis voor Drentse literatuur’ in: *HC* 23.4.2003.
- ‘Tonny van der Veen, verzamelaar Drents talent’ in: *HC* 2.4.2004.
- ‘In memoriam: Bart Veenstra (84): Een leven tussen pen en papier’ in: *HC* 19.10.2005.
- ‘Drentse dichteres Jannie Alberts-Hofman overleden’ in: *HC* 15.2.2008.
- ‘In memoriam. Gerrit Kuipers, de nestor van de Drentse schrieverij (1918-2011)’ in: *HC* 6.5.2011.
- ‘Ebelina Bruins’ in: *Dv/hN* 14.2.2012.
- ‘Bart van Oosteringh’ in: *Dv/hN* 19.6.2012.
- ‘Albertus van Bommel’ as verering’ in: *MC* 4.3.2013.

Hulst, Rinus
- ‘Schrijver en dichter Gerard Nijenhuis over ‘kwestie Naarding’: ‘De slag bij Ane duurt nog altijd voort’ ’ in: *DGP* 26.5.1988.
- ‘Bestuurslid Boelens van Naardinginstituut: ‘Naarding hoeft niet aan schandpaal, maar ook niet op sokkel’ ’ in: *DGP* 31.5.1988.
- ‘Einde naakt voor Schrieverskring’ in: *DGP* 11.5.1996.
- ‘Bart Veenstra gecremeerd: de lijster zwijgt, het geluid blijft klinken’ in: *Dv/hN* 20.10.2005.

Hulzebos, Bram
- ‘In het Drents telt vooral wat niet wordt gezegd’ in: *Nv/hN* 14.10.1987.
- ‘Nieuwe gedichten vóór Jan en tegen de pseudo-antiek’ in: *Nv/hN* 6.8.1994.

Huso
- ‘Drentse schrievers in profiel 2. Bonnie Veendorp fijne karakterstukjes verrijking van Drentse literatuur’ in: *DAC* 15.9.1978.

IJken, Grietje
- ‘Het onlaand van de dichter’ in: *Roet* 7 (1985) juni/juli/augustus 28-29.
- ‘Een soort van Lorelei…’ in: *Roet* 8 (1986) maart/april/mei 5-7.

- 'Zeefdruk deurlocht' in: *Roet* 9 (1987) december 10-11.
- 'De bevrijding van een buitenstaander' in: *Drenthe* 60 (1989) juni 30-33.
- 'Klaas Kleine: De ambachtelijke benadering' in: *Drenthe* 60 (1989) november 6-9.
- 'De weemoed in verstilde beelden' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor 18-20.

Imbos, Tjaart
- 'In memoriam C.J. Casparus' in: *Roet* 17 (1995) naojaor 28.
- 'Bart zien neiste boek: "Het blauwe dorp" ' in: *OV* 45 (2001) juni 95-96.
- 'In memoriam Lambertus Hadderingh. Bart Veenstra hef 't er toou daon' in: *de Taolkraant* (2005) december 3.
- 'In memoriam Frouwien Klaassens-Perdok (1917-2006)' in: *OV* 50 (2006) april 77.

Jalvingh, Hans
- 'Een loze vos' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 2-4.
- (sam.) *Een fossien oet de ruuf*. Assen [2004].
- 'An de proot met Gerard Berends' in: *Roet* 27 (2005/2006) winter 10-11.

Jansen, Bert
- 'Onverschilligheid doodt alles' in: *MC* 6.10.1993.

Jansma, Klaas (red.)
- *Masker in de spiegel. Geschiedenis van het Nederlandse openluchttheater*. Leeuwarden 1989.

J.B.
- 'Het dorp bestaat niet meer' in: *DAC* 14.11.1981.

J.K.
- 'Boekbespreking' [G. Nijenhuis, *Het dorp bestaat niet meer*] in: *Kerk en Wereld* 29.4.1983.

Jong, Theo de
- 'Luchtig wagenspel op Kerkplein' in: *MC* 26.8.1991.

Jonker, Pieter
- (e.a.), *Hou vremd ik blief. Saul van Messel. Joods dichter in het Nedersaksisch*. Oosterwolde 1985.

Jonge, G. de
- 'Hans Heyting' in: *De Zwerfsteen* 10 (1996) 4, 114-116.

Jr.
- 'Wil Vening: De straf van Wodan' in: *Drenthe* 47 (1975) januari/februari 23-24.
- 'Joël en de veenheks' in: *Drenthe* 48 (1976) november 234.

K.
- 'La Bohème in Drenthe' in: *Drenthe* 61 (1990) maart 30.

Kajaan, Dick
- 'Romanfragment Foka van Loon, De wondere weg' in: *Historisch Tijdschrift GKN* (2010) nr. 19, juni 17-26.

Kamphuis, Herma
- 'Bontekoe en Veenstra halen Drentse herinneringen op' in: *Nv/hN* 7.6.1985.

Karel, Erwin H.
- *Grenzen in Drenthe. Vier historische beschouwingen over scheidslijnen in cultuur en landschap*. Assen 2000.

Katerberg H.
- en H. Slot, 'Biebelvertaolen in Drèents. Een jonge, onvoltooide geschiedenis' in:

Met andere woorden. Kwartaalblad over bijbelvertalen, 20 (2001) juni 23-28.

Kiers, Geke
- 'Dichteres Beate Plenter uit De Wijk op de bres voor behoud Drents' in: *MC* 3.8.1994.

Kingma, Symen
- 'Een Drentse 'smok op 't veurheufd' ' in: *Leeuwarder Courant* 1.10.1993.

Klaassens-Perdok, Frouwien
- (e.a., red.), *Midwinter in de olde landschap. Nederlandstalige en Drentse verhalen en gedichten rond Kerst en Nieuwjaar*. Zuidwolde [1984].
- 'Herinneringen uit de oorlogsjaren' in: *Drenthe* (1995) mei 12-14.

Kleine, Gerie
- 'Nieuwe dichtbundel van Roel Reijntjes: 'Een bewies van levenskracht' ' in: *MC* 24.3.1993.

Kleis, G.
- ' "Nach Frankreich zogen zwei Grenadier', Die waren in Russland gefangen" ' in: *NDVA* 127 (2010) 79.

Klooster, Ger
- 'Het gewone ligt me niet' in: *De Koerier* 29.12.1987.
- *Drents Groningse Profielschetsen.* Assen 1988, 15-21.

Klooster, Henk ten
- 'Alleen al dat ellendige vuurwerk met Oudjaar' in: *ZC* 2.11.1984.

Kluiving, K.B.
- ' 't aol volk te emmen. Stuk volkskracht bewaren tegen oppervlakkige nieuwe invloeden' in: *Drenthe* 41 (1970) maart 41-43.

Kocks, G.H.
- 'Henk Vonk Drenthe in grootvaders tijd' in: *Drenthe* 48 (1976) maart 41.
- 'Wieder met mekaor' in: *Drenthe* 54 (1983) november 212.
- '50 jaar maandblad Drenthe' in: *Drenthe* 50 (1979) januari/februari 12.

Koers, Jan
- 'In gesprek met Marga Kool. "De Zilveren Anjer zie ik als erkenning van het Drentse dialekt" ' in: *HC* 28.6.1985.

Koevoets, Wim
- 'Boekje open over Dwingeloo' in: *De Telegraaf* 22.8.1964.

Kolkman, Ton
- 'Drentse dichters op muziek' in: *Drenthe* 62 (1991) maart/april 23.
- 'De ene keer wel, de andere niet' in: *DGP* 25.4.1992.
- 'Breed bekeken' in: *DGP* 19.6.1992.
- 'Hier in Oslo begunt de deui' in: *DGP* 5.12.1992.
- 'Het eeuwige gevecht tussen het verstand en het gevoel. Nieuwe Drentstalige novelle 'Zwak ies' ' in: *DGP* 29.12.1992.
- 'As langs de muren d'aovend slöp' in: *DGP* 9.1.1993.
- 'Wat was er mis met oeze taol?' in: *DGP* 13.2.1993.
- 'Nieuwe poëzie van Rieks Siebering en Roel Reijntjes' in: *DGP* 20.3.1993.
- 'Over water en donkere jongens' in: *DGP* 20.3.1993.
- 'De 'eroetiek' van Gerard Stout' in: *DGP* 15.5.1993.
- 'Drèentse Schrieverij: zowel schetsmatig als gedegen. Uitgevlogen uit het warme

nest' in: *DGP* 25.11.1993.
- 'Ik was n leegstoand hoes, old en deurleefd' in: *DGP* 31.12.1993.
- 'Geprolongeerd: Miny Hofsteenge' in: *DGP* 18.3.1994.
- 'Vanneis wied vot om dichterbij te kommen' in: *DGP* 20.5.1994.

Kooistra, Jan
- 'Wilwaark in Roderwolde' in: *Leekster Courant* 13.3.1986.
- 'Anneke mensen over wat is, was en komen zal' in: *Leekster Courant* 28.4.1988.

Kool, Marga
- 'De hand aan de ploeg. Een uiting van Drents-eigen-cultuur-optimisme' in: *Drenthe* 51 (1980) oktober 205-208.
- 'Dankwoord by het in ontvangst nemen van de Johanna van Burenpries' in: *Roet* 4 (1982) april 9-11.
- 'In memoriam Roel Reijntjes' in: *Roet* 25 (2003) veurjaor 2-4.
- 'Binnen bij Boeren' in: Eloy Kolderwey (red.), *Boerenbedrijvigheid voortgang en behoud*. Zwolle [2003], 133-137.

Koops, Klaas
- 'Priezen(s)weerdig' in: *OV* 52 (2008) november/december 5.

Koops, L.
- *Altijd in de buurt! Zestig jaar regionale omroep in Drenthe*. Zuidwolde 2006.
- 'Dichterslandschappen (2)' in: *Noorderbreedte* 36 (2012) nr. 3, 56-57.
- 'Schrieven in de taol waorin je dreumt. Een gesprek met Rieks Siebering' in: *Roet* 35 (2013) 7-12.
- 'Drèents en Berbers twei taolen in verdrukking' in: *B'ART 2015*. Beilen 2014, 216-221.

Kooten, Jan van
- en Ab Drijver, 'Marga Kool schrijft voor groot publiek' in: *DGP* 1.10.1983.
- 'Eigenlijk zou dat verhaal niet in de krant moeten' in: *DGP* 7.10.1983.
- *Koppergalerie 1949-2000*. Assen 2000.

Kort, Ton de
- 'Knijn en Ravestein zijn basis winnend kerstgedicht' in: *Zondagsnieuws* 3.1.1999.

Koster, Martin
- 'Roet' in: *Drenthe* 51 (1980) november/december 231.
- 'J.B. Klönne: Ik wil alleen 't naakte overholden' in: *Roet* 9 (1987) juni 6-7.
- 'Ton Peters: Ik kom der niet meer los van' in: *Roet* 10 (1988) september 3-4.
- 'Lukas Koops … klaor' in: *Roet* 11 (1989) veurjaor 10-11.
- 'Reiner Robaord' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 59-61.
- 'Dichterslandschappen (2)' in: *Noorderbreedte* 36 (2012) nr. 3, 56-57.

Kroes, Ben
- 'drents-eigen toneel nog toekomst?' in: *Drenthe* 46 (1974) februari 33-34.

Kuijer, Henny
- 'Harm Boer doet meer. Leesmoeder in het Drents' in: *Nv/hN* 21.5.1987.

Kuik, J.
- 'Marcus, een Drentse vertaolung [sic]' in: *Drenthe* 52 (1981) augustus 155.

Kuipers, G.
- 'Drents in 't Maondblad Drenthe' in: *Drenthe* 32 (1961) oktober 10-11.
- '*De Speulman*, een neij bundeltie Drentse gedichten van Roel Reijntjes' in:

Drenthe 33 (1962) februari 13-14.
- 'Nieuwe streekroman. *Gezegend is het leven*' in: *Drenthe* 35 (1964) januari 6-8.
- 'döör de leesbril' in: *OV* 8 (1964) februari 26-27.
- *Kiek op Drentse literatuur.* Assen 1966.
- 'Daod en dreum' - een bundel met wark van Jan Naarding' in: *Drenthe* 38 (1967) maart/april 60-61.
- 'Spelleprikkies deur Wipke met krabbelies van Bouke' in: *Drenthe* 47 (1975) januari/februari 23.
- *Drente's erfgoed - Van Picardt tot Hidding - 1666-1976 ruim drie eeuwen Drentse literatuur een bloemlezing uit het werk van Drentse schrijvers van vroeger, met informatie omtrent de schrijvers en hun werk*. Hoogeveen 1978.
- 'Anne de Vries drent, schriever en verteller' in: *Drenthe* 50 (1979) augustus 155-158.
- 'In memoriam Bene Dubbelboer' in: *Drenthe* 53 (1982) september 179.
- 'De Vosbargenspelling en 'Daod en Dreum' nogal wat rambulie' in: *Drenthe* 38 (1967) maart/april 85.
- '250 x Oes Schepertien' in: *Drenthe* 59 (1988) juni 8.
- 'Uilenberg, Jan (1840-1930)' in: *Contactorgaan. Voorlichtingsblad der gemeente Sleen* (1993) juni 10-11.
- 'De Drèentse Schrieverskring - 1953-1993' in: *OV* 37 (1993) juli 110-112.
- 'De Drèentse Schrieverskring 1953-1993' in: *OV* 37 (1993) augustus 126-127.

Kuipers, Henk
- 'Drentse rechtbanktolk 'bewijs van erkenning'' in: *Nv/hN* 2.4.1998.
- 'Lute Zwiers (82) apetrots op zijn eerste roman' in: *Nv/hN* 6.11.1998.

Kwak, Jaap
- 'Schrijver Veenstra kàn het' in: *DGP* 2.2.1990.
- 'Zoiets zal een Reijntjes nooit doen' in: *DGP* 26.10.1991.

Laan, Nico
- *Het belang van smaak. Twee eeuwen academische literatuurgeschiedenis*. Amsterdam 1997.

Lammers, Fred
- 'Marga Kool in Zuidwolde, de eerste dertiger die een zilveren anjer krijgt' in: *Trouw* 17.6.1985.
- 'De onstuimige Marianne. Dieuwke Winsemius schreef 75 boeken in veertig jaar' in: *Trouw* 7.2.1991.

Lans, Herwin
- 'Verwondering: dat is het begin voor de dichter' in: *Nv/hN* 23.9.1997.
- *Lectuur-Repertorium*. Antwerpen/Tilburg 1953, 1969 en 1981.

Leenstra, Nicolette
- 'Ik heb het schrijven nog niet afgeschreven' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor 11-14.

Leerintveld, Ad
- 'Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956' in: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal-en Letterkunde* 120 (2004) 82-84.

Leeuw, G.J. de
- 'Gerrit Kuipers - Drents schrijver' in: *Fragmenten uit de geschiedenis van de voormalige gemeente Westerbork* (2013) nr. 13-4 december 15-30.

Lentz, Jasper
- 'Prehistorisch ventje nu in Oek de film en Oek de musical' in: *Dv/hN* 18.9.2009.
Linthorst Homan, J.
- *Het stiefkind Drenthe*. Assen 1934.
- 'Een Drentsch Genootschap?' in: *NDVA* 54 (1936) 67-69.
Lohman, Jhein
- 'Bart Veenstra. Nemancipatie' in: *Drenthe* (1976) januari/februari 11-12.
Loovers, Jan
- 'Gedichten van een Drent. Het dorp bestaat niet meer' in: *Het Zwols Dagblad* 30.1.1982.
Louwes, Jan
- 'Boer en dichter Pieter J. Struik hekelt geklaag over geld 'Schrieverskring is een rommelpot' ' in: *DGP* 18.3.1993.
Louwes, J.R.
- 'Drenten in Amsterdam. De geschiedenis van een Vereniging van Drenten in de Vrömde' in: *NDVA* (1997), 1-31.
Löwik, F.G.H.
- *De Twentse Beweging. Strijd voor de Modersproake en Eigenheid*. Groningen 2003.
- 'Beiler kleinkunstenaar op 80-jarige leeftijd in eigen huis overleden. Dood Roel Reijntjes als in zijn dichtbundel' in: *Beiler-Westerborker Courant* 23.4.2003.
Lubbers, Fred
- 'Drentse schrijver en dichter Roel Reijntjes: 'Ik ben een nar' in: *Oostermoer* 26.2.1987.
Lubbers, R.
- 'Alke van der Velde-van Calker, een gewone vrouw' in: *Roon. Tijdschrift van de historische vereniging* 30 (2008) september 22-26.
Luiks, Riana
- 'Twee kinderboeken over dieren' in: *Boekenbus* 1 (1975) nr. 1, 73-74.
- 'Uit de vaderlandse geschiedenis voor kinderen' in: *Boekenbus* 1 (1975) nr. 2, 42-45.
Luis, Janet
- 'Rondom ons hunebed' in: *NRC* 30.6.2006.
Maas, Jan
- (sam.), *De laatste bestuurders van de gemeente Gieten*. Gieten 2009, 10-18.
Mecklenburg, Norbert
- *Die grünen Inseln. Zur Kritik des literarischen Heimatkomplexes*. München 1986.
Meer, Esther van der
- 'Kersverse stadsdichter van Assen. 'Ik kijk met een Drentse ziel naar de stad' ' in: *Dv/hN* 12.12.2005.
- 'Stadsdichter wil poëzie tijdens de TT' in: *Dv/hN* 26.1.2006.
- 'Ik zou zo graag onbezorgd willen zijn' in: *Dv/hN* 22.3.2008.
Meij, Adriaan
- *Dichter bij de bron. Poëzie tussen Reest en Wieden.* Meppel 2014.
Meijer, Gert
- 'Ik ben een beetje star in mijn hoofd' in: *Dv/hN* 3.3.2012.

Meulen, Tony van der
- 'Jan Boer, Groninger dichter' in: *Nv/hN* 4.5.1973.

Meyboom, J.C.
- 'Openluchtspel Diever' in: *Drenthe* 25 (1954) juni 9-10.

Middel, Bert
- 'Drentse Taol' in: *Drenthe* 62 (1991) nr. 3 en 4, 4-5.

Minderhoud, Huib D.
- 'In memoriam C.J. Casparus' in: *Drenthe* 66 (1995) oktober 11.
- 'In memoriam C.J. Casparus' in: *Roet* 17 (1995) naojaor 28.
- 'Roel Brouwer, dichter in Deurze' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) januari 11.
- 'Mariët Meester, schrijfster' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) juni 34-37.

Moerman, Jacob
- 'Literatuur uit Noorden best leuk' in: *DGP* 19.10.1991.
- 'Tweede boek van de Drentse dominee Theo Rutgers' in: *DGP* 22.8.1992.
- 'Het portaal' van Gerard Nijenhuis over homoseksualiteit' in: *DGP* 16.1.1998.
- 'De twee werelden van Saul van Messel (1912)' in: *DGP* 23.10.1999.
- 'Literaire matinee rond Willem van der Molen' in: *Dv/hN* 13.4.2002.

Mok, Maurits
- 'Drentse gedichten' [*De iegelkaor* van Roel Reijntjes] in: *Algemeen Handelsblad* 7.11.1959.

Moorlag, Hero
- 'Willem Hooijer (93) vertelt over veranderende natuur rond Kerkenveld' in: *HC* 20.3.1992.

Möring, Marcel
- 'Bart Veenstra: 'Ik bin gramietig' ' in: *DGP* 1.6.1984.
- 'Drentstalig tijdschrift vernieuwd: Roet 'goes Dutch' in: *DGP* 13.6.1987.
- 'Jan Naarding in de oorlog: 'Heel het Saksenland dient te ontwaken' in: *DGP* 23.12.1987.
- *Het verdriet van Drenthe*. Z.pl. 1996.

Mulder, A.
- 'In memoriam J.J. Oelenbaarg' in: *Kerkkrantje* (1962) sprokkelmaand 6.
- 'Bi'j en nao de geboorte van "Oeze Volk" ' in: *OV* 30 (1986) oktober 208-209.

Mulder, Paul
- '"Vrouwluu versier'n' opent de gordijnen' in: *DGP* 10.3.1986.

Mulder, R.D.
- 'De Groafschap Bentheim, Drenthe en Nederland' in: *Drenthe* 21 (1950) maart 50-52.
- 'Drents contact met Bentheim' in: *Drenthe* 21 (1950) mei 80-81.
- 'Prakke en het Drents Genootschap' in: *Drenthe* 22 (1951) november 162-163.

Naarding, J.
- 'Openluchtspelen in Drente. "Van den Gestrafte met den Koorde" ' in: *De Vrije Pers* augustus 1947. 11-12.
- *De Drenten en hun taal*. Assen 1948.
- 'Naar "de Graafschap" ' in: *Drenthe* 21 (1950) oktober 154-156.
- 'De ontwikkeling van de Drentse letterkunde' in: *PDAC* 6.2.1954.
- 'Jan Boer, dichter van Groningerland' in: *Taal en Tongval* (1956), 144-148.

- 'G. Kuipers. Belevenissen van Luuk Battelings volk en aner verhalen; in: *Drenthe* 31 (1960) november 15 en *OV* 4 (1960) november 168.
- 'Oes doden' in: *Drenthe* 33 (1962) februari 10.
- 'Johan Hidding. *Als de bramen rijpen*, Kampen 1961. *Gevecht in de rimboe*, Kampen 1961' in: *Drenthe* 33 (1962) maart 15.
- 'J.J. Uilenberg. *Uit 't oude kabinet*' in: *Drenthe* 33 (1962) maart 15.
- 'Jan Jantinus Uilenberg 10 maart 1881 - 20 januari 1962' in: *NDVA* (1963), 7-11.
- *Dååd en Dröööm*. Winschoten 1966.
- en K. Heeroma, *Oostnederlands. Bijdragen tot de geschiedenis en streektaalletterkunde van Oost-Nederland*. Groningen 1964.

Niebaum, Hermann
- en Henk Bloemhoff (red.), *Er was er eens…Vriendenboek voor Jurjen van der Kooi*. Oldeberkoop/Berkoop 2008.

Nienhuis, Ingeborg A.
- *Onkruud vergaait nait. Een onderzoek naar tendensen in de drie Nedersaksische tijdschriften voor streektaalliteratuur* (Masterscriptie Vakgroep Nederlands RuG). Groningen 2005.

Nijboer, Marijke
- 'Overal behoren, nergens thuis. De vele werelden van Max Dendermonde' in: *Drenthe* 60 (1989) november 17-20.

Nijenhuis, G.
- 'Dreumglas. Over de gedichten van Hans Heyting' in: *DMB* 26 (1974), 153-159.
- 'drentse diensten ja of nee ze moeten hun bedding vinden in een levende taalkultuur en in de aktiviteiten van de kerken' in: *Drenthe* 46 (1974) november 153-155.
- 'Ali Brals-Luinge: En toen, en toen…' in: *Drenthe* 47 (1975) december 290.
- 'Kleine Drentse Reize, verzen van Roel Reyntjes' in: *Drenthe* 47 (1975) december 289.
- 'Oeze Volk' in: *Drenthe* (1976) december 264.
- 'Het Drents van Hans Heyting: (morgen 60) taal die staat' in: *DAC* 12.8.1978.
- 'Drentse schrijfster werd 75 jaar. Marchien Eising maakt haar lezer tot een lotgenoot' in: *DAC* 17.11.1979.
- 'Literatuur?' in: *Roet* 4 (1982) juli 29-30.
- 'Blossems en stamppot sniebonen' in: *Roet* 5 (1983) juli 33-34.
- (sam.), *Mandielig, een bloemlezing Drentse poëzie*. Zuidwolde 1983.
- (sam.), *Harm Koops. Drent in de vrömde. Verzaomelde gedichten bij 'n kaander braacht en van een verantwoording veurzien deur Gerard Nijenhuis*. Zuidwolde 1983.
- 'Drentse dichtkunst uit het isolement' in: *DAC* 17.11.1983.
- 'Gré Seidell-Broekhuizen' in: *Roet* 6 (1984) september 23-24.
- 'Marchien Eising 80 jaor' in: *OV* 28 (1984) november 174-175.
- 'Over de poëzie van Jannie Boerema of Robinson Crusoë in Drenthe' in: *Praoten over schrieven, cursus aover Drentse literatuur, spelling en woordkennis*. Zuidwolde 1987.
- 'Nijenhuis ontvangt culturele prijs van Drenthe: 'Literaire kwaliteit van belang' in: *DGP* 14.10.1987.
- 'Het raodsel van de tied; over de poëzie van Peter van der Velde' in: Kool 1988,

1-6.
- ‘ ’n Dreumer oet Sleen; over de poëzie van Jan Naarding’ in: Kool 1988, 33-38.
- ‘Het voorportaal van schrijverij tot literatuur in Drenthe’ in: Van der Kooi 1990, 32-40.
- ‘In memoriam Hans Heyting’ in: *OV* 36 (1992) juni 88.
- ‘Hans Heyting - 28 september 1996. De thoeskomst van de vrömde vogel’ in: *Drenthe totaal* 1 (1996), nr. 12, 28-31.
- ‘De bovenmeester van de Drèentse taol is weg. In memoriam Peter van der Velde (5-2-1918 tot 24-1-2004)’ in: *Roet* 25 (2003/2004) winter 2-3.
- ‘Voetnoten’ in: *Roet* 35 (2013/2014) winternummer 21-22.

Nijkeuter , H.
- ‘Naarding, Jan (1903-1963)’ in: J. Bos en W. Foorthuis (red.), *Drentse biografieën* 3. Meppel 1991, 116-121.
- ‘Maria in Campis; een spel van de tijd. De wordingsgeschiedenis van een openluchtspel’ in: *AHT* 1 (1991) maart 1-11.
- ‘Het Asser ereburgerschap van Jan Fabricius’ in: *AHT* 2 (1992a) juni 1-9.
- ‘Cornelis van Schaick en de dorpsvertelling in de literatuur van Drenthe’ in: *Drenthe* 63 (1992) oktober 25-29.
- ‘Pluvius als spelbreker, jonkvrouwen schoon en teer, van Harm en scheper Proempie tot Shakespeare in verbandgaas. Het gelegenheidsspel in de open lucht in Drenthe van 1895 - heden’ in: *NDVA* (1993), 39-74.
- ‘Marchien Eising (1904-1986). Het schrijven als behoud van het leven door een Drent in den vreemde’ in: *DMB* 45 (1993), 87-100.
- ‘Het ereburgerschap van L.A. Roessingh. Een verslag van de Borker Vesperije van 1948’ in: Kleine 1994, 184-188.
- ‘De Koppermaandagviering in Gieten (1953)’ in: *Ons Erfdeel* (1994) februari 8-12.
- H.J. Versfelt, P. van Vliet en F. de Wit (red.), *Oorlogsjaren in een plattelands-gemeente. Opstellen over Gieten*. Gieten 1995.
- ‘Trotsche steenklompen op den dorren heide grond’ als inspiratiebron voor de poëzie’ in: Klompmaker 1996, 10-20.
- *Ben van Eysselsteijn (1898-1973), Drent uit heimwee en verlangen. Een schrijversportret, de receptie van zijn werken en zijn verbondenheid met Drenthe. Voorzien van een bibliografie*. Assen 1996.
- ‘H.J. Prakke en Het Drents Genootschap’ in: *NDVA* (2000), 17-23.
- ‘Harm Jans Stevens, nazaat van roemruchte jagers en stropers’ in: *Spitwa(a)rk* (2001) maart, 5-7.
- ‘Het vademecum van een Idiot Savant’ in: *Dv/hN* 13.4.2002.
- *Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956*. Assen 2003.
- ‘De late brummelpluk van Roel Reijntjes’ in: *Dv/hN* 23.2.2003.
- ‘Degelijk en bescheiden. In memoriam Jan Kuik (1915-2003)’ in *Dv/hN* 8.2.2003.
- ‘Lukas Koops, novellist of romancier’ in: *Roet* 25 (2003) zommer 26-29.
- ‘Een ‘halfsleten dichter’. Leven en werk van Hans Heyting (1918-1992)’ in: *De dichter en de wichter. Verzamelde gedichten van Hans Heyting.* Zuidwolde 2005, 18-45.
- ‘Verkeerd gebrek van Bart Veenstra’ in: *de Taolkraant* (2005) december 12.
- *De 100 mooiste Drentse gedichten*. Groningen 2006.

- 'Naoberpraot of Drentse literatuur?' in: *Philologia Frisica Anno 2005*. Leeuwarden 2007, 141-152.
- 'Een gniflachie van God' in: *Roet* 29 (2007) haarfst 5-9.
- 'Beene Dubbelboer, garagehouder en schrijver' in: Chris van der Veen (e.a.), *In de versnelling. Honderd jaar automobiliteit in Drenthe*. Assen 2007, 113.
- (e.a.), *Flustern zunder zwiegen*. Zuidwolde 2007.
- 'Egbertus Karst (1900-1960): 'De Drentse Löns' in: *Jacht- en natuurverhalen van E. Karst jr. Verzorgd en ingeleid door dr. H. Nijkeuter. Met medewerking van E.H.J. Karst.* Schoonebeek 2008.
- 'Deining in Drenthe. De ontvangst van de roman *De Toeschouwers* in Drenthe' in: Hermann Niebaum en Henk Bloemhoff (red.), *Er was er eens…Vriendenboek voor Jurjen van der Kooi*. Oldeberkoop/Berkoop 2008, 92-97.
- 'Max Douwes, schrijver van Mans Tierelierverhalen' in: *Spitwaark* (2008) nr. 4, december, 27-30.
- 'Een 'versjesmaker' uit Drenthe' in: *Dv/hN* 17.11.2009.
- *Roel Reijntjes (1923-2003). Jonggien an de Beilerstroom. Een schrieverspetret met een bibliografie.* Beilen 2010.
- (met Jan Glas en Henk Bloemhoff) (red.), *Verrassend Nedersaksisch. Gedichten uit Groningen, Drenthe, Stellingwerf, Salland, het land van Vollenhove, Twente, de Achterhoek en de Veluwe*. Groningen 2010.
- 'De Hadderinghs' in: *Dv/hN* 18.5.2010.
- 'Erica (1945-1947)' in: *Dv/hN* 22.6.2010.
- 'Beene Dubbelboer' in: *Dv/hN* 31.5.2011.
- 'Inleiding' in: Peter van der Velde, *Trekwaark. Verzaomelde gedichten*. Groningen 2013, 5-7.
- 'De angst voor het verlies bezweren. Poëzie en proza van Rieks Siebering (1941)' in: *Roet* 35 (2013) veurjaor 34-37.
- Anneke Mensen-Siegers' in: *Dv/hN* 11.2.2014.

Nijmeijer, Bert
- *Heyboer. Een biografische speurtocht.* Amsterdam 2012, 37-41.

Noesel, Marscha van
- 'Verzamelen van Drentse woorden zonder einde' in: *DGP* 29.5.1979.
- 'Nieuwe wethouder van Gieten: 'Je wordt bedolven onder het papier' ' in: *DAC* 18.4.1980.
- 'Kwart eeuw 'Oeze Volk'. Voor elk hoofd een pettie' in: *DGP* maart 1981
- 'Drentse dichteres Jannie Boerema naar poëziefestival in Amsterdam. 'Ik heb een hekel aan vals sentiment' ' in: *DGP* 19.4.1986.
- 'Roman van Dieuwke Winsemius in Drents vertaald' in: *DGP* 20.10.1987.
- 'Max Dendermonde schrijft spannende roman over Drents dorp' in: *DGP* 7.11.1989.
- 'Willem van Toorn en Het Verdriet van Drenthe op TaalTheaterNacht' in"*DGP* 9.11.1995.
- 'Gedichten met een lach en een traan van Koopmans' in: *DGP* 23.9.1997.

Noord, Jan van
- 'Drente's erfgoed' in: *DAC* 4.7.1978.

Norden, Bouwe van

- 'Erik Harteveld over dichten in het Nederlands. 'Sommige gedichten zijn in het Drents beter' ' in: *Dv/hN* 23.6.2008.
- en Jan Wierenga, 'En de genomineerden zijn…' in: *Dv/hN* 22.2.2011.

Oever, Henk ten
- 'NSB-lidmaatschap vaak nog niet verwerkt' in: *Nv/hN* 8.3.1979.
- 'Afscheid van oudgedienden. Schrieverskring sluit tijdperk af' in: *Nv/hN* 27.8.1983.

Oldenbanning, L.G.
- 'Contacten met de Graafschap Bentheim' in: *Drenthe* 21 (1950) december 196-197.
- ' 'Drents Genootschap' van Studiekring naar Culturele Raad' in: *Homo res sacra homini.* Assen 1970, 47-53.

Oldenbeuving, Geeja
- *Het Drentse dialectboek. Een onderzoeksverslag naar factoren welke hebben bijgedragen tot de verspreiding van het Drentse streektaalboek in de periode 1945-1985*. Amsterdam 1985/1986. (Universiteit van Amsterdam. Instituut voor Massacommunicatie.)

Oosting, Wim
- 'In gesprek met: Klaas Koops' in: *Maandewark/OV* 52 (2008) september/oktober 6-7.

Ootjers, R.
- 'Heijting, Johannes (1918-1992)' in: J. Bos en W. Foorthuis, *Drentse biografieën 5*. Groningen 1997, 55-62.

Otterloo, René
- 'Ik zet mijn lezers graag op het verkeerde been' in: *Dv/hN* 22.3.2011.

Overweg, Hermen
- en Emmy Wijnholds, *Shakespeare in Diever*. Diever 1986.

Ovinge, Henk
- 'Schrijver-dichter Dick Blancke "Ik wil kinderen interesseren in de Drentse taal" ' in: *HC* 12.12.1986.

Pameijer, Joh.M.
- 'Drentse dichter Roel Reyntjes. Mijn geest en mond zijn scherp' in: *Dagblad voor Coevorden* (Zondagsblad) 7.7.1968.

Perton, Harry
- 'Liederenbank geeft Uffelter en Havelter schatten prijs' in: *Onsen Spiker* 18 (2007) december 4-10.

Peters, Ton
- 'Poezie, rijm en Nijenhuis op versvoeten' in: *Roet* 13 (1991) zomer 15-17.
- 'Chocoladeflikken achter brilleglazen' in: *Roet* (1992) zomer (Heyting-nummer) 10-12.
- 'Mien liefste, ach, wat is met mij' in: *Roet* 15 (1993) zomer 15-16.
- 'Dood Spoor' in: *Roet* 16 (1994) 14-15.
- 'Hoss is dood' in: *Roet* 17 (1996) winter 121-122.
- 'Willem van der Molen (1923-2002)' in: *Roet* 24 (2002) veurjaor 30-31.
- 'God in Drenthe, waor blief ie now?' in: *Roet* 24 (2002) naojaor 48-50.
- 'De Toonsoort van de Tied' in: *Roet* 29 (2007) zomer 2-3.
- 'Sieben Nedersaksisch' in: *Roet* 30 (2008) harfst 6-10.

- 'Minnezinne' in: *Roet* 31 (2009) 19-20.
- 'Freuds Droom en Lawinehekken' in: *Roet* 32 (2010) harfst 23-25.
- 'De dag dat vader verdween' in: *Roet* 32 (2010/2011) winter 35-36.
- 'Zoveel Gepasseerd. Theo de Jong' in: *Roet* 36 (2014) zomer 23-24.

Pieterman, Klaas
- 'Landschap in meervoud' in: *Kerkbode* 7.12.2013.

Plenter, Beate
- 'In memoriam Roel Reijntjes' in: *MC* 23.4.2003.

Polman, Hilbrand
- 'Groot pleitbezorger van Drentse cultuur. In memoriam Jan Hollenbeek Brouwer (1923-2013)' in: *Dv/hN* 3.12.2013.

Poortman, Jan
- *Drente een handboek voor het kennen van het Drentse leven in voorbije eeuwen.* Deel II. Meppel 1951.
- 'Jan Kooistra: Henderikus Prakke en Het Open Veld' in: *MC* 11.5.1983.

Poppen, Johan
- 'Saul van Messel: spelen in ernst met taal. Nog aaltied rek in dichters dialekt' in: *WC* 28.9.1985.

Portielje, J.N.C.
- (sam.), *Wij trokken naar Solo. Een verzameling van schetsen en herinneringen uit de troep tot en met de overdracht van Solo.* Solo 1945.

Prakke, H.J.
- *Drie koningryken in drie dagen; een verkenningstocht in het nabije na-oorlogse Duitsland.* Assen 1948.
- 'Het februari-gericht van 'De Uitgever' in: *Drenthe* 21 (1950) april 58-62.
- 'De Muzen dansten om de Drentse Bruid als nooit te voren' in: *Drenthe* (1957) juli/augustus 3-6.
- *In der Fusspur Dr. Johan Picardts. Die historischen Beziehungen zwischen der deutschen Grafschaft Bentheim und der niederländischen Provinz Drenthe und ihre Nachkriegsentwicklung*. Bentheim 1959.
- *Die Entgrenzung der Grenze*. Z.pl. 1959.
- 'Levensbericht van Dr. J. Naarding (1903-1963)' (met bibliografie door Bote de Boer) in: *NDVA* (1964) 7-21.
- *Bentheimer Grenz-Triptyk*. Bonn 1970.
- *Garven van de oogst der laatste jaren (de jaren van de 'Prakkehof')*. Assen 1975.
- 'Doop van Wil Venings Turf aan boord' in: *Garven van de oogst der laatste jaren (de jaren van de 'Prakkehof')*. Assen 1975, 166-168.
- ' 'Oez aller Grada' had overal het oor van het volk' in: *DAC* 9.12.1977.
- *Volksverhalen uit Drenthe of: De bruid waarom niemand danste.* Utrecht/ Antwerpen 1980.
- *Zeventien kolommen. Derde vervolg op mijn 'Garven'.* Roden 1987.

Prinsen, Diet
- 'Deining in Dwingeloo' in: *Dwingels Eigen* 15 (2014) november 3-6.

Reenen, Christien van
- 'Beene Dubbelboer' in: *Lexicon jeugdliteratuur* (1984) februari 1-2.

Reenen, Jan van
- 'Bijbel in dialect: onheilig of dicht bij het hart' in: *Reformatorisch Dagblad* 2.11.2012.

Reijntjes, Roel
- 'Barokke bespiegeling van een kostbare vrundschap' in: *Roet* 14 (1992) zomer 8.

Reijt, Vic van de
- *Ik wou dat ik twee hondjes was. Nederlandse nonsens- en plezierdichters van de twintigste eeuw.* Amsterdam 1982 (derde verbeterde druk), 140.

Reinds, Henk
- 'Roelof Sieben' in: *Oet 't Carspel Sweel* (2006) september 27-28.

Richards, Geertje
- 'Kinderboek Blancke Drents leesavontuur' in: *Nv/hN* 2.12.1986.
- 'Een café, maar méér…' in: *Nv/hN* 2.3.1989.
- 'Dieuwke Winsemius in eigen land niet geëerd' in: *Nv/hN* 24.3.1988.
- 'Een café, maar méér….' in: *Nv/hN* 25.4.1991.

Ridder, G.A. de
- 'Van onze Leestafel' [*De iegelkaor* van Reijntjes] in: *Beiler Courant* 16.10.1959.
- 'Rieks Siebering bekroond mit R.O. van Ettingenpries' in: *Roet* 11 (1989-1990) winter 13.

Riemersma, Tr.
- *Proza van het platteland. Een onderzoek naar normen en waarden in het grotere Friese proza van 1855-1945*. Bolsward 1984.

Rodenburg, Cor
- 'roel de lange †' in: *OV* 3 (1959) oktober 145.
- 'Jan Naarding, Drenthe's omstreden heilige' in: *Nv/hN* 29.12.1987.
- 'Jannie Boerema: ik ben notuliste van mijn gedachten' in: *De Vriezer Post* 9.8.1989.
- 'Huize Hadderingh-Veenstra' in: *Nv/hN* 7.6.1990.
- 'Harm Westebring, een pure Drent' in: *Nv/hN* 18.3.1993.
- 'Dichter en bouwer' in: *Nv/hN* 25.2.1993.
- 'Nieuwe bundel van Michiel van den Heuvel' in: *DGP* 29.11.1994.
- 'Michiel van den Heuvel voor Drenthe verloren gegaan' in: *Nv/hN* 15.1.1998.
- 'Michiel is weer terug in Drenthe' in: *Nv/hN* 5.11.1999.
- 'Adieu Michiel van den Heuvel' in: *Nv/hN* 19.11.1999.
- 'Band met Bentheim' in: *Nv/hN* 8.3.2008.

Romanillos Hoendervanger, Laura
- 'Met een goede stem schep je een sfeer waar menesen voor thuis blijven' in: *Dv/hN* 31.12.2003.
- 'Romantisch beeld van Drentse dichtkunst' in: *DGP* 1.10.1983.
- 'Roman van Gerard Nijenhuis op internet' in: *Nv/hN* 28.3.2001.

Roos, Roelien
- 'Roel Reijntjes over 75 jaar leven in Beilen, een mooi lelijk dorp' in: *Beiler Courant* 3.2.1998.

Rozendaal, Jan
- 'Het is nogal wat als je vader een verrader was' in: *Dv/hN* 4.9.2010.

Ruiten, Joep van

- ‘Drenthe krijgt weer eigen boekenweek. Marga Kool schrijft Drents ‘Boekenweekgeschenk’ in: *Dv/hN* 11.9.2003.
- ‘Peter van der Velde. Schrijver’ in: *Dv/hN* 26.1.2004.
- ‘Henk Nijkeuter, bezorger verzamelde gedichten van Hans Heyting’ in: *Dv/hN* 22.10.2005.
- ‘Wilde bloemen in het weiland. Marga Kool haalt herinneringen op aan het Drentse platteland’ in: *Dv/hN* 7.4.2006.
- ‘Hoe kan een onbekende auteur zijn leespubliek nog vinden?’ in: *Dv/hN* 29.9.2006.
- ‘De zegeningen van Drenthe in de jaren vijftig’ in: *Dv/hN* 30.3.2007.
- ‘Dichtbundel Gezienus Omvlee’ in: *Dv/hN* 25.2.2008.
- ‘Bart FM Droog nieuwe gemeentedichter Emmen’ in: *Dv/hN* 11.3.2008.
- ‘Dialect de luxe’ in: *Dv/hN* 28.3.2008.
- ‘Poëzie waar geen monteur bij nodig is’ in: *Dv/hN* 30.5.2008.
- ‘Wild, woest, ledig en boeiend’ in: *Dv/hN* 21.11.2008.
- ‘Dan blijf ik liever in Drenthe’ in: *Dv/hN* 22.11.2008.
- ‘Roden herdenkt dichteres M. Vasalis’ in: *Dv/hN* 11.2.2009.
- ‘Cor Hoppenbrouwers over ‘naar het nieuwe licht’ ’ in: *Dv/hN* 4.7.2009.
- ‘Drenthe, middelpunt der aarde’ in: *DvhN* 14.11.2009.
- ‘Dat we slechts één keer jong mogen zijn’ in: *Dv/hN* 20.11.2009.
- ‘Van festivalorganisator tot gemeentedichter’ in: *Dv/hN* 22.2.2010.
- ‘Roel heeft ’t weer mooi voor elkaar’ in: *Dv/hN* 17.4.2010.
- ‘Sprekend… Nijenhuis. ‘Ik ben wel een overlever, geloof ik’ ’ in: *Dv/hN* 17.4.2010.
- ‘Ik ben altijd al anders geweest’ in: *Dv/hN* 29.5.2010.
- ‘Sprekend…Hein Klompmaker ‘Dat wegdromen is zo slecht nog niet’ in: *Dv/hN* 25.9.2010.
- ‘Debuut na 25 jaar zoeken en schaven’ in: *Dv/hN* 21.1.2011.
- ‘Sprekend ….Rouke Broersma’ in: *Dv/hN* 15.10.2011.
- ‘Euro tussen dubbelties en kwatties’ in: *Dv/hN* 5.11.2011.
- ‘De kunst van het combineren’ in: *Dv/hN* 14.1.2012.
- ‘Ik wilde het zo doen, dat iedereen het kon volgen’ in: *Dv/hN* 20.6.2012.
- ‘Moedig schrijver, onbreekbare rug’ in: *Dv/hN* 9.6.2012.
- ‘ ‘Ik denk dat ik door zou slaan’ ’ in: *Dv/hN* 11.9.2012.
- ‘De nieuwe Drentse poëzie is op leeftijd’ in: *Dv/hN* 10.11.2012.
- ‘De woorden stoekt mij in de strot’ in: *Dv/hN* 8.12.2012.
- ‘Losbandig in Drenthe’ in: *Dv/hN* 18.6.2013.
- ‘Drèents voor iedereen‘ in: *Dv/hN* 24.8.2013.
- ‘Bezinning voor Drentse taolbladen‘ in: *Dv/hN* 16.9.2013.
- ‘Je bent er gloeiend bij’ in: *Dv/hN* 26.10.2013.
- ‘Zevensprong in literair landschap’ in: *Dv/hN* 5.12.2013.
- ‘Met Erik Harteveld kun je een oorlog winnen’ in: *Dv/hN* 23.12.2013.
- ‘Fluisterstem uit Meppel’ in: *Dv/hN* 13.12.2013.
- ‘Literatuur, muziek en spekjes’ in: *Dv/hN* 30.12.2013.
- ‘Lees. Denk. Schrijf. Reageer.’ in: *Dv/hN* 9.5.2014.
- ‘Nieuwe greep van Broersma’ in: *Dv/hN* 24.9.2014.
- ‘Delia zit in ’t binnenst van haar ziel ten troon’ in: *Dv/hN* 26.9.2014.
- ‘Zwanenzang van de streektaal’ in: *Dv/hN* 21.11.2014.

- 'Nestor en Novice' in *DvhN* 16.10.2015.

Russchen, Jantina
- 'Geen uur te verliezen' in: *Dv/hN* 11.10.2003.

Rzd.
- 'De Drentse Schilders' in: *Drenthe* 19 (1948) september 142.

Sanders, Suze
- 'Toespraok bij de uutreiking van de Reyer Onno van Ettingenpries op 4 januari 1992 in Zuudwolde' in: *Roet* 14 (1992) veurjaor 15-17.
- 'De schriever, zien leven, zien wark' in: *Gerard Nijenhuis 80 gedichten.* Beilen 2012, 91-94.
- 'Anne Doornbos: '…dan heur ik mien taal…' in: *De Drentse Boekenkraant* 2013, 5-6.

Sandman, Herman
- *Arcadia der Poëten. Het literaire leven in Groningen 1945-2005*. Groningen 2008.

Schokland
- 'Wat is dat toch, wat oes zo met 't aole laand verbindt?' in: *Drenthe* 61 (1990) april/mei 25-26.
- 'Uit het tweeduister' in: *Drenthe* 61 (1990) juli/augustus 22.
- 'Recensie Oldewarries volk Jan Kuik' in: *Drenthe* 62 (1991) januari/februari 24-25.
- 'Recensie Klaas Kleine Een feestelijk starfgeval' in: *Drenthe* 62 (1991) mei 26-27.
- 'Glimlichten' in: *Drenthe* 62 (1991) juli/augustus 24.
- 'Eldersloo Drèentse schrievers an de reize' in: *Drenthe* 62 (1991) september 22.
- 'Een biedermeiertje van immortellen' in: *Drenthe* 63 (1992) juli/augustus 23.
- 'De dichter kan tegen een stootje' in: *Drenthe* 64 (1993) mei 8-9.
- 'Geen Drentse Kavafis. Roel Reijntjes 70 jaar Drent' in: *Drenthe* 64 (1993) september 30-31.
- 'Koppel-taol' in: *Drenthe* 65 (1994) april 34-36.
- 'Net iets te melodramatisch. De Mans Hoving Story' in: *Drenthe* 65 (1994) mei 34-35.
- 'Fascinatie voor sterven. Het vlees is zwak' in: *Drenthe* 65 (1994) juli/augustus 29-31.
- 'Zesentachtig auteurs is niet niks. Maandewark' in: *Drenthe* 65 (1994) oktober 27.
- 'Over de poëzie van Rieks Siebering. Een verloren zee' in: *Drenthe* 65 (1994) november 33-36.
- 'Woorden moeten worden afgeleerd. De tijd gewend' in: *Drenthe* 66 (1995) januari/februari 38-40.
- 'Gecompliceerde novelle. Wie weet wie Wanda was' in: *Drenthe* 66 (1995) juli/augustus 37-38.
- 'Tussen licht en duuster, een zeum van locht' in: *Roet* 18 (1996) naojaor 20-23.
- ' 'Het volle leven' in: *Drenthe totaal* 2 (1997) maart 54-55.
- 'Asof het zummer is of waartoe zijn wij op aarde?' in: *Roet*19 (1997) zomer 32-34.
- 'Wat ik toen omkijkende heb bedacht…' in: *Roet* 19 (1997/1998) winter 27-29.
- 'Veilig wegkroepen is een schriever niet egeven' in: *Roet* 20 (1998) naojaor 27-29.
- 'Waarschijnlijk niet onverwacht' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) maart 32-33.
- 'Op afstaand' in: *Drenthe totaal* 3 (1998) juli 28-29.
- 'Tweestromenland' in: *Roet* 20 (1998) zummer 26-29.

Scholte, A.J.
- In memoriam Lammert Braaksma' in: *NDVA* (1964), 27-32.
- Scholtmeijer, H., 'Het dichterschap van Jan Naarding' in: *DMB* 48 (1996), 41.

Schorren, Derwin
- 'De Groninger dichter en schrijver Jan Boer (1899-1983)' in: *Gronings Historisch Jaarboek*. Groningen 1988, 98-114.
- *Het grasgroene Groningen over de dichter en schrijver Jan Boer (1899-1983)*. Bedum 2000.

Senff, Nils
- 'Marga Kool over haar nieuwe gedichtenbundel: "Als schrijver ben je een soort spionnetje" in: *HC* 12.1.2001.

Siebering, Rieks
- 'Marga Kool '…bron van je taal zijn' ' in: *Roet* 13 (1991) veurjaor 4-5.
- 'Vraogpraotie mit … Eite Brink' in: *de Taolkraant* (2007) meert 6-7.

Sitalsing, Karin
- 'Beste poëzie uit het noorden gebundeld' in: *De Volkskrant* 1.11.2006.

Sleen, Rein van der
- 'Dr. Boekholt onderzoekt 'oorlogsjaren' Jan Naarding, 1939-1947' in: *Nv/hN* 26.5.1988
- 'Jan Weggemans: on-Drentse super-Drent' in: *Nv/hN* 8.8.1988.

Slot, H.
- en H. Katerberg, 'Biebelvertaolen in Drèents. Een jonge, onvoltooide geschiedenis' in: *Met andere woorden. Kwartaalblad over bijbelvertalen*, 20 (2001) juni 23-28.
- en Abel Darwinkel en Jan Germs *Moi. Taalgids Drenthe*. Assen 2005.

Soegies, Harm
- 'Nörger hekkespringers of Nörger törfies' in: *Norger Courant* 8.9.2009.
- 'Ali Brals-Luinge, veurvechtster veur Drèentse Taol, oet de tied kommen' in: *Norger Courant* 24.11.2009.

Stoop, Bert
- 'Schippers verslinden de boeken van schrijver-sluiswachter Kombrink' in: *Het Vrije Volk* 31.12.1955.

Stout, G.
- 'Ter naogedachtenis' in: *Oes Kraantien* 39 (1985) oktober 3.
- 'Nieuwe Drentstalige dichtbundels van Reijntjes en Nijenhuis' in: *Dv/hN* 23.1.1987.
- 'Eind goed al goed in 'Van de mörreng töt de aovend'. Een Drentse streekroman' in: *DAC* 28.1.1987.
- 'Liefde en dood: vaste thema's in streekroman' in: *Nv/hN* 27.2.1987.
- 'Oud-Indiëstrijder in vernieuwde Roet' in: *Nv/hN* 3.4.1987.
- 'Oorlogservaringen in Drenthe herkenbaar en helder weergegeven' in: *Nv/hN* 9.5.1987.
- 'Janny Alberts-Hofman met vierde Drentse bundel' in: *Nv/hN* 18.9.1987.
- 'De Mallemolen in Drentse vertaling gemiste kans' in: *Nv/hN* 6.11.1987.
- ' 'Hoogspanning': extra lading bij herlezing' in: *Nv/hN* 18.12.1987.
- 'Jan Zantinge, schriever met een verleden' in: *Roet* 9 (1987) maart 12-14.
- 'Stoefzaand' in: *Nv/hN* 23.9.1988.

- ‘Aarde, water, lucht en vuur’ in: *Nv/hN* 23.12.1988.
- ‘Roet jubileert’ in: *Nv/hN* 28.4.1989.
- ‘Teveel ik-gericht’ in: *Nv/hN* 28.7.1989.
- ‘Zulver’ in: *Nv/hN* 22.12.1989.
- ‘Kritiek en streektaalliteratuur tot elkaar veroordeeld’ in: *Roet* 12 (1990) winter, 21-23.
- ‘Aovendlicht’ in: *Nv/hN* 22.2.1991.
- ‘Starfgeval’ in: *Nv/hN* 10.5.1991.
- ‘An de reize’ in: *Nv/hN* 7.6.1991.
- ‘Alledaags’ in: *Nv/hN* 4.10.1991.
- ‘Bloed’ in: *Donateursbericht het Drentse Boek*, mei 1992.
- ‘Poëzie is voor Suze Sanders een uitweg’ in: *Nv/hN* 27.11.1992.
- ‘Emotionele voertuigen’ in: *Nv/hN* 22.1.1993.
- ‘Schrieverij’ in: *Nv/hN* 17.9.1993.
- ‘Mien Liefste’ in: *Nv/hN* 3.9.1993.
- ‘Belangriek’ in: *Nv/hN* 5.11.1993.
- ‘Maandewark’ in: *Nv/hN* 18.2.1994.
- ‘Dook’ in: *Nv/hN* 11.3.1994.
- ‘Dood’ in: *Nv/hN* 13.5.1994.
- ‘Egodocumenten’ in: *Nv/hN* 10.11.1995.
- ‘Het leven is hopeloos, dat hoort zo’ in: *Dv/hN* 3.5.2002.
- ‘Drentse’ sleutelroman’ in: *Dv/hN* 14.3.2003.
- ‘Esperantodrents’ in: *Dv/hN* 13.6.2003.
- ‘De mooiste kus’ in: *Dv/hN* 31.10.2003.
- ‘De sigaar Jan Germs’ in: *Dv/hN* 2.4.2004.
- ‘Tonko Ufkes Uutvlogen’ in: *Dv/hN* 30.4.2004.
- ‘Streupers van de taol’ in: *Dv/hN* 5.11.2004.
- ‘Zoektocht naar klein geluk’ in: *Dv/hN* 29.4.2005.
- ‘Smorkie’ in: *Dv/hN* 1.4.2005.
- ‘Mien moeder was gien moffenhoer’ in: *Dv/hN* 29.10.2005.
- ‘Ernstige terugblik op Drents verleden’ in: *Dv/hN* 13.1.2006.
- ‘Een optimist die af en toe omkijkt’ in: *Dv/hN* 4.5.2007.
- ‘Wat is heerlijker dan prille verkering’ in: *Dv/hN* 6.4.2007.
- ‘Het gaat om de gasten, niet om de bediening’ in: *Dv/hN* 9.11.2007.
- ‘Verlost uit de spagaat van trouw en ontrouw’ in: *Dv/hN* 30.11.2007.
- ‘Kolde tocht deur Drenthe’ in: *Dv/hN* 21.3.2008.
- ‘Drentse verhalen dicht bij huis’ in: *Dv/hN* 28.11.2008.
- ‘ ‘Is ’t vandage of gister? Liever bekakt dan Drents?’ in: *Dv/hN* 27.2.2009.
- ‘Een aanwinst voor de Drentse schrieverij’ in: *Dv/hN* 13.3.2009.
- ‘Een ode aan de ouderdom’ in: *Dv/hN* 22.5.2009.
- ‘De Drent als dreuge worst an de zolder’ in: *Dv/hN* 13.11.2009.
- ‘Klein leed en groot geluk, elke dag weer’ in: *Dv/hN* 12.2.2010.
- ‘Hotel an ’t spoor’ in: *Dv/hN* 19.3.2010.
- ‘Angst en verlangst’ in: *Dv/hN* 8.5.2010.
- ‘Roel Reijntjes, angsthaas en artiest’ in: *Dv/hN* 15.5.2010.
- ‘Allennig met mekaar’ in: *Roet* 32 (2010) harfst 9.

- ‘Een Drenthe dat niet meer bestaat’ in: *Dv/hN* 6.11.2010.
- ‘Voorzichtig wordt naar buiten gekeken’ in: *Dv/hN* 11.12.2010.
- ‘Anne Doornbos raakt het platteland niet kwijt’ in: *Dv/hN* 26.3.2011.
- ‘De geneugten van een bevrijde vrouw’ in: *Dv/hN* 30.4.2011.
- ‘Drents geschenk’ in: *Dv/hN* 5.11.2011.
- ‘Harmonie op het platteland’ in: *Dv/hN* 26.11.2011.
- ‘Scheupers van de taol’ in: *Dv/hN* 14.1.2012.
- ‘De nasleep van een drievoudige moord’ in: *Dv/hN* 13.4.2013.
- ‘Zo te liggen in de narms van dit laand’ in: *DvhN* 20.11.2015.
- ‘Heerlijk lijden aan de verloren tijd” in: *DvhN* 27.11.2015.

Strang, Barend
- ‘Winsemius raakt nooit uitgeschreven’ in: *DGP* 4.2.1991.

Stuiver, Bianca
- ‘Tweede bundel Geesje Hoving uit Dwingeloo veelal autobiografisch’ in: *MC* 1.9.1995.

Stuurop, Jeanette
- ‘Schrijfster Wil Vening: ‘De onderwerpen liggen gewoon op straat’ in: *LC* 28.10.1992.

Swanenburg, P.
- ‘Roman brengt historisch verhaal uit 1812 boven. Drentse jongen overleefde veldtocht van Napoleon’ in: *Nv/hN* 26.5.1973.

Tel, Sylvia
- *Egbert Hovenkamp II: reiziger in Drenthe* Assen 1991 (ongepubliceerd verslag pabo De Eekhorst te Assen).
- ‘Reiziger in Drenthe Egbert Hovenkamp II’ in: *Roet* 13 (1991) naojaor 12-14.

Tellingen, Ed van
- ‘Terug op aole grond’ in: *Dv/hN* 23.4.2011.

Terpstra, Pieter
- ‘Roel Reijntjes, veelzijdig kunstbeoefenaar tussen de Drenten’ in: *Kijk op het Noorden* (1981) april 50-51.
- ‘Schrijver-journalist is na herstel van ernstige ziekte weer volop produktief. Bart [sic] Veenstra’s veelzijdig oeuvre bekroond met culturele prijs van drenthe 1986’ in: *Kijk op het Noorden* (1987) januari …
- ‘Gerard Nijenhuis, winnaar culturele prijs van Drenthe, bepleit kritische opstelling tegenover taal en cultuur’ in: *Kijk op het Noorden* 19 (1988) januari 42-45.
- ‘Schrijfster Dieuwke Winsemius uit Beilen wil in deze tijd leven maar duikt voor haar romans vaak de historie in’ in: *Kijk op het Noorden* 20 (1989) februari 70-73.
- ‘Het Drents werd vaak maar geringschattend bekeken’ in: *Kijk op het Noorden* (1991) januari 55-57.

Terwey, Günter
- ’25 Jahre Deutsch-Niederländische Kulturtage’ in: *Jahrbuch des Heimatsvereins der Grafschaft Bentheim e.V.* Nordhorn 1980, 5-13.

Tienkamp, Roelof
- ‘Roel Reijntjes, voordrachtskunstenaar. “Ik ben voor Drenthe de saus op de yoghurt” ’ in: *MC* 17.4.1976.
- ‘Max Dendermonde over ‘De stilte van Koekange’ ’ in: *MC* 1.12.1989.

- 'Debuutroman Marga Kool beschrijft Drents platteland van een halve eeuw geleden' in: *MC* 25.8.2006.

Tingen, Jo
- 'Derde gedichtenbundel van Willem Haandrikman' in: *Veendammer Courant* 26.5.1993.
- 'Het Drents heeft toekomst'in: *Nv/hN* 21.2.2002.

T.J.K.
- 'Johan Hidding weet sfeer te scheppen' in: *Nederlands Dagblad* 11.3.1972.

Tuitjer, Koos
- 'De oom die na het eten uren aan het vertellen slaat. B. Dubbelboer (71) in de gratie bij kinderjury's' in: *Dagblad voor Noord-Oost Brabant* 15.10.1977.

Vandekerckhove, Reinhild
- 'WB!, CVA? WISTMJON? De chattaal van de Vlaamse tieners tussen 'lokaal'en 'mondiaal' ' in: *Het Dialectenboek* 10. Groesbeek 2009, 29-40.

Vanfraussen, Eveline
- 'Bedankt met een pijp en een doos sigaren: Nijkeuters presentatie van de Drentse literatuur' in: *Spiegel der Letteren* 47 (2005) 79-88.

Veen, van der Chris
- 'Vertaler Jan Kuik uit Leeuwarden: Toewerken naar standaard-Drents' in: *Drenthe* (1980) november/december 232-233.

Veen, Egb. J. van der
- 'Dwingeloo voor de lachspiegel' in: *Drenthe* 35 (1964) oktober 9.

Veen, Frans van der
- *Vijftig jaar Drents Schildersgenootschap*. Zuidwolde 2005.

Veen, Henri van
- 'Als we niet oppassen, gaat het Drents verloren' in: *Dv/hN* 26.5.2004.

Veenhof, Herman
- 'Nare dingen rond Naarding' in: *Nederlands Dagblad* 8.1.1988.

(Veenstra), Bart
- 'Naarding's werk in Vosbergen-spelling' in: *Nv/hN* 1.3.1967.
- 'döör de leesbril' [recensie van Marchien Eisings *Rieks*] in: *OV* 13 (1969) november 172.
- 'In memoriam Harm-Jans Stevens' in: *OV* 17 (1973) juli 97.
- 'Culturele pries veur Hans Heyting' in: *OV* 18 (1974) november 162.
- 'Um de mens Douwes' in: *Nv/hN* 13.12.1975.
- 'In memoriam Johan Hidding †' in: *OV* 20 (1976) september 129-130.
- 'In memoriam' [A. Piel] in: *OV* 21 (1977) april 49.
- 'In memoriam' [H. Koops] in: *OV* 21 (1977) mei 65.
- 'Jan Weggemans ridder' in: *OV* 21 (1977) mei 72.
- 'Jan Poortman 80 jaor' in: *OV* 21 (1977) oktober 148.
- 'Grada is niet meer' in: *OV* 21 (1977) december 199.
- '25 jaor schrieverskring' in: *OV* 22 (1978) 33-34.
- 'Oet Naardings hof' in: *OV* 22 (1978) oktober 148-149.
- 'Drenthe's erfgoed' in: *Nv/hN* 16.12.1978.
- ' 'n Drents woordenboek' in: *Nv/hN* 31.3.1979.
- en H. Hadderingh, *Drents Woordenboek. Een verzameling van vrijwel uitsluitend*

idiomatische woorden, uitdrukkingen, zegswijzen en spreekwoorden uit de Drentse dialecten, met toevoeging van beschrijvingen van gebruiken en spelen, versjes, rijmpjes, raadsels en andere zaken van volkskundige aard. Schiedam 1979.
- 'In memoriam Beene Dubbelboer' in: *OV* 26 (1982) augustus 113.
- 'Misschien komt voor Schrieverskring nieuwe dag' in: *Nv/hN* 4.2.1983.
- 'De baandrekel' in: *Nv/hN* 11.2.1983.
- 'de leste' in: *Nv/hN* 17.12.1983.
- 'Jan Poortman overleden' in: *OV* 28 (1984) februari 27.
- 'Jan Poortman †' in: *Nv/hN* 25.2.1984.
- '75 jaar "Kunst en Strijd" ' in: *Jubileumuitgave* 1985.
- 'In memoriam Jan Kuper' in: *OV* 29 (1985) februari 31.
- 'In memoriam J.H. Wind' in: *OV* 29 (1985) september 143.
- 'In memoriam Marchien Eising' in: *OV* 30 (1986) mei 73.
- 'Harm Drent' in: *Nv/hN* 18.3.1989.
- 'Hans Heyting' in: *HC* 19.6.1992.
- 'Professor Prakke' in: *HC* 30.12.1992.
- 'Drents bekeken. Drèentse schrieverij' in: *HC* 24.9.1993.
- 'Drents bekeken. 'Eerste roman in 't Drèents'' in: *HC* 6.5.1994.
- 'Borstbeeld Hans Heyting' in: *HC* 12.1.1996.
- 'Jan Zantinge overleden' in: *OV* 40 (1996) juni 100-101.
- 'De minstreel van Beilen' in: *HC* 13.2.1998.
- 'Michiel van den Heuvel overleden' in: *OV* 43 (1999) december 1999.
- 'Hans Seidel overleden' in: *OV* 44 (2000) maart 52.
- 'Neie bundel Mieny [sic] Hofsteenge' in: *OV* 44 (2000) april 68-69.
- 'Klaas Kleine overleden' in: *OV* 44 (2000) november 186.
- 'Jan Weggemans overleden' in: *OV* 46 (2002) mei 81.
- 'Roel Reijntjes overleden' in: *OV* 47 (2003) mei 97.

Veenstra, Jan
- 'Neie dichtbundels van Marga Kool, Gerard Nijenhuis en Roel Reijntjes' in: *Roet* 8 (1986) december 25-27.
- 'Miny Hofsteenge: winnaores Reyer Onno van Ettingenpries' in: *Roet* 9 (1987) september 4-5.
- 'Rieks Siebering, een dichter die ontwapent' in: *Roet* 9 (1987) december 4-5.
- 'Bonnie Veendorp' in: *Praoten over schrieven. Cursus aover Drentse literatuur, spelling en woordkennis*. Zuidwolde 1987.
- 'De invloed van Max Douwes op de jongere generatie' in: Kool 1988, 67.
- 'Kaanttiekens bij onteigening' in: *Roet* 13 (1991) zomer 29.
- 'Literatuur mut schoeren en schaven' in: *Roet* 17 (1996) winter 2-6.

Veenstra, Nico
- 'Schrijfster Dieuwke Winsemius: "Ik probeer altijd een probleem aan de orde te stellen" ' in: *HC* 21.4.1989.
- 'Marga Kool: Grenzen doorbreken tussen Nederlands en streektaal' in: *HC* 30.6.1989.
- 'Drentse schrijver Ab Drijver: "Nog steeds een gevoel van onmacht" ' in: *HC* 5.7.1991.
- 'Portret van de Drentse schrieverskring. Klaas Kleine: Je wordt eerlijker naar elkaar

toe' in: *Drenthe* 63 (1992) januari 34-36.
- 'Over wark en blurb' in: *Roet* 15 (1993) veurjaor (boekbesprekings).
- 'Literair Bekeken' [As langs de muren d'aovend slöp] in: *HC* 22.1.1993.
- 'Literair Bekeken' [Drèentse schrieverij] in: *HC* 17.9.1993.
- 'Literair Bekeken' in: *HC* 1.7.1994.
- 'Wanda' in: *HC* 5.5.1995.

Veld, Edwin in 't
- 'Drèents Waogenspel op tilt met paarse koalitie en Milkakoe' in: *Puik* 2 (1994) juni 3.

Velde, Ben ten
- 'Roet: tachtig pagina's Roel Reijntjes, met puntjes' in: *Drentse Courant* 25.1.1997.
- 'Schrijver, toneelspeler, presentator en verslaggever Roelof Steenbergen: vuurvreter veur de Drentse Taol' in: *DGP* 15.12.2001.
- 'Janny en Geert Alberts kijken terug op tournees door het hele land' in: *DC* 26.1.2002.
- 'Jan Germs is de nieuwe coördinerend 'metwarker' Drentse Taol' in: *Drentse Courant* 9.2.2002.

Velde, Peter van der
- 'Lectuur of Literatuur' in: *Roet* 3 (1981) juni 16-17.
- 'Drenten over Drenthe' in: *N/vhN* 7.4.1983.
- 'Wieder met mekaor. Het lesbouk Noordenvelds is er. Nu de cursussen nog…' in: *Drenthe* 54 (1983) september 157-158.
- *Wilwaark. Gedichten en verhaolen*. Zuidwolde 1986.
- 'Grietje Clewits' in: *Cursus Drents. 1986/1987. Literatuur lezen. Les 1* 1987, 1-3
- (sam.), *Aovendlicht. Verhaolen en gedichten uut het Noordenveld*. Zuidwolde 1991.

Veldman, Fokko
- 'Naoorlogse dialectliteratuur in Groningen' in: J. van der Kooi, *Dialectliteratuur. Balans en perspectief van de Moderne Streektaalletterkunde in Oostnederland en Nederduitsland*. Groningen, 1990, 16-31.
- Veltman, Cees
- 'Marga Kool over de waarde van het dialect. We moeten gedwongen worden in de huid van de ander te kruipen' in: *Hervormd Nederland* 27.3.1982.

Venema, Jan
- 'Hofnar van de Drenten' in: *Nv/hN* 13.12.1980.

Venema, Lia
- 'Schrieverij' [H. Koopman] in: *Nv/hN* 20.10.1988.
- 'Schrieverij' [R. Sieben] in: *Nv/hN* 18.5.1989.
- 'Schrieverij' [G. Seidell-Broekhuizen] in: *Nv/hN* 22.6.1989.
- 'Schrieverij' [J. Veenstra] in: *Nv/hN* 13.7.1989.
- 'Schrieverij' [A. Brals-Luinge] in: *Nv/hN* 27.7.1989.
- 'Schrieverij' [M. Dendermonde] in: *Nv/hN* 2.11.1989.
- 'Schrieverij' [Pieter Struik] in: *Dv/hN* 7.12.1989.
- 'Schrieverij'[Grietje IJken] in: *Dv/hN* 11.1.1990.
- 'Schrieverij' [De Pennestreek] in: *Nv/hN* 29.3.1990.
- 'Schrieverij' [Jan Kooistra] in: *Nv/hN* 5.4.1990.

Vening, Wil
- *Sluiers van nevel, historische dubbelroman*. Kampen 1989.

Verroen, Dolf
- 'De bekroonde dubbelboer' in: *Bzzlletin* (1977) nr. 49, 11.

Versteeg, G.J.
- 'Vandaag verschijnt Drentse vertaling van "Bartje" ' in: *Nederlands Dagblad* 22.5.1984.

Visscher, Jos
- 'Ab Drijver schrijft toneelstuk over Drenthe en de oorlog. Het inzicht in motieven' in: *DGP* 7.9.1990.
- 'Een feestelijk starfgeval' van Klaas Kleine. Hoe verbouw ik mijn huis?' in: *DGP* 19.4.1991.
- 'Publiek niet laaiend enthousiast op première stuk van Ab Drijver' in: *DGP* 22.4.1991.
- 'Drentstalige 'De Warenar' een artistieke vergissing' in: *DGP* 14.3.1994.
- 'Soms denk ik dat ik door engeltjes ben gestuurd' in: *DGP* 30.9.1994.
- 'Drèents Waogenspel gaat erin als koek' in: *DGP* 26.6.1995.

Vonk, H.(J).
- 'Aold Drents kwartet' in: *Drenthe* 48 (1976) januari/februari 12.
- *Drenthe; het leven rond negentienhonderd*. Amersfoort 1989 (zesde, herziene druk).
- 'Voordrachten in Drents dialect' in: *Drenthe* 24 (1953) april 64.

Vorenkamp John. B.
- 'Het mut weer kroem' in: *Roet* 32 (2010) zommer 25.
- 'Alles overspoelt vandaag en later' in: *Roet* 35 (2013) harfstnummer 20-23.
- 'Zet de sluis maar open' in: *Roet* 36 (2014) herfst 27-32.
- '(Een) Drentsche vent' in: *Roet* 36 (2014-2015) winter, 25-28.

Vos, Peter de
- 'Streektaal Suske & Wiske meer een leuk hebbedingetje' in: *DGP* 19.11.1998.

Vos, Thomas
- 'Hardenbergs voorlichtingsman G. Kuipers: "Ik blijf 'ja-knikken' tegen Drenthe" ' in: *Dagblad van het Oosten* 19.8.1967.
- 'Marga Kool loopt welbewust door eenzaamheid van het niemandsland' in: *Twents Zondagsblad* 13.7.1969.

Voskuil, J.J.
- 'Geschiedenis van de volkskunde in Nederland. Portret van een discipline' in: *Volkskundig Bulletin* (1984) mei 50-63.

Vries, Anne de
- *Bibliografie van Anne de Vries 1904-1964. Samengesteld door Anne de Vries (1944)*. Nijkerk 1995.

Vries, Douwe de
- 'Gerard Nijenhuis: gevecht met taal' in: *Friesch Dagblad* 16.7.1983.

Vries, Ger de
- 'G. Kuipers krijgt zilveren anjer voor streektaalwerk' in: *Dagblad voor het Oosten* 14.6.1978.

Wal, O. van der
- 'Feestelijke revue-avond in het 8000 jaar oude Pesse' in: *Het Vrije Volk* 30.5.1963.

Wattel, J.
- ‘Een Hoogeveense loteling in Napoleons Grande Armée (1812)’ in: *NDVA* 84 (1966) 115-147.

Wattum van, Simon
- ‘Een tijdschrift voor het Drentse volk’ in: *Veenkoloniale* 21.12.1956.
- ‘Roel Reyntjes debuteert met “De Iegelkoar” [sic]. Poëtisch geluid uit Drenthe’ in: *Winschoter Courant* 19.12.1959.
- ‘ ’n Bouk mit Drentse verhoalen’ in: *WC* 19.11.1960.
- ‘ ‘Ik ben een echte zand-Drent, het is echt drents wat ik schrijf’ in: *Nv/hN* 21.2.1981.
- ‘Drentse boeken’ in: *Nv/hN* 25.7.1981.

Wedewen, Reinhold
- ’50 Jahre Freilichtspiele Bentheim’ in: *Jahrbuch des Heimatsvereins der Grafschaft Bentheim*. Nordhorn 1977, 194-208.

Weegenaar, Marianne
- ‘Docente/schrijfster/dichteres Beate Plenter uit Meppel: ‘Ik ben nog lang niet uitgeschreven’ in: *MC* 6.2.2008.

Weegh op de, Gerard
- ‘Verhalen in Drenthe’ in: *Roet* 36 (2014-2015) winter 30-32.

Weggemans, Jan
- ‘ “Drokte om de beentwaaide” ’ in: *Nv/hN* 19.10.1968.
- ‘Bart Veenstra: ‘Volledig pension’ in: *Nv/hN* 9.11.1968.
- ‘Ter naogedachtenis an Geert Smit’ in: *OV* 30 (1986) januari 5.

Wielick, Han
- ‘Bene Dubbelboer van tuinder, via busondernemer tot schrijver’ in: *Haagsche Courant* 19.8.1967.

Wierenga, Jan
- ‘Hans Heyting; verslonden naar kinderen kijken en luisteren….’ in: *Nv/hN* 9.7.1988.
- ‘ ‘Drenthe in dizze daogen’ stopt’ in: *Nv/hN* 21.2.1991.
- ‘De verjaardag van een Drentse dichter’ in: *Nv/hN* 9.2.1993.
- ‘Erotiek in ’t Drents: kan dat?’ in: *Nv/hN* 16.2.1993.
- ‘Van de muzen naar het stripverhaal’ in: *Nv/hN* 24.10.1998.
- ‘De prachtige kinderverhaolen van Frouwien Klaassens-Perdok’ in: *Dv/hN* 18.3.2006.
- ‘Van ‘Beuze jaeger’ tot ‘Vaoder’ in: *Dv/hN* 4.11.2006.
- ‘Het was ’n put waark’ in: *Dv/hN* 31.3.2007.
- ‘ ’t Neie Testament in Ol’Domnees kerk’ in: *Dv/hN* 7.4.2007.
- ‘Schokkende verhalen van een Drentse Indiëveteraan’ in: *Dv/hN* 27.10.2007.
- ‘Die gaorenklopper mut zuch ies wat kedoes holden…!’ in: *Dv/hN* 17.11.2007.
- ‘Schokkende verhalen van een Drentse Indiëveteraan’ in: *Dv/hN* 30.11.2007.
- ‘De Drentse Löns zag graag de lijsters trekken’ in: *Dv/hN* 31.5.2008.
- ‘Spieker Willem, wat hej uutvreten!’ in: *Dv/hN* 2.11.2008.
- ‘Houwen as ketellappers, seins met ’n gniflachien’ in: *Dv/hN* 25.11.2008.

- ‘De moordenaar en zijn snaphaan’ in: *Dv/hN* 18.9.2010.
- ‘Stuwende kracht achter Oeze Volk’ in: *Dv/hN* 8.11.2011.
- ‘Streektaal is vorm van thuis zijn’ in: *Dv/hN* 2.4.2013.
- ‘Identiteit van de Drent als rode draad’ in: *Nv/hN* 9.11.2013.
- ‘Ok in het pardies bint zoere appels’ in: *Dv/hN* 27.5.2014.
- ‘Harde woorden in streektaalland’ in: *Dv/hN* 7.11.2014.

Wieringen, Marijn van
- *Van ongerustheid naar leesplezier. Een onderzoek naar de bestuurlijke en beleidsmatige ontwikkelingen van de Drentse Literatuurclubs van 1970-2009*. Groningen 2009. (Niet gepubliceerd.)

Werkman, Hans
- ‘Eilaand en eilaand’ in: *Roet* (1987) maart 7-9.

Werners, Harm
- ‘Marchien Eising: “Rieks” ‘ in: *Drenthe* 25 (1954) november 14.
- ‘Dichters in Drenthe; Ben van Eysselsteijn; Ballade van Mac Baine’ in: *Drenthe* 26 (1955) april 13.
- ‘Dichters in Drenthe’ [Harm Drent, *Testament*] in: *Drenthe* 26 (1955) juni 11.
- ‘Oet de Drentse Schrieverskring. Nijhoff en Van Eysselsteijn, dichters in Symbolen’ in: *‘t Swieniegeltje* (1955) september/oktober 187-188.
- ‘Drents Proza’ in: *Drenthe* 26 (1955) november 7-9.
- ‘Maaike: Streng Bloedkralen’ in: *‘t Swieniegeltje* (1956) januari/februari 30.
- ‘Drentse Vertellers. Marchien Eising’ in: *Drenthe* 27 (1956) maart 8-9.
- ‘Drentse vertellers. Ben van Eysselsteijn’ in: *Drenthe* 27 (1956) april 8.
- ‘Menselijke eenzaamheid en “beter” verlangen. Ben van Eysselsteijn: Verweerde Stenen’ in: *Drenthe* 27 (1956) april 12.
- ‘Drentse Vertellers. Anne de Vries’ in: *Drenthe* 27 (1956) september 10.
- ‘Drentse Vertellers. Johan Hidding’ in: *Drenthe* 27 (1956) november 10.
- ‘Kopperprent 1957’ in: *Drenthe* 28 (1957) februari 9.
- ‘Dichters in Drenthe. P. van der Velde’ in: *Drenthe* 28 (1957) mei 13.
- en Gerriet Wilms, ‘Drentse schrijvers en hun werk letterkundige rubriek’ [Hans Heyting] in: *Drenthe* 29.
- en Gerriet Wilms, ‘Drentse schrijvers en hun werk letterkundige rubriek’ [Roel Reijntjes] in: *Drenthe* (1958) juli/augustus 7.

Westenbrink, Frans
- ‘In gesprek met Jans Polling’ in: *De Drentse Boekenkraant* (2005) 4-7.
- ‘In gesprek met Gerard Nijenhuis’ in: *De Drentse boekenkrant* (2007) november 4.

Westera, Jan
- ‘Schrieverij’ [Anneke Mensen] in: *Nv/hN* 10.5.1990.
- ‘Schrieverij’ [Gerard Stout] in: *Nv/hN* 31.5.1990.
- ‘Schrieverij’ [Gerard Stout] in: *Nv/hN* 31.5.1990.
- ‘Schrieverij’ [Klaas van der Meulen] in: *Nv/hN* 14.6.1990.
- ‘Schrieverij’[Tjaart Imbos, alias Beewood] in: *Nv/hN* 12.7.1990.
- ‘Schrieverij’ [Molukse literatuur] in: *Nv/hN* 18.10.1990.
- ‘Schrieverij’[Pieter J. Struik] in: *Nv/hN* 8.11.1990.
- ‘Schrieverij’ [Cobi Koopman] in: *Nv/hN* 15.11.1990.
- ‘Schrieverij’ [W. Haandrikman] in: *Nv/hN* 22.11.1990.

- ‘Schrieverij’ [C.J.C. Rietman] in: *Nv/hN* 6.12.1990.
- ‘Schrieverij’ [Roelof Steenbergen] in: *Nv/hN* 20.12.1990.
- ‘Schrieverij’[Delia Drupsteen] in: *Nv/hN* 7.3.1991.
- ‘Schrieverij’ [K. Kleine] in: *Nv/hN* 14.3.1991.
- ‘Schrieverij [Klaas Kleine] in: *Nv/hN* 14.3.1991.
- ‘Schrieverij’ [Suze Sanders] in: *Nv/hN* 28.3.1991.
- ‘Schrieverij’ [Beate Plenter] in: *Nv/hN* 11.4.1991.
- ‘Schrieverij’ [’t Schepershoes] in: *Nv/hN* 25.4.1991.
- ‘Schrieverij’ [G. Seidell-Broekhuizen] in: *Nv/hN* 2.5.1991.
- ‘Schrieverij’ [N. Leenstra] in: *Nv/hN* 16.5.1991.
- ‘Schrieverij’ in: *Nv/hN* 30.5.1991.
- ‘Schrieverij’ [Jans Polling: 1e boek] in: *Nv/hN* 12.9.1991.
- ‘Schrieverij’ [Tjaart Imbos] in: *Nv/hN* 3.10.1991.
- ‘Schrieverij’ [W. Koopmans] in: *Nv/hN* 10.10.1991.
- ‘Schrieverij’ [Michiel van den Heuvel] in: *Nv/hN* 31.10.1991.
- ‘Schrieverij’[Maandblad *Drenthe*] in: *Dv/hN* 23.1.1992.
- ‘Schrieverij’[Jos Vrieling-Kuik] in: *Nv/hN* 13.2.1992.
- ‘Schrieverij’ [Bonnie Veendorp] in: *Nv/hN* 27.2.1992.
- ‘Schrieverij’ [Herman van der A] in: *Nv/hN* 23.4.1992.
- ‘Schrieverij’ [Lukas Koops] in: *Nv/hN* 21.5.1992.
- ‘Schrieverij’ [Rieks Siebering] in: *Nv/hN* 25.6.1992.
- ‘Schrieverij’[Jan Zantinge] in: *Nv/hN* 20.2.1993.

Westerhof, Jannes
- ‘Sluiswachter en schrijver Lammert Kombrink’ in: *Onsen Spiker* 18 (2007) december 17-21.

Westerhuis, Jan
- ‘Een Open Brief an een Prieswinner’ in: *Drenthe* 58 (1987) oktober 160.

Wezep, D.J. van
- ‘Drenthe-de Graafschap Bentheim. Het ijs is niet alleen gebroken, het is gesmolten’ in: *Drenthe* 27 (1956) juli/augustus 5-7.

Wielick, Han
- ‘Bene Dubbelboer van tuinder, via busondernemer tot schrijver’ in: *Haagsche Courant* 19.8.1967.

Wijnholds, Emmy
- (red.), Midwinter in de olde landschap II. Nederlandstalige en Drentse verhalen en gedichten rond Kerst en de jaarwisseling. Zuidwolde 1991.
- en Hermen Overweg, *Shakespeare in Diever*. Diever 1986.

Wilkens, Geert
- ‘Radio Noord van start. ‘Eigen omroep’ voor Drenthe en Groningen’ in: *DGP* 2.11.1977.

Wilms, Gerri(e)t
- ‘Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. II De volkstaal’ in: *Drenthe* 23 (1952) oktober 145-147.
- ‘Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. III Nogmaals Maaike,

de onbekende' in: *Drenthe* 23 (1952) november 164-166.
- 'Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. V Naarding als dichter' in: *Drenthe* 24 (1953) januari 7-10.
- ' "De Drentse Schrieverskring" start met enthousiasme' in: *Drenthe* 24 (1953) januari 25-27.
- 'Van Eysselsteijn, verteller' in *Drenthe* 24 (1953) februari 28-31.
- 'Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. VII Hans Heyting, schilder-dichter' in: *Drenthe* 24 (1953) april 49-52.
- 'Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. Rondom het Hemelriek' in: *Drenthe* 25 (1954) november 8-10.
- 'Dichters en Zondagsdichters bekeken door Gerriet Wilms. De Robaard' in: *Drenthe* 25 (1954) december 6-8.
- 'Maaike, vogel van verlangen' in: *Drenthe* 27 (1956) februari 10.
- 'Drents Experiment' in: *Drenthe* 27 (1956) juni 7.
- 'Is de dichteres Maaike .... Jan Boer?' in: *'t Swieniegeltje* (1956) juli/augustus 97-101.
- 'Bij nader inzien. Commentaar op Drentse gedichten' [*Oostermoer* van BvE] in: *Drenthe* 28 (1957) april 10-11.
- 'Bij nader inzien. Commentaar op Drentse gedichten' [*Meitied* van Hans Heyting] in: *Drenthe* 28 (1957) november 10-11.
- 'J.J. Uilenberg, *Uit 't Oude Kabinet*' in: *Drenthe* 29 (1958) mei 15.
- 'J.J. Uilenberg - *Uit 't Oude Kabinet - De middelste lade*' in: *Drenthe* 30 (1959) april 15.
- 'Nieuwe bundel Drentse gedichten' in: *Drenthe* 31 (1960) 15.
- 'Drents landschap in dichtvorm [recensie J. Alberts-Hofman en H. Seidel]' in: *Drenthe* 48 (1976) juni 123.
- 'Hans Heyting Spiegelschrift' in: *Drenthe* 49 (1978) mei 108.
- 'Leven op afstand Gerard Nijenhuis' in: *Drenthe* 49 (1978) september 184.
- ' "Bonenzummerdie" door Wipke' in: *Drenthe* 50 (1979) april 66.
- 'Roet' in: *Drenthe* 50 (1979) april 128.
- 'De draod löp deur. Janny Alberts-Hofman' in: *Drenthe* 50 (1979) juni/juli 129.
- 'Anne de Vries Kleutervertelboek van de Biebelse Geschiedenis, an de kinder deurverteld deur Hans Heyting' in: *Drenthe* 50 (1979) december 262.
- 'Breuken Greet de Jong' in: *Drenthe* 51 (1980) oktober 212.
- 'Roet 2e jaargang 1980' in: *Drenthe* 52 (1981) januari/februari 14.
- 'Achter Oen Ogen Marga Kool' in: *Drenthe* 52 (1981) mei 81.
- 'Geert Smit – Een glassien vruchten' in: *Drenthe* 53 (1982) september 178.
- 'Japie J. Oostijen' in: *Drenthe* 54 (1983) maart 35.
- 'Blossems in de Lijte Bart van Oosteringh' in: *Drenthe* 54 (1983) maart 36.
- 'Zo wordt 't zegd en zo kunj 't ok zeggen Gerriet Kupers' in: *Drenthe* 54 (1983) maart 36.
- 'De Baandrekel J. Poortman' in: *Drenthe* 54 (1983) mei 93.
- 'Onlaand en Dubbelspel Gerard Nijenhuis' in: *Drenthe* 54 (1983) mei 93.
- 'Veur later Roel Reyntjes' in: *Drenthe* 54 (1983) mei 93.
- 'Wat wilde ik ook weer zeggen Ab Drijver' in: *Drenthe* 54 (1983) mei 93.
- 'Zummeraovend G. Clewits' in: *Drenthe* 54 (1983) mei 93.

- ‘Albert Timmer Stampot Sniebonen’ in: *Drenthe* 54 (1983) september 159.
- ‘De neie spelling’ in: *Drenthe* 54 (1983) november 208-209.
- ‘Drentse Boekenweek’ in: *Drenthe* 54 (1983) november 211.
- ‘Mandielig, een bloemlezing Drentse poëzie’ in: *Drenthe* 54 (1983) november 211.
- ‘Marga Kool Op-eschoond, Drentse veurdrachten, verhalen en teksten’ in: *Drenthe* 54 (1983) november 211.
- ‘Harm Koops Drent in de Vrömde, verzamelde gedichten’ in: *Drenthe* 54 (1983) november 211-212.
- ‘Toegift Hans Heyting’ in: *Drenthe* 54 (1983) november 213.
- ‘Roelof Sieben Van heuren zeggen’ in: *Drenthe* 55 (1984) april 45.
- ‘Bartje nu ‘ien van oes’ ’ in: *Drenthe* 55 (1984) september 124.
- ‘Drie Drentse kinderboeken’ in: *Drenthe* 56 (1985) maart 25.
- ‘Old Zeer - vief jaor Roet’ in: *Drenthe* 56 (1985) maart 25.
- ‘Bart Veenstra. De klant is keuning’ in: *Drenthe* 56 (1985) mei 79.
- ‘Jan Heuvelman. Wat ook het leven brengt - een Drèentse streekroman’ in: *Drenthe* 56 (1985) mei 79.
- ‘Frouwien Klaassens-Perdok Poekie - het allerleeifste kattie van de hele wereld’ in: *Drenthe* 56 (1985) mei 79.
- ‘Leeid van de Sirene, Jannie Boerema’ in: *Drenthe* 56 (1985) oktober 154.
- ‘De man die de moed had, ervaringen van een kankerpatiënt, Bart Veenstra’ in: *Drenthe* 56 (1985) oktober 154.
- ‘Stoelendaans, Drentse Boekenweekgeschenk’ in: *Drenthe* 56 (1985) november 176.
- ‘Anneke Mensen-Siegers. Elke dag, drintse gedichten en praot verzen’ in: *Drenthe* 57 (1986) april 45.
- ‘J.W. Borgesius verzameld en geïllustreerd door J.G. Borgesius. Herinneringen van de Drentse jager’ in: *Drenthe* 57 (1986) april 45.
- ‘Peter van der Velde; Wilwaark, gedichten en verhalen’ in: *Drenthe* 57 (1986) december 197.
- ‘Jannie Boerema Dialoog met een eilaand, dichtbundel’ in: *Drenthe* 58 (1987) januari/februari 8.
- ‘Drents Veurleesboek deur Bonnie Veendorp’ in: *Drenthe* 58 (1987) januari/februari 8.
- ‘Roelof Sieben Van de mörreng töt de aovend, een Drèentse streekroman’ in: *Drenthe* 58 (1987) januari/februari 8.
- ‘Dick Blancke Samen ku’j een hieleboel’ in: *Drenthe* 58 (1987) mei 78-79.
- ‘Dolf Dijkstra Wel Allemensken/Wel Allemeinsen’ in: *Drenthe* 58 (1987) mei 79.
- ‘G. Seidell-Broekhuizen Oerkenblatties/Regelrecht’ in: *Drenthe* 58 (1987) mei 79.
- ‘Mysticus Nijenhuis op de grens van droom en werkelijkheid’ in: *Drenthe* 58 (1987) oktober 161-163.
- ‘Jan Kuik Klein Drents Woordenboek met grammatica’ in: *Drenthe* 58 (1987) oktober 163.
- ‘De dichter heeft goed praten’ in: *Drenthe* 59 (1988) 39.
- ‘Michiel van de Heuvel - *Blaten bij de Baander’* in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 18.
- ‘Roel Reyntjes [sic] - *Zeefdruk*’ in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 18.

Literatuurgeschiedenis met index.indd 463 07-04-16 14:26

- ‘Gerard Nijenhuis - Schoolschrift’ in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.
- ‘Bart Veenstra - Vrolijke gasten in de Pastorie’ in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.
- ‘Janny Alberts-Hofman - Liesterkrallen’ in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.
- ‘Marga Kool - Hoogspanning. Nederlandse en Drentse gedichten’ in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.
- ‘Dieuwke Winsemius - De Mallemeule, vertaald in het Drents door Jan Kuik’ in: *Drenthe* 59 (1988) januari/februari 19.
- ‘De dichter heeft goed praten’ in: *Drenthe* 59 (1988) maart 39.

Wilting, Jan
- ‘Gerard Nijenhuis eerste leraar Drentse taal: ‘Het is geen modeverschijnsel; het zit dieper’ in: *DGP* 21.9.1985.

Witteveen, Pim
- ‘Eenmaal aangekomen is vertrek onmogelijk’ in: *Roet* 17 (1995) nr. 1, 40-42.
- ‘Wars van drang- en braakhekken?’ in: *Roet* 18 (1996) naojaor 24-26.

Witting, Jan
- ‘Als je je naam verloren hebt, ben je niets meer’ in: *DGP* 16.71983.

Wollerich, Henk
- ‘Afscheid in stijl met traan’ in: *Dv/hN* 31.1.2013.

Wyma, Wil
- *Bibliografie van Anne de Vries*. ‘s-Gravenhage 1965.

Zaagman, Martin
- ‘Eerste dichtbundel van Ger Veenstra uit Borger voor Gerard Nijenhuis’ in: *Week in Week uit* 15.4.2014.

Zanger, Jan F. de
- ‘Dichter bij de dood’ in: *Boekenbus* 2 (1976) april 86-88.

Zantinge, J.
- ‘Onze miskenning’ in: *Vrij Nederland* 28.7.1984.

Zeijden, Albert van der
- ‘Een verlaten land met talloze wonderlijke gebruiken’. Volkskunde en de constructie van een Drentse regionale identiteit’ in: *NDVA* (1999), 68-91.

Zijlstra, Rob
- ‘Masturberen in de Van Mesdagkliniek’ in: *Dv/hN* 23.6.2012.

Bijlage A Pseudoniemen periode 1816-2015

I. Alfabetische lijst van schrijvers met hun pseudoniemen en/of initialen

Schrijver	*Pseudoniem*
J.M. Alingh	J.M.A.
M. Bekkering-Duiker	m.b.-d
J.H. Bergmans-Beins	J.H.B.-B.
D. Blancke	d.
J. Boer	Maaike
W.C. de Boer-de Groot	Wil Vening
J. Boerema	Mevrouw Boerema
J. Boerema	Tine J.N.E. Maraboe
J. Boerema	Lia Venema
J. Boerema	Janny Noest
H. Boom	Een Asser kiezer
H. Boom	Een neef van den Drentschen assessor
H. Boom	Een plattelander van de kante van Rozewinkel
H. Boom	Taco
H. Boom	Een Utrechtenaar
H. Boom	Dien vrund X
H. Boom	Dien dienstwillige vrund X
H. Boom	De Drie Podagristen
H. Boom	Een van de drie olde Podagristen
H. Boom en H. Hartogh Heijs van Zouteveen	Twee Podagristen
H. Boom	Z.
J.W. Borgesius	B.
J.W. Borgesius	J.W.B.
H. Bos	H.B.
H. Bos	Opmarker
D. van de Bospoort	D.v.d.B

Literatuurgeschiedenis met index.indd 465 07-04-16 14:26

L. Braaksma	Lammert
G. Broekhuizen	Uzipetus (Usipetus)
H. Broekhuizen	P. Rootvaar
G. Broenink	Geert van ’t Hooge
J.H. Brouwer	Invaller
E. Bruins	L. Magnée
G. Bultje-van de Belt	Gerdina
B. ten Caat	Piet Schilleboer
S. Cancrinus	S.C.
H. Clewits	H.C. van Dockum
A. Cnossen-Nicolaï	Fanny van Loon
A. Cnossen-Nicolaï	Foka van Loon
A. Cnossen-Nicolaï	Tine Nijdam
G.F. Crone	G.F.C.
A. Dening	D. Enniga
H. Depping	Hadé
W. Diemer (met A. Sassen)	Sander Siemes
H. van Dijk	Hadee
H. van Dijk	Van D.
H. van Dijk	v.d. H.
H. van Dijk	H. van ’t Wold
H. van Dijk	H.W.
H. Doedens	Harm Drent
H. Doedens	H.D.
M. Douwes	Mans Tierelier [alter ego]
R. Dozeman	Roel Drent
R. Dozeman	Erdé
A. Drijver	Aoldert van Geesie
W. Eisen	X
Geertje Enting	Annechien Vedder
Geertje Enting	Moeshapper
J. Fabricius	Jan Drent
J.J.A. Goeverneur	Jan de Rijmer
W. Haandrikman	William
H. Hadderingh	h.h.
L.H. Hadderingh	Bart Veenstra
L.H. Hadderingh	Johan Beswerda
L.H. Hadderingh	Bart
M. Hadderingh-Veenstra	Martha (H).

E. Harteveld	Drs. M. Kwant
H. Hartogh Heijs van Zouteveen	De nije, echte podagrist
H. Hartogh Heijs van Zouteveen	(Dr.) H.H.H.v.Z.
H. Hazelhoff	Max Dendermonde
H. van Heerde	Garriet Jan [alter ego]
H. van Heerde	Havanha
M. van den Heuvel	Bard Bultingh
H. Heyting	Bertha
H. Heyting	Hanny
H. Heyting	Harm Heideknupper
H. Heyting	Mans en Hillechie
H. Heyting	Seymour
H. Heyting	Dra. Hanny G. Thies
H. Heyting	Drentinao
J. Hidding	Tijs
J.H. Holm	Jan van Esch
J.H. Holm	HATé
J.H. Holm	Trouwers Hendrik
H. Houwink Rz.	Anastatio
R. Houwink Hzn	Zonnerad
E. Hovenkamp	Egbard
H. Hoving	Een Drentenaar
A. van Hoytema	A.v.H.
A. Huizing	Alb. Hu.
L. Huizing	Huso
L. Huizing	Dr. Geert van Bunen
L. Huizing	Dick Karzijns
Tj. Imbos	Beewood
Tj. Imbos	‘wissewassies’
H.F. van den Kallen	Havank
R. Keen	S. Karremans
F. Klaassens-Perdok	Wipke
G. Kleis	Schokland
R. Klunder	Erk
A. Klunder-Hof	Suze Sanders
C.E. Kniphorst	Everhard
A. Koers	Gerriet
J. Koerts	Jako
T. Kolkman	Berend van de Brink
T. Kolkman	Drs. A. Holting

T. Kolkman	Nardus Jansen
T. Kolkman	Greet de Jong
T. Kolkman	Alidus A. Kok
T. Kolkman	Bartha Kolkman
T. Kolkman	Geta Lager
T. Kolkman	Gerhard Oldenhuys jr.
T. Kolkman	Henk Poelman
T. Kolkman	R.R.
T. Kolkman	Ghelmer Vlintenhouwer
T. Kolkman	Jan Weggemans
T. Kolkman	Geert Wildering
M.M. Kool	M.A. Raglook
M.G. Koster	Nescio Steven Banning
M.G. Koster	Durk Daankbaor
M.G. Koster	E. van Driest
M.G. Koster	Gerriet Edel
M.G. Koster	Gaoren Eddy
M.G. Koster	C. de Gelder
M.G. Koster	D(erk). Graover
M.G. Koster	Johanna Hemel
M.G. Koster	H.H.
M.G. Koster	Jan Hendek en Hillechien
M.G. Koster	Jan Jaap Jalving
M.G. Koster	Ton Kolkman
M.G. Koster	Aorend Leegte
M.G. Koster	Meike
M.G. Koster	M(eine). Roswinkel
M.G. Koster	Meine Roswinkel de Jong
M.G. Koster	M.R.
M.G. Koster	Jan Never
M.G. Koster (en G. Stout)	Jans Pol
M.G. Koster	R.R.
M.G. Koster	Anne Stam
M.G. Koster	Gerard Stout
M.G. Koster	Ina van Triest
M.G. Koster	V.A.M.
M.G. Koster	E. Vandriest
M.G. Koster	Linus Voestbiel

Literatuurgeschiedenis met index.indd 468 07-04-16 14:26

M.G. Koster	Prugel Vosbargen
M.G. Koster	Vrabbechien
M.G. Koster	Hendek Waorheid
M.G. Koster	H. de Wiek-Klooster
M.G. Koster	Anne Woldhoek
J. Kuik	J(an). Kuuk
G. Kuipers	Gerriet Kuipers
G. Kuipers	G(erriet). Kupers
G. Kuipers	Harm
G. Kuipers	Drs. P.F. Jongepier, docterandus in de Publicistiek
G. Kuipers	Oes Schepertien
G. Kuipers	De Hoornboer
J.A.R. Kymmell	J.A.R.K.
N. Leenstra	Mw. A. Roduyt
A.L. Lesturgeon	A-s-g
A.L. Lesturgeon	L.
A.L. Lesturgeon	L-n
A.L. Lesturgeon	De Drie Podagristen
A.L. Lesturgeon	1....14
J.M. Linthorst Homan-Staal	J.M. L.H.-S.
B. Lonsain	B.L.
H. van Lunzen	Fridre
H. van Lunzen	H.v.L.
J.S. Magnin	1***14
J.S. Magnin	13****14
P.J. Meertens	P.J.M.
J. Meijer	Saul van Messel
A.A. Metselaar	R. Aalestem
A.A. Metselaar	Ben Jochanan
A.A. Metselaar	Hanna Bentinck
A.A. Metselaar	Anna Bentinck
A.A. Metselaar	Lilly van Liefkenshoek
A.A. Metselaar	Veldeling
K. van der Meulen	Gijs
N. Meyboom-Veltman	L. Huberts
P.C.J. Meys	P.C.J.M.
A. Mulder	A.M. W.
A. Mulder	Arend

A. Mulder	koj koj
F. Mulder	Anne Hoogebrug
H. Mulder	Henduk
R.D. Mulder	R.D.M.
J. Naarding	Jaan
J. Naarding	Jan
J. Naarding	Jan Drel
J. Naarding	Jurrie Wevers
J. Naarding (met H.J. Prakke)	Keding
J. Naarding (met H.J. Prakke)	Hindrik-Jaan Keding
J. Naarding	Jan de Mister
J. Naarding	J.N.
J. Naarding	J. Ovendag
J. Naarding	J. Nysing
G. Nijenhuis	Harm Werners
G. Nijenhuis	h.w.
L.G. Oldenbanning	Hessel Oost
H. Oostenbrink	Néve Lamert
H. Oostenbrink	Ome Harm
L. Oosterhof-Kremer	L.O.K.
F. Ootjers	Alfred Herting
L. Palm-Boelens	Lotte van den Eykhoff
J. Pan	P.
T. Peters	Otto van Gelder
T. Peters	Guus Middendorp
A. Piel	Albert
A. Piel	Albert Luuks van de Riest
A. Piel	Alb. Piel
J. Poortman	Jan Berends
J. Poortman	Jan Koops Luuks
J. Poortman	(J.) Pmn.
J. Poortman	J. ter Whee
H.J. Prakke	Olde Hein
H.J. Prakke	Hekkarpi Jr.
H.J. Prakke (met J. Naarding)	Keding
H.J. Prakke (met J. Naarding)	Hindrik-Jaan Keding
J. Presser	Haggi Mami Reis
J. Rasch	J.R.

R. Reijntjes	R. Beiloo
R. Reijntjes	R.R.
C. Rodenburg	C.R.
L.A. Roessingh	L.A.R.
A. Sassen	Willem van Fluitenberg
A. Sassen (met W. Diemer)	Sander Siemes
D.H. van der Scheer	D.H.v.d.S.
D.H. van der Scheer	v d. S.....
D.H. van der Scheer	De Drie Podagristen
A.J. Scholte	A.J.S.
G. Seidell-Broekhuizen	G.S.B.
R. Sieben	Roelf Sieben
R. Sieben	Tingeling
L. van der Sleen	Bart van Oosteringh
A. Slingenberg	A.S.
A. Steenbergen	A. Stb.
A. Steenbergen	Lammert Jans Wever
A. Steenbergen	Meister Peters Jan
A. Steenbergen	P.J. Peterson
H.J. Stevens	Faunus
H.J. Stevens	Hajes
H.J. Stevens	Harm Holtkapper
G. Stille	Bèrend Jan
G. Stout	Gerda Boelens
G. Stout	Leni(e) van Dam
G. Stout	Onno Eigenzorg
G. Stout	Jans Pol
J.L. Thalen	Urse
J. Theunisz	Hans van Assen
J. Theunisz	Hans-Erik Clausen
H. Tiesing	H.T.
H. Tiesing	T. te B.
H. Tiesing	Gerrit Breider
H. Tiesing	Een Drenthenaar
H. Tiesing	Freerk
H. Tuin	H. Tuun
H. Tuin	Sannigje Hof
J.J. Uilenberg	Heidenda

J.J. Uilenberg	U.
J.J. Uilenberg	Van ’t Oelenbröd
B. van der Veen	Drentinus
J. van der Veen Az.	Paul Bodestaf
J. van der Veen Az.	Een Drentenaar
J. van der Veen Az.	Frisius
J. van der Veen Az.	De(n) schrijver van ‘Het Drentsch Mozaïk’
J. van der Veen Az.	De(n) schrijver van het ‘Iets over Oom Thomas’
J. van der Veen Az.	Den schrijver van “Vrouw Lijsbeth’s Pleegkind”
J. van der Veen Az.	V.
J. van der Veen Az.	Mr. J.V.A.
T. van der Veen	Berend Veltink
P. van der Velde	Gerriet G(aanzeveer)
P. van der Velde	jan hinnerk en alaaidao
P. van der Velde	Mr. P.
P. van der Velde	Wietske Knorringa
P. van der Velde	p.v.d.v.
P. van der Velde	Bastiaon Brobbel (protagonist in korte verhalen)
Th. Vos	Th.V.
Th. Vos	Tom Vos
Th. Vos	Pallieter
Th. Vos	Vösken
A. de Vries	Agé
A. de Vries	J. de B.
A. de Vries	Margreet Brouwer
A. de Vries	J. Cats (Jr.)
A. de Vries	Daan Deken
A. de Vries	J.M. Geldermans
A. de Vries	M. de Groot
A. de Vries	A. van de Heide
A. de Vries	W. Jespers
A. de Vries	Hilda de Jong
A. de Vries	A. de Klerk
A. de Vries	J. Kloosterveen
A. de Vries	H. Mast

A. de Vries	A. Nassau
A. de Vries	C. Vredeling
J. Weggemans	J. Weggens
J. Wierenga	Lamert Kieft
J.R. Westerhuis	Gerard van Elburg
J.R. Westerhuis	Gerriet Wilms
J.R. Westerhuis	G.W.
J. Zantinge	A.W. Edens
M. Zwiggelaar	Annije Maria Brans
M. Zwiggelaar	Cunera van Schaick

II. Alfabetische lijst van pseudoniemen

- Een combinatie van een of meer gefingeerde voorna(a)m(en) of voorletter(s) met een achternaam wordt in het overzicht gerangschikt op alfabet volgens de eerste letter van de achternaam.
- Bij (gefingeerde) familiebetrekkingen is de voornaam bepalend. Bijv.: 'Ome Harm' vindt men onder de H-woorden.
- Bestaat een pseudoniem uit een omschrijving, dan is het zelfstandige naamwoord dat de hoedanigheid van de schrijvende persoon aangeeft het criterium. Bijv.: 'Een *plattelander* van de kante van Rozewinkel'.
- Alle verwijzingen naar Podagrist(en) staan bij elkaar: 'De Drie', 'Een van de drie olde', 'De nije, echte' en 'Twee'.
- In verreweg de meeste gevallen is de laatste hoofdletter in een verzameling initialen de beginletter van de achternaam. Deze letters bepalen de alfabetische rangschikking.
- In 'T. te B.' is de T relevant voor de volgorde.
- Wanneer de spatie ontbreekt tussen voorletter(s) en achternaaminitiaal, is een twee- of driedelige achternaam die niet met 'de' of 'van' begint niet herkenbaar. Noodgedwongen wordt een dergelijke achternaam gerangschikt volgens de laatste letter.
- Getrouwde schrijfsters die met beide achternamen ondertekenen, staan vermeld volgens eigen familienaam. Soms ontbreekt namelijk het koppelteken tussen de achternamen.

Pseudoniem	***Schrijver***
J.M.A.	J.M. Alingh
R. Aalestem	A. A. Metselaar

Agé	A. de Vries
Albert	A. Piel
Anastatio	H. Houwink Rz.
Aoldert van Geesie	A. Drijver
Arend	A. Mulder
Hans van Assen	J. Theunisz
A-s-g	A.L. Lesturgeon
B.	J.W. Borgesius
J.H.B.-B.	J.H. Bergmans-Beins
D.v.d.B.	D. van de Bospoort
J. de B.	A. de Vries
H.B.	H. Bos
G.S.B.	G. Seidell-Broekhuizen
J.W.B.	J.W. Borgesius
Nescio Steven Banning	M.G. Koster
Bart	L.H. Hadderingh
Beewood	Tj. Imbos
R. Beiloo	R. Reijntjes
Anna Bentinck	A. A. Metselaar
Hanna Bentinck	A.A. Metselaar
Bèrend Jan	G. Stille
Jan Berends	J. Poortman
Bertha	H. Heyting
Johan Beswerda	L.H. Hadderingh
Paul Bodestaf	J. van der Veen Az.
Gerda Boelens	G. Stout
Mevrouw Boerema	J. Boerema
Annije Maria Brans	M. Zwiggelaar
Gerrit Breider	H. Tiesing
Berend van de Brink	T. Kolkman
Margreet Brouwer	A. de Vries
Bard Bultingh	M. van den Heuvel
Dr. Geert van Bunen	L. Huizing
G.F.C.	G.F. Crone
S.C.	S. Cancrinus
J. Cats (Jr.)	A. de Vries
Hans-Erik Clausen	J. Theunisz
d.	D. Blancke
H.D.	H. Doedens

Van D.	H. van Dijk
Durk Daankbaor	M.G. Koster
Leni(e) van Dam	G. Stout
Daan Deken	A. de Vries
Max Dendermonde	H. Hazelhoff
H.C. van Dockum	H. Clewits
Jan Drel	J. Naarding
Harm Drent	H. Doedens
Jan Drent	J. Fabricius
Roel Drent	R. Dozeman
Een Drentenaar	H. Hoving
Een Drentenaar	J. van der Veen Az.
Een Drenthenaar	H. Tiesing
Drentinao	H. Heyting
Drentinus	B. van der Veen
E. van Driest	M.G. Koster
Gerriet Edel	M.G. Koster
A.W. Edens	J. Zantinge
Gaoren Eddy	M.G. Koster
Egbard	E. Hovenkamp
Onno Eigenzorg	G. Stout
Gerard van Elburg	J.R. Westerhuis
D. Enniga	A. Dening
Erdé	R. Dozeman
Erk	R. Klunder
Jan van Esch	J.H. Holm
Everhard	C.E. Kniphorst
Lotte van den Eykhoff	L. Palm-Boelens
Faunus	H.J. Stevens
Willem van Fluitenberg	A. Sassen
Freerk	H. Tiesing
Fridre	H. van Lunzen
Frisius	J. van der Veen Az.
Garriet Jan	H. van Heerde
Gerriet G(aanzeveer).	P. van der Velde
C. de Gelder	M.G. Koster
Otto van Gelder	T. Peters
J.M. Geldermans	A. de Vries

Gerdina	G. Bultje-van de Belt
Gerriet	A. Koers
Gijs	K. van der Meulen
D(erk). Graover	M.G. Koster
M. de Groot	A. de Vries
v.d.H.	H. van Dijk
A.v.H.	A. van Hoytema
h.h.	H. Hadderingh
H.H.	M.G. Koster
Martha H.	M. Hadderingh-Veenstra
Hadé	H. Depping
Hadee	H. van Dijk
Hajes	H.J. Stevens
Hanny	H. Heyting
Harm	G. Kuipers
Ome Harm	H. Oostenbrink
HATé	J.H. Holm
Havanha	H. van Heerde
Havank	H.F. van der Kallen
A. van de Heide	A. de Vries
Harm Heideknupper	H. Heyting
Heidenda	J.J. Uilenberg
Olde Hein	H.J. Prakke
Hekkarpi Jr.	H.J. Prakke
Johanna Hemel	M.G. Koster
Trouwers Hendrik	J.H. Holm
Henduk	H. Mulder
Alfred Herting	F. Ootjers
Sannigje Hof	H. Tuin
Drs. A. Holting	T. Kolkman
Harm Holtkapper	H.J. Stevens
Geert van ‘t Hooge	G. Broenink
Anne Hoogebrug	F. Mulder
De Hoornboer	G. Kuipers
Alb. Hu.	Albert Huizing
L. Huberts	N. Meyboom-Veltman
Huso	L. Huizing
Invaller	J.H. Brouwer

Jaan	J. Naarding
Jako	J. Koerts
Jan Jaap Jalving	M.G. Koster
Jan	J. Naarding
Nardus Jansen	T. Kolkman
Jan Henduk en Hillechien	M.G. Koster
jan hinnerk en alaaidao	P. van der Velde
W. Jespers	A. de Vries
Ben Jochanan	A.A. Metselaar
Greet de Jong	T. Kolkman
Hilda de Jong	A. de Vries
Drs. P.F. Jongepier, doctorandus in de Publicistiek	G. Kuipers
g.k.	G. Kuipers
L.O.K.	L. Oosterhof-Kremer
J.A.R.K.	J.A.R. Kymmell
S. Karremans	R. Keen
Dick Karzijns	L. Huizing
Keding	H.J. Prakke (met J. Naarding)
Hindrik-Jaan Keding	H.J. Prakke (met J. Naarding)
Lamert Kieft	J. Wierenga
Een Asser kiezer	H. Boom [?]
A. de Klerk	A. de Vries
H. de Wiek-Klooster	M.G. Koster
J. Kloosterveen	A. de Vries
Wietske Knorringa	P. van der Velde
koj koj	A. Mulder
Alidus A. Kok	T. Kolkman
Bartha Kolkman	T. Kolkman
Ton Kolkman	M.G. Koster
Jan Koops Luuks	J. Poortman
Gerriet Kuipers	G. Kuipers
Jan Kuper	J. Kuiper
J(an). Kuuk	J. Kuik
G(erriet). Kupers	G. Kuipers
Drs. M. Kwant	E. Harteveld
L.	A.L. Lesturgeon
L-n	A.L. Lestugeon

B.L.	B. Lonsain
H.v.L.	H. van Lunzen
Geta Lager	T. Kolkman
néve Lamert	H. Oostenbrink
Lammert	L. Braaksma
Aorend Leegte	M.G. Koster
Lilly van Liefkenshoek	A.A. Metselaar
Fanny van Loon	A. Cnossen-Nicolaï
Foka van Loon	A. Cnossen-Nicolaï
V.A.M.	M.G. Koster
R.D.M.	R.D. Mulder
P.J.M.	P.J. Meertens
P.C.J.M.	P.C.J. Meys
Maaike	J. Boer
L. Magnée	E. Bruins
mans en hillechie	H. Heyting
Tine J.N.E. Maraboe	J. Boerema
Martha (H).	M. Hadderingh-Veenstra
H. Mast	A. de Vries
m.b.-d	M. Bekkering-Duiker
Meike	M.G. Koster
Saul van Messel	J. Meijer
Guus Middendorp	T. Peters
Jan de Mister	J. Naarding
Moeshapper	Geertje Enting
J.N.	J. Naarding
A. Nassau	A. de Vries
Een neef van den Drentschen assessor	H. Boom
Jan Never	M.G. Koster
Tine Nijdam	A. Cnossen-Nicolaï
Janny Noest	J. Boerema
J. Nysing	J. Naarding
Van ‘t Oelenbröd	J.J. Uilenberg
Gerhard Oldenhuys jr.	T. Kolkman
Hessel Oost	L.G. Oldenbanning
Bart van Oosteringh	L. van der Sleen
Opmarker	H. Bos
J. Ovendag	J. Naarding
P.	J. Pan
Mr. P.	P. van der Velde

(J.) Pmn.	J. Poortman
Pallieter	Th. Vos
P.J. Peterson	A. Steenbergen
Alb. Piel	A. Piel
Meister Peters Jan	A. Steenbergen
Een plattelander van de kante van Rozewinkel	H. Boom
De Drie Podagristen	H. Boom, A.L. Lesturgeon en D.H. van der Scheer
Een van de drie olde Podagristen	H. Boom
De nije, echte podagrist	H. Hartogh Heijs van Zouteveen
Twee Podagristen	H. Boom en H. Hartogh Heijs van Zouteveen
Henk Poelman	T. Kolkman
Jans Pol	G. Stout en M.G. Koster
L.A.R.	L.A. Roessingh
C.R.	C. Rodenburg
J.R.	J. Rasch
M.R.	M.G. Koster
R.R.	R. Reijntjes
R.R.	T. Kolkman
M.A. Raglook	M.M. Kool
Haggi Mami Reis	J. Presser
Albert Luuks van de Riest	A. Piel
Jan de Rijmer	J.J.A. Goeverneur
Mw. A. Roduyt	N. Leenstra
P. Rootvaar	H. Broekhuizen
M(eine). Roswinkel	M.G. Koster
Meine Roswinkel de Jong	M.G. Koster
A.J.S.	A.J. Scholte
v.d.S….	D.H. van der Scheer
D.H.v.d.S.	D.H. van der Scheer
Suze Sanders	A. Klunder-Hof
Sander Siemes	W. Diemer en A. Sassen
Cunera van Schaick	M. Zwiggelaar
Oes Schepertien	G. Kuipers
Piet Schilleboer	B. ten Caat
Schokland	G. Kleis
De(n) schrijver van	

‘Het Drentsch Mozaïk’	J. van der Veen Az.
De(n) schrijver van het	
‘Iets over Oom Thomas’	J. van der Veen Az.
De(n) schrijver van	
“Vrouw Lijsbeth’s Pleegkind”	J. van der Veen Az.
Seymour	H. Heyting
Roelf Sieben	R(oelof). Sieben
Anne Stam	M.G. Koster
Gerard Stout	M.G. Koster
Taco	H. Boom
Dra. Hanny G. Thies	H. Heyting
Mans Tierelier (ik-verteller)	M. Douwes
Tijs	J. Hidding
Tingeling	R. Sieben
Ina van Triest	M.G. Koster
H. Tuun	H. Tuin
Urse	J.L. Thalen
Een Utrechtenaar	H. Boom
Uzipetus (Usipetus)	G. Broekhuizen
E. Vandriest	M.G. Koster
p.v.d.v.	P. van der Velde
Annechien Vedder	Geertje Enting
Bart Veenstra	L.H. Hadderingh
Veldeling	A.A. Metselaar
Berend Veltink	T. van der Veen
Lia Venema	J. Boerema
Wil Vening	W.C. de Boer-de Groot
Ghelmer Vlintenhouwer	T. Kolkman
Linus Voestbiel	M.G. Koster
Tom Vos	Th. Vos
Prugel Vosbargen	M.G. Koster
Vösken	Th. Vos
Vrabbechien	M.G. Koster
C. Vredeling	A. de Vries
Dien vrund X	H. Boom
Dien dienstwillige vrund X	H. Boom
A.M.W.	A. Mulder
G.W.	J.R. Westerhuis

Literatuurgeschiedenis met index.indd 480 07-04-16 14:26

h.w.	G. Nijenhuis
Hendek Waorheid	M.G. Koster
Jan Weggemans	T. Kolkman
J. Weggens	J. Weggemans
Harm Werners	G. Nijenhuis
Lammert Jans Wever	A. Steenbergen
Jurrie Wevers	J. Naarding
J. ter Whee	J. Poortman
Geert Wildering	T. Kolkman
William	W. Haandrikman
Gerriet Wilms	J.R. Westerhuis
Wipke	F. Klaassens-Perdok
‘wissewassies’	Tj. Imbos
H. van ‘t Wold	H. van Dijk
Anne Woldhoek	M.G. Koster
(Dr.)H.H.H.v.Z.	H. Hartogh Heijs van Zouteveen
Zonnerad	R. Houwink Hzn.
1....14	A.L. Lesturgeon
1***14	J.S. Magnin
13****14	J.S. Magnin

Bijlage B Koppermaandagprenten

Koppermaandag is een oude typografische traditie, waarvan het ontstaan vermoedelijk te herleiden is tot de bloeitijd van de gilden. Het was toen - in de late middeleeuwen - de gewoonte, de eerste werkdag van de week die op Driekoningen (6 januari) volgde 'in ledigheid en vrolijkheid' door te brengen. Zowel de verklaring van de naam koppermaandag als het antwoord op de vraag waarom juist de eerste maandag na Driekoningen, is tot dusver niet definitief gegeven door de onderzoekers. Omstreeks 1700 kreeg het feest een exclusief typografisch karakter. In die tijd boden de gezellen hun meesters als meesterproef de zogeheten koppermaandagprenten aan, met daarbij de beste wensen voor het gezin. De gezellen ontvingen dan de zogeheten 'kopperfooi' en vierden feest of stortten het bedrag in een pot bestemd voor steun bij ziekte of andere tegenslagen. In de negentiende eeuw raakte de koppermaandagviering in het slop. Na de Tweede Wereldoorlog herstelde H.J. Prakke de oude traditie in Drenthe door in 1949 een koppermaandagprent uit te brengen. Waren het vroeger de werknemers die feest vierden, toen waren het de werkgevers Prakke en collega's die - samen met hun echtgenotes - de dag 'in vrolijkheid' doorbrachten.

Volgens Prakke begon de renaissance van de koppermaandagprent na de Tweede Wereldoorlog in Drenthe (dus bij hem), wat niet helemaal juist lijkt, want in 1948 werden reeds koppermaandagvieringen gesignaleerd in Arnhem, Gouda, Haarlem en 's-Hertogenbosch.

Vanaf 1949 zijn er jaarlijks koppermaandagprenten in Drenthe verschenen. Het zijn doorgaans rijmprenten; van de streektaal is tot nu toe spaarzaam gebruik gemaakt.

Kopperprenten 1949-2014

	District Drenthe	
1949	Meppel	Fa. A. Huisman te Meppel Tekst J. Poortman *Van lustern tut lèzen deur Jan Lensink*
1950	Zuidlaren	Fa. J.K. Hertz & Co te Zuidlaren Tekst Jan Naarding *Drentse koppermaandag 1950* Tekening N. Zijlstra
1951	Assen	Koninklijke Van Gorcum & Comp. NV te Assen Tekst "invaller" (ps. van Jelle Brouwer) *Ten koninklijken stiel*

1952	Hoogeveen	Fa. C. Pet te Hoogeveen Tekst Anne de Vries *De ridders van de vrijheid van de geest* Tekening Hein Kray
1953	Gieten	Handelsdrukkerij "Gieten" (H. Balkema) Tekst Ben van Eysselsteijn *Gieten* Tekening Huib van Driel
1954	Emmen	N.V. Drukkerij v.h. W. ten Kate te Emmen Tekst Hans Heyting *Drenthe in stroomversnelling*
1955	Coevorden	N.V. Drukkerij en Uitgeversbedrijf B.J. van Herpe Coevorden Tekst Tonny van der Veen *Drentse Koppermaandagprent 1955* Tekening B.A. Bennema
1956	Groningen	Drukkerij De Waal te Groningen Tekst Jan Boer *Drentse Koppermaandagprent 1956* Tekening Abe Kuipers
1957	Beilen	Drukkerij Kerkhove te Beilen Tekst Gerriet Wilms *Ballaode van de nije daod* Tekening Hans Heyting
1958	Meppel	N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij te Meppel Tekst J. Poortman *Woord en Teken* Vormgeving Stien Eelsingh
1959	Assen	Hummelen-Vlieghuis te Assen Tekst Roel Reijntjes *Incunabelen en atomen* Tekening J.A. Deodatus
1960	Zuidlaren	Fa. J.K. Hertz & Co. te Zuidlaren Tekst J. Naarding *Tot klåårheid komp op aarde niks as 't niet komp in druk* Tekening J. Zijlstra
1961	Hoogeveen	Drukkerij D. van Genne te Hoogeveen Tekst Hans Heyting *Van Rotswand tot Rotatiepers* Tekening A. Torie
1962	Gieten	Handelsdrukkerij "Gieten" (H. Balkema) Tekst en tekening Peter van Rooyen *Ballade van de Drentse drukker*

1963	Klazienaveen	Mande's drukkerij en boekhandel te Klazienaveen Tekst G. Broenink *het koppermaandagt weer....* Tekening J. Schuurhuis
1964	Coevorden	Veco te Coevorden Gedicht Ludwig Sager (Neuenhaus, Dld.) *Koppermaandag 1964* Lino: onbekend
1965	Meppel	Drukkerij Giethoorn te Meppel Tekst J. Poortman *Aan de Drentse drukkers in het twintigste bevrijdingsjaar* Vormgeving J. Ponne
1966	Assen	Drukkerij Born te Assen Tekst Gerrit Kuipers *kuunst - druk - wark* Tekening E.H. van Dülmen Krumpelman
1967	Emmen	N.V. Drukkerij v.h. W. ten Kate te Emmen Tekst Roel Reijntjes *Hèr-kennen* Tekening Jan Otter
1968	Hoogeveen	Drukkerij C. Pet n.v. te Hoogeveen Tekst J. Poortman *20 jaar koppermaandag 1948-1968* Cliché De Poel & Bali, Groningen Tekening L. Venhuis
1969	Assen	Drukkerij Vlieghuis n.v. te Assen Tekst L. Vlieghuis *Grui* Vormgeving Albert Rademaker
1970	Assen	Koninklijke Van Gorcum & Comp. te Assen Tekst Ben van Eysselsteijn *De letters* Vormgeving zettersleerlingen o.l.v. Jan van Hemmen
1971	Meppel	Boek- en Offsetdrukkerij Ten Brink te Meppel Tekst Roel Reijntjes *bedrukte welvaart* Vormgeving Govert van Driel
1972	Emmen	Drukkerij Van Liere te Emmen Tekst Louis Soeterboek *Drente 72* Tekeningen John Hummel
1973	Meppel	N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij te Meppel Tekst Roel Reijntjes *De zulverprent* Vormgeving Theo Splint

Literatuurgeschiedenis met index.indd 484 07-04-16 14:26

1974	Hoogeveen	Drukkerij D. van Genne te Hoogeveen Tekst Roel Reyntjes *Verwoording* Vormgeving Cor van Loenen
1975	Nieuw Amsterdam	Drukkerij Lensink B.V. te Nieuw Amsterdam Tekst Bart Veenstra *van lensink tot lensink* Vormgeving Jan Jonink
1976	Beilen	Drukkerij Kerkhove te Beilen Gedicht Joost van den Vondel Drentse vertaling Roel Reijntjes *De druk-kuunst* Vormgeving Cor van Loenen
1977	Assen	Van Gorcum & Comp. te Assen Tekst Hekkarpi (ps. van H.J. Prakke) *...niet dàt, maar wàt wij drukken...* Vormgeving Jan Roberti
1978	Meppel	Krips Repro te Meppel Tekst Marga Kool *De scheupers van de taal* Knipkunst Wiecher Tj. Lever
1979	Meppel	Drukkerij Giethoorn-Huisman te Meppel Tekst J. Poortman *Terugblik* Vormgeving Gerrit Schipper
1980	Meppel	Boom Pers Drukkerijen BV te Meppel Tekst Gerrit Krol *De waarheid en de enkeling* Tekening Roelie Kleine
1981	Assen	Drukkerij Bremer te Assen Tekst Ab Drijver *schoondruk weerdruk* Vormgeving Jan van Kooten Bijz.: zeefdruk, 2-zijdig
1982	Klazienaveen	Drukkerij Boekhandel Ter Veen-Mande BV te Klazienaveen Tekst G.J. Ten Veldhuis *Stiel en stijl* Cliché Repro De Poel & Co. Groningen
1983	Hoogeveen	Drukkerij C. Pet BV te Hoogeveen Tekst Lammert Huizing (met gedicht van Roel Reijntjes) *Koppermaandag-Krant* Tekening Jan van der Meulen Vormgeving André Stel

1984	Meppel	Drukkerij Ten Brink b.v. te Meppel Tekst Peter van der Velde *Cultuur, inkt en tijd* Lithografie Scanlitho Nederland BV Vormgeving Jan Jetten
1985	Coevorden	Drukkerij Veco te Coevorden Tekst Janny Alberts-Hofman *Drentse Koppermaandagprent 1985* Vormgeving Robert van Os
1986	Assen	Van Gorcum & Comp. BV te Assen Tekst Chris van der Veen *kommunikabel* Vomgeving Albert Rademaker gvn
1987	Smilde	Drukkerij HEVO te Smilde Tekst Marga Kool *van haand töt haand* Foto Sake Elzinga Vormgeving Henk Middel gvn
1988	Meppel	Northprint en Krips Repro te Meppel Tekst Ton Peters *zetter en dichter* Vormgeving Toon Wegner Bijz.: Steendruk Toon Wegner
1989	Emmen	Grafisch bedrijf Van Liere te Emmen Tekst P.J. Prins *'In den beginne was het niets'* Foto's Theo Berends Lithografie Reproscan Meppel Vormgeving Koos Staal gvn
1990	Tynaarlo	Drukkerij Franken te Tynaarlo Tekst Albert Timmer Odoorn *'Met de alpha en de omega'* Tekening Wim Pleijsier Rolde Lithografie Repro Groningen
1991	Hoogeveen	Drukkerij Slingenberg te Hoogeveen Tekst Han Veurink *'spreek het licht aan'* Naar een steendruk van Jan van der Meulen Lithografie Cosmos Reproducties
1992	Drouwen	Drukkerij Grafimix te Drouwen *'Vergankelijkheid is niet de letter voorbehouden'* Vormgeving Hetty Steijger & Jan de Wilde

1993	Orvelte	Drukkerij Bremer Assen | Reproscan Meppel | Snelzet Smilde *Thema: Vrouw in de grafische industrie* Fotografie Anna Beek Lithografie Reproscan Meppel Vormgeving Machteld Kruithof
1994	Assen	Drukkerij Bremer te Assen Gedicht en schilderij Frans Jansen *het licht* Vormgeving Aat Doek
	District Zwolle	
1993	Zwolle	Drukkerij Waanders te Zwolle *'Op Kopper-Maandag Anno 1443...'* Lithografie LMT Oost-Nederland Enschede Vormgeving Roelof Koebrugge
1994	Steenwijk	B'ulah Print | Cewesto | Hovens Greve BV | Van Kerkvoorde en Hollander te Steenwijk *'In hun beste kleren gingen ze in kleine groepjes op pad om hun koppergroet aan patroon en opdrachtgevers...'* Vormgeving Typical Dutch
	District De Groote Veenen	Fusie districten Drenthe en Zwolle
1995	Meppel	Krips Repro te Meppel Tekst Klaas Kleine *'Trappen in druk'* Lithografie Reproscan Meppel Vormgeving Alb. Smit & Bert Krooshof van Studio Boom
1996	Hardenberg	Verenigde Offset Bedrijven te Hardenberg Kunstwerk Ab Bout *Kopper prent 1996* Ontwerp Grafisch Project Bureau Seinen Vormgeving Seinen Bedrijven De Krim
1997	Zwolle	Drukkerij Upmeyer te Zwolle Tekst Drs. S. Petrusa *'Nachtelijke stilte...'* Lithografie Litho Line Vormgeving G. Dragt
1998	Hoogeveen	Drukkerij Slingenberg te Hoogeveen Tekst Ed de Groot *Stop de persen!* Schilder Gijs Kos Fotografie Simone Bouwstra Lithografie L.M.T Nederland BV

1999	Emmen	Grafisch Bedrijf Van Liere te Emmen Tekst Bertus Boivin *'Van begin tot eind maken indrukken afdrukken van wie je tegenkwam onderweg'* Fotografie Theo Berends Vormgeving Albert Rademaker gvn
2000	Assen	Van GorcumComp. BV te Assen Tekst Louwe Dijkema & Jaap Hagedoorn *Boek Druk Boekdruk* Fotografie Jan Willem Kleppe Vormgeving Henk Hokse Bijz. 2-zijdig
2001	Kampen	Borrias te Kampen *Communicatie*
2002	Emmeloord	Drukwinkel te Emmeloord *De polder is droog...*
2003	Zwolle	Drukkerij Upmeijer te Zwolle Illustratie Theo Ypma (student Deltion College Zwolle) + 5 kleinere afbeeldingen van mede-studenten Bijz.: ontwerpwedstrijd "grafische" leerlingen Deltion College Zwolle; van de ontwerpen zijn ansichtkaarten gemaakt, bestemd voor verkoop tbv het Ronald McDonaldhuis Zwolle
2004	Meppel	TS Media Meppel | GPB Gorter Steenwijk | Heinhuis Drukwerk Finishing Meppel Gedicht Marga Kool *Water* Schilderij Francis Kilian (excl. vervaardigd voor deze prent)
2005	Hoogeveen	Franken Tynaarlo i.s.m Van Genne Hoogeveen Bijz.: 1e gepersonaliseerde fullcolorkopperprint; ter plaatse gemaakte digitale foto's van deelnemers Koppermaandag, zijn verwerkt in elk individueel exemplaar; algemene oplage met neutrale afbeelding.
2006	Hasselt	Schuttersmagazijn te Hasselt *Van prent naar kopperprint;* *Rembrandt van Rijn (1606-2006), onze grootste etser* Bijz.: digitale print op canvas; schilderij naar een ets Rembrandt van Rijn
2007	Wezup	Bredewold te Wezup Dichtregels Bart van der Lee *Licht geabsorbeerd...* Ontwerp Harro van Aalderen
2008	Raalte	Veldhuis Media te Raalte *Letterrijk De Groote Veenen* Grafisch ontwerp

2009	Emmen	Van Liere Media te Emmen *De stille nieuwe waarde* Concept/tekst/beeld Peter Veen en Kitty van der Klugt
2010	Meppel	Ten Brink te Meppel Tekst Beate Plenter *Het spel en de knikkers* Ontwerp Han Zegeling
2011	Smilde	Drukkerij Hevo te Smilde Titel *Vingerafdruk Maatschappij van Weldadigheid/ Zwerver voor één dag* Lied *Het Pauperparadijs* Idee en uitvoering Bert Blanke Assen
2012	Zwolle	Zalsman te Zwolle *Grafisch geheugen* Tekst Ed Boogaard en Quintus Horatius Flaccus Ontwerp Zalsman/Anne Doede Kampen Bijz.: de prent toont alle namen van drukkerijen in de regio van De Groote Veenen vanaf 1627 (Kampen)
2013	Assen	Multicopy te Assen *Vroeger en nu* Gedicht *Tijd* van Toon Hermans Idee en uitvoering Multicopy Assen
2014	Hoogeveen	Ballast & Hilbrink te Hoogeveen Gedicht Delia Bremer *Wat als we geen woorden meer op papier kunnen lezen...* Idee en uitvoering Ballast &Hilbrink

Kopperprenten Drukkerijmuseum Meppel		
2002	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *De twee gebroeders* Simen en Else Veltman. Bert Anthonisse
2003	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Meestertekens* Jan Bruggen, Arie Cramer.
2005	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Tekens en sporen* Maarten van der Elzen, Jan van Rossum
2006	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Soldaten van het lood* Jan Hunfeld

2007	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Kom onze zinnen binnen* Kees van Kooten, Bert Anthonisse
2008	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Bij het licht van een kaars* Geert en Dick de Vries
2009	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Het goede boek* Drs.P., Joke Broekhans, Bert Anthonisse
2010	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *(Mis)communicatie* Rene Zandwijk, Aafke Stadhouder
2011	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Teken(s) aan de wand* Gedicht Ria Westerhuis, litho Ary Everhardus
2012	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Verandering* Gedicht Piet Zwart 1930, illustratie en layout Jan van Os
2013	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *De Krant* Gedicht Frank B. Gilbreth jr. "Drukinkt aan je vingers" 1951, achtergrondbeeld Meppeler Courant 1885, layout Jan van Os
2014	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Het levende museum* Gedicht Gerrit Barbé, hoogdruk beeld 1000 ornamentjes
2015	Meppel	Drukkerijmuseum Meppel *Druk Pers Vrijheid* Idee Ary Everhardus, Jannie Rolfes. Gedicht Ria Westerhuis. Litho Ary Everhardus

Literatuurgeschiedenis met index.indd 490 07-04-16 14:26

Kopperprenten Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten		
2001	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *De kinderen van de taal* Tekst Marga Kool Illustrator Bert Hummel
2002	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *Mijn drukker* Tekst Dick Ridder Illustrator Ad Haring
2003	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *en 'het woord blef* Tekst Jans Polling Illustrator Willem Winkel
2004	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *En weer fluistert de muze* Tekst Maria v/d Wijst Illustrator Walter Knoop
2005	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *Het verhaal van het water* Tekst Dirkjan ten Hoopen Illustrator Harm Echten
2006	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *Roggelelie* Tekst Zwaantje Weishaupt Illustrator Zwaantje Weishaupt
2007	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *Waarom de windmolens vier wieken hebben* Tekst Girbe Buist Illustrator Henk Boudewijns
2008	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *Kopperprent 2018* Tekst Jan Terlouw Illustrator Ashley Terlouw
2009	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *Geen Stijl* Tekst Lévi Weemoedt Illustrator Gerd Renshof
2010	Echten	Boekbindcentrum 'de Hummelhoeve' Echten *Van Echten en Coevorden* Tekst Gerrit Kleis Illustrator Louwrens Hille

2011	Echten	Boekbindcentrum ʻde Hummelhoeve' Echten *Dank aan de drukkers!* Tekst Anne de Vries Jr. Illustrator Guus van Dam
2012	Echten	Boekbindcentrum ʻde Hummelhoeve' Echten *Nieuw en Oud* Tekst Macair Wegman Illustrator Patrick van Esch
2013	Echten	Boekbindcentrum ʻde Hummelhoeve' Echten *Drèents* Tekst Lukas Koops Illustrator Hans Hilbrands
2014	Echten	Boekbindcentrum ʻde Hummelhoeve' Echten *Roots* Tekst Bas Fontein Illustrator Ingeborg Scheffers
2015	Echten	Boekbindcentrum ʻde Hummelhoeve' Echten *Dwaolen* Tekst Henk Nijkeuter Illustrator BBC ʻde Hummelhoeve'

Register van persoonsnamen

A

A, H. van der 14, 132, **360**, 376
Aalfs, G. 52
Abbingh, Js. 170
Achterberg, G. 204, 215, 219, 271, 382
Aikes, J. 133, 167, 169, 422
Akkerman, E. 373
Albazzaz, A. 203
Alberts-Hofman, J. 9, 120, 142, 172, 178, **210**, 211, 212, 213, 336, 383, 384, 386, 413, 419, 425, 428, 431, 437, 452, 462, 464, 486
Ameling, E. 241
Anthonisse, B. 489, 490
Arends, J. 233, 274
Arnolli, J. 235
Asscher-Pinkhof, C. 347
Assen, G. 11, **309**
Auden, W.H. 263
Aukema, F. 363
Azem, Ibrahim 329

B

Bakker, J. 149, 151, 158, 281, 375, 380, 386, 387, 393, 394, 399, 415, 422
Baldwin, J. 226
Balkema, H. 483
Barbé, G. 277, 490
Baron-Lopers, J. 13, **346**
Beek, Anne ter 318, 349
Been, G. 47, 141, **145**, 189, 370, 428
Beiloo, R. (zie ook R. Reijntjes) 91, 159, 471, 474
Bekker, G. 209, **383**, 422, 431
Bekkering-Duiker, M. 6, **73**, 420, 465, 478
Beltman, B. 277
Bennema, B.A. 483
Berends, G. 10, 203, 217, **264**, 423
Berg, I. van de 367

Berga, G. 47, 89
Berge, R. ten 12, **326**, 327
Bergmans-Beins, J.H. 37, 99, 170, 324, 326, 465, 474
Bernlef, J. 295
Bertram, P.P. 120, 121, 166, 423
Besten, A. den 248
Beuker, H. 11, 171, **310**, 311, 424
Bezoen, H.L. 81
Blancke, D. 14, 195, 226, 286, 298, 364, 365, **371**, 372, 376, 382, 386, 391, 414, 416, 424, 447, 449, 463, 465, 474
Blink-Lindeman, A. 13, **339**
Bloem, J.C. 215, 271
Bloemert, B. 29, 184, 189, 223, 282, 288, 290, 299, 377, 381, 388, 391, 392, 400, 403, 404, 405, 424, 431
Bloemhoff, H. 2, 23, 165, 191, 424, 444, 446
Bloemhoff, S. 244
Boekholt, P.Th.F.M. 84, 181, 376, 425, 452
Boer, Harm 6, **67**, 68, 115, 152, 314, 364, 437, 440
Boer, Hilbert 130
Boer, J. 6, 42, 49, **80**, 81, 156, 430, 443, 452, 462, 465, 478, 483
Boerema, J. (zie ook L. Venema) 9, 33, 146, 150, 151, 158, 162, 163, 183, 194, 195, 196, 212, **221**, 222, 223, 224, 281, 356, 364, 374, 376, 378, 383, 386, 387, 388, 390, 391, 393, 394, 395, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 413, 414, 415, 422, 425, 426, 428, 435, 437, 444, 446, 449, 463, 465, 474, 478, 480
Boerma, S. 31, 84, 216, 262, 289, 380, 402, 425, 426
Boersma, J. 349
Boivin, B. 2, 378, 424, 488
Bomans, G. 268
Boogaard, E. 489
Boom, Tine M. 170
Borgesius, J.W. 7, 41, 47, 49, 94, **97**, 102, 161, 463, 465, 474
Bos, H. 81, 465, 474, 478
Bosscher, D. 392
Boswijk, A. 10, **271**
Boucher, B. 238
Boudestein, R.J. 10, 198, **265**, 267, 269, 273, 357
Braaksma, L. 6, 30, **78**, 79, 155, 156, 170, 431, 452, 466, 478
Brader, G.J. 184, 241, 300
Brals-Luinge, A. 6, **68**, 69, 70, 120, 123, 126, 152, 178, 311, 313, 420, 444, 452, 457

Brattinga-de Lange, G. 10, **253**, 394
Breedveld, A. 10, **266**, 405, 426
Bremer, D.I. 10, 26, 201, 242**, 245**, 246, 489
Brink, E. 11, **304**, 405, 452
Broekhans, J. 490
Broekhuizen, G. 170, 466, 480
Broenink, G. 7, 47, 121, 124, **127**, 128, 466, 476, 484
Broersma, R. 10, 20, 31, 32, 33, 34, 48, 84, 160, 196, 197, 198, 202, 205, 216, 228, **261**, 262, 267, 270, 271, 285, 286, 296, 379, 380, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 393, 396, 397, 400, 401, 402, 403, 425, 426, 450
Brok, M. 277, 398, 428
Brood, P. 158, 363, 427
Brouwer, Abe 100
Brouwer, Ale Pieter 41, **144**
Brouwer, R.K. 10, **250**, 251, 252, 256, 260, 294, 386, 394, 404, 427, 443
Bruggen, J. 489
Bruins, E. (zie ook L. Magnée) 12, **326**, 410, 437
Bruins, Jan 11, **311**
Bruins, Janny 13, **344**
Buiskool, H.T. 6, 41, **95**, 96, 132, 133, 330
Buist, G. 491
Bultingh, B. (zie ook M. v/d Heuvel) 250, 467, 474
Bultje-van de Belt, G. 13, **345**, 466, 476
Bünge, K. 132
Burns, R. 361
Bussemaker, E. 11, **309**

C

Caat, B. ten 12, **336**, 337, 466, 479
Campert, J. 109
Cancrinus, S. 5, **53**, 466, 474
Canter, C. 10, **246**
Casparus, C.J. (zie ook C.J.C. Rietman) 10, **248**, 393, 426, 438, 443
Casu, G. 276
Christie, A. 223, 356
Claus, A. 397
Clewits , G. 5, 41, 49, **52**, 90, 170, 205, 457, 462
Cnossen-Nicolaï, A. 7, **104**, 162, 466, 478
Cohen, J. 317

Coole, M. 38
Coolen, A. 109
Cramer, A. 489

D

Da Costa, I. 247
Dalen, G. van 188, 377, 427
Dam, P.H. v.d. 135
Damming, A. 329, 411, 431
Darwinkel, A. 13, 26, 148, 151, 152, 198, 231, 333, **342**, 367, 384, 398, 406, 415, 427, 433, 452
Dee, D. 392
Degen, A. 397
Dekker, S.B. 149, 158, 165, 190, 195, 374, 378, 384, 387, 388, 428
Dendermonde, M. (zie ook H. Hazelhoff) 12, 183, **318**, 376, 408, 444, 454, 457, 467, 475
Dening, A. 48, 120, 170, 324, 466, 475
Deodatus, J.A. 483
Depping, H. 12, **325**, 466, 476
Diekhoff, J. 354
Diemer, W. 49, 112, 164, 429, 466, 471, 479
Dijk, G. 133
Dijk, C. van 166, 209, 217, 248, 294, 355, 380, 382, 386, 387, 390, 391, 429
Dijk, K. van 40, 46, 47, 88, 89, 99, 145, 162, 429, 436
Dijkema, L. 488
Dijkstra, D. 367, 415, 463
Dijkstra, H. 14, 132, **362**
Dijkstra, L. 184, 386, 429
Dirks, C.H. 244
Doedens, H. 6, 41, **57**, 83, 148, 156, 157, 429, 466, 474, 475
Doolaard, A. den 109
Doornbos, A. 9, 11, 26, 33, 183, 198, **225**, 231, 265, 267, **289**, 290, 297, 355, 388, 392, 402, 451, 454
Douwes, M. 26, 41, 44, **45**, 46, 88, 141, 145, 172, 340, 373, 376, 386, 416, 428, 437, 446, 455, 456, 466, 480
Dozeman, R. 7, **106,** 162, 420, 466, 475
Driel, G. van 484
Driel, H. van 483
Drijver, A. 11, 14, 29, 60, 146, 148, 153, 155, 157, 159, 183, 189, 212, 216, 223, 282, 283, **287**, 288, 290, 299, 314, 322, 356, **358**, 375, 376, 377, 379, 381, 382, 383, 385,

386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 398, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 409, 410, 411, 413, 414, 415, 424, 426, 430, 436, 440, 456, 458, 462, 466, 474, 485
Droog, Bart F.M. 203, 276, 398, 450
Drs. P. 267, 490
Dubbelboer, B. 8, 106, 120, **137**, 138, 139, 170, 171, 419, 424, 429, 441, 446, 448, 455, 456, 458, 459, 461
Dubbelboer, S. **171**, 431
Dubben, A. 235
Duiven, J.G. 7, 107, 121, **126**, 170
Dülmen-Krumpelman, E.H. van 484

E

Eding, J. 124, 125
Eding-Askes, G. 7, 49, 117, 121, 122, 123, **124**, 125, 132, 133, 166, 167, 428, 434
Eelsingh, S. 483
Eggengoor, D. 364
Eising, H.R. 120, 166, 432
Eising, M. 6, 41, 49, 51, **55**, 56, 57, 73, 75, 136, 147, 170, 420, 430, 444, 445, 455, 456, 460
Eisses-Timmerman, K. 180
Ekkers, R. 260, 392, 396, 432
Eliot, T.S. 263
Ellerman, A. 365
Elting, M. 13, **338**, 339, 376
Elzen, M. van der 489
Elzing-Ensing, J. 12, **322**, 409
Elzinga, S. 288, 486
Ent, H. van der 216, 385, 389
Enting, Geert 6, 51, **77**, 145, 153, 155, 179, 191, 383, 407, 432, 433
Enting, Geertje 13, 201, **346,** 347, 466, 478, 480
Enting-Boer, E. 11, **303**, 304
Entjes, H. 19, 30, 31, 156, 192, 195, 206, 378, 380, 382, 428, 432
Es, Eelco van 276
Evers, C. 10, 248, 251, 252, 253, 256, 257, **259**, 260, 261, 393, 394
Evers, T. 12, **333**, 334

Eysselsteijn, B. van 2, 7, 30, 37, 38, 39, 93, 94, **117**, 118, 121, 122, 123, 135, 136, 143, 160, 165, 166, 170, 216, 280, 408, 417, 445, 460, 462, 483, 484
Ezzeroili, H. 277

F

Fabricius, J. 7, 30, 37, 38, 41, **116**, 117, 125, 134, 170, 420, 445, 466, 475
Fens, K. 56, 114, 147
Fontein, B. 492
Freeling, N. 317
Freije, A. 242, 263, 392, 397, 433
Frieling, H. 7, 47, 121, **123**, 124
Frijling-Schreuder, E.C.M. 94
Fuller, D.H. 12, **324**, 325, 410, 420, 430

G

Gähler, B. 276
Geest, Klaas van der 7, **112**, 113, 114, 164, 165, 436
Germs, J. 12, 25, 26, 148, 155, **332**, 333, 338, 342, 367, 410, 411, 414, 428, 433, 452, 453, 457
Gilbreth, F.B. jr. 490
Ginsberg, A. 234
Goethe, J.W. 270
Gorter, A. de 201, 379, 429
Gosselaar, F. 397
Graaf, C. van der 348
Graft, G. van der 248
Gramsma, G. 10, **270**, 272, 392
Grass, G. 295
Groen, B. 348
Groen, B.O. 223
Groenewegen, W. 392, 397
Groot, E. de 487
Groot, H. de 259
Groth, K. 244, 361

H

Haan, E. de 300
Haandrikman, W. 10, **267**, 268, 297, 396, 420, 455, 460, 466, 481

Haar, A. 12, 63, 66, 73, 158, 176, 184, 185, 199, 200, 226, 285, 298, 330, **335,** 336, 353, 376, 381, 384
Hadderingh, H. 63, 110, 147, 153, 158, 163, 176, 335, 430, 433, 446, 455, 466, 476
Hadderingh, J. 12, 72, 152, 168, 190, 310, **314**, 434, 446

Hadderingh, L.H. (zie ook B. Veenstra) 6, 8, 14, 50, 51, **70**, 71, 72, 73, **130**, 146, 153, 154, 190, 314, **369**, 423, 430, 438, 446, 466, 474, 480
Hadderingh, M. 29, 50, 51, 75, 120, 157, 166, 190, 191, 377, 383, 406, 407, 434, 446, 449, 466, 476 478
Hagedoorn, J. 488
Hamminga, L. 13, **344**
Harbers, J. 13, 185, 189, 198, **340**, 390, 434
Hardonk, A. 276
Harms, J.K. 241
Harteveld, A. 238
Harteveld, E. 9, 11, 33, 205, **238**, 239, 240, 241, 275, **301**, 302, 357, 365, 376, 386, 391, 392, 405, 425, 450, 467, 477
Hartholt, I. 13, **341**
Hasseld, D. van 224
Hazelhoff, H. (zie ook M. Dendermonde) **318**, 467, 475
Heaney, S. 262
Heeroma, K.H. (zie ook M. Jacobse) 34, 81, 82, 84, 156, 161, 432, 434, 444
Heijermans, H. 116
Heine, H. 270
Heling, H. 203
Hemmen, J. van 484
Hendriksma, M. 352
Hermans, T. 304, 489
Hertog, P. den 348
Herzberg, J. 219
Hes, H. 203
Hesse, H. 295
Heuvel, M. van den (zie ook B. Bultingh) 10, 183, **249**, 250, 393, 394, 422, 427, 431, 437, 449, 456, 461, 463, 467, 474
Heuvelman, J. 12, **320**, 321, 409, 420, 463
Heyboer, A. 87, 128, 158, 423, 446
Heyden, A. van der 366
Heyting, H. 2, 6, 8, 9, 17, 26, 31, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 56, 62, 69, 71, 74, 76, 78, 82, 83, **86**, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 106, 111, 120, 122, 123, **128**, 129, 130, 136, 138, **139**, 140, 141, 142, 147, 156, 157, 158, 160, 162, 166, 167, 171, 172, 182, 183, 194, 202, **203**, 204, 205, 206, 208, 211, 215, 217, 220, 221, 223, 226, 227, 304, 329, 374, 376, 379, 380, 381, 411, 419, 422, 430, 435, 438, 444, 445, 447, 450, 455, 456, 459, 460, 462, 463, 467, 474, 475, 476, 478, 480, 483
Hidding, J. 7, 41, 49, 52, 62, 94, **109**, 110, 136, 141, 146, 163, 170, 209, 441, 444, 455, 460, 467, 480

Hiddingh, W. 52, 191, 383
Hiemstra, P. 272
Hillesum, E. van 347
Hoekstra, H. 225
Hof, J. 348
Hof, J. (1926-2014) 391
Hoff-Boerman, D. van 't 222
Hofman, T. 392
Hofsteenge, J. 13, **345**, 346
Hofsteenge, M. 11, 179, 196, **288**, 289, 307, 356, 357, 367, 386, 402, 406, 427, 431, 434, 440, 456
Hollenbeek Brouwer, J.H. 51, 173, 189, 199, 353, 374, 385, 435, 448
Holman, A. 415
Holtman, J. 10, 201, 203, **274**, 346, 397
Hooft, P.C. 298
Hoogebrug (zie ook F. Mulder) 313, 470, 476
Hoogland, B. 10, 265, 267, 269, **272**
Hooijer, Joh. 12, 201, **321**, 409, 420
Hoopen, D. ten 491
Hoppenbrouwers, C. 350, 413, 450
Houwink, R. 57, 467, 481
Hovenkamp II, E. 9, **233**, 234, 235, 275, 277, 355, 390, 391, 392, 454, 467, 475
Hoving, G. 12, **313**, 357, 407, 454
Hoving, H. 467, 474
Huijstee, M. van 276
Huizing, L. 12, 68, 71, 85, 145, 151, 153, 154, 157, 158, 159, 160, 165, 190, 193, **334**, 335, 336, 376, 381, 384, 387, 393, 401, 406, 408, 410, 411, 413, 436, 467, 474, 476, 477, 485
Hummel, J. 484
Hunfeld, J. 489
Huyser van Reenen, M.A.M. 41

I

Ibsen, H. 134, 237
IJken, G. 9, 189, **243**, 375, 382, 385, 387, 391, 392, 399, 437, 457
Imbos, T.R. 11, 153, 190, **310**, 314, 407, 438, 460, 461, 467, 474, 481

J

Jacobse, Muus (zie ook K.H. Heeroma) 248

Jansen, F. 487
Jansen, S. 351
Jonckheere, K. 38
Jong, G. de (zie ook T. Kolkman) 227, 229, 230, 462, 468, 477
Jong, T. de 10, **262**, 263, 438, 448
Jonge, C. de 9, 179, **224**, 260, 276
Jonink, J. 485

K

Kamping, B. 185, 276, 377, 398
Karst, E. 2, 7, 41, **102**, 103, 104, 161, 162, 446
Karst-Dubbelboer, J. 413
Karstens, H. 8, **131**, 132, 169, 359, 419
Katerberg, H. 172, 374, 438, 452
Kavafis, K.P. 210, 451
Keen, R. 13, 26, 344, **346**, 467, 477
Kerckhoven, P.F. van 364
Keverling Buisman, F. 129
Kieft, L. (zie ook J. Wierenga**)** 12, **331**, 332, 473, 477
Kiers, A**.** 184
Klaassens-Perdok, F.E. 14, 228, **368**, 369, 376, 415, 428, 438, 439, 459, 463, 467, 481
Kleine, K. 11, 19, 177, 179, 181, 195, 197, 205, 221, **283**, 284, 285, 373, 375, 376, 378, 386, 400, 401, 408, 413, 425, 426, 430, 431, 437, 438, 444, 445, 451, 456, 458, 461, 487
Kleine, R. 485
Kleis, G. (zie ook Schokland) 29, 164, 203, 439, 467, 479, 491
Klinkhamer, R. 362
Klok-Wuffen, A. 12, **331**
Klomp, T. 329
Klompmaker, H. 14, 317, **372**, 373, 416, 445, 450
Klönne, J.B. 11, **286**, 287, 356, 401, 440
Kluiving, K.B. 124, 133, 166, 439
Klunder, R. 6, **58**, 148, 467, 475
Klunder-Hof, A. (zie ook S.Sanders) 9, 236, 467, 479
Knegt, H. 374
Kocks, G.H. 77, 81, 141, 145, 148, **155**, 192, 206, 350, 376, 377, 381, 439
Koert, J.R. 135
Koerts, J. 14, **357**, 419, 467, 477
Kok-Wolbers, J. 11, **304**, 305

Kolkman, T. (zie ook G. de Jong) 9, 34, 63, 64, 149, 191, 192, 193, 195, 197, 209, 217, 221, **229**, 230, 237, 289, 293, 294, 380, 381, 382, 387, 389, 390, 403, 439, 467, 468, 474, 476, 477, 478, 479, 480, 481
Kombrink, L. 7, **105**, 106, 162, 420, 452, 461
Kooi, Jelte van der 352
Kooi, J. van der 424, 444, 445, 446, 457
Kooistra, J. 10, 207, **257**, 258, 327, 395, 407, 428, 440, 448, 457
Kool, M.M. 9, 11, 22, 24, 25, 26, 31, 33, 154, 157, 183, 189, 191, 194, 195, 196, 202, 204, 210, 219, **226**, 227, 228, 230, 231, 238, 239, 284, **290**, 291, 300, 335, 353, 354, 356, 365, 366, 369, 376, 378, 383, 386, 388, 389, 392, 395, 397, 402, 403, 410, 413, 414, 415, 423, 424, 426, 428, 430, 432, 433, 436, 439, 440, 441, 444, 445, 450, 452, 455, 456, 457, 458, 462, 463, 464, 468, 479, 485, 486, 488, 491
Kool, Th. 12, **325**, 326
Koolhaas, A. 103
Koopman, A. 182
Koopman, H. 376, 457
Koopmans, W. 10, 224, **254**, 255, 260, 267, 271, 394, 446, 461
Koops, H. 6, 41, 49, **85**, 86, 157, 455, 463
Koops, K. 9, 11, 151, 191, **228**, 229, **291**, 389, 440, 447
Koops, L. 9, 11, 20, 144, 145, 177, 179, 185, 189, 198, 221, 229, **232**, 233, 267, 278, **300**, 301, 375, 376, 379, 386, 387, 390, 391, 398, 405, 425, 429, 440, 445, 461, 492
Kooten, J. van 150, 287, 349, 389, 440, 485
Kooten, K. van 490
Kopland, R. 219, 268, 270, 271
Koster, M.G. 9, 11, 20, 23, 177, 178, 184, 189, 191, 192, 193, 195, 197, 198, 201, 203, 225, 227, **230**, 231, 232, 243, **291**, 292, 295, 298, 367, 375, 378, 381, 386, 390, 392, 397, 401, 403, 431, 440, 468, 469, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481
Kray, H. 87, 483
Kremer, L. 11, **305**
Kroezenga, J. 73
Krol, G. 268, 354, 485
Kruimink, J. 333, 361
Kühn, G. 132
Kuik, J. 6, **60**, 61, 62, 108, 148, 149, 373, 419, 420, 430, 440, 445, 451, 455, 463, 464, 469, 477
Kuiper, J. 6, **54**, 55, 147, 421, 435, 477
Kuipers, A. 483
Kuipers, G. 6, 8, 26, 30, 34, 41, 42, 44, 47, 49, 50, **64**, 65, 66, 89, 99, 115, **129**, 130, 133, 136, 137, 144, 145, 146, 150, 151, 155, 156, 157, 160, 161, 164, 168, 170, 171, 174,

176, 177, 178, 191, 193, 199, 213, 304, 357, 363, 364, 368, 375, 376, 383, 419, 421, 422, 425, 431, 433, 434, 436, 437, 440, 441, 444, 458, 469, 476, 477, 479, 484
Kuipers, H. 357

L

Laar, P. van 170
Lambers-Niers, J. 13, 46, 141, **340**, 341, 373, 374
Lampo, H. 38
Lange, F. 124, 360
Lange, R. de 7, 47, **100**, 136, 170, 449
Lee, B. van der 488
Leenstra, N. (zie ook A. Roduyt) 10, 185, 251, **272**, 273, 355, 389, 392, 402, 414, 441, 461, 469, 479
Leeuwen, P.J. van 308
Lesschen, H.J. 340
Lesturgeon, A.L. 37, 99, 167, 469, 474, 477, 479, 481
Lever, W.Tj. 485
Linde, J.C. 203
Linthorst Homan, J. 35, 48, 442, 469
Linthorst Homan-Staal, J.M. 48, 469
Loenen, C. van 485
Lohues, D. 13, 27, 336, **337**
Loman, G. 392
Löns, H. 103
Lowell, R. 263
Luinge, B. 11, **311**, 312
Lunzen, H. van 93, 160, 469, 475, 478

M

Maesen, A. van der 209, 426
Magneé, L. (zie ook E. Bruins) 326
Markx, H. 127
Marsman, H. 340
Martens, A. 10, **273**
Mast, R. 256
Mechanicus, Ph. 347
Meester, M. 350, 413, 443
Meijer, J. (zie ook Saul van Messel) 10, **246**, 247, 393, 433
Meijer, Sierk 374

Meijer, Sonja 309
Meijeringh, A. 141
Meijers, E. 200, 386, 413
Mensen-Siegers, A.M.G. 11, **308**, 406, 407, 434, 446, 463
Messel, Saul van (zie ook J. Meijer) 10, **246**, 247, 354, 393, 427, 438, 443, 448
Metselaar, A.A. 12, **315**, 316
Meulen, J. van der 485, 486
Meulen, K. van der 10, 255, 267, **271**, 277, 460, 469, 476
Meyboom-Veltman, N. 41, 48, 100, 133, 135, 469, 476
Middel, B. 190, 376, 443
Middendorp, G. 203, 470, 478
Middendorp, P. 349
Minderhoud, H.D. 12, 179, **318**, 319, 393, 394, 401, 408, 413, 437, 443
Moes, H. 224
Mol, K. 340
Molen, W.J. van der 10, 205, **247,** 248, 251, 260, 386, 393, 447
Moorlag, H.A. 12, **328**, 409, 443
Möring, M. 70, 152, 169, 180, 349, 378, 443
Mulder, A. 6, 7, 41, 42, **57**, 58, 121, **125**, 144, 148, 161, 420, 443, 469, 470, 474, 477, 480
Mulder, F. (zie ook Hoogebrug) 12, **313**, 357, 470, 476
Mulder, R.D. 35, 36, 90, 98, 143, 443, 470, 478
Müller, W. 235
Multatuli 268
Muskee, H. 238, 336

N

Naarding, J. 6, 30, 34, 36, 40, 41, 42, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 65, 79, **81**, 82, 83, 84, 92, 94, 97, 101, 120, 122, 129, 135, 141, 142, 143, 150, 156, 157, 160, 161, 166, 167, 169, 170, 178, 180, 181, 202, 204, 205, 215, 254, 284, 376, 400, 425, 429, 430, 431, 432, 434, 437, 441, 443, 445, 448, 449, 452, 455, 462, 470, 475, 477, 478, 481, 482, 483
Nefkens, J.W.M. 353, 387
Niehoff, J. 49
Nienhuis, I. 21, 24, 33, 197, 378, 379, 444
Nieuwenhuis, A. 262
Nieuwenhuis, S. 392
Nijboer, M. 336, 376, 408, 444
Nijenhuis, G. (zie ook H. Werners) 6, 9, 11, 24, 26, 31, 34, 41, 44, 48, 49, 50, 59, 61, 63, 64, 65, 71, 76, 77, 83, 86, 89, **92**, 93, 120, 122, 123, 129, 139, 141, 146, 152, 157,

159, 160, 165, 166, 172, 175, 176, 177, 179, 182, 183, 185, 189, 194, 195, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 208, **214**, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 236, 237, 242, 261, 262, 277, 278, **280**, 281, 282, 283, 284, 301, 355, 376, 379, 381, 382, 384, 385, 386, 388, 392, 397, 399, 400, 412, 422, 426, 428, 430, 432, 435, 437, 438, 443, 444, 447, 449, 450, 451, 452, 454, 456, 458, 460, 462, 463, 464, 470, 481

Nijhoff, M. 215, 239, 460

Nijkeuter, H. **2**, 3, 18, 19, 31, 32, 34, 78, 116, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 172, 203, 210, 376, 377, 379, 380, 381, 382, 384, 388, 391, 393, 398, 399, 405, 407, 408, 414, 445, 446, 450, 455, 492

Nijnuis, T. 9, **235**, 236

Nolles, A. 392

Noord, G. van 12, **313**, 314, 407

Norden, B. van 240, 390, 392, 446

Novalis (F.L. Freiherr von Hardenberg) 270

O

Oberski, J. 348

Offerein, C. 129

Omvlee, G. 10, 184, 255, 265, **266,** 267, 269, 271, 273, 276, 396, 398, 450

Oostenbrink, W.T. 9, **243**, 244

Oostijen, J. 12, **320**, 409, 432, 462

Ootjers, F. 201, 470, 476

Os, J. van 490

Otter, J. 484

P

Paardekooper-Sillevis, W. 122, 129, 166, 168

Peer, A. van 12, **319**

Peters, K. 11, **275**

Peters, T. 10, 171, 183, 196, 198, 205, 209, 217, 229, 233, 239, 251, 254, 256, 260, 265, 267, **268**, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 283, 300, 384, 385, 386, 389, 390, 392, 393, 396, 397, 400, 401, 427, 440, 447, 470, 475, 478, 486

Picardt, J. 30, 31, 35, 37, 65, 99, 143, 150, 206, 207, 209, 213, 223, 224, 225, 228, 233, 248, 255, 260, 284, 318, 372, 381, 382, 383, 384, 388, 389, 390, 393, 395, 396, 401, 408, 441, 448

Piel, A. 5, 53, **54**, 122, 146, 147, 166, 419, 420, 455, 470, 474, 479

Pleijsier, W. 10, 77, **252**, 486

Plenter, B.G. 11, 179, 289, **307**, 367, 402, 406, 427, 431, 439, 448, 459, 461, 489

Plenter, H. 336
Podagristen, drie 36, 37, 39, 300, 465, 469, 471, 479
Poelman, H. 203, 468, 479
Pol, W. 11, **306**, 406
Polling, J. 12, 22, 25, 26, 183, 185, 189, **329**, 330, 386, 410, 411, 430, 434, 435, 460, 461, 491
Ponne, J. 484
Poortman, J. 7, 30, 31, 65, 88, 91, **98**, 99, 103, 104, 159, 161, 169, 320, 335, 353, 395, 410, 428, 448, 455, 456, 462, 470, 474, 477, 479, 481, 482, 483, 484, 485
Portegies, F. 271
Post-Hooykaas, R. 10, **252**, 253, 317
Posthuma, E.N. 61
Prakke, H.J. 35, 36, 38, 39, 40, 41, 71, 72, 82, 83, 111, 113, 114, 116, 119, 120, 123, 142, 143, 153, 156, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 258, 327, 335, 395, 419, 435, 445, 448, 456, 470, 476, 477, 482, 485
Presser, J. (zie ook Haggi Mami Reis) 317, 348, 470, 479
Prins, P.J. 486

R

Raalte, M. van 340
Rademaker, A. 484, 486, 488
Rahantoknam, O. 203
Rakers, A. 82
Randwijk, H. van 109
Rawie, J.P. 236
Ree, R. van der 357, 361, 364, 365, 414, 430
Reijntjes, R.J. (zie ook R. Beiloo) 2, 6, 9, 17, 22, 26, 29, 31, 33, 45, 50, 54, 66, 69, 75, 77, 78, 86, **90**, 91, 92, 120, 121, 125, 142, 153, 159, 165, 166, 174, 176, 191, 194, 199, 202, 205, **208**, 209, 210, 211, 221, 225, 226, 242, 250, 304, 308, 314, 335, 376, 378, 380, 382, 383, 385, 386, 387, 389, 402, 419, 423, 425, 426, 429, 431, 434, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 446, 448, 449, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 460, 471, 474, 479, 483, 484, 485
Reis, H.M. (zie ook J. Presser) 317, 470, 479
Reker, S. 342, 424
Reve, G.K. van het 114, 248, 271
Reve, K. van het 20
Rhebergen, J. 10, 224, **253**, 254, 256, 260
Ridder, D. 491
Ridder, G.A. de 87, 449

Rietman, C.J.C. (zie ook C.J. Casparus) 10, **248**, 249, 461
Rietman, J. 191
Rijfkogel, J. 259, **395**
Rilke, R.M. 87, 228
Rinsampessy, D.C.A. 203, 378, 392
Ritzema, J.J. 367
Roberti, J. 485
Roduyt, A. (zie ook N. Leenstra) 272, 469, 479
Roerdinkholder, I. 13, **342**
Roessingh, L.A. 37, 170, 202, 204, 210, 445, 471, 479
Roggen, J. 184
Romein, J. 247
Rosenbaum, F. 46, 141, 340, 373
Rosenboom, T. 351
Rossum, J. van 489
Ruiten, J. van 27, 28, 33, 160, 242, 262, 263, 266, 270, 274, 290, 377, 379, 381, 382, 383, 386, 388, 389, 390, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 400, 402, 403, 404, 405, 408, 411, 412, 416, 449
Rutgers, T. 355, 413, 436, 443
Ruth, H. van 356

S

Saint-Exupéry, A. de 342, 367
Sanders, R. **306**, 307
Sanders, S. (zie ook A. Klunder-Hof) 4, 9, 179, 185, 189, 196, 198, 205, 217, 219, **236**, 237, 238, 241, 251, 272, 376, 386, 388, 391, 392, 429, 451, 453, 461, 467, 479
Schaap, P. 367
Schackmann, W. 351
Schaick, C. van 53, 57, 99, 126, 136, 445
Schaick, Cunera van (zie ook M. Zwiggelaar) 244, 316, 408, 473, 479
Scheer, D.H. van der 35, 36, 117, 372, 471, 479
Scheer, M. van der 264
Schendel, A. van 109
Scherings, T. 191
Schipper, G. 485
Schoenmaker, C. 356
Schokland (zie ook G. Kleis) 19, 20, 29, 33, 62, 149, 157, 211, 212, 217, 233, 236, 237, 255, 285, 286, 294, 306, 326, 375, 376, 383, 384, 385, 387, 390, 391, 394, 400, 401, 403, 404, 405, 408, 409, 410, 451, 467, 479

Scholten, J. 352
Scholtmeijer, H. 84, 156, 157
Schouten, R. 184
Schulte Nordholt, J.W. 248
Schuring, A. 333, 376
Schuth, H.D. 47, **145**, 189, 305, 428
Schuurhuis, J. 484
Seidel, H. 6, **66**, 67, 151, 152, 317, 421, 432, 456, 462
Seidell-Broekhuizen, G. 9, 120, **213**, 214, 354, 384, 444, 457, 461, 463, 471, 474
Seymour Mulder, W. 79, 136, 170
Shakespeare, W. 134, 169, 223, 284, 363, 414, 445, 447, 461
Sieben, R. 12, 201, **323**, 324, 366, 409, 410, 419, 432, 433, 449, 457, 463, 471, 480
Siebering, R. 9, 11, 179, 184, 196, 205, **219**, 220, 221, 241, 251, **286**, 301, 386, 387, 388, 389, 405, 413, 426, 429, 436, 439, 440, 446, 449, 451, 452, 456, 461
Sijnstra, H.G. 10, 179, 253, 256, **258**, 260, 386
Siks, G. 203, 218
Siks-Kramer, T. 203
Sinkgraven, R. 198, 392, 397
Sinninghe, J.R.W. 120
Sleen, L. van der 6, **84**, 85, 471, 478
Slomp, H. 272
Slot, H. 15, 40, 148, 167, 172, 175, 333, 342, 408, 415, 428, 438, 452
Slot, H.J.B. 360, 414, 433
Sluiter, K. 141, 206
Smegen, G. 178, 415
Smit, G. 6, 50, 51, **59**, 148, 459, 462
Smit, W. 374
Snijders, A.L. 295, 302
Soeterboek, L. 484
Sommer, G. 184
Splint, T. 484
Stadhouder, A. 490
Stappershoef, G. 43, 46, 49
Steenbergen, A.A. 99, 111, 315, 471, 479, 481
Steenbergen, G. 355
Steenbergen, R. 14, **358**
Stevens, H.J. 7, 94, **100**, 101, 102, 445, 455, 471, 475, 476
Stip, K. 249
Stoffers, J. 14, **357**, 358, 413, 421

Stokker-Stadman, H. 13, **341**
Stout, G. 11, 19, 20, 26, 27, 29, 33, 34, 108, 145, 149, 155, 163, 185, 188, 189, 195, 196, 197, 198, 201, 217, 223, 225, 232, 237, 241, 277, 283, 289, 290, **292**, 293, 294, 295, 296, 297, 299, 301, 317, 324, 332, 338, 354, 355, 356, 376, 377, 379, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 410, 411, 412, 416, 423, 435, 439, 452, 460, 468, 471, 474, 475, 479, 480
Streutker-Betting, A. 374
Stroetinga, H. 14, 184, **370**, 371
Struik, P.J. 11, 259, **307**, 406, 435, 442, 457, 460

T

Tellingen, E. van 402
Tempelman, J. 10, **255**, 256, 395, 421
Terlouw, J. 491
Terpstra, P. 162, 317, 389, 399, 454, 471
Thalen, C. 13, **343**, 344
Thalen, J. 170, 471, 480
Thijn, K. 223, 388, 435
Tiemens, G. 13, **341**, 342
Tiesing, H. 26, 37, 99, 120, 471, 474, 475
Timmer, Albert 6, **77**, 252, 259, 268, 394, 462, 486
Timmer, Annette 184, 185
Timmer, J. 13, **338**
Timmerman, J. 6, **74**, 154, 421
Tissing, J. 77, **154**
Tolboom, J. 392
Toorn, Willem van 7, **114**, 115, 116, 165, 446
Torie, A. 483

U

Udding, T. 351
Uffen, J.S. 202
Ufkes, T. 9, 202, **240**, 241, 392, 421, 433, 453
Uilenberg, J.J. 6, 37, 65, 94, **96**, 97, 160, 161, 343, 383, 441, 444, 462, 471, 472, 476, 478
Uyl, B. den 352

V

Vaders, G. 352
Vanderveen-Kolkena, M. 10, **273**, 274
Vasalis, M. 219, 225, 228, 230, 231, 388, 389, 390, 434, 450
Veen, P. 277, 489
Veen, A.M. van der 44, **45**, 46, 49, 54, 62, 88, 145, 430, 437, 483
Veen, Ch. van der 148, 170, 190, 446, 455, 486
Veendorp, B. 6, 14, 44, 45, 51, 67, 68, **74**, 75, 120, 152, 154, 191, 201, 312, **369**, 370, 371, 376, 379, 383, 416, 436, 437, 456, 461, 463
Veenstra, B. (zie ook L. Hadderingh) 6, 8, 14, 22, 26, 29, 34, 44, 45, 50, 54, 68, **70**, 72, 82, 89, 120, 121, 122, 123, **130,** 144, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 156, 161, 166, 167, 168, 169, 171, 174, 178, 190, 199, 309, 314, **369**, 375, 376, 381, 386, 399, 403, 416, 419, 423, 430, 432, 433, 434, 436, 437, 438, 442, 443, 445, 454, 455, 459, 463, 464, 466, 480, 485
Veenstra, G. 13, 26, **343**, 412, 464
Veenstra, J. 11, 19, 26, 29, 33,178, 183, 185, 195, 198, 199, 200, 226, 269, 277, 281, 291, **298**, 299, 300, 317, 357, 364, 365, 366, 376, 386, 392, 402, 404, 405, 413, 414, 424, 431, 441, 456, 457
Veenstra, Johan 27, 33
Veer, W. van der 349
Velde, B. ten 14, 132, **359**, 360, 411, 413, 457
Velde, P. van der 6, 9, 26, 42, 49, 52, 53, 79, **89**, 90, 95, 158, 159, 170, 176, 192, 194, 195, **206**, 207, 208, 230, 336, 375, 376, 377, 381, 382, 386, 387, 422, 425, 428, 430, 432, 433, 444, 445, 446, 450, 457, 460, 463, 472, 475, 477, 478, 480, 486
Veldhuis, G.J. ten 485
Veldman, F. 192, 457
Veltman, E. 489
Veltman, S. 489
Venema, L. (zie ook J. Boerema) 152, 281, 379, 392, 395, 399, 406, 408, 414, 425, 457, 465, 480
Venhuis, L. 484
Vening, W. 7, **110**, 111, 112, 163, 164, 438, 448, 454, 457, 465, 480
Veurink, H. 486
Victorie, A. 14, **361**, 362, 364
Vinkenoog, S. 234, 248
Visscher, B. 366
Visser, A. 317
Vlieghuis, J. 483, 484

Vlietstra, H. 348
Vocks, G.H. 7, **101**, 102, 123, 124, 136, 167, 326
Vonk, H.J. 6, **59**, 60, 123, 148, 430, 435,439, 458
Vorenkamp, John B. 10, 202, **270**, 390, 391, 396, 404, 458
Vos, H. 7, **126**, 127, 167, 421
Vrielink-Kuik, J. 12, 201, **312**
Vries, A. de 7, 22, 26, 30, 33, 37, 38, 41, 47, 56, 66, 94, 101, 109, 117, **118**, 119, 136, 139, 147, 170, 171, 374, 441, 458, 460, 462, 464, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 480, 483
Vries, F. de 6, **95**
Vries, G. de 151, 410, 458

W

Waldus, K. 358
Wattel, J. 164, 335, 458
Wattum, S. van 48, 49, 56, 72, 82, 91, 147, 150, 152, 156, 284, 401, 459
Weemoedt, L. 491
Weerd, R. de 12, **327**, 328
Weerd, G. van der 216, 299, 328
Weggemans, J. 6, 47, 51, **62**, 63, 64, 65, 75, 82, 148, 149, 150, 174, 175, 176, 177, 374, 419, 452, 455, 456, 459, 468, 473, 481
Wegman, M. 492
Weishaupt, Z. 491
Wempner, F. 132
Werner, D.A. 127
Werners, H. (zie ook G. Nijenhuis) 38, 41, 45, 56, 76, 80, 89, 92, 97, 122, 129, 144, 156, 203, 460, 470, 481
Wesselink, H. 238
Wessels, R. 357
Westebring, H. 6, 51, **76**, 154, 449
Westenbrink, F. 12, 160, 184, **328**, 329, 400, 411, 460
Westerhof, A. 397, 461
Westerhuis, J.R. (zie ook G. Wilms) 6, 28, 41, 47, 49, **75**, 76, 386, 437, 461, 473, 475, 480, 481
Westerhuis, R. 9, 26, 186, 198, 225, **241**, 242, 243, 245, 377, 392, 421, 490
Whitman, W. 235
Wierenga, Jan (zie ook L. Kieft) 12, 33, 34, 145, 146, 157, 162, **331**, 332, 377, 378, 390, 398, 404, 406, 411, 415, 416, 447, 459, 473, 477
Wijk, W.J. van 392

Wijk, A. van der 10, 251, 253, **256**, 257, 259, 260
Wijst, M. v/d 491
Wilde, O. 223
Wilkens, R. 201, 346
Wilmink, W. 265, 271
Wilms, G. (zie ook J.R. Westerhuis) 28, 29, 41, 47, 48, 61, **75**, 76, 77, 80, 83, 93, 97, 144, 148, 149, 151, 153, 156, 157, 159, 160, 161, 163, 171, 207, 215, 216, 222, 223, 227, 228, 230, 323, 368, 374, 376, 378, 380, 382, 383, 384, 385, 389, 394, 407, 409, 410, 415, 416, 460, 461, 462, 463, 464, 473, 481, 483
Wind, J.H. 6, **55**, 147, 421, 456
Winsemius, D. 7, 61, **107**, 108, 149, 162, 163, 175, 374, 420, 425, 429, 441, 446, 449, 454, 456, 464
Wissen, Driek van 265, 267, 273
Wit, J. 248
Witteveen, P. 29, 385, 394, 464
Woldman, G. 333
Woldman, Greetje 201
Woldman, T. 11, 26**,** **302**, 303, 318

Z

Zandgrond, R. 186, 242
Zandwijk, R. 490
Zanten-Nijmeijer, J. van 14, **360**
Zantinge, J. 2, 11, 17, 195, 201, **278**, 279, 280, 376, 398, 399, 419, 420, 421, 452, 456, 461, 464, 473, 475
Zijlstra, G. 10, 224, 260, **263,** 264
Zijlstra, J. 483
Zijlstra, N. 482
Zinnemers, E. 277
Zuiderveld, R. 265, 267
Zwart, P. 490
Zweerde, H. van der 7, **108,** 109, 163, 421
Zwiers, L. 12, **322**, 409, 420, 431, 441
Zwiers, R. 184
Zwiggelaar, M. (zie ook Cunera van Schaick) 10, **244**, 245, 408, 474, 474, 479